

UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCŁAWIU
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH

mgr Magdalena Katarzyna Cutter

AKTYWNA POLITYKA RYNKU PRACY
W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

Praca doktorska

Promotor:
Prof. dr hab. Zdzisław Pisz

Wrocław 2011

Spis treści

Wstęp	4
Rozdział 1.	
Polityka rynku pracy a polityka zatrudnienia	
1.1. Klasyczne i nieklasyczne ujęcie problematyki zatrudnienia i rynku pracy	11
1.2. Polityka zatrudnienia i polityka rynku pracy – podstawowe pojęcia	22
1.3. Kwestia zatrudnienia i rynku pracy w Polsce po 1989 roku	33
1.4. Krajowy oraz regionalne i lokalne rynki pracy	38
1.5. Polityka rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce	42
Rozdział 2.	
Służby zatrudnienia w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce	
2.1. Charakterystyka służb zatrudnienia w wybranych krajach Unii Europejskiej	52
2.2. Służby zatrudnienia w Polsce	64
2.3. Działalność publicznych służb zatrudnienia na lokalnym rynku pracy w opinii bezrobotnych i pracodawców	72
Rozdział 3.	
Aktywna polityka rynku pracy	
3.1. Programy aktywnej polityki rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej	98
3.2. Aktywne formy polityki rynku pracy w Polsce	109
3.3. Aktywne zasoby pracy na lokalnych rynkach pracy województwa dolnośląskiego	
3.3.1. Analiza zatrudnienia w powiatach Dolnego Śląska	114
3.3.2. Poziom i struktura bezrobocia w powiatach Dolnego Śląska	118
Rozdział 4.	
Skuteczność i ekonomiczna efektywność aktywnych instrumentów polityki rynku pracy w powiatach województwa dolnośląskiego	
4.1. Przestrzenne zróżnicowanie aktywności publicznych służb zatrudnienia Dolnego Śląska	156
4.2. Aktywne programy rynku pracy w praktyce publicznych służb zatrudnienia na Dolnym Śląsku	159
4.2.1. Analiza porównawcza powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na bezrobotnych objętych aktywnymi programami rynku pracy	162
4.2.2. Analiza porównawcza powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na aktywne programy rynku pracy	184
4.2.3. Wielowymiarowa analiza porównawcza powiatów województwa dolnośląskiego pod względem form aktywnej polityki rynku pracy z wykorzystaniem taksonomii Warda	200

4.3. Skuteczność i efektywność aktywnych form polityki rynku pracy w województwie dolnośląskim	213
4.4. Wyzwania aktywnej polityki rynku pracy	228
Zakończenie.....	234
Załączniki.....	242
Literatura wykorzystana.....	304
Spis tabel.....	313
Spis rysunków.....	314
Spis wykresów.....	314

Wstęp

Przekształcenia gospodarcze i polityczne w naszym kraju po 1989 roku rozpoczęły proces przebudowy istniejącego wcześniej porządku społecznego. Jednym z najbardziej znaczących następstw transformacji gospodarki centralnie sterowanej w gospodarke regulowaną mechanizmami rynkowymi była radykalna zmiana na rynku pracy. Praca, w większym stopniu, stała się warunkiem realizacji celów życiowych i materialnych, potrzeb zarówno duchowych, jak też społecznych oraz punktem, wokół którego koncentrowały się pozostałe dziedziny życia człowieka. Praca jest bardzo ważna, stwarza warunki rozwoju osobowości człowieka, pozwala na rozwijanie inicjatyw i wdrażanie nowych pomysłów. Zaspokaja potrzeby ludzkie, dlatego też problematyka zatrudnienia i bezrobocia od dawna znajduje się w centrum uwagi zarówno ekonomistów, przedstawicieli nauk o zarządzaniu, jak i polityków. Dążenie do stanu pełnego zatrudnienia wymaga współpracy państwa, partnerów społecznych i obywateli na wszystkich poziomach organizacji życia w celu umożliwienia każdemu człowiekowi udziału w pracy i odnoszeniu z tego tytułu korzyści.

Unia Europejska zachęca kraje członkowskie do zawierania paktów dotyczących zatrudnienia. Poprzez przyjęcie Strategii Lizbońskiej państwa i rządy uznały zatrudnienie za najwyższy priorytet. W strategii jest mowa o tym, że w okresie wysokiego poziomu bezrobocia gospodarka państwa powinna być podporządkowana tworzeniu nowych miejsc pracy. W takiej sytuacji trzeba również jak najlepiej wykorzystywać najcenniejszy kapitał – zasoby ludzkie¹. Praca i zatrudnienie stanowią część obszaru związanego z ogólniejszymi problemami społeczno-ekonomicznymi. Najbliżej tej kwestii pozostaje zagadnienie kształtowania się aktywności zawodowej ludności pozwalającej na ustalenie, jaka część społeczeństwa jest aktywna zawodowo. Praca jest rozpatrywana jako odrębna dziedzina relacji międzyludzkich (zwłaszcza między pracownikami i pracodawcami)².

Problematyce pracy i zatrudnienia poświęca się wiele uwagi na arenie międzynarodowej. Na wymienienie zasługuje Powszechna Deklaracja Praw Człowieka³, która uważana jest za pierwszy dokument, zawierający obszerny katalog społecznych

---

¹ Por. na ten temat: J. Wratny, M. Kabaj, B. Balcerzak-Paradowska, M. Latos-Mikołkowska, *Umowa społeczna. Gospodarka-praca-rodzina-dialog (ekspertyza)*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, marzec 2006, s. 10.

² Szerzej o tym: K. Podoski, W. Turnowiecki, *Polityka społeczna*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Warszawa 2003, s. 63.

³ Uchwalona została przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10 grudnia 1948 roku w Paryżu. Deklaracja wywarła duży wpływ na rozwój ustawodawstwa w wielu krajach oraz ochronę praw człowieka.

i kulturalnych praw człowieka. Za równie ważną należy uznać Deklarację o Postępie Społecznym i Rozwoju⁴. Obejmuje ona m.in. zasady rozpowszechniania informacji o zmianach zachodzących w społeczeństwie oraz prawie do pracy i wyboru zatrudnienia. Na uwagę zasługuje także Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁵. Europejska Karta Społeczna stanowi uzupełnienie Konwencji w zakresie praw ekonomicznych i społecznych⁶. Ich katalog jest obszerny i w ogólnej mierze dotyczy: możliwości pracy w wybranym zawodzie, godziwych warunków pracy, prawa do bezpieczeństwa i higieny pracy, do sprawiedliwego wynagrodzenia za wykonywaną pracę⁷. Za podstawę kształtowania się stosunków pracy należy jednak uznać Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy⁸, które odnoszą się do krajowych systemów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Stanowią jednocześnie poglądy rządów, organizacji pracodawców i pracowników. Po ratyfikacji tej konwencji, każde państwo zobowiązane jest zastosować się do ich postanowień. Konwencjami objęto także sprawy bezrobocia.

W Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, uchwalonym przez Zgromadzenie ONZ 16 grudnia 1966 r. (ratyfikowanym przez Polskę 3 marca 1997 r.), zawarto zapis o tym, że państwa uznają prawo do pracy oraz podejmują odpowiednie kroki w celu jego zapewnienia przez zagwarantowanie jednostce korzystania z elementarnych wolności politycznych i gospodarczych. Zgodnie z tym dokumentem w Konstytucji RP z 1997 roku zapisano, że władze publiczne prowadzą politykę zmierzającą do pełnego produktywnego zatrudnienia przez realizowanie programów zwalczania bezrobocia (art. 65.5).

Praca jest szansą rozwoju ludzkiego, dlatego też człowiek powinien mieć prawo do zatrudnienia. Ma ono swoje znaczenie społeczne, wychowawcze i ekonomiczne. Prawo człowieka do rozwoju i doskonalenia rozprzestrzenia się także na zewnętrzne warunki, pozwalające pracownikowi uzyskać odpowiednią pozycję życiową i zawodową, stosownie do

---

⁴ Uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 11 listopada 1969 r. jako pierwszy w historii ONZ, i jak dotąd jedyny, dokument podejmujący problematykę postępu społecznego.

⁵ Konwencja została otwarta do podpisu 4 listopada 1950 roku przez państwa członkowskie Rady Europy. Weszła w życie 3 września 1953 roku. Konwencja gwarantuje: prawo do życia; zakazuje stosowania tortur i niewolnictwa; gwarantuje prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego; potwierdza prawo poszanowania życia prywatnego; przewiduje wolność myśli, sumienia, wyznania, wypowiedzi, zgromadzania się i stowarzyszania. Polska ratyfikowała konwencję w styczniu 1993 roku.

⁶ Dokument Radu Europy, dotyczący praw społeczno-ekonomicznych obywateli, otwarty do podpisu w Turynie 18 października 1961. Obowiązuje od 1965 roku. Polska ratyfikowała kartę 10 czerwca 1997 roku.

⁷ Por. na ten temat: W. Anioł, *Europejska polityka społeczna. Implikacje dla Polski*, Wyd. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003, s. 98.

⁸ Każda konwencja to instrument prawny regulujący aspekty administracji pracy, dobrobytu społecznego lub praw człowieka. Ich ratyfikacja powoduje podwójne zobowiązanie państwa członkowskiego w zakresie zgody na stosowanie ustaleń konwencji oraz wykazania chęci akceptacji międzynarodowych środków nadzoru. Konwencje tworzą Międzynarodowy Kodeks Pracy.

jego predyspozycji indywidualnych i talentów. Podstawowym czynnikiem awansu zawodowego i społecznego jest więc poziom intelektualny i postęp w rozwoju generalnym i zawodowym.

Najbardziej wymierne efekty ekonomiczne oraz całkowite zadowolenie człowieka dostarcza dobrze wynagradzana praca. Z tego też względu wzrost zatrudnienia powinien prowadzić do zwyżki produktu społecznego, płac i dochodów. Trzeba podkreślić fakt, że społeczna funkcja zatrudnienia, a więc zadowolenie z pracy, nie może być spełniona, gdy nie zostały początkowo zrealizowane funkcje ekonomiczna i dochodowa. Należy zdać sobie sprawę z tego, że rangi pracy nie można ograniczyć tylko i wyłącznie do ekonomicznych funkcji i rozpatrywać ludzi jako zasobów roboczych stymulowanych przez dochody z pracy. Człowiek spędza w miejscu pracy istotną część swojego życia. Zatrudnienie więc tworzy sposób realizacji społecznej potrzeby pracy, zawodowych i społecznych aspiracji człowieka. Ponadto praca, jako forma uczestnictwa w życiu ogólnospołecznym, staje się samoistną wartością⁹.

Przeciwieństwem zatrudnienia jest bezrobocie. Pozbawieni pracy nie partycypują w tworzeniu produktu społecznego, jednakże biorą udział w jego podziale pobierając różne świadczenia (np. zasiłki). Jak już wcześniej wspomniano, praca przynosi człowiekowi zadowolenie, ale bycie bezrobotnym wcale nie jest powodem do dumy, satysfakcji czy poważania¹⁰. Różne są przyczyny bezrobocia, w związku z tym inne będą środki zmierzające do jego przeciwdziałania. W każdym kraju bezrobocie jest kwestią społeczną. Przeciwdziałanie temu zjawisku leży w gestii polityki społeczno-ekonomicznej, wynika także z funkcjonowania ustalonych procesów gospodarczych i może być skutecznie eliminowane poprzez poprawę niektórych instytucji rynku pracy.

Bezrobocie utrzymujące się na wysokim poziomie wpływa na politykę gospodarczą państwa, a pośrednio na światową sytuację gospodarczą i procesy globalizacyjne. Zjawisko to powoduje zmniejszenie krajowego produktu społecznego i brak materialnych podstaw do zaspokojenia fundamentalnych potrzeb życiowych. Przy toczących się zmianach gospodarczych i politycznych bezrobocie nie jest zjawiskiem jednorodnym. Zagrożenie wykluczeniem społecznym i brak możliwości do rozwoju w dostateczny sposób uzasadniają wszelkie działania w kierunku ograniczania tego zjawiska jako szczególnie dokuczliwego ekonomicznie, społecznie i politycznie.

---

⁹ M. Kabaj, *Stan i perspektywy zmian na krajowym i regionalnych rynkach pracy. Założenia długookresowej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego do 2013 roku przez aktywizację zasobów pracy*, Warszawa, grudzień 2003, s. 7.

¹⁰ *Ibidem*, s. 8.

Służby zatrudnienia, jako podmioty powołane do walki z bezrobociem, są odpowiedzialne za kwestie społeczne. Rynek pracy wymaga od człowieka zaradności, elastyczności, przedsiębiorczości i aktywności. Rodzi to konieczność udostępniania przez urzędy pracy poradnictwa zawodowego i form pomocy, umożliwiających bezrobotnym odnalezienie się w nowej rzeczywistości. Służby zatrudnienia jako jeden z podstawowych organów państwa w ramach walki z bezrobociem współdziałają z innymi instytucjami publicznymi i prywatnymi, starają się jak najlepiej organizować programy zmierzające do utrzymania zatrudnienia, tworzenia nowych miejsc pracy i ograniczenia negatywnych skutków bezrobocia.

W dysertacji dokonano próby identyfikacji, analizy i oceny inicjatyw realizowanych przez powiatowe urzędy pracy w ramach krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rynku pracy, zmierzających do poprawy aktywności zawodowej istniejących zasobów pracy na Dolnym Śląsku. Zasadniczy problem badawczy wiąże się z oceną różnych form aktywnej polityki rynku pracy z punktu widzenia poprawy aktywności zawodowej, a także ze względu na ich ekonomiczną efektywność. Poszukiwano również odpowiedzi na pytanie dotyczące skuteczności i ekonomicznej efektywności¹¹ aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. Prowadzone są również rozważania nad przydatnością dotychczasowych rodzajów aktywnej polityki rynku pracy w najbliższej i dalszej perspektywie, tzn. w warunkach dynamicznych zmian mających miejsce na rynku pracy.

Ogólnie ujmując, przedmiotem badań w dysertacji jest aktywna polityka rynku pracy postrzegana przez pryzmat funkcjonowania publicznych służb zatrudnienia, działających na regionalnym i lokalnym rynku pracy. Celem zasadniczym pracy jest ocena skuteczności i ekonomicznej efektywności najczęściej stosowanych form aktywizacji zawodowej, uwzględniająca zróżnicowanie przestrzenne w poziomie i strukturze bezrobocia występującego w powiatach Dolnego Śląska. W pracy została podjęta m.in. próba odpowiedzi na pytanie: czy zastosowanie identycznych rodzajów aktywnej polityki rynku pracy jest tak samo skuteczne i efektywne w powiatach podobnych i zróżnicowanych pod względem poziomu i struktury bezrobocia.

W dysertacji, oprócz pytania głównego nt.: *Jaka jest skuteczność i efektywność aktywnych form polityki rynku pracy stosowanych przez Powiatowe Urzędy Pracy na Dolnym Śląsku*, poszukuje się również odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe, tj.:

---

¹¹ Efektywność w niniejszej pracy jest zdefiniowana jako wielkość nakładu poniesionego na trwałą aktywizację jednego bezrobotnego.

1. Jakie są doświadczenia wybranych krajów Unii Europejskiej w dziedzinie aktywnej polityki rynku pracy?
2. Jakie były charakterystyczne cechy polityki rynku pracy na Dolnym Śląsku po roku 1999, kiedy to powołano nowe jednostki samorządu terytorialnego – powiaty?
3. Jakie formy aktywnej polityki rynku pracy są preferowane i najczęściej realizowane przez urzędy pracy?
4. W jaki sposób wykorzystuje się środki przeznaczone na aktywną politykę rynku pracy?
5. Jaka jest skuteczność poszczególnych form aktywnej polityki rynku pracy?
6. Jaka jest efektywność ekonomiczna wybranych rodzajów aktywnej polityki rynku pracy?
7. Czy najbardziej skuteczne i efektywne formy aktywnej polityki rynku pracy z okresu wysokiego bezrobocia zachowują swoją przydatność w warunkach zmniejszania się jego poziomu i zmian jakościowych zbiorowości osób bezrobotnych?

Rezultatem badań jest diagnoza wykorzystania form aktywnej polityki rynku pracy oraz próba ustalenia rozwiązań najbardziej efektywnych, przy czym trzeba zaznaczyć, że w miarę zmniejszania się poziomu bezrobocia, należy spodziewać się spadku efektywności mierzonej nakładem niezbędnym na trwale zaktywizowanie jednego bezrobotnego.

Podstawowymi źródłami informacji wykorzystanymi w pracy są dokumenty normatywne, materiały publikowane, informacje o sytuacji na rynkach pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej, w Polsce i na Dolnym Śląsku, obejmujące m.in. liczbę ludności pracującej, współczynniki aktywności zawodowej, wskaźniki zatrudnienia, stopy bezrobocia itp. oraz dane statystyczne udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu, obrazujące działalność Powiatowych Urzędów Pracy Dolnego Śląska. Eksploracja literatury przedmiotu pozwoliła zgromadzić materiał dotyczący zjawiska określonego w tytule pracy oraz przybliżyć dotychczasowy stan wiedzy na temat polityki rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej, w Polsce i na Dolnym Śląsku.

Informacje dotyczące sytuacji na rynku pracy zostały wykorzystane w celu wskazania cech charakterystycznych polityki rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej, w Polsce i na Dolnym Śląsku. Zgromadzone dane statystyczne, dotyczące działalności Powiatowych Urzędów Pracy w województwie dolnośląskim, pozwoliły na identyfikację najczęściej stosowanych form aktywnej polityki rynku pracy. Do analizy wykorzystano klasyczne procedury statystyki opisowej, a w celu wskazania podobieństw i różnic między powiatami Dolnego Śląska pod względem aktywnych form polityki rynku pracy, zastosowano techniki nawiązujące do koncepcji rozwiązań związanych z zastosowaniem wielowymiarowej analizy porównawczej.

W pracy uwzględniono literaturę gromadzącą ogólnie zweryfikowaną wiedzę o bezrobociu, mechanizmach jego powstawania oraz różnych form przeciwdziałania i ograniczania jego następstw. Z literatury polskiej korzystano m.in. z prac Eugeniusza Kwiatkowskiego, Walentyny Kwiatkowskiej, Elżbiety Kryńskiej, Mieczysława Kabaja, Edwarda Dolnego, Janusza Mellerera, Zenona Wiśniewskiego itd. W pracy zostały również wykorzystane raporty Europejskiego Urzędu Statystycznego - Eurostatu¹² oraz analizy i opracowania wykonane dla krajów zgrupowanych w OECD.

Treść pracy obejmuje wstęp, cztery rozdziały, zakończenie oraz załączniki. Poza podziałem na rozdziały wskazać można nie sygnalizowany formalnie podział na dwie części. W części pierwszej obejmującej rozdziały pierwszy i drugi omówiono w sposób syntetyczny problematykę zatrudnienia i rynku pracy z akcentem położonym na kwestie związane z zatrudnieniem w Polsce po 1989 roku oraz problemy rynku pracy i próby ich rozwiązania w wybranych krajach Unii Europejskiej. Scharakteryzowano także służby zatrudnienia w tych państwach oraz w Polsce. Omówiono działalność PSZ w szczególności w Polsce po rozszerzeniu samorządów terytorialnych na powiaty i województwa. Część druga poświęcona została na przedstawienie programów aktywnej polityki rynku pracy w wybranych krajach UE i w Polsce. Scharakteryzowano również zasoby pracy w Polsce i w województwie dolnośląskim z uwzględnieniem zróżnicowania sytuacji w dziedzinie bezrobocia w poszczególnych powiatach. Techniki i procedury statystyczne zostały szczegółowo, z podaniem odpowiedniej literatury, przedstawione we właściwych fragmentach pracy.

Rozdział pierwszy dysertacji dotyczy podstawowych pojęć z zakresu polityki zatrudnienia i polityki rynku pracy. Na podstawie dotychczasowego dorobku naukowego w teorii ekonomii, odnoszącego się do zatrudnienia i bezrobocia, zostały poddane analizie poszczególne koncepcje dotyczące przyczyn powstawania i form przeciwdziałania bezrobociu. W dalszej części rozdziału przedstawiono rezultat badania rynków pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce, dotyczącego podstawowych charakterystyk rynku pracy: współczynników aktywności zawodowej, wskaźników zatrudnienia i stopy bezrobocia.

Głównym przedmiotem rozważań w rozdziale drugim są podstawy instytucjonalne tworzenia, funkcjonowania, finansowania, zakresu kompetencji służb zatrudnienia w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz w Polsce. W kolejnej części

---

¹² Urząd Statystyczny Unii Europejskiej. Opracowuje analizy i prognozy regularnie je publikując. Koordynuje i integruje niejednolite statystyki krajowe. Siedzibą Eurostatu jest Luksemburg.

rozdziału, na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Wrocław oraz pracodawców z Dolnego Śląska, została podjęta próba odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób publiczne służby zatrudnienia, a w szczególności urzędy pracy, są postrzegane przez osoby i przedsiębiorstwa korzystające z ich usług?

W rozdziale trzecim zostały przedstawione cechy charakterystyczne aktywnych polityk rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej, w Polsce i na Dolnym Śląsku. Analiza porównawcza doświadczeń w zakresie aktywnej polityki rynku pracy umożliwiła określenie podobieństw i różnic w zakresie aktywnej polityki rynku pracy w poszczególnych krajach Unii Europejskiej i w Polsce.

Rozdział czwarty dotyczy różnych form w zakresie aktywnej polityki rynku pracy stosowanych przez Powiatowe Urzędy Pracy województwa dolnośląskiego. W celu poszukiwania podobieństw i różnic między powiatami pod względem aktywnych instrumentów¹³ polityki rynku pracy zastosowano techniki oparte na wielowymiarowej analizie danych. Została również zbadana skuteczność form aktywnej polityki rynku pracy, rozumiana jako udział liczby bezrobotnych, którzy podjęli pracę w ciągu trzech miesięcy od zakończenia uczestnictwa w danym aktywnym programie rynku pracy w liczbie bezrobotnych, którzy program zakończyli. Ocenie poddano również efektywność rodzajów polityki rynku pracy wyrażoną nakładem finansowym potrzebnym na aktywizację jednego bezrobotnego. Na potrzeby refleksji poczynionych w rozdziale czwartym omówiono także konieczność doskonalenia aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu ze względu na zmiany w zbiorowości bezrobotnych.

W sposób szczególny pragnę podziękować kierownictwu Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu, jak również tym wszystkim jego pracownikom, którzy z wielką życzliwością i zrozumieniem odnosili się do moich próśb związanych z koniecznością zgromadzenia niezbędnych danych statystycznych.

---

¹³ W niniejszej pracy pojęcia takie jak: instrumenty rynku pracy, metody przeciwdziałania bezrobociu, aktywne formy rynku pracy oraz programy walki z bezrobociem są używane zamiennie.

Rozdział 1

Polityka rynku pracy a polityka zatrudnienia

1.1. Klasyczne i nieklasyczne ujęcie problematyki zatrudnienia i rynku pracy

Próby zrozumienia istoty bezrobocia, przyczyn jego powstawania i utrwalania się stanowiły przedmiot dociekań wielu ekonomistów. Bezrobocie jest współcześnie obecne w prawie wszystkich krajach. Następstwa tego zjawiska można bez trudu zaobserwować w polityce, gospodarce i życiu społecznym. Coraz częstsze są opinie, iż bezrobocia nie można zupełnie wyeliminować, a jedynie dążyć do takich jego rozmiarów, które nie stanowią istotnego problemu politycznego, ekonomicznego i społecznego. Bezrobocie jest wyzwaniem dla każdego państwa, wymaga zmiany stanu rzeczy i wprowadzania takiego modelu polityki społecznej, który efektywnie ograniczy jego negatywne skutki.

Wiedza na temat bezrobocia opiera się na ogromnym dorobku teoretycznym. Zjawisko to stało się zauważalne w czasach rewolucji przemysłowej, gdy na coraz większą skalę zaczęto wykorzystywać w produkcji maszyny, mające usprawnić i przyśpieszyć procesy wytwórcze¹⁴. Przywołując m.in. opinię Michała Olędzkiego, należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że koncepcje dotyczące zatrudnienia i bezrobocia powinny być formułowane w oparciu o teorię ekonomii, socjologii i psychologii społecznej w zakresie środowiska pracy i kształtowane pod wpływem doświadczeń innych krajów¹⁵.

Ze względu na dość obszerny temat konieczne stało się przedstawienie poszczególnych teorii bezrobocia będących niejako następstwem ewolucji podstawowych poglądów. Dorobek naukowy w teorii ekonomii dotyczący bezrobocia w istotny sposób wyjaśnia najczęstsze przyczyny powstawania i formy przeciwdziałania temu zjawisku. W celu określenia skutecznych metod przeciwdziałania zjawisku bezczynności zawodowej należy zidentyfikować jego bezpośrednie i pośrednie przyczyny. Problemy w sferze zatrudnienia dotyczą prawie wszystkich krajów, a osiągnięcie stanu pełnego zatrudnienia wydaje się mało prawdopodobne. Teorie wyjaśniające przyczyny powstawania bezrobocia ukazują zmiany w poglądach na przestrzeni lat i próby dostosowania do istniejących warunków gospodarczych.

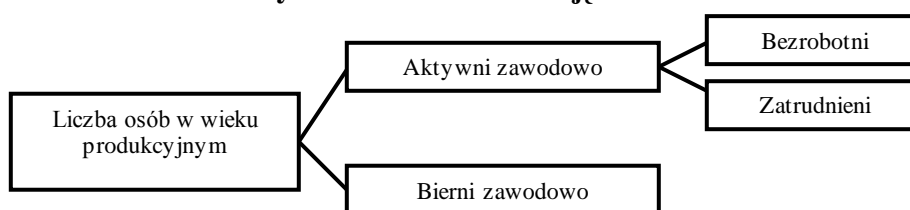
¹⁴ Szerzej o tym: E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2002, s. 90.

¹⁵ Por.: M. Olędzki, *Zatrudnienie i jakość pracy. Ze stanowiska nauki o polityce społecznej*, Książka i Wiedza, Warszawa 1985, s. 111.

W przeszłości rozwój gospodarczy pociągał za sobą wzrost poziomu zatrudnienia, a w chwili obecnej okresom koniunktury może towarzyszyć zastój zatrudnienia¹⁶. Problemy zatrudnienia i bezrobocia mogą być rozpatrywane pod wieloma względami: ekonomicznymi, prawnymi, organizacyjnymi¹⁷. Rozważając problematykę optymalizacji zatrudnienia trzeba brać pod uwagę odpowiedź na pytanie: co i jak osiągnąć przy najmniejszym nakładzie sił i środków¹⁸. Równowaga na rynku pracy występuje, gdy popyt na pracę jest równy podaży. W tym stanie pojawia się naturalne bezrobocie równowagi związane z brakiem informacji o wolnych miejscach pracy i pracownikach poszukujących pracy¹⁹. Równowagę na rynku, według Michała Kaleckiego, można utrzymać w gospodarce przez wydatki państwowe przy jednoczesnym planie zatrudnienia wszystkich obecnych na rynku oraz dostawach surowców zagranicznych. Inwestycje publiczne (edukacja, opieka zdrowotna, budownictwo) i konsumpcja społeczna winny być finansowane z długu publicznego (finansowanie deficytowe), a nie przez podwyższenie stóp podatkowych. Poprzez obniżanie stóp procentowych, stóp podatku dochodowego pobudza się także inwestycje²⁰.

W połowie lat dziewięćdziesiątych XIX wieku John A. Hobson, angielski ekonomista, wprowadził po raz pierwszy do literatury przedmiotu określenie bezrobocie, w znaczeniu przymusowego pozostawania bez pracy²¹. Bezrobocie można określić w sposób zasobowy i strumieniowy. Ujęcie zasobowe przedstawiono na rysunku 1. Bezrobocie potraktowane jako zasób siły roboczej obejmuje liczbę osób pozostających bez pracy w określonym czasie. Nie uwzględnia zmian zachodzących na rynku pracy związanych z przepływami osób nowo zatrudnionych, tracących pracę i tworzeniem nowych miejsc pracy²².

Rysunek 1. Zasobowe ujęcie bezrobocia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: E. Kwiatkowski, *Bezrobocie*, [w]: *Podstawy makroekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa 1999, s. 534.

¹⁶ T. Budnikowski, *Bezrobocie na świecie i w Polsce*, Instytut Zachodni, Poznań 2002, s. 7– 8.

¹⁷ H. Mortimer-Szymczak, *Rynek pracy i bezrobocie*, [w]: *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica 135*, 1995, Łódź 1995, s. 30–31, 38.

¹⁸ M. Ołędzki, *Wstęp do teorii polityki społecznej. Propozycja wyjścia z kryzysu*, PWE, Warszawa 1981, s. 89.

¹⁹ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie*, [w]: *Podstawy...*, op. cit., s. 541–543.

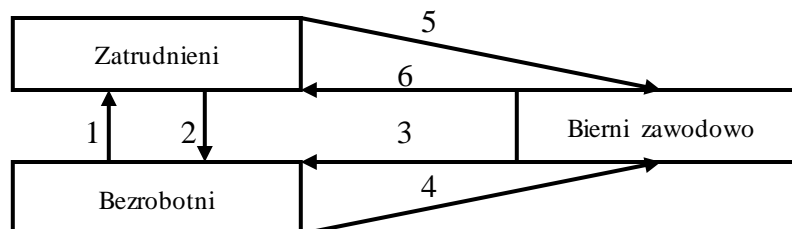
²⁰ M. Kalecki, *Kapitalizm. Koniunktura i zatrudnienie*, PWE, Warszawa 1979, s. 339–351.

²¹ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 13.

²² E. Kwiatkowski, *Bezrobocie*, [w]: *Podstawy...*, op. cit., s. 535, 536.

Według strumieniowego (por. rys. 2) podejścia do problemu bezrobocia bierze się pod uwagę wszystkie procesy obecne na rynku pracy oraz przepływy zachodzące pomiędzy zasobami siły roboczej znajdującymi się na rynku pracy. Na rysunku 2 zostało przedstawione to zjawisko.

Rysunek 2. Strumieniowe ujęcie bezrobocia

1 – bezrobotni podejmujący pracę; 2 – zatrudnieni tracący pracę; 3 – bierni zawodowo, stający się bezrobotnymi; 4 – bezrobotni przechodzący w stan bierności zawodowej; 5 – zatrudnieni, przechodzący w stan bierności zawodowej; 6 – bierni zawodowo podejmujący pracę.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: E. Kwiatkowski, *Bezrobocie i zatrudnienie*, [w]: *Elementarne zagadnienia ekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa 1994, s. 247.

W określonym czasie poszczególne osoby wchodzi w skład jednego z trzech zasobów ludności w wieku produkcyjnym: bezrobotnych, biernych zawodowo i zatrudnionych. Osoby te mogą przejść z jednego zasobu do drugiego (strumień). Strumień odpływu z bezrobocia dotyczy osób otrzymujących pracę i bezrobotnych, przechodzących w stan bierności zawodowej. Powyższe zjawisko może mieć w niewielkiej części zupełnie naturalny charakter (emeryci i renciści). Dość często obserwowane są w praktyce przypadki przechodzenia w bierność zawodową spowodowane zniechęceniem wywołanym daremnym poszukiwaniem pracy. Napływy do strumienia bezrobocia związane są z napływami z zasobów osób biernych zawodowo, wchodzących po raz pierwszy na rynek pracy (przede wszystkim absolwenci i ci, którzy nigdy wcześniej nie pracowali) oraz osób podejmujących próby kolejnego wejścia na rynek pracy²³.

Teorię strumieniowego ujęcia bezrobocia można nieco rozszerzyć. Zatrudnienie na umowę o pracę na czas nieokreślony w praktyce nie jest wcale pewne, dlatego też zatrudnionych można podzielić na zatrudnionych na stałe lub na czas określony w ramach aktywnych programów rynku pracy, inicjowanych przez urzędy pracy (np. roboty publiczne i prace interwencyjne). Nawiązanie stosunku pracy w tej ostatniej formie wymaga jednakże rejestracji we właściwym urzędzie pracy, czyli uzyskania statusu bezrobotnego. Po sfinalizowaniu uczestnictwa w aktywnych programach osoby z nich korzystające mogą przejść do zasobu zatrudnionych na stałe, do bezrobotnych lub biernych zawodowo²⁴.

²³ Ibidem, s. 536, 537.

²⁴ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 30, 31.

Poglądy na zjawiska ekonomiczne w gospodarce nie zmieniały się zasadniczo od czasów średniowiecza, aż do XVIII wieku. Dodatni bilans handlowy uważano za korzystny, a handel zagraniczny, według ówczesnych ekonomistów, podlegał samoistnej regulacji (wcześniejsze poglądy na ekonomię nazywano merkantylizmem). Bilans handlowy zależał od ilości metali szlachetnych, a bezpośrednim sposobem jego powiększenia był wzrost inwestycji zagranicznych. Według merkantylistów bezrobocie miało swoje przyczyny w obawie społeczeństwa przed zakupami, co powodowało wzrost stóp procentowych oraz tanieść dóbr konsumpcyjnych. W rosnącej oszczędności upatrywano główny powód bezrobocia²⁵. Znacznie później Adam Smith wskazywał na umiejętną politykę rynku pracy, a David Ricardo uważał, iż wykorzystywanie maszyn w procesie wytwórczym wypiera czynnik ludzki. Do poglądów tego drugiego nawiązał Karol Marks, formułując teorię rezerwowej armii pracy. A. Smith widział różnicę między popytem na pracę a podażą. Ta ostatnia zależała w głównej mierze od liczby zdolnych do pracy. Sądził, iż podwyższenie poziomu wynagrodzeń za pracę powodowało wzrost przyrostu naturalnego²⁶.

Wzrost demograficzny i postęp techniczny wymogły zmianę poglądów na naturę bezrobocia. Wspomniany już angielski ekonomista D. Ricardo uważał, iż podniesienie poziomu wynagrodzeń powoduje przyrost ludności. Wysunął tezę o nadmiarze ludności, ponieważ zastosowanie urządzeń mechanicznych wypierało robotników, a kapitał obrotowy zmieniał się częściowo w kapitał trwały. Następował w ten sposób spadek zapotrzebowania na siłę roboczą, przy jednoczesnym wzroście zysków właścicieli i częściowym ponownym zatrudnianiu zwolnionych wcześniej ludzi²⁷. Po raz pierwszy wówczas uznano, że bezrobocie było skutkiem postępu.

Tradycyjna ekonomia badała proces produkcji oraz wprowadziła do literatury przedmiotu teorię wartości opartej na pracy rąk ludzkich. Przepływy siły roboczej kierowane były mechanizmami cenowo-płacowymi, a rynek pracy działał na zasadzie jednorodnej całości. W latach 70. XIX wieku powstał trend subiektywno-marginalistyczny²⁸. Neoklasyczny rynek pracy zakładał występowanie uczciwej konkurencji, istniał pełny dostęp do ofert pracy i informacji, zasoby siły roboczej były mobilne, a praca miała jednolity charakter²⁹. Zwolennicy tej teorii (Karl Menger, Léon Walras, William S. Jevons)

---

²⁵ J. M. Keynes, *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa 2003, s. 302–324.

²⁶ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 91–93.

²⁷ Ibidem, s. 94–96.

²⁸ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Popyt i pracodawcy na rynku pracy w Polsce*, Wydawnictwo Toruńskiej Wyższej Szkoły Zarządzania, Toruń 1998, s. 9, oraz E. Kwiatkowski, *Neoklasyczne teorie zatrudnienia. Tradycja i współczesność*, PWN, Warszawa 1988, s. 31.

²⁹ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Zarys polityki zatrudnienia*, PWE, Warszawa 1990, s. 261.

analizowali procesy w gospodarce przyjmując za punkt wyjścia człowieka, któremu przypisywali istnienie koszyka dóbr zaspokajających jego elementarne potrzeby³⁰.

W początkowym okresie poglądy na zjawisko bezrobocia nie różniły się prawie wcale od poglądów ekonomistów klasycznych. Według teorii neoklasycznej w długim okresie system płacowo-cenowy, w ścisłym związku ze stopami procentowymi, zapewniał równowagę na rynku pracy. Państwo miało zmniejszać ingerencję w pełne zatrudnienie, a ciężar odpowiedzialności za politykę rynku pracy przeniesiono na sektor prywatny³¹. Kluczowe założenia teorii neoklasycznej sformułowali Alfred Marshall i Arthur C. Pigou. Według ich przekonań równowaga na rynku pracy zależała od zmian poziomu płac realnych. A. Marshall wyróżniał bezrobocie zależne od wahań cyklicznych i bezrobocie trwałe. Pełne zatrudnienie można było osiągnąć, gdy istniała konkurencja przy jednoczesnym spadku wynagrodzeń³². Z kolei A. C. Pigou uważał, że bezrobocie można byłoby zlikwidować poprzez dostosowanie płac do sytuacji istniejącej na rynku pracy³³.

Bezrobocie, w ujęciu neoklasyków, ma charakter dobrowolny, ponieważ jest skutkiem braku zgody pracowników na poziom płac, żądań organizacji związkowych oraz wypłat zasiłków dla bezrobotnych³⁴. Przy ograniczaniu bezrobocia neoklasycy zwracali uwagę na uelastycznienie płac i istnienie konkurencji między poszukującymi pracy. Neoklasycy zauważyli wpływ wahań cyklicznych w gospodarce na rozmiary zatrudnienia i bezrobocia. Zwracali również uwagę na występowanie bezrobocia strukturalnego, związanego z mobilnością siły roboczej oraz posiadanymi przez nią kwalifikacjami i umiejętnościami³⁵.

W opozycji do teorii neoklasycznej stali keynesiści, zwolennicy poglądów Johna M. Keynesa. Uważali oni, że w warunkach swobodnego działania mechanizmu rynkowego występuje tendencja do ustalania się nadwyżki podaży siły roboczej nad popytem, oznaczająca istnienie bezrobocia³⁶. Zjawisko to miało mieć charakter przymusowy, o zatrudnieniu decydowały skłonności do konsumpcji dóbr produkcyjnych i poziom nowych inwestycji. Wzrost zatrudnienia był możliwy jedynie na równi ze wzrostem poziomu inwestycji. U podstaw teorii keynesowskiej leżało zalecenie aktywnej ingerencji państwa w gospodarkę wolnorynkową, którą należało pobudzać, zwiększając popyt na dobra konsumpcyjne. Interwencja państwa była konieczna ze względu na brak mechanizmu, który

---

³⁰ E. Kwiatkowski, *Neoklasyczne...*, op. cit., s. 32.

³¹ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Popyt...*, op. cit., s. 9, 11.

³² M. Kalecki, *Kapitalizm...*, op. cit. s. 335, 336.

³³ J.M. Keynes, *Ogólna...*, op. cit., s. 250, 251.

³⁴ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie i zatrudnienie*, [w]: *Podstawy...*, op. cit., s. 544.

³⁵ E. Kwiatkowski, *Neoklasyczne...*, op. cit., s. 78–86.

³⁶ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie*, [w]: *Podstawy...*, op. cit., s. 545.

zapewniał gospodarce rynkowej równowagę przy pełnym zatrudnieniu³⁷. Teoria J. M. Keynesa pokazuje, jak w krótkim okresie można osiągnąć równowagę na rynku poprzez stymulowanie inwestycji. Jednakże w swoich założeniach ekonomista ten nie uwzględniał wpływu handlu zagranicznego na gospodarkę, rozpatrując rynek pracy jako układ zamknięty, odizolowany od wpływów z zewnątrz³⁸.

Teoria keynesowska w ujęciu krótkoterminowym kładła nacisk na ilość i posiadane umiejętności pracowników, rodzaj i jakość kapitału, istniejącą technologię, strukturę społeczeństwa. Inne czynniki: wzrost podaży pracy czy podwyższenie wielkości inwestowanego kapitału uznawane były za stałe. Teoria zakładała, że w przeciwieństwie do neoklasyków zmiany płac realnych są skutkiem podwyższenia poziomu zatrudnienia³⁹. Podstawowe działania, według tego ujęcia, zmierzające do zlikwidowania bezrobocia przejawiały się w zastosowaniu przez państwo z jednej strony efektywnej polityki pieniężnej (wzrost podaży pieniądza, obniżki stóp procentowych, wzrost inwestycji), a z drugiej poprzez prowadzenie polityki fiskalnej, stymulującej popyt poprzez wydatki państwa i podatki⁴⁰.

Aż do lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku poglądy J. M. Keynesa odgrywały znaczącą rolę w gospodarce globalnej. Kryzys na rynkach światowych, który pojawił się krótko potem (gwałtowny wzrost cen ropy naftowej, wysokie bezrobocie, recesja i inflacja) wykazał, iż to ujęcie problemów bezrobocia nie w pełni wyjaśniało genezę nowych trudności gospodarczych. W literaturze przedmiotu pojawiły się więc inne teorie, mające wyjaśnić przyczyny bezrobocia. Podział na koncepcje klasyczne i współczesne ma charakter umowny. Przyjęto, że tradycyjne ujęcie problemów zatrudnienia i bezrobocia kończą się na rozważaniach Keynesa. Po okresie dominacji teorii keynesowskiej odrodziły się poglądy ekonomii klasycznej i neoklasycznej.

Koncepcja naturalnej stopy bezrobocia Milтона Friedmana i Edmunda S. Phelps'a badała bezrobocie równowagi. U podstaw tej teorii leży ujęcie tzw. krzywej Philipsa, przedstawiającej związek między poziomem wynagrodzeń a wielkością bezrobocia, opierający się na ujemnej korelacji⁴¹. Zgodnie z koncepcją krzywej Philipsa pojawiała się taka wielkość bezrobocia, która mogła utrzymywać płace nominalne na stałym poziomie. Ich stabilizacja zapewniała równowagę na rynku pracy przy istnieniu pewnego poziomu bezrobocia. Teoria naturalnej stopy bezrobocia zakłada, że bezrobocie nie może być

---

³⁷ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Popyt...*, op. cit., s. 16, 17.

³⁸ M. Kalecki, *Kapitalizm...*, op. cit., s. 263–267.

³⁹ E. Kwiatkowski, *Neoklasyczne...*, op. cit., s. 104–107.

⁴⁰ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 118, 119.

⁴¹ M. Belka, *Inflacja*, [w]: *Elementarne zagadnienia ekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa 1994, s. 279.

zlikwidowane w wyniku stosowania ani ekspansywnej polityki pieniężnej, ani polityki fiskalnej. Bezrobocie można było ograniczyć poprzez modyfikację rynku pracy i dóbr konsumpcyjnych, usprawnienie informacji o wolnych miejscach pracy i liczbie bezrobotnych, a także poprawę mobilności ludzi poszukujących pracy⁴².

Kolejną teorią wykorzystującą zależność między bezrobociem a inflacją jest teoria NAIRU⁴³. Koncepcja wysunięta w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku przez Richarda Layarda, Stephena Nickella i Richarda Jackmana zakładała istnienie wzrostu stopy inflacji, przy małych wielkościach bezrobocia dzięki silnej pozycji związków zawodowych w negocjacjach dotyczących wynagrodzeń. Przy wysokim poziomie bezrobocia inflacja ulega zahamowaniu ze względu na zgodę pracowników na obniżone stawki wynagrodzeń. W gospodarce istnieje poziom bezrobocia, który utrwała inflację – bezrobocie NAIRU. Stabilizacja inflacji następowała, gdy wynagrodzenia wynegocjowane przez związki zawodowe odpowiadały wynagrodzeniom wynikającym z możliwości gospodarki. Teoria naturalnej stopy bezrobocia i teoria NAIRU kładą nacisk na fakt, że jeśli w gospodarce rynkowej występuje bezrobocie równowagi, to poziom inflacji ulega stabilizacji. W związku z tym obie te koncepcje są nazywane teoriami bezrobocia równowagi⁴⁴.

Współczesne nurty rezygnują z założenia, że popyt i podaż zależą tylko i wyłącznie od wynagrodzeń. Podstawą do wyjaśniania sytuacji na rynku pracy jest teoria kapitału ludzkiego sformułowana przez Gary'ego S. Beckera, która koncentruje się na zależności wynagrodzeń i bezrobocia, w mniejszym stopniu wyjaśnia przyczyny powstawania bezrobocia⁴⁵. Jednakże zakłada ona, że poprawa jakości kapitału ludzkiego to jeden z czynników mających wpływ na zmniejszenie poziomu bezrobocia. Bezrobotni, pozostający długo bez pracy, tracą swoje kwalifikacje, nie uczestniczą w stałym rozwoju i zmianie sposobu produkcji dóbr i usług⁴⁶.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku amerykańscy ekonomiści (E.S. Phelps, Dale T. Mortensen, C.C. Holt, Armen A. Alchian) wysunęli koncepcję mikroekonomicznego ujęcia bezrobocia. Opierała się ona na założeniach

---

⁴² M. Belka, *Inflacja*, [w]: *Podstawy makroekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa 1999, s. 577 oraz E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 146, 147.

⁴³ NAIRU – z ang. Nonaccelerating Inflation Rate of Unemployment – nieprzyspieszająca inflacji stopa bezrobocia.

⁴⁴ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 147–155.

⁴⁵ A. Francik, A. Pochtowski, *Wybrane problemy zatrudnienia i rynku pracy*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1993, s. 23–24.

⁴⁶ D. Ostrowska, *Jakość kapitału ludzkiego a stopa bezrobocia w Polsce*, [w]: *Edukacja i przedsiębiorczość a bezrobocie*, pod. red. A. Romana, Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2005, s. 25–26.

neoklasycznych (doskonała konkurencja, elastyczność cen i płac, pełne zatrudnienie). Odrzuciła natomiast tezę o pełnej informacji podmiotów gospodarczych o cenach towarów na rynku i wynagrodzeniach. Głównym elementem mikroekonomii bezrobocia jest teza poszukiwań na rynku pracy, która nawiązuje do rozważań George'a J. Stiglera. Twierdził on, iż na rynku pracy przyszli pracodawcy nie znają stawek wynagrodzeń oferowanych u konkurencji, a potencjalni pracownicy nie wiedzą, jakimi ofertami wynagrodzeń dysponują ewentualni pracodawcy. Obie strony są chętne do podjęcia kosztów poszukiwania najkorzystniejszych ofert. Występuje także niepełna informacja o wysokości stawek płacowych poza własnym miejscem pracy. Koszty uzyskania tych wiadomości są wysokie, gdy ludzie są zatrudnieni, więc w celu pozyskania jak najlepszej oferty godzą się na dobrowolne bezrobocie. Taki stan wynika z niedoskonałego przepływu informacji na rynku⁴⁷.

Do najpopularniejszych modeli teorii poszukiwań należą: teoria liczebności próbki i płacy progowej. Pierwsza z nich zakłada dokonywanie wyboru przez przyszłych pracowników spośród określonej liczby znanych ofert (próbki), które charakteryzują się różną wysokością płac. Koszty poszukiwań zależą od liczby ofert. Pracownik wybierze taką liczebność próbki, która da mu najbardziej korzystną płacowo ofertę, przewyższającą koszty pozyskania informacji. Teoria płacy progowej opiera się na określonym poziomie minimalnej płacy, możliwym do zaakceptowania przez potencjalnych pracowników. Pracownik nie zaakceptuje oferty płacowej niedobrej do jego umiejętności⁴⁸.

Teoria naturalnej stopy bezrobocia została poddana krytyce w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, a założenia dotyczące inflacji zastąpiono modelem racjonalnych oczekiwań. Podwaliny pod tę hipotezę położył John F. Muth. Zgodnie z jego koncepcją podmioty gospodarcze formułują oczekiwania dotyczące inflacji, opierając się na racjonalnych czynnikach. Zakres informacji został poszerzony o wiedzę na temat różnych procesów gospodarczych, metody reakcji rządów na różne czynniki rynkowe oraz znajomość determinantów powodujących inflację. W modelu racjonalnych oczekiwań produkcja i zatrudnienie kształtują się stale na poziomie równowagi, a odchylenia od tego poziomu są konsekwencją błędów popełnionych w procesie przewidywania oraz nieoczekiwanych posunięć rządu. Zależność między inflacją i bezrobociem występuje tylko w krótkim okresie, a zlikwidowanie stanu bezrobocia nie daje efektów przy zastosowaniu polityki pieniężnej⁴⁹.

---

⁴⁷ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Zarys...*, op. cit., s. 266, 267 oraz E. Kwiatkowski, *Neoklasyczne...*, op. cit., s. 224–226.

⁴⁸ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 157–166.

⁴⁹ E. Kwiatkowski, *Neoklasyczne...*, op. cit., s. 230–234 oraz M. Belka, *Inflacja*, [w]: *Podstawy...*, op. cit., s. 578–579.

Równoległe do teorii nowej mikroekonomii wywodzącej się z założeń neoklasyków rozwijała się w nauce ekonomii tzw. nowa ekonomia keynesistowska. Jednym z jej elementów jest mikroekonomiczna analiza rynku pracy oparta na kształtowaniu się płac. Przyczyny powstawania bezrobocia próbowano połączyć ze spadkiem łącznego popytu, w wyniku którego nie spadał poziom płac. Sformułowano wówczas hipotezy niepisanych kontraktów, wynagrodzenia efektywnego (motywującego), *insider – outsider* i histerezy bezrobocia⁵⁰. Pierwszą z nich opisali w połowie lat siedemdziesiątych Martin N. Baily, D.F. Gordon i Costas Azariadis. Zakładali oni istnienie nieprzymusowych, racjonalnych i nieformalnych związków między pracownikami i pracodawcami. Strony zawierały kontrakty płacowe i zatrudnieniowe oraz uznawały zwolnienia pracowników w czasie recesji gospodarczej i prawo do ustalonych wynagrodzeń. Ich powstawanie powodowało wahania zatrudnienia i procesy adaptacyjne na rynku pracy. Stabilne wynagrodzenia oznaczały dla firm niższe wahania w płynności kadry wykwalifikowanej i źródło stałych dochodów dla pracowników. Początkowo bezrobocie miało charakter dobrowolny, jako skutek wcześniejszych kontraktów, potem nabierało cech bezrobocia przymusowego⁵¹.

Koncepcja płacy motywującej (efektywnej, wydajnościowej) została sformułowana na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku przez Roberta Solowa. U podstaw tej teorii leży założenie, iż zapotrzebowanie na pracowników nie jest zdeterminowane przez wielkość produkcji i stopy procentowej, ale przez osiągnięcie określonej wydajności. Zależność między wynagrodzeniem i wydajnością prowadzi do racjonalnego wykorzystania zatrudnionej już siły roboczej i ogranicza płynność kadr⁵². W latach osiemdziesiątych wprowadzono do teorii ekonomii cztery koncepcje wyjaśniające powstawanie płacy wydajnościowej: bumelowania (objiania się), rotacji załogi, selekcji negatywnej oraz socjologiczną⁵³. Pierwsza zakłada problemy z dokładnym obserwowaniem pracownika podczas wykonywania obowiązków. Środkiem, który ma zapobiec „objianiu się” jest wysoki poziom wynagrodzenia. Idea rotacji załogi wykorzystuje pogląd, iż sposobem na ograniczenie płynności kadr jest zaoferowanie wysokich płac zmniejszających koszty wymiany pracowników. Teoria selekcji negatywnej opiera się na weryfikacji pracowników w trakcie przyjmowania do pracy. Wyższe wynagrodzenie powoduje rekrutację wysoko wydajnych pracowników. Koncepcja socjologiczna wykorzystuje społeczne zasady postępowania pracowników i pracodawców. Model ten opiera się na wydajności

---

⁵⁰ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 172–174.

⁵¹ Ibidem, s. 174–177.

⁵² E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Zarys...*, op. cit., s. 267, 268.

⁵³ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 180–183.

pracowników zależnej od wysokości wynagrodzenia. Zwiększenie wysiłku następuje, gdy pracownicy otrzymują wynagrodzenie wyższe od tego, które dostają pracownicy w podobnej grupie, ale w innej firmie⁵⁴.

Koncepcja *insider – outsider* (swoi – obcy) została sformułowana przez Assara Lindbecka, Dennisa J. Snowera, Oliviera Blancharda i Lawrence’a Summersa. Insiderzy stanowią zbiór osób już zatrudnionych o mocnej pozycji wynikającej z dużych kosztów płynności kadr, posiadających silną pozycję w negocjacjach płacowych i mogących wpływać w ten sposób na wysokość swojego wynagrodzenia. Outsiderzy to bezrobotni i zatrudnieni, posiadający mało stabilne miejsca pracy o ograniczonych możliwościach wpływania na poziom płac i wzrost zatrudnienia. Insiderzy powodują zmniejszenie wydajności rekrutowanych pracowników⁵⁵.

Pogląd histerezy bezrobocia wykorzystuje w swojej koncepcji teorie bezrobocia naturalnego lub NAIRU. Histereza bezrobocia oznacza utrzymywanie się bezrobocia na zwiększonym poziomie spowodowanym przez wcześniejsze negatywne wahania pomimo późniejszej poprawy koniunktury. Do zjawiska histerezy bezrobocia i jej przyczyn odwołują się trzy teorie: ubytku kapitału ludzkiego, ubytku kapitału rzeczowego i rozszerzona teoria *insider – outsider*. Pierwsza koncepcja zakłada, iż kapitał ludzki podlega ciągłemu rozwojowi lub regresowi. Czynnikiem determinującym rozwój jest kształcenie, szkolenie i poszerzanie nabytych już umiejętności. Bezrobocie powoduje regres, ponieważ uniemożliwia utrzymanie zdobytych kwalifikacji. Negatywne wahania popytu i podaży zmniejszają zatrudnienie i prowadzą do ubytku wartości kapitału ludzkiego. Teoria ubytku kapitału rzeczowego zakłada regres kapitału rzeczowego poprzez spadek produkcji i nowych inwestycji. Obniżenie rentowności jest skutkiem negatywnych wstrząsów gospodarczych i tym samym powoduje zwiększenie bezrobocia. Poszerzony model *insider – outsider* zakłada, iż popyt na pracę zależy od stawek płac realnych i ogólnego popytu na towary, a insiderzy dążą do maksymalizacji własnych celów⁵⁶.

Bezrobocie w Polsce w okresie powojennym miało bardzo specyficzny charakter. W trakcie transformacji ustrojowej było połączone ze spadkiem zatrudnienia i ujawniło się po realizacji planu pełnego zatrudnienia. W świetle rozważań tego podrozdziału trudno jednoznacznie ocenić, która z koncepcji tutaj przedstawionych wyjaśnia całkowicie przyczyny bezrobocia w naszym kraju. Zwolennicy teorii neoklasycznych opierali się na istnieniu doskonałego rynku pracy przy pełnej informacji o rynku pracy, elastycznych

---

⁵⁴ Ibidem, s. 183–193.

⁵⁵ Ibidem, s. 196–203.

⁵⁶ Ibidem, s. 204–220.

warunkach zatrudnienia i płac oraz nieograniczonej mobilności zasobów pracy. Neoklasyczne ujęcie tłumaczy zjawisko bezrobocia ograniczeniami w działaniu wolnych mechanizmów rynkowych, wynikających z ingerencji związków zawodowych. Ewolucja w poglądach na zjawisko bezrobocia zaowocowała koncepcją naturalnej stopy bezrobocia, która wynika z braku pełnej informacji o rynku pracy. Zwolennicy koncepcji keynesistowskiej uważali, że w warunkach gospodarki rynkowej istnieje pewna stopa bezrobocia, a rynek nie odznacza się tendencją do zachowania równowagi. Trzeba sobie jednak zdawać sprawę, że na poziom bezrobocia wpływają także czynniki pozaekonomiczne, np. restrukturyzacja gospodarki, postęp techniczny i technologiczny, niedostatek środków finansowych przeznaczonych na walkę z bezrobociem.

Przyczyn polskiego bezrobocia po 1989 roku należy upatrywać w procesach dostosowawczych przedsiębiorstw do warunków gospodarki. Redukcja zatrudnienia wynikała z przekształceń organizacyjnych i własnościowych, a także zmian ekonomicznych warunków funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku. Ujawnienie się bezrobocia było skutkiem procesu transformacji ekonomicznej. Brak działania mechanizmu rynkowego spowodował nieadekwatność wysokości wynagrodzeń do poziomu wydajności pracy. Płaca miała charakter socjalny. Istota zmian na rynku pracy w naszym kraju nie jest związana z typowym dostosowaniem rynkowym. Transformacja ustrojowa wywołała trwałe i znaczące wstrząsy na rynku pracy. Przeobrażenia zachodzące na rynku pracy tylko częściowo spowodowane były dostosowaniem zatrudnienia. Pojawiła się nadwyżka liczby zatrudnionych, przy jednoczesnym spadku produkcji, pojawiła się także dość duża liczba ludzi biernych zawodowo. Wynika z tego, iż wzrost bezrobocia po 1989 roku był następstwem nie tylko redukcji zatrudnienia, ale także faktu, iż urzędy pracy zaczęły rejestrować również osoby wcześniej bierne zawodowo.

Biorąc pod uwagę specyfikę polskiego bezrobocia trudno jednoznacznie stwierdzić, która z przedstawionych wyżej koncepcji bezrobocia wyjaśnia najlepiej sytuację w naszym kraju. Zdaniem autorki bliższe przydatności do opisu i oceny bezrobocia wydają się koncepcje oparte na ekonomii keynesowskiej oraz niektóre z modeli współczesnych zakładające istnienie pewnego poziomu bezrobocia, przy którym rynek pracy dąży do równowagi. Bezrobocie to nie ma dobrowolnego charakteru, wynika z niedopasowań strukturalnych. Koncepcja keynesowska zakłada również ingerencję państwa przy regulowaniu popytu na dobra konsumpcyjne, nie bierze jednak pod uwagę postępu technicznego i technologicznego. Wśród koncepcji współczesnych zjawisko bezrobocia transformacyjnego częściowo mogą wyjaśnić teorie dotyczące mikroekonomicznego ujęcia

bezrobocia i histerezy bezrobocia. Pierwsza z nich mówi o tym, że informacja o rynku pracy nie jest w pełni dostępna. Teoria histerezy bierze pod uwagę nie tylko czynniki ekonomiczne, ale także czynnik ludzki. Jej elementy w postaci: utrzymywania się bezrobocia spowodowanego negatywnymi wstrząsami z przeszłości (np. transformacja ustrojowa) oraz braku możliwości utrzymania zdobytych kwalifikacji, mogą tylko częściowo wyjaśnić przyczyny bezrobocia transformacyjnego w Polsce.

1.2. Polityka zatrudnienia i polityka rynku pracy - podstawowe pojęcia

Problematyka zatrudnienia wpisała się już nierozdzielnie we wszystkie dziedziny życia społecznego. Aby w pełni zrozumieć funkcjonowanie rynku pracy, należy pojmować w sposób poprawny znaczenie poszczególnych pojęć używanych do opisywania zjawisk zachodzących w tym specyficznym obszarze. Rynek pracy, mechanizmy jego budowania, kontroli i stosowane na nim instrumenty oddziałują na podmioty gospodarcze. W takim przypadku konieczne staje się wprowadzenie pojęcia rynku jako szczególnej kategorii ekonomicznej. Mnogość sposobów definiowania rynku pracy powoduje konieczność zastosowania odpowiedniej typologii i przyjęcia jednoznacznych kryteriów w celu analizy. W niniejszym podrozdziale zostaną przybliżone podstawowe pojęcia dotyczące rynku pracy, polityki rynku pracy i polityki zatrudnienia oraz bezrobocia. Z pojęciem rynku pracy wiąże się ogólny termin rynku. Sens tego pojęcia oddaje wiele definicji.

Zdaniem profesora Leszka Balcerowicza rynek jest specyficznym mechanizmem kooperacji ludzi, który ustala zamierzenia, plany i działania dostawców oraz odbiorców dóbr⁵⁷. Z kolei według Wojciecha Wrzoseka rynek stanowi ogół więzi istniejących pomiędzy poszczególnymi podmiotami (sprzedawcami i nabywcami), między którymi zachodzi proces wymiany⁵⁸. Rynek można zdefiniować także jako sieć łączącą potencjalnych kupujących i oferentów, umożliwiającą nawiązywanie więzi handlowych⁵⁹. Współczesny rynek oraz związane z nim zjawiska regulują procesy gospodarcze, takie jak: produkcja, dystrybucja i konsumpcja dóbr i usług⁶⁰. Rynek można rozpatrywać w znaczeniu szerokim (zbiór relacji między uczestnikami wymiany usług i dóbr) i wąskim (rynek pojedynczy np. rynek samochodów)⁶¹.

---

⁵⁷ Za: J. Perenc, *Istota rynku*, [w]: *Analiza i funkcjonowanie rynku*, pod red. J. Perenca, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1998, s. 13.

⁵⁸ W. Wrzosek, *Funkcjonowanie rynku*, PWE, Warszawa 1998, s. 14–15.

⁵⁹ K.W. Studnicki–Gizbert, *Jak funkcjonuje rynek*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000, s. 9.

⁶⁰ H. Bronakowski, *Rynek i nowy marketing*, Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2005, s. 11.

⁶¹ J. Perenc, *Istota rynku*, [w]: *Analiza...*, op. cit., s. 13–15.

Popyt wraz z ceną i podażą tworzy przedmiotową strukturę rynku. Popyt jest wielkością zakupu określonej grupy nabywców w danym obszarze geograficznym⁶². Podaż jest wyrażona jako zamiar sprzedaży określonej ilości dóbr lub usług w konkretnych warunkach i po ustalonej cenie. Nie pokrywa się ona z wielkością produkcji i z wielkością oferowanych dóbr lub usług⁶³. Podmiotami rynku są firmy usługowe i produkcyjne, gospodarstwa domowe i rolne oraz firmy świadczące usługi w zakresie finansów⁶⁴.

Rynek pracy traktuje się jako „miejsce”, gdzie odbywa się proces kupna i sprzedaży pracy. Jak na każdym rynku występuje tutaj popyt, kształtowany przez pracodawców („kupujących”), mających określone potrzeby – chcących zatrudnić pracowników („sprzedających”). Towar, jako przedmiot transakcji kupna-sprzedaży stanowią natomiast kwalifikacje, umiejętności, doświadczenie, wykształcenie, wiedza, dyspozycyjność, siła fizyczna itd.⁶⁵ Popyt na pracę to „zapotrzebowanie” na umiejętności ludzi zdolnych i gotowych do podjęcia pracy. Popyt wyrażony jest określoną liczbą miejsc pracy oferowanych przez potencjalnych pracodawców⁶⁶. Z kolei podaż zasobów siły roboczej jest reprezentowana przez pracobiorców. Poszukują oni zatrudnienia za określoną płacę, jako środek mierzący i wartościujący korzyści, otrzymywane przez świadczącego pracę od pracodawcy za posiadane wykształcenie, fachowość, doświadczenie, umiejętności, kwalifikacje, wiedzę, dyspozycyjność, czas pracy czy też określone warunki pracy⁶⁷. Rynek pracy można rozpatrywać w skali globalnej (międzynarodowy rynek pracy). Biorąc pod uwagę ogólną politykę danego państwa i decyzje regulowane centralnie identyfikuje się krajowy rynek pracy. W skali makroregionu (w Polsce województwo) bierze się pod uwagę regionalny rynek pracy. W Polsce można również rozpatrywać lokalne rynki pracy (gminne lub powiatowe)⁶⁸.

Rynek pracy można zdefiniować w trzech wymiarach. Po pierwsze: jako wzajemne związki osób chcących sprzedać swoją siłę roboczą i potencjalnych pracodawców zainteresowanych kupnem tych usług. Po drugie: rynek pracy to ogół relacji, zależności i związków między popytem a podażą oraz relacje między poszczególnymi podmiotami i różnymi instytucjami. Po trzecie: jest miejscem, gdzie zachodzą transakcje ekonomiczne,

---

⁶² R. Kłeczek, W. Kowal, J. Woźniczka, *Strategiczne planowanie marketingowe*, PWE, Warszawa 1999, s. 94.

⁶³ W. Tarczyński, *Metody analizy podaży*, [w]: *Analiza ...*, op. cit., s. 137–138.

⁶⁴ H. Bronakowski, op. cit., s. 12–14.

⁶⁵ A. Kuryło, *Unijny rynek pracy dla polskich obywateli*, Wyd. Biblioteczka Pracownicza, Warszawa 2005, s. 29.

⁶⁶ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Popyt...*, op. cit., s. 9.

⁶⁷ J. Perenc, *Istota rynku*, [w]: *Analiza ...*, op. cit., s. 30.

⁶⁸ Z. Sadowski, T. Wach, *Leksykon pracy, bezrobocia i zabezpieczenia społecznego*, Wyd. Biblioteczka Pracownicza, Warszawa 2003, s. 46.

polegające w jednym ujęciu na przyjmowaniu ludzi do pracy, a w drugim na sprzedaży przez nich tej pracy. Rynek pracy może być rozpatrywany w sensie statycznym (związki między popytem i podażą oraz relacje ilościowe między nimi) oraz dynamicznym (zależności jakościowe i ilościowe)⁶⁹. Kształtuje się pod wpływem mechanizmów i instrumentów realizowanych w polityce gospodarczej, reaguje na zmiany w demograficznym przyroście zasobów pracy i zmiany w strukturze zatrudnienia⁷⁰. Na potrzeby niniejszej dysertacji rynek pracy rozpatrywano w ujęciu dynamicznym, a przedmiotem analizy były zależności jakościowe.

System rynku pracy ocenia się także w aspekcie strukturalnym i funkcjonalnym. W tym pierwszym ujęciu na rynku pracy można wyróżnić podmioty – uczestników (przedsiębiorstwa, instytucje, gospodarstwa domowe, organizacje państwowe i społeczne pośredniczące w procesie alokacji siły roboczej i organizujące przepływ informacji), elementy rynku pracy (pracownicy, poszukujący pracy, pośrednicy) oraz oferty siły roboczej i miejsc pracy (stanowiące podaż pracy). Struktura rynku to liczba i potencjał uczestników i elementów rynku oraz związki między nimi. W aspekcie funkcjonalnym rynek pracy sprowadza się do wzajemnych relacji i sposobu zachowania się podmiotów i elementów rynkowych. Polegają one na zgłaszaniu wzajemnych ofert oraz negocjacjach i uzgodnieniach, w wyniku których następuje wycena zasobów siły roboczej i miejsc pracy. Relacje między uczestnikami opierają się na równorzędności, dobrowolności i samodzielności podejmowanych decyzji⁷¹.

W kontekście społecznym pierwszym określeniem jakie nasuwa się w skojarzeniu z rynkiem pracy jest praca. Jest to kategoria historyczna, ponieważ od najdawniejszych czasów odbywa się w warunkach społecznych i stanowi prawo każdego człowieka, któremu przysługuje z tego tytułu udział w podziale dochodu narodowego. Dbalność o odpowiedni poziom życia ludności, jako jeden z celów polityki ekonomicznej państwa, powinien prowadzić do wzrostu wydajności pracy. Ze względu na osobowość i zdolności ludzie różnie podchodzą do problemów pracy. Uczestnictwo i potrzeba przynależności wywołują wzrost

---

⁶⁹ T. Holecki, *Samorządowy model kreowania rynku pracy*, [w]: *Samorządowa polityka społeczna*, pod red. A. Frączkiewicz– Wronki, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2002, s. 89–90.

⁷⁰ D. Kotlorz, U. Zagórska–Jonszta, *Rynek pracy w teorii i praktyce*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 1998, s. 71.

⁷¹ Z. Hasińska, *Regionalne i lokalne rynki pracy na Dolnym Śląsku*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1993, s. 22–26.

kontaktów międzyludzkich, a zaspokojenie tych potrzeb wpływa pozytywnie na stosunek do pracy⁷².

Większość ludzi interpretuje pojęcie pracy jako tożsame z zatrudnieniem. Ze społecznego punktu widzenia można wyróżnić trzy podstawowe terminy związane z ludzką działalnością: aktywność, praca i zatrudnienie. Pierwsze pojęcie ma najszersze konotacje. Identyfikuje ono wszystko, co wiąże się z działalnością człowieka, począwszy od zabawy i rozrywki na produkcji i relacjach z otoczeniem kończąc. Drugie pojęcie – praca to działanie, która jest związana z zarobkami i wykonywaniem określonego zawodu, ale również z wszelką inną działalnością człowieka, np. świadczenie usług, wykonywanie prac domowych, prac gospodarczych itd. Zatrudnienie jest szczególną i zatwierdzoną prawnie formą świadczenia pracy na rzecz innego podmiotu w sensie prawnym i ekonomicznym w zamian za wynagrodzenie⁷³. Pracę można zdefiniować jako zamierzoną działalność człowieka, który przystosowuje przedmioty pracy za pomocą narzędzi pracy do zaspokojenia swoich potrzeb, społecznych, duchowych, materialnych itd.⁷⁴

Kolejnym pojęciem, które wiąże się nierozzerwalnie z rynkiem pracy jest aktywizacja zawodowa. Termin aktywizacja wywodzi się z łac. *activus* (czynny, energiczny, działający) i oznacza wzmożenie, ożywienie czyjejs działalności, czynienie aktywnym, pobudzenie do działania lub, w naukach ekonomicznych – wzrost efektywności całości lub części gospodarki⁷⁵. Aktywizacja zawodowa to proces pobudzania aktywności całej populacji lub jej części poprzez środki finansowe, usuwanie barier, promowanie określonych programów, różnego rodzaju dokształcanie i zachęcanie potencjalnych pracodawców do tworzenia nowych miejsc pracy⁷⁶. Celem aktywizacji zawodowej jest uczynić aktywnymi na rynku pracy bezrobotnych i osoby bierne zawodowo poprzez zastosowanie szeregu instrumentów.

Aktywizacja zawodowa często bywa mylona z aktywnością zawodową. Pod tą drugą definicją rozumie się uczestnictwo w procesie produkcji społecznej poprzez wykonywanie pracy przynoszącej danemu człowiekowi dochód. Ludność aktywną zawodowo stanowią wszyscy pracujący zawodowo (pracodawcy, pracownicy najemni, pracujący na własny rachunek, nieodpłatnie pomagający członkowie rodzin) i zarejestrowani bezrobotni (zasoby

---

⁷² W. Turnowiecki, *Polityka społeczna*, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk 2002, s. 92–94.

⁷³ I. Bertin, *Praca, zatrudnienie i bezrobocie w Europie: jakie perspektywy na przyszłość*, [w]: *Społeczne aspekty bezrobocia. Skutki i przeciwdziałanie*, pod red. M. Seweryńskiego, J. Wojtyły, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2002, s. 79–80.

⁷⁴ Z. Sadowski, T. Wach, op. cit., s. 41, 42.

⁷⁵ <http://www.portalwiedzy.onet.pl> (dostęp: 15.04.2008), <http://www.slownik-online.pl> (dostęp: 15.04.2008), <http://www.sjp.pwn.pl> (dostęp: 15.04.2008).

⁷⁶ *Leksykon polityki społecznej*, pod red. Barbary Rysz-Kowalczyk, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2001, s. 15.

siły roboczej). Poziom aktywności zawodowej jest wyrażany współczynnikami aktywności zawodowej. Najbardziej elementarny podział ludności pod względem zawodowym to podział na aktywnych i biernych zawodowo⁷⁷. Do pierwszej grupy zalicza się osoby wykonujące pracę na własny rachunek, zapewniającą im dochód bez uwzględnienia czasu i miejsca wykonywanej pracy; osoby nieodpłatnie pomagające w prowadzeniu działalności gospodarczej lub w gospodarstwie rolnym oraz osoby bezrobotne. Do drugiej grupy zalicza się osoby utrzymujące się z pracy innych lub posiadających niezarobkowe źródło utrzymania: otrzymujące świadczenia emerytalno-rentowe, alimenty, stypendia, zapomogi; odbywające czynną służbę wojskową, przebywające w aresztach śledczych lub zakładach karnych, w domach opieki społecznej; uzyskujące dochody z dzierżawy, najmu, sprzedaży rzeczy własnych lub kapitału; przebywające na urlopie wychowawczym i pozostające na utrzymaniu innych; uczniów pracujących na podstawie umów przyuczenia do zawodu.

W celu analizy rzeczywistej aktywności zawodowej wprowadza się zazwyczaj dwie miary: współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia. Zgodnie z zaleceniami Międzynarodowej Organizacji Pracy pierwszą miarę definiujemy jako procentowy udział liczby aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik aktywności zawodowej zależy głównie od poziomu wielkości i zmian wynagrodzeń za wykonaną pracę, a także od preferencji co do rodzaju wykształcenia, szans na znalezienie zatrudnienia na rynku pracy oraz od modelu rodziny, jaki przeważa w danym społeczeństwie. Na liczbę osób w wieku produkcyjnym mają wpływ czynniki demograficzne, takie jak liczba urodzeń w latach wcześniejszych i liczba zgonów jak i czynniki ekonomiczne: wielkość produkcji, jakość i wydajność pracy oraz poziom płac realnych⁷⁸.

Warto tutaj zwrócić uwagę na metodologiczne różnice stosowane w momencie obliczania tego wskaźnika przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) w Polsce i Eurostat.

---

⁷⁷ Taki podział prowadzi do wyodrębnienia trzech ekonomicznych grup ludności: w wieku przedprodukcyjnym (do 17 roku życia), produkcyjnym (w wieku mobilnym: 18–44 lata i niemobilnym: 45–59 lat kobiety i 45–64 lata mężczyźni) oraz poprodukcyjnym (powyżej 60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni). Proporcje między liczebnością ludności tych trzech grup uzależnione są od sytuacji demograficznej społeczeństw. Duży przyrost naturalny i przedłużenie długości życia w krajach słabo rozwiniętych gospodarczo powoduje szybki wzrost zasobów siły roboczej. Ludność w wieku produkcyjnym (18–59 lat dla kobiet, 18–64 lat dla mężczyzn) dzielimy na aktywnych zawodowo (zasoby siły roboczej), którzy wykazują zdolność i gotowość do podjęcia pracy oraz biernych zawodowo (pozostali, z wyłączeniem emerytów i rencistów). Zasoby siły roboczej (zasoby ludzkie) można zdefiniować także jako ogół liczby zatrudnionych (pracujących na własny rachunek i wykonujących pracę najemną) oraz bezrobotnych. Zasoby pracy zależą od liczby ludności zasobów danego kraju, struktury ludności według wieku oraz wielkości współczynników aktywności zawodowej. Na zmiany w liczbie ludności i jej strukturze ma wpływ naturalny ruch demograficzny, wyrażający się w liczbie urodzeń i zgonów oraz mobilności (Z. Sadowski, T. Wach, op. cit., s. 17-19).

⁷⁸ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie...*, op. cit., s. 28.

GUS podczas obliczania metodą BAEL rozpatruje ludność aktywną zawodowo w wieku 15 lat i więcej. Dla Eurostatu miarą jest ludność w wieku 15 – 64 lata. Zastosowanie obu metod obliczania wskaźnika daje istotnie różniące się liczby. Dla porównania, współczynnik aktywności zawodowej, według definicji gusowskiej, wyniósł ogółem dla Polski w IV kwartale 2010 roku 55,8%, natomiast w analogicznym okresie, według Eurostatu – 65,7%. Różnica jest znacząca. Definicja GUS-u uwzględnia bowiem całą populację aktywnych zawodowo, łącznie z emerytami i rencistami, którzy teoretycznie, mając świadczenia emerytalne i rentowe nie muszą trudnić się działalnością zarobkową. Zupełnie inną kwestią pozostaje powód, dlaczego tacy ludzie mimo wypłacanych świadczeń ciągle są obecni na rynku pracy. Definicja stosowana przez Eurostat wydaje się bardziej miarodajna, ponieważ podczas obliczania współczynnika aktywności zawodowej uwzględnia się ludność rzeczywiście pracującą oraz bezrobotnych.

Wskaźnik zatrudnienia jest wyrażony udziałem liczby pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Jest on stosowany powszechnie do analiz i prognoz rynku pracy jako syntetyczna miara zaangażowania ludności w procesie pracy. W obliczeniach stosowanych przez GUS w mianowniku rozpatrywana jest ludność w wieku 15 lat i więcej, Eurostat posiłkuje się podczas obliczania liczbą ludności w wieku 15-64 lata. Dla porównania, wskaźnik zatrudnienia wyniósł ogółem dla Polski w IV kwartale 2010 roku 50,6 %, natomiast według Eurostatu w analogicznym okresie – 59,6 %. W wielu krajach wskaźnik zatrudnienia jest bardziej przydatny niż stopa bezrobocia. Chociaż wysokie jego wartości są postrzegane jako pozytywne zjawisko, jednak stosowanie tylko samej tej miary nie jest wystarczające do oszacowania poziomu zatrudnienia. Zgodnie z zaleceniami Międzynarodowej Organizacji Pracy miara powyższa powinna być stosowana łącznie z innymi miarami, takimi jak poziom wynagrodzeń, czas pracy, zatrudnienie w szarej strefie, warunki pracy itd.

Z punktu widzenia analizy rynku pracy stosuje się definicje aktywności ekonomicznej (BAEL). Podstawą metodologii BAEL są definicje ludności aktywnej zawodowo (pracujących i bezrobotnych), przyjęte na XIII Międzynarodowej Konferencji Statystyków Pracy w październiku 1982 roku i zalecane do stosowania przez Międzynarodową Organizację Pracy⁷⁹, Europejską Komisję Gospodarczą, ONZ i Eurostat. Przedmiotem badania jest bieżąca aktywność ekonomiczna (aktywność lub bierność zawodowa) w okresie

---

⁷⁹ Międzynarodowa Organizacja Pracy powstała w 1919 r. jako część systemu Ligi Narodów. Po II wojnie światowej przekształcona w Organizację wyspecjalizowaną ONZ z siedzibą w Genewie. Do jej głównych zadań należy dążenie do poprawy warunków pracy i społecznego zabezpieczenia pracowników. Polska należy do MOP od 1919r.

badanego tygodnia. Na tej podstawie wyodrębniono kategorie: bezrobotnych (osoby, które w okresie badanego tygodnia nie pracowały nawet przez 1 godzinę, aktywnie poszukiwały pracy w ciągu ostatnich 4 tygodni i są gotowe ją podjąć w badanym lub następnym tygodniu, a także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały ją załatwioną i czekały na jej rozpoczęcie w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące), pracujących oraz biernych zawodowo. Dwie pierwsze kategorie tworzą grupę aktywnych zawodowo. Pracującymi byli ci wszyscy, którzy w okresie badanego tygodnia wykonywali pracę, stanowiącą źródło utrzymania przez co najmniej 1 godzinę, byli zatrudnieni jako pracownicy najemni, pracowali w gospodarstwie rolnym lub pomagali w jego prowadzeniu, prowadzili pozarolniczą działalność gospodarczą oraz pomagali w jej prowadzeniu, a także ci, którzy nie wykonali pracy z różnych przyczyn, ale formalnie ją posiadali. Do tej grupy zaliczono również uczniów, z którymi zawarto umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymywali za wykonaną pracę wynagrodzenie. Kategorię biernych zawodowo⁸⁰ stanowią osoby w wieku 15 lat i powyżej, które w badanym tygodniu nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały lub nie wykonywały żadnej pracy zarobkowej, ale jej poszukiwały, jednakże nie były zdolne i gotowe do jej podjęcia w badanym i następnym tygodniu. Bierni zawodowo to ludzie starsi, najczęściej w wieku emerytalnym, lub tacy, którzy potencjalnie będąc w wieku zdolności do pracy nabyli prawo do świadczeń rentowych, ale nie powrócili na rynek pracy. Bierni zawodowo są także ludzie młodzi, którzy nie rozpoczęli jeszcze kariery zawodowej, głównie z powodu kontynuowania nauki. Stan bezczynności zawodowej może być także spowodowany opieką nad członkami rodziny. Ta ostatnia przyczyna najczęściej dotyczy kobiet. Inne powody mogą mieć podłoże zdrowotne.

Najbardziej powszechną miarą poziomu bezrobocia jest stopa bezrobocia, czyli procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo. Dla celów statystycznych wykorzystuje się kilka metod obliczania liczby bezrobotnych. Do stosowanych w Polsce należą: metoda używana przez urzędy pracy zgodnie z ustawą z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁸¹ oraz metoda BAEL. Według PUP-ów bezrobotnymi są osoby zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w pełnym wymiarze czasu pracy, które zarejestrowały się we właściwym ze względu na miejsce zameldowania urzędzie pracy i:

- ukończyły 18 lat życia,

---

⁸⁰ Wśród biernych zawodowo wyróżnia się grupę zniechęconych, do której należą osoby nie poszukujące pracy, ponieważ są przekonane, że jej nie znajdą.

⁸¹ Tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.

- nie ukończyły 60 lat [kobiety] i 65 lat [mężczyźni],
- nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidzkiej),
- nie są właścicielami lub posiadaczami gospodarstwa rolnego o powierzchni użytków rolnych powyżej dwóch hektarów przeliczeniowych,
- nie złożyły wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej,
- nie nabyły prawa do zasiłku lub świadczenia przedemerytalnego,
- nie są tymczasowo aresztowane ani nie odbywają kary pozbawienia wolności,
- nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości powyżej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę,
- nie pobierają świadczeń z pomocy społecznej (np. zasiłku stałego)⁸².

Ze względu na odmienne definicje bezrobotnego stopy bezrobocia obliczone według obu metod mogą się różnić. Jednakże metoda BAEL pozwala na standaryzację przyjętych definicji i zasad obliczeń oraz jest rekomendowana przez Międzynarodową Organizację Pracy, ponieważ pozwala porównywać otrzymane dane w układzie międzynarodowym.

W celu statystycznego opisu rynku pracy wykorzystuje się najczęściej dwa źródła informacji, które pozwalają na precyzyjną identyfikację populacji osób pracujących, aktywnych zawodowo, biernych i bezrobotnych. Pierwsze z nich dotyczy wyników badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) prowadzonej przez GUS. Z kolei drugie z nich wykorzystuje dane otrzymywane ze sprawozdawczości podmiotów gospodarczych i instytucji rynku pracy (statystyka publiczna gromadzona, agregowana i przetworzona przez GUS)⁸³. BAEL z założenia nie podejmuje kwestii związanych z popytową stroną rynku pracy. Liczbę wolnych miejsc pracy podaje się na podstawie informacji z powiatowych urzędów pracy. Pracodawcy powinni informować na bieżąco urzędy pracy o wolnych miejscach pracy lub przygotowania zawodowego. Jednak z praktycznego punktu widzenia system taki nie gwarantuje dokładnych informacji o rynku pracy, ponieważ potencjalni pracodawcy nie zawsze są skłonni ujawniać informację o wolnych stanowiskach pracy⁸⁴.

Zasoby pracy stanowią potencjał ludzki (ilościowy i jakościowy) wykorzystywany oraz prawdopodobny do wykorzystania w procesie pracy o charakterze społecznym. Potencjał ilościowy (fizyczny) zależy od wielkości zasobów siły roboczej. Potencjał jakościowy jest

---

⁸² Art. 2 ust. 1 pkt 2 cytowanej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Ustawa definiuje także pojęcie osoby poszukującej pracy, czyli osoby, która nie spełnia warunków do uzyskania statusu bezrobotnego, ale rejestruje się w urzędzie pracy i zgłasza chęć do podjęcia pracy lub zatrudnienia w wyższym wymiarze czasu pracy albo dodatkowego zatrudnienia.

⁸³ E. Kryńska, *Niedopasowania podaży i popytu na pracę w Polsce*, [w]: *Polski rynek pracy – niedopasowania strukturalne*, pod red. E. Kryńskiej, IPISS, Warszawa 2004, s. 16–18.

⁸⁴ *Ibidem*, s. 18.

charakteryzowany przez takie cechy, jak: wiek, płeć, wykształcenie, kwalifikacje, stan zdrowia itd.⁸⁵ Dla celów statystycznych ludność można podzielić ze względu na kilka kryteriów. Według biologicznych grup wieku ludność jest prezentowana ze względu na roczniki urodzenia, grupy roczników lub w układzie mieszanym.

Dla funkcjonowania rynku pracy ogromne znaczenie ma właściwie realizowana polityka rynku pracy. Analizując w praktyce politykę rynku pracy w różnych krajach można zauważyć, iż jest ona nawiązaniem do odmiennych modeli: substytucyjnego oraz komplementarnego. Różnią się one między sobą oceną przyczyn powstawania bezrobocia. Pierwszy w nich akcentuje małą aktywność osób bezrobotnych oraz niedostateczne działanie służb zatrudnienia, a polityka rynku pracy odgrywa funkcję zastępczą wobec faktu, że w gospodarce nie można wytworzyć wystarczającej liczby nowych miejsc pracy. W drugim przypadku zwraca się uwagę na promocję zatrudnienia, a przeciwdziałanie zmniejszaniu się miejsc pracy odgrywa czołową rolę⁸⁶.

W substytucyjnym modelu polityki rynku pracy występują dwie kategorie: programy pasywne i programy aktywne. Te pierwsze pełnią funkcję osłonową, a drugie łagodzą skutki bezrobocia poprzez czasową, nawet krótkotrwałą aktywizację i wzrost szans na uzyskanie trwałego zatrudnienia. Rynek pracy w tym ujęciu nie tworzy wystarczającej liczby nowych miejsc pracy, a polityka rynku pracy spełnia funkcję kompensacyjną poprzez wypłatę ze środków publicznych świadczeń z tytułu bezrobocia np. zasiłków. Polityka rynku pracy pełni w tym modelu rolę substytucyjną wobec polityki gospodarczej⁸⁷.

Komplementarny (zintegrowany) model polityki rynku pracy za najważniejszą uznaje efektywność programów aktywizacyjnych, nie zmniejszając roli wypłat świadczeń z tytułu bezrobocia. Model ten ogranicza przyczyny determinujące deficyt miejsc pracy. Polityka gospodarcza powinna kierować się prozatrudnieniową strategią gospodarczą i sprowadzać się do takiego sterowania inwestycjami, podatkami, poziomem stóp procentowych, aby uwzględniać ich wpływ na zatrudnienie i bezrobocie. Polityka rynku pracy pełni w tym modelu zadania dopełniające prozatrudnieniową politykę gospodarczą danego państwa, a wzrost gospodarczy nie ma charakteru socjalnego⁸⁸.

Polityka rynku pracy dotyczy świadomego oddziaływania na popyt i podaż w celu utrzymania równowagi. Część aktywna polityki rynku pracy sprowadza się do kierowania

---

⁸⁵ K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Zasoby pracy oraz aktywność zawodowa ludności*, [w]: *Obraz społeczny Śląska na przełomie wieków*, pod. red. Z. Piza, Wyd. Instytutu Śląskiego, Opole 2004, s. 240.

⁸⁶ E. Kryńska, *Dylematy polskiego rynku pracy*, IPISS, Warszawa 2001, s. 37.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 37.

⁸⁸ M. Kabaj, *Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu w Unii Europejskiej i w Polsce*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004, s. 91 i nast.

bezrobotnych do udziału w określonych programach (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, zatrudnienie subsydiowane, szkolenia). Podstawowe zadania polityki rynku pracy to: aktywizacja zawodowa, zmniejszenie niedopasowań strukturalnych, wpływ na wymiar zatrudnienia i bezrobocia, sprawdzanie gotowości bezrobotnych do podjęcia zatrudnienia. Pasywna polityka to łagodzenie skutków bezrobocia przez wypłatę świadczeń z tytułu bezrobocia⁸⁹.

Obok polityki rynku pracy w literaturze występuje pojęcie polityki zatrudnienia. Różnica między tymi dwoma kategoriami jest znacząca. Polityka zatrudnienia ma charakter długookresowy, pośrednio oddziałuje na rynek pracy za pomocą różnych instrumentów w kontekście całokształtu polityki społeczno- gospodarczej kraju (edukacja, zabezpieczenia społeczne, płace, inwestycje itd.). Pojęcie polityki zatrudnienia można interpretować również jako dyscyplinę naukową, której istotę stanowi wyjaśnianie zjawisk oraz relacji zachodzących między podmiotami rynku pracy oraz badanie wykorzystania zasobów pracy w gospodarce narodowej. Polityka rynku pracy natomiast dotyczy bezpośredniego oraz krótkookresowego oddziaływania na rynek pracy, jej główne zadania to aktualne dostosowywanie podaży pracy do popytu oraz zapobieganie bezrobociu poprzez wykorzystanie określonych narzędzi⁹⁰.

W literaturze przedmiotu występuje szereg definicji polityki zatrudnienia. Według M. Olędzkiego jest ona *sztuką doboru konkretnych celów i środków ich realizacji w zakresie zajmowania ludności pracą użyteczną, przynoszącą dochód*⁹¹. Zgodnie z jego poglądami polityka zatrudnienia wywiera wpływ na społeczeństwo poprzez techniczną i społeczną edukację uzależnioną od wiedzy z zakresu psychologii, prawa, ekonomii, technologii i techniki, a na strukturę zatrudnienia – przez stworzenie odpowiednich racjonalnych modeli dotyczących struktury zatrudnienia. Polityka zatrudnienia, jako dziedzina wiedzy, powinna opierać się na znajomości relacji międzyludzkich. M. Olędzki zwracał szczególną uwagę na rolę czynnika ludzkiego⁹². Z kolei Edward Dolny, Janusz Meller i Zenon Wiśniewski definiują politykę zatrudnienia jako *świadome i zgodne z interesem ogólnospołecznym oraz indywidualnych pracowników kształtowanie procesów związanych z przygotowaniem,*

---

⁸⁹ E. Kryńska, *Polityka państwa na rynku pracy w Polsce – instytucje i programy*, [w]: *Rynek pracy w skali lokalnej*, pod red. R. Szula i A. Tucholskiej, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004, s. 43, 44.

⁹⁰ K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Polityka zatrudnienia wobec problemu bezrobocia*, [w]: *Zadania społeczne*, pod red. Z. Pizsa, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002, s. 116–117.

⁹¹ M. Olędzki, *Zatrudnienie społecznie racjonalne. Propozycja współdziałania*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985, s. 12.

⁹² *Ibidem*, s. 13.

włączeniem do sfery pracy użytecznej, alokacją oraz racjonalnym spożytkowaniem zasobów ludzkich⁹³.

Polityka zatrudnienia reguluje związki między procesami rozwoju ludności i procesami wzrostu gospodarczego w zmiennym środowisku, czasie i przestrzeni oraz wyjaśnia normy i okoliczności kształtowania się zjawisk w sferze zatrudnienia i rynku pracy, uwzględniając potrzeby człowieka. Jako dyscyplina praktyczna analizuje zmiany w strukturze zatrudnienia, wzrost gospodarczy, rozwój nauki, transformacje systemów politycznych. Ma na celu osiągnięcie optymalnej struktury i poziomu zatrudnienia w skali całej gospodarki narodowej, jej sektorów oraz jednostek gospodarczych. Kształtuje także optymalną strukturę zatrudnienia poprzez wybór zawodu oraz miejsca pracy⁹⁴.

Polityka zatrudnienia może dotyczyć zatrudnienia w skali międzynarodowej, określając cele i wskazania dla polityki poszczególnych krajów. W Europie najlepszym tego przykładem jest polityka zatrudnienia wspólnot europejskich (Unii Europejskiej), gdzie następuje określenie celów i wytycznych w wymiarze wspólnotowym. Polityka zatrudnienia w skali państwa dotyczy:

- zapewnienia koordynacji interesów pracodawców i pracobiorców (prawo pracy, prawo dotyczące osób bezrobotnych oraz prawa określającego ogólne warunki pracy i płacy),
- oddziaływania na podaż i popyt pracy poprzez wzrost poziomu aktywności zawodowej,
- mobilności przestrzennej i zawodowej,
- pobudzania przedsiębiorczości,
- tworzenia instrumentów interwencyjnych w zakresie zatrudnienia,
- wpływu na politykę zatrudnienia podmiotów gospodarczych⁹⁵.

Polityka zatrudnienia łączy w sobie elementy różnych dziedzin: polityki społecznej i ekonomicznej. Jej podstawowe problemy dotyczą zagadnień tworzenia i realizacji właściwej liczby miejsc pracy w gospodarce, zapewnienia wykorzystania istniejących zasobów siły roboczej. Dylematy polityki zatrudnienia wynikają bezpośrednio z zagadnień rozwoju gospodarczego. Zatrudnienie powinno być tak kształtowane, aby odpowiadało jak najlepszej jakości i wydajności z punktu widzenia pracowników oraz pracodawców. Rozwiązanie wszystkich problemów dotyczących zatrudnienia, wynagrodzenia i warunków pracy wymaga współdziałania wielu podmiotów, musi łączyć interesy pracodawców i pracujących. W warunkach, gdy istnieje duże bezrobocie, jest to niezwykle trudne. Pożądane jest

---

⁹³ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Zarys...*, op. cit., s. 15.

⁹⁴ M. Olędzki, *Zatrudnienie...*, op. cit., s. 49–52.

⁹⁵ J. Kroszel, *Podstawy polityki społecznej. Uwarunkowania, pojęcia, instytucje i działanie*, Terra, Poznań–Wrocław 1997, s. 150–151.

prowadzenie zintegrowanych działań. Witold Turnowiecki uważa, że *środki oraz metody rozwiązywania problemów zatrudnienia i pracy powinny być bezwzględnie zharmonizowane w ramach jednolitej polityki społecznej i ekonomicznej*⁹⁶.

Zagadnienia dobrze realizowanej polityki zatrudnienia koncentrują się wokół przepisów prawnych regulujących działanie rynku pracy, pełnego zatrudnienia, walki z bezrobociem i regulowania rynku pracy, poradnictwa zawodowego, przekwalifikowania, pośrednictwa pracy, wynagrodzeń. W Polsce głównymi podmiotami realizującymi politykę zatrudnienia są organy władzy państwowej: centralne (Sejm, Senat, Rada Ministrów) i terytorialne oraz zakłady pracy⁹⁷. Polityka zatrudnienia jako działalność państwa ułatwia zarządzanie zasobami ludzkimi w organizacjach i pomaga w podejmowaniu decyzji dotyczących zatrudnienia. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że chociaż polityka zatrudnienia opiera się na równoważeniu popytu i podaży pracy, to poza zakresem jej działania pozostają techniczne metody i środki produkcji. W analizie problemów polityki zatrudnienia można wyróżnić dwa wzajemnie wykluczające się podejścia, odnoszące się do sposobu jej realizowania. Według pierwszego z nich państwo nie interweniuje i całkowicie zdaje się na działanie mechanizmów rynkowych. Drugi nurt zakłada istnienie państwa opiekuńczego i centralne sterowanie procesami zatrudnieniowymi (charakterystyczny dla państw socjalistycznych)⁹⁸.

Z powyższych rozważań wynika, że właściwie realizowana polityka zatrudnienia dzięki umiejętnie dobranym środkom i metodom powinna powodować wzrost wydajności pracy. Obszar jej działania dotyka zagadnień dotyczących harmonizacji jednostkowych interesów pracowniczych z powszechnymi interesami ekonomicznymi i społecznymi, integracji potrzeb i rozwiązań z celami przyszłościowymi oraz realizacji zasady pełnego zatrudnienia. Politykę zatrudnienia powinno się realizować w oparciu o analizy i prognozy zjawisk demograficznych i zatrudnienia w aspekcie makro- i mikroekonomicznym, dokonywanych na podstawie badań nad strukturą ludności i całej gospodarki.

1.3. Kwestia zatrudnienia i rynku pracy w Polsce po 1989 roku

Przekształcenie ustroju politycznego w Polsce po drugiej wojnie światowej spowodowało reorganizację w gospodarowaniu zasobami ludzkimi. Podstawą transformacji gospodarczej stała się zmiana struktury własności z prywatnej na państwową, na zasadzie nacjonalizacji. Popyt na pracę został zmonopolizowany. Wolny rynek zastąpiono rynkiem

---

⁹⁶ W. Turnowiecki, op. cit., s. 95.

⁹⁷ Ibidem, s. 96.

⁹⁸ A. Francik, A. Pocztowski, *Wybrane...*, op. cit., s. 58–59.

planowanym, alokacja zasobów pracy następowała w trybie nakazowo–rozdzielczym. Z przebiegu nacjonalizacji środków produkcji wynikał fakt ekonomicznego przymusu pracy. Państwo jako podmiot decydowało o rozmiarach i strukturze popytu oraz poziomie wynagrodzeń.

W wyniku centralizacji decyzji dotyczących zatrudnienia miejsce wolnego rynku zajął rynek zorganizowany⁹⁹. Podstawowym prawem ekonomicznym gospodarki centralnie sterowanej stało się prawo pełnego zatrudnienia¹⁰⁰. Zasoby rozdzielano według planów, aby zapobiec bezładnym i nieskoordynowanym zjawiskom na rynku pracy, a w konsekwencji doprowadzić do optymalnej społecznie alokacji zasobów pracy. Czynności dotyczące gospodarki podejmowano zgodnie z wytycznymi, a pieniądź odgrywał pasywną rolę, więc nie można było według tego kryterium miarodajnie ocenić działalności gospodarczej. Bezrobocie uznawano za zjawisko chroniczne, właściwe tylko i wyłącznie dla gospodarki rynkowej¹⁰¹. W Polsce w realiach gospodarki centralnie planowanej praca stanowiła podstawę utrzymania jednostki, a wynagrodzenie za jej wykonanie należało się każdemu obywatelowi.

Procesy transformacyjne w polskiej gospodarce doprowadziły do zmiany w strukturze zatrudnienia. W związku z przekształceniem gospodarki nastąpiło przejście zasobów pracy z sektora rolniczego do działów gospodarki, które wymagały wyższych kwalifikacji (np. przemysł)¹⁰². W okresie przed transformacją ustrojową polski rynek pracy charakteryzował się przewagą popytu na pracę nad jej podażą. Pod koniec 1989 roku popyt ciągle przewyższał podaż, a oficjalnie bezrobocie pojawiło się w naszym kraju w styczniu 1990 roku¹⁰³. Nadmierne zatrudnienie było charakterystyczne dla gospodarek centralnie planowanych. Zjawisko to, oznaczające taki stan w gospodarce, kiedy zatrudnienie pozostaje na takim samym poziomie przy jednoczesnym obniżeniu produkcji, można traktować jako pewien rodzaj bezrobocia, ponieważ spada wydajność pracy¹⁰⁴. Przekształcenie ustroju społeczno-gospodarczego wymusiło konieczność zmiany struktury rynku pracy. Transformacja opierała

---

⁹⁹ K. Młonek, *Bezrobocie w Polsce w XX wieku w świetle badań*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1999, s. 67–68.

¹⁰⁰ Mieczysław Kabaj zdefiniował pełne zatrudnienie jako stan całkowitego i produktywnego wykorzystania zasobów pracy lub taki stan równowagi, w której człowiek zdolny i gotowy do pracy znajduje pracę w krótkim okresie.

¹⁰¹ D. Piątek, *J. Kornaia modele nierównowagi na rynku pracy i ich implikacje dla procesu transformacji*, [w]: *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, pod red. W. Jarmołowicza, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2003, s. 13–14.

¹⁰² J. Auleytner, *Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 2004, s. 115 i nn.

¹⁰³ A. Budzyński, *Bezrobocie w Polsce 1990–2003 – cechy charakterystyczne*, [w]: *Między transformacją a integracją. Polityka społeczna wobec problemów współczesności*, pod red. P. Błędowskiego, SGH w Warszawie, Warszawa 2004, s. 93–94.

¹⁰⁴ J. Nowicki, *Paradoksy pełnego zatrudnienia w Polsce*, PWE, Warszawa 1989, s. 51.

się na kilku podstawowych procesach. Pierwszym z nich było przeniesienie na lokalny grunt rozwiązań dotyczących funkcjonowania rynku pracy (przepisy prawne i struktura podmiotów odpowiedzialnych za walkę z bezrobociem) wypracowywanych przez kilkadziesiąt lat przez inne kraje. Kolejnym okazała się zmiana systemu produkcji oraz wzrastające procesy globalizacyjne związane z postępem technologicznym i informacyjnym¹⁰⁵.

Traktat amsterdamski stworzył w 1997 roku podstawy do wspólnej polityki zatrudnienia i rynku pracy¹⁰⁶. W ostatnich latach największym problemem zjednoczonej Europy wydaje się być mało elastyczny rynek pracy, powiązany z brakiem elastyczności czasu pracy, małą mobilnością, wysokim poziomem świadczeń dla bezrobotnych. Wspólna waluta może doprowadzić do przejrzystości płac i cen, a w konsekwencji do utworzenia jednolitego rynku pracy. Ponadto instytucjonalna integracja rynków pracy stworzy w przyszłości podwaliny dotyczące wspólnych wymagań odnoszących się do podniesienia bezpieczeństwa socjalnego¹⁰⁷. W wyniku globalizacji, zmian kulturowych, postępu technicznego w Europie następuje proces uelastyczniania rynku pracy w postaci upowszechniania się nietypowych form zatrudnienia¹⁰⁸.

Według strategii lizbońskiej z 2000 roku Unia Europejska dąży do *zbudowania najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej, opartej na wiedzy gospodarki w świecie, zdolnej do trwałego wzrostu gospodarczego, stworzenia nowych i lepszych miejsc pracy i zapewnienia większej spójności*¹⁰⁹. W chwili obecnej głównym wyzwaniem dla zjednoczonej Europy jest tworzenie nowych miejsc pracy poprzez wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości, zmniejszanie ograniczeń administracyjnych, lepszy dostęp do kapitału, zmniejszania pozapłacowych kosztów, popieranie elastycznej organizacji czasu pracy, usunięcie barier w dostępie do rynku pracy dla grup będących w szczególnej sytuacji (kobiet, młodzieży, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych)¹¹⁰. Rozszerzenie Unii Europejskiej o kolejne kraje stanowiło nie lada wyzwanie dla polityki strukturalnej w odniesieniu do problemów bezrobocia. Zgodnie z analizami włączenie nowych krajów oraz dostęp do środków z funduszy strukturalnych miało wpłynąć na poprawę sytuacji na rynkach

---

¹⁰⁵ A. Adamczak, *Makroekonomiczne uwarunkowania bezrobocia transformacyjnego w Polsce, Czechach, Słowacji i na Węgrzech*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2005, s. 116–118.

¹⁰⁶ F. Olesen, M. Skak, *Rynki pracy-największe zmartwienie Europy*, [w]: *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, pod red. J. G. Hansena, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003, s. 47.

¹⁰⁷ Ibidem, s. 69-70.

¹⁰⁸ M. Rymśza, *Wprowadzenie*, [w]: *Elastyczny rynek pracy i bezpieczeństwo socjalne. Flexicurity po polsku?*, pod. red. M. Rymśzy, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2005, s. 7.

¹⁰⁹ Praca, praca, praca. Raport grupy roboczej ds. Zatrudnienia pod przewodnictwem Wima Koka, listopad 2003, „Rynek Pracy”, numer specjalny, Warszawa grudzień 2004, s. 5.

¹¹⁰ Ibidem, s. 6–7.

pracy na tych obszarach (zmniejszenie liczby bezrobotnych, wzrost liczby zatrudnionych oraz polepszenie jakości zasobów ludzkich).

Ogromne znaczenie ma również tworzenie systemów kształcenia ustawicznego. W myśl zasad UE kształcenie zawodowe powinno wyrównywać poziom edukacyjny we wszystkich krajach wspólnoty. Efektem powyższego jest rosnąca rola wiedzy. Wzrasta zapotrzebowanie na pracowników wykwalifikowanych, rynek prac najmniej złożonych maleje. Coraz częściej zdarza się, że w ten sposób praca żywa zostaje zastąpiona przez pracę uprzedmiotowioną. Trudności rodzi jednak odpowiedź na pytanie, w jaki sposób reagować na zmiany technologiczne, aby jedną z konsekwencji postępu nie był wzrost bezrobocia. Szukający zatrudnienia nieustannie podnoszą swoje kwalifikacje, aby być bardziej konkurencyjnymi od innych i uniknąć zjawiska pozostawania bez pracy. Inwestycje w umiejętności człowieka mogą być najtańszym i najprostszym sposobem zwiększenia poziomu konkurencyjności gospodarki i rozwoju gospodarczego.

Julian Auleytner uważa, że inwestycje w kapitał ludzki opierają się na trzech zasadach: kształcić się, aby osiąść wiedzę; kształcić się, aby czynić; kształcić się, aby istnieć. Potencjał intelektualny może stać się głównym powodem przewagi strategicznej, zwłaszcza w sytuacji, gdy istnieją znaczące zależności między poziomem wykształcenia społeczeństwa danego kraju a jego zamożnością. Wyższe wykształcenie może być sposobem na uniknięcie bezrobocia. Według badań, osoby legitymujące się wyższym wykształceniem są mniej narażone na brak zatrudnienia, potwierdza się zatem teza, iż inwestycje w kapitał ludzki są korzystne¹¹¹. Wykształcenie odgrywa znaczącą rolę w życiu gospodarczym państwa, dlatego trzeba scharakteryzować bariery ograniczające dostęp do edukacji. Pierwsza z nich, terytorialna, traci powoli na znaczeniu. Kolejną barierą dostępu do edukacji są koszty. Wiedza staje się produktem, na który istnieje podaż i popyt przy ustalonej cenie¹¹².

Na wysoką stopę bezrobocia ma także wpływ zakres i poziom kształcenia. Polska po wstąpieniu do UE została objęta pomocą w ramach Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, aby zmniejszyć dystans dzielący polską gospodarkę od pozostałych krajów członkowskich. Konieczna jest długookresowa, spójna interwencja, która zwiększy polską konkurencyjność w zakresie produktów i usług. Powinno się eksponować te kierunki działań, które mogą w jak największym stopniu ulepszyć polską strukturę ekonomiczno-gospodarczą

---

¹¹¹ J. Auleytner, *Edukacja w Unii Europejskiej i w Polsce*, [w]: *Społeczne skutki integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. K. Głębickiej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1999, s. 67 i nn.

¹¹² *Ibidem*, s. 77–79.

i ograniczyć w ten sposób bezrobocie. Aby utrzymać zatrudnienie i utrzymać wzrost gospodarczy, potrzeba wielu wykwalifikowanych pracowników pracujących wydajnie.

Ciągle zmiany na rynku pracy, wymagania stawiane potencjalnym pracownikom wymuszają nieustanne podnoszenie kwalifikacji. Głównym zadaniem szkolnictwa staje się w takiej sytuacji przekazanie przyszłym absolwentom umiejętności i wiedzy, umożliwiającej swobodne poruszanie i odnalezienie się na rynku pracy. Jednym z priorytetów kształcenia zawodowego powinno stać się podniesienie konkurencyjności mieszkańców poszczególnych podregionów na unijnym rynku pracy. Zmiana w podejściu do polityki rynku pracy powinna objawiać się w akcentowaniu roli kompetencji zawodowych uzyskiwanych w systemie edukacyjnym. Trzeba je uwzględnić podczas tworzenia nowej struktury kształcenia zawodowego. Bez analiz i badań trudno dokonać zmian w strukturze zatrudnienia i w systemie szkolnym. Konieczne staje się, aby absolwenci byli współtwórcami gospodarki konkurencyjnej, a system edukacji przygotowywał ich do uczenia się przez całe życie¹¹³.

Ważnym problemem związanym z rynkiem pracy jest migracja ludności. Przestrzenne przemieszczanie się ludności ma charakter krótkotrwały lub długotrwały. Migracja ze względu na kryterium obszarowe może występować w obrębie danego kraju (migracje wewnętrzne) lub też poza nim (migracje zewnętrzne – zagraniczne, emigracja – wyjazd do innego kraju, imigracja – przyjazd z innego kraju)¹¹⁴. Do korzyści ekonomicznych migracji (mobilności) zarobkowej należy spadek nierównowagi na rynku pracy, poprawa stanu finansów publicznych na skutek redukcji wypłacanych zasiłków i osłon socjalnych oraz transfer kapitału. Takie działania mogą w konsekwencji spowodować wzrost inwestycji i konsumpcji na skutek zwiększonych transferów środków finansowych, wspomaganie rozwoju gospodarczego i dogodności w zakresie handlu. Do korzyści indywidualnych zalicza się przede wszystkim materialne zaspokojenie najpilniejszych potrzeb, zwiększenie szans awansu po powrocie do kraju macierzystego, poznanie kultury innego kraju, naukę języka obcego, zdobycie nowych umiejętności, zapoznanie się z nowymi technikami i technologiami itd. Migracja zarobkowa rodzi również straty indywidualne w postaci poniesionych na wyjazd kosztów, rozpadu rodziny, stresu, barier kulturalnych i językowych, trudności w adaptacji w nowym, nieznanym środowisku¹¹⁵.

---

¹¹³ S.M. Kwiatkowski, *Edukacja zawodowa a rynek pracy*, [w]: *Rynek pracy wobec integracji z Unią Europejską*, pod red. S. Borkowskiej, IPiSS, Warszawa 2002, s. 215 i nn.

¹¹⁴ Z. Sadowski, T. Wach, op. cit., s. 26.

¹¹⁵ E. Kryńska, *Okresowe migracje zarobkowe*, [w]: *Mobilność zasobów pracy. Analiza i metody stymulacji*, pod red. E. Kryńskiej, Warszawa 2000, s. 209.

Cele migracji mogą być różne, od zarobkowych, przymusowych, stałych, edukacyjnych po polityczne. Obecnie emigracja ma zdecydowanie inny charakter niż ta z wcześniejszych okresów. Dzięki bezwizowemu ruchowi, zwłaszcza w obrębie państw Unii Europejskiej, pojawiły się możliwości podejmowania legalnego zatrudnienia poza granicami kraju¹¹⁶. Najczęstszymi powodami podejmowania pracy za granicą były korzyści materialne, zagrożenie bezrobociem oraz brak możliwości znalezienia pracy w kraju (zwłaszcza w rejonach o wysokiej stopie bezrobocia). W chwili obecnej trudno ocenić, czy emigracja zarobkowa jest skutecznym narzędziem łagodzenia skutków bezrobocia. Obok pozytywnych skutków należy brać pod uwagę negatywne oddziaływanie tego zjawiska na sytuację w kraju. Wysokie bezrobocie rodzi niebezpieczeństwo odpływu za granicę wykształconej i wysoko wykwalifikowanej kadry zawodowej, a pozostanie w kraju siły roboczej słabiej wykształconej i mniej przygotowanej do wykonywania określonych zawodów. Trzeba ograniczać ten negatywny skutek migracji zarobkowej i zapewnić zatrudnienie wykwalifikowanej kadry w kraju poprzez efektywnie prowadzoną politykę rynku pracy.

1.4. Krajowy oraz regionalne i lokalne rynki pracy

Rynek pracy pojmowany w skali całej gospodarki składa się z częściowych rynków pracy wyodrębnionych na podstawie wielu kryteriów. Ze względu na wzajemność oddziaływania podaży i popytu na pracę rynek pracy dzielimy na krajowy, regionalny i lokalny. Podział rynku pracy na poszczególne jego części definiuje się jako segmentację rynku pracy. Jest to proces podziału na segmenty, różniące się między sobą dostępnością, wysokością płac, mobilnością pracowników itp. Segmentacja rynku pracy pozwala wyodrębnić m.in. obszar geograficzny, podaż i popyt na pracę, występujący na danym obszarze oraz wzajemną zależność między nimi¹¹⁷.

Rynki pracy ulegają dynamicznym zmianom w wyniku globalizacji i regionalnej integracji. Globalizacja powoduje łączenie różnego rodzaju rynków, czego skutkiem są zbliżone systemy zarządzania w firmach i normy prawne regulujące stosunki pracy. Integracja regionalna polega na współpracy gospodarczej technicznej i finansowej¹¹⁸. Głównym celem polityki rynku pracy jest więc promowanie zatrudnienia na zasadzie pierwszeństwa pracy nad bezrobociem, przewagi dochodu z zatrudnienia nad świadczeniami

---

¹¹⁶ W. Sołtysiak, *Jaka jest prawda o emigracji Polaków do krajów Unii?*, [w:] *Za chlebem... Wrócić czy zostać? Młodzi Polacy w poszukiwaniu swojej szansy rok po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Materiały pokonferencyjne*. Częstochowa 2005, s. 39, 40.

¹¹⁷ A. Francik, A. Poczowski, *Wybrane...*, op. cit., s. 42–44.

¹¹⁸ M. Marciniszyn, *Instytucje rynku pracy. Polska na tle państw Unii Europejskiej*, Wyd. Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2005, s. 24, 25.

z tytułu bezrobocia oraz przewagi szkoleń nad zjawiskiem bezrobocia¹¹⁹. Aby pobudzić aktywność ekonomiczną ludności, należy tworzyć atrakcyjne otoczenie dla rozwoju gospodarki, rozwijać infrastrukturę techniczną. Dlatego też aktywna polityka rynku pracy, polegająca na włączeniu do aktywnych zasobów siły roboczej osoby biernie zawodowo staje się najważniejszym zadaniem podmiotów zajmujących się walką z bezrobociem.

W Polsce, już od samego początku okresu transformacji systemowej trwa spór o model polityki rynku pracy. W 1990 roku pojawiły się dwie koncepcje. Pierwsza z nich, reprezentowana przez rząd zakładała walkę z bezrobociem tylko za pomocą aktywnych programów rynku pracy. Druga koncepcja, oparta na doświadczeniach z Japonii i USA preferowała model zintegrowanej polityki prozatrudnieniowej. W chwili obecnej do polskiego modelu polityki rynku pracy wprowadza się szereg zmian, m.in. poprzez wdrożenie pakietu socjalnego i nastawionego na zatrudnienie w zakresie umów prywatyzacyjnych i wprowadzenie ulg inwestycyjnych¹²⁰.

W ciągu ostatnich dwóch dekad procesy globalizacji zmieniły gospodarkę światową, a siły rynkowe zaczęły odgrywać znaczącą rolę na wszystkich rynkach, przy jednoczesnym wzroście oczekiwań wobec usług oferowanych przez rządy poszczególnych krajów. Pod koniec ubiegłego wieku pojawiły się modele odrzucające tradycyjny, biurokratyczny sposób postrzegania tych służb działających na rynku pracy na rzecz służb zatrudnienia, które są bardziej nastawione na klienta i lepiej zintegrowane z innymi obszarami działalności gospodarek krajowych. Polityka rynku pracy zmierzała więc do poprawy skuteczności działań oraz jakości oferowanych usług w zakresie walki z bezrobociem¹²¹.

Proces zapewnienia równowagi na rynku pracy odbywa się w ramach negocjacji między pracownikami i pracodawcami, co owocuje zawarciem umów o pracę z prawami i obowiązkami obu stron. Dla pracodawców polityka rynku pracy sprowadza się do znalezienia pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami. Pracownicy muszą mieć możliwość znalezienia zatrudnienia zapewniającego właściwy dochód¹²². Działania na rynku pracy w skali lokalnej i regionalnej to część polityki regionalnej leżąca w gestii instytucji, takich jak: rządowe, regionalne i lokalne organy samorządowe, instytucje otoczenia biznesowego, organizacje pracodawców i związki zawodowe. Podmioty te współpracują ze

---

¹¹⁹ M. Cynk, *Instrumenty kształtowania rynku pracy w Polsce*, [w]: *Uwarunkowania współczesnej polityki społecznej*, pod red. B. Ponikowskiego i J. Zarzeczego, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002, s. 157–158.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 159–160.

¹²¹ „Rynek Pracy”, wydanie specjalne, październik 2004, s. 5.

¹²² A. Francik, A. Pocztowski, *Wybrane...*, op. cit., s. 34.

sobą, koordynują kształtowanie rynku pracy. Jednakże regionalne i lokalne problemy nie sprzyjają poprawie warunków życia ludności i dobrobytu społecznego¹²³.

Skuteczna walka z bezrobociem powinna zakładać kompleksowe działania w zakresie ochrony dotychczas istniejących miejsc pracy oraz tworzenia nowych. Działania takie uzupełnia polityka rynku pracy aktywizująca zawodowo ludzi bezczynnych zawodowo, spełniając w ten sposób funkcje ekonomiczne i społeczne. Realizując politykę rynku pracy za nadrzędny cel uznaje się przerwanie bezczynności i bierności zawodowej, poprawę szans na uzyskanie pracy, a w końcu trwałe zatrudnienie. Działania aktywizujące w założeniu powinny zmniejszać niedopasowania strukturalne, wynikające z braku odpowiednich kwalifikacji oraz wzmocnić strukturę zatrudnienia przynajmniej w wiodących gałęziach gospodarki. Wszystko to ma podnieść poziom produktywności siły roboczej oraz mobilność, a pracodawcom pozwolić na wyszukanie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników. Polityka rynku pracy oddziałuje więc w pewien sposób na poziom zatrudnienia.

W 1999 roku, po reformie administracyjnej w polityce rynku pracy uwzględniono powstanie samorządów wojewódzkich i lokalnych oraz określono ich zadania w zakresie przeciwdziałania bezrobociu. Lokalne władze administracyjne stały się wiodącymi podmiotami odpowiedzialnymi za kwestie społeczne¹²⁴. Zadania przekazane lokalnym samorządom w wyniku decentralizacji spowodowały, że to na powiatach spoczęły obowiązki w zakresie aktywizacji zawodowej. W myśl reformy administracyjnej, samorząd powiatowy stał się zasadniczym podmiotem odpowiedzialnym za politykę w jej lokalnym wymiarze¹²⁵.

Główne zadania państwa na rzecz aktywizacji zawodowej są realizowane na podstawie uchwalonego przez Radę Ministrów Krajowego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia, zgodnie z zaleceniami realizacji Europejskiej Strategii z udziałem inicjatyw samorządu gminy, powiatu, województwa i partnerów społecznych. Krajowy Plan Działań zawiera: cele i działania zgodne z kierunkami i priorytetami polityki państwa w dziedzinie rynku pracy; przewidywane wydatki Funduszu Pracy oraz budżetu państwa na dofinansowanie zadań objętych Krajowym Planem Działań; wskaźniki efektywności. Samorzady regionalne (wojewódzkie) na jego podstawie opracowują co roku regionalny plan

---

¹²³ F. Adamczuk, A. Graczyk, *Rynek pracy na pograniczu polsko-niemieckim – aspekty instytucjonalne*, [w]: *Problemy zatrudnienia i rynku pracy w Polsce i Unii Europejskiej*, pod. red. B. Fiedora i G. Dieckheura, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1071, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 103, 112.

¹²⁴ Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r., nr 142, poz. 1592 z późn. zm.) powiaty wykonują zadania publiczne o charakterze ponadgminnym m.in. w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy.

¹²⁵ M. Raclaw-Markowska, *Państwo i lokalna polityka społeczna*, [w]: *Społeczności lokalne wobec problemu bezrobocia*, pod. red. E. Giermanowskiej i M. Raclaw-Markowskiej, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2003, s. 24, 26.

działań na rzecz zatrudnienia, określający priorytetowe grupy bezrobotnych i innych osób wymagających wsparcia – po zasięgnięciu opinii powiatowych jednostek samorządu terytorialnego oraz partnerów społecznych¹²⁶.

Minister właściwy do spraw pracy pełni funkcję na rzecz rynku pracy przez przygotowanie i realizację Krajowego Planu Działań i sporządzanie rocznych sprawozdań z jego realizacji, koordynację publicznych służb zatrudnienia. Odpowiada za jednolitość stosowania prawa, zapewnia spójny system obsługi rynku pracy poprzez wprowadzanie systemów teleinformatycznych, planuje i wykonuje działania wynikające z programów sektorowych, dąży do uzyskania wysokiego poziomu i rozwoju zasobów ludzkich¹²⁷.

Samorząd wojewódzki w ramach polityki rynku pracy realizuje funkcje z zakresu:

- określania regionalnej polityki rynku i podziału posiadanych środków Funduszu Pracy,
- opracowywania analiz rynku pracy i badania popytu na pracę,
- badania efektywności projektów lokalnych,
- inicjowania przedsięwzięć rozwiązujących problemy ze zwolnieniami grupowymi,
- organizowania i koordynowania poradnictwa zawodowego,
- opracowywania i upowszechniania informacji zawodowych na terenie województwa,
- koordynowania działań w zakresie kształcenia ustawicznego i szkolenia bezrobotnych,
- współdziałania z właściwymi organami oświatowymi w harmonizowaniu kształcenia zawodowego z potrzebami rynku i prowadzenia rejestru agencji zatrudnienia¹²⁸.

Do głównych zadań samorządów powiatowych na rzecz polityki rynku pracy należą:

- przygotowanie i wcielanie w życie programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,
- uzyskiwanie środków finansowych na realizowanie zadań na rzecz aktywizacji,
- inicjowanie i wdrażanie instrumentów rynku pracy,
- udzielanie niezbędnej pomocy bezrobotnym w znalezieniu pracy, a pracodawcom w uzyskaniu pracowników stosując pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe,
- inicjowanie, organizowanie i finansowanie usług, instrumentów i projektów lokalnych,
- współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i szkoleniach,
- realizowanie zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego¹²⁹.

---

¹²⁶ Art. 3 cytowanej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

¹²⁷ Szczegółowy katalog zadań zawiera art. 4 przywoływanej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

¹²⁸ Art. 8 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

¹²⁹ Art. 9 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Polityka rynku pracy odgrywa ważną rolę w łagodzeniu skutków bezrobocia. Jej realizacja zależy od środków pochodzących ze składek pracowników i pracodawców oraz z budżetu. Wielkość środków przeznaczonych na programy pasywne (wypłata świadczeń z tytułu bezrobocia) oraz na przekwalifikowanie, subsydiowanie i tworzenie miejsc pracy, wraz ze społeczną efektywnością wydatkowania tychże środków to czynniki wpływające bezpośrednio na politykę rynku pracy. Poziom wydatków na aktywne programy rynku pracy określa szanse i możliwości aktywizacji bezrobotnych¹³⁰. Rynek pracy w każdym kraju reaguje na zmiany popytu, postęp technologiczny, działalność związków zawodowych, związków pracodawców i interwencję państwa¹³¹.

1.5. Polityka rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce

Powołana do życia traktatem z Maastricht Unia Europejska integruje państwa w ramach Wspólnot Europejskich. W ramach UE obowiązują cztery swobody przepływu: towarów, usług, kapitału i osób. Z punktu widzenia rynku pracy najważniejsze znaczenie ma ostatnia z nich. Każdy obywatel państwa członkowskiego ma prawo do podjęcia zatrudnienia i poszukiwania pracy w innym państwie członkowskim. Obcokrajowcy powinni być traktowani na równi z pracownikami krajowymi zwłaszcza w zakresie płac, warunków pracy i uprawnień socjalno-podatkowych¹³². Kwestia zatrudnienia stanowi troskę wielu europejskich krajów. *Istotne jest, aby dobrze rozumieć sytuację, aby potem, w oparciu o rozpoznanie etyczne, móc nakreślić politykę, jaka byłaby możliwa w przyszłości*¹³³.

Zasada swobodnego przepływu w Unii Europejskiej dotyczy zniesienia kontroli celnej, dostosowania przepisów, swobody zatrudnienia i zamieszkania, jak również wspólnej polityki wizowej. Umożliwił to układ z Schengen z dnia 14 czerwca 1985r.¹³⁴. Działania te doprowadziły do zdjęcia kontroli na wewnętrznych granicach państw członkowskich obszaru Schengen, ustanowienia jednolitych zasad kontroli na granicach zewnętrznych,

¹³⁰ M. Kabaj, *Ekonomia tworzenia i likwidacji miejsc pracy. Dezaktywizacja Polski?*, IPiSS, Warszawa 2005, s. 320–324.

¹³¹ E. Kryńska, *Makroekonomiczne i demograficzne uwarunkowania rynków pracy. Analiza komparatywna*, [w]: *Rynek pracy w wybranych krajach. Metody przeciwdziałania bezrobociu*, pod red. E. Kryńskiej, IPiSS, Warszawa 1999, s. 15.

¹³² W. Kwiatkowska, *Polityka wynagrodzeń i zabezpieczenia społecznego w UE*, [w]: *Integracja z Unią Europejską a polski rynek pracy*. Materiały konferencyjne, pod red. E. Kwiatkowskiego, Wyd. Naukowe NOVUM, Płock 2000, s. 5–6.

¹³³ I. Berten, *Praca, zatrudnienie i bezrobocie w Europie: jakie perspektywy na przyszłość*, [w]: *Społeczne aspekty ...*, op. cit., s. 79.

¹³⁴ Porozumienie między państwami UE, znoszące kontrolę osób przekraczających granice między państwami członkowskimi układu i wzmacniające współpracę w zakresie bezpieczeństwa i polityki azylowej. Dotyczy również współpracy przygranicznej. Polska jest w strefie Schengen od 27 grudnia 2007 r. (w portach lotniczych i morskich od 30 marca 2008 r.).

wprowadzenia wspólnej polityki wizowej. Zasada swobody poruszania się oznacza, że każdy obywatel UE ma prawo wyboru miejsca zamieszkania, nauki i zatrudnienia¹³⁵.

Prowadzenie polityki zatrudnienia, poprawa kwalifikacji siły roboczej oraz dostosowanie do ciągle zmieniającej się sytuacji na rynku pracy to jeden z najważniejszych celów państw członkowskich UE. Konwencja nr 122 Międzynarodowej Organizacji Pracy mówi, że polityka zatrudnienia powinna zmierzać do pełnego, racjonalnego i swobodnie wybranego zatrudnienia. Wymaga to stworzenia warunków dla zatrudnienia wszystkich zdolnych do pracy, zapewnienia zatrudnienia przy określonym poziomie technologicznym oraz wybór zawodu i miejsca pracy¹³⁶.

Polityka rynku pracy jest realizowana przez każde z państw członkowskich Unii Europejskiej i podlega ich przepisom prawnym. W 1985 roku Rada Europejska uchwaliła strategię wzrostu zatrudnienia, która miała się opierać na ścisłej współpracy rządu, pracodawców i pracobiorców. W późniejszym okresie opracowano program pełnego zatrudnienia na lata dziewięćdziesiąte. Z kolei w 1993 roku opublikowano Białą Księgę *Wzrost, konkurencyjność, zatrudnienie*. Przewidywała ona do 2000 roku 15 mln nowych miejsc pracy i zmniejszenie bezrobocia o połowę. Zatrudnienie miało mieć charakter aktywny, a wzrost gospodarczy miałby zapewnić stworzenie nowych miejsc pracy. W 1994 roku Rada UE zainicjowała zintegrowaną strategię zatrudnienia, która koncentrowała się na ograniczeniu bezrobocia i zwiększeniu konkurencyjności europejskiej przedsiębiorczości. W latach 90. celem priorytetowym stała się walka z bezrobociem i wspieranie zatrudnienia. Po uchwaleniu Traktatu Amsterdamskiego oraz po szczycie w Luksemburgu w 1997 roku opracowano Europejską Strategię Zatrudnienia (ESZ), jako podstawę do koordynacji polityki zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej¹³⁷. Drugim etapem ewolucji ESZ była nowelizacja w 2003 roku.

Decyzją Rady nr 2003/578/EC¹³⁸ nowymi głównymi celami w ramach polityki zatrudnienia UE stały się: pełne zatrudnienie, poprawa jakości i produktywności pracy,

---

¹³⁵ K. Głębicka, *Migracje w Unii Europejskiej i w Polsce*, [w]: *Spoleczne skutki integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. K. Głębickiej Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1999, s. 85–87.

¹³⁶ M. Duszczyk, *Europejska polityka zatrudnienia*, [w]: *Polityka społeczna i zatrudnienie. Zrozumieć negocjacje*, Pełnomocnik Rządu do Spraw Negocjacji o Członkostwo RP w Unii Europejskiej, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2001, s. 41.

¹³⁷ Jest to zbiór podstawowych zasad i priorytetów ukierunkowujących działania Unii Europejskiej na określone cele w zakresie polityki zatrudnienia. Jej powstanie ma swoje uzasadnienie w 15-milionowym bezrobociu w 1997 roku, wroście gospodarczym nie powodującym zwiększenia zatrudnienia oraz postępującej marginalizacji społecznej osób bezrobotnych.

¹³⁸ Dz. U. WE nr L 197/13 z dnia 05.08.2003 r.

wzmocnienie spójności społecznej i integracji¹³⁹. Do najważniejszych obszarów polityki społecznej Unii Europejskiej należą: ochrona pracy i praw pracowniczych, bezpieczeństwo i higiena pracy; swoboda przepływu pracowników i zabezpieczenia społeczne; walka z bezrobociem; polityka równości i zwalczania dyskryminacji; przeciwdziałanie bezrobociu. W ramach walki z bezrobociem i na podstawie ESZ państwa członkowskie przygotowują narodowe strategie zatrudnienia w ramach czterech filarów:

1. Zatrudnialności (działania zwiększające zatrudnienie, lepszy dostęp do pracy, doradztwo zawodowe, kształcenie ustawiczne bezrobotnych, organizowanie kursów podnoszących lub zmieniających kwalifikacje);
2. Przedsiębiorczości (motywacja do samozatrudnienia, obniżenie obciążeń podatkowych);
3. Adaptacyjności (unowocześnienie organizacji pracy przez propagowanie elastycznych form zatrudnienia i nowoczesnych form zarządzania organizacją, prowadzenie szkoleń pracowników w celu podniesienia ich zdolności adaptacyjnych do zmieniającej się sytuacji rynkowej);
4. Równości szans (eliminacja dyskryminacji, aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych, zrównanie szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy, próby pogodzenia życia zawodowego z rodzinnym).

W myśl postanowień układu luksemburskiego każde państwo członkowskie ma obowiązek opracowywania narodowych programów na rzecz zatrudnienia dostosowanych do specyfiki potrzeb i lokalnych rynków pracy. W 1999 roku na posiedzeniu Rady Europy uchwalono Europejski Pakt o Zatrudnieniu, stanowiący wyraz aktywnej polityki rynku pracy. W 2000 roku w Lizbonie opracowano program, w którym zwrócono uwagę na konieczność wzrostu zatrudnienia, rozwój edukacji i inwestowanie w kapitał ludzki¹⁴⁰. Inne organizacje międzynarodowe podejmują stale działania mające na celu poprawę sytuacji na rynku pracy. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) stoi na stanowisku, że negocjacje płacowe powinny reagować na zmiany w poziomie bezrobocia. W ten sposób można uruchomić system dodatkowego opłacalnego zatrudnienia, umożliwiającego w długim okresie pobudzenie inwestycji i wzrostu gospodarczego. OECD proponuje także zwiększenie elastyczności rynku pracy i innowacyjności przedsiębiorstw oraz obniżkę kosztów pracy¹⁴¹.

---

¹³⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Europejska_Strategia_Zatrudnienia (dostęp: 06.07.2009).

¹⁴⁰ W. Kwiatkowska, *Zatrudnienie, polityka społeczna, kształcenie zawodowe i młodzież*, [w]: *Integracja europejska. Podręcznik akademicki*, pod red. A. Marszałka, PWE, Warszawa 2004, s. 288.

¹⁴¹ Z. Wiśniewski., *Niektóre aspekty polityki zatrudnienia i rynku pracy w Unii Europejskiej*, [w]: *Dylematy zatrudnienia w warunkach postępującej integracji Polski z Unią Europejską*, pod. red. J. Orczyka, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001, s. 25–26.

Unia Europejska ma własny porządek prawny w zakresie prawa pracy, które jednak nie jest jednolite. Scalanie prawa unijnego wymaga wyróżnienia co najmniej trzech poziomów, tj: koordynacji, harmonizacji i ujednoczenia. Problemy zatrudnienia znajdują swój wyraz w szczegółowych rozwiązaniach prawnych. Dokumenty te obejmują szereg praw, m.in. zakaz dyskryminacji, zasadę równości traktowania kobiet i mężczyzn, ochronę praw pracowniczych (w zakresie zmian własnościowych, w przypadku niewypłacalności pracodawcy i funkcjonowaniu szarej strefy), zasadę informacji i konsultacji pracowników i elastyczne formy zatrudnienia¹⁴².

Dla porównania sytuacji na rynku pracy w Polsce i w krajach UE do analizy wybrano kraje tzw. „starej piętnastki”: Austrię, Belgię, Danię, Finlandię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Luksemburg, Niemcy, Portugalię, Szwecję, Włochy i Wielką Brytanię. Ponadto o doborze tych, a nie innych krajów zdecydowało również ich wieloletnie doświadczenie w walce z bezrobociem. Trzeba także zwrócić uwagę, że porównywane kraje charakteryzują się różnym stopniem rozwoju gospodarczego. W analizie skoncentrowano się głównie na parametrach rynku pracy. Należy jednak pamiętać, że wśród analizowanych krajów znajdują się te o wysokim stopniu uprzemysłowienia, jak i te o niższym. Ponadto trzeba także brać pod uwagę czynniki ekonomiczne (produkcja, zatrudnienie, inwestycje), społeczne (zmiany organizacji społeczeństwa) oraz kulturowe.

Analiza informacji dotyczących rynku pracy w wybranych krajach obejmuje okres od 1999 roku w związku z przeprowadzeniem w Polsce reformy administracyjnej, w wyniku której zmieniły się granice administracyjne województw. Ze względu na porównywalność danych analizę wskaźników zatrudnienia, współczynników aktywności zawodowej oraz stopy bezrobocia oparto na danych zebranych przez przywoływany już wcześniej Europejski Urząd Statystyczny – Eurostat, który wykorzystuje do obliczania parametrów statystycznych metodę BAEL (wyniki roczne są obliczane średnio dla danych kwartalnych).

Na podstawie danych zawartych w tabeli 1 można zauważyć, iż wśród porównywanych krajów najniższy wskaźnik zatrudnienia dla ludności w wieku 15–64 lata występował w takich krajach, jak: Grecja, Polska, Włochy oraz Belgia. Na początku badanego okresu, tj. 1999-2003, między krajami o najniższych wartościach wskaźnika znajdowała się także Hiszpania, jednakże od roku 2004 zaobserwowano istotny wzrost wartości omawianej miary. Wśród porównywanych krajów znajdowały się takie, gdzie wskaźnik zatrudnienia przekraczał w całym badanym okresie 70% (Dania – kraj

---

¹⁴² H. Sobocka-Szczapa, *Unia Europejska – Polska. Sytuacja na rynku pracy w latach dziewięćdziesiątych*, IPiSS, Warszawa 2003, s. 72–76.

o najwyższych wartościach wskaźnika, Holandia, Szwecja, Wielka Brytania). Dla całej Unii Europejskiej wskaźnik systematycznie wzrastał w całym analizowanym okresie. W krajach takich, jak: Austria, Dania, Finlandia, Irlandia, Niemcy, Portugalia, Holandia, Szwecja i Wielka Brytania w latach 1999–2008 miara ta była wyższa niż dla całej UE. We Francji i Luksemburgu wartości wskaźnika zatrudnienia kształtowały się na podobnym poziomie, co w całej UE. W Wielkiej Brytanii (jedyny, w którym wystąpiła taka sytuacja) wartości tej miary były na bardzo podobnym poziomie, praktycznie nie wykazując żadnych zmian. Polska na tle porównywanych krajów nie wypada korzystnie. Wartości wskaźnika zatrudnienia dla naszego kraju w latach 2001–2007 były najniższe wśród wszystkich badanych krajów.

Tabela 1. Wskaźnik zatrudnienia¹⁴³ ludności w wieku 15-64 w % w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	61,8	62,2	62,6	62,4	62,6	63	63,6	64,5	65,4	65,9
Austria	68,6	68,5	68,5	68,7	68,9	67,8	68,6	70,2	71,4	72,1
Belgia	59,3	60,5	59,9	59,9	59,6	60,3	61,1	61	62	62,4
Dania	76	76,3	76,2	75,9	75,1	75,7	75,9	77,4	77,1	78,1
Finlandia	66,4	67,2	68,1	68,1	67,7	67,6	68,4	69,3	70,3	71,1
Francja	60,9	62,1	62,8	63	64	63,8	63,7	63,8	64,3	64,9
Grecja	55,9	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61	61,4	61,9
Hiszpania	53,8	56,3	57,8	58,5	59,8	61,1	63,3	64,8	65,6	64,3
Holandia	71,7	72,9	74,1	74,4	73,6	73,1	73,2	74,3	76	77,2
Irlandia	63,3	65,2	65,8	65,5	65,5	66,3	67,6	68,7	69,2	67,6
Luksemburg	61,7	62,7	63,1	63,4	62,2	62,5	63,6	63,6	64,2	63,4
Niemcy	65,2	65,6	65,8	65,4	65	65	66	67,5	69,4	70,7
Polska	57,6	55	53,4	51,5	51,2	51,7	52,8	54,5	57	59,2
Portugalia	67,4	68,4	69	68,8	68,1	67,8	67,5	67,9	67,8	68,2
Szwecja	71,7	73	74	73,6	72,9	72,1	72,5	73,1	74,2	74,3
Wielka Brytania	71	71,2	71,4	71,3	71,5	71,7	71,7	71,6	71,5	71,5
Włochy	52,7	53,7	54,8	55,5	56,1	57,6	57,6	58,4	58,7	58,7

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Z obserwacji wartości wskaźnika zatrudnienia w porównywanych krajach oraz w całej Unii Europejskiej można stwierdzić, że jego wartości wzrosły w roku 2008, w porównaniu do roku 1999, we wszystkich państwach. Świadczy to niewątpliwie o wzroście liczby zatrudnionych, a także o poprawie sytuacji na europejskim rynku pracy. W 1999 roku różnica między krajem o najwyższej (Dania) i najniższej (Włochy) wartości wskaźnika wynosiła

¹⁴³ Wskaźnik zatrudnienia to iloraz liczby pracujących w wieku 15–64 lata do całkowitej liczby ludności w tej samej grupie. Pracującymi byli ci wszyscy, którzy w okresie badanego tygodnia wykonywali pracę stanowiącą źródło utrzymania przez co najmniej 1 godzinę, a także ci, którzy nie wykonali żadnej pracy z różnych przyczyn, ale formalnie ją posiadali.

23,3%. W 2008 roku różnica między tymi krajami kształtowała się na poziomie 19,4%. Zmniejszenie się tej wartości wskazuje na poprawę sytuacji na rynku pracy.

Analizę wartości wskaźnika zatrudnienia w wybranych krajach UE trzeba uzupełnić o analizę danych dotyczących współczynnika aktywności zawodowej. Na podstawie informacji zawartych w tabeli 2 można wywnioskować, że wśród porównywanych krajów w Grecji, Polsce i Włoszech (podobnie jak w przypadku wskaźnika zatrudnienia) oraz w Luksemburgu współczynnik jest niższy w latach 1999-2008 w porównaniu z wartościami dla całej UE. Polska na tle innych krajów wypada wyjątkowo niekorzystnie, ponieważ w naszym kraju, jako jedynym wartość współczynnika zmniejszyła się w 2008 roku w porównaniu z początkiem badanego okresu. W Polsce wartości tej miary malały praktycznie w całym analizowanym okresie. Świadczy to o spadku aktywności zawodowej ludności w naszym kraju. Jest to zdecydowanie negatywne zjawisko i stanowi przesłankę do podjęcia działań w celu poprawy tego stanu.

Tabela 2. Współczynnik aktywności zawodowej¹⁴⁴ dla ludności w wieku 15–64 lata w wybranych krajach UE i w Polsce w latach 1999-2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	68,6	68,6	68,6	68,9	69,3	69,8	70,3	70,5	70,9
Austria	71,2	71	71	71,6	72	71,3	72,4	73,7	74,7	75
Belgia	64,9	65,1	64,2	64,8	64,9	65,9	66,7	66,5	67,1	67,1
Dania	80,6	80	79,9	79,6	79,5	80,1	79,8	80,6	80,2	80,8
Finlandia	73,9	74,5	75	74,9	74,5	74,2	74,7	75,2	75,6	76
Francja	68,7	68,7	68,7	69,1	69,4	69,5	70	70	69,9	70,1
Grecja	63,8	63,8	63,3	64,2	65,2	66,5	66,8	67	67	67,1
Hiszpania	63,9	65,4	64,7	66,2	67,6	68,7	69,7	70,8	71,6	72,6
Holandia	74,1	75,2	75,8	76,5	76,5	76,6	76,9	77,4	78,5	79,3
Irlandia	67,1	68,2	68,6	68,6	68,8	69,5	70,8	71,9	72,5	72
Luksemburg	63,2	64,1	64,4	65,2	64,6	65,8	66,6	66,7	66,9	66,8
Niemcy	71,2	71,1	71,5	71,7	72,1	72,6	74,3	75,3	76	76,5
Polska	65,9	65,8	65,5	64,6	63,9	64	64,4	63,4	63,2	63,8
Portugalia	70,8	71,4	72,1	72,7	72,9	73	73,4	73,9	74,1	74,2
Szwecja	76,8	77,3	77,9	77,6	77,3	77,2	78,7	78,8	79,1	79,3
Wielka Brytania	75,7	75,5	75,3	75,3	75,3	75,3	75,4	75,7	75,3	75,8
Włochy	59,6	60,1	60,6	61,1	61,5	62,7	62,5	62,7	62,5	63

b.d. – brak danych

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010)

W takich krajach, jak: Dania, Holandia, Szwecja, Wielka Brytania (gdzie wartości wskaźnika zatrudnienia również były najwyższe), Finlandia, Niemcy oraz Portugalia wartości współczynnika były wyższe niż w całej UE. Podobnie jak w przypadku wskaźnika zatrudnienia w Wielkiej Brytanii, wartości tej miary utrzymywały się w latach 1999–2008

¹⁴⁴ Iloraz liczby aktywnych zawodowo do całości populacji w wieku produkcyjnym.

praktycznie na tym samym poziomie. W przypadku Francji i Irlandii można stwierdzić, że współczynnik aktywności zawodowej utrzymywał się na podobnym poziomie, co w całej UE w latach 2000-2008. Porównując różnice między krajem o najwyższej i najniższej wartości w 1999 (Dania i Włochy, 21%) i w 2008 roku (Dania i Włochy, 17,8%) można zaobserwować pożądane zjawisko, świadczące o korzystnych zmianach w postaci zacierania się różnic między krajem o najlepszej i najgorszej sytuacji na rynku pracy. Z analizy danych zawartych w tabeli 2 wynika, iż współczynnik aktywności zawodowej systematycznie wzrastał w całym analizowanym okresie w większości porównywanych państw (poza Polską). Zdarzały się niewielkie wahania, jednak ogólna tendencja była taka sama. Wskazuje to na symptomy poprawy sytuacji na europejskim rynku pracy oraz wzroście aktywności zawodowej ludności w przedziale wiekowym 15–64 lata.

W przypadku stopy bezrobocia można na podstawie informacji zawartych w tabeli 3 wywnioskować, że w większości badanych krajów (poza Irlandią) wartości tej miary spadły w 2008 roku w porównaniu do 1999 roku. W Austrii, Danii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu oraz w Wielkiej Brytanii stopa bezrobocia pozostawała na najniższym poziomie w całym analizowanym okresie. W Danii, Holandii oraz Wielkiej Brytanii wartości wskaźnika zatrudnienia i współczynnika aktywności zawodowej kształtowały się w latach 1999–2008 na najwyższym poziomie. W świetle dostępnych danych można zatem uznać, że w tych trzech państwach sytuacja na rynku pracy przedstawiała się najkorzystniej.

Wśród krajów o najwyższej stopie bezrobocia w latach 1999–2008 znajdowały się kraje takie, jak: Francja, Grecja, Hiszpania oraz Polska. Należy jednak pamiętać, że w naszym kraju rejestrowane bezrobocie występuje od 1990 roku. Wraz z bezrobotnymi w tamtym okresie rejestrowały się w urzędach pracy także osoby biernie zawodowo. W latach 1999–2002 w Polsce stopa bezrobocia wyraźnie rosła, ale od 2003 roku wystąpił znaczny spadek wartości tej miary, przy czym w roku 2008, w porównaniu do roku 2003, stopa bezrobocia spadła aż o 12,9%. W Polsce w tym czasie zmieniano kilkakrotnie ustawy definiujące status bezrobotnego. Jednak na szczególną uwagę zasługuje fakt, że Polska zmieniła swoją pozycję na liście krajów ze względu na malejącą stopę bezrobocia. Wartości tej miary w latach 1999–2008 w porównywanych krajach UE świadczą, podobnie jak w przypadku wskaźnika zatrudnienia oraz współczynnika aktywności zawodowej, o poprawie sytuacji na europejskim rynku pracy. Porównując różnice między krajem o najwyższej i najniższej wartości w 1999 (Polska i Luksemburg, 11%) i w 2008 roku (Hiszpania i Holandia, 8,2%) zauważono pozytywne zmiany. Następuje proces wyrównywania się zjawisk na rynku pracy wśród badanych krajów.

Tabela 3. Stopa bezrobocia¹⁴⁵ dla ludności w wieku 15–74 lata w wybranych krajach UE i w Polsce w latach 1999–2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	8,7	8,5	8,9	9	9,1	8,7	8,2	7,2	7
Austria	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8
Belgia	8,5	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7
Dania	5,2	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,3
Finlandia	10,2	9,8	9,1	9,1	9	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4
Francja	10,4	9	8,3	8,6	9	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8
Grecja	12	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7
Hiszpania	12,5	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3	11,3
Holandia	3,5	3,1	2,5	3,1	4,2	5,1	5,3	4,4	3,6	3,1
Irlandia	5,6	4,2	3,9	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,6	6,3
Luksemburg	2,4	2,2	1,9	2,6	3,8	5	4,6	4,6	4,2	4,9
Niemcy	8,2	7,5	7,6	8,4	9,3	9,8	10,7	9,8	8,4	7,3
Polska	13,4	16,1	18,3	20	19,7	19	17,8	13,9	9,6	7,1
Portugalia	4,5	4	4,1	5,1	6,4	6,7	7,7	7,8	8,1	7,7
Szwecja	6,7	5,6	5,8	6	6,6	7,4	7	7	6,1	6,2
Wielka Brytania	5,9	5,4	5	5,1	5	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6
Włochy	10,9	10,1	9,1	8,6	8,4	8	7,7	6,8	6,1	6,7

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Analizę informacji dotyczących podstawowych parametrów rynku pracy warto uzupełnić o ocenę dynamiki zjawisk¹⁴⁶ na europejskich rynkach pracy. Na podstawie indeksów łańcuchowych wyznaczone zostało średniookresowe tempo zmian, informujące o zmianach wartości danej cechy, które zdarzyły się z okresu na okres, czyli o ile procent przeciętnie wartości badanego zjawiska zmieniały się z okresu na okres¹⁴⁷. W ten sposób można ocenić tempo zmian dla wskaźnika zatrudnienia, współczynnika aktywności zawodowej oraz stopy bezrobocia w latach 1999–2003 oraz w 2004–2008 dla wybranych krajów UE oraz Polski przedstawione w tabeli 4. Podział na dwa okresy 1999–2003 i 2004–2008 wynika z przyjęcia w poczet krajów członkowskich Unii Europejskiej w 2004 roku 10 nowych krajów m.in. Polski.

¹⁴⁵ Osoby bezrobotne w wieku 15–74 to osoby, które w okresie badanego tygodnia nie pracowały nawet przez 1 godzinę, aktywnie poszukiwały pracy w ciągu ostatnich 4 tygodni i są gotowe ją podjąć w badanym lub następnym tygodniu, a także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały szybką możliwość jej podjęcia i czekały na jej rozpoczęcie w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące.

¹⁴⁶ Aby ocenić dynamikę rynku pracy najczęściej stosuje się indeksy dynamiki. Informują one, ile razy w ujęciu względnym zjawisko w danym okresie lub momencie jest większe lub mniejsze w stosunku do okresu podstawowego lub poprzedniego. Miary dynamiki o ruchomej podstawie pomagają ocenić zmiany w poziomie danej cechy. Jako podstawę przyjmuje się wartość danej cechy w okresie poprzednim. W ten sposób ocenia się o ile procent zmieniła się wartość cechy badanej w danym okresie w porównaniu z okresem poprzednim. Wskaźniki dają zatem możliwość uchwycenia okresów o szczególnie dużym lub szczególnie małym przyroście poziomu lub wartości badanej cechy.

¹⁴⁷ S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, *Statystyka. Materiały do ćwiczeń*, Wyd. Książka Ekonomiczna, Wrocław 1994, s. 274–275.

Tabela 4. Średnioroczne tempo zmian w % dla określonych miar rynku pracy w wybranych krajach UE oraz w Polsce w latach 1999-2003 oraz 2004-2008

	Wskaźnik zatrudnienia		Współczynnik aktywności zawodowej		Stopa bezrobocia	
	1999-2003	2004-2008	1999-2003	2004-2008	1999-2003	2004-2008
UE 27	0,32	1,03	6,40*	6,12	1,14*	-4,90
Austria	0,11	0,91	0,28	0,82	2,47	-2,44
Belgia	0,13	0,92	0,00	0,67	-0,89	-3,11
Dania	-0,30	0,79	-0,34	0,32	0,95	-9,38
Finlandia	0,49	0,98	0,20	0,40	-3,08	-6,59
Francja	1,25	0,28	0,25	0,20	-3,55	-2,82
Grecja	1,23	1,07	0,54	0,58	-5,18	-4,51
Hiszpania	2,68	1,46	1,42	1,44	-2,93	0,36
Holandia	0,66	0,96	0,80	0,72	4,66	-5,89
Irlandia	0,86	0,63	0,63	0,91	-4,80	6,49
Luksemburg	0,20	0,38	0,55	0,67	12,17	5,22
Niemcy	-0,08	1,70	0,31	1,19	3,20	-4,73
Polska	-2,90	2,95	-0,77	-0,03	10,11	-18,46
Portugalia	0,26	0,03	0,73	0,35	9,20	3,77
Szwecja	0,42	0,38	0,16	0,51	-0,38	-1,24
Wielka Brytania	0,18	0,00	-0,13	0,13	-4,05	2,29
Włochy	1,58	0,91	0,79	0,48	-6,31	-4,42

* lata 2000–2003

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu.

Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli 4 można stwierdzić, że w latach 1999–2003 w większości badanych krajów nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika zatrudnienia, z wyjątkiem Danii, Niemiec i Polski. W krajach, gdzie w latach 1999–2003 zaobserwowano przeciętny spadek wskaźnika zatrudnienia, w latach 2004–2008 nastąpił średni wzrost jego wartości. W Wielkiej Brytanii w latach 2004–2008 nie było żadnych zmian, na co wskazywały już dane zawarte w tabeli 1. Należy tu dodać, że w latach 2004–2008 największy średni wzrost wskaźnika zatrudnienia zaobserwowano w Polsce. Na podstawie wartości średniorocznego tempa zmian można zauważyć, że w latach 2004–2008 nastąpiła zdecydowana poprawa na rynku pracy w porównaniu z latami 1999–2003. Świadczy to również o szybszym wzroście liczby zatrudnionych.

W przypadku współczynnika aktywności zawodowej sytuacja przedstawiała się podobnie jak w przypadku wskaźnika zatrudnienia. W latach 1999–2003 w Danii, Polsce i Wielkiej Brytanii nastąpił średni spadek współczynnika aktywności zawodowej, w Belgii nie zaobserwowano żadnych zmian. W latach 2004–2008 tylko w Polsce można było stwierdzić przeciętny spadek wskaźnika zatrudnienia (wskazywały na to również dane zawarte w tabeli 2), jednak był on niższy niż w latach 1999–2003. W większości porównywanych krajów (poza Holandią, Portugalią, Polską i Włochami) w latach 2004–2008

średni wzrost współczynnika aktywności zawodowej był wyższy niż w latach 1999–2003. Świadczy to o szybszym wzroście aktywności zawodowej ludności w latach 2004–2008.

W latach 1999–2003 można było zanotować średni wzrost stopy bezrobocia w takich krajach, jak: Austria, Dania, Holandia, Luksemburg, Niemcy, Polska i Portugalia. Największy średni wzrost w tamtym okresie zarejestrowano w Luksemburgu (12,17%) oraz w Polsce (10,11%). W latach 2004–2008 w większości krajów (poza Hiszpanią, Irlandią, Luksemburgiem, Portugalią i Wielką Brytanią) można było stwierdzić przeciętny spadek stopy bezrobocia. Co ciekawe, największy średni spadek zanotowano w Polsce, aż o 18,46%.

Na podstawie analizy wskaźników zatrudnienia, współczynników aktywności zawodowej i stopy bezrobocia przedstawionych w niniejszym podrozdziale można stwierdzić, iż sytuacja na rynkach pracy w poszczególnych krajach Unii Europejskiej od roku 1999 do 2008 niewątpliwie uległa znacznej poprawie. Porównując różnice między krajami o najwyższych i najniższych wartościach opisywanych miar w latach 1999 i 2008 można zauważyć pozytywne zmiany. Nie zawsze granice wyznaczały te same państwa, jednak w krajach Unii Europejskiej następują procesy wyrównywania się zjawisk na rynku pracy. W świetle dostępnych informacji można wnioskować, że w miarę upływu czasu w badanych krajach Unii Europejskiej, bez względu na sytuację gospodarczą, ekonomiczną i społeczną zwiększyła się aktywność zawodowa ludności, zmniejszył się poziom bezrobocia wyrażony stopą bezrobocia oraz wzrosła liczba zatrudnionych.

Rozdział 2

Służby zatrudnienia w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce

2.1. Charakterystyka służb zatrudnienia w wybranych krajach Unii Europejskiej

Ze względu na dużą dynamikę zmian zachodzących w sferze zatrudnienia i na rynku pracy, wiążących się z postępem technicznym i technologicznym, swobodą przepływu osób, usług, kapitału i towarów (zwłaszcza po rozszerzeniu Unii Europejskiej o kolejne kraje członkowskie) oraz w związku z restrukturyzacją gospodarki, bezrobotni winni posiadać wiedzę niezbędną do podejmowania decyzji zawodowych związanych z:

- przygotowaniem do podjęcia pracy zarobkowej i zatrudnienia,
- technikami i metodami aktywnego poszukiwania pracy,
- samozatrudnieniem,
- wyborem zawodu i ścieżki edukacyjnej,
- doskonaleniem umiejętności zawodowych.

Wspomniane wyżej umiejętności można uzyskać poprzez: uczestnictwo w szkoleniach dokształcających i powodujących przekwalifikowanie, zajęciach aktywizujących; szersze udostępnianie zbiorów informacji (między innymi w postaci ulotek, informatorów, katalogów, broszur czy informacji na nośnikach informatycznych, baz danych) przez podmioty zajmujące się badaniem rynku pracy oraz profesjonalne poradnictwo zawodowe przez instytucje do tego uprawnione.

Poprawie sytuacji na rynku pracy może także pomóc przełamanie barier mobilności, będących skutkiem wymagań kwalifikacyjnych wobec wolnych miejsc pracy. Dla zwiększenia przepływów zasobów pracy, a zarazem poprawy sprawności działania na rynku pracy, znaczenie ma kształt i dostosowanie systemu edukacji szkolnej i pozaszkolnej oraz doskonalenie i przekwalifikowanie odbywające się poza systemem oświatowym. Rosnące znaczenie edukacji jest tendencją dominującą w skali globalnej. Dąży się do stworzenia społeczeństwa i gospodarki, które oparte są na wiedzy. Towarzyszy temu wyraźny nacisk na kształcenie ustawiczne (jeden z priorytetów polityki oświatowej w krajach UE) i samodoskonalenie, wszechstronnie podejmowane przez całe życie w celu wzbogacenia wiedzy, doskonalenia umiejętności zawodowych i podwyższania kompetencji.

Bardzo duże znaczenie dla właściwego działania systemu edukacji pozaszkolnej ma funkcjonowanie służb zatrudnienia. To one oferują informacje z zakresu rynku pracy, doradztwo, prowadzą selekcję kandydatów na kursy, sugerują drogi szkolenia oraz przeznaczają na nie środki finansowe. Narzędzia stosowane w aktywizowaniu są skuteczne tylko wtedy, gdy znany jest cel i przydatność umiejętności zdobytych w trakcie szkoleń¹⁴⁸. Inaczej żadne z działań aktywizujących nie przyniesie oczekiwanych skutków w zatrudnieniu bezrobotnych. W zależności od stopnia skłonności do mobilności aktywizacja zawodowa może przebiegać w sposób trudniejszy lub łatwiejszy¹⁴⁹.

Organizacja działań na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy wymaga współpracy dwóch systemów: koordynacji bieżącej i perspektywicznej. W ramach pierwszego służby zatrudnienia szczebla lokalnego muszą monitorować zawody deficytowe i nadwyżkowe. W takiej sytuacji powinno się zawierać umowy dwustronne (między zakładami pracy a szkołami) oraz śledzić losy absolwentów różnego rodzaju szkół w skali lokalnej i regionalnej¹⁵⁰. Koordynacja perspektywiczna wymaga trwałego prowadzenia badań nad rozwojem zawodów, szacowaniem potrzeb kadrowych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Działania te opierają się na trójstronnej formule. Szkoły, zakłady pracy oraz służby zatrudnienia np. urzędy pracy uczestniczą w kosztach. Konieczne jest zmniejszanie przeszkód administracyjnych stojących na drodze rozwoju, zapewnienie lepszego dostępu do kapitału. Potrzebne są działania na rzecz zmniejszenia bezrobocia dla grup szczególnego ryzyka: młodzieży, osób długotrwale bezrobotnych itd. Aby młodzieży można było ułatwić pomoc w efektywnym szukaniu pracy, konieczna jest koordynacja między podmiotami szkolącymi. W tym celu, już na etapie wczesnego szkolnictwa, należy koncentrować się na takim wspieraniu młodzieży, aby w przyszłości nie miała ona większych problemów z uzyskaniem zatrudnienia.

Szanse na uzyskanie zatrudnienia zależą od sytuacji na rynku pracy, popytu na pracę, od cech socjodemograficznych ludzi poszukujących pracy, umiejętności radzenia sobie na rynku pracy, posiadanych kwalifikacji. Działania podejmowane przez służby zatrudnienia mogą wynikać z określonych regulacji prawnych oraz polityki realizowanej przez

---

¹⁴⁸ E. Kryńska, *Metody stymulacji mobilności zasobów pracy*, [w]: *Mobilność zasobów pracy. Analiza i metody stymulacji*, pod. red. E. Kryńskiej, IPSS, Warszawa 2000, s. 255–256.

¹⁴⁹ M. Kabaj, *Strategie...*, op. cit., s. 179–180.

¹⁵⁰ E. Kryńska, *Dylematy ...*, op. cit., s. 128–129.

administrację szczebla centralnego, zwłaszcza w ramach specjalnych instrumentów skierowanych do grup szczególnego ryzyka np. młodzieży¹⁵¹.

Bezrobocie, które generuje ubóstwo, zagrożenie społeczne i niepewność, a w konsekwencji zjawiska patologiczne, wymaga kompleksowych i skoordynowanych działań nie tylko władz państwowych, ale także władz samorządowych, banków, partii politycznych i społecznych organizacji pozarządowych (np. duchowieństwa). Stworzenie wspólnego i całościowego frontu do walki z tym negatywnym zjawiskiem rodzi potrzebę nowych inwestycji i rozwoju wszelakiego rodzaju usług. Walka z bezrobociem jako kwestią społeczną potrzebuje nowych wyzwań wynikających z kontaktów międzynarodowych, posiadanych bogactw naturalnych, potencjału tkwiącego w zasobach pracy¹⁵². Polityka rynku pracy odgrywa więc znaczącą rolę w walce ze skutkami bezrobocia. Jej realizacja zależy od środków finansowych pochodzących ze składek pracowników i pracodawców oraz z budżetu państwa i jednostek samorządów regionalnych i lokalnych. Wielkość środków przeznaczonych na programy pasywne (wypłata świadczeń z tytułu bezrobocia) oraz na przekwalifikowanie, subsydiowanie i tworzenie miejsc pracy, wraz ze społeczną efektywnością wydatkowania tychże środków to czynniki wpływające bezpośrednio na politykę rynku pracy i przynoszące rzeczywiste rezultaty. Zwalczenie bezrobocia, zwłaszcza strukturalnego, wymaga wielkich nakładów, a poziom wydatków na aktywne programy rynku pracy określa szanse i możliwości aktywizacji bezrobotnych¹⁵³.

Aktywna walka z bezrobociem świadomie kształtuje sytuację na rynku pracy w zakresie regulowania popytu i podaży oraz wzajemnego łączenia szukających zatrudnienia i wolnych miejsc pracy. W krajach UE występują różnice dotyczące środków przeciwdziałania bezrobociu. Można podzielić je na kilka grup, tj.:

- zmniejszające podaż zasobów siły roboczej (wcześniejsze emerytury, przedłużenie okresu edukacji, walka z szarą strefą, ograniczanie imigracji zarobkowej),
- zwiększające zatrudnienie i podaż miejsc pracy (subsidiowane zatrudnienie dla pracodawców ograniczających redukcję lub zwiększających zatrudnienie, tworzenie nowych miejsc pracy, dotacje na działalność gospodarczą, elastyczne formy zatrudnienia),

---

¹⁵¹ M. Szyłko–Skoczny, *Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Wyd. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2004, s. 225.

¹⁵² A. Rajkiewicz, *Rola inwestycji i rozwoju usług w kreowaniu zatrudnienia*, [w]: *Rynek pracy w Polsce na progu XXI wieku. Aspekty makroekonomiczne i regionalne*, pod red. R. Horodeńskiego i C. Sadowskiej–Snarskiej, IPiSS i Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Warszawa–Białystok 2003, s. 78.

¹⁵³ M. Kabaj, *Ekonomia...*, op. cit., s. 320–324.

- zwiększające efektywność działania rynku pracy (doradztwo, szkolenia podnoszące kwalifikacje, rehabilitacja zawodowa, dofinansowanie kosztów podjęcia przez bezrobotnego zatrudnienia).

Z kolei w ramach zabezpieczenia socjalnego w zakresie bezrobocia w krajach Unii Europejskiej wyróżnia się:

- obowiązkowe ubezpieczenia od bezrobocia (jako element ubezpieczeń społecznych),
- dobrowolne ubezpieczenia (powiązane z obowiązkowymi ubezpieczeniami),
- świadczenia uzupełniające wynikające z układów zbiorowych pracowników,
- pomoc społeczna dla bezrobotnych finansowana z budżetu państwa¹⁵⁴.

Zadanie państwa to prowadzenie aktywnej polityki pełnego zatrudnienia, zwłaszcza jeśli chodzi o państwo bezpieczeństwa socjalnego. W sytuacji, gdy nie jest to możliwe do osiągnięcia, należy zapewnić poziom bezrobocia akceptowany ze względów ekonomicznych i społecznych. Zatrudnienie przyspiesza wzrost gospodarczy i podnosi jego efektywność. Do zasad polityki pełnego zatrudnienia należą: niezależny wybór pracy, brak dyskryminacji oraz, co najważniejsze, gwarancja zdobywania i podnoszenia kwalifikacji¹⁵⁵.

Obowiązkowe ubezpieczenie na wypadek bezrobocia w wielu państwach powiązane z administracją pracy, a ryzyko braku pracy stanowi przedmiot regulacji ze strony systemu ubezpieczeń społecznych. W ramach dobrowolnego ubezpieczenia znajdują się związkowe kasy ubezpieczenia od bezrobocia, czasami dotowane z budżetu państwa, a przynależność do kasy zależy od przynależności związkowej. Świadczenia uzupełniające są wypłacane niezależnie od świadczeń obowiązkowych. Zadania systemów pomocowych na wypadek bezrobocia są zróżnicowane w krajach UE, w jednych stanowią dodatek do świadczeń ubezpieczeniowych, a w innych dotyczą bezrobotnych, którzy nie spełniają warunków do uzyskania ubezpieczenia¹⁵⁶.

Na podstawie Europejskiej Karty Społecznej, w której prawo do zabezpieczenia społecznego zostało bardzo silnie zaakcentowane, państwa członkowskie UE powinny utrzymać to prawo na dostatecznym poziomie. Nie można wycofać lub ograniczyć istniejących już ustaleń, a stosowanie zasady równego traktowania wszystkich obywateli powinno być priorytetem dla każdego kraju UE. Rada Unii Europejskiej stosuje jednolite

¹⁵⁴ K. Sipurzyńska-Rudnicka., *Rynek pracy*, [w]: *Integracja europejska. Transformacja systemowa w Polsce. Procesy dostosowawcze*, pod red. B. Klimczak, L. Olszewskiego, Z. Piza, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 310–311.

¹⁵⁵ W. Ratyński, *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, t. 1, Difin, Warszawa 2003, s. 34–35.

¹⁵⁶ G. Uścińska, *Zabezpieczenia społeczne na wypadek bezrobocia w państwach UE. Analiza porównawcza*, IPISS, Warszawa 2002, s. 5–6.

regulacje świadczeń związanych z zatrudnieniem (koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie zatrudnienia) pod względem sumowania okresów zatrudnienia we wszystkich krajach UE (jednak pod warunkiem posiadania przez ubezpieczonego pracownika minimalnego okresu ubezpieczenia) oraz obliczania wysokości emerytury lub renty. Podstawową zasadą jest zapewnienie wszystkim obywatelom krajów UE, niezależnie od kraju zamieszkania, równego prawa do godziwego wynagrodzenia i systemu zabezpieczenia społecznego oraz wzajemna realizacja usług wynikająca z prawa socjalnego¹⁵⁷.

Zabezpieczenie społeczne w UE jest rozpatrywane w ujęciu podmiotowym i przedmiotowym. W pierwszym zakresie obejmuje ochroną ekonomiczną, społeczną i prawną, takie grupy jak: pracownicy, rodziny migrujących pracowników, niepełnosprawni, dzieci, młodzież, osoby starsze. Przedmiotowy zakres zabezpieczenia społecznego dotyczy prawa do: ochrony zdrowia, rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, opieki zdrowotnej, korzystania z korzyści socjalnych, ubezpieczeń społecznych, zabezpieczenia zakwaterowania. Kraje należące do UE stosują zasadę wzajemności świadczenia usług i korzyści wynikających z prawa socjalnego, dlatego instytucje poszczególnych krajów współpracują ze sobą i udzielają sobie nawzajem pomocy¹⁵⁸. Zgodnie z takimi założeniami istnieją w UE europejskie służby zatrudnienia, które zajmują się pomocą dla obywateli wszystkich krajów członkowskich.

Obowiązek tworzenia nieodpłatnych publicznych służb zatrudnienia (PSZ) pod kontrolą władz państwowych w każdym kraju regulowany jest przez system odrębnych aktów prawnych, a także przez prawo międzynarodowe. Współistnieją one także wraz z płatnym prywatnym pośrednictwem pracy, jednak są traktowane jako jeden z podstawowych filarów zapobiegania bezrobociu. Monopol na bezpłatne pośrednictwo pracy zaleciła Międzynarodowa Organizacja Pracy Konwencją nr 34 w 1933 r., a w 1948 roku Konwencją nr 88 umożliwiła działanie prywatnego pośrednictwa pracy prowadzonego w celach niekomercyjnych, zakazując im jednak czerpania z tego tytułu korzyści finansowych. Działanie niepublicznych instytucji zajmujących się problematyką rynku pracy wymaga współpracy z publicznymi służbami zatrudnienia. Rola organizacji pozarządowych sprowadza się do wspomagania instytucji publicznych w przeciwdziałaniu skutkom bezrobocia¹⁵⁹. Wiele osób uznaje PSZ za jedną z podstawowych instytucji współczesnego państwa. Na początku ubiegłego wieku wzrosła świadomość, że bezrobocie stanowi źródło niedostatku i problemów

---

¹⁵⁷ W. Kwiatkowska, *Polityka wynagrodzeń i zabezpieczenia społecznego w UE*, [w]: *Integracja...*, op. cit., s. 34.

¹⁵⁸ W. Kwiatkowska, *Zatrudnienie, polityka społeczna, kształcenie zawodowe i młodzież*, [w]: *Integracja...*, op. cit., s. 295–297.

¹⁵⁹ H. Sobocka–Szczała, *Unia...*, op. cit., s. 80–81.

społecznych. Jednym z pierwszych działań MOP w 1919 roku było zachęcanie do utworzenia PSZ. Jednak to Wielka Brytania była prekursorem w budowie PSZ. W 1910 roku otwarto tam pierwszą sieć biur pośrednictwa pracy¹⁶⁰.

Przyczyny interwencji państwa na rynku pracy wynikają ze znaczenia zasobów ludzkich w gospodarce i potrzeby podwyższenia społecznego dobrobytu. PSZ mogą zwiększyć efektywność funkcjonowania rynku pracy oraz poprawić przejrzystość informacji o nim, zapewniają równy dostęp wszystkim poszukującym zatrudnienia, równoważą negatywny wpływ strukturalnego popytu na pracę, działają także na rzecz jak najszybszego powrotu do pracy. Konwencja MOP nr 88 z 1948 roku określiła podstawowy mandat PSZ w postaci utrzymania, jak już podkreślono, bezpłatnego jej charakteru oraz zapewnienia współpracy z zainteresowanymi instytucjami w celu osiągnięcia pełnego zatrudnienia.

PSZ, jako instytucja, znajdują się w poszczególnych krajach UE w jednej z trzech kategorii prawnych jako:

1. Integralna część ministerstwa, w którego gestii leżą sprawy zatrudnienia (w pełni zintegrowana część ministerstwa lub agencja wykonawcza – urząd w ramach ministerstwa, np. w Wielkiej Brytanii).
2. Autonomiczna administracja odpowiedzialna przed komisją bądź organizacją reprezentującą partnerów społecznych, np. w Niemczech.
3. Organizacje sprywatyzowane na w pełni konkurencyjnym rynku (PSZ działają na podstawie prawa o korporacjach, np. w Australii)¹⁶¹.

Biorąc pod uwagę dyrektywy polityki zatrudnienia (zwiększenie szans na zatrudnienie, rozwój przedsiębiorczości, zdolności dostosowawcze przedsiębiorstw, równe szanse) w UE PSZ realizują wspólną strategię rozwoju poprzez:

1. Dążenie do silnej pozycji konkurencyjnej na rynku.
2. Reagowanie na potrzeby bezrobotnych i pracodawców.
3. Wykształcenie cech przedsiębiorstw usługowych.
4. Wykorzystanie w pełni nowoczesnych technologii komunikacyjnych w celu poprawy obsługi zainteresowanych.
5. Pomoc dla bezrobotnych na zasadzie dostosowania do indywidualnych potrzeb.
6. Lepsze planowanie i świadczenie usług opartych na ciągłej obserwacji i głębokiej analizie warunków na rynku pracy.

---

¹⁶⁰ Raport Międzynarodowej Organizacji Pracy opublikowany w całości w: „Rynek pracy”, wydanie specjalne, październik 2004, s. 21–23.

¹⁶¹ Ibidem, s. 47–50.

7. Dążenie do lepszej harmonizacji poszczególnych funkcji.
8. Oparcie na współpracy i partnerstwie z innymi uczestnikami rynku (partnerzy społeczni, instytucje szkolące, władze lokalne itd.).
9. Stworzenie kompleksowego pakietu usług odpowiadającego potrzebom rynku pracy.
10. Zacieśnienie współpracy z innymi PSZ w krajach Unii Europejskiej¹⁶².

Istnieje wiele powodów, dla których PSZ lepiej rozwiązują problemy rynku pracy niż prywatne agencje pośrednictwa pracy. Po pierwsze, prywatne pośrednictwo pracy nie może zapewnić przejrzystej informacji na temat rynku pracy, ponieważ informacje o poszukujących pracy i wolnych stanowiskach pracy są dla nich prawnie zastrzeżonym zabezpieczeniem w konkurencyjnym środowisku ekonomicznym. Po drugie, prywatne agencje obsługują małą część rynku, koncentrując się na jak najkorzystniejszym świadczeniu usług mediacyjnych dla pracodawców, którzy mogą sobie pozwolić na ich pomoc. Po trzecie, mogą pojawić się oszczędności dotyczące zaopatrzenia w usługi dotyczące zatrudniania pracowników na istniejące wolne miejsca pracy. Po czwarte, prywatne pośrednictwo pracy może wykorzystywać słabych i niedoświadczonych uczestników rynku pracy. Po piąte, mogą pojawić się zewnętrzne efekty bezrobocia, ponieważ w wielu krajach UE bezrobotni korzystają ze świadczeń z tytułu bezrobocia, a to oznacza kontrolę nad uprawnieniami do nich, chociażby poprzez przyglądanie się możliwościom zatrudnienia lub natężeniu jego poszukiwania. Na podstawie powyższych punktów rząd winien odgrywać znaczną rolę w kształtowaniu usług rynku pracy, nie oznacza to jednak, że powinien być jedynym uczestnikiem¹⁶³.

Działalność PSZ koncentruje się w głównej mierze na dwóch głównych celach: zapewnieniu, aby rynek pracy stał się bardziej wydajny oraz propagowaniu równych szans dla poszczególnych grup bezrobotnych poszukujących pracy. Pierwotnie najważniejszymi zadaniami PSZ były pośrednictwo pracy oraz zapewnienie informacji o rynku pracy. Jednakże, znaczny wzrost bezrobocia podczas ostatnich dekad spowodował, że bardziej efektywne dopasowanie bezrobotnych do ofert pracy nie przynosiło rozwiązania problemu bezrobocia. Dlatego PSZ zaczęły dysponować środkami, które miały zapewnić równe szanse na rynku pracy. Kiedy stan pełnego zatrudnienia nie jest możliwy do osiągnięcia, jedyne co pozostaje, to uniknięcie sytuacji, gdy jedne grupy bezrobotnych są narażone na marginalizację bardziej od innych. Z powyższych względów, obecnie głównymi zadaniami PSZ stają się:

---

¹⁶² Ibidem, s. 52–53.

¹⁶³ R. Dorenbos, I. Vossen, *Public employment services: Can East Asia learn from the experience in Europe?*, NEI Labour and Education, Rotterdam, February 2002, s. 8–9.

- zapewnienie informacji o obecnej i przewidywanej sytuacji na rynku pracy,
- usługi na polu zawodowego i edukacyjnego wyboru,
- zarządzanie (uwzględniające selekcję i dobór uczestników) oraz wprowadzanie środków z zakresu szkoleń, dotacji na subsydiowane zatrudnienie (aktywna polityka rynku pracy),
- pośrednictwo pracy,
- administrowanie świadczeniami z tytułu bezrobocia,
- zapewnienie spójności między wszystkimi elementami polityki rynku pracy z zakresu imigracji i ochrony zatrudnienia (w niektórych krajach UE)¹⁶⁴.

PSZ są zaangażowane w obszerną modernizację usług w zakresie informacji, pośrednictwa i regulacji rynku. Rozwijają podobny model dostarczania swoich usług osobom bezrobotnym składającym się z trzech wymiarów. Pierwszy z nich dotyczy tzw. zarządzania przypadkiem (*case management*). Związek z każdym z bezrobotnych, będącym jednocześnie klientem i partnerem PSZ, jest ustanawiany od początku rejestracji aż do zakońzonego sukcesem odpływu ze stanu bezrobocia. Wczesna diagnoza indywidualnych potrzeb jest poprzedzona dostosowanymi do wymagań usługami. W kolejnym wymiarze związanym z wymianą pracy (*labour exchange*) PSZ w sposób ciągły wiążą przepływy wolnych miejsc pracy z fluktuacją osób bezrobotnych. Proces wymiany pracy obejmuje wszystkie potrzeby i zasoby na rynku pracy. Monitoring aktywnego poszukiwania pracy przez otrzymujących świadczenia to ostatni wymiar. PSZ w ten sposób weryfikują uprawnienia do świadczeń¹⁶⁵.

Kadry PSZ w Europie mogą nie wystarczyć, aby każdemu z bezrobotnych poświęcić średnio przynajmniej 20 minut miesięcznie. Szkolenia zawodowe i zatrudnienie subsydiowane dysponują budżetem znacznie poniżej średniej. To może okazać się niewystarczające, aby wprowadzić europejskie wytyczne dotyczące zatrudnienia. Także nie jest możliwe stworzenie nowych miejsc pracy bez wsparcia partnerów społecznych¹⁶⁶.

Publiczne służby zatrudnienia UE oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EURES) składają się z ponad 5 000 biur zatrudnienia i zatrudniają ponad 100 000 pracowników, którzy oferują swoje usługi szukającym pracy i pracodawcom. PSZ różnią się strukturą w zależności od kraju, wszystkie jednak spełniają te same zadania, tj.:

- oferują łatwy dostęp do rynku pracy na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym osobom poszukującym pracy, pracodawcom i przedsiębiorstwom

¹⁶⁴ Ibidem, s. 9.

¹⁶⁵ *Working papers on the contribution of Public Employment Services (PES) to combating long-term unemployment and local development*, European Commission, Directorate General for Employment and Social Affairs, September 2001, s. 10–12.

¹⁶⁶ Ibidem, s. 12.

zajmującym się rekrutacją pracowników poprzez udzielanie informacji dotyczących ofert pracy i osób szukających pracy;

- proponują usługi z zakresu wspomagania w poszukiwaniu pracy i rekrutacji personelu dostosowane do indywidualnych potrzeb;
- inicjują partnerskie stosunki z pracodawcami w celu integracji pracowników. EURES obejmuje Komisję Europejską oraz PSZ w krajach, które należą do Europejskiego Obszaru Gospodarczego i w Szwajcarii.

Inne regionalne i krajowe instytucje zajmujące się kwestiami zatrudnienia, również włączone w sieć EURES to związki zawodowe, organizacje pracodawców oraz władze lokalne i regionalne świadczące usługi z zakresu: informowania, doradzania i rekrutacji. Transgraniczne partnerstwo EURES pełni w szczególności istotną rolę w regionach transgranicznych, w których obserwuje się znaczący międzygraniczny przepływ siły roboczej (ludzi mieszkających w jednym kraju i pracujących w innym). Obecnie istnieje ponad 20 transgranicznych partnerstw w EURES, rozmieszczonych geograficznie w całej sieci i zlokalizowanych w 13 krajach¹⁶⁷.

W Austrii PSZ (AMS) mają formę urzędów federalnych, krajowych i regionalnych. Ich główne zadania to poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, pomoc świadczona bezrobotnym. Wszystkie usługi są bezpłatne. Osoby bezrobotne mogą zarejestrować się w biurze pracy właściwym ze względu na miejsce zamieszkania. W strukturze PSZ znajdują się Centra Informacji Zawodowej (BIZ), które udzielają informacji i porad doradcy zawodowego lub można wyznaczyć alternatywną ścieżkę kariery zawodowej. Na wszystkich poziomach decyzje podejmowane są przez przedstawicieli komisji trójstronnych. Od 1 lipca 1994 r. AMS nie podlegają bezpośrednio Federalnemu Ministerstwu Pracy i Spraw Socjalnych. Składają się z instytucji centralnej, 9 biur regionalnych, 96 lokalnych odpowiadających za wypłatę zasiłków i 14 pomocniczych. AMS organizują swoje usługi na trzech poziomach. Pierwszy dotyczy podstawowych usług rynku pracy, drugi ma formę bardziej szczegółowego wsparcia w poszukiwaniu pracy, a trzeci zawiera ułatwienia zachęcające do regulowania specyficznych segmentów rynku. AMS organizują bardziej zindywidualizowane usługi po 3-miesięcznym okresie rejestracji i wzywają bezrobotnego, aby zgłaszał się na rozmowy o pracę z lokalnymi pracodawcami średnio co trzy tygodnie¹⁶⁸.

Belgijskim służbom zatrudnienia (ONEM) powierzono zadania w ogólnym zarysie przygotowane przez trzy dyrektoriaty Ministerstwa Zatrudnienia: ds. polityki zatrudnienia, ds.

---

¹⁶⁷ Szerzej o EURES por. na stronie internetowej: www.eures.praca.gov.pl (dostęp: 29.01.2009).

¹⁶⁸ Ibidem. s. 14-16; www.eures.praca.gov.pl (dostęp: 29.01.2009); G. Uścińska, op. cit., s. 7.

studiów nad problemami pracy oraz ds. bezrobocia. Trzy oddzielne regiony Belgii są odpowiedzialne za integrację usług, a prawo federalne odpowiada za politykę socjalną. Zadania ONEM są wykonywane w ramach 30 biur, a bezrobotny może sobie wybrać instytucję, która będzie wypłacała mu zasiłki (dwie główne organizacje związkowe i jedna instytucja państwowa). Bezrobotni zgłaszają się na wizyty z własnej inicjatywy¹⁶⁹.

Polityka rynku pracy w Danii leży w gestii ministra pracy. Zadania w zakresie aktywnej polityki rynku pracy podzielono między państwo, województwa i gminy. Te ostatnie odpowiadają za bezrobotnych bez prawa do zasiłku i ubiegających się o pomoc socjalną. Zarząd ds. Rynku Pracy jest odpowiedzialny za PSZ (AF), któremu podlega 14 regionalnych urzędów pośrednictwa pracy, 97 lokalnych oraz 24 centra szkolenia zawodowego. Na szczeblu regionalnym funkcjonują trójstronne regionalne rady ds. rynku pracy, a urzędy pracy realizują zadania związane z obsługą zakładów pracy i bezrobotnych¹⁷⁰.

Zakres wdrażania polityki zatrudnienia w Finlandii zależy od Ministerstwa Pracy, a regionalna i lokalna administracja PSZ (VTML) obejmuje 15 wydziałów rynku pracy – Centra Rozwoju Ekonomicznego wspierające regionalny rozwój zatrudnienia i rynku pracy oraz 176 biur zatrudnienia, znajdujących się w każdym większym mieście. Biura te są odpowiedzialne za zaopatrywanie i szkolenie zasobów ludzkich, świadczenie usług z zakresu poradnictwa zawodowego oraz za informacje z zakresu możliwości kształcenia. Finlandia, podobnie jak Dania ma szeroko rozwiniętą na rynku pracy sieć centrów szkoleniowych, których PSZ są głównym klientem. Bezrobotni są zobowiązani do uczestniczenia w szkoleniach organizowanych także przez inne instytucje. Biura zajmujące się zatrudnieniem zostały założone przez samorządy lokalne we wczesnych latach dziewięćdziesiątych¹⁷¹.

Sprawy zatrudnienia we Francji leżą w gestii Ministerstwa Pracy i Solidarności. Decyzje podejmowane są na poziomie lokalnym i krajowym przez przedstawicieli komisji trójstronnych. Partnerzy społeczni są odpowiedzialni za sprawy związane z bezrobociem, wypłatą świadczeń oraz wszelką inną pomoc. PSZ (ANPE) wypłacają bezrobotnym dwa rodzaje świadczeń: ubezpieczonym bezrobotnym i starającym się o pomoc społeczną. Kształcenie zawodowe prowadzone jest w ramach centrów kształcenia osób terminujących i w zakładach pracy w pełnym wymiarze czasu nauczania. We Francji każdy system pomocy osobom bezrobotnym opiera się na trójstopniowym poziomie natężenia. Najwyższy

---

¹⁶⁹ Ibidem.

¹⁷⁰ www.pracaweurope.edu.pl/iorp_23.php (dostęp: 29.01.2009).

¹⁷¹ www.eures.gov.pl (dostęp: 29.01.2009); OECD(1995), *Employment Outlook*, chapter 3, Paris 1995, s. 109.

z nich zawiera stale podtrzymywane zainteresowanie poszukującym pracy. Najniższy z nich to zapoznanie bezrobotnego z szansami na rynku pracy¹⁷².

PSZ w Grecji (OAED) są niezależnymi instytucjami. Zaangażowanie w sprawy bezrobocia partnerów społecznych jest częściowo ograniczone z powodu konfliktów między związkami zawodowymi. OAED mają duży stopień rozdzielania funkcji, a decentralizacja staje się coraz większa. Administratorem systemu ubezpieczenia społecznego w Grecji jest Ministerstwo Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, a zarząd sprawuje Krajowy Urząd ds. Zatrudnienia jako podmiot prawa publicznego. Odpowiada także za wypłatę świadczeń osobom, które są zarejestrowane jako bezrobotne¹⁷³.

Historycznie Hiszpania ma bardzo szeroko rozwinięty sektor samozatrudnienia. PSZ (INEM) mają jednak monopol w procesach dotyczących zatrudnienia, a regulacje prawne zobowiązują każdego pracodawcę do zgłaszania wolnych miejsc pracy. INEM to organizacje o charakterze agencji z dużą niezależnością. Początkowa rejestracja w biurach PSZ pociąga za sobą czasową odnawialność. Osoby bezrobotne są obowiązane informować o wszelkich zmianach dotyczących posiadanego statusu. PSZ mają także bardzo dużą kontrolę nad dostępem do programów szkoleniowych przeznaczonych dla osób poszukujących pracy¹⁷⁴.

Z kolei w Holandii reformy w działaniu PSZ idą w kierunku modelu, gdzie prywatne pośrednictwo pracy odgrywa największą rolę na rynku pracy. Reforma rozpoczęła się w 1995 roku. Funkcję PSZ pełnią Centra Pracy i Dochodu (CWI). Ich sieć obejmuje 131 jednostek w całym kraju na 110 gmin. CWI są zarządzane przez Organizację Pracy i Dochodu, która odgrywa największą rolę w zakresie pośrednictwa pracy. Na początku lat 90. rząd zdecydował się przekazać sprawy zatrudnienia w ręce trójstronnych komisji na centralnym i regionalnym poziomie. CWI, odgrywając aktywną rolę na holenderskim rynku pracy, pomaga pracodawcom, jak i poszukującym pracy. Aby otrzymać pomoc, nie trzeba być zarejestrowanym. Warunek ten dotyczy osób, które chcą pobierać świadczenia¹⁷⁵.

Świadczenia z tytułu bezrobocia w Irlandii podlegają Ministerstwu Zabezpieczenia Społecznego. PSZ (LES) są niezależnymi agencjami. Współpraca między partnerami

---

¹⁷² *Working papers...*, op. cit., s. 14; G. Uścińska..., op. cit., s. 22; www.pracaweurope.edu.pl/iorp_23.php (dostęp: 29.01.2009), www.pracaweurope.edu.pl/iorp_15.php (dostęp: 29.01.2009).

¹⁷³ R. Dorenbos, I. Vossen, op. cit., Appendix, a.1; G. Uścińska..., op. cit., s. 27; www.pracaweurope.edu.pl/iorp_15.php (dostęp: 29.01.2009).

¹⁷⁴ OECD(1992), *Employment Outlook*, chapter 3, Paris 1992, s. 120–123.

¹⁷⁵ L. Struyven, G. Steurs, *The competitive market for employment services in the Netherlands*, OECD, Paris 2003, s. 10–11; *Activation strategies and performance of employment services in The Netherlands, Germany and The United Kingdom. OECD report for joint SZW/OECD seminar on activation strategies and performance of employment services*, OECD, The Hague, March 2006, s. 7–8.

socjalnymi jest dobra dzięki wysokiemu stopniowi porozumienia między pracodawcami a związkami zawodowymi. PSZ koncentrują się głównie na szkoleniach zawodowych, jednakże lokalne biura zatrudnienia mają większy zakres funkcji. Biura urzędów ds. zatrudnienia (FAS) odpowiadają za szkolenia i zatrudnienie, można tam również uzyskać informacje o wolnych miejscach pracy. Dostęp do nich mają wszyscy obywatele Europejskiego Obszaru Gospodarczego¹⁷⁶.

Niemieckie służby zatrudnienia (BA) zawsze były silną narodową instytucją, z dużą liczbą biur i wysoką liczbą zatrudnionych osób. Integrowały większość usług związanych z zatrudnieniem, wypłacaniem świadczeń i skierowaniami na programy rynku pracy. BA są zorganizowane w 10 regionalnych zarządów i 180 lokalnych biur. Nadzór nad PSZ sprawuje Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych. Usługi oferowane przez BA charakteryzują się dużym stopniem autonomii, zwłaszcza w zakresie aktywnych programów rynku pracy. Wyróżniają się także dużym wpływem partnerów socjalnych¹⁷⁷.

W Portugalii Ministerstwo Pracy i Solidarności jest odpowiedzialne za służby zatrudnienia (IEFP). Rada ds. współpracy społecznej, składająca się z członków rządu, związków zawodowych i organizacji pracodawców pełni rolę doradczą. PSZ za cel narodowy uznają bezpośrednie tworzenie miejsc pracy. IEFP tworzą sieć urzędów pracy, a zadania zostały rozdysponowane między poszczególne regiony i biura. W urzędzie, najbliższym ze względu na miejsce pobytu, można się zarejestrować i zasięgnąć informacji na temat ofert pracy aktualnych na terenie całej Portugalii¹⁷⁸.

W Szwecji Komisja ds. Narodowego Rynku Pracy pod nadzorem Ministerstwa Pracy jest odpowiedzialna za PSZ (AF). Szwecja charakteryzuje się jednostopniowym systemem usług, tzn. wszystkie środki są dostępne w ramach tej samej organizacji. AF decydują, w jaki sposób mają wprowadzać politykę rynku pracy. Aby znaleźć ofertę pracy za pomocą PSZ, nie trzeba być zarejestrowanym. Taki warunek jest konieczny w przypadku ubiegania się o świadczenia, należy także uprzednio pracować w Szwecji. Poza udzielaniem podstawowych usług rynku pracy szwedzkie biura zatrudnienia obsługują wyspecjalizowane obszary z dziedziny finansów i technologii informatycznych¹⁷⁹.

W przeciwieństwie do Holandii, Wielka Brytania nie planuje przekazać części usług w zakresie polityki rynku pracy prywatnym służbom zatrudnienia. PSZ w Wielkiej Brytanii są zorganizowane w sieć agencji zajmujących się bezrobotnymi tzw. Jobcentres Plus (JCP).

---

¹⁷⁶ R. Dorenbos, I. Vossen, op. cit., Appendix, a.1.

¹⁷⁷ *Activation strategies...*, op. cit., s. 11.

¹⁷⁸ R. Dorenbos, I. Vossen, op. cit., Appendix, a.1, www.eures.praca.gov.pl (dostęp: 29.01.2009).

¹⁷⁹ R. Dorenbos, I. Vossen, op. cit., Appendix, a.4, www.eures.praca.gov.pl (dostęp: 29.01.2009).

System ubezpieczenia podlega Ministerstwu Edukacji i Zatrudnienia oraz Ministerstwu Ubezpieczenia Społecznego. Instytucjami obsługującymi rynek pracy są także Rady ds. Szkolenia i Przedsiębiorczości działające lokalnie. Zadania realizowane centralnie uległy zmniejszeniu, a głównym celem PSZ jest zaspokajanie potrzeb szkoleniowych, pomoc bezrobotnym i wspieranie przedsiębiorczości¹⁸⁰.

We Włoszech systemem PSZ zarządza Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej. Rolę urzędów pełnią tzw. CI. Regiony dysponują dużą autonomią w zakresie szkoleń zawodowych. W skład PSZ wchodzi 19 biur regionalnych, 85 prowincjonalnych (sprawujących kontrolę nad zwolnieniami grupowymi) i ponad 500 lokalnych¹⁸¹.

W chwili przemian na rynku pracy w postaci częstszego zmieniania pracy, zróżnicowania struktury zatrudnienia (elastyczne formy zatrudnienia), transformacji w gospodarce wymaga od PSZ szybszego dostosowywania się. Powinny one zajmować się nowymi sytuacjami w zatrudnieniu, rozwijać programy samoobsługowe oraz centra kształcenia ustawicznego¹⁸². Służby zatrudnienia w poszczególnych krajach Unii Europejskiej mają różną strukturę i charakter. Realizują jednak wspólne cele: pomoc bezrobotnym w uzyskaniu zatrudnienia i pomoc pracodawcom w pozyskaniu pracowników.

2.2. Służby zatrudnienia w Polsce

Zgodnie ze wspomnianą już konwencją nr 88 MOP każde państwo powinno tworzyć i utrzymywać system bezpłatnych służb zatrudnienia, spełniających wymagania w zakresie liczebności i rozmieszczenia geograficznego, powszechnej dostępności, gwarantowanej skuteczności, specjalizacji, fachowości, bezstronności i współpracy z pracodawcami i pracownikami¹⁸³. W Polsce za pierwszy krok w kierunku określenia zasad funkcjonowania podmiotów rynku pracy w okresie transformacji ustrojowej przyjąć można uchwalenie ustawy z dnia 29 grudnia 1989 o zatrudnieniu¹⁸⁴. Organami realizującymi zadania państwa w zakresie polityki zatrudnienia stały się instytucje terenowej administracji państwowej (dyrektor wojewódzkiego urzędu pracy oraz kierownicy rejonowych urzędów pracy), nad którymi nadzór sprawował minister Pracy i Polityki Socjalnej. Utworzono również rady zatrudnienia. Na mocy tej ustawy powołano Fundusz Pracy, który w 1990 roku przejął środki

---

¹⁸⁰ *Activation strategies...*, op. cit., s. 9; www.pracaweurope.edu.pl/iorp_23.php (dostęp: 29.01.2009).

¹⁸¹ www.eures.praca.gov.pl (dostęp: 29.01.2009), www.pracaweurope.edu.pl/iorp_23.php (dostęp: 29.01.2009).

¹⁸² „Rynek pracy”, wydanie specjalne, październik 2004, s. 43–45.

¹⁸³ E. Kryńska, *Polityka państwa na rynku pracy w Polsce*, [w]: *Rynek pracy w skali lokalnej*, pod red. R. Szula i A. Tucholskiej, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2001, s. 54.

¹⁸⁴ Dz.U. 1989 nr 75, poz. 446 z późn. zm.

i zobowiązania Państwowego Funduszu Aktywizacji Zawodowej. Organy zatrudnienia zobowiązane zostały do udzielania pomocy osobom bezrobotnym w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia, a pracodawcom w znalezieniu odpowiednich pracowników. Pośrednictwo pracy zdefiniowano jako nieodpłatne, ogólnodostępne, dobrowolne, równe i jawne. Wprowadzono rejestr bezrobotnych, a w przypadku braku odpowiedniej pracy, umożliwiono przekwalifikowanie, przyznawano i wypłacano zasiłki oraz inicjowano, organizowano i finansowano prace interwencyjne¹⁸⁵. Powyższe zasady obowiązują do dziś.

Kolejnym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie polskiego rynku pracy była ustawa z dnia 16 października 1991 roku o zatrudnieniu i bezrobociu¹⁸⁶. Organy zatrudnienia stały się wojewódzkimi i rejonowymi organami administracji specjalnej. Uregulowano obowiązek zgłaszania wolnych miejsc pracy przez pracodawców i wprowadzono roboty publiczne jako instrument służący rozwojowi społeczno-gospodarczemu oraz umożliwiono prowadzenie pośrednictwa pracy, oprócz organów i organizacji osobom fizycznym. Urzędy rejonowe mogły korzystać z narzędzi ekonomiczno-finansowych i przeprowadzać kontrolę przestrzegania przepisów w zakresie legalności zatrudnienia i obowiązku opłacania składek na Fundusz Pracy¹⁸⁷.

Kolejną nowelizacją regulującą sprawy rynku pracy była ustawa z dnia 14 grudnia 1994 roku o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu¹⁸⁸. Dotyczyła spraw związanych z aktywizacją zawodową bezrobotnych oraz uczyniła dysponentem środków Funduszu Pracy Krajowy Urząd Pracy. Minister Pracy i Polityki Społecznej wraz z ministrem Finansów mógł opracowywać programy specjalne przeciwdziałające bezrobociu¹⁸⁹.

Od 1 czerwca 2004 r. obowiązuje ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁹⁰. Wobec faktu, że bezrobocie w Polsce idzie w parze z transformacją ustrojową ustawa łączy w sobie poprzednie doświadczenia, obserwacje procesów zachodzących na rynku pracy oraz uwzględnia potrzebę dostosowywania polskich rozwiązań do wymogów Unii Europejskiej. W zakresie przyznawania świadczeń i zasad uzyskania statusu bezrobotnego ww. akt prawny nie wniósł istotnych zmian. Umożliwił natomiast realizację zadań w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (np. EURES). Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku definiuje podmioty zajmujące się

---

¹⁸⁵ H. Sobocka–Szczała, op. cit., s. 76–77.

¹⁸⁶ Dz.U. 1991 nr 106, poz. 457 z późn. zm.

¹⁸⁷ H. Sobocka – Szczała, op. cit., s. 7– 78.

¹⁸⁸ Dz.U. 1995 nr 1, poz. 1 z późn. zm. Tekst jednolity ustawy publikowano kilkakrotnie. Ostatni ukazał się w Dz. U. 2003 nr 6, poz. 65.

¹⁸⁹ H. Sobocka–Szczała, op. cit., s. 78.

¹⁹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. nr 69, poz. 415 z późn. zm.

zagadnieniami z zakresu bezrobocia, identyfikuje instytucje rynku pracy, ich zadania w zakresie polityki rynku pracy, usługi rynku pracy oraz świadczenia przyznawane osobom bezrobotnym. Instytucjami rynku pracy są, w rozumieniu ustawy: publiczne służby zatrudnienia, Ochotnicze Hufce Pracy, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe, instytucje dialogu społecznego oraz instytucje partnerstwa lokalnego.

Podstawowe wytyczne dotyczące bezrobocia i zatrudnienia znajdują się także w Konstytucji z 1997 roku, która gwarantuje obowiązek chronienia przez państwo zatrudnienia, nadzorowania jego warunków i minimalnego wynagrodzenia oraz zobowiązuje do prowadzenia polityki zmierzającej do pełnego zatrudnienia w ramach programów przeciwdziałania bezrobociu. Do 1998 r. system administracyjny kraju opierał się na jednoszczeblowym samorządzie gminnym. Takie rozwiązanie powodowało nieprecyzyjność w podziale zadań i brak właściwej odpowiedzialności za ich wykonanie oraz za podział środków¹⁹¹.

W 1999 roku nastąpiło dostosowanie organizacji i obszaru działania wojewódzkich oraz rejonowych urzędów pracy do nowych granic administracyjnych. Powstały wojewódzkie urzędy pracy, a rejonowe urzędy pracy stały się powiatowymi. Na obszarze powiatu i miasta na prawach powiatu powstał jeden urząd. Wojewódzkie urzędy pracy (WUP) po reformie włączono w skład urzędów marszałkowskich, a powiatowe urzędy pracy w skład powiatowej administracji zespolonej. Po tak znaczących zmianach samorzady reprezentujące interesy mieszkańców decydują o kształcie i kierunkach rozwoju (zgodnie ze strategiami rozwojowymi) swojego terenu¹⁹². W skład PSZ wchodzi organy zatrudnienia oraz powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy, minister właściwy do spraw pracy, urzędy wojewódzkie. W skład PSZ w Polsce wchodzi 16 wojewódzkich urzędów pracy (mających 32 filie) i 338 urzędów powiatowych wraz ze 109 filiami. System organów zatrudnienia jest modelem zdecentralizowanym ze względu na samorządowy charakter organów zatrudnienia.

W Polsce środki na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu pochodzą z Funduszu Pracy. Fundusz Pracy jest funduszem celowym zasilanym przez obowiązkowe składki ustalone od kwot stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (2,45%), dotacji budżetu państwa, depozytów i odsetek itd. Jego środki mogą być przeznaczone wyłącznie na finansowanie zadań określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Wysokość FP zależy od liczby bezrobotnych posiadających prawo do zasiłku oraz zakresu prowadzenia i finansowania programów

---

¹⁹¹ T. Holecki, *Samorządowy model kreowania rynku pracy*, [w:] *Samorządowa polityka...*, op. cit., s. 93.

¹⁹² Ibidem, s. 106.

dotyczących aktywnego przeciwdziałania bezrobociu. Jego środki mogą być wydatkowane tylko na zadania określone w aktach prawnych do wysokości limitu określonego przez ustawę budżetową¹⁹³. W okresie wysokiego bezrobocia obniżyły się wpływy FP, a liczba bezrobotnych wzrosła. Fundusz Pracy spełniał funkcję bardziej pomocy społecznej niż instytucji tworzącej nowe miejsca pracy. PSZ, a więc i powiatowe urzędy pracy były podmiotami wypłacającymi świadczenia finansowe, a nie podmiotami ożywiającymi rynek pracy¹⁹⁴.

Urzędy pracy są, obok wojewódzkich urzędów pracy, częścią publicznych służb zatrudnienia. Odgrywają kluczową rolę w administracji samorządowej. Wykonują zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, jak i zadania własne. Do tej pierwszej grupy zaliczają się podstawowe usługi powiązane z rejestracją osób bezrobotnych, wypłata świadczeń z tytułu bezrobocia (zasiłki, stypendia z tytułu odbywania szkoleń, dodatki aktywizacyjne), pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe oraz szkolenia. Do drugiej grupy włączamy zadania z zakresu aktywizacji lokalnych rynków pracy, pozyskiwanie niezbędnych środków finansowych, opracowywanie analiz, ocen i sprawozdań, inicjowanie i finansowanie zatrudnienia subsydiowanego (roboty publiczne i prace interwencyjne), funkcjonowanie klubów pracy oraz programów specjalnych¹⁹⁵.

Ochotnicze Hufce Pracy (OHP)¹⁹⁶ tworzą państwową jednostkę budżetową pod nadzorem ministra właściwego do spraw pracy, powołaną do działań w zakresie pomocy młodzieży, pozostającej bez pracy i zagrożonej marginalizacją. W zakresie kształcenia i wychowania młodzieży OHP realizują zadania dotyczące zdobycia kwalifikacji zawodowych lub uzupełnienia wykształcenia podstawowego, ogólnego i zawodowego. Realizują działania edukacyjno-szkoleniowe we współpracy z kuratorami oświaty i organami prowadzącymi szkoły. OHP m.in.:

- organizują zatrudnienie młodzieży w wieku powyżej 15 lat, która nie ukończyła szkoły podstawowej lub gimnazjum albo nie kontynuuje nauki po zakończeniu tych szkół, bezrobotnych do 25 roku życia, uczniów i studentów;
- prowadzą poradnictwo zawodowe dla młodzieży i mobilne centra informacji zawodowej;
- inicjują międzynarodową współpracę i wymianę młodzieży;

---

¹⁹³ T. Holeccki, *Samorządowy model kreowania rynku pracy*, [w]: *Samorządowa polityka...*, op. cit., s. 99.

¹⁹⁴ A. Rajkiewicz, *Rola inwestycji i rozwoju usług w kreowaniu zatrudnienia*, [w]: *Rynek pracy w ...*, op. cit., s. 77.

¹⁹⁵ M. Szyłko-Skoczny, *Polityka...*, op. cit., s. 106.

¹⁹⁶ Art., 11, 12, 13 cytowanej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

- prowadzą agencje zatrudnienia¹⁹⁷;
- refundują koszty poniesione przez pracodawcę na wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne młodocianych pracowników.

Instytucjami szkoleniowymi mogą być zarówno publiczne, jak i niepubliczne podmioty prowadzące edukację pozaszkolną (na podstawie odrębnych przepisów). Instytucja szkoleniowa, oferująca szkolenia dla pozostających bez pracy, może uzyskać zlecenie finansowane ze środków publicznych na organizowanie tych szkoleń po wpisie do rejestru instytucji szkoleniowych prowadzonego przez wojewódzki urząd pracy, właściwy ze względu na siedzibę instytucji szkoleniowej.

Instytucjami dialogu społecznego na rynku pracy są: związki zawodowe lub organizacje związków zawodowych, organizacje pracodawców i bezrobotnych oraz organizacje pozarządowe. Instytucje partnerstwa lokalnego tworzą instytucje realizujące na podstawie umowy przedsięwzięcia i projekty na rzecz rynku pracy. Polityka rynku pracy uprawiana przez władze publiczne opiera się na dialogu i współpracy z partnerami społecznymi, w szczególności w ramach działalności rad zatrudnienia¹⁹⁸, partnerstwa lokalnego, uzupełniania i rozszerzania oferty usług publicznych służb zatrudnienia przez partnerów społecznych i agencje zatrudnienia.

Międzynarodowa Organizacja Pracy zaleca, na podstawie konwencji nr 88 z 1948 r., podjęcie współpracy przedstawicieli pracodawców i pracowników we wszystkich sprawach dotyczących zatrudnienia. W Polsce próbą uspołecznienia tych relacji jest utworzenie Naczelnej Rady Zatrudnienia. Funkcjonuje ona przy ministrze właściwym do spraw zatrudnienia, opiniuje i proponuje zmiany w aktach prawnych dotyczących zatrudnienia i Funduszu Pracy, a także inspiruje inicjatywy zmierzające do racjonalnego zatrudnienia. W poszczególnych województwach funkcjonują wojewódzkie i powiatowe rady zatrudnienia. W ich skład wchodzi przedstawiciele organizacji związkowych, pracodawców i organów administracji państwowej i samorządowej¹⁹⁹.

Obok publicznych służb zatrudnienia funkcjonują także niepubliczne instytucje zajmujące się pośrednictwem pracy. W Polsce ich funkcjonowanie stało się możliwe dopiero w 1990 roku. Ich działalność reguluje wspomniana już ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zgodnie z jej przepisami niepubliczne agencje zatrudnienia mają

¹⁹⁷ Bez konieczności uzyskania wpisu do rejestru zatrudnienia.

¹⁹⁸ Naczelna Rada Zatrudnienia jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw pracy w sprawach polityki rynku pracy. Wojewódzkie rady zatrudnienia są organami opiniodawczo-doradczymi marszałka województwa w sprawach polityki rynku pracy. Powiatowe rady zatrudnienia są organami opiniodawczo-doradczymi starosty w sprawach polityki rynku pracy.

¹⁹⁹ A. Francik, A. Pocztowski, *Wybrane...*, op. cit., s. 69, 71.

obowiązek współpracy z PSZ w ramach realizacji polityki rynku pracy. Agencje zatrudnienia są niepublicznymi jednostkami organizacyjnymi świadczącymi usługi w zakresie pośrednictwa pracy, pośrednictwa do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych, poradnictwa zawodowego, doradztwa personalnego i pracy tymczasowej²⁰⁰. Agencje zatrudnienia działają na podstawie certyfikatu wydanego przez Marszałka Województwa po wpisaniu do rejestru agencji zatrudnienia²⁰¹. Pod koniec 2010 roku w Polsce istniało 2 996 podmiotów wpisanych do rejestru agencji zatrudnienia, w samym województwie dolnośląskim funkcjonowało 279 agencji zatrudnienia²⁰².

Agencje zatrudnienia świadczą usługi w zakresie pośrednictwa pracy. Stwarzają one osobom poszukującym zatrudnienia i bezrobotnym dodatkowe możliwości jej poszukiwania. Agencje zatrudnienia działają niekiedy sprawniej od publicznych służb zatrudnienia, zwłaszcza w zakresie elastycznych form zatrudnienia (praca tymczasowa) i wobec pracodawców preferujących świadczenie pracy w takiej formie²⁰³. Niepubliczne służby zatrudnienia pożądamy głównie już wyspecjalizowanych pracowników, podczas gdy publiczne służby zatrudnienia mają za zadanie ułatwiać poszukiwanie pracy wszystkim bezrobotnym, bez względu na kwalifikacje. Z punktu widzenia PUP-ów, pośrednictwo pracy, jako rozpoznawanie i zaspokajanie istniejących już potrzeb rynku pracy, ma zapewnić pracodawcom odpowiednio przygotowaną kadrę, a bezrobotnym szansę na pracę, odpowiadającą ich możliwościom i kwalifikacjom.

Agencje zatrudnienia stają się konkurencją dla publicznych służb zatrudnienia także ze względu na fakt, że duża część obowiązków związanych z zatrudnieniem, zwłaszcza w zakresie wypłaty wynagrodzeń, opłacania składek społecznych i podatków oraz gromadzenia i prowadzenia dokumentacji, spoczywa właśnie na niepublicznych podmiotach zatrudnienia. Z drugiej strony bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy nie są odpowiednio motywowani do poszukiwania pracy. Niektórzy z nich, zatrudnieni w szarej strefie, ograniczają się do zgłaszania, aby „odhaczyć się na liście”, mieć otwarty dostęp do bezpłatnej służby zdrowia i możliwość korzystania z pomocy ośrodków pomocy społecznej. Dla nich szanse na znalezienie zatrudnienia są niewielkie, ponieważ uważają, że na rynku

---

²⁰⁰ Zgodnie z art. 18 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy działalność gospodarcza w tym zakresie jest działalnością regulowaną w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 i Nr 180, poz. 1280), i wymaga wpisu do rejestru podmiotów prowadzących agencje zatrudnienia.

²⁰¹ *Raport z działalności agencji zatrudnienia w 2005 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa, maj 2006r., s. 4–6.

²⁰² <http://www.kraz.praca.gov.pl/> (dostęp: 02.02.2010).

²⁰³ *Raport z działalności...*, op. cit., s. 26.

pracy nie ma dla nich zbyt wielu ofert zatrudnienia²⁰⁴. Pracodawcy, mimo że powinni zgłaszać wakaty w swoich firmach pośrednikom pracy, wolą szukać pracowników w prywatnych agencjach zatrudnienia.

Obok wspomnianych wcześniej urzędów pracy, instytucje zajmujące się poradnictwem zawodowym, aktywizacją zawodową to m.in. funkcjonujące w strukturze urzędów marszałkowskich, w ramach wojewódzkich urzędów pracy Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, które wzbogacają zakres działalności powiatowych urzędów pracy. Oferty kierowane są do osób bezrobotnych, poszukujących pracy, jak i pracujących, a także młodzieży planującej ścieżkę zawodową i tej, która wchodzi na rynek pracy. Innymi instytucjami realizującymi programy aktywizacji zawodowej, zwłaszcza na płaszczyźnie edukacyjnej są Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, Akademickie Biura Karier, Szkolne Ośrodki Kariery oraz Mobilne Centra Informacji Zawodowej.

Centra Informacji i Planowania Kariery funkcjonują w strukturach Wojewódzkich Urzędów Pracy. Wspomagają PUP-y w zakresie poradnictwa zawodowego oraz opracowania, aktualizacji i rozpowszechniania informacji zawodowych w województwie. Prowadzą również indywidualne i grupowe porady zawodowe dla bezrobotnych, udzielają informacji o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach szkolenia i kształcenia. Udzielają także pomocy pracodawcom w doborze kandydatów do pracy oraz współpracują z instytucjami rynku pracy w zakresie propagowania poradnictwa i informacji zawodowej w województwie. Usługi Centrum przeznaczone są dla bezrobotnych i poszukujących pracy, niepełnosprawnych, pracodawców, osób kończących szkołę, wchodzących na rynek pracy po raz pierwszy, pracujących, chcących się przekwalifikować lub zmienić miejsce pracy, pracowników zagrożonych zwolnieniem bądź utratą pracy. W Centrach zostali zatrudnieni psychologowie oraz doradcy zawodowi, pomagający w zaplanowaniu kariery oraz prowadzący zajęcia z zakresu umiejętności koniecznych do poszukiwania zatrudnienia²⁰⁵. W Centrum, poza zajęciami indywidualnymi i grupowymi, można skorzystać z materiałów dostępnych na miejscu. Wszystkie usługi są bezpłatne²⁰⁶.

Akademickie Biura Karier są jednostkami funkcjonującymi na rzecz aktywizacji zawodowej studentów i absolwentów szkoły wyższej. Za ich organizację i prowadzenie odpowiedzialne są szkoły wyższe lub organizacje studenckie. W ramach swoich zadań wykonują obowiązki w zakresie:

---

²⁰⁴ I. Rakowska-Boroń, *Aktywizacja potrzebna także urzędom pracy*, „GAZETA PRAWNA” z dn. 17.11.2005 r. nr 223 (1588).

²⁰⁵ <http://www.apraca.pl/biwu/ClIPKZ/ciz.htm> (dostęp: 02.02.2009)

²⁰⁶ <http://www.ciipkz.dwup.pl/> (dostęp: 02.02.2009).

- dostarczania studentom i absolwentom informacji o rynku pracy i możliwościach zdobywania kwalifikacji zawodowych,
- udostępniania ofert pracy, staży i praktyk zawodowych,
- prowadzenia baz danych,
- pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu odpowiednich kandydatów,
- pomocy studentom w aktywnym poszukiwaniu pracy.

ABK działają w trzech dużych obszarach, tj.: poradnictwie zawodowym, kontaktach z pracodawcami oraz w ramach przedsiębiorczości akademickiej (różne formy podejmowania działalności gospodarczej przez przedstawicieli środowiska akademickiego oraz jego najbliższego otoczenia, rozwijane głównie w obszarze nowych technologii).

Zgodnie z zaleceniami ministra Pracy i Polityki Społecznej w latach 2003-2005 otworzono w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Szkolne Ośrodki Kariery. Głównym celem ich utworzenia było niedopuszczenie do tego, aby absolwenci szkół stawali się bezrobotnymi. SOK-i mają służyć pomocą w celu zwiększania szans absolwentów na uzyskanie pierwszych doświadczeń związanych z rynkiem pracy jeszcze w trakcie nauki. Działanie tych ośrodków ma przełamać bariery dostępu do informacji zawodowej oraz zapobieżeniu wykluczeniu społecznemu młodzieży. Jako instytucje uzupełniające działalność wojewódzkich urzędów pracy skierowane są głównie do zamieszkałych na terenach gmin wiejskich i małych ośrodków miejskich. SOK jest miejscem, w którym praca z młodzieżą może przybierać różne formy: wykładów, prelekcji, treningów, szkoleń, kursów umiejętności i warsztatów grupowych, porad indywidualnych i samodzielnej pracy pod opieką szkolnego doradcy zawodowego. Ponadto SOK-i powinny dysponować informacjami na temat systemów szkolenia oraz możliwości staży i praktyk w krajach UE. Posiadanie takiej wiedzy może ułatwić młodzieży przyswojenie wiedzy o działaniu rynku pracy oraz kształtowanie umiejętności w celu konkurencyjności z młodymi ludźmi z innych państw. Uczniowie korzystający z usług SOK-ów są przygotowywani do samodzielnego poruszania się po rynku pracy²⁰⁷.

Przy OHP organizowane są Mobilne Centra Informacji Zawodowej oferujące młodzieży uczącej się i wchodzącej na rynek pracy pomiędzy 15 a 25 rokiem życia dostęp do informacji edukacyjno-zawodowych. Do zadań MCIZ należy przede wszystkim dostarczanie usług informacji i poradnictwa zawodowego poprzez organizację lub udział w różnego rodzaju targach pracy, edukacji, giełdach zawodów zgodnie ze standardami rozwiązywania tych

---

²⁰⁷ http://www.doradca-zawodowy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=45 (dostęp: 02.02.2009).

problemów przyjętych w Unii Europejskiej. System MCIZ umożliwia młodzieży nabycie umiejętności aktywnego, elastycznego planowania rozwoju zawodowego, zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do przejścia z edukacji na rynek pracy²⁰⁸.

Rysunek 3. Sieć publicznych służb zatrudnienia w województwie dolnośląskim

Źródło: www.dwup.pl (dostęp: 02.02.2009).

Na obszarze województwa dolnośląskiego funkcjonuje 26 powiatowych urzędów pracy (wraz z 17 filiami). Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy z siedzibą w Wałbrzychu jest samorządową jednostką organizacyjną województwa dolnośląskiego, zorganizowaną w formie jednostki budżetowej. Posiada Filie we Wrocławiu, w Jeleniej Górze i w Legnicy. Poradnictwo zawodowe w DWUP prowadzone jest poprzez Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, znajdujące się w Wałbrzychu, Wrocławiu, Jeleniej Górze, Legnicy i Bolesławcu. Na rysunku 3 została przedstawiona sieć publicznych służb zatrudnienia w województwie dolnośląskim. DWUP²⁰⁹ w Wałbrzychu jako instytucja realizuje zadania samorządu na obszarze województwa dolnośląskiego w zakresie polityki rynku pracy. Nadzór nad jego funkcjonowaniem sprawuje Zarząd Województwa Dolnośląskiego²¹⁰.

2.3 Działalność publicznych służb zatrudnienia na lokalnym rynku pracy w opinii bezrobotnych i pracodawców

Działalność Powiatowych Urzędów Pracy została scharakteryzowana na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród bezrobotnych i pracodawców. Było ono

²⁰⁸ <http://www.ohp.pl/index.php?id=64> (dostęp: 02.02.2009).

²⁰⁹ Urzędem kieruje Dyrektor, wyłoniony w drodze konkursu, powoływany i odwoływany przez marszałka województwa dolnośląskiego.

²¹⁰ www.dwup.pl (dostęp: 02.02.2009).

podstawą do wskazania możliwości zwiększenia zatrudnienia i oceny aktywnych form rynku pracy oraz działalności powiatowych urzędów pracy, a jego wyniki mogłyby posłużyć poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy. Na podstawie ankiet poszukiwano odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób PUP-y były postrzegane przez dwie wyżej wymienione grupy korzystające z ich usług oraz, z jakich form aktywnej polityki rynku pracy najczęściej korzystali pracodawcy i bezrobotni.

Badanie ankietowe wśród bezrobotnych zostało przeprowadzone między 1 a 28 lutym 2007 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy we Wrocławiu wśród zarejestrowanych osób bezrobotnych mających w tym okresie wyznaczony termin stawiennictwa²¹¹. Bezrobotni byli proszeni o wypełnienie kwestionariusza ankietowego. Zostali poinformowani o celu badania, jakim było: pokazanie roli, jaką urząd pracy odgrywał na lokalnym rynku pracy jako podmiot powołany do walki z bezrobociem. W kwestionariuszu ankiety skoncentrowano się w głównej mierze na ocenie poszczególnych form aktywnej polityki rynku pracy oraz na ocenie działania tego organu. Należy przy tym zaznaczyć, iż badania nie można odnieść do całej populacji osób bezrobotnych w województwie dolnośląskim. Badanie dało ogólny obraz sytuacji i odnosiło się tylko i wyłącznie do działalności PUP na lokalnym, wrocławskim, rynku pracy.

Kwestionariusz ankiety składał się z trzech części²¹². W pierwszej zawarto dane dotyczące osób bezrobotnych, które wzięły udział w badaniu. W tej części pytano również o ilość rejestracji w PUP oraz fakt posiadania przez bezrobotnych prawa do zasiłku. Kolejny blok pytań (II) dotyczył korzystania z usług PUP w zakresie pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i pomocy w aktywnym poszukiwaniu zatrudnienia. Zawarto w nim również pytania odnoszące się do oceny przydatności stosowanych przez PUP aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu oraz szans na rynku pracy po skorzystaniu z każdej z tych form. Respondentów poproszono o wskazanie czynników, które, według nich, decydowały o przyjęciu do pracy lub powodowały odmowę zatrudnienia. Ostatnia część kwestionariusza (III) odnosiła się do oceny działalności PUP. Bezrobotni wyszczególnili działy, z których pracy byli najczęściej zadowoleni i niezadowoleni. Wskazali również czynniki mające na to wpływ. Określili także zadania, które PUP realizował. Wymienili także role, jakie, ich zdaniem, PUP powinien realizować, a w ostatnim pytaniu wytypowali propozycje zmian, dzięki którym PUP mógłby lepiej funkcjonować.

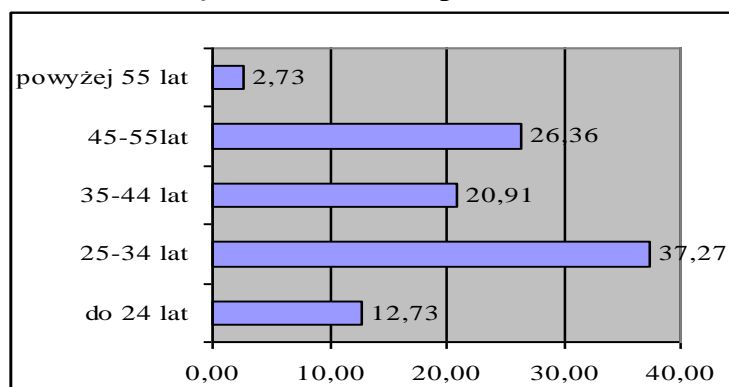
---

²¹¹ Badanie ankietowe przeprowadzono wśród 150 osób bezrobotnych. Ostatecznie do prezentacji wybrano 110 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy. Pozostałe odrzucono ze względu na błędy lub braki w odpowiedziach.

²¹² Szczegółowe wyniki ankiety znajdują się w załączniku II.

Wśród badanych liczba kobiet i mężczyzn była zbliżona. Osoby bez prawa do zasiłku dla bezrobotnych stanowiły zdecydowaną większość (62,73%). W gronie ankietowanych przeważały osoby w wieku 25–34 lata. Stanowiły one 37% respondentów. Osoby powyżej 35 roku życia to połowa ankietowanych. Najmniej liczną grupę stanowili pozostający bez pracy w wieku powyżej 55 lat. Wiek przebadanych osób bezrobotnych przedstawiono na wykresie 1.

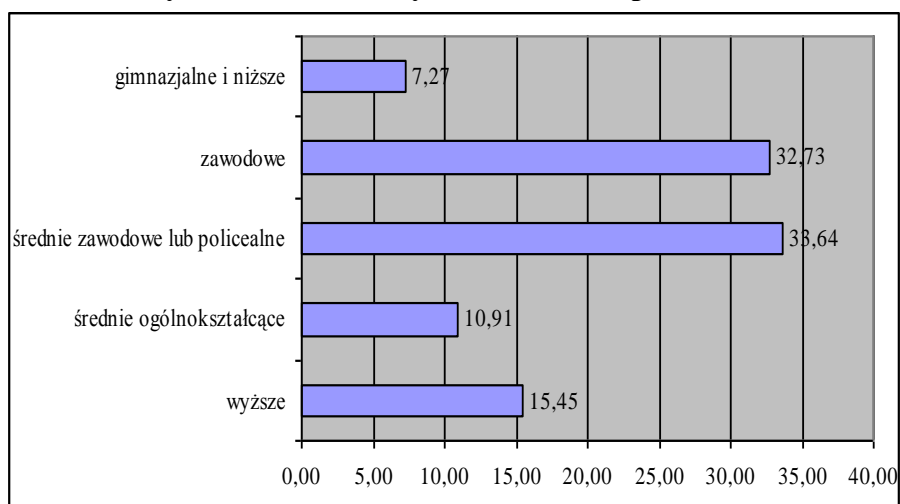
Wykres 1. Wiek respondentów

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wykresu 2 można zauważyć, że wśród ankietowanych osób dominowali bezrobotni posiadający wykształcenie średnie zawodowe lub policealne (33,64%) oraz legitymujący się wykształceniem zawodowym (32,73%).

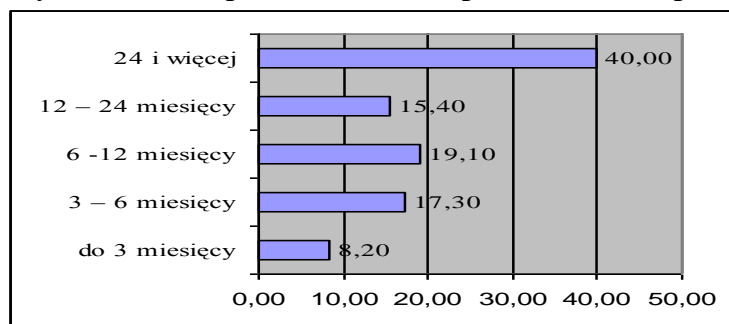
Wykres 2. Poziom wykształcenia respondentów

Źródło: Opracowanie własne.

Czas pozostawania bezrobotnych bez pracy kształtował się na różnym poziomie. Analizując dane zawarte w wykresie 3 stwierdzono, że najliczniejszą grupą okazali się bezrobotni, którzy zatrudnienia poszukiwali dwa lata i więcej (40%). Bezrobotni pozostający bez pracy do roku stanowili 44,6% badanych.

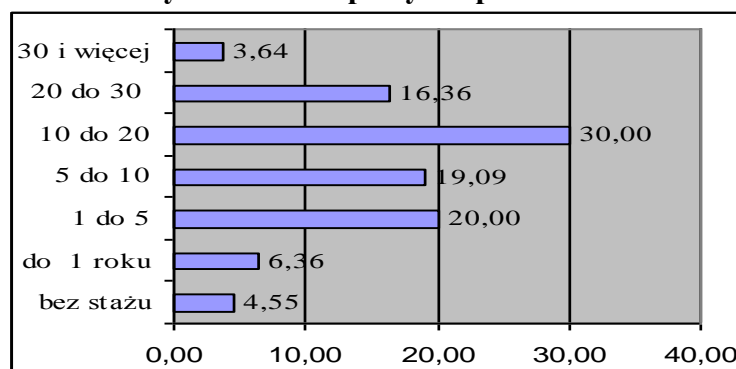
Wykres 3. Czas pozostawania respondentów bez pracy

Źródło: Opracowanie własne.

Bezrobotni ze stażem pracy od 10 do 20 lat okazali się najliczniejszą grupą (30%). Osoby bez stażu pracy, pracujące do roku i posiadające łączny staż pracy powyżej 30 lat to grupy o najmniejszej liczbie respondentów. Co piąty ankietowany posiadał staż pracy od roku do 5 lat. Strukturę łącznego stażu pracy badanych przedstawiono na wykresie 4.

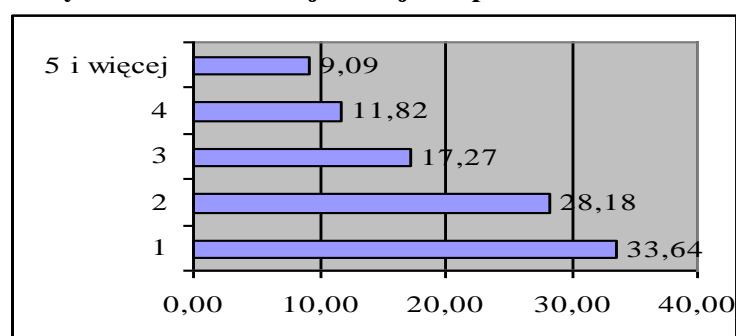
Wykres 4. Staż pracy respondentów

Źródło: Opracowanie własne.

Najmniej liczną grupą okazali się bezrobotni rejestrowani przynajmniej cztery razy (20,91%). Co trzeci wśród badanych był zarejestrowany w PUP po raz pierwszy. Danych na ten temat dostarcza wykres 5.

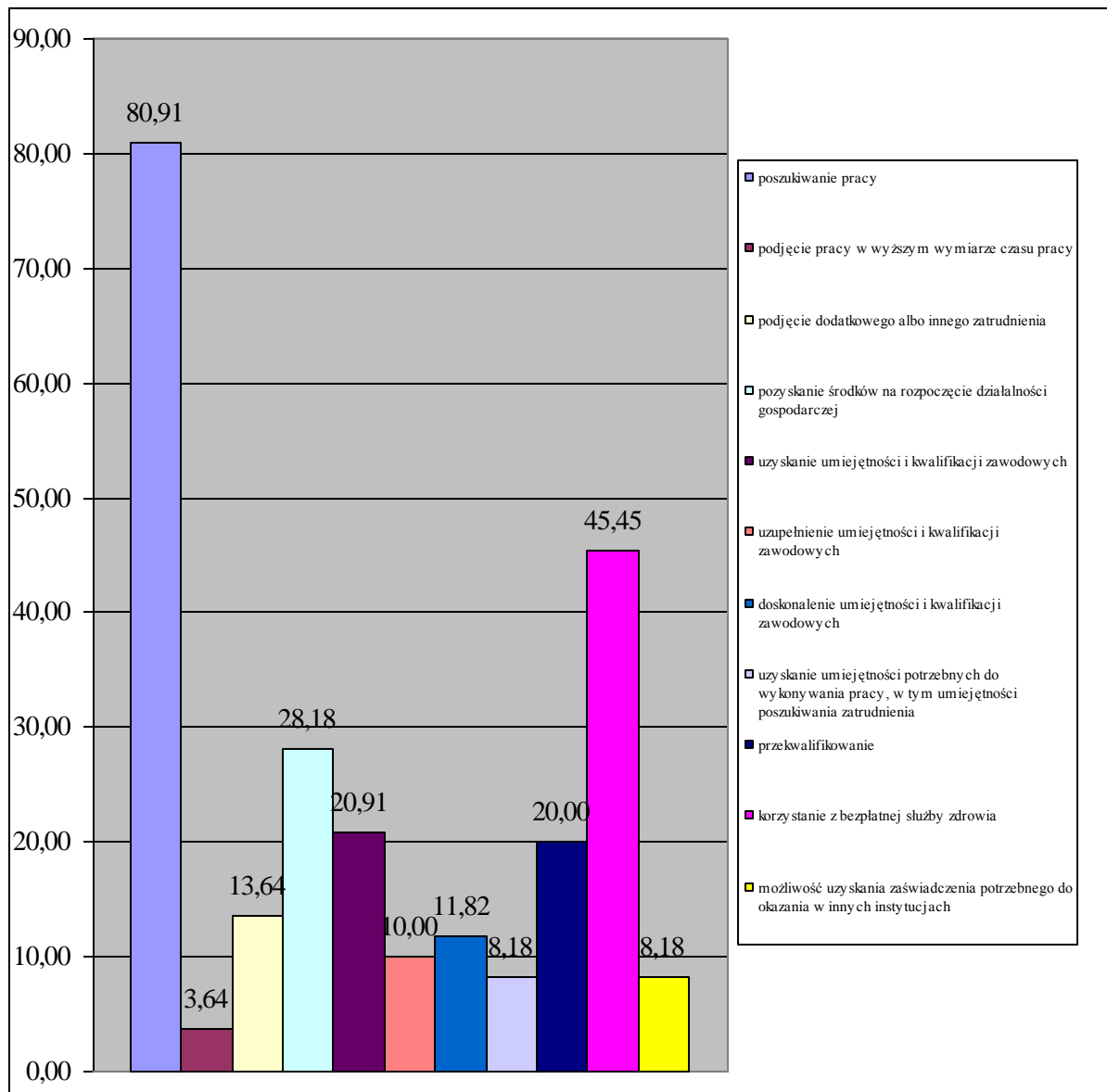
Wykres 5. Liczba rejestracji respondentów w PUP

Źródło: Opracowanie własne.

W bloku II kwestionariusza pierwsze pytanie dotyczyło celów rejestracji w PUP. Kategorie zostały opracowane na podstawie cytowanej już wcześniej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a w szczególności art. 2.

Wykres 6. Cele rejestracji respondentów w PUP

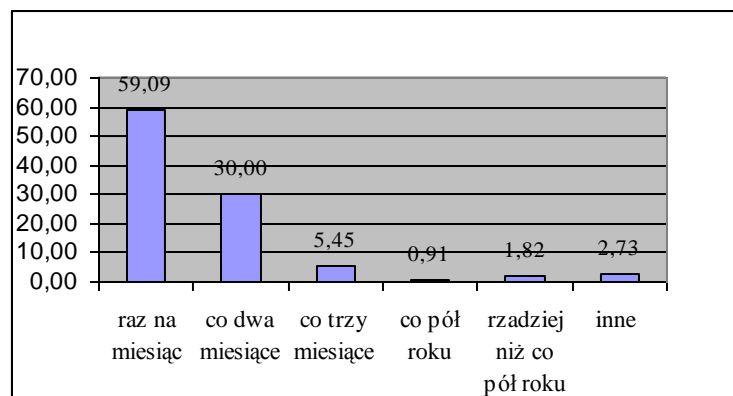
Źródło: Opracowanie własne.

Cele, takie jak: pozyskanie środków na działalność gospodarczą, korzystanie z bezpłatnej opieki zdrowotnej oraz uzyskanie zaświadczenia zawarto w kwestionariuszu ankiety na podstawie obserwacji własnych. Zdecydowana większość badanych wskazała jako główny cel poszukiwanie pracy. Prawie połowa (45,45%) respondentów określiła, że zarejestrowała się w PUP po to, aby móc korzystać z bezpłatnej opieki lekarskiej, a 28,18% chciało pozyskać środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Pozostałe odpowiedzi uzyskały mniej niż 20%. Żadna z badanych osób nie wskazała odpowiedzi inne, dlatego na poniższym wykresie 6 przedstawiającym cele rejestracji w PUP pominięto ją.

Kolejne pytanie dotyczyło tego, ile razy w roku badani odwiedzali PUP (Wykr. 7). Zdecydowana większość ankietowanych przyznała, że przychodziła do urzędu pracy raz na

miesiąc lub co dwa miesiące (89,09%). Co dziewiąty badany bezrobotny odwiedzał PUP co trzy miesiące lub rzadziej. Trzy osoby wskazały odpowiedź: inne.

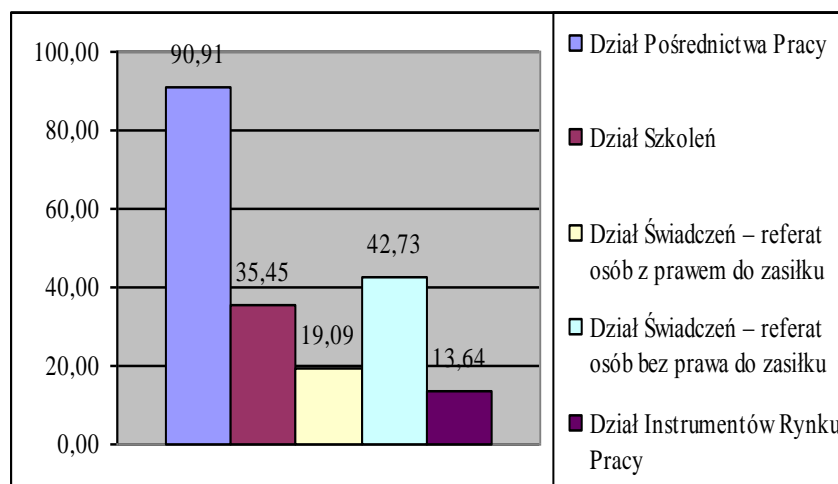
Wykres 7. Częstotliwość odwiedzin respondentów w PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie odpowiedzi respondentów na pytanie trzeciej części kwestionariusza ustalono, że Dział Pośrednictwa Pracy (100 wskazań) i Dział Świadczeń – referat osób bez prawa do zasiłku (47 wskazań) były najczęściej odwiedzane przez bezrobotnych. Dział Pośrednictwa Pracy to komórka organizacyjna zajmująca się aktywizacją zawodową osób bezrobotnych. Niepokoi natomiast fakt, że Dział Instrumentów Rynku Pracy odwiedziło tylko 15 osób ze 110 badanych.

Wykres 8. Najczęściej odwiedzane działy PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Kategorie pytania czwartego zostały opracowane na podstawie art. 36 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Na podstawie odpowiedzi określono, jakie usługi w zakresie pośrednictwa pracy zostały zaoferowane bezrobotnym biorącym udział w badaniu. Najwięcej wskazań dotyczyło informacji o ofertach pracy (75,45%) oraz informacji o przysługujących bezrobotnym prawach i obowiązkach (41,82%). Aż 21,82% badanych przyznało, że pomoc w zakresie pośrednictwa pracy nie została im udzielona.

Pytanie piąte dotyczyło usług w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej. Odpowiedzi sformułowano na podstawie art. 38 przywoływanej już ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Osoby bezrobotne jako najpopularniejszą usługę wskazały informację o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach szkolenia i kształcenia (60%), natomiast 30,91% badanych stwierdziło, że żadna pomoc w zakresie poradnictwa zawodowego nie została im udzielona. Pozostałe odpowiedzi uzyskały podobną liczbę wskazań.

Zgodnie z art. 39 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy sformułowano kategorie w pytaniu szóstym. Większość badanych (40,91%) wskazała, że uczestniczyła w szkoleniu z zakresu umiejętności poszukiwania pracy. Prawie co trzeci ankietowany miał dostęp do informacji i elektronicznych baz danych służących uzyskaniu umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia, natomiast 40% respondentów stwierdziło, że pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy nie została im udzielona.

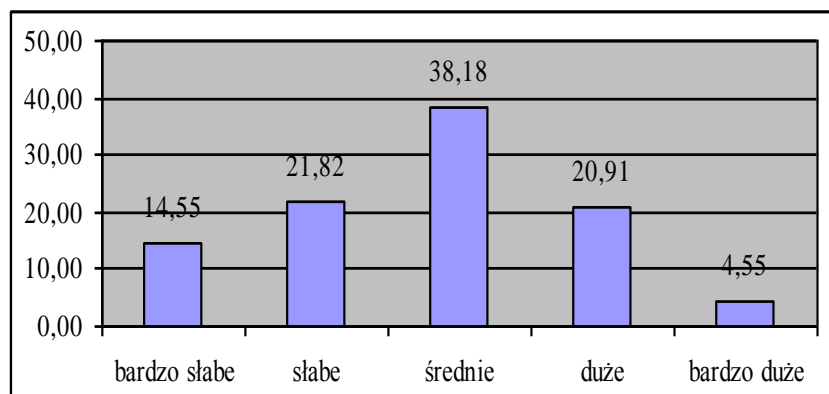
Pytanie siódme odnosiło się do form szkoleń proponowanych przez PUP, mogących pomóc w znalezieniu zatrudnienia. Jako najważniejsze wskazano: przekwalifikowanie (48 osób) i podwyższenie kwalifikacji już posiadanych (34 osoby). Trzy osoby określiły zaznaczając odpowiedź inne, że byłyby to szkolenia z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej.

Odpowiadając na pytanie ósme bezrobotni oceniali przydatność form aktywizacji zawodowej stosowanych przez PUP (w skali 1–5, gdzie 1 – najważniejsze, 5 – najmniej ważne). Za najważniejsze zostały uznane szkolenia (69,1% ocen 1 i 2), przygotowanie zawodowe (58,18% ocen 1 i 2) oraz staż (50% ocen 1 i 2). Najmniej przydatne, według bezrobotnych, okazały się prace interwencyjne (41,82% ocen 4 i 5) oraz roboty publiczne (48,18% ocen 4 i 5). Jedna osoba wskazała inną formę (dotację na działalność gospodarczą), określając jej przydatność oceną 3.

Pytanie kolejne służyło zbadaniu, z jakich form przeciwdziałania bezrobociu ankietowani korzystali w ciągu ostatnich dwóch lat. Wyniki są niepokojące z tego względu, że większość badanych nie została objęta żadną z metod aktywnej polityki. Wśród badanych 54 osoby skorzystały ze szkoleń, 18 z prac interwencyjnych, 12 z refundacji kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne i 24 z przygotowania zawodowego. Za pomocą robót publicznych zostało aktywizowanych 16 osób, natomiast 7 za pomocą stażu. Tylko dwie osoby zatrudniono w ramach refundacji kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy.

W pytaniu dziesiątym bezrobotni oceniali swoje szanse na wejście na rynek pracy bez korzystania z usług PUP. Co czwarty respondent uznał, że jego szanse są duże lub bardzo duże. Co trzeci badany był zdania, że jego szanse są słabe lub bardzo słabe. Pozostali określili swoje szanse jako średnie. Odpowiedzi respondentów przedstawiono na wykresie 9.

Wykres 9. Ocena szans respondentów

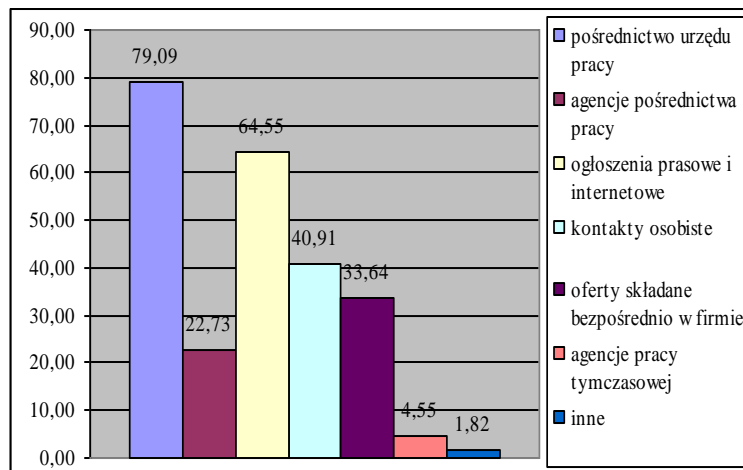
Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiadając na pytanie jedenaste ankietowani oceniali własne szanse na rynku pracy po skorzystaniu z poszczególnych form aktywizacji. Duże i bardzo duże szanse na rynku pracy mieli bezrobotni, którzy wskazali na szkolenia, staż i przygotowanie zawodowe (odpowiednio 46,36%, 38,18%, 49,1%). Wyniki te potwierdzają odpowiedzi zawarte w pytaniu 8, gdyż właśnie te trzy formy aktywizacji zawodowej zostały uznane za najbardziej przydatne. Bardzo małe i małe szanse na rynku mieli bezrobotni po skorzystaniu z prac interwencyjnych i robót publicznych (odpowiednio 42,73%, 47,27%). Te odpowiedzi również zgadzają się z odpowiedziami z pytania 8, gdyż właśnie te dwie formy zostały przez bezrobotnych uznane za najmniej ważne. Dwie osoby wskazały odpowiedź inne (dotacja na działalność gospodarczą). Jedna oceniła swoje szanse jako średnie, a druga jako bardzo duże.

Na podstawie odpowiedzi na pytanie 12 ustalono (por. wykres 10), jakie źródła poszukiwania pracy bezrobotni najczęściej wykorzystywali. Największą popularnością cieszyło się pośrednictwo urzędu pracy (79,09%). Inne ważne źródła to ogłoszenia internetowe i prasowe (64,55%) oraz kontakty osobiste (40,91%). Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się agencje pośrednictwa pracy oraz pośrednictwo agencji pracy tymczasowej. 33,64% badanych składało oferty bezpośrednio w firmie.

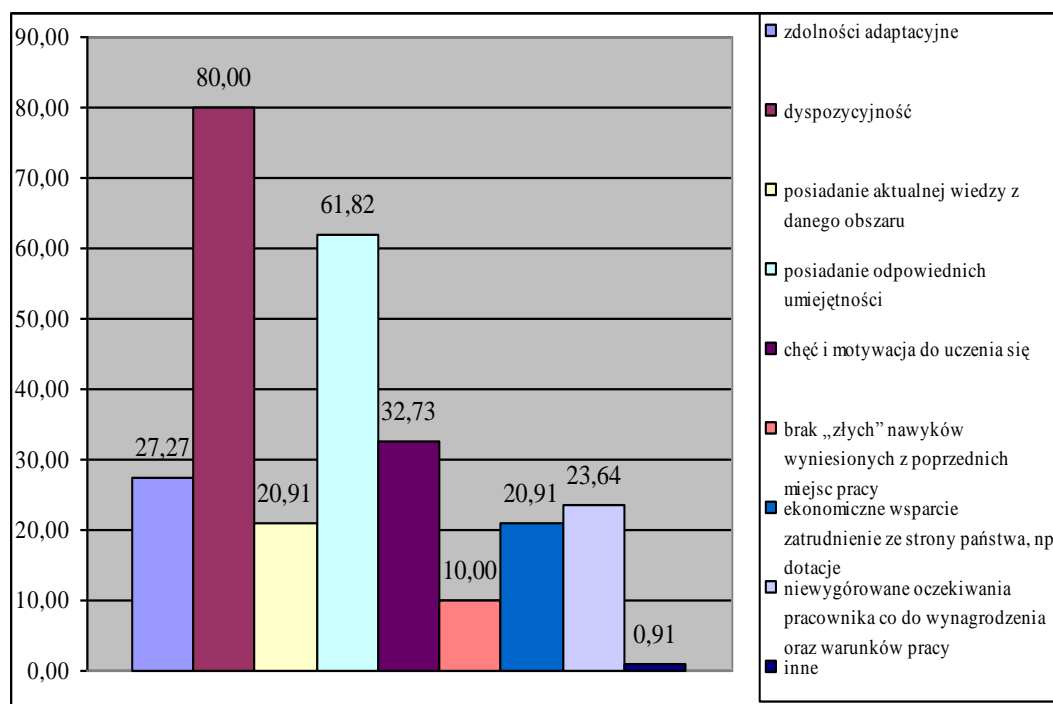
Odpowiadając na pytanie trzynaste respondenci uznali, że największe znaczenie przy przyjęciu do pracy mają dyspozycyjność oraz posiadanie odpowiednich umiejętności. Na podstawie wykresu 11 stwierdzono, że co trzeci badany uznał, że o przyjęciu do pracy decydują również chęć i motywacja do uczenia się, a co czwarty – zdolności adaptacyjne. Jedna osoba wskazała odpowiedź inne (wiek).

Wykres 10. Źródła poszukiwania pracy przez respondentów

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 11. Czynniki decydujące, według respondentów, o przyjęciu do pracy

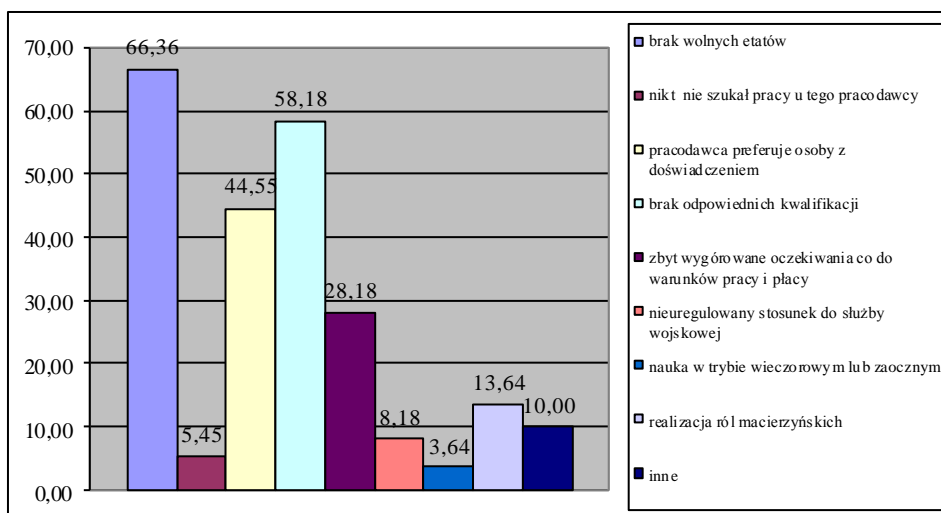
Źródło: Opracowanie własne.

Pytanie czternaste odnosiło się do czynników powodujących odmowę przyjęcia do pracy. Za najważniejsze badani uznali brak wolnych etatów u pracodawcy ($\frac{2}{3}$ odpowiedzi), brak odpowiednich kwalifikacji oraz fakt, iż pracodawcy preferują pracowników z doświadczeniem. Sytuację tę przedstawiono na wykresie 12.

Ankietowani oceniali również swoje przygotowanie do samodzielnego poszukiwania pracy (por. wykres 15). Ponad połowa uznała, że ich możliwości są średnie. Co drugi badany określił swoje szanse jako duże lub bardzo duże. Tylko 6% ankietowanych uznało je za słabe lub bardzo słabe.

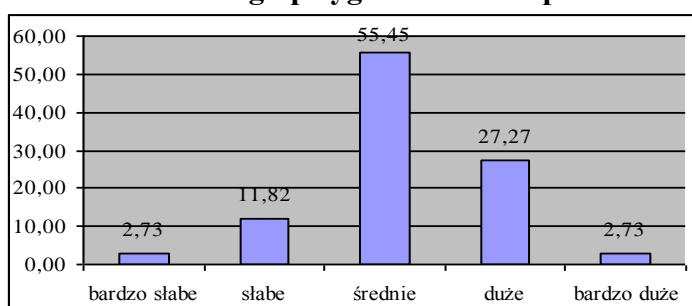
Wykres 12. Czynniki powodujące odmowę przyjęcia do pracy

Źródło: Opracowanie własne.

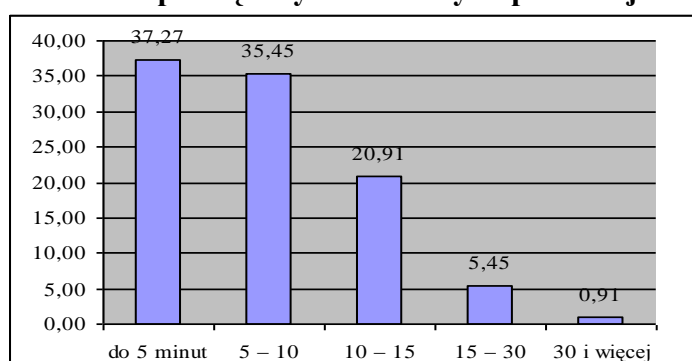
Wykres 13. Ocena własnego przygotowania do poszukiwania pracy

Źródło: Opracowanie własne.

Trzecia część kwestionariusza ankietowego przeprowadzona wśród bezrobotnych odnosiła się do oceny działalności PUP. Pierwsze pytanie dotyczyło czasu poświęcanego osobom bezrobotnym. Prawie 75% badanych wskazało, że pracownicy PUP zajmowali się ich bezpośrednią obsługą do 10 minut. Tylko 1% badanych uznał, że czas ten wynosi 30 minut i więcej. Sytuację tę przedstawiono na wykresie 14.

Wykres 14. Czas poświęcony bezrobotnym podczas jednej wizyty

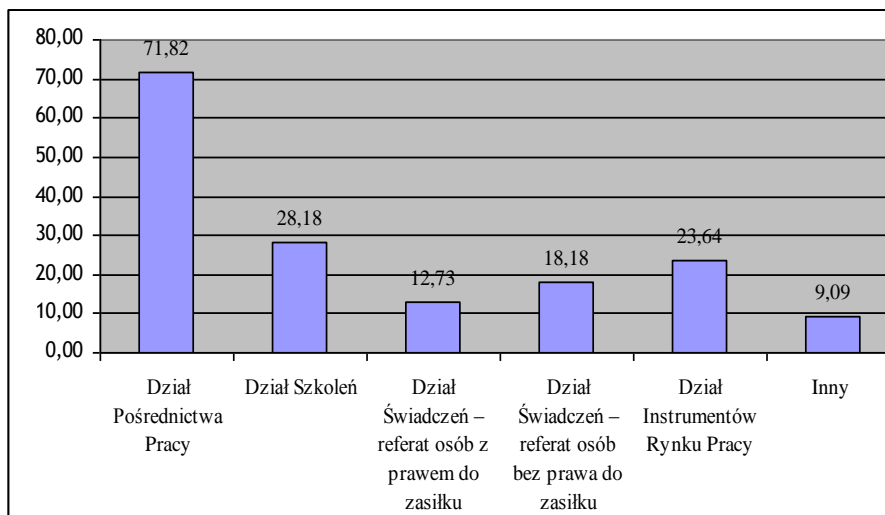

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie kolejnego pytania usiłowano ustalić, w których działach ankietowani najczęściej byli niezadowoleni z obsługi. Trzy działy: Pośrednictwa Pracy, Szkoleń

i Instrumentów Rynku Pracy, zajmujące się aktywnymi formami rynku pracy, uzyskały najczęściej negatywnych ocen (odpowiednio 71,82%, 28,18%, 23,64%).

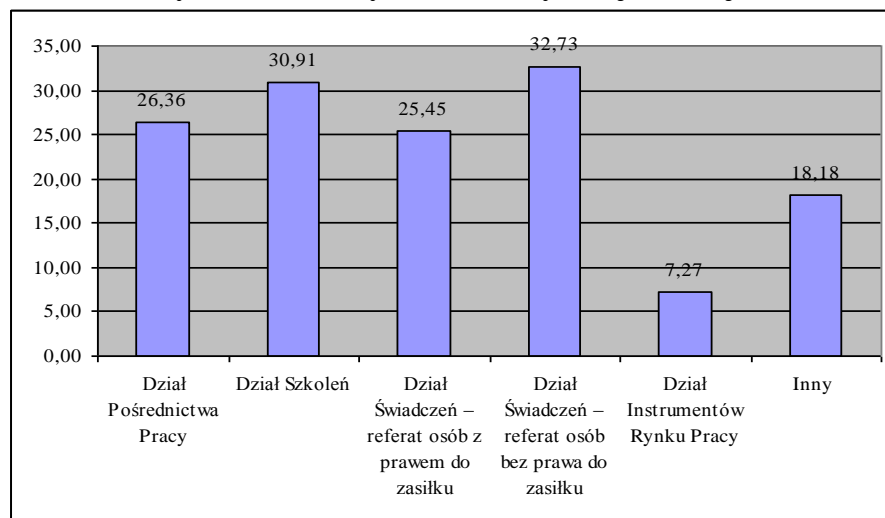
Wykres 15. Działy PUP, w których klienci byli niezadowoleni z obsługi

Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiadając na pytanie trzecie (w bloku III) respondenci określili dział, w którym najczęściej byli zadowoleni z obsługi. Większość ankietowanych wskazała Dział Świadczeń. Najbardziej zadowolonych z Działu Szkoleń było 28,18% badanych, a co czwarty z Działu Pośrednictwa Pracy. Dział Instrumentów Rynku Pracy wskazało tylko 7% ankietowanych.

Wykres 16. Działy PUP, w których klienci byli najbardziej zadowoleni z obsługi

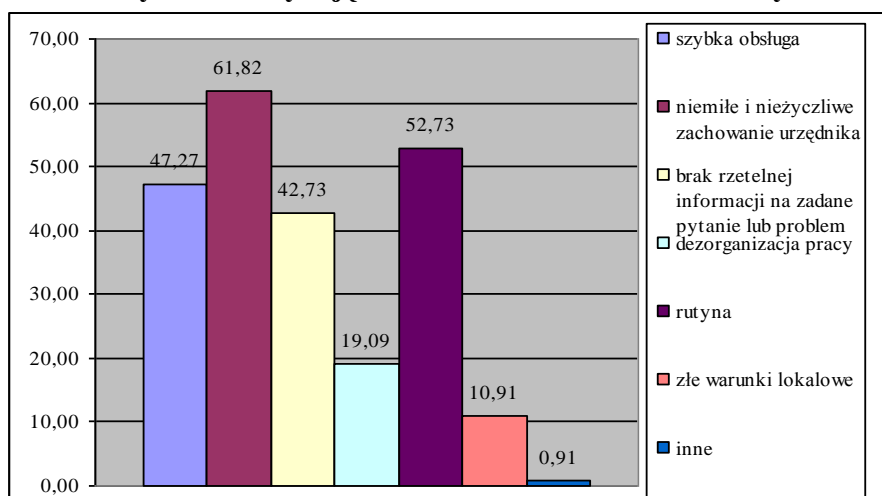

Źródło: Opracowanie własne.

Pytanie czwarte w tej części kwestionariusza odnosiło się do czynników, które decydowały o niezadowoleniu z obsługi. Kategorie odpowiedzi zostały przedstawione na wykresie 17. Badani za najważniejsze uznali: niemile i nieżyczliwe zachowanie urzędnika, rutynę, szybką obsługę oraz brak rzetelnej informacji na zadane pytanie lub poruszony problem (odpowiednio 61,82%, 52,73%, 47,27%, 42,73%). Najmniej ważne okazały się

dezorganizacja pracy i złe warunki lokalowe. Jedna osoba wskazała odpowiedź inne: brak zgłoszeń o przyjęciu do pracy dla osób powyżej 40 roku życia.

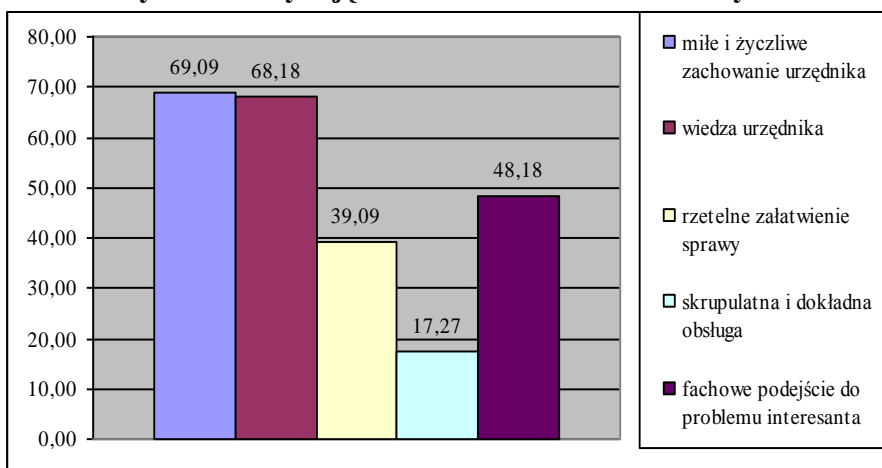
Wykres 17. Czynniki decydujące o niezadowoleniu bezrobotnych z obsługi

Źródło: Opracowanie własne.

W odpowiedzi na pytanie piąte ankietowani wskazali czynniki powodujące zadowolenie bezrobotnych z obsługi (por. wykres 18). Według bezrobotnych były to: miłe i życzliwe zachowanie urzędnika, jego wiedza, fachowe podejście do problemu interesanta oraz rzetelne załatwienie sprawy (odpowiednio 69,09%, 68,18%, 48,18%, 39,09%). Najmniejsze znaczenie miała skrupulatna i dokładna obsługa.

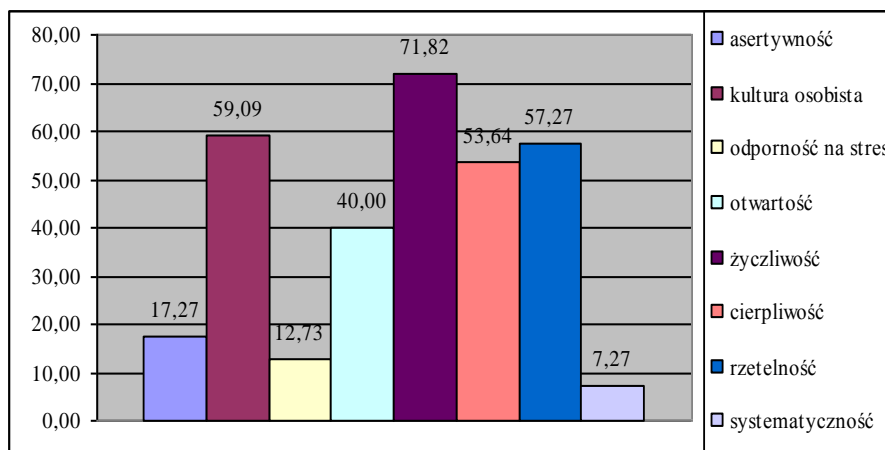
Wykres 18. Czynniki decydujące o zadowoleniu bezrobotnych z obsługi

Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiadając na pytanie kolejne w tej części kwestionariusza bezrobotni uznali, że urzędnik PUP powinien być: rzetelny, życzliwy, cierpliwy i posiadać kulturę osobistą. Z analizy wykresu 19 wynika, że każda z tych cech uzyskała ponad 50% wskazań. Drugorzędne znaczenie miały asertywność, odporność na stres, otwartość i systematyczność.

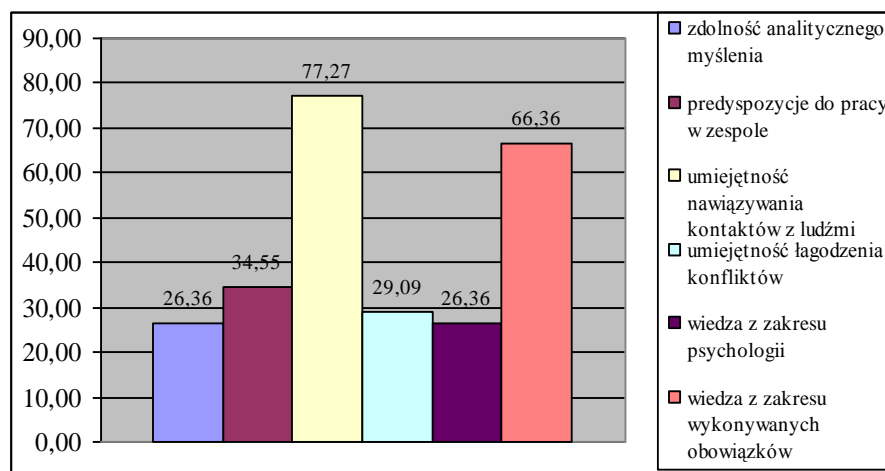
Wykres 19. Najważniejsze cechy osobowe urzędnika PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Urzędnik PUP, zgodnie ze zdaniem ankietowanych, powinien posiadać odpowiednie umiejętności. Badani odpowiadając na kolejne pytanie uznali, że są to: umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi oraz wiedza z zakresu wykonywanych obowiązków (ponad 60% wskazań). Umiejętność, która może również mieć znaczenie w pracy urzędnika to predyspozycje do pracy w zespole (34,55% wskazań). Za najmniej ważne bezrobotni uznali wiedzę z zakresu psychologii oraz zdolność analitycznego myślenia (po 26,36%).

Wykres 20. Najważniejsze umiejętności urzędnika PUP

Źródło: Opracowanie własne.

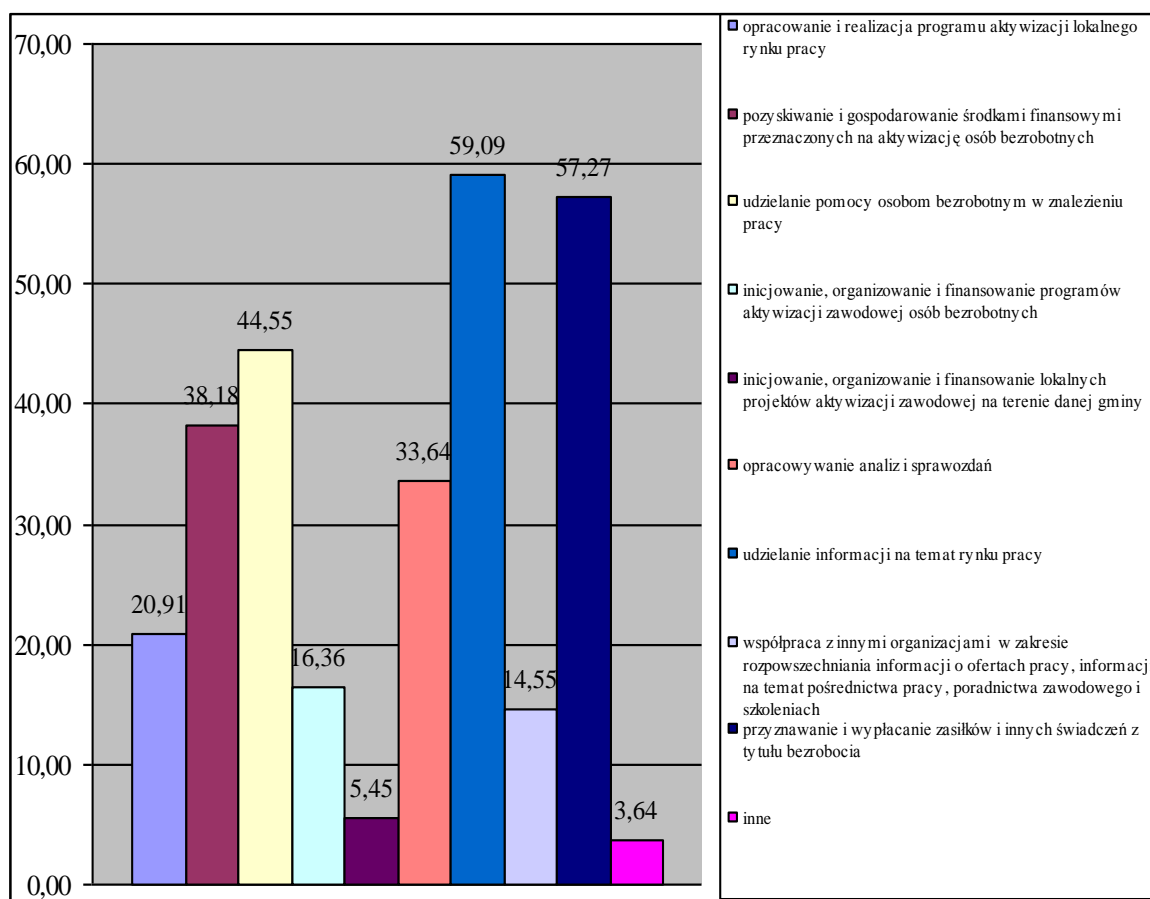
Ostatnie trzy pytania tej części kwestionariusza miały największe znaczenie z punktu widzenia celu niniejszego badania. Dały bowiem obraz tego, jakie zadania Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu realizował, które powinien wykonywać oraz wskazały na propozycje zmian w jego funkcjonowaniu. Kategorie zawarte w pytaniu 8 tej części kwestionariusza powstały w oparciu o art. 9 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w myśl którego sformułowano zadania samorządu powiatowego w zakresie polityki rynku pracy. Za najważniejszą wykonywaną rolę PUP bezrobotni uznali udzielanie informacji na temat rynku pracy (59,09% odpowiedzi). Na kolejnym miejscu uplasowały się przyznawanie

i wypłacanie zasiłków i innych świadczeń z tytułu bezrobocia (57,27%) oraz udzielanie pomocy bezrobotnym w znalezieniu pracy (44,55%). Duże znaczenie miało również gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na aktywizację osób bezrobotnych (38,18%) oraz opracowywanie analiz i sprawozdań (33,64%). Pozostałe zadania uzyskały mniej niż 20% wskazań. Sytuację tę przedstawiono na wykresie 21.

Pytanie dziewiąte w tej części kwestionariusza dotyczyło zadań, jakie PUP powinien wykonywać. Odpowiedzi badanych zostały przedstawione na wykresie 22. Za najważniejsze zadania respondenci uznali:

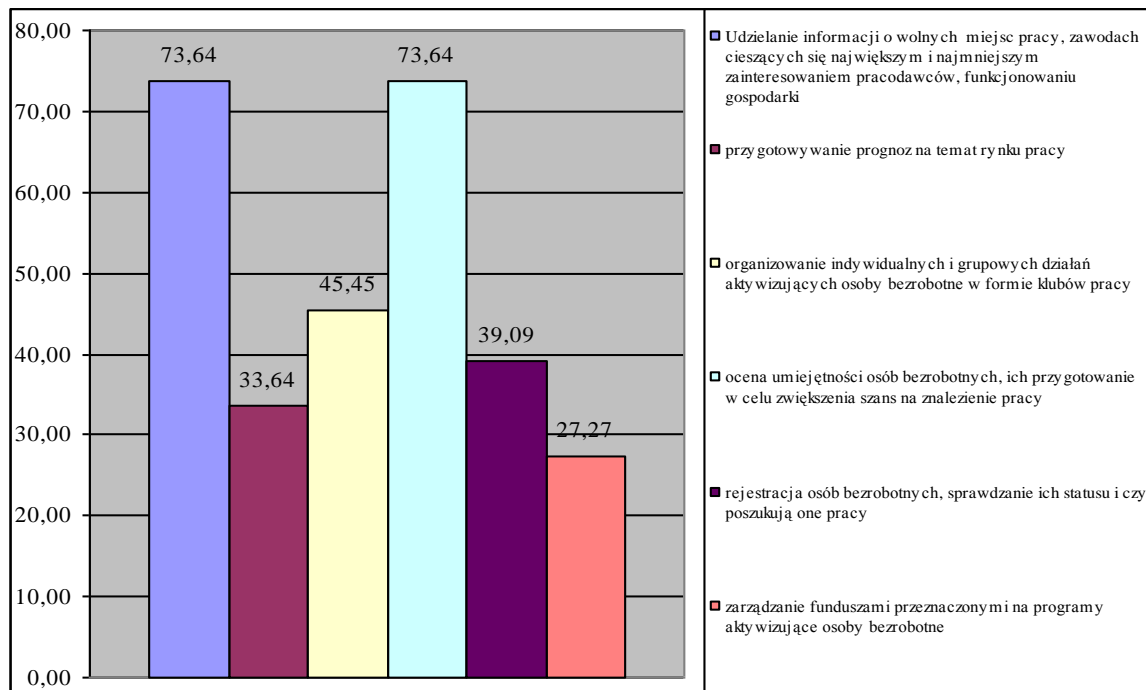
- udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy, zawodach cieszącym się największym i najmniejszym zainteresowaniem pracodawców oraz informowanie o funkcjonowaniu gospodarki;
- ocenę umiejętności osób bezrobotnych, ich przygotowanie w celu zwiększenia szans na znalezienie pracy.

Wykres 21. Zadania realizowane przez PUP w opinii bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne.

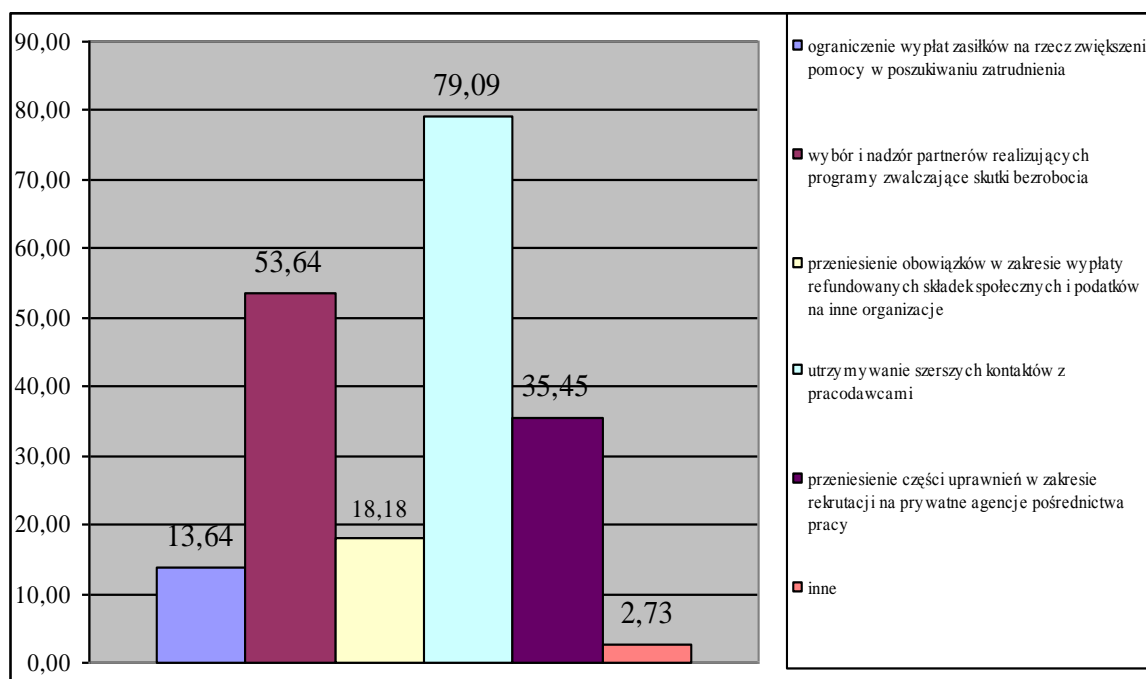
Wykres 22. Zadania, które w opinii bezrobotnych powinien realizować PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiadając na pytanie dziesiąte respondenci wskazali propozycje zmian w funkcjonowaniu Powiatowego Urzędu Pracy. Przedstawiono to na wykresie 23. Zdecydowana większość wskazała na konieczność utrzymywania szerszych kontaktów z pracodawcami. Takiego zdania było prawie 80% ankietowanych. Co drugi badany zwrócił uwagę na wybór i nadzór partnerów realizujących programy zwalczające skutki bezrobocia.

Wykres 23. Propozycje zmian w działalności PUP w opinii bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wyników przeprowadzonego badania ustalono, że bezrobotni najczęściej rejestrowali się w PUP po to, aby poszukiwać zatrudnienia i korzystać z bezpłatnej służby zdrowia. Pierwszy cel wydaje się oczywisty, przecież PUP jest jednostką, której nadrzędny cel to pomoc w znalezieniu zatrudnienia. Z kolei drugi cel może wskazywać na to, że niektórzy z bezrobotnych, zatrudnieni w szarej strefie, ograniczają się do zgłaszania, aby „odhaczyć się”, mieć otwarty dostęp do bezpłatnej służby zdrowia i możliwość korzystania z pomocy ośrodków pomocy społecznej. Propozycje zmian mogłyby obejmować w tej kwestii przeniesienie konieczności opłacania składek na ubezpieczenie zdrowotne za osoby bezrobotne na podmioty zajmujące się pomocą społeczną. Wtedy też PUP-y mogłyby się zająć w pełni tym, do czego zostały stworzone, a więc pomocą w znajdowaniu osobom bezrobotnym zatrudnienia.

Bezrobotni przeciętnie zgłaszali się do urzędu przynajmniej raz w miesiącu, odwiedzając najczęściej Dział Pośrednictwa Pracy. Ankietowani wskazali również usługi w zakresie pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego oraz aktywizacji zawodowej, które w największym stopniu zostały im przez PUP udzielone. Ponad połowa respondentów jako najpopularniejsze wymieniała takie usługi, jak:

- informacja o ofertach pracy,
- informacja o przysługujących prawach i obowiązkach,
- informacja o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach szkolenia i kształcenia,
- uczestnictwo w szkoleniu z zakresu umiejętności poszukiwania pracy,
- dostęp do informacji i elektronicznych baz danych, służących uzyskaniu umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia.

Forma szkoleń proponowane przez PUP, które mogą pomóc w znalezieniu przez bezrobotnych zatrudnienia, według ankietowanych, to podwyższenie kwalifikacji już posiadanych oraz nauka umiejętności poszukiwania zatrudnienia. Za najbardziej przydatne formy aktywnej polityki rynku pracy stosowane przez PUP bezrobotni uznali szkolenia, staże i przygotowanie zawodowe. Wyniki te potwierdziły również odpowiedzi zawarte w jednym z następnych pytań. Respondenci wskazali bowiem, że po skorzystaniu z tych trzech form aktywizacji ich szanse na rynku pracy były duże lub bardzo duże. Najmniej przydatnymi formami aktywizacji zawodowej okazały się prace interwencyjne i roboty publiczne. Również one zostały ocenione przez badanych za działania, w wyniku których szanse poszukujących zatrudnienia na rynku pracy były małe lub bardzo małe. Prawie 40% ankietowanych skorzystało ze szkoleń, a mniej niż 20% z innych form. Przyczyny tego

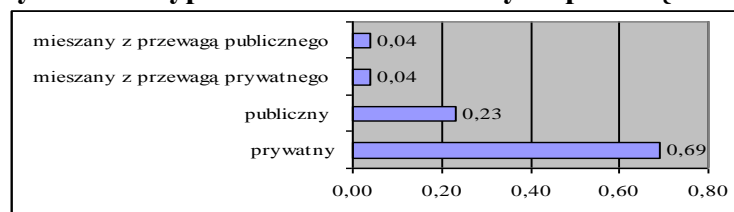
zjawiska mogą być różnorakie. Większość z ankietowanych bezrobotnych zarejestrowała się po raz pierwszy i pracy poszukiwała dopiero od trzech do sześciu miesięcy. Objęcie aktywnymi programami rynku pracy mogło nastąpić po dłuższym okresie rejestracji.

Bezrobotni wypowiedzieli się na temat działalności PUP-u. Czas poświęcany bezrobotnemu w momencie jednej wizyty ograniczał się do 10 minut. Działy Pośrednictwa Pracy, Szkoleń i Instrumentów Rynku Pracy zajmujące się aktywnymi formami rynku pracy uzyskały najwięcej negatywnych ocen w zakresie zadowolenia z obsługi. Ankietowani bezrobotni uznali, że PUP najczęściej wykonywał zadania z zakresu udzielania informacji na temat rynku pracy, przyznawania i wypłacania zasiłków i innych świadczeń z tytułu bezrobocia oraz udzielania pomocy bezrobotnym w znalezieniu pracy. Wśród zadań, które PUP powinien realizować znalazły się udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy i ocena umiejętności osób bezrobotnych. Za najważniejsze zmiany w funkcjonowaniu PUP respondenci wskazali na konieczność utrzymywania szerszych kontaktów z pracodawcami.

Badanie ankietowe wśród pracodawców zostało przeprowadzone w lutym 2007 roku. Miało ono na celu ocenę działalności Powiatowych Urzędów Pracy oraz form aktywnej polityki rynku pracy, najczęściej wybieranych przez pracodawców. Kwestionariusze zostały wysłane drogą mailową do 150 przedsiębiorstw z województwa dolnośląskiego. W odpowiedzi uzyskano 52 kompletnie wypełnione kwestionariusze. Kwestionariusz ankiety składał się z dwóch części²¹³. W bloku pierwszym zawarto dane ogólne dotyczące przedsiębiorstw, które wzięły udział w badaniu. W tej części wzięto pod uwagę typ własności przedsiębiorstwa, liczbę zatrudnionych oraz sekcję gospodarki, w jakiej działała ankietowana firma. Kolejny blok pytań dotyczył współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywnych form rynku pracy. Pracodawcy ocenili także formy działalności PUP i wymienili propozycje zmian, dzięki którym PUP mógłby lepiej funkcjonować.

Wśród ankietowanych przedsiębiorstw dominowały te o prywatnym typie własności (por. wykres 24). Co czwarty ankietowany pracodawca pochodził z sektora publicznego, czterech wśród ankietowanych pracodawców posiadało mieszany typ własności.

Wykres 24. Typ własności ankietowanych przedsiębiorstw

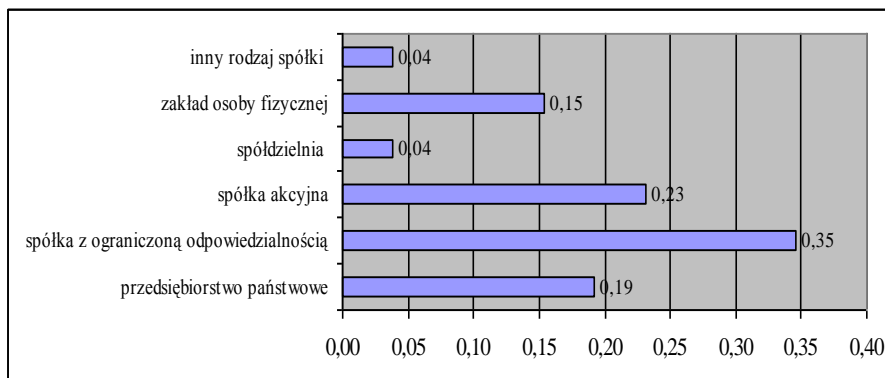
Źródło: Opracowanie własne.

²¹³ Szczegółowe wyniki ankiety znajdują się w załączniku III.

Wśród form organizacyjno-prawnych przeważały spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółki akcyjne stanowiły 23% badanych pracodawców, a 19% stanowiły przedsiębiorstwa państwowe. Sytuację tę przedstawiono na wykresie 25.

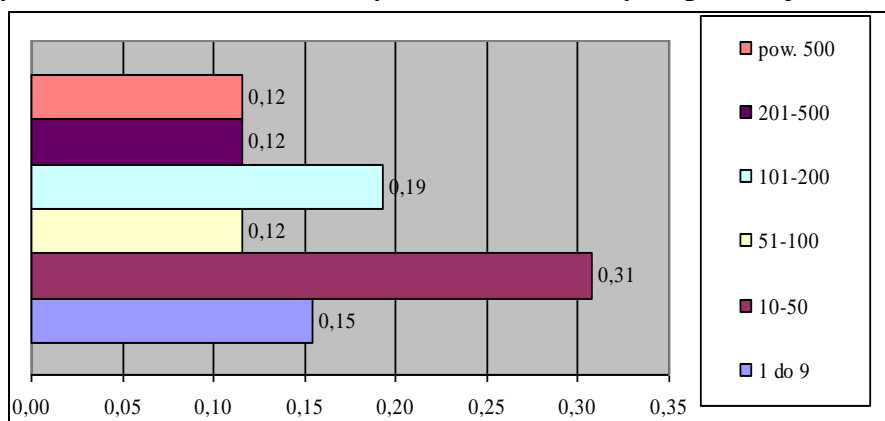
Wykres 25. Forma organizacyjno-prawna ankietowanych pracodawców

Źródło: Opracowanie własne.

Kapitał badanych przedsiębiorstw miał w głównej mierze pochodzenie krajowe (77%). Co piąty badany zakład pracy posiadał kapitał mieszany z udziałem zagranicznego. W co trzecim ankietowanym przedsiębiorstwie liczba zatrudnionych wynosiła od 10 do 50 osób. Powyżej 100 osób zatrudniało 43% badanych pracodawców. Liczbę zatrudnionych w ankietowanych firmach ujęto na wykresie 26.

Wykres 26. Liczba zatrudnionych w ankietowanych przedsiębiorstwach

Źródło: Opracowanie własne.

Kategorie pytania szóstego pierwszej części kwestionariusza przeprowadzonego wśród pracodawców zostały sformułowane na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)²¹⁴. Jednakże terminologię uproszczono na potrzeby kwestionariusza ankiety.

²¹⁴ Podział gospodarki wg PKD 2007:

5.1_Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

5.2_Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie

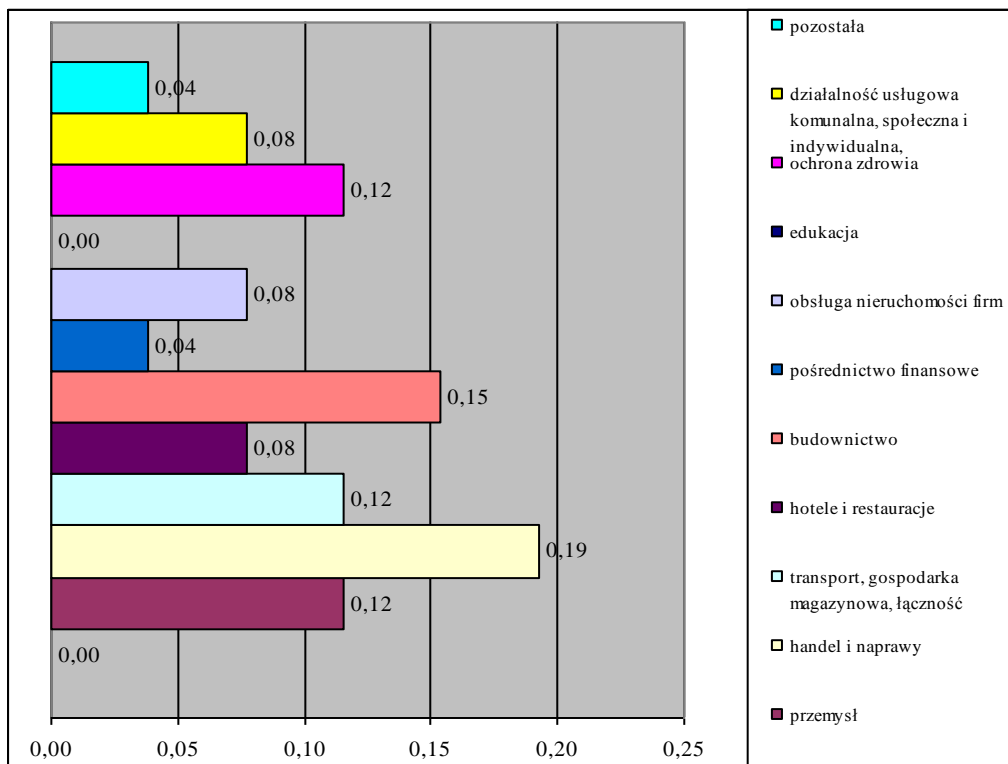
5.3_Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

5.4_Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

5.5_Sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

Najwięcej przedsiębiorstw funkcjonowało w handlu i naprawach, budownictwie, ochronie zdrowia, transporcie, gospodarce magazynowej, łączności oraz przemyśle (odpowiednio 19%, 15% i po 12%). Strukturę badanych przedsiębiorstw przedstawiono na wykresie 27.

Wykres 27. Struktura badanych przedsiębiorstw według sekcji gospodarki

Źródło: Opracowanie własne.

Pytanie pierwsze drugiej części kwestionariusza odnosiło się do przewidywanych zmian w liczbie zatrudnionych. I tak w ciągu najbliższego roku planowała je połowa badanych przedsiębiorstw (38% wzrost, 12% spadek). 42% badanych pracodawców nie przewidywało zmian w tej kwestii.

5.6_Sekcja F - Budownictwo

5.7_Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

5.8_Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

5.9_Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

5.10_Sekcja J – Informacja i komunikacja

5.11_Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

5.12_Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

5.13_Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

5.14_Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

5.15_Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

5.16_Sekcja P – Edukacja

5.17_Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

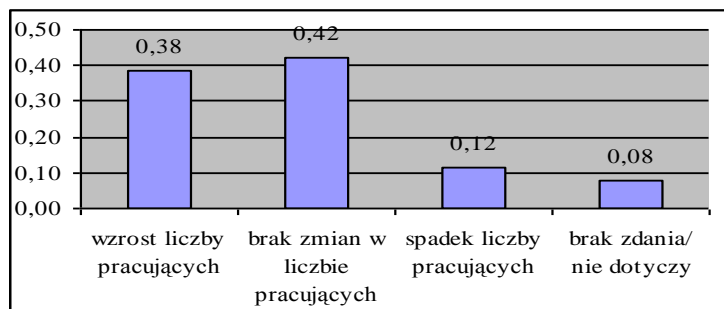
5.18_Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

5.19_Sekcja S – Pozostała działalność usługowa

5.20_Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

5.21_Sekcja U - Organizacje i zespoły eksterytorialne

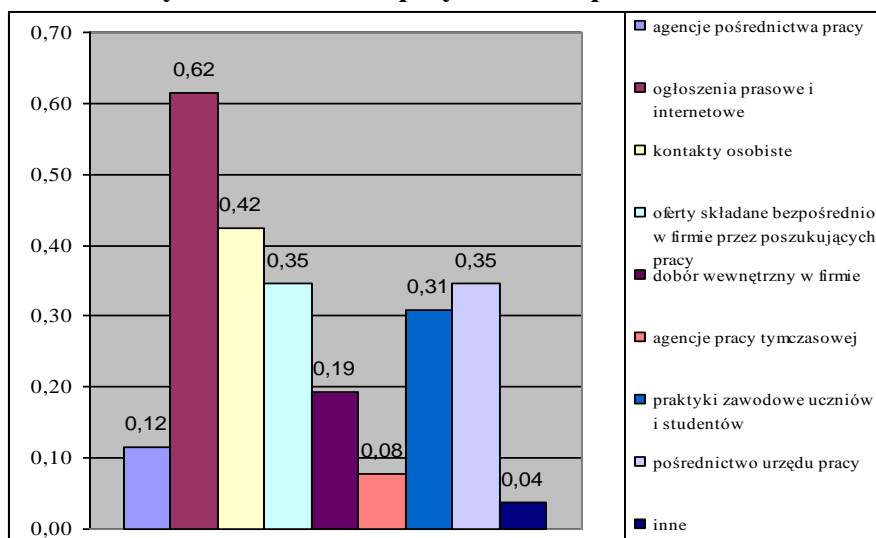
Wykres 28. Zmiany w liczbie pracujących

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie ankiet można było stwierdzić, iż dla większości badanych przedsiębiorstw głównym źródłem pozyskiwania pracowników były ogłoszenia prasowe i internetowe. Ważne również okazały się kontakty osobiste, oferty składane bezpośrednio przez poszukujących pracy, pośrednictwo urzędu pracy oraz praktyki zawodowe uczniów i studentów. Sytuację tę przedstawiono na wykresie 29.

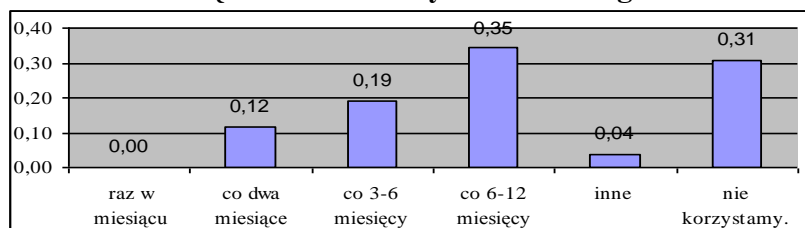
Wykres 29. Źródła pozyskiwania pracowników

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejne pytanie tej części kwestionariusza dotyczyło częstotliwości korzystania z pośrednictwa PUP (wykres 30). Prawie co trzecie badane przedsiębiorstwo (31%) wcale nie korzystało z usług urzędu pracy. Zdecydowana większość współpracowała z PUP co trzy miesiące lub rzadziej (53%).

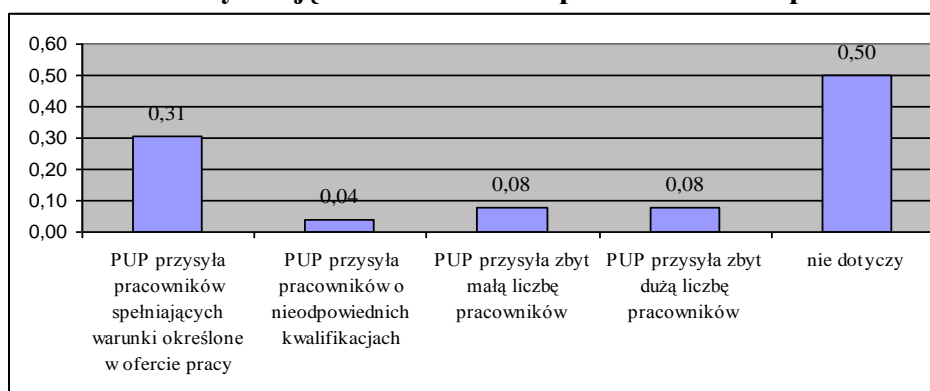
30. Częstotliwość korzystania z usług PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie analizy wykresu 31 można zauważyć, że wśród ankietowanych przedsiębiorstw 35% uznało, że w przypadku korzystania z usług PUP byli kierowani pracownicy spełniający warunki określone w zamieszczonej ofercie o pracę. Ponadto 15% ankietowanych przedsiębiorstw było zdania, iż PUP przysłała zbyt małą lub dużą liczbę potencjalnych pracowników oraz o nieodpowiednich kwalifikacjach. Jednocześnie, według badanych, za pośrednictwem PUP w odpowiedzi na ofertę pracy kierowano pracowników z opóźnieniem lub częściowo spełniających kryteria zawarte w ofercie pracy.

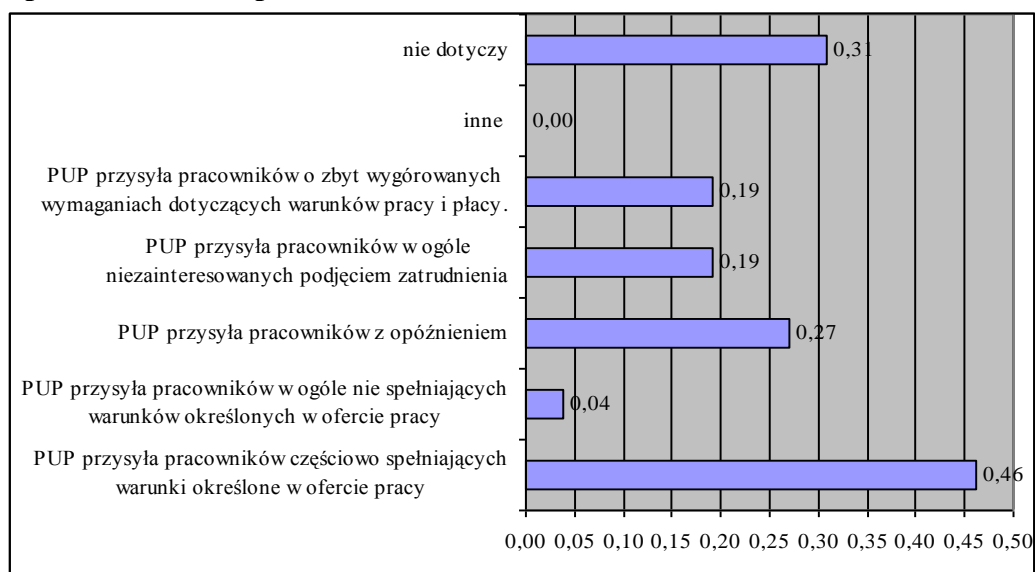
Wykres 31. Trudności wynikające ze znalezienia pracowników za pośrednictwem PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Według wykresu 32 prawie połowa badanych przedsiębiorstw uznała, że miała trudności w znalezieniu pracowników za pośrednictwem PUP-u. Dotyczyło to przede wszystkim pracowników na stanowiskach robotniczych. Co trzeci badany pracodawca, w przypadku braku znalezienia pracowników za pośrednictwem PUP, ponawiał ofertę pracy do skutku lub modyfikował ją i zamieszczał jeszcze raz.

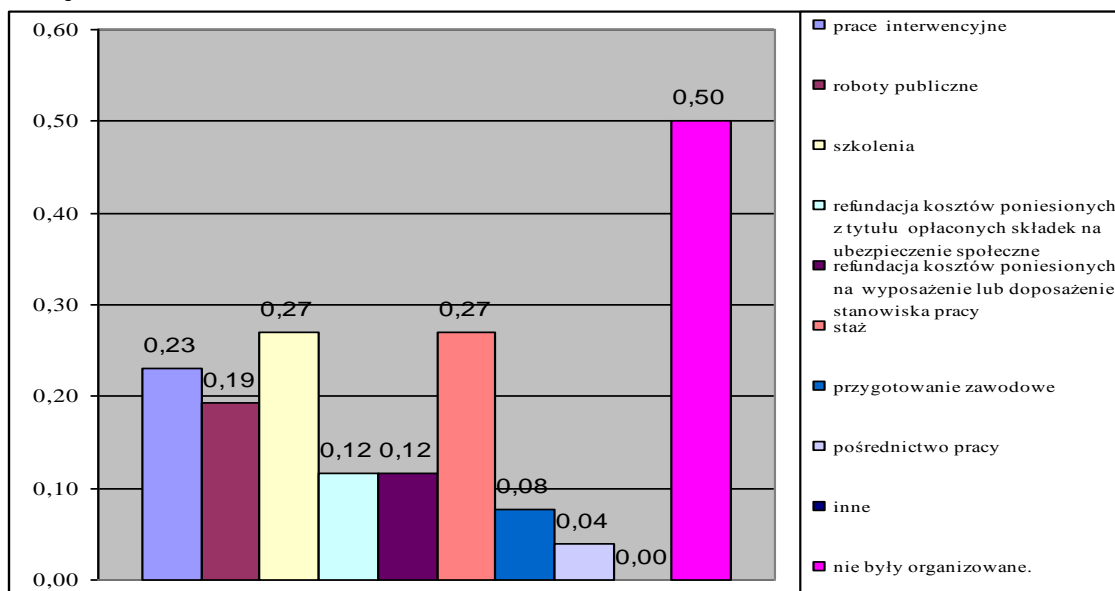
Wykres 32. Działania ankietowanych pracodawców w przypadku, gdy nie można było znaleźć pracowników za pośrednictwem PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Połowa ankietyowanych pracodawców (por. wykres 33) przyznała, że nie były u nich organizowane żadne aktywne programy rynku pracy. Wśród pozostałych przeważały takie formy jak: szkolenia, staże i prace interwencyjne (odpowiednio 27%, 27%, 23%).

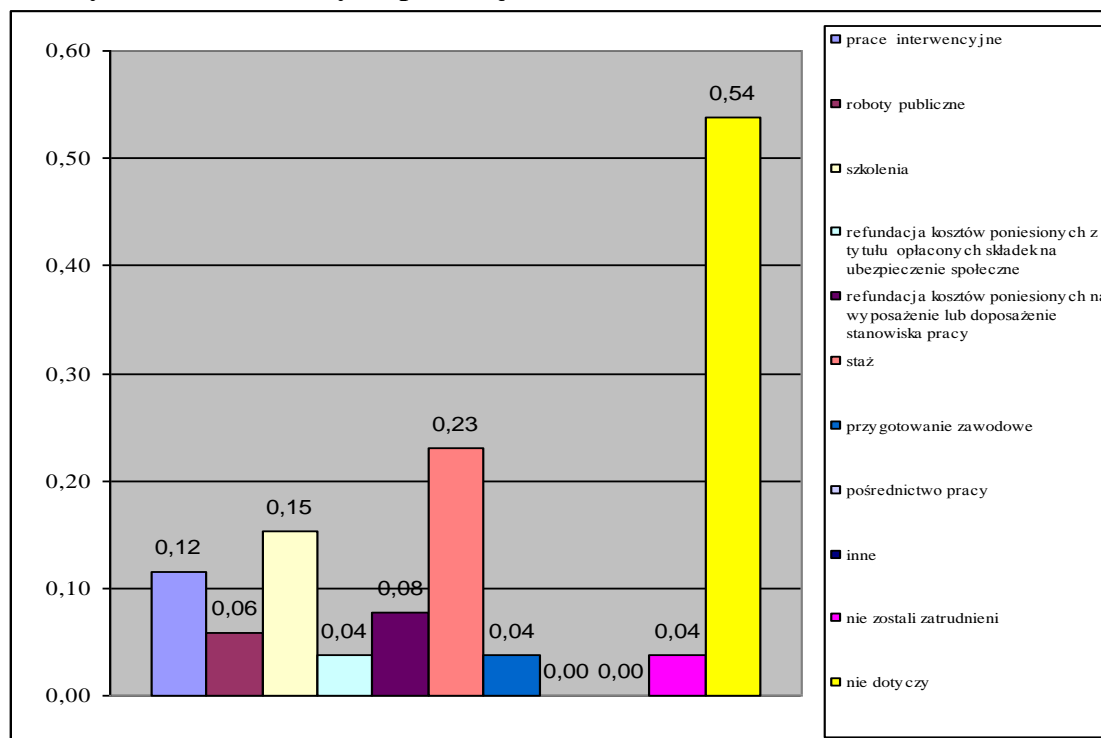
33. Formy aktywnej polityki rynku pracy organizowane w ankietyowanych przedsiębiorstwach

Źródło: Opracowanie własne.

U badanych pracodawców bezrobotni byli najczęściej zatrudnieni po zakończeniu stażu, szkolenia i prac interwencyjnych. Sytuację tę przedstawiono na wykresie 34.

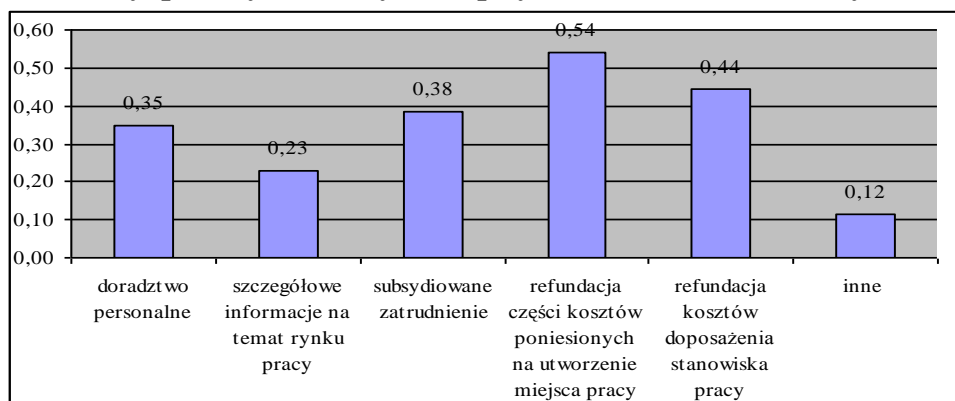
Wykres 34. Formy aktywizacji zawodowej, po skończeniu których zatrudniono bezrobotnych w ankietyowanych przedsiębiorstwach

Źródło: Opracowanie własne.

Ankietowani pracodawcy uznali, że takie formy pomocy ze strony PUP, jak: refundacja kosztów doposażenia stanowiska pracy lub refundacja części kosztów poniesionych na utworzenie jednego miejsca pracy mogą być przydatne w tworzeniu miejsc pracy (por. wykres 35).

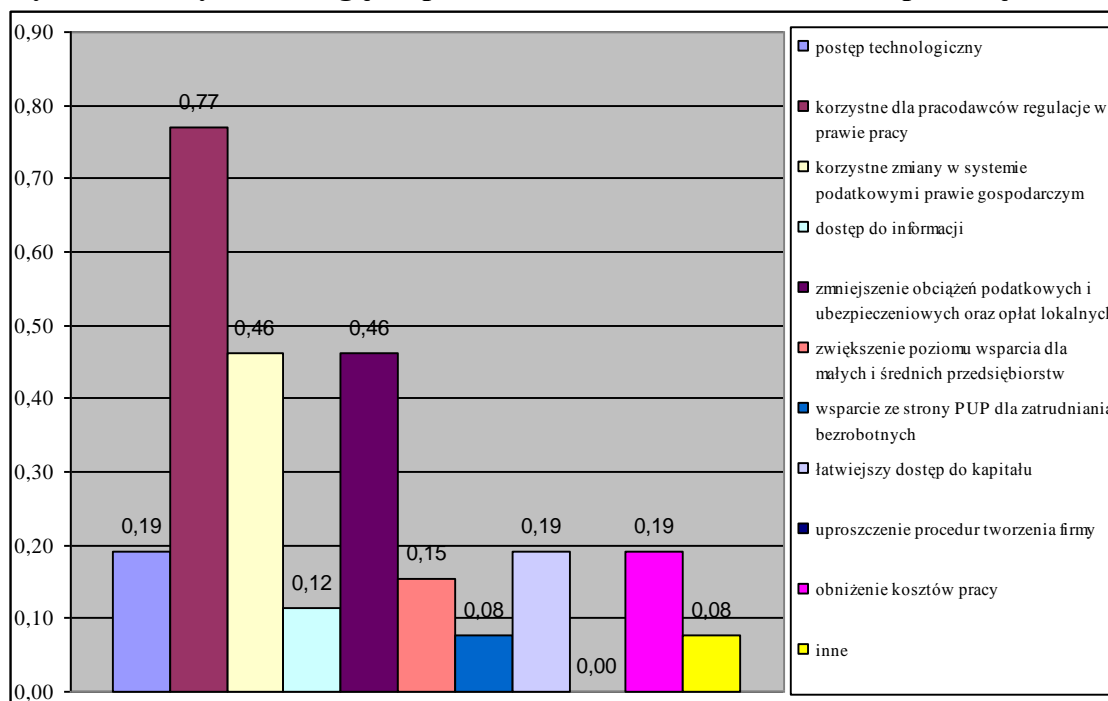
Wykres 35. Formy pomocy ze strony PUP przydatne w tworzeniu nowych miejsc pracy

Źródło: Opracowanie własne.

Za najważniejsze czynniki mogące spowodować wzrost zatrudnienia ankietowani pracodawcy uznali: zmniejszenie obciążeń podatkowych i ubezpieczeniowych oraz opłat lokalnych; korzystne zmiany w systemie podatkowym i prawie gospodarczym oraz korzystne dla pracodawców regulacje w prawie pracy. Odpowiedzi badanych przedsiębiorstw przedstawiono na wykresie 36.

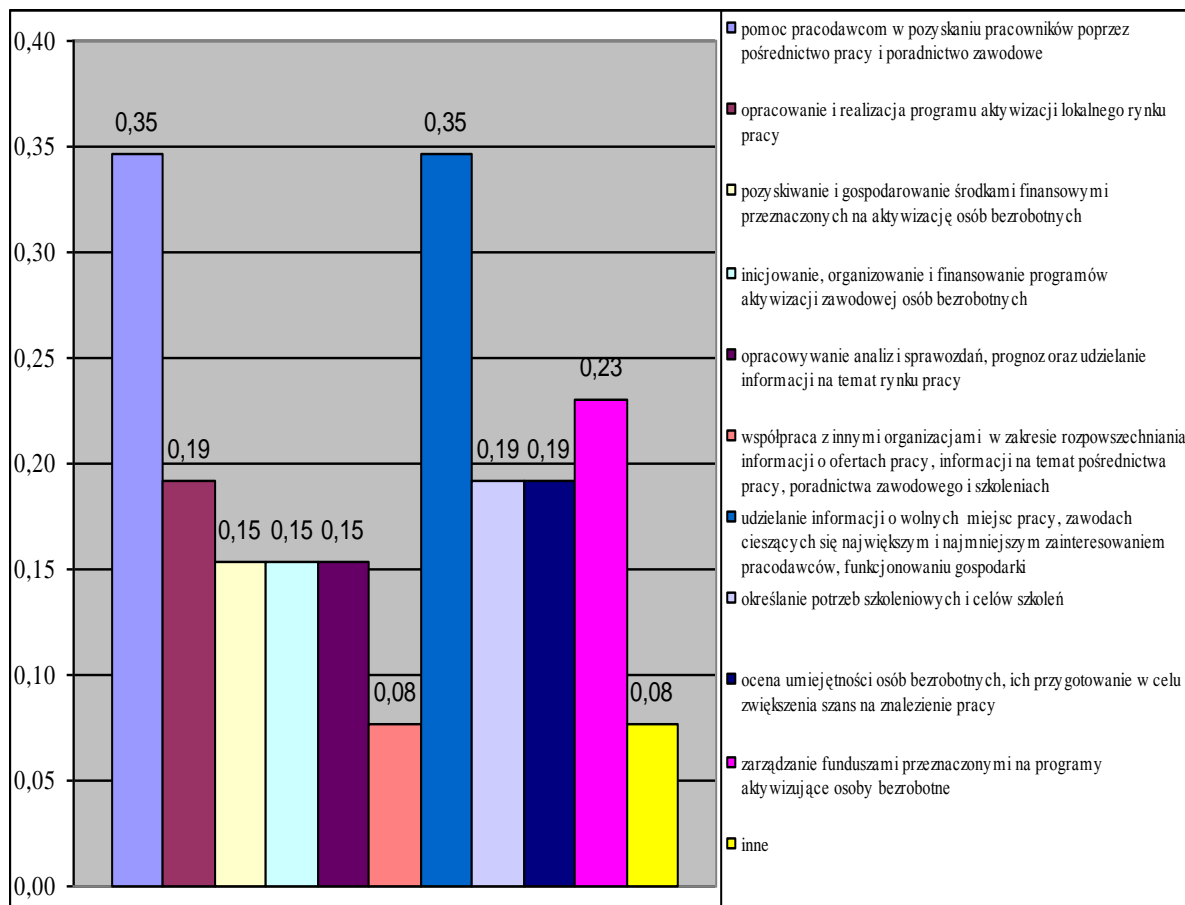
Wykres 36. Czynniki mogące spowodować wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwie

Źródło: Opracowanie własne.

Zdecydowanie najwyżej pracodawcy ocenili następujące formy działalności PUP: pomoc pracodawcom w pozyskaniu pracowników poprzez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe; udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy, zawodach cieszących się największą i najmniejszą popularnością oraz o funkcjonowaniu gospodarki oraz zarządzanie funduszami przeznaczonymi na programy aktywizacji zawodowej bezrobotnych. Odpowiedzi ankietowanych przedsiębiorstw przedstawiono na wykresie 37.

Wykres 37. Formy działalności PUP ocenione najwyżej przez pracodawców

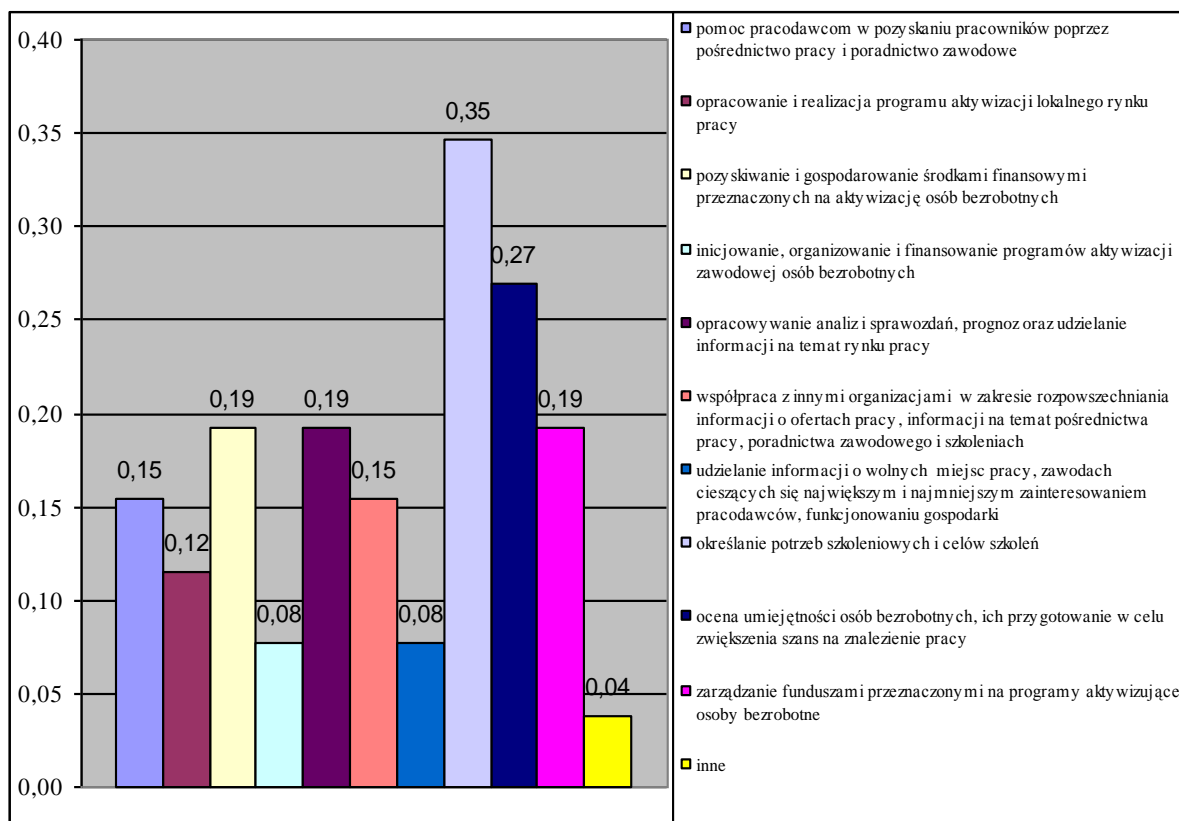
Źródło: Opracowanie własne.

Ankietowani respondenci zostali również poproszeni o wskazanie form działalności PUP, którą oceniali najniżej. Według pracodawców były to: określanie potrzeb i celów szkoleń oraz ocena umiejętności bezrobotnych i ich przygotowania do poszukiwania pracy. Najniżej ocenione formy działalności PUP-ów ujęto na wykresie 38.

W ostatnim pytaniu kwestionariusza ankietowani wskazali czynniki mogące poprawić funkcjonowanie PUP. Według pracodawców były to: utrzymywanie szerszych kontaktów z pracodawcami, opracowywanie strategii aktywizacyjnych dla poszczególnych grup bezrobotnych, ograniczenie wypłat zasiłków dla bezrobotnych na rzecz zwiększenia pomocy

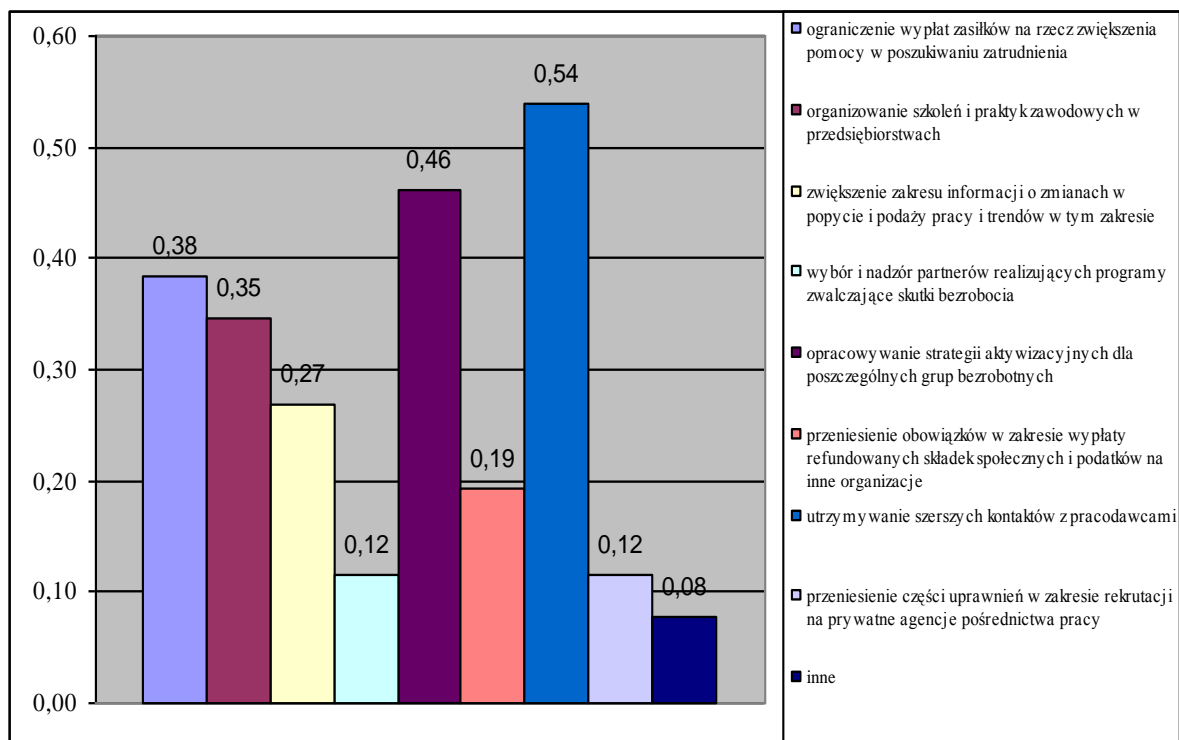
w poszukiwaniu zatrudnienia oraz organizowanie szkoleń i praktyk w przedsiębiorstwach. Odpowiedzi przedstawiono na wykresie 39.

Wykres 38. Formy działalności PUP ocenione najniżej przez pracodawców

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 39. Czynniki mogące, według pracodawców, poprawić funkcjonowanie PUP

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród pracodawców można stwierdzić, że głównym źródłem pozyskiwania pracowników były oferty pracy publikowane w prasie oraz w Internecie. Połowa ankietowanych firm planowała w ciągu najbliższego roku zmiany zatrudnienia w postaci spadku lub wzrostu liczby pracowników. Prawie co trzecie badane przedsiębiorstwo nie stosowało usług powiatowego urzędu pracy, a reszta najczęściej korzystała rzadziej niż co 3 miesiące.

W przypadku wykorzystania z usług PUP do badanych pracodawców kierowano pracowników spełniających kryteria zawarte w ofercie pracy. Trudności w znalezieniu pracowników za pośrednictwem PUP wynikały z faktu, iż potencjalni pracownicy częściowo spełniali warunki określone w ogłoszeniu lub zostali przysłani z opóźnieniem. Badani pracodawcy wskazali, że mieli trudności z pozyskaniem pracowników na stanowiskach robotniczych. Wśród form aktywnej polityki rynku pracy organizowanej w badanych przedsiębiorstwach przeważały szkolenia, staże i prace interwencyjne. Po ich zakończeniu pracodawcy najczęściej zatrudniali osoby bezrobotne.

Ankietowani pracodawcy ocenili najwyżej takie formy działalności PUP, jak: pomoc pracodawcom w pozyskaniu pracowników poprzez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe oraz udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy, zawodach cieszących się największą i najmniejszą popularnością oraz o funkcjonowaniu gospodarki. Wśród form działalności ocenionych najniżej dominowały: określanie potrzeb i celów szkoleń oraz ocena umiejętności bezrobotnych i ich przygotowania do poszukiwania pracy. Przedsiębiorstwa wskazały najczęściej na utrzymywanie szerszych kontaktów z pracodawcami jako czynnik mogący poprawić działalność PUP.

Rozdział 3

Aktywna polityka rynku pracy

3.1. Programy polityki rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej

Aktywna polityka rynku pracy zapewnia stabilizację gospodarki i umożliwia osiągnięcie stanu pełnego zatrudnienia. Jedną z jej najważniejszych zasad jest selektywność programów stosowanych w walce z bezrobociem, odnosząca się do konkretnych zawodów, sektorów lub regionów. Kryteria zastosowania takich, a nie innych instrumentów bywają bardzo zróżnicowane. Najczęściej bierze się pod uwagę osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy: długotrwale bezrobotnych lub mających nikłe szanse na znalezienie odpowiedniego zatrudnienia.

Podstawową zasadą metod aktywnej polityki rynku pracy jest promocja trwałego zatrudnienia poprzez ograniczanie barier, inwestowanie w kapitał ludzki, utrzymanie konkurencji o dostępne miejsca pracy oraz alokacja zasobów pracy. Do głównych efektów aktywnej polityki pracy należą: zmniejszenie bezrobocia oraz, pośrednio, wzrost płac. Działania aktywnej polityki rynku pracy mogą być różnorakie. Do najważniejszych zaliczyć można proces dopasowania między umiejętnościami pracobiorców a wymaganiami wysuwanymi przez potencjalnych pracodawców. Kolejnym oczekiwanym efektem aktywnej polityki rynku pracy może być zwiększenie produktywności pracy dzięki szkoleniom i doświadczeniu zdobytemu w pracy oraz alokacja zasobów pracy pomiędzy sektorami (o niskich wymaganiach do wysokich). Innymi efektami aktywnej polityki rynku pracy są: spadek bezrobocia (zwłaszcza wśród uczestników wybranego programu) oraz zwiększenie efektywnej podaży pracy poprzez wzrost atrakcyjności dostępnych programów rynku pracy. Osoby bierne zawodowo mogą powtórnie wejść do zasobów pracy, co pośrednio może spowodować zmniejszenie świadczeń socjalnych, kosztów pracy i zachęcić pracodawców do stworzenia nowych miejsc pracy²¹⁵.

Oprócz pozytywnych efektów aktywnej polityki rynku pracy należy wymienić negatywne następstwa działania instrumentów, mających na celu walkę z bezrobociem w postaci efektu retencji (osoby uczestniczące w aktywnych programach rynku pracy nie mają czasu na intensywne poszukiwanie zatrudnienia ze względu na zaangażowanie

---

²¹⁵ J. Wróbel, *Mierzenie efektywności aktywnych programów rynku pracy*, IPISS, Warszawa 2005, s. 14–21.

w działania mające na celu przygotowanie do podjęcia pracy), zwiększanie oczekiwań płacowych bezrobotnych korzystających z możliwości objęcia aktywnymi programami rynku pracy oraz efekt wypychania. Efekt wypychania ma negatywne skutki zarówno dla potencjalnych pracobiorców, jak i pracodawców. Osoby pozostające bez pracy, objęte pomocą ze środków publicznych, zajmują miejsce zatrudnionych. Firmy korzystające z subsydiowanych miejsc pracy mogą natomiast osiągnąć większą przewagę konkurencyjną poprzez mniejsze koszty pracy niż przedsiębiorstwa zatrudniające pracowników bez dofinansowania ze strony państwa²¹⁶.

Głównym celem aktywnej polityki rynku pracy jest zmniejszenie bezrobocia poprzez rozwój szkoleń oraz aktywnego pośrednictwa pracy. O jej skuteczności decydują przede wszystkim wysokość stopy bezrobocia, środki przeznaczone na aktywne instrumenty rynku pracy, efektywność ich wykorzystania, miejsce polityki rynku pracy w polityce gospodarczej państwa oraz jakość kształcenia zawodowego²¹⁷. Aktywna polityka rynku pracy wpływa na dostosowywanie kwalifikacji osób pozostających bez pracy do potrzeb istniejących na rynku, poprawia efektywność zatrudnienia, może być substytutem faktycznego zatrudnienia oraz weryfikuje umiejętności kandydatów do pracy. Zapobiega również uzależnianiu się od świadczeń socjalnych w postaci zasiłków dla bezrobotnych i pomocy społecznej.

Programy aktywnej polityki rynku pracy stosowanej w krajach Unii Europejskiej dzielą się na kilka podstawowych grup, do których należą:

- szkolenia (*training*),
- praca rotacyjna i dzielenia się pracą (*job rotation and job sharing*),
- zachęta do zatrudniania (*employment incentives*),
- zatrudnienie wspierane i rehabilitacja niepełnosprawnych (*supported employment and rehabilitation*),
- bezpośrednie tworzenie nowych miejsc pracy (*direct job creation*),
- zachęta do rozpoczynania działalności na własny rachunek (*start-up incentives*)²¹⁸.

Szkolenia obejmują metody, mające na celu usprawnienie zatrudnialności w ramach środków finansowych gwarantowanych przez różne instytucje publiczne. Dzielą się na:

- szkolenia tradycyjne (*institutional training*), gdzie osoby bezrobotne spędzają 75% lub więcej czasu w instytucji szkolącej, centrum edukacyjnym lub szkole;

---

²¹⁶ Ibidem, s. 22.

²¹⁷ M. Kabaj, *Rynek pracy w Unii Europejskiej i w Polsce*, [w]: *Spoleczne skutki integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. K. Głębickiej Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1999, s. 40-41.

²¹⁸ LABOUR MARKET POLICY DATA BASE METHODOLOGY, REVISION OF JUNE 2006, European Commission, Eurostat 2006, s. 13.

- szkolenia w miejscu pracy (*workplace training*), gdzie osoby poszukujące zatrudnienia są doksztalane przez 75% lub więcej czasu trwania kursu;
- szkolenia naprzemienne (*alternate training*) – czas trwania przeszkolenia jest dzielony po równo między instytucję szkolącą a miejscem pracy;
- specjalne wsparcie dla praktyk zawodowych (*special support for apprenticeship*) – plan nauki obejmuje zachęty do późniejszego zatrudnienia praktykantów i dodatki szkoleniowe dla osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji²¹⁹.

Metody z zakresu pracy rotacyjnej i dzielenia się pracą ułatwiają wprowadzenie osoby bezrobotnej w miejsce pracy w celu zastąpienia osoby już zatrudnionej. Praca rotacyjna oznacza całkowitą zamianę godzin pracy wykonywanej przez pracownika w ciągu określonego czasu. W jego trakcie pracodawca może otrzymywać finansowe wsparcie. Dzielenie się pracą wymaga tylko częściowego zastąpienia²²⁰.

Zachęty do zatrudniania ułatwiają rekrutację bezrobotnych i prowokują do kontynuacji zatrudnienia osób będących w sytuacji ryzyka nieumyślnej utraty pracy. Dotacje przeznaczone są na otwarty rynek pracy, gdzie zatrudnienie będzie utrzymane po okresie dofinansowania. Te metody aktywizacji zawodowej są lokowane głównie w sektorze prywatnym. Dotacje obejmują częściowy zwrot kosztów pracy zatrudnionego, jednak nie wyklucza to całkowitego pokrycia wszystkich kosztów przez określony czas. Obejmują one następujące rodzaje:

- zachęta do tworzenia nowych miejsc pracy (*recruitment incentives*) – trwałych lub czasowych;
- zachęta do utrzymania zatrudnienia (*employment maintenance incentives*) – utrzymanie zatrudnienia dla osób zagrożonych utratą pracy na wypadek restrukturyzacji lub innych trudności ekonomicznych²²¹.

Zatrudnienie wspierane i rehabilitacja osób niepełnosprawnych mają na celu promowanie rynku pracy dla osób z ograniczoną zdolnością do pracy, według międzynarodowych definicji, określanych jako niepełnosprawni czasowo lub trwale²²².

Bezpośrednie kreowanie nowych miejsc pracy dotyczy tworzenia dodatkowych miejsc pracy w instytucjach użyteczności publicznej, w celu znalezienia zatrudnienia dla bezrobotnych długotrwale lub będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Są one organizowane dla takich osób, aby podtrzymać ich zdolność do pracy, doskonalić

---

²¹⁹ Ibidem, s. 14.

²²⁰ Ibidem, s. 15.

²²¹ Ibidem, s. 15-16.

²²² Ibidem, s. 16-17.

umiejętności zawodowe i zwiększyć zatrudnialność. Środki przeznaczone na tę grupę metod pokrywają większość kosztów pracy ponoszonych przez pracodawców²²³.

Zachęty do rozpoczynania działalności na własny rachunek promują przedsiębiorczość i predestynują bezrobotnych do rozpoczęcia własnej działalności. Wsparcie obejmuje najczęściej środki pieniężne w postaci pożyczek oraz dodatków na rozpoczęcie działalności lub porad²²⁴.

Wydatki na wyżej wyszczególnione formy aktywnej polityki rynku pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej były bardzo zróżnicowane. Niektóre metody w kilku krajach w ogóle nie występują (np. w Polsce nie stosuje się metod z grupy pracy rotacyjnej i dzielenia się pracą). Niektóre z krajów przeznaczają na walkę z bezrobociem relatywnie więcej środków w mln euro niż inne, dlatego też, aby dokonać porównania, należy przedstawić zgromadzone informacje w postaci danych względnych. Wydatki na wybrane metody aktywnej polityki rynku pracy w poszczególnych krajach omówiono zatem jako procentowy udział w PKB²²⁵ wybranych krajów UE. Do porównania z Polską zostały wybrane kraje tzw. starej Unii Europejskiej (te same, co w rozdziale 1).

Należy zauważyć, iż w wielu przypadkach nie dysponowano kompletem informacji na temat wydatków na aktywną politykę rynku pracy krajów UE, a część z nich została oszacowana. Nakłady finansowe na wybrane metody aktywnej polityki rynku pracy dla wszystkich 27 krajów Unii Europejskiej, jak również dla Polski mogły być porównywane dopiero od roku 2005. Analizę rozpoczęto od roku 1999, z uwagi na wprowadzenie w Polsce reformy administracyjnej, zmieniającej granice województw.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 5 można stwierdzić, że w większości porównywanych krajów udziały wydatków na szkolenia w PKB wśród wszystkich omawianych metod były najwyższe. Świadczy to o dużym znaczeniu tej formy aktywnej polityki rynku pracy w walce z bezrobociem. Porównując dane można zauważyć dysproporcje między poszczególnymi państwami. Zdecydowanie najmniejsze udziały wydatków na szkolenia wystąpiły w Grecji, Holandii, Luksemburgu i Wielkiej Brytanii oraz w Polsce. Należy jednak podkreślić, że porównania dla Polski można dokonać dopiero od roku 2005. Warto wspomnieć, że w Polsce do szkoleń, według danych Eurostatu, zaliczają się także staże i przygotowanie zawodowe.

---

²²³ Ibidem, s. 17.

²²⁴ Ibidem, s. 17.

²²⁵ PKB – Produkt krajowy brutto (ang. Gross Domestic Product – GDP), miara produkcji wytworzonej przez czynniki wytwórcze zlokalizowane na terytorium danego kraju, niezależnie od tego, kto jest ich właścicielem (źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Produkt_krajowy_brutto, dostęp: 07.08.2010).

Wśród omawianych krajów można wyróżnić także i takie, w których udziały wydatków na szkolenia były najwyższe, a więc Dania i Szwecja, jednakże przy zauważalnym trendzie malejącym. Taki sam spadek zaobserwowano także we Francji i Niemczech. W Austrii i Belgii udziały wydatków na szkolenia w PKB rosły od 1999 roku. Przy czym, należy zauważyć, że od 2007 roku w Austrii, a od 2006 roku w Belgii wystąpił spadek udziałów nakładów w PKB na tę formę aktywnej polityki rynku pracy. W latach 1999–2004 najmniej środków na szkolenia bezrobotnych przeznaczano w Grecji, a w latach 2005–2007 w Polsce. Okres porównania dla naszego kraju jest jednak zbyt krótki, aby można było jednoznacznie stwierdzić, czy w Polsce szkolenia są jedną z najpopularniejszych metod przeciwdziałania bezrobociu w porównaniu z krajami UE.

Tabela 5. Udział wydatków na szkolenia organizowane przez PSZ w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,195*	0,199*	0,172*	0,177*
Austria	0,287	0,251	0,271	0,271	0,314*	0,298*	0,328*	0,403*	0,372*	0,371*
Belgia	0,158	0,160*	0,172*	0,183	0,184	0,199	0,208	0,184	0,187*	0,158*
Dania	0,837	0,771*	0,745*	0,704*	0,616*	0,538*	0,503	0,430	0,334	0,290
Finlandia	0,476	0,374	0,321	0,312	0,361	0,422	0,361	0,387	0,378	0,361
Francja	0,385*	0,37*	0,328*	0,293*	0,301	0,306	0,289*	0,286*	0,273*	0,254*
Grecja	0,131*	0,147	0,035*	0,090*	0,018*	0,031*	0,036*	0,059*	0,056*	0,088*
Hiszpania	0,175	0,167	0,145	0,119	0,112	0,122	0,148*	0,145	0,139	0,148
Holandia	0,102*	0,102*	0,108*	0,140*	0,140*	0,133*	0,12*	0,104*	0,093*	0,1*
Irlandia	0,228	0,176	0,227	0,237	0,225	0,225	0,224	0,221*	0,228*	0,261
Luksemburg	b.d.	0,105*	0,113	0,098	0,098	0,109	0,123	0,121	0,1	0,04*
Niemcy	0,51	0,521*	0,555*	0,567*	0,473*	0,382*	0,263*	0,32*	0,246	0,29*
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,1	0,101	0,101	0,123
Portugalia	0,197*	0,216*	0,186*	0,166*	0,262*	0,283	0,28	0,247	0,192	0,237
Szwecja	0,89	0,656	0,662	0,599	0,356	0,313	0,329	0,325	0,178	0,068*
Wielka Brytania	0,045*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,036*	0,025*	0,018*	0,016*	0,016*
Włochy	0,273*	0,247	0,207	0,228	0,252	0,221	0,201	0,177	0,179	0,176

b.d. – brak danych

* wartość oszacowana

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Porównując udziały wydatków na szkolenia można zauważyć, że w większości krajów (poza Austrią, Belgią, Irlandią i Portugalią) w latach 1999-2008 następował spadek udziałów. Na podstawie danych z tabeli 5 oceniono, że w badanych państwach UE szkolenia są bardzo popularną metodą aktywnej polityki rynku pracy bez względu na poziom bezrobocia. Ponadto z uwagi na podobny poziom udziałów wydatków w PKB poszczególnych krajów można wnioskować, że działania PSZ, dotyczące szkoleń, były w analizowanym okresie stabilne. Bezrobotni są kwalifikowani do szkoleń według posiadanych umiejętności; szkolenia

wypełniają w ten sposób lukę w wykształceniu oraz umożliwiają zdobycie kwalifikacji oraz doświadczenia. Szkolenia pozostaną zawsze popularną formą aktywnej polityki rynku pracy. Ich oferta i zakres będą się zmieniać w zależności od poziomu bezrobocia w danym kraju.

Kolejna z metod - praca rotacyjna jest formą zatrudnienia elastycznego i łączy w sobie cechy kształcenia ustawicznego, rozwoju przedsiębiorstwa oraz reintegracji zawodowej. Pełni więc rolę szkolenia w miejscu pracy. Umożliwia integrację bezrobotnych długotrwale lub z niskimi kwalifikacjami. Dzielenie się pracą również stanowi formę zatrudnienia elastycznego. Miejsce pracy rozdzielone jest pomiędzy kilku pracowników, tworzy się więc zespół do pracy na jednym stanowisku. Formy zatrudnienia elastycznego stanowią alternatywę dla pracy w pełnym wymiarze. Pozwalają zdobyć kwalifikacje, ale bez wysokiego wynagrodzenia i w niepełnym wymiarze. Trzeba zwrócić uwagę także, że praca rotacyjna wymaga przechodzenia pracowników przez różne stanowiska. Eliminuje także problem zastępstwa dla szkolącego się personelu. W tabeli 6 przedstawiono udział wydatków przeznaczonych na pracę rotacyjną i dzielenie się pracą w PKB w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 1999–2008

Tabela 6. Udział wydatków na pracę rotacyjną i dzielenie się pracą w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,003*	0,003*	0,002	0,002
Austria	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Belgia	0,099	0,114	0,126	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Dania	0,001	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Finlandia	0,062	0,054	0,057	0,049	0,061	0,05	0,047	0,052	0,055	0,59
Francja	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Grecja	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Hiszpania	0,004	0,004	0,004	0,004	0,007	0,008	0,008	0,007	0,007	0,009
Holandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Irlandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Luksemburg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Niemcy	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,001	0,001	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Portugalia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Szwecja	0,06	0,025	0,023	0,01	0,007	0,006	0,046	0,062	0,021	b.d.
Wielka Brytania	0,046*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,031*	0,026*	0,02*	b.d.	b.d.
Włochy	b.d.	b.d.	0,001	0,002	0,002	0,003	0,002	0,002	0,003	0,003

b.d. – brak danych

* wartość oszacowana

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010)

Na podstawie danych zawartych w tabeli 6 można stwierdzić, że praca rotacyjna i dzielenie się pracą miały najmniejsze znaczenie wśród porównywanych metod aktywnej

polityki rynku pracy, ze względu na najniższe udziały w PKB spośród wszystkich aktywnych metod przeciwdziałania bezrobociu. W Polsce tych form nie stosuje się (dzielenie się pracą nie jest prawnie uregulowane). Należy podkreślić, że dla wielu porównywanych państw brak dostępnych danych dotyczących wydatków na elastyczne formy zatrudnienia. Porównania udziałów wydatków można było dokonać w latach 1999–2007 dla Finlandii, Hiszpanii oraz Szwecji, od 2001 dla Włoch, od 2003 dla Niemiec, a od 2004 także dla Wielkiej Brytanii. Dla Austrii, Portugalii, Francji, Grecji, Irlandii, Holandii, Wielkiej Brytanii nie dysponowano kompletem informacji w całym analizowanym okresie. Praca rotacyjna i dzielenie się pracą największą rolę odgrywały w Szwecji oraz Finlandii (ze względu na najwyższy udział w PKB). Wśród badanych krajów najmniejszą rolę ta grupa metod aktywnej polityki rynku pracy odgrywała w Niemczech. Ponadto ze względu na podobny poziom udziałów wydatków na tę grupę metod aktywnej polityki rynku pracy w PKB w całym analizowanym kraju w państwach, gdzie dysponowano kompletem danych można zauważyć, że działania dotyczące tych form były stabilne.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 7 można stwierdzić, że udziały wydatków na zachętę do zatrudnienia były jednymi z najwyższych (poza szkoleniami) wśród porównywanych. Do państw o najniższych udziałach w latach 1999–2008 należą: Austria, Finlandia, Grecja, Holandia, Irlandia oraz Wielka Brytania. Przy czym należy zauważyć, że w Austrii udziały wydatków kształtowały się na podobnym poziomie. Można więc uznać, iż działania PSZ, dotyczące tej metody, były stabilne. W Polsce wśród zachęty do zatrudnienia wyróżniamy prace interwencyjne oraz refundację kosztów wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy. Najwyższe udziały tej metody aktywnej polityki rynku pracy w PKB zaobserwowano w latach 1999–2008 w Danii, Hiszpanii, Szwecji i Włoszech. Wśród tych państw stały wzrost udziałów w PKB w badanym okresie zanotowano w Hiszpanii i Szwecji.

W większości porównywanych państw (poza Belgią, Luksemburgiem oraz Polską) w miarę upływu czasu udziały wydatków na tę formę aktywnej polityki malały, podobnie jak w przypadku szkoleń. Można jednak zauważyć, że zachęta do zatrudnienia w latach 1999–2008 była popularną metodą przeciwdziałania bezrobociu. Stanowi to podstawę do stwierdzenia, iż zachęta do zatrudnienia jest ważną formą w aktywizacji zawodowej bezrobotnych w większości badanych krajów UE. Ponadto, ze względu na podobny poziom udziałów w PKB stwierdzono, że wydatki na tę formę aktywnej polityki rynku pracy kształtowały się na stabilnym poziomie. Zachęta do zatrudnienia, jako metoda walki z bezrobociem, umożliwia tworzenie nowych miejsc pracy i zapewnia pracodawcom zwrot części kosztów poniesionych na zatrudnienie bezrobotnych. Następuje ukierunkowanie na

trwale zatrudnienie, a nie na działania osłonowe, mające zapewnić tylko czasowe zatrudnienie.

Tabela 7. Udział wydatków na zachętę do zatrudnienia w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008 w PKB w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,12*	0,119*	0,113*	0,109*
Austria	0,058	0,065	0,085	0,059	0,061	0,057	0,053	0,055	0,058	0,056
Belgia	b.d.	0,107*	0,103*	0,118*	0,174*	0,167*	0,236*	0,298*	0,368*	0,455
Dania	0,498*	0,496*	0,53*	0,532*	0,494*	0,467*	0,255	0,209	0,132	0,135
Finlandia	0,104	0,115	0,111	0,106	0,128	0,122	0,111	0,096	0,083	0,076
Francja	0,224*	0,175*	0,16*	0,133	0,103*	0,119	0,122*	0,119*	0,119*	0,101*
Grecja	0,089*	0,064*	0,205*	0,067*	0,035*	0,055*	0,019	0,062*	0,06*	0,036*
Hiszpania	0,304*	0,308*	0,272*	0,263	0,276	0,273*	0,238	0,248	0,241	0,188
Holandia	0,052	0,052	0,048	0,04	0,033	0,027	0,211*	0,18*	0,16*	0,146*
Irlandia	0,131	0,132*	0,095*	0,116	0,097	0,071	0,053	0,033*	0,038	0,041
Luksemburg	0,061	0,052	0,059	0,066	0,097*	0,133	0,188*	0,199*	0,215*	0,249*
Niemcy	0,078	0,084	0,092	0,102	0,108	0,082	0,049*	0,058*	0,063	0,076
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,031	0,034	0,053	0,057*
Portugalia	0,07*	0,056*	0,197*	0,177*	0,152*	0,168	0,152*	0,128	0,12	0,122
Szwecja	0,555	0,461	0,44	0,441	0,389	0,406	0,445	0,506	0,477*	0,368*
Wielka Brytania	0,02*	0,024*	0,028	0,021*	0,01*	0,011*	0,014*	0,011*	0,013*	0,012*
Włochy	0,178*	0,226	0,313	0,417*	0,368*	0,258	0,212*	0,179*	0,148	0,149

b.d. – brak danych

* wartość oszacowana

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010)

W krajach Unii Europejskiej coraz większą uwagę zwraca się na osoby bezrobotne będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, m.in. niepełnosprawnych. Fakt ten potwierdzają dane zawarte w tabeli 8, przedstawiającej udziały wydatków w PKB, przeznaczonych na integrację osób niepełnosprawnych oraz zatrudnienie wspierane w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008. Na podstawie informacji zawartych w tabeli stwierdzono, że w większości porównywanych państw, także w Polsce, rosło znaczenie tego narzędzia aktywnej polityki rynku pracy, ze względu na coraz większe środki przeznaczane na integrację osób niepełnosprawnych.

Integracja osób niepełnosprawnych jest działaniem mającym na celu wyrównywanie szans. Metoda ta jest ważna dla działania PSZ, ponieważ daje niepełnosprawnym możliwość zatrudnienia. Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli 8 można zauważyć, że nie dysponowano kompletem informacji dla całego badanego okresu np. dla Włoch, Grecji w latach 2003–2007, Polski w 1999–2005, Belgii w latach 1999–2002 oraz w Wielkiej Brytanii w latach 2000–2003. Największe znaczenie zatrudnienie wspierane oraz integracja

osób niepełnosprawnych (najwyższe udziały w PKB) miało w Danii, Holandii i w Szwecji, a najmniejsze (najniższe udziały w PKB) w Austrii, Irlandii i Portugalii.

Tabela 8. Udział wydatków na zatrudnienie wspierane oraz integrację osób niepełnosprawnych w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,088*	0,065*	0,064*	0,073*
Austria	0,021	0,031	0,037	0,037	0,033	0,039	0,036	0,036	0,034	0,041
Belgia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,12	0,118	0,12	0,114	0,117	0,123
Dania	0,406	0,408*	0,433*	0,502*	0,508*	0,506	0,509	0,574	0,556	0,611
Finlandia	0,079*	0,079*	0,089*	0,096*	0,099*	0,098*	0,097*	0,096*	0,089*	0,087*
Francja	0,061	0,06	0,061	0,064	0,065	0,064	0,065	0,066*	0,066	0,069
Grecja	0,002	0,002	0,002	0,002*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Hiszpania	0,024	0,027	0,032	0,031	0,031	0,032*	0,019	0,021	0,021	0,024
Holandia	0,565	0,553	0,585	0,604	0,588	0,555	0,525	0,493	0,467	0,468
Irlandia	0,002	0,002	0,007	0,008	0,008	0,008	0,007	0,008	0,008	0,01
Luksemburg	0,001	0,001	0,001	0,007	0,005	0,008	0,009*	0,009*	0,008*	0,009*
Niemcy	0,12	0,126	0,136	0,143	0,15	0,144	0,124	0,009*	0,008	0,032
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,173	0,171	0,186	0,207
Portugalia	0,008	0,028	0,037	0,038	0,041	0,039	0,037	0,036	0,036	0,027
Szwecja	0,297*	0,275*	0,257	0,235	0,211	0,212	0,204	0,193	0,179	0,193*
Wielka Brytania	0,011*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,009*	0,009*	0,011*	0,014*	0,012*
Włochy	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

b.d. – brak danych

* wartość oszacowana

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Działania na rzecz integracji zawodowej niepełnosprawnych są stosowane w prawie wszystkich badanych krajach. Można zauważyć jednak duże dysproporcje pomiędzy udziałami wydatków w poszczególnych państwach, np. w Danii, Holandii, Szwecji przeznaczono na tę metodę relatywnie więcej środków niż w Portugalii czy we Francji. W krajach, gdzie udziały wydatków na tę metodę aktywnej polityki rynku pracy były zdecydowanie najniższe, kształtowały się na podobnym poziomie w latach 1999–2008. Świadczy to o stabilności działań w zakresie stosowania tej metody.

W tabeli 9 przedstawiono udziały wydatków na bezpośrednie tworzenie nowych miejsc pracy (w Polsce roboty publiczne) w PKB wybranych krajów Unii w latach 1999–2008. Charakter tej metody (działania zapewniające krótkotrwale zatrudnienie i nabycie prawa do świadczeń) pozwala na stwierdzenie, że w miarę spadku poziomu bezrobocia będzie się ona cieszyła coraz mniejszą popularnością. Nie dysponowano kompletem informacji w całym badanym okresie (z wyjątkiem roku 2006) dla Grecji. Za lata 1999–2007 porównania można było dokonać tylko dla Austrii, Finlandii, Francji, Hiszpanii,

Irlandii, Niemiec, Portugalii oraz Wielkiej Brytanii i Włoch. Wśród tych państw najwyższe udziały wystąpiły w Irlandii. Spadek udziałów nakładów na tę formę aktywnej polityki rynku pracy zaobserwowano w Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Niemczech, Portugalii, Włoszech i Wielkiej Brytanii.

Tabela 9. Udział wydatków na bezpośrednie tworzenie nowych miejsc pracy w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,069*	0,072	0,068*	0,061*
Austria	0,044	0,041	0,038	0,041	0,043	0,042	0,038	0,044	0,044	0,042
Belgia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,381	0,344	0,354	0,346	0,344
Dania	0,123	0,057*	0,003*	0,002*	0,001*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Finlandia	0,179	0,113	0,096	0,101	0,089	0,084	0,068	0,086	0,083	0,071
Francja	0,37*	0,401*	0,4*	0,403*	0,342	0,228	0,179	0,195	0,202	0,148
Grecja	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,001*	0,007.	0,009
Hiszpania	0,09	0,106	0,109*	0,097*	0,091	0,091	0,066	0,061	0,062	0,065
Holandia	0,263	0,263	0,264	0,273	0,233	0,202*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Irlandia	0,443	0,303	0,341	0,283	0,227	0,203	0,206	0,206	0,21	0,228
Luksemburg	0,017*	0,015*	0,015	0,029	0,113	0,11	0,082	0,06	0,052	0,034*
Niemcy	0,344	0,259*	0,202*	0,166*	0,123*	0,109*	0,078*	0,088*	0,064	0,064
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,025	0,016	0,018	0,022
Portugalia	0,047	0,047	0,04	0,037	0,036	0,039	0,03	0,028	0,023	0,019
Szwecja	0,072	0,036	0,003	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Wielka Brytania	0,013*	0,012*	0,01*	0,005	0,005*	0,004*	0,004*	0,003*	0,005*	0,006*
Włochy	0,071	0,051	0,045	0,035	0,029	0,011	0,01	0,009	0,008	0,007

b.d. – brak danych

* wartość oszacowana

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Na podstawie informacji zawartych w tabeli można zaobserwować, że udziały wydatków na bezpośrednie tworzenie miejsc pracy na podobnym poziomie kształtowały się w Austrii, Belgii (w latach 2004-2008) oraz w Wielkiej Brytanii. W krajach tych działania w zakresie stosowania tej metody były stabilne. Dane wskazują również na dysproporcje między porównywanymi krajami. Można zatem stwierdzić, że bezpośrednie tworzenie nowych miejsc pracy, jako metoda aktywizacji zawodowej, nie cieszyła się tak dużą popularnością jak szkolenia czy zachęta do zatrudnienia. Metoda ta miała większe znaczenie w okresie wysokiego bezrobocia ze względu na wyższe udziały w PKB w latach 1999–2003 niż w latach 2004–2008 w większości badanych krajów.

Na podstawie udziałów wydatków przeznaczonych na zachętę do rozpoczynania działalności na własny rachunek w PKB w latach 1999–2008 przedstawionych w tabeli 10 można zauważyć, że czynności PSZ dotyczące stosowania tej metody aktywnej polityki rynku były stabilne w większości porównywanych krajów ze względu na podobne udziały.

Upoważnia to do stwierdzenia, że w badanych państwach UE działania PSZ w celu aktywizacji bezrobotnych za pomocą tej formy zmierzały do rozwoju przedsiębiorczości oraz do poszerzania inicjatyw indywidualnych. Z punktu widzenia Europejskiej Strategii Zatrudnienia jest to bardzo ważna metoda, zważywszy na rozwój przedsiębiorczości.

Na podstawie danych zawartych w tabeli zauważono, że najmniejsze udziały tej formy aktywnej polityki rynku pracy zaobserwowano w Austrii, Belgii, Portugalii i Wielkiej Brytanii. Nie dysponowano kompletem informacji do porównania dla Holandii w latach 1999–2008, Irlandii w okresie 2002–2008 oraz Polski od 1999 do 2004 roku. Najwyższe udziały wydatków na tę metodę w PKB zaobserwowano w Hiszpanii, Niemczech i Włoszech. Można zauważyć, że udziały wydatków na tę metodę aktywnej polityki rynku pracy nie były tak wysokie jak udziały wydatków na szkolenia, czy też zachętę do zatrudnienia w większości porównywanych krajów.

Tabela 10. Udział wydatków na zachętę do rozpoczynania działalności na własny rachunek w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999–2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,032*	0,04*	0,033*	0,033*
Austria	0,003	0,003	0,003	0,004	0,005	0,004	0,006	0,005	0,005	0,005
Belgia	0,001*	0,002	0,003	0,004	0,004	0,004	0,003	0,003	0,004	0,004
Dania	0,018	0,003	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Finlandia	0,014	0,011	0,01	0,01	0,011	0,015	0,019	0,018	0,018	0,019
Francja	0,001*	0,003*	0,003*	0,003*	0,005*	0,004*	0,004*	0,01*	0,026*	0,031*
Grecja	0,018*	0,023*	0,007*	0,012	0,035*	0,054*	0,001	0,022*	0,03*	0,008*
Hiszpania	0,036	0,046	0,05	0,049	0,043	0,034	0,051	0,078	0,088*	0,093*
Holandia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Irlandia	0,046	0,034*	0,047*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Luksemburg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,001	b.d.	0,001	b.d.	0,001	b.d.
Niemcy	0,038	0,039*	0,044*	0,055*	0,085*	0,131*	0,09*	0,118*	0,077*	0,067*
Polska	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0,027	0,037	0,047	0,059
Portugalia	0,011	0,011	0,008	0,004	0,034	0,003	0,002	0,002	0,002	0,002
Szwecja	0,064	0,047	0,041	0,043	0,036	0,033	0,034	0,029	0,016*	0,013*
Wielka Brytania	b.d.	0,001*	0,001	b.d.	b.d.	b.d.	0,001	b.d.	b.d.	b.d.
Włochy	0,015	0,038	0,067	0,026	0,049	0,054	0,052	0,042	0,03	0,024

b.d. – brak danych

* wartość oszacowana

Źródło: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Po analizie wszystkich dostępnych danych dotyczących wydatków na aktywne formy rynku pracy w analizowanych krajach Unii Europejskiej i w Polsce, pomimo braku kompletu danych w niektórych przypadkach można zauważyć, iż wydatki te były bardzo zróżnicowane. Najwyższe udziały wydatków w PKB we wszystkich porównywanych krajach posiadały takie

metody, jak: szkolenia bezrobotnych oraz zachęta do zatrudnienia. Najmniejsze znaczenie wśród porównywanych metod, biorąc pod uwagę udział wydatków w PKB, miała praca rotacyjna i dzielenie się pracą. Z punktu widzenia działalności PSZ duże znaczenie miała zachęta do rozpoczęcia działalności gospodarczej. Można zatem wnioskować, że w badanych krajach UE kładziono nacisk na rozwój przedsiębiorczości, a działania PSZ, w miarę upływu czasu, zmierzały do tworzenia nowych miejsc pracy.

3.2. Aktywne formy polityki rynku pracy w Polsce

Powiatowe urzędy pracy w Polsce realizują swoje zadania w zakresie aktywnej polityki rynku pracy poprzez szereg wyspecjalizowanych narzędzi. Najważniejsze z nich zostały omówione w niniejszym podrozdziale.

Szkolenia stanowią rodzaj zajęć pozaszkolnych pomagających uzyskać, uzupełnić lub ulepszyć umiejętności i kwalifikacje zawodowe, przydatne do wykonywania pracy. Wyróżnia się szkolenia grupowe dostosowane do zmian i potrzeb rynku pracy, ustalane zgodnie z planem szkoleń, których tematy i terminy są dostępne w każdym z PUP-ów i szkolenia indywidualne, które zazwyczaj są uruchamiane zgodnie z wnioskiem bezrobotnego lub pracodawcy. Bezrobotny musi jednak spełnić szereg innych warunków (brak kwalifikacji zawodowych, potrzeba zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji wobec braku ofert zatrudnienia; utrata zdolności do wykonywania pracy w dotychczas wykonywanym zawodzie). Przepisy ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy przewidują także możliwość udzielania pożyczki szkoleniowej, przeznaczonej dla bezrobotnego na sfinansowanie szkolenia podejmowanego bez skierowania przez PUP²²⁶. Uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności zawsze były bardzo ważne. W przypadku szkoleń należy brać pod uwagę ich rodzaj i dopasowanie do aktualnych potrzeb na rynku pracy.

Prace interwencyjne²²⁷ oznaczają zatrudnienie bezrobotnego przez pracodawcę lub przez przedsiębiorcę nie zatrudniającego pracownika, które nastąpiło w wyniku umowy zawartej ze starostą i ma na celu wsparcie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (do 25 roku życia, długotrwale bezrobotnych, kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, powyżej 50 roku życia, bez kwalifikacji zawodowych, bez

---

²²⁶ Cytowana ustawa promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, oraz Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 września 2010r. w sprawie standardów warunków prowadzenia usług rynku pracy (Dz. U. Nr 177, poz. 1193).

²²⁷ Art. 51, 56 i 59 przywoływanej wielokrotnie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku oraz Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 stycznia 2009 r. w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz. U. Nr 5, poz. 25).

doświadczenia zawodowego, bez wykształcenia średniego, samotnie wychowującego co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, tych, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia, niepełnosprawnych). W przypadku zatrudnienia za pomocą tej metody aktywnej polityki rynku pracy pracodawca otrzymuje zwrot poniesionych kosztów wynagrodzenia wypłaconego pracownikowi oraz zwrot opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne. Warto dodać, że prace interwencyjne, zgodnie z prawem Unii Europejskiej, stanowią formę pomocy publicznej przekazanej na tworzenie nowych miejsc pracy lub rekrutację pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji²²⁸. Pracodawca z tytułu zatrudnienia bezrobotnego w ramach prac interwencyjnych ponosi niższe koszty. Taka forma zatrudnienia może sprawdzić się w powiatach, gdzie liczba zatrudnionych jest niewielka. W ten sposób na lokalnych rynkach pracy powstają nowe miejsca pracy.

Zatrudnienie bezrobotnego²²⁹ w ramach robót publicznych²³⁰ następuje przez okres nie dłuższy niż 1 rok. Bezrobotni objęci tą formą aktywnej polityki rynku pracy wykonują prace zorganizowane przez gminy oraz organizacje pozarządowe statutowo zajmujące się ochroną środowiska, kulturą, oświatą, turystyką, opieką zdrowotną, bezrobociem i pomocą społeczną. Podmiot zatrudniający pracowników w ramach robót publicznych otrzymuje refundację części poniesionych kosztów na wynagrodzenie oraz składki na ubezpieczenia społeczne od refundowanej kwoty. Roboty publiczne mają charakter doraźny i są stosowane jako narzędzie zapewnienia bezrobotnym dochodów i zatrudnienia nawet czasowego. Chodzi tu przede wszystkim o powstrzymanie procesu utraty kwalifikacji przez bezrobotnych. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku robót publicznych. Są one zlecane przez samorzady terytorialne oraz instytucje użyteczności publicznej. Roboty publiczne stanowią zachętę do dalszego poszukiwania zatrudnienia, są swoistego rodzaju działaniem osłonowym poprzez szansę na podtrzymanie pracy oraz nabycie prawa do zasiłku. Organizowanie robót publicznych ma sens w regionach objętych wysokim bezrobociem oraz w celu aktywizacji bezrobotnych długotrwale. Ta forma aktywizacji zawodowej w okresach niskiego bezrobocia zmienia jednak swój charakter i stanowi instrument rozwoju społeczno - gospodarczego.

---

²²⁸ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (Dz. Urz. UE L 214 z 09.08.2008, str. 3)

²²⁹ Długotrwale bezrobotnych lub kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, powyżej 50 roku życia, bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego, samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia, niepełnosprawnych, będących dłużnikami alimentacyjnymi.

²³⁰ Art. 57 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz cytowane rozporządzenie w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne.

Bezrobotnemu podejmującemu działalność gospodarczą mogą być przyznane jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej²³¹. Warto zaznaczyć, że dotacja taka obejmuje również koszty pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa. Dotacja jest przyznawana w wysokości nie większej niż 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia. Przyznanie bezrobotnemu dotacji jest dokonywane na podstawie umowy cywilnoprawnej (poprzedzonej wnioskiem) zawartej przez powiatowy urząd pracy z bezrobotnym na piśmie.

Zachętę do tworzenia nowych miejsc pracy²³² w Polsce oprócz prac interwencyjnych tworzą także koszty wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy²³³. Te dwie formy stanowią rodzaj pomocy publicznej przeznaczonej na tworzenie nowych miejsc pracy lub rekrutację pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji, zgodnie z przepisami Unii Europejskiej²³⁴. Koszty wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy mogą być refundowane przez co najmniej 6 miesięcy w wysokości nie wyższej niż 6-krotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego na dzień zawarcia umowy z powiatowym urzędem pracy. Po przedstawieniu udokumentowanych kosztów refundacja jest dokonywana na wniosek pracodawcy.

W Polsce są również stosowane formy aktywnej polityki rynku pracy przeznaczone dla młodych bezrobotnych i osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy: przygotowanie zawodowe i staż. Przygotowanie zawodowe dorosłych²³⁵ polega na zdobywaniu przez bezrobotnego praktycznej nauki zawodu (12 do 18 miesięcy) lub przyuczeniu do pracy (3 do 6 miesięcy). Nabywanie umiejętności praktycznych jest realizowane u pracodawcy. Pracodawca musi stworzyć program określający formy przygotowania zawodowego oraz zadania i umiejętności, jakie nabędą skierowani. W okresie

---

²³¹ Art. 46 ust. 1 pkt 2, ust. 3–5 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2009 r. w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 62, poz. 512).

²³² Pomoc państwa na tworzenie nowych miejsc pracy jest udzielana, jeżeli utworzone miejsce pracy:

- stanowi wzrost netto liczby pracowników u danego pracodawcy, w porównaniu ze średnią z ostatnich 12 miesięcy,

- będzie utrzymane przez minimalny okres 2 lat w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw lub 3 lat – w przypadku przedsiębiorstw nie będących małym ani średnim.

²³³ Art. 46 ust. 1 pkt 1, ust. 2, 4, 5 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz cytowane rozporządzenie w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej.

²³⁴ Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L 379 z 28.12.2006 r., str. 5) oraz Rozporządzenie Komisji (WE) nr 875/2007 z dnia 24 lipca 2007 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis dla sektora rybołówstwa i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1860/2004 (Dz. Urz. UE L 193 z 25.07.2007 r., str. 6).

²³⁵ Art. 53 ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 kwietnia 2009 r. w sprawie przygotowania zawodowego dorosłych (Dz. U. Nr 61, poz. 502).

odbywania przygotowania zawodowego bezrobotny otrzymuje stypendium. Staż jest najbardziej popularną formą aktywizacji zawodowej młodych bezrobotnych lub bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy (np. nie posiadających stażu pracy). Umożliwia zdobycie doświadczenia zawodowego w rzeczywistych warunkach pracy, co w konsekwencji powinno ułatwić podjęcie pracy. Okres trwania powinien umożliwić zdobycie kwalifikacji lub umiejętności zawodowych założonych w programie. Skierowanie na staż na okres od 3 do 12 miesięcy może otrzymać bezrobotny, który nie ukończył 25 roku życia lub nie ukończył 27 roku życia, w przypadku absolwentów szkół wyższych²³⁶. Na okres stażu od 3 do 6 miesięcy otrzymuje skierowanie osoba będąca w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Powiatowe urzędy pracy oferują także inne formy wsparcia w ramach zajęć w klubach pracy oraz poradnictwo zawodowe. Kluby pracy prowadzą zajęcia dla bezrobotnych mających trudności w uzyskaniu zatrudnienia. Zajęcia w małych grupach (do 14 osób) pozwalają odkryć własne mocne strony, poznać metody aktywnego poszukiwania pracy, nauczyć się zasad tworzenia życiorysu zawodowego i listu motywacyjnego, przygotować się do korzystnego zaprezentowania się podczas rozmowy kwalifikacyjnej. Poradnictwo zawodowe polega na udzielaniu pomocy osobom bezrobotnym i poszukującym pracy (również niepełnosprawnym), mającym trudności w wyborze zatrudnienia, zawodu lub kierunku szkolenia. Ta pomoc realizowana jest w formie porad indywidualnych oraz grupowych zajęć. Podstawową formą pracy doradcy jest rozmowa, której głównym celem jest uświadomienie bezrobotnemu atutów, które byłyby znaczące w chwili podejmowania decyzji zawodowych oraz efektywne działania. Osoba poszukująca zatrudnienia dzięki poradzcie może poszerzyć wiedzę o lokalnym rynku pracy, zawodach, możliwościach szkolenia, zasadach pisania dokumentów aplikacyjnych i sposobach efektywnej autoprezentacji. Sprzyjają temu takie zasoby poradnictwa, jak:

- testy zainteresowań i preferencji zawodowych;
- komputerowe i książkowe opisy zawodów;
- informatory o uczelniach, szkołach oraz instytucjach prowadzących kursy zawodowe;
- katalog zakładów pracy chronionej²³⁷.

Oprócz przedstawionych wyżej metod aktywizacji zawodowej powiatowe urzędy pracy mogą finansować koszty egzaminów oraz koszty uzyskania licencji i studiów

---

²³⁶ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 sierpnia 2009 r. w sprawie szczególnych warunków odbywania stażu przez bezrobotnych (Dz. U. nr 142, poz. 1160).

²³⁷ www.pup.wroclaw.ibip.pl. (dostęp: 02.02.2010).

podyplomowych²³⁸. Ponadto możliwy jest zwrot kosztów przejazdu przez okres do 12 miesięcy z miejsca zamieszkania i powrotu do miejsca zatrudnienia, lub przez okres odbywania u pracodawcy stażu, przygotowania zawodowego dorosłych lub odbywania zajęć z zakresu poradnictwa zawodowego lub pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy bezrobotnemu²³⁹. Prace społecznie użyteczne są organizowane przez gminę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej w wymiarze do 10 godzin w tygodniu. Osoba wykonująca prace społecznie użyteczne zachowuje status osoby bezrobotnej²⁴⁰. Bezrobotnemu bez kwalifikacji zawodowych, podejmującemu w okresie 12 miesięcy od dnia zarejestrowania w PUP, który podjął dalszą naukę w szkole ponadgimnazjalnej dla dorosłych albo w szkole wyższej w formie studiów niestacjonarnych może zostać przyznane stypendium²⁴¹. Do otrzymania stypendium kwalifikuje tylko i wyłącznie podjęcie nauki po raz pierwszy na wyższym poziomie niż ostatnio zakończony. Warto także dodać, że 5 sierpnia 2009 r. weszła w życie ustawa o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych. Dzięki tym przepisom, osoby, które straciły pracę, mają prawo ubiegać się o dopłatę do kredytu hipotecznego²⁴². Jednorazowe refundowanie poniesionych kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne w związku z zatrudnieniem skierowanego bezrobotnego²⁴³ następuje, gdy pracodawca zatrudnił skierowanego bezrobotnego, będącego w bardzo niekorzystnej sytuacji²⁴⁴, w pełnym

---

²³⁸ Art. 42a i 43 ust. 1 i 3 cytowanej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku.

²³⁹ Art. 45 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

²⁴⁰ Art. 73a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku oraz Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 25 października 2005r. w sprawie trybu organizowania prac społecznie użytecznych (Dz. U. Nr 210, poz. 1745).

²⁴¹ Art. 55 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18.08.2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przyznawania zasiłku dla bezrobotnych, stypendium i dodatku aktywizacyjnego (Dz. U. Nr 136, poz. 1118).

²⁴² Ustawa z dnia 19 czerwca 2009 r. o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych udzielonych osobom, które utraciły pracę (Dz.U. Nr 115 poz. 964 z późn. zm.).

²⁴³ Art. 47 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz cytowane rozporządzenie w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne.

²⁴⁴ - bez stałego zatrudnienia za wynagrodzeniem w okresie ostatnich sześciu miesięcy; lub

- nie ma wykształcenia ponadgimnazjalnego lub zawodowego; lub

- jest w wieku ponad 50 lat; lub

- jest osobą dorosłą mieszkającą samotnie, mającą na utrzymaniu co najmniej jedną osobę; lub

- pracuje w sektorze lub zawodzie w państwie członkowskim, w którym dysproporcja kobiet i mężczyzn jest co najmniej 25 % większa niż średnia dysproporcja we wszystkich sektorach gospodarki w tym państwie członkowskim i należy do tej grupy stanowiącej mniejszość; lub

- jest członkiem mniejszości etnicznej w państwie członkowskim, który w celu zwiększenia szans na uzyskanie dostępu do stałego zatrudnienia musi poprawić znajomość języka, uzupełnić szkolenia zawodowe lub zwiększyć doświadczenie zawodowe, lub

- jest osobą bezrobotną przez co najmniej 24 miesiące.

wymiarze czasu pracy przez okres co najmniej 1 roku oraz po upływie tego okresu. Kwota refundacji nie przekracza 300% wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Wymienione wcześniej formy wsparcia ze strony PUP-ów nie są stosowane w tak szerokim zakresie jak szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, koszty wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, przygotowanie zawodowe, staż, kluby pracy czy poradnictwo zawodowe. Są jednak dowodem na to, że pomoc bezrobotnym ze strony publicznych służb zatrudnienia dotyczy szerokiego zakresu możliwości.

3.3. Aktywne zasoby pracy na lokalnych rynkach pracy województwa dolnośląskiego

3.3.1. Analiza zatrudnienia w powiatach Dolnego Śląska

W celu rozpoczęcia analizy zatrudnienia i bezrobocia w województwie dolnośląskim na początku zasadnym wydaje się przedstawienie liczby zatrudnionych. W niniejszej pracy omówiono ludność pracującą w głównym miejscu pracy. Aktywność zawodowa nie ogranicza się tylko do jednego miejsca pracy, dlatego też należy przyjąć kryterium oznaczające główne miejsce pracy. Osoby zatrudnione mogą określić, że za najważniejsze miejsce zatrudnienia uznają to, które przynosi im najwyższy dochód lub też to, które ma najwyższy wymiar czasu pracy. Jedna osoba może być zatrudniona u kilku pracodawców, więc w analizie pominięto dodatkowe źródła utrzymania.

Informacje dotyczące zatrudnienia i bezrobocia obejmują lata 2000–2008 ze względu na reformę administracyjną przeprowadzoną w Polsce w roku 1999. Z tego powodu występują ograniczenia w dostępności danych dotyczących powiatów województwa dolnośląskiego sprzed roku 1999. Ponadto informacje dotyczące bezrobotnych objętych najczęściej stosowanymi formami aktywnej polityki rynku pracy oraz wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych na poszczególne programy zgromadzono od roku 2000. Dlatego też dane na temat zatrudnienia i bezrobocia w województwie dolnośląskim obejmują lata 2000–2008.

Informacje odnoszące się do liczby ludności zatrudnionej w głównym miejscu pracy oraz poziomu stopy bezrobocia w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska zostały opisane za pomocą klasycznych parametrów statystycznych. Spośród miar położenia (przeciętnych)²⁴⁵ najczęściej wykorzystywana do objaśnienia danych jest średnia arytmetyczna²⁴⁶ oraz

---

²⁴⁵ S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, op. cit., s. 46, 61–65.

²⁴⁶ Charakteryzuje typowy poziom wartości cechy.

odchylenie standardowe²⁴⁷. Ze względu na różne miana przedstawione w niniejszym rozdziale zmienne dotyczące zatrudnienia i bezrobocia oraz liczby osób objętych wybranymi metodami przeciwdziałania bezrobociu wraz z wydatkami Funduszu Pracy przeznaczonymi na poszczególne programy aktywnej polityki rynku pracy opisano współczynnikiem zmienności²⁴⁸, którego duże wartości świadczą o zróżnicowaniu zbiorowości²⁴⁹.

Przy omawianiu informacji zawartych w niniejszym podrozdziale należy odnieść się do reformy administracyjnej przeprowadzonej w 1999 roku. Miała ona na celu przede wszystkim usprawnienie działań władz lokalnych (decentralizacja władzy). Po ustanowieniu powiatów pojawiły się możliwości rozwoju społeczności lokalnych, poprzez przeniesienie kompetencji w ręce władz niższego szczebla ze względu na większy związek z miejscowymi społecznościami. Część powiatów mogła być słaba ekonomicznie i mało efektywna. Analizując dane z tabeli 11 można zauważyć duże dysproporcje między liczbą zatrudnionych w poszczególnych powiatach. Trzeba od razu podkreślić, że nie jest to wynik pojawienia się bezrobocia. Należy brać pod uwagę aspekty historyczne i kulturowe. Przede wszystkim jako kryteria tworzenia powiatów przyjęto opinię podmiotów regionalnych (województw, samorządów objętych proponowanymi wtedy zmianami); fakt pełnienia funkcji powiatu przed reformą z 1975 roku oraz istnienie więzi społecznych i geograficznych między gminami. Wśród powiatów znajdują się takie, które są ośrodkami wielkomijskimi (Wrocław) lub siedzibami byłych władz wojewódzkich (Legnica, Głogów, Jelenia Góra, Wałbrzych). Do typowo przemysłowych powiatów bez wątplenia w województwie dolnośląskim można zaliczyć powiaty: głogowski, legnicki, lubiński, polkowicki, wrocławski, a do turystyczno-uzdrowiskowych takie, jak: jeleniogórski, kłodzki, wałbrzyski.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 11 zaobserwowano, iż liczba pracujących w głównym miejscu pracy w województwie dolnośląskim podlegała znacznym wahaniom. W roku 2000 wynosiła 642 046. Malą stopniowo do roku 2003, aby w kolejnym okresie wzrastać. W 2007 osiągnęła poziom 703 747, czyli więcej niż na początku analizowanego okresu. Sytuacja dotycząca liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy w powiatach Dolnego Śląska była zróżnicowana. W 14 powiatach liczba pracujących była mniejsza

---

²⁴⁷ Mierzy przeciętną różnicę poszczególnych wartości cechy względem średniej arytmetycznej. Jest także wykorzystywane do konstrukcji typowego przedziału wartości. W przedziale tym mieszczą się wartości około 2/3 wszystkich obserwowanych jednostek. Rozszerzeniem powyższej nierówności jest *reguła trzech sigm*, mówiącej o tym, że wystąpienie obserwacji o wartości spoza przedziału (średnia arytmetyczna +/- 3x odchylenie standardowe) jest bardzo mało prawdopodobne.

²⁴⁸ W odróżnieniu od odchylenia standardowego jest miarą względną, czyli zależną od wielkości średniej arytmetycznej. Zazwyczaj podawany w %, stosowany najczęściej przy ocenie dwóch lub więcej grup ze względu na te same cechy oraz przy badaniu jednej zbiorowości biorąc pod uwagę wiele różnorodnych cech.

²⁴⁹ S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka op. cit., s. 65.

w 2008 roku niż w roku 2000, na początku analizowanego okresu, natomiast w 14 z nich²⁵⁰ liczba ta była wyższa. Największy wzrost liczby pracujących w głównym miejscu pracy zaobserwowano w powiecie wrocławskim ziemskim, a największy spadek w powiecie kłodzkim. W powiecie górowskim liczba pracujących nie przekroczyła 5 tys. w całym badanym okresie. Malą w całym analizowanym przedziale czasu, z wyjątkiem roku 2004.

Tabela 11. Liczba pracujących w głównym miejscu pracy w województwie dolnośląskim w latach 2000–2008 w osobach

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Powiat bolesławiecki	15 515	14 989	14 445	14 368	14 465	15 412	15 745	16 821	17 438
Powiat dzierzoniowski	17 921	16 704	17 208	16 071	15 675	14 992	14 892	15 192	16 102
Powiat głogowski	19 622	18 639	17 829	16 967	17 336	17 443	17 703	18 860	19 737
Powiat górowski	4 938	4 833	4 589	4 291	4 360	4 236	4 226	4 199	4 384
Powiat jaworski	8 489	7 854	7 997	7 571	7 322	7 623	7 920	7 919	8 111
Powiat Jelenia Góra m.	25 151	24 802	23 327	22 619	23 112	23 368	23 201	23 391	24 818
Powiat jeleniogórski	11 365	10 421	10 091	9 459	9 539	9 393	9 711	10 145	9 694
Powiat kamiennogórski	9 593	8 340	7 765	7 530	7 865	8 033	7 840	8 211	7 808
Powiat kłodzki	31 084	29 045	27 984	26 757	25 876	25 590	26 372	26 343	26 026
Powiat Legnica m.	29 663	28 818	27 678	26 811	27 756	28 284	29 628	30 376	33 936
Powiat legnicki	7 179	6 685	6 392	6 245	6 139	6 057	6 078	6 464	6 680
Powiat lubański	9 637	8 669	8 845	8 751	8 638	8 678	8 581	8 532	8 867
Powiat lubiński	25 365	24 995	23 950	24 449	23 315	23 909	24 376	25 573	25 536
Powiat lwówecki	6 543	6 267	6 168	6 048	6 163	6 355	6 744	6 774	7 388
Powiat milicki	6 326	6 204	6 445	6 196	6 277	6 227	6 300	6 166	6 258
Powiat oleśnicki	16 926	16 961	16 397	16 751	17 285	18 118	19 484	20 360	19 749
Powiat oławski	12 559	11 973	12 054	11 680	12 354	14 430	16 103	18 565	20 028
Powiat polkowicki	23 296	22 837	22 484	23 558	24 425	24 763	25 735	27 886	28 081
Powiat strzeliński	6 477	6 235	5 655	5 631	5 579	5 928	6 503	6 691	6 702
Powiat średzki	6 868	7 287	7 522	8 125	7 959	7 856	8 812	9 371	9 421
Powiat świdnicki	32 549	30 439	28 798	28 497	28 982	29 402	30 119	31 841	33 464
Powiat trzebnicki	10 279	9 981	9 901	9 374	9 346	9 629	10 005	10 893	11 219
Powiat wałbrzyski	36 899	35 287	34 921	36 122	36 543	37 048	37 092	39 298	39 750
Powiat wołowski	9 232	9 284	9 504	9 428	9 450	9 250	9 593	9 232	8 895
Powiat Wrocław m.	200 260	192 541	181 032	179 926	182 010	189 689	198 262	211 156	234 481
Powiat wrocławski	13 100	15 640	14 309	15 909	16 248	17 168	19 622	27 789	30 120
Powiat ząbkowicki	11 837	10 908	10 301	10 292	9 908	9 659	9 942	10 148	10 416
Powiat zgorzelecki	25 884	26 004	24 669	24 033	22 880	22 575	22 751	22 456	22 477
Powiat zlotoryjski	7 489	6 921	6 545	6 205	6 159	6 108	6 015	6 215	6 161
ogółem	642 046	619 563	594 805	589 664	592 966	607 223	629 355	666 867	703 747

Źródło: Bank Danych Regionalnych - www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

Do powiatów o najmniejszej liczbie pracujących w głównym miejscu pracy w latach 2000–2008 należały powiaty: górowski, jaworski, kamiennogórski, legnicki, lubański, lwówecki, milicki, strzeliński, średzki, wołowski i zlotoryjski. Powiaty o największej liczbie

²⁵⁰ W latach 2000–2002 powiat wałbrzyski grodzki i ziemski przedstawiono łącznie.

pracujących w głównym miejscu pracy w analizowanym okresie to: wrocławski grodzki, wałbrzyski, świdnicki, legnicki grodzki i kłodzki. Powiat wrocławski grodzki posiadał największą liczbę osób pracujących w głównym miejscu pracy w całym województwie dolnośląskim. Na podstawie analizy danych z tabeli 11 można zaobserwować ogólną tendencję. W większości powiatów w latach 2000–2003 liczba zatrudnionych w głównym miejscu pracy spadała. Od roku 2004 pojawiły się symptomy poprawy na rynku pracy ze względu na wzrost liczby zatrudnionych we wszystkich powiatach. W siedemnastu powiatach nastąpił wzrost liczby zatrudnionych w roku 2004 w porównaniu z okresem poprzednim. Taka sama sytuacja miała miejsce w liczbie zatrudnionych ogółem w całym województwie dolnośląskim.

Ze względu na różnice w liczbie zatrudnionych w poszczególnych powiatach trzeba inaczej ocenić zmiany na lokalnych rykach pracy. Z obserwacji indeksów łańcuchowych (zawartych w załączniku I) wynika, że okres obejmujący lata 2000–2008 nie jest jednorodny. Można wyróżnić dwa okresy: lata 2000–2003 oraz lata 2004–2008. Na podstawie indeksów łańcuchowych wyznaczono średnioroczne tempo zmian (tabela 12), informujące o zmianach liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy w powiatach Dolnego Śląska w latach 2000–2003, 2004–2008 oraz w całym analizowanym okresie tj. 2000–2008.

Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli 12 można stwierdzić, iż w latach 2000–2008 w większości powiatów województwa dolnośląskiego średnioroczne tempo zmian było dodatnie. Świadczy to o wzroście liczby zatrudnionych w latach 2000–2008 w większości powiatów. Dodatkowo średnioroczne tempo zmian w latach 2000–2008 zanotowano w powiatach lubińskim, lwóweckim, milickim, oleśnickim, oławskim, polkowickim, strzelińskim, średzkim, świdnickim, trzebnickim, wałbrzyskim, wołowskim, wrocławskim grodzkim i miejskim. Tempo zmian było ujemne w czternastu powiatach. W latach 2000–2003 w większości powiatów tempo zmian liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy było ujemne. W powiatach polkowickim, średzkim, wołowskim i wrocławskim na podstawie danych z tabeli 12 można wnioskować, że liczba zatrudnionych w latach 2000–2003 wzrastała. Najbardziej niekorzystne tempo zmian zanotowano w powiecie kamiennogórskim, gdzie średnioroczne tempo spadku liczby zatrudnionych w latach 2000–2003 wyniosło 7,75%. W latach 2004–2008 sytuacja w województwie dolnośląskim przedstawiała się odmiennie. W większości powiatów stwierdzono dodatnie tempo zmian, co wskazuje na wzrost liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy w tym okresie. Ujemne tempo zmian, świadczące o spadku liczby pracujących w latach 2004–2008 wystąpiło tylko w powiatach kłodzkim, wołowskim, zgorzeleckim i złotoryjskim. Natomiast

największe dodatnie tempo zmian, a co za tym idzie, wzrost liczby zatrudnionych, odnotowano w powiatach oławskim i wrocławskim.

Tabela 12. Średnioroczne tempo zmian liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy w powiatach Dolnego Śląska w latach 2000-2003, 2004-2008, 2000-2008 w %

	2000-2003	2004-2008	2000-2008
Powiat bolesławiecki	-2,53	3,95	1,47
Powiat dzierzoniowski	-3,57	0,04	-1,33
Powiat glogowski	-4,73	3,07	0,07
Powiat górowski	-4,57	0,43	-1,48
Powiat jaworski	-3,74	1,39	-0,57
Powiat Jelenia Góra m.	-3,48	1,87	-0,17
Powiat jeleniogórski	-5,94	0,49	-1,97
Powiat kamiennogórski	-7,75	0,73	-2,54
Powiat kłodzki	-4,87	-0,55	-2,20
Powiat Legnica m.	-3,31	4,83	1,70
Powiat legnicki	-4,54	1,36	-0,90
Powiat lubański	-3,16	0,26	-1,04
Powiat lubiński	-1,22	0,87	0,08
Powiat lwówecki	-2,59	4,08	1,53
Powiat milicki	-0,69	0,20	-0,14
Powiat oleśnicki	-0,35	3,35	1,95
Powiat oławski	-2,39	11,39	6,01
Powiat polkowicki	0,37	3,57	2,36
Powiat strzeliński	-4,56	3,54	0,43
Powiat średzki	5,76	3,00	4,03
Powiat świdnicki	-4,33	3,27	0,35
Powiat trzebnicki	-3,03	3,66	1,10
Powiat wałbrzyski	-0,71	1,93	0,93
Powiat wołowski	0,70	-1,16	-0,46
Powiat Wrocław m.	-3,51	5,44	1,99
Powiat wrocławski	6,69	13,62	10,97
Powiat ząbkowicki	-4,56	0,24	-1,59
Powiat zgorzelecki	-2,44	-1,33	-1,75
Powiat zlotoryjski	-6,08	-0,14	-2,41

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych - www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

Na podstawie informacji zawartych w tabelach 11 i 12 można zauważyć, że w latach 2000-2003 warunki na dolnośląskim rynku pracy pogarszały się. Pomimo dużego przestrzennego zróżnicowania poszczególnych powiatów, analiza danych upoważnia do stwierdzenia, iż sytuacja na rynku pracy mierzona liczbą zatrudnionych poprawiała się od roku 2004 ze względu na wzrost zatrudnionych w głównym miejscu pracy.

3.3.2. Poziom i struktura bezrobocia w powiatach Dolnego Śląska

Najczęściej stosowanym wskaźnikiem opisującym sytuację na rynku pracy jest stopa bezrobocia. Wartości tej miary dla poszczególnych powiatów województwa

dolnośląskiego w latach 2000–2008 zostały przedstawione w tabeli 13. Na podstawie danych w niej zawartych można zauważyć, że prawie we wszystkich powiatach stopa bezrobocia była najwyższa w 2003 roku, z wyjątkiem dzierzoniowskiego (najwyższy poziom w 2005 roku) i wałbrzyskiego (największa stopa bezrobocia w 2002). Można zauważyć, że w przypadku stopy bezrobocia nie ma tak dużych dysproporcji między poszczególnymi powiatami, jak w przypadku liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy.

Tabela 13. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000–2008 w %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Powiat bolesławiecki	24	24,5	24,4	27,2	25,3	22,4	17,5	13,8	11,5
Powiat dzierzoniowski	25,7	29,6	30,2	31,9	31,7	33,1	29,3	24	21,5
Powiat glogowski	20,6	23,7	25	26,1	23,7	22	18	13,3	11,3
Powiat górowski	24,8	27,1	27,5	34,2	32,7	31,6	28,1	21,3	19,2
Powiat jaworski	26,3	29,6	30,5	32,7	30,7	29,1	24,3	18,8	16,5
Powiat Jelenia Góra m.	13,6	16,5	17,2	17,6	15,1	12,6	10,7	7,7	6,7
Powiat jeleniogórski	22,2	26,6	27,4	29,7	27,1	25,1	22,2	15,1	13,7
Powiat kamiennogórski	26,6	31,3	30	32,4	29,3	27	22,8	15,7	16,1
Powiat kłodzki	25,5	29,8	30,3	33,8	32,9	32,2	27,7	23	21,6
Powiat Legnica m.	17,9	20,7	21,7	21,9	20,3	18,2	13,7	7,9	6,7
Powiat legnicki	25,5	27,7	28	32	30,5	29,1	23,3	17,2	14,1
Powiat lubański	27,4	31,6	30,1	31,8	31	29	25,4	22,2	22,6
Powiat lubiński	15,9	17,8	20,1	20,7	17,6	14,2	10,5	7,4	6,3
Powiat lwówecki	29,4	31,4	30,9	35,9	33,7	32,5	29,9	24,1	20,7
Powiat milicki	19,3	21,9	21,9	25,4	24,6	23,2	18,9	16,2	14,5
Powiat oleśnicki	22,2	25,6	25,9	26,8	24	21,2	16,6	11,5	11,2
Powiat oławski	21,5	24,9	26,3	28	23,8	19,1	13,3	8,7	8,2
Powiat polkowicki	15,8	17,5	17,5	17,8	15,6	14,3	11,5	8,7	7,4
Powiat strzebiński	22	25,9	26,3	31,6	31,4	29,3	25,6	19	13,2
Powiat średzki	20,7	22,9	21,4	22,6	22,5	20,5	16,7	10,3	8,8
Powiat świdnicki	23,5	27,5	26,9	28,4	26,2	23,9	20,2	12,5	12,1
Powiat trzebnicki	20	24,2	24,4	28	26,8	25,1	20,6	14,6	10,4
Powiat wałbrzyski*	31,8	37,8	39,1	30	29,1	27,1	23,6	16,7	15
Powiat wołowski	20,6	22,4	22	24,5	23,2	22,1	18,4	15,5	15,4
Powiat Wrocław m.	7,3	9,9	12,2	12,9	12,3	10,9	8,1	4,7	3,5
Powiat wrocławski	12,6	15,2	17,3	19,6	19,2	17,3	11,5	5,7	3,6
Powiat ząbkowicki	23,9	26,8	28,1	30,3	29,9	30	26,3	17,9	17,5
Powiat zgorzelecki	18,8	21,2	22,1	24,2	24,5	22	17,1	11,8	10,8
Powiat zlotoryjski	27,1	31	32,3	35,8	34,9	33,4	29,2	25,2	23

* W latach 2000–2002 dane dla powiatów wałbrzyskiego grodzkiego i miejskiego przedstawiono łącznie.

Źródło: Bank Danych Regionalnych - www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

W celu uzupełnienia oceny sytuacji na dolnośląskim rynku pracy warto posłużyć się indeksami dynamiki, podobnie jak w przypadku liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy. Aby ocenić zmiany w poszczególnych powiatach na podstawie łańcuchowych

indeksów (zawartych w załączniku I) wyznaczono średnioroczne tempo zmian stopy bezrobocia, przedstawione w tabeli 14.

Tabela 14. Średnioroczne tempo zmian stopy bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000–2003, 2004–2008, 2000–2008 w %

	2000-2003	2004-2008	2000-2008
Powiat bolesławiecki	4,26	-15,82	-8,79
Powiat dzierzoniowski	7,47	-7,59	-2,21
Powiat głogowski	8,21	-15,42	-7,23
Powiat górowski	11,31	-10,90	-3,15
Powiat jaworski	7,53	-12,79	-5,66
Powiat Jelenia Góra m.	8,97	-17,56	-8,47
Powiat jeleniogórski	10,19	-14,34	-5,86
Powiat kamiennogórski	6,80	-13,05	-6,08
Powiat kłodzki	9,85	-8,57	-2,05
Powiat Legnica m.	6,95	-21,09	-11,56
Powiat legnicki	7,86	-15,12	-7,14
Powiat lubański	5,09	-6,60	-2,38
Powiat lubiński	9,19	-21,17	-10,93
Powiat lwówecki	6,88	-10,43	-4,29
Powiat milicki	9,59	-10,61	-3,51
Powiat oleśnicki	6,48	-16,01	-8,20
Powiat oławski	9,20	-21,78	-11,35
Powiat polkowicki	4,05	-16,10	-9,05
Powiat strzeliński	12,83	-16,02	-6,19
Powiat średzki	2,97	-17,19	-10,14
Powiat świdnicki	6,52	-15,69	-7,96
Powiat trzebnicki	11,87	-17,97	-7,85
Powiat wałbrzyski	-1,92	-12,94	-8,97
Powiat wołowski	5,95	-8,87	-3,57
Powiat Wrocław m.	20,90	-22,96	-8,78
Powiat wrocławski	15,87	-28,75	-14,50
Powiat ząbkowicki	8,23	-10,40	-3,82
Powiat zgorzelecki	8,78	-14,90	-6,69
Powiat zlotoryjski	9,72	-8,47	-2,03

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych - www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

Dane zawarte w tabeli 14 wskazują na ujemne tempo zmian w latach 2000–2008 we wszystkich powiatach województwa dolnośląskiego bez wyjątku. Obserwacja danych rzeczywistych wskazuje na odmienną sytuację – podział na dwa okresy: 2000–2003 (wzrost stopy bezrobocia we wszystkich powiatach) oraz 2004–2008. Ponadto z analizy indeksów łańcuchowych dynamiki wynika podobna sytuacja. W latach 2000–2003 we wszystkich powiatach województwa dolnośląskiego (poza wałbrzyskim) tempo zmian było dodatnie. Świadczy to o niekorzystnej sytuacji na dolnośląskim rynku pracy ze względu na wzrost stopy bezrobocia. Największe dodatnie tempo zmian w tym okresie zaobserwowano

w powiecie wrocławskim grodzkim. W latach 2000–2003 stopa bezrobocia w powiecie wzrosła średnio o 20,9%. W latach 2004–2008 we wszystkich powiatach tempo zmian było ujemne. W wielu powiatach średnioroczne tempo spadku stopy bezrobocia wyniosło w tym okresie ponad 10%. Do takich powiatów należą: legnicki grodzki, lubiński, oławski, wrocławski miejski, wrocławski. Taka sytuacja wskazuje na fakt, że w tych powiatach następował szybszy spadek stopy bezrobocia niż w pozostałych.

Informacje na temat stopy bezrobocia świadczą o tym, że województwo dolnośląskie było zróżnicowane przestrzennie. W latach 2000–2003 we wszystkich powiatach rósł poziom bezrobocia. Od roku 2004 w województwie nastąpiła poprawa sytuacji na rynku pracy. Świadczy o tym także wzrost liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy. Dane dotyczące poziomu bezrobocia na Dolnym Śląsku należy jednak wzbogacić. Informacje odnoszące się do liczby bezrobotnych zarejestrowanych w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego według wykształcenia, stażu pracy oraz czasu pozostawania bez pracy zostały zgromadzone na podstawie ogólnie dostępnych statystyk dotyczących rynku pracy. Bezrobotni zostali opisani według następujących typów wykształcenia: wyższego, policealnego i średniego zawodowego, średniego ogólnokształcącego, zasadniczego zawodowego oraz gimnazjalnego. Kolejnym kryterium podziału bezrobotnych zarejestrowanych w województwie dolnośląskim był czas pozostawania bez pracy. Bezrobotni zostali zarejestrowani według następujących kategorii pozostawania bez zatrudnienia: do trzech miesięcy, 3 do 6 m-cy, pół roku do roku, od roku do dwóch lat oraz powyżej dwóch lat. Warto wspomnieć, że bezrobotni nie posiadający pracy do 3 m-cy są bezrobotnymi krótkotrwale. Zarejestrowani od 3 m-cy do roku są bezrobotnymi średniookresowo, a powyżej 1 roku – długotrwale. W przypadku informacji dotyczących liczby bezrobotnych zarejestrowanych w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego według stażu zastosowano następujące podziały stażu pracy: bez stażu, mniej niż rok, od roku do 5 lat, od 5 do 10, od 10 do 20, od 20 do 30 oraz powyżej 30 lat. Wszystkie kategorie dotyczące podziału bezrobotnych zostały przedstawione według typologii stosowanej przez Główny Urząd Statystyczny. Dla wszystkich zgromadzonych danych dotyczących liczby bezrobotnych zostały obliczone takie parametry, jak: średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, współczynnik zmienności oraz przedział typowych wartości (średnia +/- odchylenie standardowe)²⁵¹.

---

²⁵¹ Tabele zawierające liczbę bezrobotnych według wykształcenia w latach 2000–2008, liczbę bezrobotnych według stażu pracy oraz czasu pozostawania bez pracy w latach 2003–2008 w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego wraz z wybranymi parametrami statystycznymi znajdują się w załączniku IV.

Z danych dotyczących liczby bezrobotnych zarejestrowanych w poszczególnych powiatach wynika, że województwo dolnośląskie było zróżnicowane przestrzennie. W niektórych powiatach liczba bezrobotnych była bardzo wysoka (np. kłodzki, świdnicki, wałbrzyski, wrocławski grodzki i ziemski). Z kolei w innych liczba zarejestrowanych kształtowała się na bardzo niskim poziomie (np. w powiecie górowskim lub milickim). W przypadku liczby bezrobotnych decydującą rolę odgrywa efekt skali. Tak duże różnice w ilości zarejestrowanych mogły pojawić się w wyniku reformy administracyjnej. Wśród powiatów, jak już wcześniej wspomniano, znajdują się te o charakterze typowo przemysłowym, rolniczym lub wielkomiejskim. Ponadto na podstawie wartości współczynników zmienności stwierdzono, że wszystkie powiaty województwa dolnośląskiego pod względem liczby bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia, stażu pracy oraz czasu pozostawania bez pracy były silnie zróżnicowane. W wielu przypadkach przekraczały wartość 1. Dlatego też wykorzystano dane dotyczące udziałów w ogólnej liczbie zarejestrowanych w danym powiecie. Trzeba podkreślić, że informacje dotyczące udziałów bezrobotnych zarejestrowanych według określonych kryteriów stanowiły podstawę analizy w całym niniejszym podrozdziale. Liczbę bezrobotnych według wybranych kryteriów w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego odniesiono do całkowitej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w danym powiecie. Utworzenie struktur pozwoliło przede wszystkim na eliminację efektu skali. W ten sposób zniwelowano różnice między poszczególnymi powiatami. Co istotne, współczynniki zmienności dla struktury zarejestrowanych według poszczególnych kryteriów osiągały znacznie mniejsze wartości niż w przypadku liczby bezrobotnych²⁵².

Jak już wcześniej wspomniano, sytuacja na dolnośląskim rynku pracy opisana stopą bezrobocia zaczęła poprawiać się od roku 2004. Z tego względu, jak również biorąc pod uwagę ciągle zmiany na rynku pracy, strukturę bezrobotnych przedstawiono w niniejszej pracy w latach 2003 i 2008 z dwóch powodów. Po pierwsze, w 2003 roku w większości powiatów Dolnego Śląska stopa bezrobocia była najwyższa (z wyjątkiem powiatów dzierzoniowskiego, wałbrzyskiego i zgorzeleckiego). Po drugie, w roku 2008 sytuacja na dolnośląskim rynku pracy była najlepsza ze względu na najniższą stopę bezrobocia w prawie wszystkich powiatach (poza lubańskim). Trzeba także zaznaczyć, że liczbę bezrobotnych w powiatach jeleniogórskim ziemskim i grodzkim, legnickim ziemskim i grodzkim oraz wrocławskim ziemskim i grodzkim zsumowano, a udziały przedstawiono łącznie.

---

²⁵² Zob. załącznik IV.

W tabeli 15 przedstawiono strukturę bezrobotnych według posiadanego wykształcenia w powiatach Dolnego Śląska w latach 2003 i 2008. Wartości średnie wskazują, że w 2003 roku największe udziały posiadali bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym. Sytuacja na osób z tymi typami wykształcenia przedstawiała się niekorzystnie i świadczyła o deficycie miejsc pracy dla zarejestrowanych z tych grup.

Tabela 15. Struktura bezrobotnych według wykształcenia zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Powiat	wyższe		policealne, średnie zawodowe		średnie ogólnokształcące		zasadnicze zawodowe		gimnazjalne i poniżej	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	0,027	0,058	0,223	0,241	0,060	0,097	0,381	0,317	0,308	0,288
dzierżoniowski	0,026	0,054	0,232	0,228	0,065	0,096	0,301	0,264	0,375	0,358
gólgowski	0,047	0,089	0,254	0,230	0,085	0,115	0,343	0,271	0,271	0,295
górowski	0,022	0,044	0,196	0,202	0,048	0,089	0,385	0,323	0,348	0,343
jaworski	0,029	0,053	0,212	0,226	0,055	0,067	0,370	0,295	0,334	0,358
Jeleniogórski g+z	0,043	0,074	0,193	0,202	0,061	0,085	0,329	0,271	0,374	0,368
kamiennogórski	0,021	0,052	0,166	0,184	0,045	0,079	0,493	0,409	0,275	0,275
kłodzki	0,025	0,048	0,228	0,220	0,077	0,103	0,325	0,284	0,346	0,346
legnicki g+z	0,042	0,025	0,223	0,088	0,055	0,025	0,362	0,137	0,318	0,155
lubański	0,023	0,038	0,228	0,238	0,037	0,061	0,345	0,302	0,367	0,360
lubiński	0,064	0,119	0,237	0,228	0,077	0,125	0,346	0,243	0,276	0,285
lwówecki	0,021	0,037	0,193	0,191	0,048	0,068	0,395	0,343	0,343	0,361
milicki	0,022	0,043	0,187	0,195	0,078	0,113	0,403	0,350	0,310	0,299
oleśnicki	0,025	0,052	0,208	0,223	0,066	0,116	0,400	0,316	0,302	0,294
oławski	0,032	0,068	0,194	0,189	0,059	0,128	0,341	0,250	0,375	0,365
polkowicki	0,025	0,052	0,183	0,170	0,061	0,093	0,381	0,304	0,350	0,382
strzeliński	0,022	0,064	0,214	0,241	0,059	0,091	0,396	0,307	0,309	0,298
średzki	0,025	0,053	0,198	0,186	0,047	0,098	0,344	0,290	0,386	0,373
świdnicki	0,034	0,087	0,242	0,233	0,057	0,089	0,344	0,294	0,323	0,296
trzebnicki	0,021	0,060	0,196	0,178	0,043	0,089	0,441	0,356	0,299	0,318
wałbrzyski	0,037	0,072	0,220	0,209	0,053	0,073	0,332	0,284	0,358	0,362
wołowski	0,032	0,052	0,195	0,197	0,073	0,142	0,379	0,319	0,321	0,291
wrocławski g+z	0,086	0,180	0,224	0,242	0,064	0,083	0,243	0,191	0,382	0,304
ząbkowicki	0,023	0,062	0,244	0,237	0,048	0,092	0,335	0,269	0,349	0,339
zgorzelecki	0,016	0,047	0,209	0,201	0,041	0,085	0,352	0,259	0,382	0,407
złotoryjski	0,023	0,047	0,176	0,168	0,036	0,059	0,409	0,354	0,355	0,373
Średnia	0,031	0,063	0,211	0,206	0,058	0,091	0,364	0,292	0,336	0,327
Współczynnik zmienności	0,485	0,488	0,106	0,163	0,227	0,269	0,130	0,184	0,104	0,156

g – grodzki, z - ziemski

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych – www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

Najmniejsze przeciętne udziały zanotowano dla osób z wykształceniem wyższym. Na rynku pracy dla bezrobotnych z tym wykształceniem nie było więc w 2003 roku większych problemów ze znalezieniem zatrudnienia. Średnie udziały bezrobotnych z wykształceniem ogólnokształcącym były nieznacznie wyższe od udziałów zarejestrowanych w PUP-ach

z wykształceniem wyższym. W przypadku osób, które ukończyły zawodowe szkoły średnie oraz policealne przeciętnie udziały nie były tak wysokie jak w przypadku bezrobotnych z wykształceniem zawodowym i gimnazjalnym.

W 2008 roku sytuacja na dolnośląskim rynku pracy zmieniła się. Wzrosły średnio o połowę udziały osób z wykształceniem wyższym. Jednakże w porównaniu z udziałami bezrobotnych z pozostałymi typami wykształcenia były one najniższe w całym województwie. Zanotowano również przeciętny wzrost udziałów osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. W przypadku bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym zanotowano niewielki spadek udziałów. Wartości średnie pozostawały na bardzo podobnym poziomie w obu porównywanych latach (różnica 0,005). Można zatem uznać, że dla osób z tymi typami wykształcenia w latach 2003 i 2008 nie było istotnych zmian. W 2008 roku zmniejszyły się przeciętnie (o 0,072) udziały posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe. Świadczy to o poprawie sytuacji na rynku pracy dla osób, które ukończyły szkołę zawodową. Niewielki przeciętny spadek (0,009) zarejestrowano także w przypadku bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym. Jest to sygnał mówiący o nieznacznej poprawie warunków na rynku pracy.

Na podstawie wartości współczynników zmienności ustalono, że w 2003 roku najmniejsza przestrzenna zmienność województwa dolnośląskiego dotyczyła osób posiadających wykształcenie gimnazjalne oraz policealne i średnie zawodowe. Wartość tej miary w obu przypadkach pozostawała praktycznie na tym samym poziomie. Z kolei największa zmienność powiatów nastąpiła dla osób z wykształceniem wyższym. Powiaty Dolnego Śląska nie różniły się istotnie między sobą także z uwagi na udziały bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W przypadku osób legitymujących się ukończeniem szkoły średniej województwo dolnośląskie charakteryzowało się dość dużą zmiennością (jednakże mniejszą niż w przypadku posiadających wykształcenie wyższe).

W 2008 roku wartości współczynnika zmienności, w porównaniu do roku 2003, wzrosły dla wszystkich grup porównywanych ze względu na typ wykształcenia. Zwiększyła się więc przestrzenna zmienność Dolnego Śląska z uwagi na udziały bezrobotnych z określonym wykształceniem. W 2008 roku największe zróżnicowanie powiatów wystąpiło w przypadku udziałów tych, którzy ukończyli szkoły wyższe. Jednakże wartość współczynnika w 2008 roku, w porównaniu do roku 2003 wzrosła minimalnie. Zatem w obu porównywanych latach zmienność przestrzenna województwa dolnośląskiego pozostawała praktycznie na tym samym poziomie. W 2008 roku, pomimo wzrostu wartości współczynnika zmienności, powiaty ze względu na udziały bezrobotnych z wykształceniem policealnym

i średnim zawodowym nie różniły się istotnie między sobą. Dla osób z tymi typami wykształcenia sytuacja wyglądała podobnie w większości powiatów ze względu na małe zróżnicowanie. W 2008 roku nastąpił niewielki wzrost wartości współczynnika zmienności dla osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Zmienność przestrzenna Dolnego Śląska dla udziałów osób z tym wykształceniem była w latach 2003 i 2008 porównywalna. W 2008 roku zwiększyło się także zróżnicowanie powiatów z uwagi na udziały bezrobotnych, którzy ukończyli szkoły zawodowe. Województwo dolnośląskie w 2008 roku charakteryzowało się najmniejszą przestrzenną zmiennością pod względem udziałów bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym.

W 2003 roku najmniejszy był udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym we wszystkich powiatach województwa dolnośląskiego bez wyjątku. Z kolei największe udziały w większości powiatów (z wyjątkiem dzierzoniowskiego, jeleniogórskiego, kłodzkiego, lubańskiego, olawskiego, średzkiego, wałbrzyskiego, wrocławskiego, ząbkowickiego i zgorzeleckiego) posiadały osoby, które ukończyły szkoły zawodowe. W 2008 roku we wszystkich powiatach (poza legnickim) nastąpił wzrost udziałów osób z wyższym wykształceniem oraz średnim ogólnokształcącym. Jest to sygnał świadczący o pogorszeniu się sytuacji na rynku pracy dla osób z tymi typami wykształcenia. W 2008 roku we wszystkich powiatach, w porównaniu do roku 2003, nastąpił spadek udziałów bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

W 2008 roku największe udziały w 18 powiatach posiadali legitymujący się wykształceniem gimnazjalnym. Dla tych osób w 2003 i 2008 roku w powiatach kłodzkim i kamiennogórskim udziały kształtowały się na tym samym poziomie. W 2003 roku w 15 powiatach udziały bezrobotnych, którzy ukończyli szkoły gimnazjalne były wyższe niż w 2008 roku. Również w 15 powiatach w 2003 roku podobny przypadek miał miejsce dla osób z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym. Na podstawie wartości średnich ustalono, że w 2008 roku nastąpiła niewielka poprawa sytuacji na rynku pracy dla osób z tymi typami wykształcenia.

Czas pozostawania bezrobotnych bez pracy od momentu rejestracji w PUP był kolejnym kryterium, na podstawie którego dokonano analizy struktury bezrobocia na Dolnym Śląsku w latach 2003 i 2008. W tabeli 16 przedstawiono strukturę bezrobotnych w województwie dolnośląskim według czasu pozostawania bez pracy. W 2003 roku przeciętnie najwyższe udziały posiadali bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy (bezrobotni długotrwale).

Tabela 16. Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Powiat	3 m-ce i mniej		3 – 6 m-cy		6 – 12 m-cy		12 – 24 m-cy		powyżej 24 m-cy	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	0,249	0,443	0,175	0,222	0,157	0,150	0,147	0,186	0,272	0,097
dzierżoniowski	0,176	0,314	0,110	0,158	0,169	0,148	0,192	0,379	0,353	0,249
głogowski	0,223	0,336	0,144	0,187	0,168	0,157	0,178	0,320	0,287	0,165
górowski	0,208	0,408	0,121	0,181	0,166	0,151	0,175	0,260	0,331	0,122
jaworski	0,209	0,404	0,127	0,185	0,137	0,128	0,163	0,282	0,363	0,175
Jeleniogórski g+z	0,232	0,506	0,128	0,165	0,181	0,127	0,192	0,203	0,267	0,117
kamiennogórski	0,306	0,543	0,149	0,185	0,141	0,128	0,148	0,144	0,256	0,068
kłodzki	0,183	0,357	0,124	0,147	0,154	0,151	0,190	0,345	0,349	0,210
legnicki g+z	0,204	0,482	0,124	0,163	0,174	0,150	0,190	0,205	0,308	0,114
lubański	0,231	0,353	0,140	0,174	0,161	0,155	0,173	0,318	0,296	0,181
lubiński	0,210	0,515	0,158	0,252	0,186	0,116	0,206	0,117	0,241	0,049
lwówecki	0,208	0,408	0,133	0,189	0,132	0,141	0,177	0,262	0,350	0,154
milicki	0,233	0,378	0,156	0,180	0,173	0,145	0,191	0,297	0,248	0,193
oleśnicki	0,213	0,406	0,140	0,165	0,158	0,162	0,181	0,267	0,307	0,163
oławski	0,224	0,421	0,132	0,179	0,161	0,141	0,184	0,259	0,299	0,153
polkowicki	0,175	0,339	0,125	0,160	0,156	0,133	0,169	0,368	0,375	0,242
strzeliński	0,189	0,406	0,118	0,152	0,166	0,146	0,186	0,296	0,342	0,194
średzki	0,252	0,485	0,138	0,167	0,151	0,112	0,164	0,236	0,294	0,145
świdnicki	0,224	0,526	0,145	0,175	0,171	0,138	0,184	0,161	0,276	0,075
trzebnicki	0,215	0,341	0,135	0,172	0,167	0,115	0,191	0,371	0,291	0,240
wałbrzyski	0,203	0,426	0,131	0,157	0,156	0,152	0,196	0,265	0,314	0,143
wołowski	0,207	0,370	0,143	0,148	0,156	0,146	0,176	0,336	0,318	0,207
wrocławski g+z	0,172	0,348	0,131	0,106	0,174	0,114	0,226	0,432	0,296	0,333
ząbkowicki	0,218	0,438	0,124	0,191	0,153	0,135	0,188	0,236	0,317	0,129
zgorzelecki	0,168	0,384	0,115	0,155	0,166	0,153	0,203	0,309	0,348	0,193
złotoryjski	0,243	0,402	0,122	0,137	0,134	0,122	0,166	0,339	0,336	0,200
Średnia	0,210	0,402	0,132	0,169	0,158	0,137	0,180	0,280	0,303	0,177
Współczynnik zmienności	0,139	0,155	0,109	0,159	0,085	0,106	0,095	0,279	0,118	0,380

g – grodzki, z - ziemski

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych – www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

Najmniejsze średnie udziały dotyczyły zarejestrowanych od 3 do 6 miesięcy. Sytuacja dla bezrobotnych długotrwale przedstawiała się wyjątkowo niekorzystnie. Jest to grupa narażona w szczególności na wykluczenie społeczne z uwagi na długi czas pozostawania bez pracy. Bezrobotni długotrwale powinni być aktywizowani bez względu na poziom bezrobocia w danym powiecie. Przeciętnie wysoki był udział bezrobotnych pozostających bez pracy do trzech miesięcy. Tę grupę również należy szybko aktywizować. W 2003 roku średnie udziały zarejestrowanych w PUP-ach od 6 do 12 miesięcy oraz od roku do dwóch lat kształtowały się na podobnym poziomie. Można więc uznać, że sytuacja dla tych grup bezrobotnych na Dolnym Śląsku była porównywalna.

W 2008 roku nastąpiła diametralna zmiana na rynku pracy. Przeciętnie o połowę spadły udziały bezrobotnych długotrwale. Z kolei pogorszyła się sytuacja dla bezrobotnych pozostających bez pracy do trzech miesięcy. Udziały średnio wzrosły dwukrotnie. Jest to bardzo niekorzystne zjawisko. Pogorszyła się także sytuacja zarejestrowanych od 3 do 6 miesięcy, od 6 do 12 miesięcy oraz od roku do dwóch lat. We wszystkich przypadkach zanotowano przeciętny wzrost udziałów.

Wartości współczynników zmienności w 2003 roku wskazywały na niewielkie zróżnicowanie przestrzenne województwa dolnośląskiego z uwagi na udziały bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy. W żadnym przypadku nie zanotowano wartości większej od 20%. Świadczy to o tym, że we wszystkich powiatach sytuacja poszczególnych grup bezrobotnych była porównywalna. W 2003 roku powiaty najmniej się między sobą różniły ze względu na udziały zarejestrowanych w PUP-ach od 6 do 12 miesięcy oraz od roku do dwóch lat. Największa zmienność przestrzenna Dolnego Śląska dotyczyła udziałów bezrobotnych pozostających bez pracy do trzech miesięcy.

W 2008 roku wartości współczynników wzrosły we wszystkich przypadkach. Zwiększyła się więc przestrzenna zmienność województwa dolnośląskiego z uwagi na udziały bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez zatrudnienia. Największe zróżnicowanie powiatów nastąpiło dla osób pozostających bez pracy od 12 do 24 miesięcy (wzrost w porównaniu do roku 2003 o 0,184) oraz dla bezrobotnych długotrwale (wzrost o 0,262). Powiaty najmniej się między sobą różniły dla zarejestrowanych od 6 do 12 miesięcy. Dla figurujących w ewidencji PUP-ów do 3 miesięcy oraz od 3 do 6 miesięcy wartości współczynników zmienności przyjęły podobne wartości. Można więc sądzić, że dla tych dwóch grup bezrobotnych zróżnicowanie powiatów było porównywalne.

W 2003 roku we wszystkich powiatach (poza kamiennogórskim) zarejestrowano najwyższy udział pozostających bez pracy powyżej dwóch lat. W 2003 roku, w porównaniu do 2008, w zdecydowanej większości powiatów (poza lwóweckim, oleśnickim) udziały były wyższe. W 2008 roku, w porównaniu z rokiem 2003, nastąpił wzrost udziałów bezrobotnych pozostających bez pracy do trzech miesięcy we wszystkich powiatach bez wyjątku. W niektórych z nich wartości te przekraczały 50% (jeleniogórski, kamiennogórski, lubiński i świdnicki). W większości powiatów w 2008 roku nastąpił wzrost udziałów pozostających bez pracy od 3 do 6 miesięcy oraz od roku do dwóch lat. Na podstawie danych z tabeli 16 można więc stwierdzić, że pogorszyła się w 2008 roku sytuacja dla bezrobotnych krótkotrwale oraz pozostających bez pracy od 12 do 24 miesięcy.

W tabeli 17 przedstawiono strukturę bezrobotnych według stażu pracy w latach 2003 i 2008. Wartości średnie wskazują, że w 2003 roku najmniejsze udziały dotyczyły bezrobotnych o stażu pracy powyżej 30 lat. Przeciętnie udziały legitymujących się stażem pracy poniżej jednego roku, od 5 do 10 lat oraz od 20 do 30 lat kształtowały się na podobnym poziomie. Analogiczna sytuacja dotyczyła osób ze stażem od 1 do 5 lat oraz od 10 do 20 lat. Jednakże średnie udziały dla tych dwóch grup były wyższe niż dla wcześniej wyróżnionych. W 2003 roku przeciętnie największe udziały zarejestrowano dla osób bez stażu pracy. Świadczy to o niekorzystnych warunkach na rynku pracy dla bezrobotnych z tej grupy.

W 2008 roku, z uwagi na wzrost średnich udziałów, zdecydowanie pogorszyła się sytuacja dla osób legitymujących się stażem pracy powyżej 30 lat (wzrost o 0,124 w porównaniu do roku 2003). Dla posiadających staż pracy od 5 do 10 lat, od 10 do 20 lat oraz od 20 do 30 lat zarejestrowano niewielki przeciętny spadek udziałów. Wartości średnie dla tych trzech grup bezrobotnych pozostawały jednak w latach 2003 i 2008 na prawie tym samym poziomie. Można więc sądzić, że sytuacja zarejestrowanych ze stażem od 5 do 30 lat była podobna w obu porównywanych latach. Niewielki przeciętny wzrost udziałów w 2008 roku dotyczył bezrobotnych ze stażem do jednego roku oraz od 1 do 5 lat. Dla tej ostatniej grupy średnie udziały były najniższe w całym województwie. Poprawiła się także sytuacja bezrobotnych bez stażu pracy, z uwagi na przeciętny spadek udziałów.

Wartości współczynników zmienności wskazują, że w 2003 roku powiaty województwa dolnośląskiego najmniej się między sobą różniły w przypadku osób ze stażem pracy od 5 do 10 lat oraz od 10 do 20 lat. Największa przestrzenna zmienność województwa dolnośląskiego dotyczyła posiadających staż pracy do jednego roku oraz powyżej 30 lat (współczynnik przyjął tę samą wartość). Wartości tej miary kształtowały się na porównywalnym poziomie w przypadku pracujących przed rejestracją w PUP od 1 do 5 lat oraz od 20 do 30 lat. Jednak przestrzenne zróżnicowanie powiatów z uwagi na udziały bezrobotnych z tych dwóch grup można uznać za niewielkie²⁵³. W przypadku osób bez stażu pracy zmienność przestrzenna województwa dolnośląskiego była średnia.

W 2008 roku prawie dwukrotnie wzrosła wartość współczynnika dla osób ze stażem pracy powyżej 30 lat. Województwo dolnośląskie charakteryzowało się więc największą przestrzenną zmiennością z uwagi na udziały bezrobotnych z tej grupy. W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, zarejestrowano spadek wartości współczynnika dla

---

²⁵³ Zgodnie z interpretacją wartości współczynnika zmienności: do 20% zróżnicowanie niewielkie, do 50% średnie zróżnicowanie, powyżej 50% - duże. (Źródło: A. Górka, *Statystyka i demografia – opracowanie tematów*, <http://umcs.net.pl/index.php?act=Attach&type=post&id=1471>, dostęp: 02.06.2010).

posiadających staż pracy poniżej jednego roku, od 1 do 5 lat oraz od 5 do 10 lat. Zmniejszyła się więc zmienność powiatów ze względu na udziały bezrobotnych z tych trzech grup. W przypadku osób bez stażu pracy, oraz pracujących przed rejestracją w PUP od 10 do 20 lat i od 20 do 30 lat w 2008 roku zaobserwowano wzrost zróżnicowania przestrzennego Dolnego Śląska.

Tabela 17. Struktura bezrobotnych według stażu pracy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.

Powiat	bez stażu pracy		1 rok i mniej		1 – 5 lat		5 – 10 lat		10 – 20 lat		20 – 30 lat		powyżej 30 lat	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	0,212	0,168	0,110	0,127	0,221	0,245	0,138	0,134	0,182	0,186	0,120	0,105	0,077	0,209
dzierżoniowski	0,149	0,129	0,095	0,120	0,185	0,183	0,148	0,128	0,234	0,218	0,176	0,177	0,092	0,361
głogowski	0,243	0,213	0,112	0,158	0,208	0,234	0,132	0,129	0,164	0,140	0,125	0,102	0,063	0,111
górowski	0,164	0,202	0,082	0,093	0,244	0,240	0,164	0,144	0,207	0,190	0,127	0,113	0,063	0,092
jaworski	0,148	0,149	0,112	0,145	0,226	0,222	0,161	0,159	0,209	0,180	0,133	0,125	0,075	0,135
jeleniogórski g+z	0,169	0,137	0,158	0,134	0,176	0,197	0,135	0,137	0,187	0,191	0,157	0,157	0,112	0,342
kamiennogórski	0,120	0,095	0,109	0,121	0,236	0,228	0,142	0,134	0,203	0,189	0,176	0,186	0,118	0,500
kłodzki	0,224	0,171	0,104	0,135	0,199	0,211	0,142	0,134	0,176	0,175	0,141	0,144	0,062	0,174
legnicki g+z	0,315	0,246	0,060	0,108	0,165	0,196	0,128	0,122	0,173	0,162	0,145	0,137	0,048	0,116
lubański	0,194	0,178	0,085	0,108	0,227	0,223	0,138	0,126	0,208	0,196	0,137	0,134	0,060	0,193
lubiński	0,261	0,348	0,136	0,149	0,129	0,178	0,140	0,106	0,186	0,119	0,128	0,075	0,073	0,073
lwówecki	0,212	0,179	0,095	0,084	0,209	0,217	0,147	0,152	0,202	0,203	0,127	0,140	0,039	0,136
milicki	0,207	0,157	0,105	0,107	0,209	0,241	0,141	0,155	0,190	0,175	0,131	0,117	0,084	0,312
oleśnicki	0,185	0,207	0,119	0,114	0,202	0,200	0,151	0,143	0,200	0,178	0,128	0,127	0,080	0,150
oławski	0,251	0,227	0,134	0,124	0,173	0,214	0,130	0,123	0,171	0,149	0,125	0,121	0,063	0,181
polkowicki	0,227	0,201	0,136	0,152	0,230	0,248	0,145	0,138	0,172	0,158	0,081	0,082	0,040	0,103
strzeliński	0,274	0,217	0,114	0,141	0,179	0,217	0,134	0,135	0,163	0,145	0,122	0,115	0,047	0,138
średzki	0,222	0,184	0,152	0,152	0,180	0,222	0,132	0,127	0,185	0,167	0,111	0,120	0,075	0,146
świdnicki	0,195	0,139	0,134	0,132	0,168	0,210	0,130	0,125	0,200	0,193	0,155	0,164	0,086	0,270
trzebnicki	0,260	0,180	0,116	0,151	0,147	0,205	0,147	0,144	0,189	0,168	0,127	0,122	0,053	0,169
wałbrzyski	0,177	0,138	0,102	0,135	0,197	0,215	0,136	0,136	0,214	0,191	0,160	0,156	0,073	0,214
wołowski	0,184	0,189	0,178	0,106	0,204	0,239	0,125	0,138	0,182	0,179	0,111	0,121	0,083	0,147
wrocławski g+z	0,245	0,119	0,257	0,219	0,114	0,152	0,093	0,117	0,133	0,164	0,140	0,182	0,078	0,393
ząbkowicki	0,203	0,194	0,122	0,204	0,208	0,185	0,142	0,128	0,190	0,153	0,125	0,115	0,045	0,107
zgorzelecki	0,215	0,203	0,135	0,151	0,211	0,214	0,140	0,131	0,171	0,158	0,118	0,116	0,046	0,139
złotoryjski	0,230	0,168	0,147	0,125	0,195	0,235	0,122	0,149	0,183	0,188	0,112	0,117	0,046	0,101
Średnia	0,211	0,182	0,123	0,134	0,194	0,214	0,138	0,134	0,188	0,174	0,132	0,130	0,069	0,193
Współczynnik zmienności	0,207	0,270	0,302	0,223	0,164	0,107	0,098	0,090	0,108	0,126	0,156	0,214	0,302	0,555

g – grodzki, z - ziemski

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych – www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

W 2003 roku we wszystkich powiatach (poza kamiennogórskim) najniższy był udział bezrobotnych ze stażem pracy powyżej 30 lat. W większości powiatów w 2003 roku, w porównaniu do 2008, zaobserwowano wyższe udziały dla osób bez stażu pracy, pracujących od 5 do 10 lat, od 10 do 30 oraz od 20 do 30 (odpowiednio wzrost w: 21, 19, 21

i 15 powiatach). Na tej podstawie można wnioskować, że dla bezrobotnych z tych grup sytuacja była mniej korzystna w 2003 roku. W 2008 roku wzrosły udziały dla osób ze stażem pracy powyżej 30 lat we wszystkich powiatach (poza lubińskim, gdzie udział miał tę samą wartość co pięć lat wcześniej). Zaobserwowano także pogorszenie się sytuacji dla bezrobotnych ze stażem pracy poniżej jednego roku oraz od 1 do 5 lat, ze względu na wzrost udziałów w większości powiatów (dla obu grup w 18 powiatach).

Dane przedstawione w tabelach 15–17 wskazują na zmiany w strukturze analizowanych zjawisk na rynku pracy. Można zauważyć, iż w roku najwyższych wartości stóp bezrobocia, tj. 2003, zróżnicowanie w większości powiatów województwa dolnośląskiego w przypadku bezrobotnych zarejestrowanych według poszczególnych kryteriów było mniejsze niż w roku najmniejszego poziomu bezrobocia tj. 2008. Sytuacja wymaga więc bardziej szczegółowej analizy, dlatego też w dalszej części pracy porównano udziały poszczególnych grup bezrobotnych ze względu na wykształcenie, czas pozostawania bez zatrudnienia oraz staż pracy z osobna. Aby móc dokładniej ocenić sytuację na rynku pracy w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska do każdego z wykresów dodano przedziały typowych wartości. W powiatach, gdzie wartości udziałów mieściły się w granicach przedziału można wnioskować, że sytuacja na lokalnym rynku pracy była stabilna.

Przestrzenne zróżnicowanie udziałów bezrobotnych z wykształceniem wyższym w województwie dolnośląskim w latach 2003 i 2008 przedstawiono na wykresie 40. W 2003 roku powiaty wrocławski oraz lubiński posiadały najwyższe udziały bezrobotnych z wyższym wykształceniem. W powiecie wrocławskim występowała największa liczba pracujących w głównym miejscu pracy. Ponadto miasto Wrocław to ośrodek wielkomiejski i przemysłowy. W 2003 roku w powiecie nie następował deficyt miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem. Podobna sytuacja miała miejsce w powiecie lubińskim. W 2003 roku wartości udziałów dla pozostałych powiatów mieściły się w granicach przedziału typowych wartości (0,016–0,047). Sytuacja na rynku pracy dla bezrobotnych z wyższym wykształceniem w województwie dolnośląskim w 2003 roku była zatem ustabilizowana.

W 2008 roku ponownie powiaty wrocławski i lubiński okazały się nietypowe. W obu powiatach udziały bezrobotnych wzrosły prawie dwukrotnie (odpowiednio o 0,094 i 0,055). Pogorszyła się więc sytuacja dla osób z wyższym wykształceniem w tych powiatach. Przeciętne wartości udziałów mieściły się w 2008 roku w przedziale 0,032–0,093. Kolejnym powiatem nietypowym, o udziałach najniższych w całym województwie, był powiat legnicki. Świadczy to o niskiej stopie bezrobocia wśród bezrobotnych oraz o deficycie miejsc pracy dla

osób z tym typem wykształcenia na rynku pracy. Liczba powiatów nietypowych w roku 2003, jak i 2008 była niska.

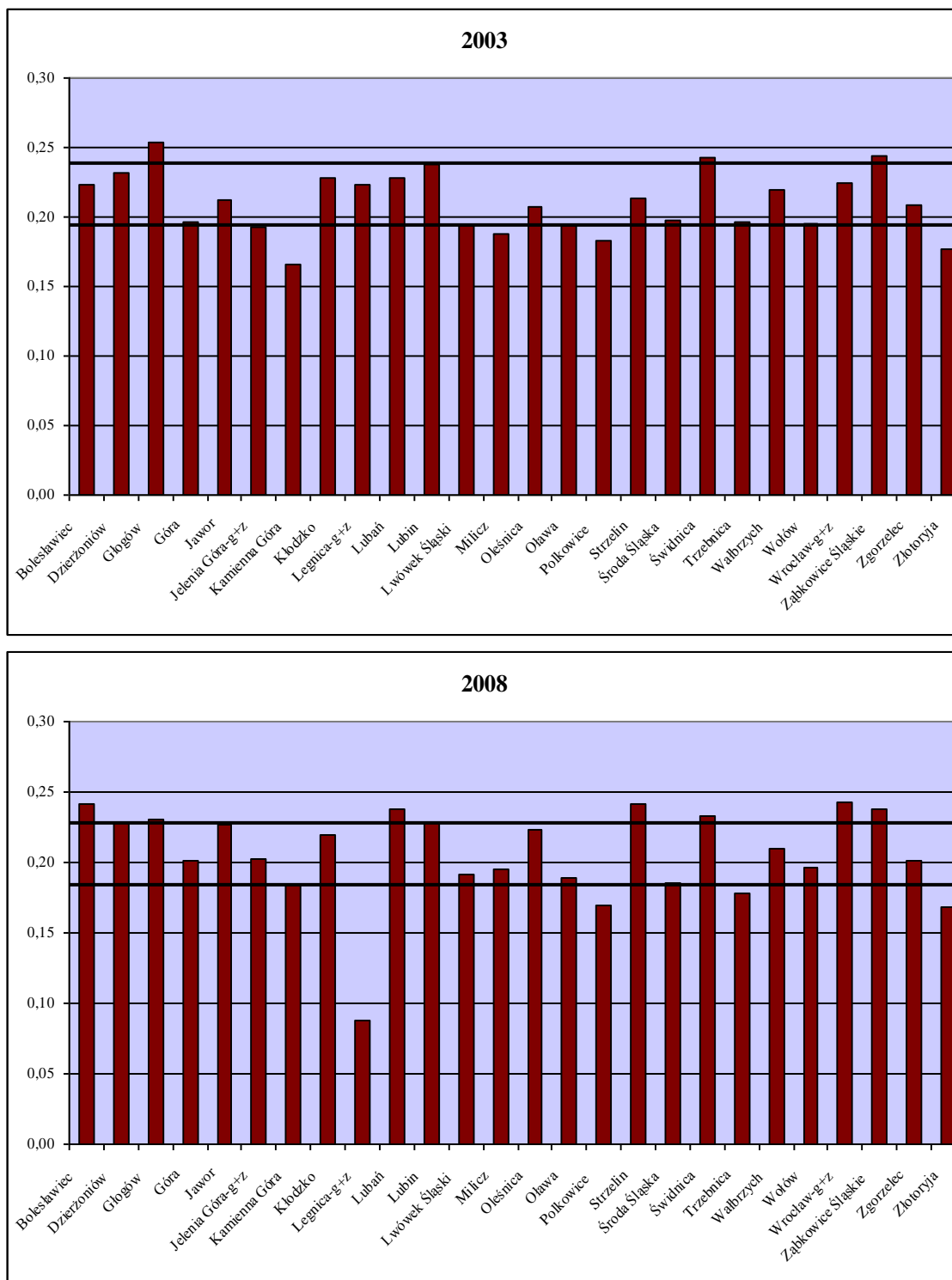
Wykres 40. Udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wykresu 41 obrazującego udziały bezrobotnych z wykształceniem średnim zawodowym oraz policealnym w ogólnej liczbie zarejestrowanych stwierdzono, że w 2003 roku w powiatach: glogowskim, lubińskim, świdnickim oraz ząbkowickim udziały osób z tym typem wykształcenia były najwyższe w całym województwie .

Wykres 41. Udział bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne

Z danych dotyczących poziomu bezrobocia wynika, że w wyszczególnionych powiatach zarejestrowano wysoką stopę bezrobocia (odpowiednio 26,1%, 20,1%, 28,4%, 30,3%). Typowe wartości udziałów w 2003 roku mieściły się w przedziale 0,188–0,203. Kolejnymi powiatami nietypowymi, o najniższych udziałach, okazały się powiaty kamiennogórski, milicki, polkowicki oraz złotoryjski. Wystąpiła tam niska stopa bezrobocia wśród bezrobotnych posiadających wykształcenie średnie i policealne.

W 2008 roku udziały osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym kształtowały się na podobnym poziomie jak w roku 2003. Upoważnia to do stwierdzenia, że wśród zarejestrowanych w PUP-ach legitymujących się tymi typami wykształcenia bezrobotnych nie zanotowano istotnych zmian w obu porównywanych latach. W 2008 wzrosły wprawdzie udziały w większości powiatów, jednakże, w porównaniu do roku 2003, wahania te były niewielkie. W 2008 roku typowe udziały mieściły się w przedziale 0,172–0,239. W porównaniu do roku 2003, zaobserwowano spadek liczby powiatów nietypowych (z 8 do 6). Były to powiaty: bolesławiecki, legnicki, polkowicki, strzebiński, trzebnicki, wrocławski oraz złotoryjski.

Na wykresie 42 przedstawiono udziały bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiatach Dolnego Śląska w latach 2003 i 2008. W 2003 roku udziały osób, które ukończyły szkoły średnie były jednymi z najniższych w ogólnej liczbie bezrobotnych. Tylko udziały bezrobotnych z wykształceniem wyższym kształtowały się na niższym poziomie. W 2003 roku typowy przedział wartości został wyznaczony w granicach 0,045–0,071. Liczba powiatów o nietypowych wartościach udziałów była duża. W powiatach głogowskim, kłodzkim, lubińskim, milickim oraz wołowskim zarejestrowano najwyższe udziały. Natomiast w powiatach lubańskim, trzebnickim, zgorzeleckim wystąpił deficyt miejsc pracy dla osób posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące, z uwagi na najniższe udziały w całym województwie.

W 2008 roku w przedziale 0,066–0,115 znajdowały się typowe udziały bezrobotnych legitymujących się wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Podobnie jak w 2003 roku, były one jednymi z najniższych. Jednakże wzrosły udziały we wszystkich powiatach Dolnego Śląska (z wyjątkiem legnickiego). Analogiczna sytuacja miała miejsce również w przypadku udziałów bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, że w 2008 roku w województwie dolnośląskim nastąpił większy niż w 2003 roku deficyt ofert pracy dla bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. W 2008 roku

zmniejszyła się (z 9 do 7) liczba powiatów nietypowych. Były to powiaty: legnicki, lubański, lubiński, oleśnicki, olawski, wołowski oraz złotoryjski.

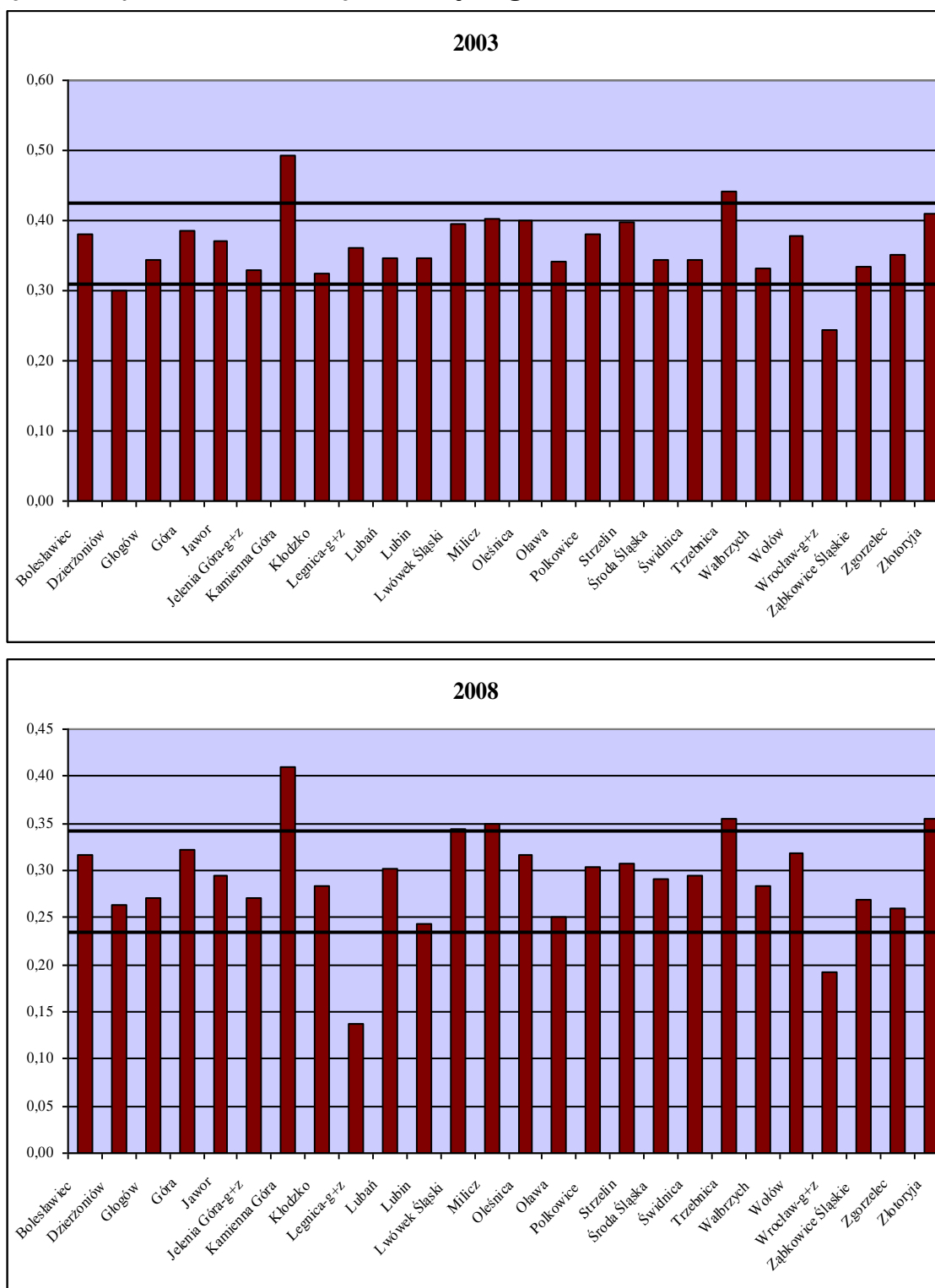
Wykres 42. Udział bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym w woj. dolnośląskim w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Obraz przestrzennego zróżnicowania udziałów bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008 został przedstawiony na wykresie 43.

Wykres 43. Udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wykresu zauważono, że w 2003 roku udziały dla osób, które ukończyły szkoły zawodowe były bardzo wysokie. Można na tej podstawie wnioskować także, że dla bezrobotnych z tym typem wykształcenia w okresie wysokiego poziomu bezrobocia warunki na lokalnym rynku pracy przedstawiały się niekorzystnie. Przeciętne udziały znajdowały się w przedziale 0,317–0,412. W 2003 roku tylko cztery powiaty były nietypowe. W powiatach kamiennogórskim i trzebnickim zanotowano najwyższe udziały. Z kolei w powiatach wrocławskim i dzierzoniowskim zarejestrowano najniższe wartości.

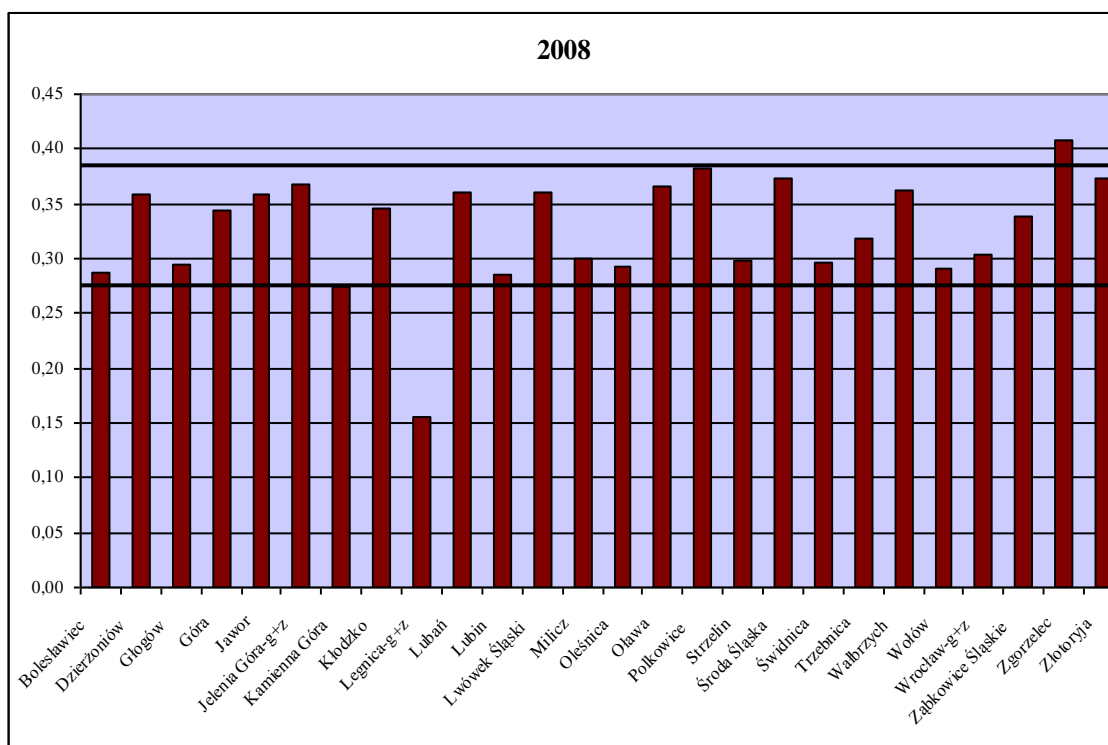
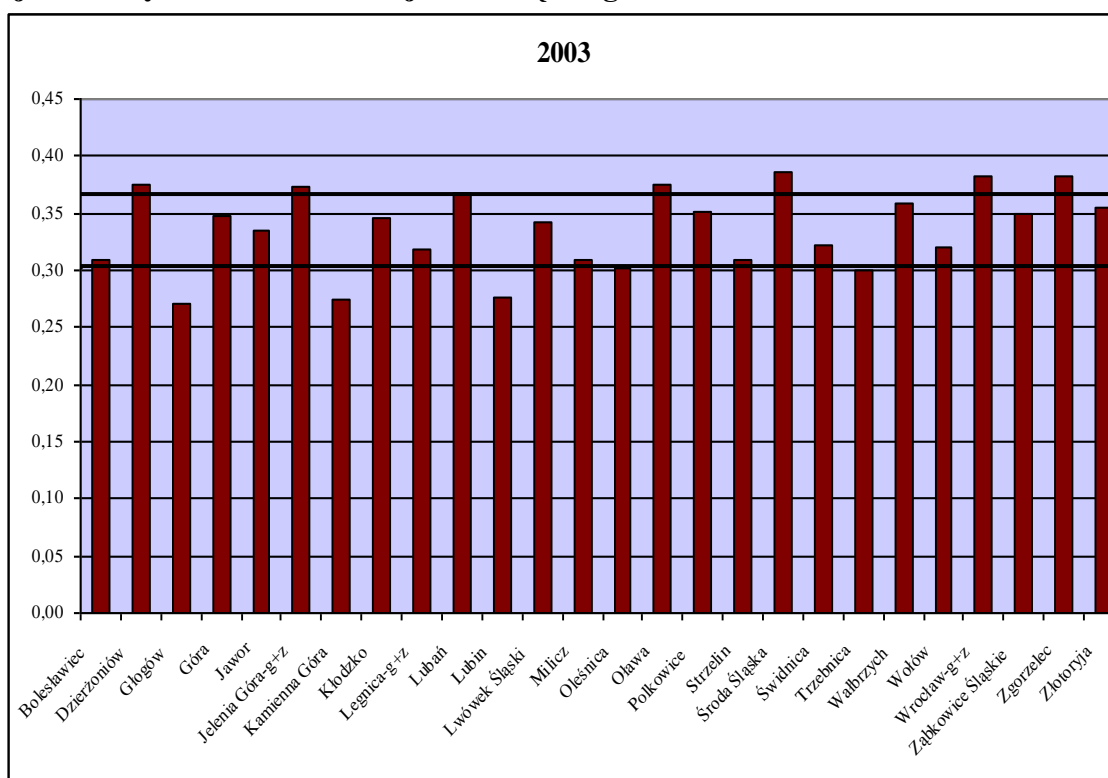
W 2008 roku typowe wartości mieściły się w przedziale 0,238–0,346. W porównaniu do roku 2003 nastąpiło przesunięcie granic przedziału. Zmniejszyły się udziały bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym we wszystkich powiatach. W 2008 roku sytuacja na dolnośląskim rynku pracy dla osób, które ukończyły szkoły zawodowe poprawiła się. W powiecie kamiennogórskim, w którym w obu porównywanych latach zarejestrowano najwyższe udziały, w 2008 roku zanotowano spadek o 0,084. W 2008 roku zwiększyła się liczba powiatów nietypowych (z 4 do 6). Oprócz powiatów kamiennogórskiego i trzebnickiego (w których również w 2003 roku miała miejsce podobna sytuacja) udziały przyjęły najwyższe wartości także w powiatach milickim i złotoryjskim. Z kolei najniższe udziały zarejestrowano w powiatach legnickim i wrocławskim.

Na podstawie wykresu 44 można stwierdzić, że w 2003 roku dla osób legitymujących się wykształceniem gimnazjalnym wysoka liczba powiatów o nietypowych wartościach (10 – najwięcej wśród wszystkich w 2003, były to powiaty: dzierzoniowski, głogowski, jeleniogórski, kamiennogórski, lubiński, oławski, średzki, trzebnicki, wrocławski, zgorzelecki), jak również wysokie udziały w większości powiatów, świadczyła o niekorzystnej sytuacji na lokalnych rynkach pracy. Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,301–0,371.

Zaobserwowano także, że w 2008 roku sytuacja osób z wykształceniem gimnazjalnym zmieniła się w większości powiatów. Zmniejszyły się udziały bezrobotnych z tym typem wykształcenia, z wyjątkiem powiatów: głogowskiego, jaworskiego, lubińskiego, lwóweckiego, oławskiego, trzebnickiego, wałbrzyskiego, zgorzeleckiego oraz złotoryjskiego. Przeciętne udziały znajdowały się w przedziale (0,276–0,378). Ponadto w roku 2008, w porównaniu do roku 2003, zmniejszyła się liczba powiatów nietypowych (z 10 do 4). Były to powiaty: kamiennogórski, legnicki, polkowicki oraz zgorzelecki. Z uwagi na ciągle wysokie udziały w ogólnej strukturze należałoby osoby z wykształceniem gimnazjalnym aktywizować niezależnie od poziomu bezrobocia.

Wykres 44. Udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

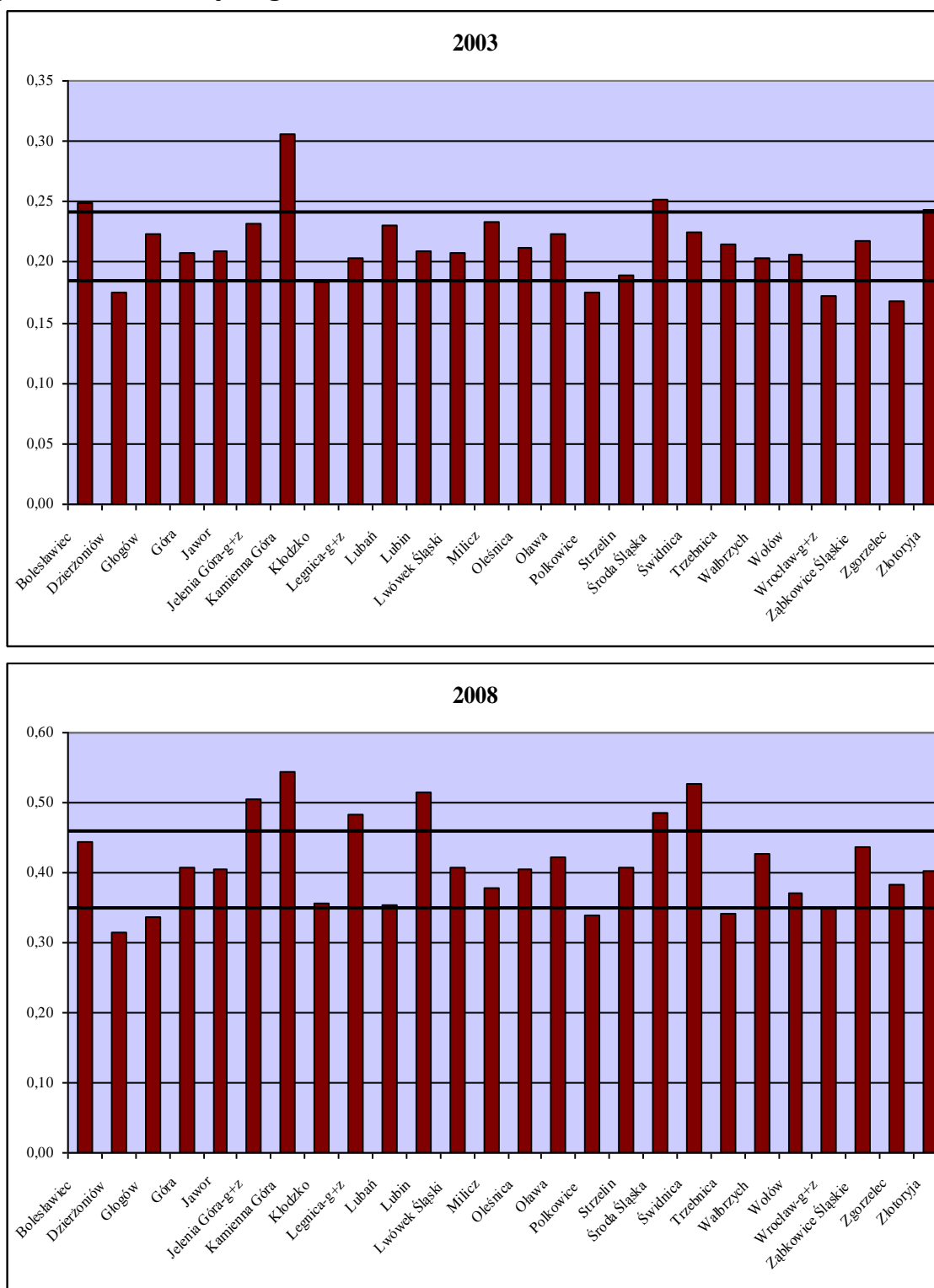
Źródło: Opracowanie własne.

W miarę poprawy sytuacji na rynku pracy postępowało różnicowanie powiatów Dolnego Śląska ze względu na bezrobotnych zarejestrowanych według typów wykształcenia. Warunki na dolnośląskim rynku pracy zmieniały się także w przypadku zarejestrowanych

według kolejnego kryterium: czasu pozostawiania bez pracy. Na kolejnych wykresach zostały przedstawione ich udziały w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2003 i 2008.

Zgodnie z sytuacją wykazaną na wykresie 45 stwierdzono, iż w 2003 udziały bezrobotnych bez pracy do 3 miesięcy były jednymi z najwyższych w większości powiatów.

Wykres 45. Udział bezrobotnych bez pracy 3 m-ce i mniej zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.

Źródło: Opracowanie własne.

W powiatach bolesławieckim, dzierzoniowskim, kamiennogórskim, kłodzkim, polkowickim, średzkim, wrocławskim oraz zgorzeleckim zanotowano nietypowe udziały bezrobotnych pozostających bez pracy (granice przedziału wyznaczono wartościami 0,185–0,244). W 2008 roku zwiększyła się liczba powiatów nietypowych (z 8 do 11). Były to powiaty: dzierzoniowski, głogowski, jeleniogórski, kamiennogórski, legnicki, lubiński, polkowicki, średzki, świdnicki, trzebnicki oraz wrocławski. Granice przedziału typowych wartości wyznaczono wartościami 0,349–0,477. Na podstawie informacji zawartych w tabeli 16 oraz z wykresu 45 można wnioskować, że w roku 2008, w porównaniu do roku 2003 sytuacja w powiatach województwa dolnośląskiego dla tych bezrobotnych pogorszyła się. Pozostający bez pracy do 3 miesięcy to grupa, w której nie wszyscy mogli zostać objęci aktywną polityką rynku pracy, ze względu na niezbyt długi czas pozostawania bez pracy. Zbyt krótki okres rejestracji w PUP mógł wpłynąć także na wybór odpowiedniej metody aktywizacji zawodowej.

Na kolejnym wykresie zostały przedstawione udziały bezrobotnych pozostających bez pracy od 3 do 6 miesięcy w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska w latach 2003 i 2008. W 2003 roku w większości powiatów województwa dolnośląskiego udziały zarejestrowanych w PUP-ach od 3 miesięcy do pół roku mieściły się w granicach przedziału typowych wartości (0,120–0,149). Powiatami nietypowymi okazały się powiaty: bolesławiecki, dzierzoniowski, lubiński, milicki, strzebiński i zgorzelecki (powiat górowski znajdował się w granicach przedziału).

W 2008 roku sytuacja na dolnośląskim rynku pracy w przypadku osób pozostających bez pracy od 3 do 6 miesięcy zmieniła się. W 2008 roku zmniejszyła się liczba powiatów nietypowych (z 6 do 4). Przeciętne udziały mieściły się w przedziale 0,144–0,198. W powiatach bolesławieckim i lubińskim zarejestrowano najwyższe udziały w całym województwie dolnośląskim. W powiatach wrocławskim i złotoryjskim nie występował deficyt miejsc pracy dla bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach od 3 miesięcy do pół roku z uwagi na najniższe udziały. W porównaniu do roku 2003 stwierdzono jednak wzrost udziałów pozostających bez pracy od 3 do 6 miesięcy w 2008 roku we wszystkich powiatach (z wyjątkiem wrocławskiego). Na tej podstawie można wnioskować, że w 2008 roku pogorszyły się warunki dla bezrobotnych nie posiadających zatrudnienia od 3 miesięcy do pół roku, pomimo zmniejszenia się liczby powiatów nietypowych. Sytuacja na lokalnych rynkach pracy była zatem mniej ustabilizowana w 2008 roku niż w 2003.

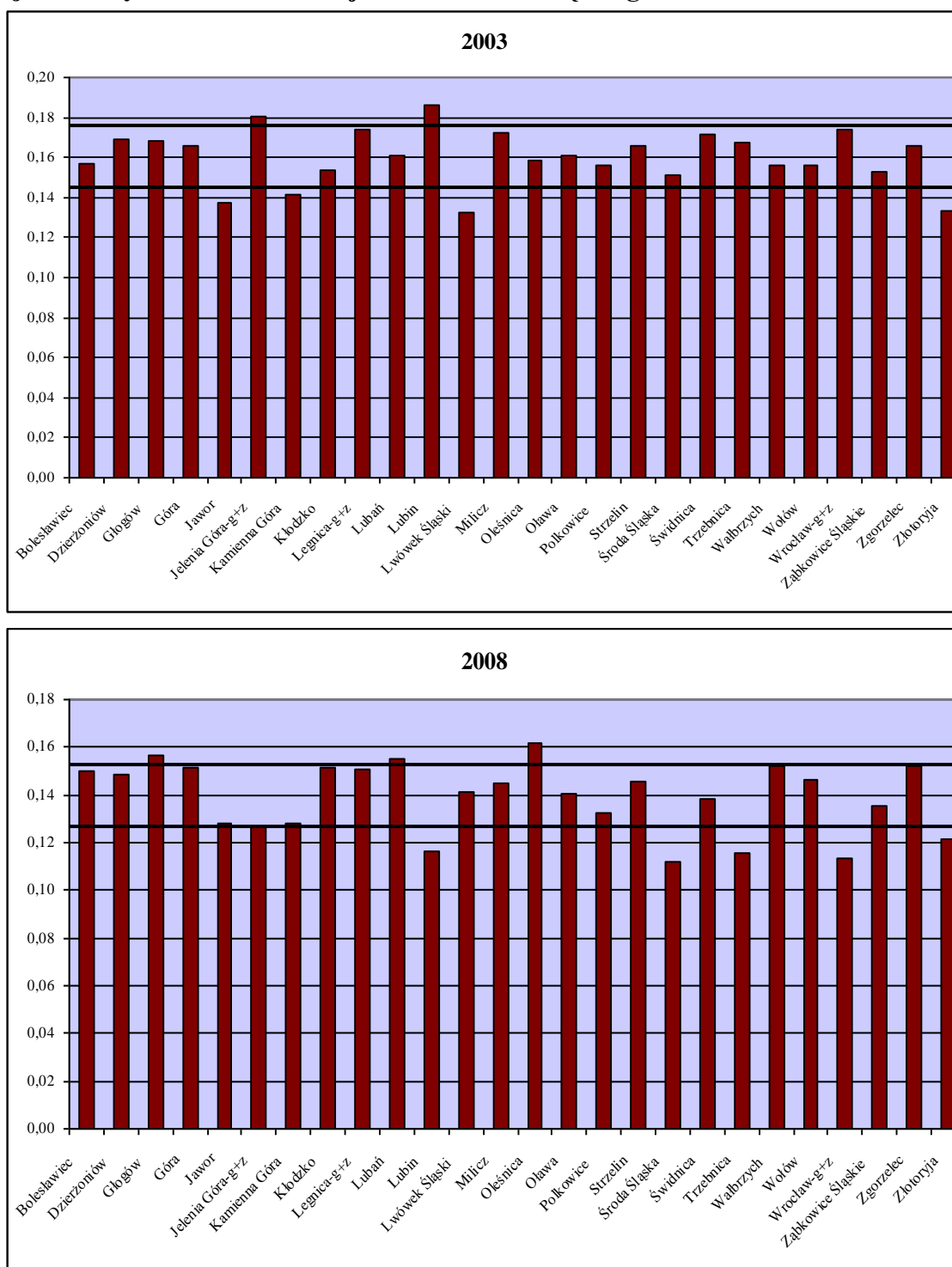
Wykres 46. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 3–6 m-cy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Na wykresie 47 zostały przedstawione udziały bezrobotnych pozostających bez pracy od 6 do 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.

Wykres 47. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 6 do 12 m-cy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

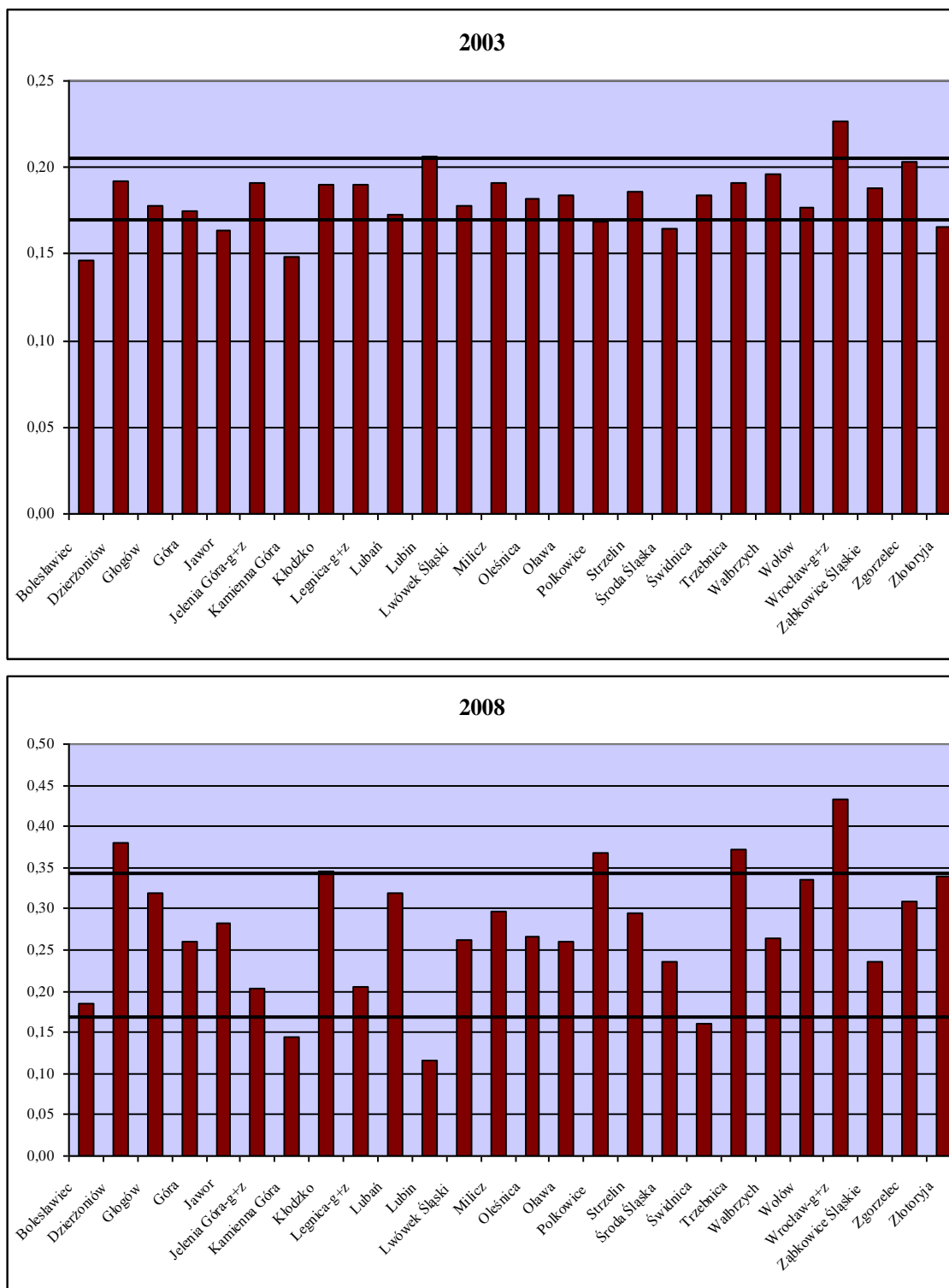
Źródło: Opracowanie własne.

W 2003 roku w większości powiatów udziały pozostających bez pracy od 6 do 12 miesięcy mieściły się w przedziale typowych wartości (0,147–0,174). W powiatach jaworskim, jeleniogórskim, kamiennogórskim, lubińskim, lwóweckim i złotoryjskim były nietypowe wartości. W 2008 roku typowe udziały zarejestrowanych w PUP-ach od 6 do 12 miesięcy mieściły się w przedziale 0,124–0,154. W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003,

zwiększyła się liczba powiatów nietypowych (z 6 do 8, powiaty: głogowski, lubański, lubiński, oleśnicki, średzki, trzebnicki, wrocławski i złotoryjski)

Na wykresie 48 przedstawiono udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego od 12 do 24 m-cy.

Wykres 48. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 12–24 m-cy zarejestrowanych w woj. dolnośląskim w latach 2003 i 2008

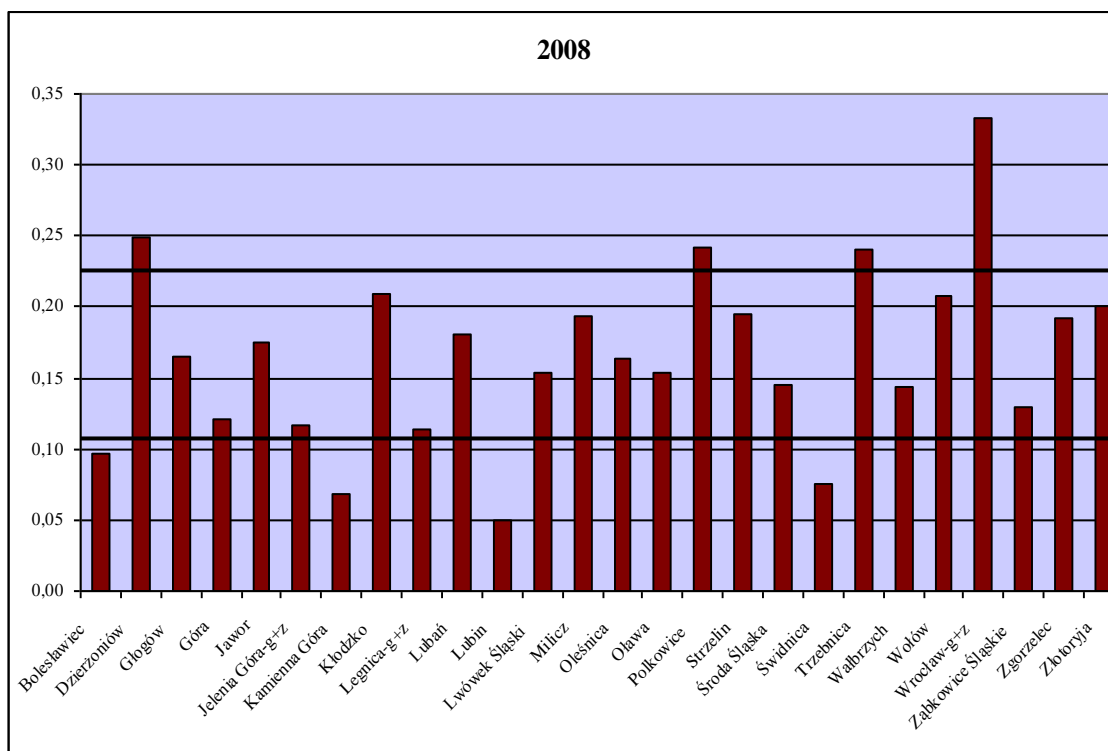
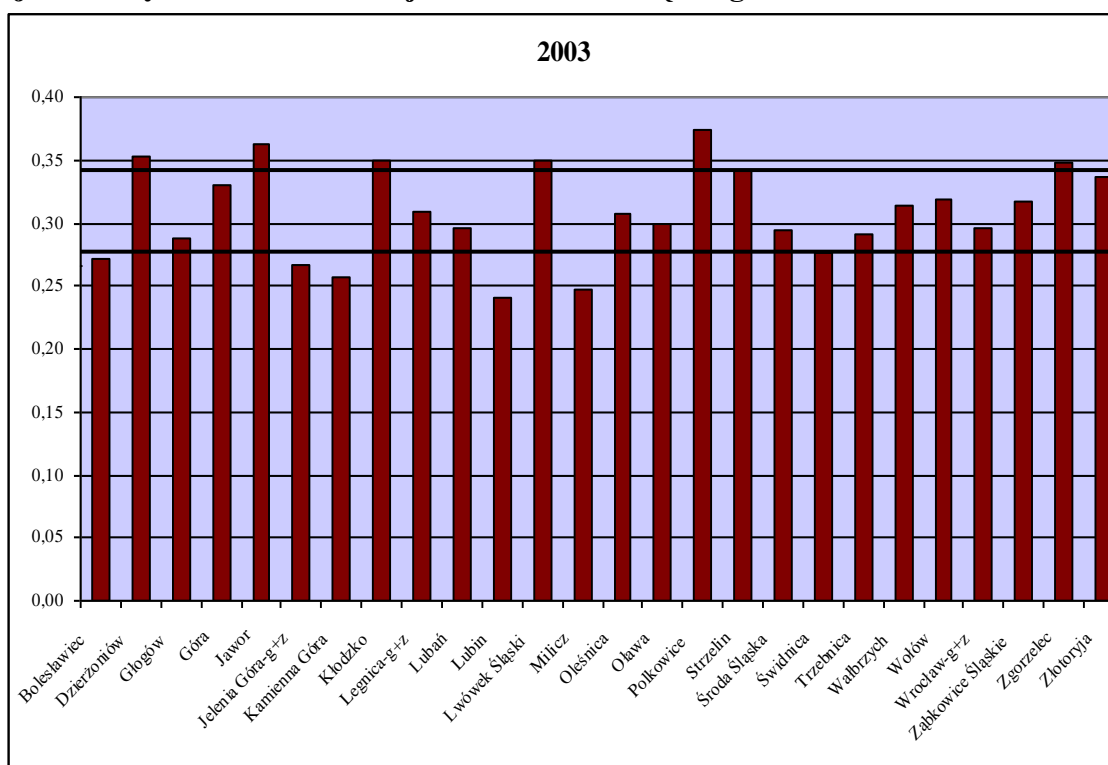

Źródło: Opracowanie własne.

W 2003 roku w powiatach bolesławieckim, jaworskim, kamiennogórskim, lubińskim, średzkim, wrocławskim oraz zgorzeleckim zaobserwowano nietypowe udziały pozostających bez pracy od roku do dwóch lat na rynku pracy. W pozostałych powiatach sytuacja była ustabilizowana. Powiat złotoryjski mieścił się w przedziale typowych wartości (0,165–0,199). W roku 2008, w prawie wszystkich powiatach zwiększyły się udziały osób pozostających bez zatrudnienia od 12 do 24 miesięcy (z wyjątkiem powiatów kamiennogórskiego, lubińskiego oraz świdnickiego). Typowe udziały mieściły się w przedziale 0,199–0,354. W porównaniu do roku 2003, zwiększyła się liczba powiatów nietypowych (z 6 do 8). Oprócz powiatu wrocławskiego (w którym również w 2003 roku miała miejsce podobna sytuacja), udziały były najwyższe także w powiatach dzierzoniowskim, polkowickim oraz trzebnickim. W powiatach bolesławieckim, kamiennogórskim (podobnie jak w 2003 roku), lubińskim oraz świdnickim zarejestrowano najniższe udziały. Zwiększone udziały bezrobotnych pozostających bez pracy od roku do dwóch lat oraz wzrost liczby powiatów nietypowych świadczą, że w roku 2008 sytuacja na dolnośląskim rynku pracy tej grupy bezrobotnych przedstawiała się mniej korzystnie niż w roku 2003.

Obraz zróżnicowania powiatów województwa dolnośląskiego z uwagi na udziały bezrobotnych pozostających bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy w latach 2003 i 2008 przedstawiono na wykresie 49. W 2003 roku w powiatach bolesławieckim, dzierzoniowskim, jaworskim, jeleniogórskim, kamiennogórskim, kłodzkim, lubińskim, lwóweckim, milickim, polkowickim oraz zgorzeleckim zanotowano nietypowe udziały (przeciętne udziały mieściły się w przedziale 0,273–0,346). Można zatem wnioskować, że w 2003 roku bezrobotni pozostający bez pracy powyżej dwóch lat byli grupą trudną do zaktywizowania ze względu na długi okres pozostawania bez pracy. Bezrobotni długotrwale powinni być aktywowani zawodowo w ramach metod zapewniających czasowe zatrudnienie i prawo do zasiłku (np. roboty publiczne) lub tworzących nowe miejsca pracy (np. prace interwencyjne) bez względu na sytuację na rynku pracy. Na podstawie danych z tabeli 17 oraz wykresu 49 można stwierdzić, że w 2008 roku, w porównaniu z rokiem 2003 sytuacja tej grupy bezrobotnych poprawiła się, ponieważ udziały w ogólnej liczbie bezrobotnych zmalały w większości powiatów (z wyjątkiem wrocławskiego). Świadczy to o spadku bezrobocia wśród pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy, szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne ze względu na długi okres pozostawania bez zatrudnienia. Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,103–0,229. W 2008 roku zmniejszyła się także liczba powiatów nietypowych (z 11 do 8). Były to powiaty: bolesławiecki, dzierzoniowski, kamiennogórski, lubiński, polkowicki, świdnicki, trzebnicki oraz wrocławski.

Wykres 49. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 m-cy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, wśród zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy poprawiła się sytuacja bezrobotnych długotrwale, pogorszyła natomiast wśród zarejestrowanych do pół roku. W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, wzrosła także liczba powiatów nietypowych dla pozostających bez pracy do 3 miesięcy oraz

od 6 miesięcy do dwóch lat. Warunki na rynku pracy na Dolnym Śląsku zmieniały się w latach 2003 i 2008 także dla zarejestrowanych według posiadanego stażu pracy.

Na wykresie 50 przedstawiono udziały osób bez stażu pracy zarejestrowanych w województwie dolnośląskim w latach 2003 i 2008.

Wykres 50. Udział bezrobotnych bez stażu pracy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

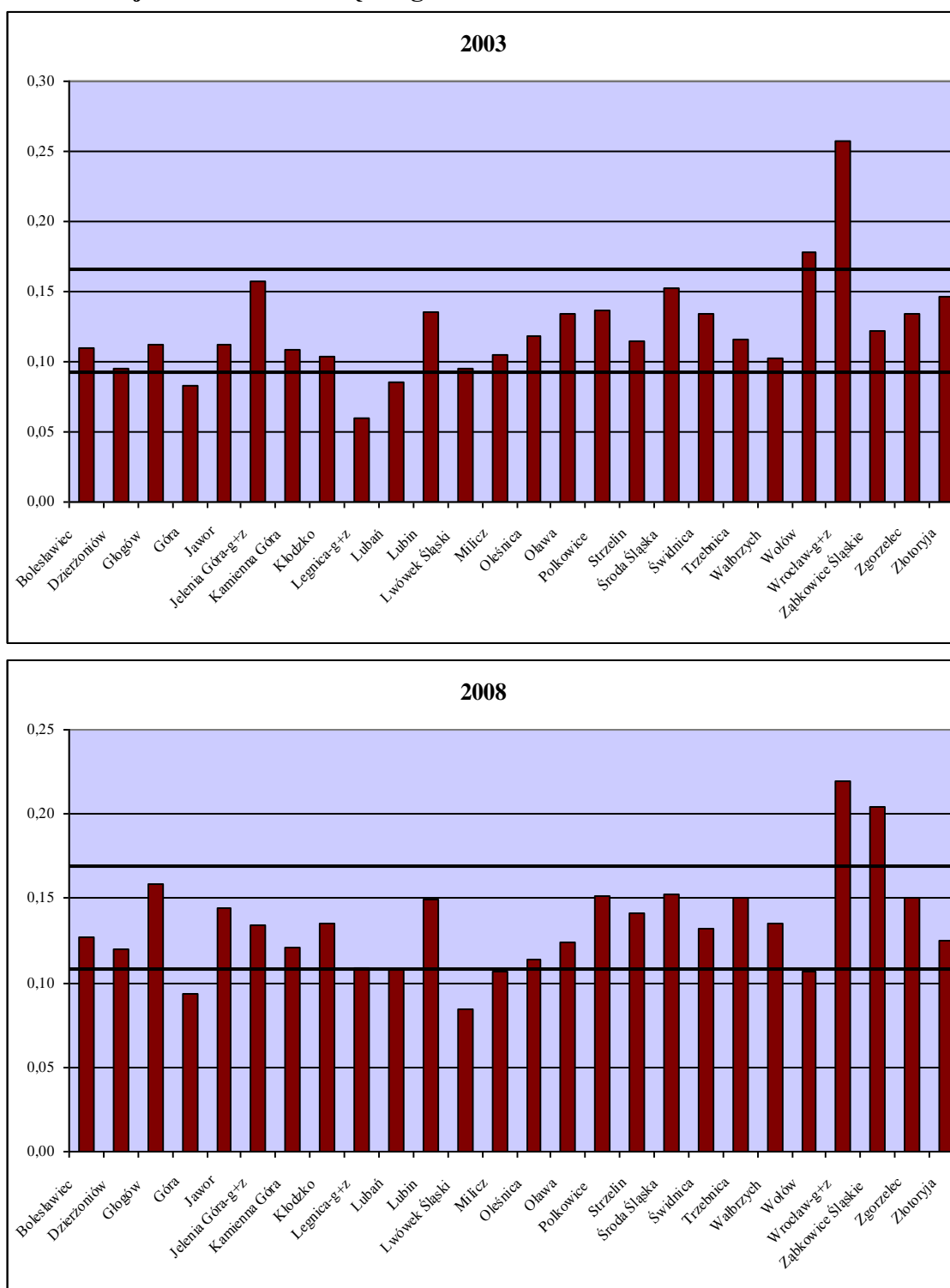
Źródło: Opracowanie własne.

W 2003 roku udziały bezrobotnych nieposiadających stażu pracy w większości powiatów mieściły się w granicach przedziału typowych wartości (0,167–0,255). Powiaty: dzierzoniowski, górowski, jaworski, kamiennogórski, legnicki, lubiński, strzebiński oraz trzebnicki były nietypowe. Sytuacja dla bezrobotnych bez stażu pracy poprawiła się w roku 2008. Zmniejszyła się z 8 do 5 liczba powiatów o udziałach wykraczających poza granice przedziału typowych wartości (0,133–0,231). Można także zauważyć, że w porównaniu do roku 2003 zmniejszyły się udziały zarejestrowanych bez stażu pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w większości powiatów (poza górowskim, jaworskim, lubińskim, oleśnickim oraz wołowskim). W okresie wysokiego poziomu bezrobocia osoby bez stażu pracy powinny być zatrudnione w ramach robót publicznych w celu zdobycia doświadczenia. Ponadto, dla młodzieży w takiej sytuacji, jedną z najlepszych metod aktywizacji mogłyby być staże. Powinno się również umożliwić bezrobotnym udział w szkoleniach w celu zdobycia kwalifikacji.

Obraz przestrzennego zróżnicowania Dolnego Śląska, ze względu na udziały bezrobotnych posiadających staż pracy mniejszy niż rok, przedstawiono na wykresie 51. W 2003 udziały bezrobotnych ze stażem pracy mniej niż jeden rok były jednymi z najniższych w większości powiatów województwa dolnośląskiego. W kilku powiatach udziały znajdowały się poza granicami przedziału typowych wartości (0,086–0,161). W powiatach wrocławskim oraz wołowskim zanotowano najwyższe udziały w całym województwie. Z kolei w powiatach górowskim, legnickim, lubańskim nie wystąpił deficyt ofert pracy bezrobotnych posiadających staż pracy poniżej 1 roku (ze względu na najniższe udziały).

W 2008 roku można zauważyć odmienną sytuację. W większości powiatów udziały bezrobotnych, którzy pracowali rok i krócej wzrosły w ogólnej liczbie bezrobotnych (poza powiatami jeleniogórskim, lwóweckim, oleśnickim, oławskim, świdnickim, wołowskim, wrocławskim i złotoryjskim). Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,105–0,164. W porównaniu do roku 2003, w 2008 zmniejszyła się liczba powiatów nietypowych (z 5 do 4). W powiecie wrocławskim (podobnie jak poprzednio) i ząbkowickim udziały były najwyższe. Z kolei w powiatach górowskim (także jak w 2003 roku) oraz lwóweckim zarejestrowano najniższe udziały w całym województwie. Na podstawie danych można więc stwierdzić, iż, pomimo zmniejszenia się liczby powiatów nietypowych, w 2008 roku sytuacja na powiatowych rynkach bezrobotnych posiadających staż pracy pogorszyła się, w porównaniu do roku 2003.

Wykres 51. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 1 rok i mniej zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Za wykresem 52 można sądzić, że w 2003 roku udziały bezrobotnych ze stażem pracy od 1 do 5 lat w większości powiatów były jednymi z najwyższych. Przeciętne udziały mieściły się w przedziale 0,162–0,226. Powiaty górski, kamiennogórski, lubiński, lubański, polkowicki, trzebnicki i wrocławski były w 2003 roku nietypowe.

Wykres 52. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 1 – 5 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

W 2008 roku zarejestrowano wzrost udziałów bezrobotnych ze stażem pracy od roku do 5 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych w większości powiatów województwa dolnośląskiego. W powiatach: dzierżoniowskim, górskim, jaworskim, kamiennogórskim, lubańskim, lubińskim, oleśnickim i ząbkowickim udziały tej grupy bezrobotnych były wyższe

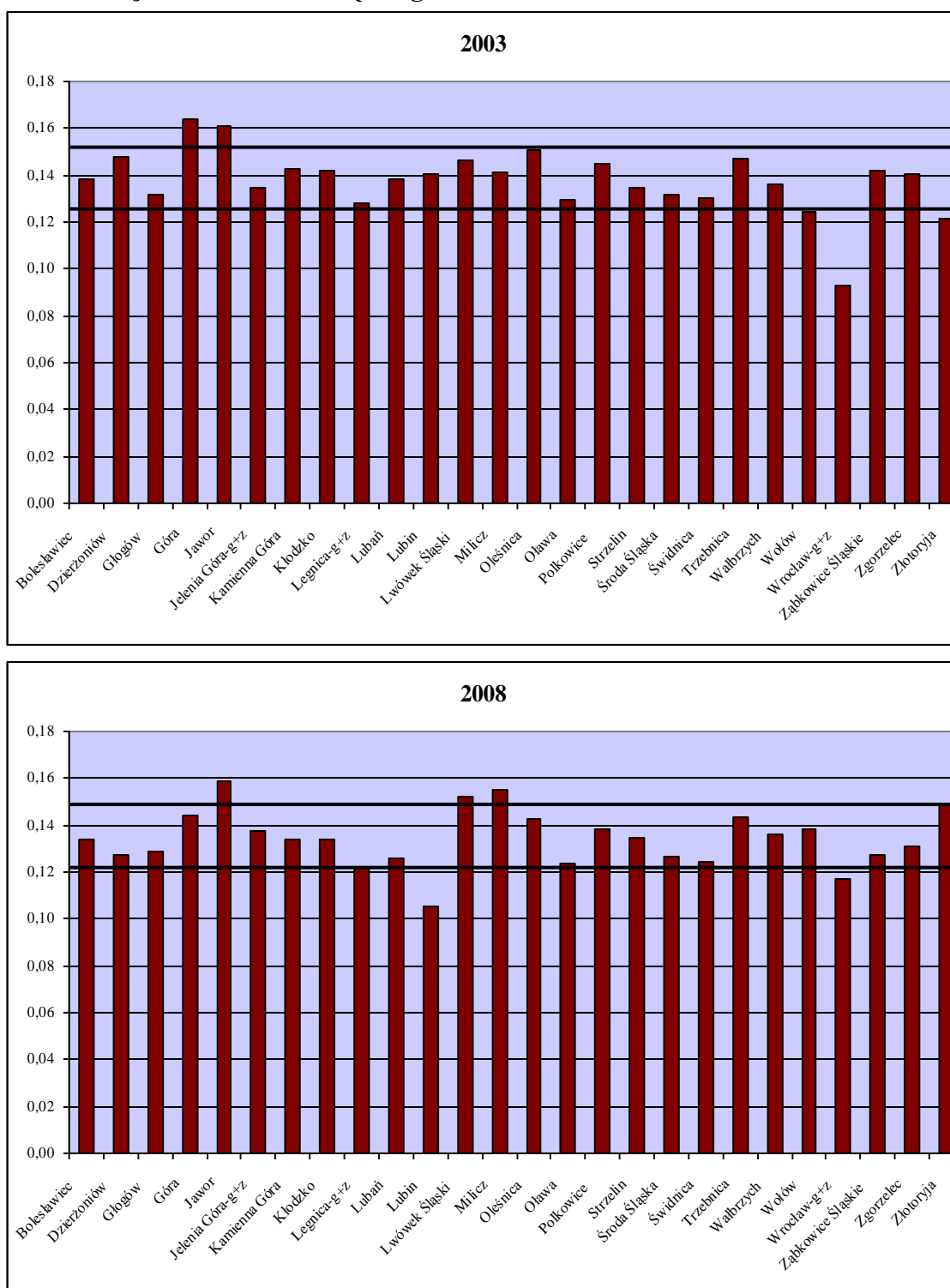
w 2003 roku. Typowe udziały znajdowały się w przedziale 0,191–0,237. W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, zwiększyła się także liczba powiatów nietypowych (z 7 do 9). Były to powiaty: bolesławiecki, dzierzoniowski, górowski, lubiński, milicki, polkowicki, wołowski, wrocławski oraz ząbkowicki. Na podstawie wzrostu udziałów posiadających staż pracy od jednego roku do 5 lat w większości powiatów Dolnego Śląska można wnioskować, że w 2008 roku sytuacja na rynku pracy przedstawiała się mniej korzystnie niż w 2003 roku.

Na kolejnym wykresie przedstawiono udziały bezrobotnych posiadających staż pracy od 5 do 10 lat w latach 2003 i 2008 zarejestrowanych w PUP-ach w województwie dolnośląskim. W 2003 roku większość udziałów mieściła się w przedziale typowych wartości (0,124–0,151). Liczba powiatów nietypowych była niewielka i wynosiła cztery (górowski, jaworski, wrocławski i złotoryjski). Można sądzić, że w 2003 roku w powiatach górowskim i jaworskim nastąpił deficyt miejsc pracy dla bezrobotnych posiadających staż pracy od 5 do 10 lat. Z kolei w powiatach wrocławskim i zgorzeleckim sytuacja przedstawiała się odmiennie.

Na podstawie informacji zawartych w wykresie 53 oraz danych z tabeli 17 można zauważyć, że w 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, w większości powiatów Dolnego Śląska udziały posiadających staż pracy od 5 do 10 lat zmniejszyły się w ogólnej liczbie bezrobotnych. Tylko w powiatach bolesławieckim, jeleniogórowskim, kamiennogórowskim, legnickim średzkim, trzebnickim, wołowskim, wrocławskim oraz złotoryjskim zanotowano w 2008 roku wzrost udziałów w całkowitej liczbie bezrobotnych w porównaniu do roku 2003. W powiecie wałbrzyskim udziały kształtowały się na tym samym poziomie, co pięć lat wcześniej.

W 2008 roku przeciętne udziały osób ze stażem od 5 do 10 lat mieściły się w przedziale 0,122–0,146. Ponadto można zauważyć, że w porównaniu do roku 2003, zwiększyła się liczba powiatów, których udziały przekraczały granice przedziału typowych wartości (z 4 do 6). W powiatach jaworskim, lwóweckim, milickim oraz złotoryjskim zarejestrowano najwyższe udziały w całym województwie. Z kolei dla powiatów lubińskiego i wrocławskiego udziały były najniższe. W powiatach tych zatem wystąpił deficyt miejsc pracy dla bezrobotnych posiadających staż pracy od 5 do 10 lat. Na podstawie danych można stwierdzić, że w 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, pomimo wzrostu liczby powiatów nietypowych, sytuacja na rynku pracy w przypadku tej grupy bezrobotnych poprawiła się.

Wykres 53. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 5 – 10 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

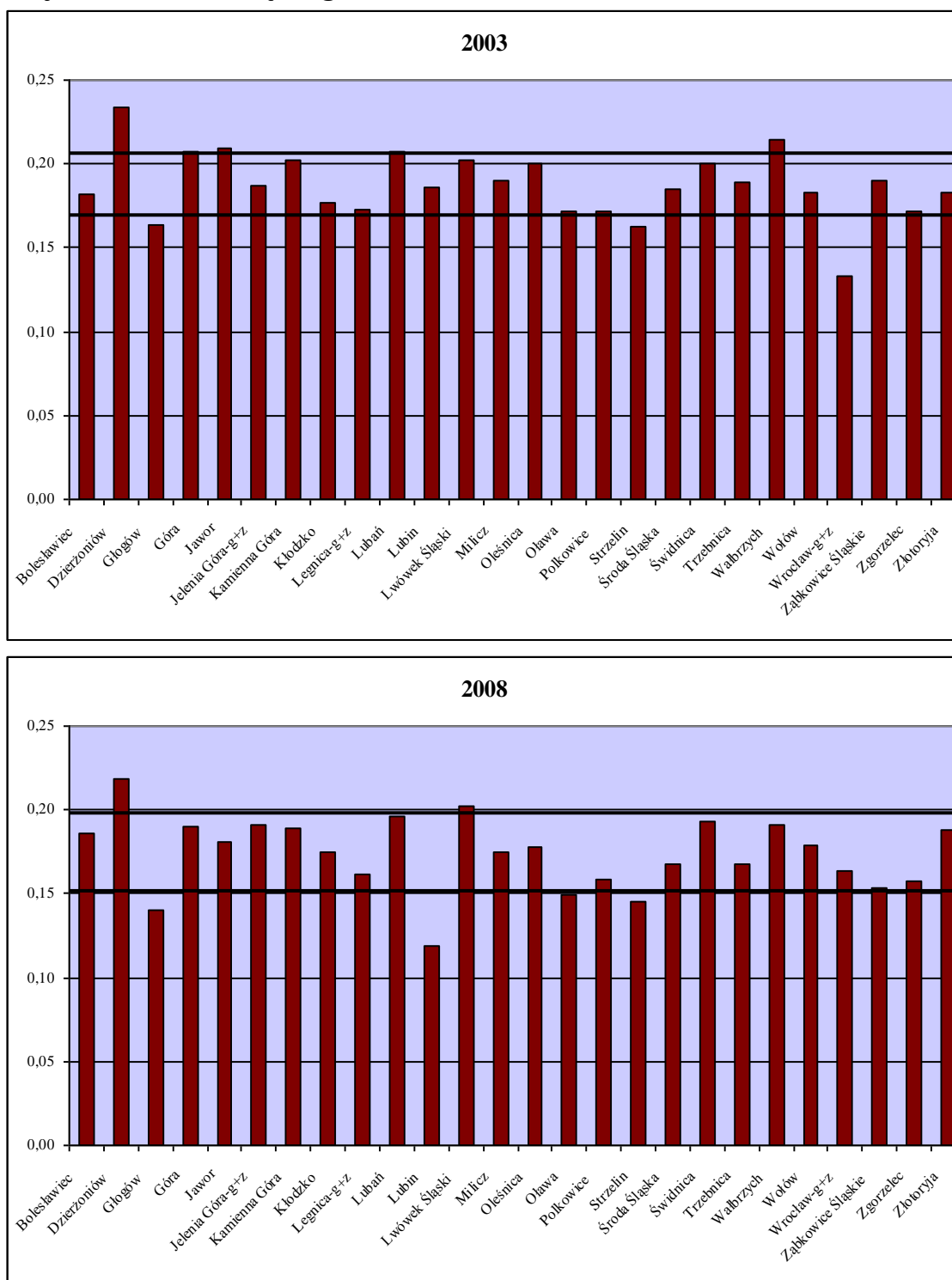

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku osób posiadających staż pracy od 10 do 20 lat zanotowano (por. wykres 54), że w 2003 roku w powiatach dzierzoniowskim, jaworskim i wałbrzyskim udziały były najwyższe w całym województwie. W powiatach głogowskim, strzebińskim i wrocławskim sytuacja przedstawiała się w odmienny sposób. Przeciętne udziały mieściły się w przedziale

0,167–0,208. Udziały osób ze stażem pracy od 10 do 20 lat w 2003 roku były wyższe w większości powiatów niż w roku 2008 (poza bolesławieckim, jeleniogórskim, lwóweckim, wrocławskim i złotoryjskim).

Wykres 54. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 10 – 20 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie informacji zawartych w tabeli 17 oraz na podstawie wykresu 54 można stwierdzić, że sytuacja na rynku pracy w przypadku bezrobotnych ze stażem do 10 do 20 lat przedstawiała się mniej korzystnie w roku 2003. W 2008 roku liczba powiatów nietypowych pozostała taka sama, co w roku 2003 (6). Typowe udziały znajdowały się w przedziale 0,152–0,196. Powiaty dzierzoniowski, głogowski, lubiński, lwówecki, oławski i strzeliński były nietypowe. W powiatach dzierzoniowskim i lwóweckim stopa bezrobocia wśród bezrobotnych ze stażem od 10 do 20 lat była wysoka. Z kolei w powiatach głogowskim, lubińskim, lwóweckim, oławskim i strzelińskim następował deficyt ofert pracy dla osób z tej grupy.

Na wykresie 55 zostały przedstawione udziały bezrobotnych posiadających w latach 2003 i 2008 roku staż pracy od 20 do 30 lat. Stwierdzono, że udziały w większości powiatów mieściły się w granicach przedziału typowych wartości (0,112–0,153). Liczba powiatów nietypowych była niska (dzierzoniowski, jeleniogórski, kamiennogórski, polkowicki, średzki, świdnicki i wałbrzyski). W roku 2008, w porównaniu do roku 2003, udziały osób posiadających staż pracy od 20 do 30 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych były niższe w większości powiatów Dolnego Śląska. W powiecie jeleniogórskim udziały w latach 2003 i 2008 pozostały na tym samym poziomie. Zmniejszyła się także liczba powiatów, w których udziały były nietypowe (z 7 do 6, przedział typowych wartości wyznaczony w granicach 0,102–0,157).

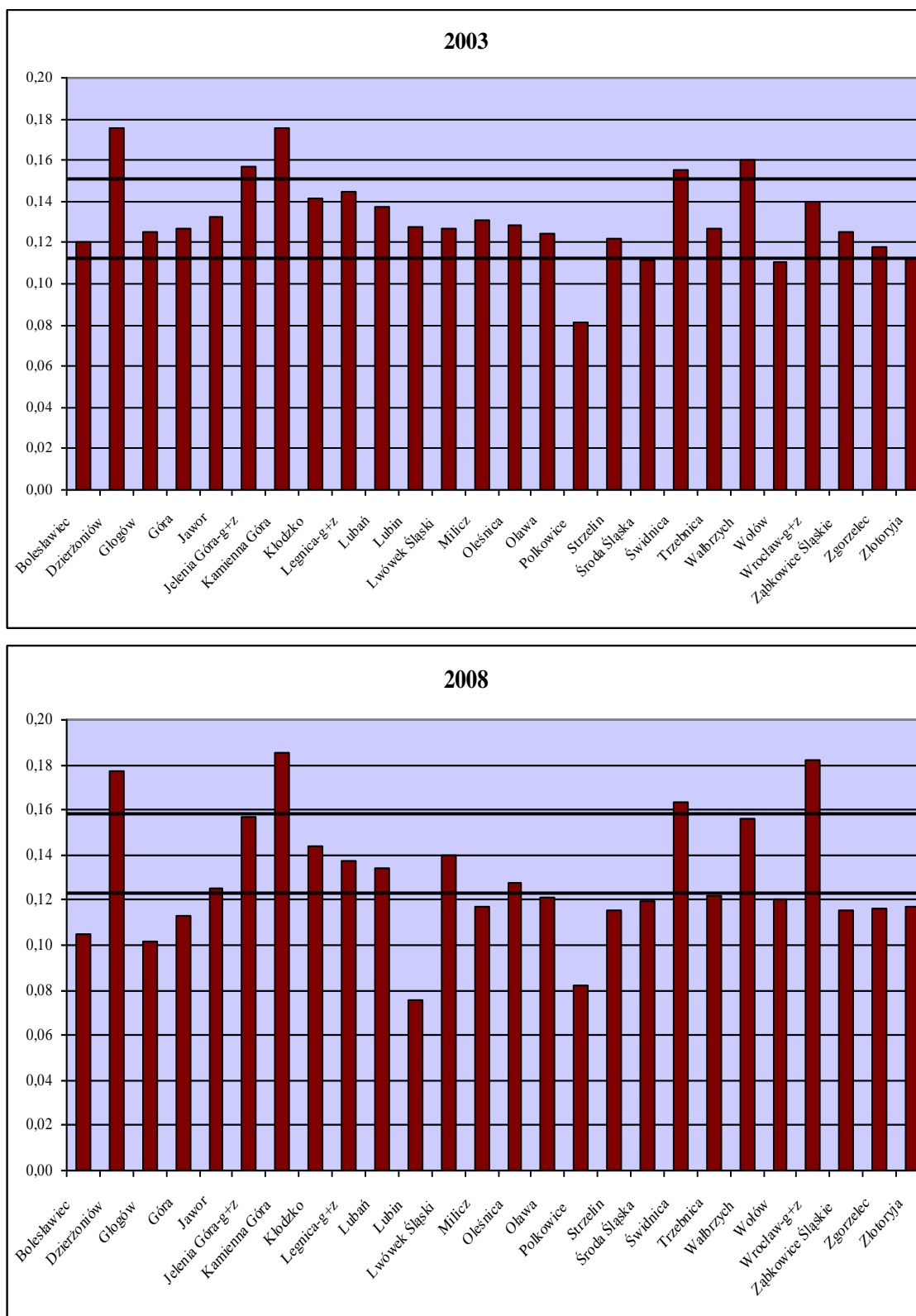
Obraz przestrzennego zróżnicowania Dolnego Śląska ze względu na udziały bezrobotnych posiadających staż pracy powyżej 30 lat przedstawiono na wykresie 56. W 2003 roku w powiatach dzierzoniowskim, jeleniogórskim i kamiennogórskim udziały były najwyższe. Taka sytuacja może wskazywać na to, iż w tych powiatach bezrobotni legitymujący się tym stażem pracy stanowili grupę trudną do zaktywizowania. W powiatach lwóweckim, polkowickim, strzelińskim, ząbkowickim, zgorzeleckim oraz złotoryjskim udziały zanotowano najniższe udziały. Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,048–0,089. W 2003 we wszystkich powiatach, poza kamiennogórskim, udziały osób ze stażem powyżej 30 lat były najniższe w ogólnej liczbie bezrobotnych.

Sytuacja na rynku pracy dla bezrobotnych ze stażem pracy powyżej 30 lat pogorszyła się w roku 2008, pomimo zmniejszenia się liczby powiatów nietypowych (z 9 do 6, przedział typowych wartości mieścił się w granicach 0,086–0,300). Może to wskazywać na fakt, iż w 2008 roku bezrobotni ze stażem pracy powyżej 30 lat byli grupą trudną do zaktywizowania. Sytuacja na dolnośląskim rynku pracy była znacznie mniej ustabilizowana, również ze

względem na wzrost udziałów w całkowitej liczbie bezrobotnych (poza powiatem lubińskim, w którym udziały pozostały na tym samym poziomie w 2003 i 2008 roku).

Wykres 55. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 20 – 30 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 56. Udział bezrobotnych ze stażem powyżej 30 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie informacji dotyczących struktury bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia, czasu pozostawania bez zatrudnienia oraz stażu pracy można stwierdzić, że nastąpiły zmiany na rynku pracy w 2008 roku w porównaniu do roku 2003.

Zgodnie z wartościami współczynników zmienności stwierdzono, iż wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy w roku 2008, w porównaniu do roku 2003, postępowało zróżnicowanie powiatów województwa dolnośląskiego ze względu wszystkie typy wykształcenia bezrobotnych oraz na czas pozostawania bez pracy. Zmienność województwa dolnośląskiego ze względu na staż pracy w porównaniu do roku 2003 w 2008 zmniejszyła się w przypadku bezrobotnych bez stażu pracy oraz ze stażem zatrudnienia powyżej 10 lat.

Analiza empiryczna udziałów bezrobotnych zarejestrowanych w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego upoważnia do stwierdzenia, że zjawiskom na lokalnych rynkach pracy towarzyszą zmiany niezależnie od poziomu bezrobocia. Omawiając informacje na temat struktury bezrobocia w dwóch latach: 2003 (gdzie stopa bezrobocia osiągnęła najwyższy poziom w zdecydowanej większości powiatów) i 2008 (poziom bezrobocia był najniższy) można wysnuć kilka wniosków. Na pierwszy plan wysuwa się fakt, że ze względu na trzy przedstawione kryteria w 2003 roku zróżnicowanie przestrzenne województwa dolnośląskiego było mniejsze niż w 2008 roku.

Należy zaznaczyć, że zmiany w strukturze bezrobocia mogą wskazywać na większą lub mniejszą ilość miejsc pracy dla bezrobotnych zarejestrowanych według poszczególnych kryteriów, zwłaszcza w przypadku powiatów, które posiadały udziały wykraczające poza granice przedziału typowych wartości. I tak, np. w 2003 roku wysokie były udziały bezrobotnych legitymujących się wykształceniem zasadniczym, a w 2008 roku wzrosły udziały bezrobotnych zarejestrowanych krócej niż 6 miesięcy (bezrobotni krótkotrwale), posiadających, wykształcenie wyższe oraz średnie ogólnokształcące. Taka sytuacja może stanowić sygnał, że wraz ze zmianami w strukturze bezrobocia należy dostosowywać narzędzia aktywizujące poszczególne grupy bezrobotnych, zwłaszcza gdy ich udziały w całkowitej liczbie zarejestrowanych w PUP-ach rosną.

Na podstawie danych empirycznych omówionych w niniejszym podrozdziale można zauważyć, iż wraz ze stabilizacją na dolnośląskim rynku pracy powiaty bardziej się różnią między sobą pod względem struktury bezrobocia. Niewątpliwie w 2008 roku poprawiła się sytuacja poszczególnych grup bezrobotnych, jednak służby zatrudnienia nie mogą zapominać o innych grupach. Wskazane jest więc ciągle monitorowanie sytuacji na lokalnych rynkach pracy, bez względu na poziom i strukturę bezrobocia.

Rozdział 4

Skuteczność i ekonomiczna efektywność aktywnych instrumentów polityki rynku pracy w powiatach województwa dolnośląskiego

4.1. Przestrzenne zróżnicowanie aktywności publicznych służb zatrudnienia Dolnego Śląska

Doświadczenia, dotyczące ograniczania zjawiska bezrobocia i jego społeczno-ekonomicznych następstw w naszym kraju, zgromadzone w ostatnich kilkunastu latach, stanowią podstawę do stwierdzenia, że bezrobocie w Polsce, od samego początku jego rejestracji w 1990 roku, jest zróżnicowane przestrzennie. Ową niejednorodność można zauważyć nie tylko w układzie międzyregionalnym, ale także wewnątrz poszczególnych regionów. Sytuacja taka jest następstwem wielu czynników, zarówno o charakterze historycznym, jak i zależnych od procesów restrukturyzacji gospodarki, w tym od nakładów inwestycyjnych, decydujących o tempie uprzemysłowienia oraz o rozwoju gospodarczym w okresie kilkunastu ostatnich lat.

Zróżnicowanie problemów na rynku pracy zależy nie tylko od liczby istniejących miejsc pracy na początku przekształceń systemowych, ale także od przebiegu procesu transformacji, dostosowującego potencjał ekonomiczny naszego kraju do nowych wymogów związanych z integracją europejską i globalizacją. Przebieg zjawisk i procesów na rynku pracy jest też zależny od stanu infrastruktury technicznej i społecznej, decydującej w znacznym stopniu o elastyczności zasobów siły roboczej. Zróżnicowanie przestrzenne stało się podstawową racją, w następstwie której należy uznać zasadność badań rynku pracy w skali całego kraju, w regionie i lokalnie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że większość dotychczasowych krajowych programów, dotyczących bezrobocia i aktywnej polityki rynku pracy miało charakter ramowy pozwalający na ich uszczegółowienie, odpowiadające potrzebom lokalnych i regionalnych rynków pracy. Do specyfiki polskiego bezrobocia można zaliczyć takie cechy, jak: masowość, przestrzenne zróżnicowanie, powrotność, jak również postawy osób pozostających bez pracy i utrzymywanie się bezrobocia ukrytego²⁵⁴.

Na stopień zróżnicowania bezrobocia w województwie dolnośląskim wpływają przede wszystkim procesy gospodarcze, które rozpoczęły się jeszcze w końcu lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Trzeba sobie zdawać sprawę, że dostosowywanie gospodarki do zasad wolnorynkowych związane było m.in. z likwidacją całych branż przemysłu (np. wałbrzyskie

---

²⁵⁴ K. Sipurzyńska-Rudnicka, *Rynek pracy*, [w]: *Integracja europejska...*, op. cit., s. 308, 309.

zagłębie węglowe), państwowych gospodarstw rolnych oraz redukcją nadmiernego zatrudnienia. Różnica w poziomie bezrobocia jest szczególnie widoczna zwłaszcza w zachodniej części regionu. W porównaniu z resztą województwa bezrobocie np. w powiatach dzierzoniowskim, lubańskim, lwóweckim, złotoryjskim, ząbkowickim (zob. Tabela 13) utrzymuje się na stosunkowo wysokim poziomie. Odmienna sytuacja panuje w powiatach sąsiadujących z wielkomiejskim ośrodkiem, jakim jest Wrocław oraz w Zagłębiu Miedziowym. Należy pamiętać też o tym, że ograniczone zainteresowanie kapitału nie powoduje powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza w regionach o gospodarce typowo rolnej. Wzrost liczby nowych miejsc pracy nie może się odbywać bez zwiększenia konkurencyjności regionu. W priorytetach trzeba także ujmować wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości. Szansą dla terenów typowo rolniczych jest rozwój usług rekreacyjnych (agroturystyka) i uzdrowiskowych. Niezbędne kierunki zmian powinny być uwzględniane w trakcie formowania strategii rozwoju poszczególnych regionów.

Można pokusić się o stwierdzenie, że zarówno w krajowej, jak i w regionalnej, a także lokalnej polityce rynku pracy pojawiają się problemy, których rozwiązywanie być może będzie wymagać zastosowania nowych aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu lub udoskonalenia już stosowanych przez PUP-y. W świetle dostępnych danych statystycznych, można zauważyć nowe zjawiska i zarysowujące się tendencje na regionalnych i lokalnych rynkach pracy, zwłaszcza od roku 2004²⁵⁵. Najogólniej można je określić jako:

- zmniejszające się do 2008 roku w dużym tempie bezrobocie (rejestrowane, mierzone stopą bezrobocia);
- zmiany w strukturze bezrobotnych (malejący udział zarejestrowanych z posiadanymi kwalifikacjami);
- występowanie deficytu na rynku pracy w wybranych zawodach.

Identyfikacja, analiza i ocena inicjatyw realizowanych przez służby zatrudnienia w ramach krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rynku pracy, zmierzających do poprawy aktywności zawodowej, diagnoza wykorzystania zróżnicowanych rodzajów aktywnej polityki rynku pracy oraz próba ustalenia rozwiązań najbardziej efektywnych uzasadniają stwierdzenie, że w miarę zmniejszania się poziomu bezrobocia, należy się spodziewać spadku efektywności mierzonej nakładem niezbędnym na zaktywizowanie jednej osoby bezrobotnej. Innym aspektem, który dominuje w kontekście problematyki bezrobocia jest jego

---

²⁵⁵ Zob. podrozdział 3.3.

długoterminowy charakter. Jego wysoka stopa i niekorzystna struktura stanowią poważną przeszkodę w zwalczaniu i przeciwdziałaniu temu zjawisku.

Aktywna polityka rynku pracy w Polsce ma na celu złagodzenie skutków bezrobocia poprzez działania osłonowe, aktywizację bezrobotnych w ramach dostępnych instrumentów rynku pracy, utrzymanie dotychczasowych miejsc pracy i promowanie efektywnego zatrudnienia. Istotnym elementem w zwalczaniu bezrobocia jest postawa osób pozostających bez pracy i ich motywacja do znalezienia zatrudnienia. Zjawisko bezrobocia w Polsce charakteryzuje się, jak już podkreślono, znacznym zróżnicowaniem przestrzennym, wynikającym z określonych cech demograficznych, społecznych i zawodowych. Różnice te zdeterminowane są przez nierównomierny rozwój gospodarczy poszczególnych regionów, zakres i poziom procesów restrukturyzacyjnych oraz położenie geograficzne. Walka z bezrobociem powinna odbywać się na trzech płaszczyznach. Po pierwsze, należy – posiłkując się zapisem prawnym – zapewnić pracownikom ochronę przed utratą pracy lub zwolnieniami. Po drugie, trzeba zapewnić bezrobotnym pomoc w postaci osłon socjalnych. Po trzecie, należy aktywizować osoby pozostające bez pracy i poprawiać ich szanse na uzyskanie zatrudnienia²⁵⁶.

Zróżnicowanie powiatów województwa dolnośląskiego, ze względu na poziom i strukturę bezrobocia, wynika z odmiennej sytuacji gospodarczej. W celu zniwelowania różnic trzeba brać pod uwagę wiele czynników. Aby sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości oraz zachęcać do inwestowania, trzeba ułatwić dostęp do infrastruktury, zapewnić jej rozbudowę i modernizację. Bez względu na charakter poszczególnych powiatów na pierwszy plan wysuwa się także podnoszenie jakości zasobów pracy przy współudziale służb zatrudnienia. Powiaty powinny przede wszystkim skupiać się na upowszechnieniu kształcenia ustawicznego, opierając się na doświadczeniach płynących ze stosowania własnych strategii rozwoju i sygnałów z rynku pracy. Działania zmierzające do zmniejszenia zróżnicowania powiatów pod względem struktury bezrobocia muszą być prowadzone przez samorządy powiatowe przy współpracy regionalnej.

Zagadnienie aktywnej polityki rynku pracy jest interesujące poznawczo i ważne z praktycznego punktu widzenia. Różne były przyczyny, które historycznie determinowały istotę problemu. W ostatnich kilkunastu latach istotnym czynnikiem, warunkującym kształtowanie się tego zjawiska w Polsce była transformacja systemowa. Doświadczenia

---

²⁵⁶ A. Organiściak-Krzykowska, *Programy przeciwdziałania bezrobociu. Ich bariery i skuteczność*, [w]: *Rynek pracy w Polsce na progu XXI wieku. Aspekty makroekonomiczne i regionalne*, pod red. R. Horodelskiego i C. Sadowskiej-Snarskiej, Wyd. IPISS i Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok – Warszawa 2003, s. 224, 226, 324–330.

z tego okresu upoważniają do stwierdzenia, że polityka rynku pracy stanowi ważne zagadnienie dla polityki gospodarczej. Ranga problemu ewoluowała w czasie. Na początku zmian systemowych w Polsce konieczne było ograniczenie bezrobocia. W ostatnich latach nastąpił znaczny ubytek siły roboczej, spowodowany nasilającymi się migracjami zarobkowymi, jak również sytuacją demograficzną (starzenie się społeczeństwa). Cytowana już ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wskazuje na wzrost znaczenia działań wspierających aktywne poszukiwanie zatrudnienia. Publiczne służby zatrudnienia nie powinny zatem ograniczać się tylko do świadczenia usług w zakresie pośrednictwa pracy, ale rozszerzać je w obrębie poradnictwa zawodowego na lokalnych i regionalnych rynkach pracy.

4.2. Aktywne programy rynku pracy w praktyce publicznych służb zatrudnienia na Dolnym Śląsku

Podstawowymi źródłami informacji, wykorzystanymi w niniejszym podrozdziale, są informacje statystyczne udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu, obrazujące działalność powiatowych urzędów pracy Dolnego Śląska w zakresie m.in.:

- liczby bezrobotnych skierowanych do programów aktywnej polityki rynku pracy w powiatach województwa dolnośląskiego (szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, staże, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy);
- liczby uczestników, którzy zakończyli udział w programach aktywnej polityki rynku pracy (szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, staż).

Zgromadzone dane uzyskano na podstawie sprawozdania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej MPIPS 01 i 02 za lata 2000—2008, załącznika nr 4 do MPIPS 01 za lata 2000—2008, a także załącznika nr 6 za lata 2005—2008. Większość informacji dotyczy bezrobotnych i form aktywnej polityki rynku pracy, stosowanych przez PUP-y na Dolnym Śląsku. Informacje o liczbie uczestników, którzy zakończyli udział w programach aktywnej polityki są dostępne dla wszystkich aktywnych programów dopiero od 2005 roku, ponieważ załącznik nr 6 jest przekazywany przez PUP-y dopiero od 2005 roku.

Dane za poszczególne lata zostały pogrupowane według powiatów²⁵⁷. Powiaty: m. Jelenia Góra, jeleniogórski, m. Wałbrzych, wałbrzyski, m. Legnica, legnicki, m. Wrocław, wrocławski zostały przedstawione łącznie, ponieważ informacje ze sprawozdań finansowych były dostępne tylko w takiej postaci (powiat grodzki + ziemski). Odpowiednie dane,

---

²⁵⁷ Od 01.01.2003 roku powiaty: m. Wałbrzych i wałbrzyski połączyły się.

dotyczące liczby bezrobotnych zsumowano. Zgromadzone dane statystyczne, dotyczące działalności powiatowych urzędów pracy, pozwoliły na identyfikację najczęściej realizowanych form aktywnej polityki rynku pracy w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego po roku 2000, tj.: szkoleń, prac interwencyjnych, robót publicznych, staży, dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, kosztów doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy²⁵⁸. Analizę danych statystycznych, obrazujących działalność PUP-ów na Dolnym Śląsku, dotyczących liczby bezrobotnych objętych najczęściej stosowanymi metodami przeciwdziałania bezrobociu oraz nakładów z Funduszu Pracy przeznaczonych na poszczególne formy aktywnej polityki rynku pracy, przeprowadzono za pomocą odpowiednich narzędzi statystycznych. Do opisu zmiennych, charakteryzujących dany powiat, wykorzystano miary przeciętne, informujące o średnim lub typowym poziomie analizowanych wartości²⁵⁹.

Informacje statystyczne, dotyczące działalności PUP-ów Dolnego Śląska, zostały przedstawione w postaci szeregów szczegółowych²⁶⁰. Dla zmiennych, charakteryzujących działalność PUP-ów, obliczono średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że powiaty Dolnego Śląska w badanym okresie istotnie różniły się między sobą. Wskazywały na to wysokie wartości współczynników zmienności, niejednokrotnie przekraczające wartość 1 w analizowanym okresie, tj. w latach 2000–2008.

Aby wyeliminować efekt skali oraz zważywszy silne zróżnicowanie powiatów województwa dolnośląskiego, zdecydowano się wykorzystać wartości względne. W tym celu liczbę bezrobotnych, biorących udział w formach aktywnej polityki rynku pracy w poszczególnych powiatach odniesiono do całkowitej liczby bezrobotnych objętych najczęściej stosowanymi przez PUP-y metodami, tworząc w ten sposób wskaźniki struktury. W podobny sposób przedstawiono również wydatki z Funduszu Pracy na wybrane programy przeciwdziałania bezrobociu. Warto dodać, że przedstawiając dane opisujące działalność służb zatrudnienia w województwie dolnośląskim za pomocą wskaźników struktury, można było ocenić wagę przywiązywaną przez PUP-y do poszczególnych metod przeciwdziałania bezrobociu.

---

²⁵⁸ W latach 2000–2004 refundacja kosztów zatrudnienia oraz pożyczka na dodatkowe miejsca pracy.

²⁵⁹ Średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, współczynnik zmienności. Szerzej o właściwościach tych parametrów np. w: S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, *Statystyka. Materiały do ćwiczeń*, Wyd. Książka Ekonomiczna, Wrocław 1994.

²⁶⁰ Tabele zawierające dane, dotyczące zmiennych przedstawiających działalność PUP-ów w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000–2008, wraz z obliczonymi parametrami statystycznymi znajdują się w Załączniku VI.

Dla tak opracowanego zestawu danych, opisujących działalność PUP-ów Dolnego Śląska, ponownie policzono parametry statystyczne: średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności. Tabele przedstawiające wyniki obliczeń za lata 2000–2008 znajdują się w Załączniku VII. Na podstawie analizy danych zawartych w tabelach z Załącznika można zauważyć, iż współczynniki zmienności dla powyższych zmiennych są znacznie niższe. Powiaty województwa dolnośląskiego charakteryzowały się mniejszą zmiennością niż w przypadku danych wyrażonych w liczbach bezwzględnych. Ze względu na zmiany w strukturze bezrobotnych skierowanych do poszczególnych aktywnych programów rynku pracy oraz wydatków z Funduszu Pracy na poszczególne formy omówiono w latach 2003 i 2008. W roku 2003 liczba zarejestrowanych bezrobotnych była największa, natomiast pięć lat później stopa bezrobocia przyjmowała najniższe wartości.

W przypadku liczby bezrobotnych objętych szkoleniami, pracami interwencyjnymi, robotami publicznymi, stażami, dotacjami na działalność gospodarczą oraz zatrudnionych w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy wykorzystano następujące wskaźniki strukturalne:

- udział bezrobotnych objętych szkoleniami w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych wybranymi formami;
- udział bezrobotnych objętych pracami interwencyjnym w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych wybranymi formami;
- udział bezrobotnych objętych robotami publicznymi w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych wybranymi formami;
- udział bezrobotnych objętych stażem w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych wybranymi formami;
- udział bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą, na którą otrzymali dotację z PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych wybranymi formami;
- udział bezrobotnych zatrudnionych w ramach kosztów wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych wybranymi formami.

Ponadto dla wydatków z Funduszu Pracy dla wybranych programów aktywnej polityki rynku pracy posłużono się poniższymi wskaźnikami strukturalnymi:

- udział wydatków z Funduszu Pracy na szkolenia w ogólnej sumie wydatków Funduszu Pracy na wybrane formy;
- udział wydatków z Funduszu Pracy na prace interwencyjne w ogólnej sumie wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy;

- udział wydatków z Funduszu Pracy na roboty publiczne w ogólnej sumie wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy
- udział wydatków z Funduszu Pracy na staż w ogólnej sumie wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy;
- udział wydatków z Funduszu Pracy na dotację na działalność gospodarczą w sumie wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy;
- udział wydatków z Funduszu Pracy na wyposażenie i doposażenie stanowiska pracy w ogólnej sumie wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy.

W analizie dotyczącej podobieństwa powiatów Dolnego Śląska również wykorzystano informacje, dotyczące form aktywnej polityki rynku pracy stosowanych przez PSZ w latach 2003 i 2008.

4.2.1. Analiza porównawcza powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na bezrobotnych objętych aktywnymi programami rynku pracy

Przestrzenne zróżnicowanie powiatów w latach 2003 i 2008, ze względu na objętych wybranymi programami rynku pracy, zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego, przedstawiono w tabeli 18. Zgodnie z wartościami średnimi ustalono, że w 2003 roku w aktywizacji bezrobotnych najczęściej wykorzystywano staże. Kolejną metodą, powszechnie stosowaną w walce z bezrobociem, były szkolenia. Przeciętne udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych kształtowały się na nieco niższym poziomie, co udziały objętych stażami i szkoleniami. Z dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy korzystano w 2003 roku w najmniejszym zakresie. Na podstawie wartości średnich można wskazać, że roboty publiczne nie były tak często stosowane, jak staże, szkolenia i prace interwencyjne.

W 2008 roku sytuacja na dolnośląskim rynku pracy zmieniła się. Przeciętne udziały objętych stażami i szkoleniami zwiększyły się w porównaniu do roku 2003. Udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych i robót publicznych niewiele się różniły. Jednakże wykorzystanie tych dwóch metod w aktywizacji zawodowej znacznie się zmniejszyło w 2008 roku. Ponadto na podstawie wartości średnich można zauważyć wzrost zastosowania dotacji na działalność gospodarczą oraz zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy, co istotne w przypadku obu form o około 100%. Przeciętne udziały objętych tymi dwoma formami przekraczały udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych i robót publicznych.

Tabela 18. Przestrzenne zróżnicowanie powiatów, ze względu na udziały objętych aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu w ogólnej liczbie aktywizowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Powiat	Szkolenia		Prace Interwencyjne		Roboty publiczne		Staż		Działalność gospodarcza		Koszty wypos. i doposażenia	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	0,263	0,419	0,192	0,033	0,034	0,000	0,511	0,366	0,000	0,116	0,000	0,067
dzierzoniowski	0,145	0,317	0,317	0,037	0,063	0,097	0,458	0,272	0,007	0,141	0,005	0,137
głogowski	0,274	0,251	0,291	0,074	0,089	0,036	0,305	0,383	0,014	0,120	0,014	0,135
górowski	0,238	0,540	0,114	0,060	0,430	0,090	0,207	0,198	0,004	0,074	0,003	0,039
jaworski	0,198	0,178	0,375	0,114	0,074	0,000	0,219	0,448	0,029	0,152	0,052	0,109
Jeleniogórski g+z	0,356	0,348	0,183	0,012	0,198	0,152	0,221	0,141	0,016	0,184	0,013	0,163
kamienogórski	0,373	0,235	0,246	0,078	0,213	0,083	0,136	0,195	0,016	0,209	0,005	0,200
kłodzki	0,221	0,371	0,169	0,043	0,377	0,185	0,224	0,264	0,010	0,101	0,000	0,037
legnicki g+z	0,115	0,353	0,304	0,081	0,238	0,065	0,317	0,292	0,019	0,099	0,003	0,109
lubański	0,213	0,270	0,323	0,034	0,212	0,083	0,216	0,398	0,028	0,091	0,004	0,125
lubiński	0,312	0,331	0,230	0,094	0,032	0,000	0,400	0,440	0,016	0,071	0,004	0,065
lwówecki	0,237	0,263	0,385	0,064	0,108	0,054	0,212	0,439	0,025	0,085	0,016	0,095
milicki	0,203	0,209	0,324	0,028	0,196	0,000	0,266	0,560	0,011	0,158	0,000	0,045
oleśnicki	0,324	0,341	0,269	0,130	0,168	0,000	0,183	0,339	0,034	0,145	0,011	0,044
oławski	0,304	0,186	0,287	0,040	0,020	0,051	0,371	0,529	0,017	0,136	0,000	0,057
polkowicki	0,206	0,128	0,355	0,117	0,137	0,000	0,297	0,498	0,003	0,159	0,001	0,099
strzeliński	0,139	0,353	0,412	0,145	0,078	0,090	0,342	0,321	0,018	0,090	0,006	0,000
średzki	0,321	0,368	0,148	0,058	0,172	0,074	0,359	0,332	0,000	0,159	0,000	0,009
świdnicki	0,229	0,346	0,357	0,046	0,143	0,166	0,251	0,235	0,009	0,111	0,005	0,096
trzebnicki	0,533	0,392	0,211	0,075	0,055	0,000	0,190	0,362	0,011	0,144	0,000	0,027
wałbrzyski	0,236	0,249	0,149	0,038	0,460	0,099	0,123	0,397	0,013	0,102	0,009	0,116
wołowski	0,218	0,228	0,107	0,002	0,158	0,154	0,502	0,443	0,015	0,108	0,000	0,065
wrocławski g+z	0,760	0,712	0,053	0,023	0,036	0,001	0,144	0,214	0,005	0,033	0,001	0,016
ząbkowicki	0,129	0,267	0,106	0,052	0,484	0,224	0,241	0,304	0,012	0,113	0,015	0,041
zgorzelecki	0,268	0,303	0,296	0,035	0,042	0,000	0,359	0,357	0,027	0,143	0,004	0,161
złotoryjski	0,215	0,199	0,277	0,040	0,078	0,064	0,424	0,532	0,003	0,091	0,003	0,073
średnia	0,270	0,314	0,249	0,060	0,165	0,068	0,288	0,356	0,014	0,121	0,007	0,082
Współczynnik zmienności	0,492	0,383	0,395	0,610	0,821	0,969	0,383	0,314	0,679	0,320	1,618	0,632

g – powiat grodzki, z – powiat ziemski

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Wartości współczynników zmienności wskazują, że w 2003 roku najmniejsza zmienność powiatów dotyczyła objętych stażami. Największe przestrzenne zróżnicowanie województwa dolnośląskiego nastąpiło w przypadku bezrobotnych zatrudnionych w ramach doposażenia i wyposażania stanowiska pracy. W 7 powiatach nie wykorzystano tej formy w ogóle, zaś w powiecie jaworskim udziały objętych tym programem były najwyższe w całym województwie i wynosiły niewiele ponad 5%. Nawet jeśli w analizie zostanie pominięty powiat jaworski, wartość współczynnika zmienności w dalszym ciągu pozostaje

bardzo wysoka (1,06), co świadczy o dużym zróżnicowaniu, ale generalnie także o nieczęstym wykorzystywaniu tej formy aktywizacji. Województwo dolnośląskie nie było zbyt zróżnicowane przestrzennie, ze względu na aktywizowanych za pomocą prac interwencyjnych. Współczynnik zmienności kształtował się na podobnym poziomie, co w przypadku staży. Powiaty istotnie się między sobą różniły ze względu na objętych robotami publicznymi. Województwo dolnośląskie było przestrzennie zróżnicowane także w przypadku aktywizowanych za pomocą działalności gospodarczej, jednak zmienność była mniejsza niż w przypadku zatrudnionych w ramach doposażenia stanowiska pracy. Powiaty Dolnego Śląska różniły się między sobą także ze względu na udziały objętych szkoleniami.

W 2008 roku zmniejszyło się zróżnicowanie powiatów województwa dolnośląskiego z uwagi na bezrobotnych skierowanych na szkolenia (niższa wartość współczynnika zmienności). Wzrosła jednak zmienność powiatów, z uwagi na bezrobotnych objętych pracami interwencyjnymi i robotami publicznymi. Najmniejsza zmienność dotyczyła, podobnie jak w 2003 roku, objętych stażami. Województwo dolnośląskie nie było nadmiernie przestrzennie zróżnicowane w przypadku objętych dotacjami na działalność gospodarczą (wartość współczynnika zmienności zmniejszyła się w porównaniu do roku 2003 ponad połowę). Powiaty mniej się między sobą różniły w 2008 roku, także w przypadku zatrudnionych w ramach doposażenia stanowiska pracy. Na podstawie porównania wartości współczynników zmienności z roku 2008 w przypadku szkoleń, staży, dotacji na działalność gospodarczą oraz zatrudnienia w ramach wyposażenia stanowiska pracy można wysnuć wniosek, że wraz z poprawą sytuacji na dolnośląskim rynku pracy nastąpiło zmniejszenie zróżnicowania przestrzennego województwa.

Zgodnie z danymi z tabeli 18 można stwierdzić, że nie wystąpił jednoczesny wzrost wartości średniej i współczynnika zmienności. W 2008 roku, w porównaniu do 2003, w przypadku udziałów objętych szkoleniami, stażami, dotacjami na działalność gospodarczą oraz zatrudnionych w ramach wyposażenia stanowiska pracy nastąpił jednoczesny wzrost wartości średnich i spadek współczynnika zmienności. Jest to niewątpliwie sygnał, świadczący o wyrównywaniu się procesów na rynku pracy. Te cztery metody, wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia, stają się coraz bardziej uniwersalnymi formami aktywizacji zawodowej. Malejące średnie udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych i robót publicznych w 2008 roku, w porównaniu do 2003, świadczą o mniejszej potrzebie wykorzystania tych metod w aktywizacji, z uwagi na poprawę sytuacji na rynku pracy. Trzeba także zwrócić, uwagę na fakt, że prace interwencyjne i roboty publiczne wymagają dużych nakładów. W okresie poprawy sytuacji na rynku pracy nie istnieje duża potrzeba

wykorzystania narzędzi zapewniających doraźną, natychmiastową ochronę przed bezrobociem. Środki, jakimi dysponują urzędy pracy mogą więc być przeznaczone na inne metody aktywizacji zawodowej.

W 2003 roku we wszystkich powiatach, z wyjątkiem jaworskiego i ząbkowickiego, najmniejszy był udział zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy. W 2008 roku nastąpił wzrost udziałów objętych tą formą we wszystkich powiatach, poza strzelińskim. W 2003 roku w małym zakresie stosowano także dotacje na działalność gospodarczą. W 2008 roku we wszystkich powiatach bez wyjątku zanotowano wzrost udziałów aktywizowanych z pomocą tej formy. W 2003 roku w 10 powiatach udziały objętych szkoleniami były wyższe niż w roku 2008. W przypadku skierowanych na staże, w 2008 roku zanotowano wzrost udziałów w 16 powiatach. Na podstawie wartości średnich można stwierdzić, że w 2008 roku te metody były częściej wykorzystywane. W 2008 roku we wszystkich powiatach nastąpił spadek udziałów zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych. W przypadku robót publicznych taka sytuacja pojawiła się w 22 powiatach (poza dzierzoniowskim, oławskim, strzelińskim i świdnickim).

Dane przedstawione w tabeli 18 wskazują na zmiany w analizowanych zjawiskach. Nie wszystkie metody w obu porównywanych latach były wykorzystywane w jednakowym stopniu. Niektóre formy w 2003 roku zostały uznane przez PUP-y jako bardziej przydatne, ze względu na swoją wielofunkcyjność (prace interwencyjne i roboty publiczne). Inne były częściej wykorzystywane w 2008 roku w okresie wyraźnie niższego poziomu bezrobocia. Udziały bezrobotnych aktywizowanych wybranymi formami w ogólnej liczbie bezrobotnych objętych programami zmieniały się w obu porównywanych latach. Różnice wystąpiły w każdym z powiatów i zmieniło się przestrzenne zróżnicowanie województwa dolnośląskiego. Z tych względów każdą z form poddano szczegółowej analizie. W celu podkreślenia znaczenia powiatów nietypowych, z uwagi na udziały objętych poszczególnymi metodami aktywizacji, do każdego z wykresów przedstawionych w dalszej części pracy dodano przedziały typowych wartości (średnia arytmetyczna +/- odchylenie standardowe). Jest to sposób na zaakcentowanie powiatów szczególnych. Powiaty, dla których udziały objętych daną formą mieściły się w granicach przedziału traktowano jako typowe i nie poddawano szczegółowej analizie. Działania PUP-ów w tych powiatach można uznać za stabilnie, a programy aktywizacji zawodowej za ukierunkowane na wszystkie grupy bezrobotnych.

Z danych przedstawionych na wykresie 57 wynika, że w 2003 roku typowe udziały objętych szkoleniami mieściły się w przedziale 0,137–0,404. Tylko w powiatach wrocławskim i trzebnickim udziały były nietypowe.

Wykres 57. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego skierowanych na szkolenia w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród wszystkich powiatów Wrocław zasługuje na szczególną uwagę. Z połączenia powiatów grodzkiego i ziemskiego powstała sztuczna jednostka statystyczna. Trudno zatem na tej podstawie ustalić prawidłowości występujące w powiecie wrocławskim. W powiecie trzebnickim stopa bezrobocia wyniosła w 2003 roku 28%. Działania PUP-u koncentrowały się na doskonaleniu umiejętności posiadanych przez bezrobotnych oraz ich rozwijaniu. W powiatach ząbkowickim i legnickim wystąpiły najniższe udziały objętych szkoleniami w całym województwie. W Ząbkowicach Śląskich stopa bezrobocia wyniosła 30,3%. Z dalszej analizy wynika, że w powiecie najwyższe udziały dotyczyły aktywizowanych za pomocą robót publicznych. Działania PUP-u skupiały się na doraźnym zatrudnianiu bezrobotnych. W powiecie legnickim bezrobotnych najczęściej obejmowano pracami interwencyjnymi i stażami. Dlatego też szkolenia wykorzystywane były w mniejszym zakresie. W pozostałych powiatach działania PUP-ów, ze względu na zastosowanie szkoleń, były typowe.

W 2008 roku przedział typowych wartości został wyznaczony w granicach 0,193–0,434. Można zauważyć, że w porównaniu do roku 2003, rozpiętość przedziału zmniejszyła się o 0,026. Daje to podstawy do stwierdzenia, iż działania PUP-ów, dotyczące stosowania tej metody, stają się coraz bardziej uniwersalne. Najwyższe udziały objętych szkoleniami wystąpiły w powiecie wrocławskim oraz w górowskim. W tym ostatnim powiecie największy odsetek stanowili bezrobotni zarejestrowani 3 miesiące i mniej oraz posiadający wykształcenie gimnazjalne²⁶¹ (odpowiednio 0,408 i 0,343). Działania PUP-u miały więc na celu zapewnienie im zdobycia lub utrzymania kwalifikacji. W 2008 roku najniższe udziały objętych szkoleniami wystąpiły w powiatach polkowickim i oławskim. Stopa bezrobocia w tych powiatach była niska (7,4% i 8,2%). W obu powiatach najczęściej wykorzystywano staże. Działania PUP-ów koncentrowały się więc na aktywizacji zawodowej młodzieży. W 2008 roku liczba powiatów nietypowych pozostała na tym samym poziomie, co w 2003 roku (cztery). We wszystkich powiatach (poza głogowskim, jeleniogórskim, kamiennogórskim, oławskim, polkowickim, trzebnickim i wrocławskim) zwiększyły się udziały objętych szkoleniami. W 2008 roku ta metoda była częściej wykorzystywana w aktywizacji zawodowej bezrobotnych, niż w 2003 roku.

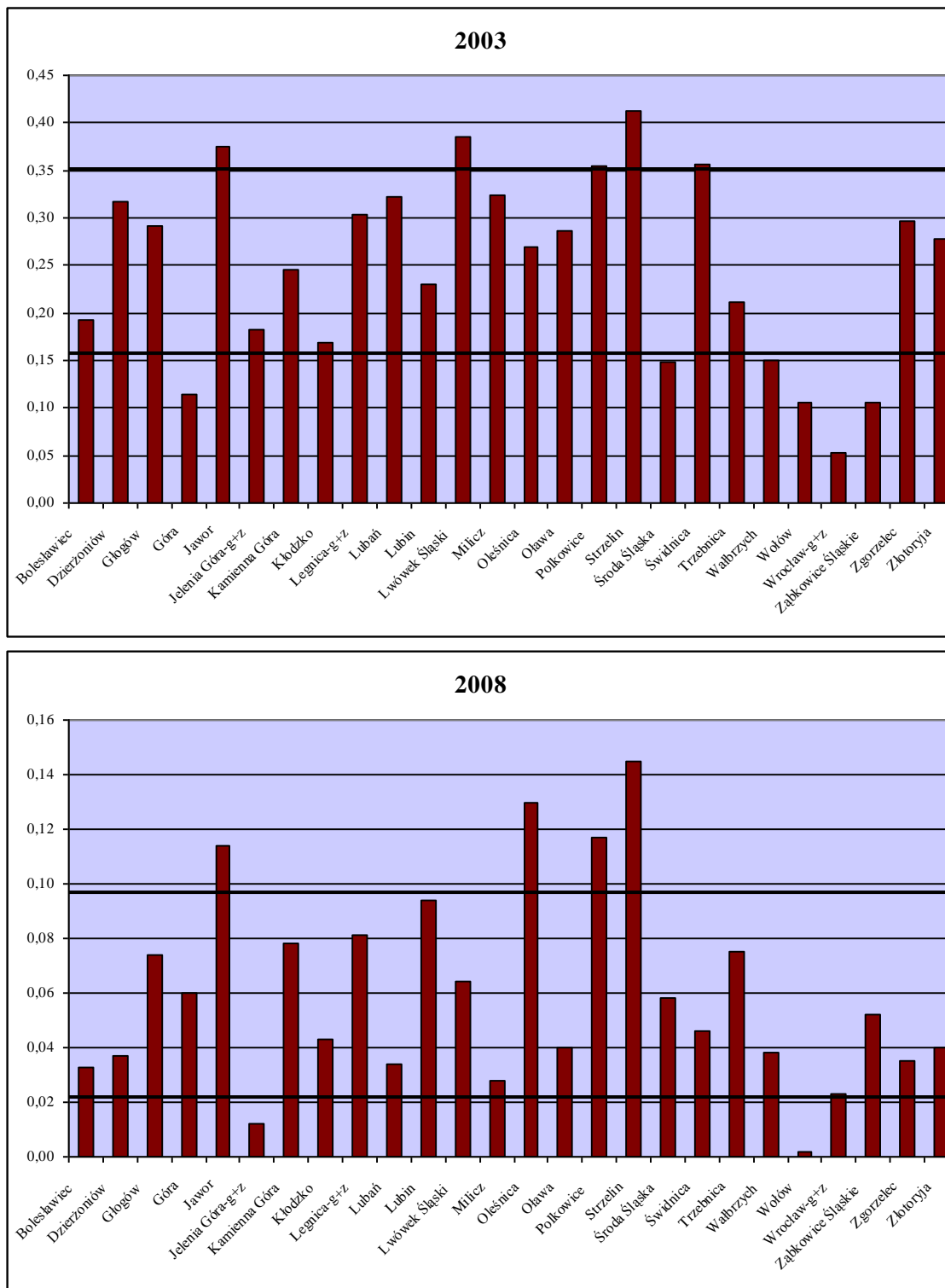
Obraz przestrzennego zróżnicowania powiatów, ze względu na udziały objętych pracami interwencyjnymi przedstawiono na wykresie 58. Z porównania powiatów wynika, że w 2003 roku jedenaście z nich było nietypowych. Typowe udziały mieściły się w przedziale

---

²⁶¹ W porównaniu z udziałami zarejestrowanych w powiecie według czasu pozostawania bez pracy i według wykształcenia.

0,151–0,348. W powiatach świdnickim, strzelińskim, lwóweckim oraz jaworskim zanotowano najwyższe udziały objętych tą metodą aktywizacji.

Wykres 58. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego skierowanych do prac interwencyjnych w latach 2003 i 2008.

Źródło: Opracowanie własne.

W 2003 roku były to powiaty o najwyższych stopach bezrobocia w regionie (odpowiednio 28,4%, 31,6%, 35,9% oraz 32,7%). Występowały tam również wysokie udziały

bezrobotnych długotrwale²⁶² (kolejno 0,276; 0,342; 0,350; 0,363). Działania PUP-ów miały na celu tworzenie nowych miejsc pracy. W powiecie polkowickim odnotowano również bardzo wysokie udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych. W powiecie najwyższe udziały mieli bezrobotni długotrwale i jednocześnie bez stażu pracy (odpowiednio 0,375 i 0,227). Stopa bezrobocia w powiecie była jednak niższa niż w wymienionych wcześniej. Prace interwencyjne zastosowano w powiatach zarówno o wysokiej, jak i niskiej stopie bezrobocia. Ta sama forma została więc wykorzystana w różnych sytuacjach. W 2003 roku w powiatach: górowskim, średzkim, wrocławskim, wołowskim, wałbrzyskim oraz ząbkowickim odnotowano najniższe udziały bezrobotnych aktywizowanych za pomocą prac interwencyjnych. W powiecie górowskim, wałbrzyskim oraz ząbkowickim zastosowano w szerszym zakresie inną metodę aktywizacji zawodowej: roboty publiczne, natomiast w powiecie wrocławskim: szkolenia. W powiatach średzkim i wołowskim najczęściej wykorzystywano staże.

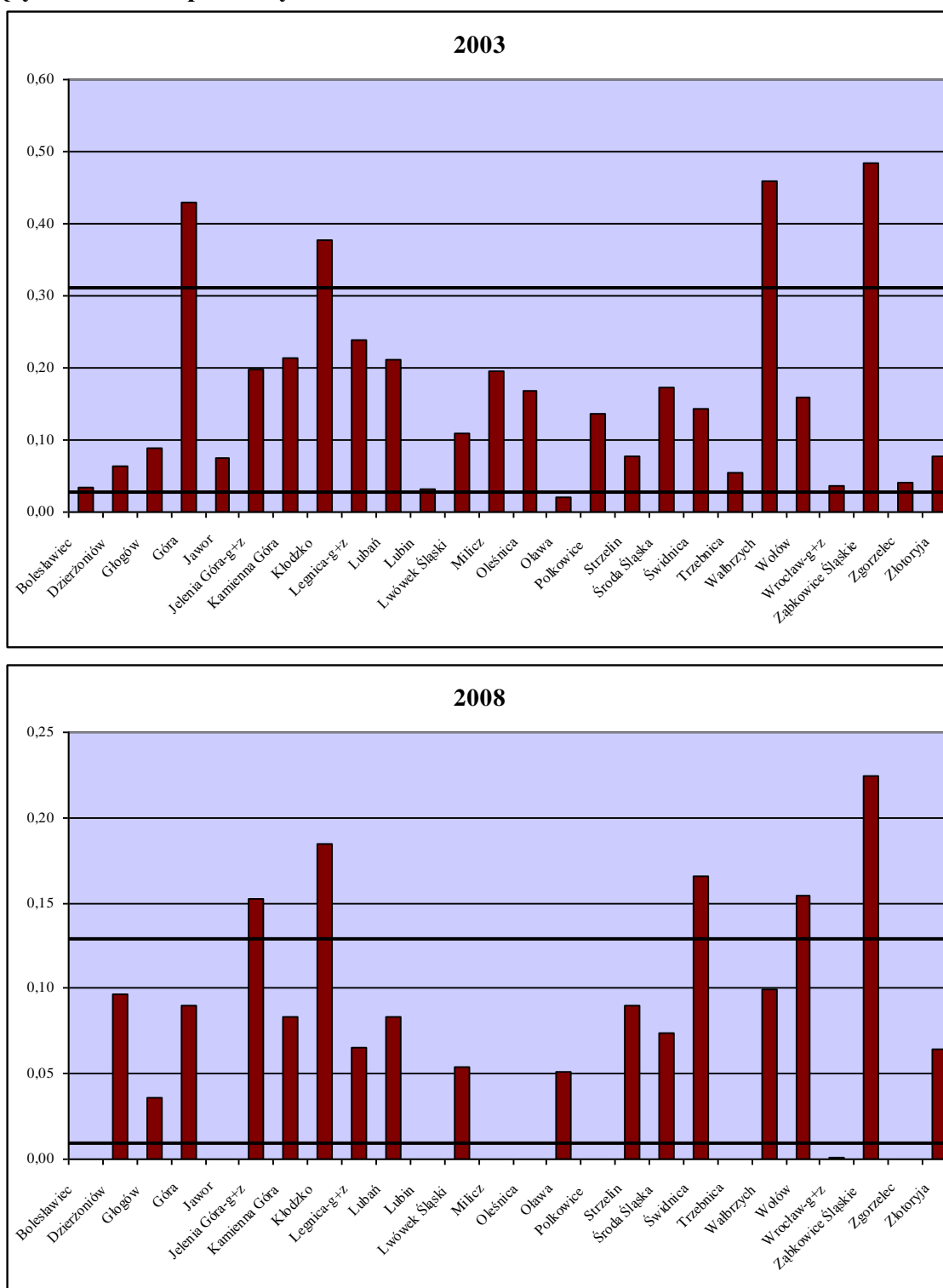
W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, zmniejszyła się liczba powiatów nietypowych (z 11 do 6). Typowe udziały znajdowały się w przedziale 0,023–0,096. Z analizy wykresu wynika, że średnie udziały zmniejszyły się czterokrotnie. W powiecie strzeleckim, gdzie w obu porównywanych latach były najwyższe udziały, różnica wyniosła 0,267. Wysokie udziały wystąpiły także w powiatach jaworskim, polkowickim (tych samych, co w 2003 roku) i oleśnickim. We wszystkich tych powiatach wysokie udziały mieli pozostający bez pracy do 3 miesięcy (odpowiednio 0,406; 0,404; 0,339; 0,406). W wyszczególnionych powiatach występowała różna stopa bezrobocia. Prace interwencyjne były zatem stosowane w odmiennych sytuacjach. W powiatach jeleniogórskim i wołowskim odnotowano najniższe udziały aktywizowanych za pomocą tej metody. W powiecie jeleniogórskim najczęściej wykorzystywano szkolenia, a w wołowskim – staże. Z analizy wykresu wynika, że w 2008 roku we wszystkich powiatach zmniejszyło się zastosowanie prac interwencyjnych w aktywizacji zawodowej. W okresie poprawy sytuacji na rynku pracy nie było potrzeby stosowania tej metody w szerszym zakresie.

Z porównania udziałów objętych robotami publicznymi wynika, że w 2003 roku najwyższe udziały wystąpiły w powiatach: górowskim, kłodzkim, wałbrzyskim i wołowskim. Rozpiętość przedziału typowych wartości była duża (0,030–0,301). Na podstawie wykresu 59 można zauważyć, iż między powiatami w zakresie stosowania tej metody występowały duże różnice.

---

²⁶² W porównaniu z udziałami zarejestrowanych w danym powiecie według czasu pozostawania bez pracy.

Wykres 59. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego objętych robotami publicznymi w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

W wymienionych powiatach odnotowano w 2003 roku wysokie stopy bezrobocia (odpowiednio 34,2%, 33,8%, 30%, 30,3%). Co istotne, w powiatach tych wśród zarejestrowanych bardzo duże udziały posiadali bezrobotni długotrwale (0,301; 0,349; 0,314;

0,317) i jednocześnie bez stażu pracy (0,164; 0,224; 0,177; 0,203)²⁶³. Działania PUP-ów zmierzały zatem do aktywizacji osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zatrudnienie za pomocą robót publicznych zapobiega wykluczeniu społecznemu i zapewnia prawo do zasiłku. W powiecie oławskim udziały objętych tym programem były najniższe w całym województwie. Na szerszą skalę stosowano tam inne metody aktywizacji: staże oraz prace interwencyjne.

W 2003 roku roboty publiczne były często stosowane w walce z bezrobociem, jednak nie na tak szeroką skalę jak szkolenia, staże i prace interwencyjne. W 2008 roku sytuacja uległa wyraźnej zmianie. Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,002–0,134. Wskazuje to jednoznacznie na spadek wykorzystania robót publicznych. W wielu powiatach nie zatrudniono w ramach tego programu żadnego bezrobotnego (bolesławiecki, jaworski, lubiński, milicki, oleśnicki, polkowicki, trzebnicki, zgorzelecki). W porównaniu do roku 2003 zwiększyła się liczba powiatów nietypowych (z 5 do 14), wynikająca przede wszystkim z braku objętych tą formą. Świadczy to o poprawie sytuacji na rynku pracy w 2008 roku i malejącą potrzebę stosowania przez PUP-y działań utrzymujących doraźne zatrudnienie w rejonach o wysokiej stopie bezrobocia. Najwyższe udziały objętych robotami publicznymi wystąpiły w 2008 roku w powiatach jeleniogórskim, kłodzkim, świdnickim, wołowskim i ząbkowickim. W tym ostatnim, podobnie jak w 2003 roku, udziały objętych robotami okazały się najwyższe. Jednak w 2008 roku były one dwukrotnie mniejsze (spadek z 0,484 do 0,224). W wymienionych powiatach wysokie udziały posiadali bezrobotni pozostający bez pracy do 3 miesięcy (odpowiednio 0,506; 0,357; 0,526; 0,370; 0,438). W powiatach kłodzkim i ząbkowickim w 2008 roku stopa bezrobocia była duża (21,6% i 17,5%). Dlatego też w tych powiatach zdecydowano się zatrudnić bezrobotnych w ramach robót publicznych w celu zapewnienia im ochrony przed utratą dochodów oraz przed wykluczeniem z rynku pracy.

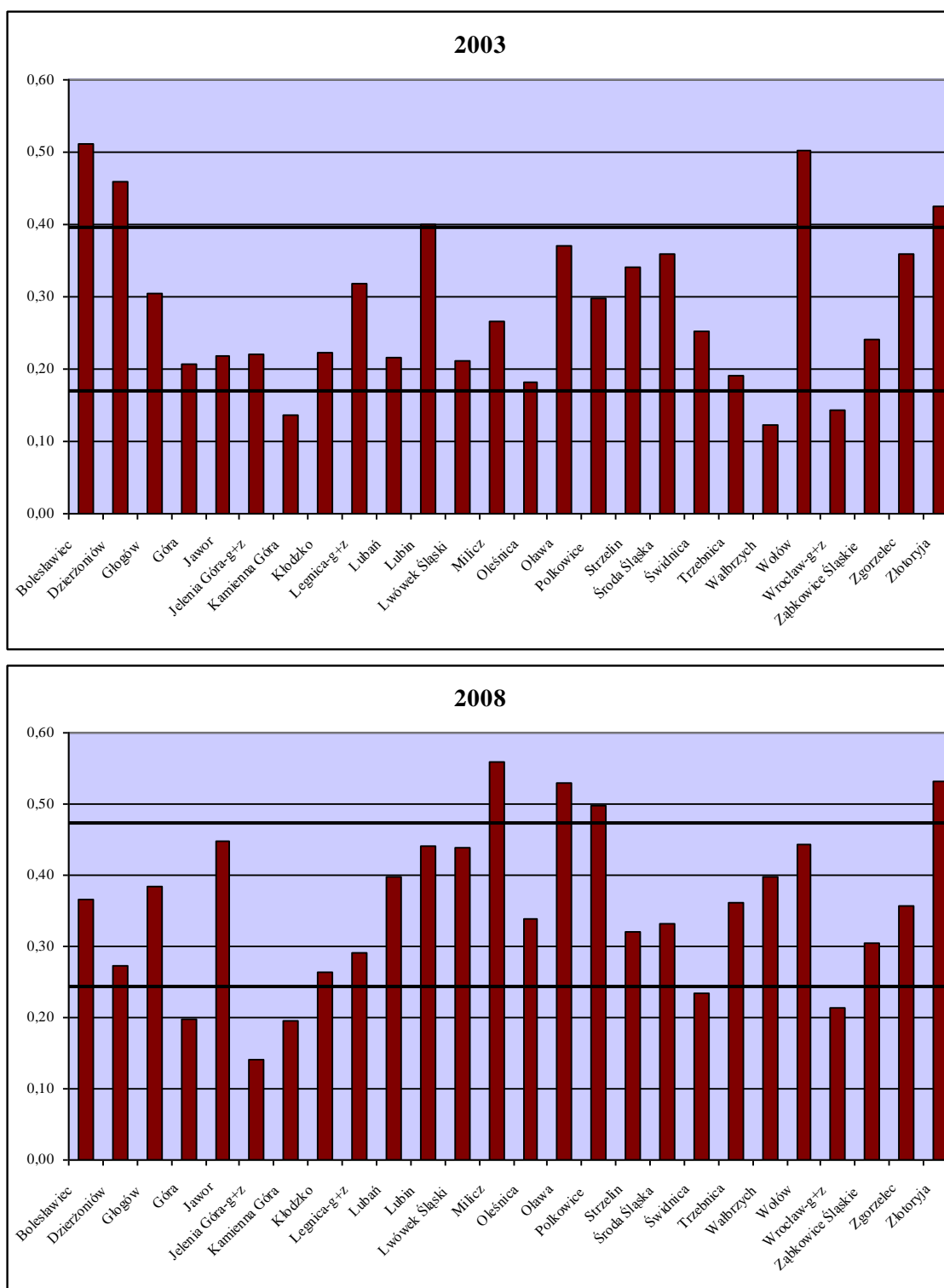
Na wykresie 60 przedstawiono udziały objętych stażami. W 2003 roku była to metoda szeroko stosowana w aktywizacji bezrobotnych, z uwagi na najwyższą średnią w całym województwie. Powiaty typowe znajdowały się w przedziale 0,177–0,398. W powiatach: bolesławieckim, dzierzoniowskim, lubińskim, wołowskim i złotoryjskim wystąpiły najwyższe udziały objętych tym programem. Odmienna sytuacja miała miejsce w przypadku powiatów: kamiennogórskiego, wałbrzyskiego i wrocławskiego. W Kamiennej Górze działania PUP-u,

---

²⁶³ W porównaniu z udziałami zarejestrowanych w danym powiecie według czasu pozostawania bez pracy i stażu pracy.

dotyczące stosowania pozostałych metod aktywizacji zawodowej były typowe. W Wałbrzychu najczęściej wykorzystywano roboty publiczne, a we Wrocławiu – szkolenia.

Wykres 60. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego objętych stażem w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

W 2008 roku dolna granica przedziału typowych wartości przesunęła się do poziomu 0,244, a górna do 0,468. Wzrosła także średnia arytmetyczna. Szerokość przedziału

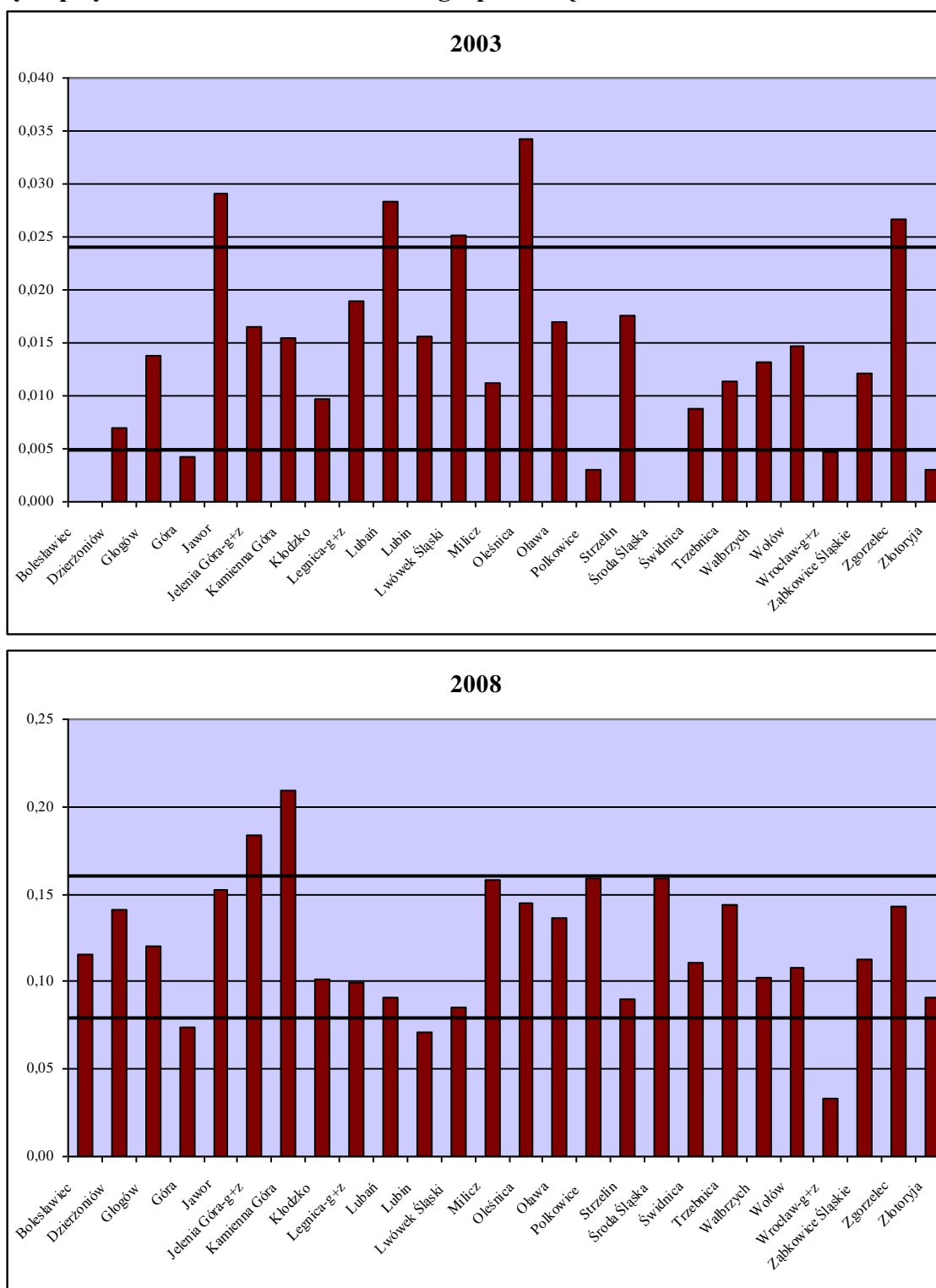
kształtowała się na podobnym poziomie, co w 2003 roku (2003 – 0,221; 2008 – 0,224). W 2008 roku staże były częściej stosowane. Liczba powiatów nietypowych pozostała ta sama, co w roku 2003 (8). Zarówno w 2003, jak i w 2008 roku stosowano tę formę aktywizacji zawodowej w powiatach zarówno o niskiej, jak i wysokiej stopie bezrobocia. Jest to więc metoda wykorzystywana w różnych sytuacjach. Najwyższe udziały zaktywizowanych za pomocą staży wystąpiły w powiatach: milickim, oławskim, polkowickim i złotoryjskim. W powiatach górowskim, jeleniogórskim, kamiennogórskim, wrocławskim oraz świdnickim, udziały objętych stażami były najniższe. PUP-y w tych powiatach najczęściej korzystały ze szkoleń.

Kolejny wykres przedstawia udziały bezrobotnych, którym przyznano dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2003 i 2008. Z analizy wykresu 61 wynika, że w 2003 roku udziały w skali całego województwa osiągały bardzo niskie wartości, nie przekraczające 3,5%. W 2003 roku ta forma aktywnej polityki rynku pracy nie była więc często wykorzystywana. Rezygnacja z dofinansowania do samozatrudnienia pozwalała także na objęcie pozostałymi formami większej liczby bezrobotnych.

Typowe udziały objętych dotacjami na działalność gospodarczą mieściły się w przedziale 0,005–0,023. W 2003 roku w powiatach: jaworskim, lubańskim, lwóweckim, oleśnickim i zgorzeleckim udziały aktywizowanych tym programem były najwyższe. W powiatach jaworskim i lwóweckim odnotowano wysokie stopy bezrobocia (32,7% i 35,9%). Często stosowano tam również prace interwencyjne. Działania PUP-ów koncentrowały się w tych powiatach głównie na tworzeniu nowych miejsc pracy i promowaniu zatrudnienia. W powiecie lubańskim działania dotyczące pozostałych form aktywizacji zawodowej były typowe. W powiatach oleśnickim i zgorzeleckim stopa bezrobocia była niższa niż w pozostałych (26,8% i 24,2%). W Oleśnicy bezrobotnych aktywizowano często przez szkolenia, a w Zgorzelcu za pomocą staży. W powiatach bolesławieckim i średzkim żadnemu bezrobotnemu nie przyznano dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

W 2008 roku sytuacja na dolnośląskim rynku pracy zmieniła się diametralnie. Granice przedziału typowych wartości znacznie wzrosły (0,082–0,159). Średnie udziały w województwie zwiększyły się prawie dziewięciokrotnie. Świadczy to o coraz szerszym wykorzystaniu tej metody w okresie spadku poziomu bezrobocia. Trzeba jednak zauważyć, że pomimo częstszego stosowania tej metody udziały objętych dotacjami w porównaniu z innymi formami nie były wysokie.

Wykres 61. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego, którym przyznano środki na działalność gospodarczą w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

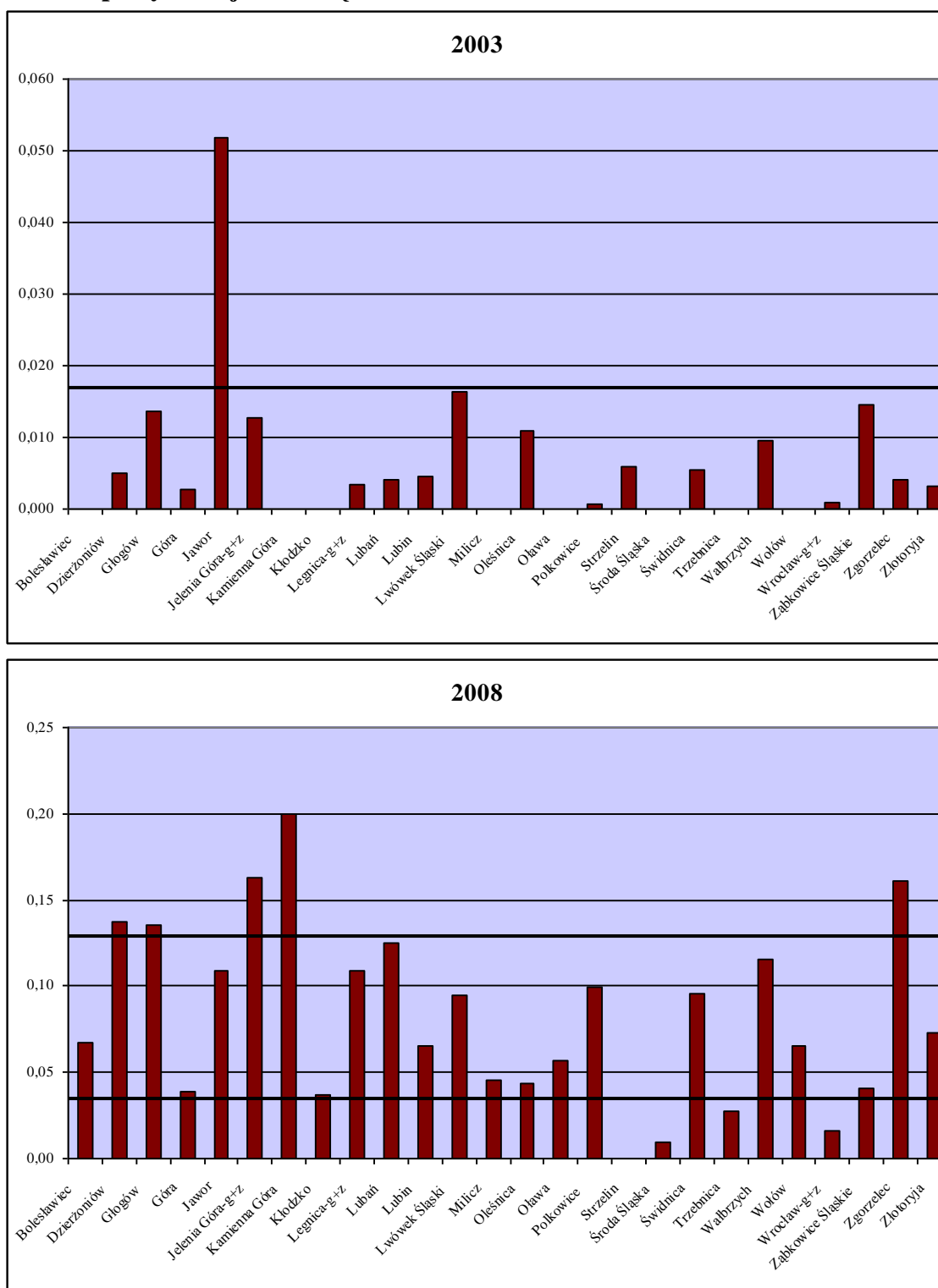
W 2008 roku w powiatach jeleniogórskim, kamiennogórskim udziały objętych tą formą aktywizacji zawodowej były najwyższe. W powiatach górowskim, lubińskim i wrocławskim stosowano tę formę najrzadziej. Z wykresu wynika, że nastąpił spadek liczby powiatów nietypowych, w porównaniu do roku 2003 (z 10 do 5). Współczynnik zmienności

wskazywał, że powiaty mniej się między sobą różniły. Można więc uznać, że działania PUP-ów, dotyczące tej metody, były bardziej ujednoczone w 2008 roku. Przeciętnie częściej stosowano tę metodę niż prace interwencyjne i roboty publiczne. W 2008 roku wzrosło znaczenie tego programu w aktywizacji zawodowej. Ponadto nie wystąpiła znacząca potrzeba stosowania działań doraźnych przez zatrudnianie bezrobotnych z pomocą robót publicznych. W okresie niskiego poziomu bezrobocia duże znaczenie miało więc tworzenie nowych miejsc pracy przez dotowanie działalności gospodarczej.

Obraz zróżnicowania przestrzennego Dolnego Śląska, ze względu na udziały zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, przedstawiono na wykresie 62. W 2003 roku była to metoda najrzadziej wykorzystywana w aktywizacji zawodowej w całym województwie dolnośląskim. W 7 powiatach (bolesławieckim, kłodzkim, milickim, oławskim, średzkim, trzebnickim oraz wołowskim) nie zastosowano jej w ogóle. W okresie wysokiego bezrobocia (2003 roku) działania PUP-ów koncentrowały się na zatrudnianiu bezrobotnych, w ramach metod zapewniających zatrudnienie czasowe (roboty publiczne) lub tworzących nowe miejsca pracy przy relatywnie niskich kosztach ponoszonych przez pracodawców (prace interwencyjne). Typowe wartości mieściły się w przedziale 0–0,017. W 2003 roku tylko w powiecie jaworskim udziały były nietypowe. W powiecie wystąpiła wysoka stopa bezrobocia (32,7%). Bezrobotnych często aktywizowano tam także za pomocą prac interwencyjnych (udziały wynosiły 0,375). Działania PUP-u w powiecie miały na celu tworzenie nowych miejsc pracy i promowanie zatrudnienia.

W 2008 roku nastąpiła znacząca zmiana na dolnośląskim rynku pracy w zakresie stosowania przez urzędy pracy wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy. Typowe udziały objętych tą metodą mieściły się w przedziale 0,030–0,134. Zanotowano wzrost średnich udziałów ponad 10 razy. Podobnie jak w przypadku dotacji na działalność gospodarczą wykorzystywano ten program w szerszym zakresie. Trzeba jednak zauważyć, że przeciętnie ta metoda była częściej stosowana niż prace interwencyjne i roboty publiczne. W kilku powiatach (dzierzoniowskim, głogowskim, jeleniogórskim, kamiennogórskim) wystąpiły wysokie udziały. W powiecie strzelińskim nie objęto tym programem żadnego bezrobotnego. W powiatach średzkim i wrocławskim zanotowano najniższe udziały w całym województwie. W porównaniu do roku 2003 wzrosła liczba powiatów nietypowych (z 1 do 8), jednakże współczynnik zmienności wskazywał na spadek zróżnicowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Wykres 62. Udziały bezrobotnych zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy w woj. dolnośląskim w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

Omawiając udziały bezrobotnych objętych najczęściej stosowanymi metodami aktywizacji zawodowej warto szczególnie przyrzeć się powiatom najbardziej nietypowym. Za takie powiaty zostały uznane te, w których zarejestrowano przynajmniej dwie nietypowe wartości udziałów bezrobotnych objętych metodami. Na samym początku należy zaznaczyć,

że jest to kryterium subiektywne. Takie założenie ma na celu próbę wyjaśnienia wystąpienia nietypowych zjawisk w powiązaniu z innymi czynnikami, np. gospodarczymi. W 2003 wśród takich powiatów dominowały powiaty jaworski i lwówecki. W powiecie jaworskim nietypowość dotyczyła prac interwencyjnych, dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy. Są to metody tworzące miejsca pracy. W 2003 roku stopa bezrobocia w tym powiecie wynosiła 32,7%, wskaźnik zatrudnienia wyniósł 27,9%²⁶⁴. Powiat jaworski ma charakter rolniczo-przemysłowy. Zakłady przemysłowe rozmieszczone są nierównomiernie, głównie w Jaworze i Bolkowie²⁶⁵. Zgodnie z planem rozwoju powiatu jaworskiego na lata 2004–2006²⁶⁶ położono nacisk na rozwój obszarów wiejskich, aktywizację rolnictwa oraz stworzenie warunków dla wzrostu aktywności gospodarczej poprzez inwestycje. Wdrażanie takich metod, jak prace interwencyjne, dotacje na działalność gospodarczą i zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy logicznie wpisuje się w cele strategiczne i realizację projektów założonych w planie rozwoju na lata 2004–2006. Te trzy programy mają na celu przede wszystkim rozwój przedsiębiorczości i powstawanie nowych miejsc pracy.

W powiecie lwóweckim w 2003 roku udziały bezrobotnych objętych pracami interwencyjnymi i dotacjami na działalność gospodarczą były nietypowe. Stopa bezrobocia wynosiła w tamtym okresie 35,9%, wskaźnik zatrudnienia kształtował się na poziomie 22,9%²⁶⁷. Powiat lwówecki jest powiatem typowo rolniczym z możliwościami do uprawiania turystyki i wypoczynku. W strategii rozwoju powiatu na lata 2000–2010 wśród celów strategicznych dominowała poprawa warunków i jakości życia mieszkańców oraz podwyższenie poziomu rozwoju gospodarczego. W ramach strategii założono ograniczanie bezrobocia poprzez doskonalenie systemu reorientacji zawodowej, organizowanie robót publicznych, zatrudnienia sezonowego oraz rozwój inicjatyw gospodarczych²⁶⁸. Udziały objętych robotami publicznymi znajdowały się w 2003 roku w granicach przedziału typowych

---

²⁶⁴ Udział pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym w ogólnej liczbie ludności w wieku 15–64 lata. Wskaźnik oszacowano na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych (www.stat.gov.pl, dostęp: 07.05.2011). W powiecie wystąpiła również niska liczba zatrudnionych w głównym miejscu pracy: 7 571 osób (Zob. Tabela 11).

²⁶⁵ Źródło: <http://www.spjawor-bp.pbox.pl/public/?id=38742> (dostęp: 08.02.2011).

²⁶⁶ Plan rozwoju powiatu jaworskiego na lata 2004–2006, Jawor, grudzień 2004. Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXX/150/05 Rady Powiatu Jaworskiego z dnia 04.02.2005.

²⁶⁷ Zob. przypis 264. W powiecie wystąpiła również niska liczba zatrudnionych w głównym miejscu pracy: 6 048 osób (Zob. Tabela 11).

²⁶⁸ Źródło:

http://www.bip.powialwoeckie.pl/wiadomosci/1347/23721/strategia_rozwoju_powiatu_lwoeckiego_2000-2010 (dostęp: 08.02.2011).

wartości, jednak wysokie udziały objętych pracami interwencyjnymi i dotacjami na działalność gospodarczą znajdują swoje odzwierciedlenie w celach zawartych w strategii.

Omawiając powiaty o nietypowych udziałach trzeba także odnieść się do powiatów, gdzie udziały były najniższe co najmniej dla dwóch metod. W 2003 roku liczba takich powiatów wynosiła 9. W powiecie bolesławieckim taka sytuacja dotyczyła udziałów objętych robotami publicznymi i dotacjami na działalność gospodarczą. Trudno jednoznacznie zinterpretować decyzje PUP-u o mniejszym wykorzystaniu tych metod. W powiecie działa podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej INVEST-PARK Sp. z o.o. oraz Bolesławiecka Strefa Aktywności Gospodarczej. Dla pozostałych metod aktywizacji zawodowej udziały mieściły się w granicach przedziału typowych wartości.

W powiecie górowskim udziały objętych pracami interwencyjnymi i dotacjami na działalność gospodarczą były nietypowe. W zrównoważonej strategii rozwoju powiatu za cel szczegółowy uznano ograniczanie bezrobocia poprzez organizację poradnictwa, szkoleń raz podejmowanie inicjatyw lokalnych na rzecz przeciwdziałania bezrobociu²⁶⁹. W powiecie górowskim bardzo wysokie były udziały bezrobotnych objętych robotami publicznymi. Niskie udziały objętych pracami interwencyjnymi i dotacjami na działalność gospodarczą, w mojej opinii, nie stanowią realizacji strategii rozwoju. Decyzja o organizowaniu robót publicznych mogła także wynikać z faktu, że w powiecie istnieje Podstrefa Wałbrzyskiej Strefy Ekonomicznej. Popyt na siłę roboczą, jaki powstanie w Strefie Ekonomicznej daje podstawy do rezygnacji przez PUP z szerszego zastosowania prac interwencyjnych i dotacji na działalność gospodarczą.

W powiecie kamiennogórskim staże i dotacje na działalność gospodarczą były programami najmniej wykorzystywanymi. Działania PUP-u, w zakresie stosowania innych metod w 2003 roku, były typowe. Może to wynikać wprost ze strategii zrównoważonego rozwoju²⁷⁰, w której zapisano, że celami są m.in. optymalne wykorzystanie potencjału gospodarczego, utrzymanie i tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich. Ponadto w powiecie funkcjonuje Kamiennogórska Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości z inwestorami z wielu krajów, m.in. Japonii, USA, Niemiec²⁷¹.

W powiecie olawskim niskie udziały aktywizowanych dotyczyły robót publicznych i zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy. W powiecie funkcjonuje podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w której działają takie

---

²⁶⁹ Źródło: http://www.bip.powiatgora.pl/files/732/strategia_powiat_gora_pdf (dostęp: 08.02.2011).

²⁷⁰ Źródło: http://www.kamienna_gora.pl/images/dokumenty/BIP_staregia_roz/strategia.pdf (dostęp: 08.02.2011)

²⁷¹ Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienna_G%C3%B3ra (dostęp: 08.02.2011).

podmioty, jak. Toyota Motor Industries Poland, Autoliv Poland, Electrolux. Powiat graniczy także terytorialnie z powiatem wrocławskim. Strategia rozwoju powiatu na lata 2006-2015 zakłada stymulowanie powstawania nowych podmiotów gospodarczych, promowanie lokalnej przedsiębiorczości²⁷². Tak niskie wykorzystanie robót publicznych i zatrudnienia w ramach wyposażenia stanowiska pracy stanowi wyraz ogólnej sytuacji w powiecie. W 2003 roku działania służb zatrudnienia dotyczące pozostałych form były typowe.

Stopa bezrobocia w powiecie średzkim w 2003 roku wynosiła 22,6%. Powiat średzki jest powiatem przemysłowo-rolniczym i leżącym w bliskim sąsiedztwie Wrocławia. Działa tu Podstrefa Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Z tego też powodu działania PUP-u, dotyczące aktywizacji zawodowej, poza pracami interwencyjnymi i dotacjami na działalność gospodarczą, charakteryzowały się typowością. W strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zapisano, że w sferze gospodarczej oferty pracy będą dotyczyły małych i średnich przedsiębiorstw. Ponadto aktywizacja gospodarcza ma wykorzystywać dynamikę rozwoju aglomeracji wrocławskiej²⁷³.

W powiecie wałbrzyskim dominowało w 2003 roku wysokie bezrobocie, sięgające 30%. Taka sytuacja wynikała z likwidacji przemysłu wydobywczego. Miasto jest jednak ważnym ośrodkiem przemysłowym, ze względu na funkcjonującą w powiecie Wałbrzyską Specjalną Strefę Ekonomiczną. Działania służb zatrudnienia w 2003 roku koncentrowały się głównie na organizacji robót publicznych. Prace interwencyjne oraz staże były w tym okresie najmniej wykorzystane. W strategii rozwoju powiatu na lata 2005–2013 zawarto zapis, że celem strategicznym jest przeciwdziałanie bezrobociu przez aktywizację lokalnego rynku pracy²⁷⁴.

Prace interwencyjne i zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy w 2003 roku były w powiecie wołowskim formami najrzadziej wykorzystywanymi. Głównym programem aktywizacji zawodowej w tym okresie okazały się staże. Strategia rozwoju powiatu do 2020 roku zakłada, że wszechstronny rozrost małej i średniej przedsiębiorczości zależy od współpracy między PUP-em, pracodawcami i jednostkami edukacyjnymi²⁷⁵. Ponadto należy wspomnieć, że w powiecie funkcjonuje Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna. Małe wykorzystanie metod, zapewniających tworzenie nowych miejsc pracy, może wynikać z tego faktu.

---

²⁷² Źródło: http://starostwo_olawa.pl/upfiles/pdf/strategia_rozwoju.pdf (dostęp: 08.02.2011).

²⁷³ Źródło: http://www.powiat_sredzki.pl (dostęp: 09.02.2011).

²⁷⁴ Źródło: http://ww.powiat.walbrzych.pl/Dokum_plan/Strategia.htm (dostęp: 09.02.2011).

²⁷⁵ Źródło: http://powiat.wolowski.sisco.info/zalaczniki/1109/startegia_2020.pdf (dostęp: 09.02.2011).

W powiecie ząbkowickim najbardziej wykorzystywaną metodą aktywnej polityki rynku pracy były roboty publiczne, a najmniej szkolenia oraz prace interwencyjne. Trudno jednoznacznie wypowiedzieć się, dlaczego w tym powiecie aktywizowano bezrobotnych za pomocą programu, zapewniającego czasowe zatrudnienie. Stopa bezrobocia w 2003 roku była wysoka (30,3%), jednak w powiecie funkcjonuje podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. W przypadku powiatu wrocławskiego największy odsetek objętych dotyczył szkoleń. Prace interwencyjne i staże były programami najmniej wykorzystywanymi. W powiecie zanotowano najniższą stopę bezrobocia i najwyższą liczbę zatrudnionych w głównym miejscu pracy. Ponadto Wrocław jest ośrodkiem wielkomiejskim. Z tych też względów nie wystąpiła potrzeba aktywizacji zawodowej innymi metodami w szerszym zakresie.

Analizując powiaty, ze względu na udziały objętych poszczególnymi metodami, należy wspomnieć, że w kilku powiatach w 2003 roku nie zaobserwowano żadnych nietypowych wartości. Taka sytuacja wystąpiła w powiatach: głogowskim, jeleniogórskim i milickim. W tych powiatach działania służb zatrudnienia były ukierunkowane na ogół bezrobotnych. Wszystkie programy aktywizacji okazały się równie ważne. W 2003 roku wśród powiatów o najwyższych udziałach dominowały staże i dotacje na działalność gospodarczą (odpowiednio po 5 powiatów). Najmniej wykorzystywaną metodą w siedmiu powiatach były prace interwencyjne. W 2008 roku sytuacja wśród powiatów nietypowych uległa znacznej zmianie. Najmniej wykorzystywaną (lub wcale nie wykorzystaną) metodą w siedmiu powiatach były roboty publiczne. Można wymienić także takie powiaty, jak: legnicki, lubański, lwówecki i wałbrzyski, gdzie nie wystąpiły nietypowe wartości.

Wśród powiatów nietypowych w 2008 roku zdecydowanie wyróżniał się powiat jeleniogórski. W 2003 roku w powiecie nie wystąpiły żadne nietypowe wartości. W 2008 roku zwiększyło się więc zróżnicowanie w powiecie, ze względu na stosowane metody aktywizacji zawodowej. Najwyższe udziały dotyczyły objętych robotami publicznymi, dotacjami na działalność gospodarczą i zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy. Najmniej wykorzystywanymi metodami były z kolei prace interwencyjne i staże. Stopa bezrobocia w powiecie w 2008 roku nie była wysoka (6,7% w powiecie grodzkim, 13,7% w ziemskim). W strategii zrównoważonego rozwoju powiatu założono, że pierwszym celem strategicznym jest rozwój gospodarczy. Ponadto uwzględniono również

cele operacyjne w postaci rozwoju rynku pracy poprzez zwiększenie liczby miejsc pracy²⁷⁶. Roboty publiczne organizowane w powiecie mogły być czynnikiem rozwoju lokalnego. Z kolei dotacje na działalność gospodarczą i zatrudnienie w ramach doposażenia stanowiska pracy są metodami tworzącymi nowe miejsca pracy. Zatem ich stosowanie mogło być wynikiem realizacji założeń strategii.

Wśród powiatów, które w 2008 roku również były nietypowe na uwagę zasługują powiaty kamiennogórski i oleśnicki. W powiecie kamiennogórskim aktywizowano bezrobotnych głównie za pomocą dotacji na działalność gospodarczą i zatrudnienia w ramach doposażenia stanowiska pracy. Najmniej wykorzystywaną metodą był staż. Stopa bezrobocia w powiecie wynosiła w 2008 roku 16,1%, wskaźnik zatrudnienia kształtował się na poziomie 27,3%²⁷⁷. Wybór takich, a nie innych metod aktywnej polityki rynku pracy, mógł być wynikiem realizacji wspomnianej już strategii zrównoważonego rozwoju²⁷⁸. W powiecie oleśnickim dominowały takie programy aktywizacji zawodowej, jak prace interwencyjne i dotacje na działalność gospodarczą. Stopa bezrobocia w powiecie w 2008 roku była niska i wynosiła 11,2%. Decyzja PUP-u o aktywizacji bezrobotnych za pomocą prac interwencyjnych i dotacji na działalność miała na celu stworzenie w powiecie większej ilości nowych miejsc pracy.

Omawiając sytuację w poszczególnych powiatach, określanych jako nietypowe w 2008 roku, warto zwrócić uwagę na te, gdzie udziały bezrobotnych objętych przynajmniej dwoma metodami nie przekraczały dolnej granicy przedziału typowych wartości. W 2008 roku wśród takich powiatów dominował powiat wrocławski. Metodami najmniej wykorzystywanymi wówczas były staże, dotacje na działalność oraz zatrudnienie w ramach doposażenia stanowiska pracy. W planie rozwoju lokalnego na lata 2004–2013 jednym z celów operacyjnych była aktywizacja gospodarcza powiatu poprzez szkolenia i aktywizację zawodową bezrobotnych²⁷⁹. Zastosowanie w powiecie wrocławskim szkoleń w szerokim zakresie wynikało bezpośrednio z planów rozwoju lokalnego.

W powiecie górowskim najmniej wykorzystywanymi metodami w 2008 roku były staże i dotacje na działalność gospodarczą. W cytowanej już strategii rozwoju powiatu za cel

---

²⁷⁶ Źródło:

http://powiat.jeleniogorski.sisco.info/zalaczniki/318/Strategia_Zrownowazonego_Rozwoju_Powiatu_Jeleniogorskiego_2006-2014.doc (dostęp: 08.02.2011).

²⁷⁷ Zob. przypis 264. W powiecie wystąpiła również niska liczba zatrudnionych w głównym miejscu pracy: 7 808 osób (Zob. Tabela 11).

²⁷⁸ Zob. przypis 270.

²⁷⁹ Źródło: http://powiatwroclawski.ibip.wroc.pl/public/get_file_contents.php?id=73017 (dostęp: 10.02.2011).

szczegółowy uznano fakt, że bezrobocie powinno być ograniczone za pomocą szkoleń²⁸⁰. Właśnie ta metoda była stosowana w 2008 roku w powiecie najczęściej. W strategii powiatu polkowickiego w latach 2008–2015 zawarto takie cele operacyjne, jak rozwój rynku pracy i przedsiębiorczości poprzez wzrost liczby miejsc pracy²⁸¹. Metodą najczęściej stosowaną przez służby zatrudnienia były więc prace interwencyjne. Aktywizacja za pomocą tej metody mogła być realizowana ze względu na strategię rozwoju. W powiecie wystąpiła niska stopa bezrobocia (7,4%). Z tego też względu nie było potrzeby stosowania robót publicznych.

Omawiając sytuację w województwie dolnośląskim warto odnieść się do form najczęściej stosowanych w całej Polsce. W tabeli 19 przedstawiono strukturę bezrobotnych objętych wybranymi metodami aktywnej polityki rynku pracy w latach 2005–2008 w Polsce.

Tabela 19. Struktura bezrobotnych²⁸² objętych wybranymi formami aktywnej polityki rynku w pracy w latach 2005–2008 w Polsce

	2005	2006	2007	2008
szkolenia	0,306	0,310	0,334	0,325
prace interwencyjne	0,144	0,146	0,111	0,088
roboty publiczne	0,140	0,069	0,077	0,085
staże	0,330	0,357	0,325	0,324
dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej	0,050	0,075	0,085	0,102
refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	0,029	0,044	0,068	0,076

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Eurostat – Data Explorer. LMP participants by type of action (summary tables), <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.10.2010).

Jak już wspomniano, dysponowano informacjami dotyczącymi działalności PUP-ów dopiero od roku 2005. Na podstawie danych z tabeli 19 można zauważyć, że szkolenia oraz staże w Polsce cieszyły zainteresowaniem, bez względu na poziom bezrobocia. Udziały objętych szkoleniami pozostawały na podobnym poziomie w latach 2005 i 2006, zaś w latach 2007 i 2008 nastąpił ich wzrost. W przypadku staży można zauważyć niewielki spadek udziałów od roku 2006 w ogólnej strukturze objętych aktywnymi formami rynku pracy. Jednak w latach 2007 i 2008 utrzymywały się one w Polsce na prawie tym samym poziomie. W przypadku robót publicznych oraz prac interwencyjnych stwierdzono spadek ich wykorzystania w latach 2005–2008. Zdecydowany spadek udziałów nastąpił w przypadku prac interwencyjnych. Dotacjami na działalność gospodarczą oraz zatrudnieniem w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy aktywizowano w miarę upływu czasu coraz większą liczbę osób bezrobotnych, podobnie było w województwie dolnośląskim w 2008

²⁸⁰ Zob. przypis 269.

²⁸¹ Źródło: <http://starostwo.polkowice.sisco.info/zalaczniki.732/strategia.pdf> (dostęp: 09.02.2011).

²⁸² Średnia liczba osób biorących udział w danym programie w dowolnym momencie w ciągu roku.

roku. W przypadku tych dwóch metod następował zauważalny wzrost udziałów w całkowitej liczbie objętych aktywnymi formami rynku pracy.

Podsumowując, można powiedzieć, że w województwie dolnośląskim w roku 2003 objęto szkoleniami 14 499²⁸³ osób. W roku 2008 liczba ta była niewiele niższa. Z programu skorzystało we wszystkich powiatach 14 013 osób. Tak duża liczba aktywizowanych osób świadczy o szerokim stosowaniu tej metody. Bez względu na poziom bezrobocia szkolenia są jedną z głównych metod aktywizacji zawodowej bezrobotnych. W 2003 roku za pomocą prac interwencyjnych i robót publicznych zaktywizowano łącznie 17 060 osób. Te dwie metody wyróżniają się w aktywnej polityce rynku pracy. Są swoistego rodzaju działaniem ratunkowym w sytuacji wysokiej stopy bezrobocia. Przy ich zastosowaniu bezrobotni mogą być zatrudnieni czasowo, nabywać prawo do zasiłku. Ponadto w ten sposób można zapobiec także wykluczeniu społecznemu. W województwie dolnośląskim w roku 2003 łącznie skierowano do prac interwencyjnych 21,2% aktywizowanych. W roku 2008 udział objętych tą metodą w ogólnej liczbie objętych aktywnymi formami rynku pracy wyniósł 5,47%²⁸⁴. W przypadku robót publicznych można zaobserwować podobną sytuację. Zgodnie z danymi ze sprawozdań statystycznych²⁸⁵ w 2003 roku we wszystkich powiatach województwa dolnośląskiego do robót publicznych skierowano łącznie 18,07% z ogólnej liczby aktywizowanych, a w 2008 roku tylko 7,37%²⁸⁶. Ponadto, jako pracownik Powiatowego Urzędu Pracy w latach 2002—2006, mogę potwierdzić, że w okresie zmniejszającego się poziomu bezrobocia obejmowano metodami, mającymi zapewnić czasowe zatrudnienie, coraz mniejszą liczbę zarejestrowanych.

W przypadku pozostałych form aktywnej polityki rynku pracy, takich jak staże, dotacje na działalność gospodarczą oraz zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy można zauważyć w 2008 roku większe ich wykorzystanie. W 2003 roku stazami objęto 11 094 osób, a w 2008 ponad tysiąc więcej. Dla rynku pracy ma to ogromne znaczenie, ponieważ za pomocą tej metody bezrobotni nie posiadający doświadczenia, zwłaszcza młodzież mogą zwiększyć kwalifikacje zawodowe. Ta forma aktywnej polityki rynku pracy, podobnie jak szkolenia, jest często stosowana bez względu na poziom bezrobocia.

---

²⁸³ Zob. Załącznik V.

²⁸⁴ Obliczeń dokonano na podstawie tabel 1-6 zawartych w Załączniku V.

²⁸⁵ Sprawozdania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej MPIPS 01 i 02 za lata 2000-2008. Dane udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

²⁸⁶ Zob. przypis 284.

W miarę upływu czasu dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej zaczęły być coraz bardziej popularną metodą aktywizacji bezrobotnych. Wynika to z mojego doświadczenia jako pracownika służb zatrudnienia. Ponadto dane statyczne świadczą o wzroście znaczenia tej metody w tworzeniu nowych miejsc pracy oraz wspieraniu przedsiębiorczości. Szersze zastosowanie tego programu może także wynikać z dostępności środków. W okresie niskiego poziomu bezrobocia nie ma większej potrzeby aktywizowania dużej ilości bezrobotnych metodami zapewniającymi czasowe zatrudnienie. W 2003 przyznano dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej w województwie dolnośląskim łącznie 538 osobom (1,23% z ogólnej liczby aktywizowanych). W 2008 roku liczba ta wzrosła do 4 252 (11% objętych aktywnymi formami rynku pracy). W przypadku zatrudnienia w ramach doposażenia stanowiska pracy w województwie dolnośląskim wystąpiła podobna tendencja.

Z przedstawionych w niniejszym podrozdziale rozważań wynika ponadto, że powiatowe urzędy pracy w województwie dolnośląskim dostosowują rozwiązania w zakresie aktywizacji zawodowej do sytuacji na rynku pracy i charakteru powiatu. Co więcej, dobór pewnych programów stosowanych w większym zakresie niż pozostałe może wynikać bezpośrednio z celów zapisanych w strategiach (np. Góra, Jelenia Góra) lub planach rozwoju (np. Wrocław) powiatów. Samorządy lokalne mają więc swobodę w wyborze określonych metod, jednak biorą pod uwagę również ogólną sytuację w powiecie oraz środki, jakimi dysponują na aktywizację zawodową.

4.2.2. Analiza porównawcza powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na aktywne programy rynku pracy

Dotykając problematyki wydatków z Funduszu Pracy na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu należy wspomnieć, iż Fundusz Pracy jest finansowany ze składek pracodawców (2,45% od wypłat wynagrodzeń), uzupełniających dotacji budżetu państwa i innych źródeł, wśród których na czele plasują się kredyty. Wydatki zaś dzielą się na obligatoryjne: zasiłki dla bezrobotnych oraz fakultatywne: przeznaczone na aktywne programy rynku pracy i na pozostałe wydatki np. opracowywanie i rozpowszechnianie informacji zawodowych, obsługę bezrobotnych, eksploatację systemu informatycznego itp.

Kwotę środków z Funduszu Pracy, jaka może być wydatkowana w roku budżetowym na finansowanie zadań w każdym województwie, ustala się według algorytmu określonego w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie algorytmu ustalania

kwot środków z Funduszu Pracy na finansowanie zadań w województwie²⁸⁷. Wcześniej sposób wydatkowania kwot na programy walki z bezrobociem był regulowany przez wiele innych aktów prawnych²⁸⁸. W rozporządzeniu, na podstawie którego wyznaczono algorytm ustalania kwot środków z Funduszu Pracy, zapisano, że zwiększone zostały z 30% do 50 % środki Funduszu Pracy przeznaczone do dyspozycji samorządu województwa. Ponadto założono, że przedsięwzięcia dotyczące aktywizacji osób bezrobotnych będą wymagały udziału projektów ponadlokalnych i regionalnych (wojewódzkich). Ustalanie kwot środków Funduszu Pracy uzależnione zostało od rodzaju zadań podlegających finansowaniu z FP. Kwota środków z Funduszu Pracy z kolei przyznawana dla samorządów powiatów województwa dolnośląskiego na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej została ustalona według algorytmu zatwierdzonego Uchwałą Nr VI/49/07 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 22 lutego 2007 roku. W 2009 wysokość środków FP w województwie dolnośląskim wyznaczono na kwotę 224 190 tys. zł²⁸⁹. W 2011 roku zaplanowano środki Funduszu Pracy w kwocie 115 885,9 tys. zł. (niewiele ponad 28% nakładów z 2010 roku)²⁹⁰.

W tabeli 20 przedstawiono strukturę wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywne formy walki z bezrobociem w województwie dolnośląskim w latach 2003 i 2008. Na podstawie wartości średnich można zauważyć, że w 2003 roku udział wydatków na staże był największy. Przeciętne wartości udziałów nakładów na prace interwencyjne i roboty publiczne kształtowały się prawie na tym samym poziomie (odpowiednio 0,195 i 0,193). W przypadku szkoleń i dotacji na działalność gospodarczą udziały były średnio dwukrotnie niższe niż dla prac interwencyjnych i robót publicznych. Najmniejsze udziały wystąpiły w przypadku kosztów zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy. W 2008 roku przeciętnie najwyższe udziały wydatków ponownie dotyczyły staży. Na podstawie wartości średnich można wskazać, że w obu porównywanych latach kształtowały się na prawie tym samym poziomie (różnica 0,007). Ponad trzykrotnie wzrosły średnie

²⁸⁷ (Dz.U. nr 18 z 1 lutego 2008 r., poz. 114.)

²⁸⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 1999 roku w sprawie algorytmu przekazywania środków Funduszu Pracy samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz.U. Nr 109, poz. 1237), Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 marca 2001 roku w sprawie algorytmu przekazywania środków Funduszu Pracy samorządom województw i powiatów (Dz.U. Nr 27, poz. 299), Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2002 roku w sprawie algorytmu przekazywania środków Funduszu Pracy samorządom województw i powiatów (Dz.U. Nr 46, poz. 425), Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 2003 roku w sprawie algorytmu ustalania kwot Funduszu Pracy na finansowanie zadań w województwie (Dz.U. Nr 49, poz. 409), Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 2004 roku w sprawie algorytmu ustalania kwot Funduszu Pracy na finansowanie zadań w województwie (Dz.U. Nr 224, poz. 2273).

²⁸⁹ Uchwała nr 2530/III/09 z dnia 17 marca 2009 Zarządu Województwa Dolnośląskiego.

²⁹⁰ Czwarte posiedzenie Wojewódzkiej Rady Zatrudnienia w 2010 (z dnia 29.12.2010 roku), Źródło: http://www.dwup.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=228&Itemid=68 (dostęp: 30.05.2011).

udziały wydatków na dotacje na działalność gospodarczą. Taka sytuacja ma swoje wytłumaczenie. Wzrost udziałów jest konsekwencją objęcia tą metodą większej liczby bezrobotnych. W 2008 roku wzrosły również przeciętne udziały nakładów na doposażenie i wyposażenie stanowiska pracy, przewyższając przeciętne udziały kosztów prac interwencyjnych i robót publicznych. Średnio wydatki na te dwie formy w całym województwie były najniższe (w porównaniu do roku 2003 spadły odpowiednio cztero- i trzykrotnie).

Tabela 20. Struktura wydatków²⁹¹ z Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008

Powiat	Szkolenia		Prace Interwencyjne		Roboty publiczne		Staż		Działalność gospodarcza		Koszty wypos. i doposażenia	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	0,055	0,116	0,128	0,029	0,062	0,000	0,755	0,441	0,000	0,306	0,000	0,109
dzierżoniowski	0,041	0,108	0,193	0,023	0,160	0,086	0,504	0,262	0,054	0,309	0,049	0,213
głogowski	0,057	0,098	0,226	0,043	0,155	0,045	0,351	0,350	0,094	0,272	0,116	0,192
górowski	0,091	0,215	0,126	0,088	0,547	0,117	0,214	0,339	0,012	0,191	0,011	0,050
jaworski	0,050	0,054	0,241	0,065	0,128	0,000	0,232	0,350	0,224	0,399	0,124	0,132
Jeleniogórski g+z	0,246	0,095	0,090	0,010	0,131	0,111	0,477	0,094	0,030	0,424	0,027	0,267
kamiennogórski	0,074	0,089	0,149	0,063	0,207	0,073	0,335	0,192	0,118	0,441	0,118	0,142
kłodzki	0,064	0,079	0,172	0,032	0,362	0,181	0,367	0,386	0,035	0,247	0,000	0,075
legnicki g+z	0,031	0,111	0,196	0,099	0,303	0,079	0,348	0,312	0,094	0,252	0,028	0,146
lubański	0,061	0,094	0,199	0,025	0,245	0,086	0,241	0,412	0,168	0,212	0,086	0,172
lubiński	0,103	0,116	0,148	0,059	0,105	0,000	0,557	0,466	0,063	0,199	0,024	0,160
lwówecki	0,066	0,076	0,243	0,062	0,117	0,043	0,190	0,451	0,123	0,227	0,260	0,141
milicki	0,050	0,060	0,251	0,020	0,238	0,000	0,348	0,511	0,113	0,329	0,000	0,081
oleśnicki	0,042	0,075	0,171	0,099	0,150	0,000	0,325	0,418	0,260	0,322	0,052	0,087
oławski	0,112	0,072	0,224	0,030	0,047	0,029	0,538	0,376	0,079	0,421	0,000	0,072
polkowicki	0,047	0,037	0,258	0,055	0,247	0,000	0,421	0,344	0,022	0,384	0,005	0,180
strzeliński	0,051	0,118	0,302	0,139	0,120	0,106	0,372	0,408	0,099	0,230	0,056	0,000
średzki	0,100	0,120	0,117	0,045	0,289	0,104	0,494	0,405	0,000	0,302	0,000	0,025
świdnicki	0,172	0,096	0,243	0,025	0,261	0,143	0,242	0,264	0,046	0,324	0,036	0,147
trzebnicki	0,190	0,106	0,225	0,092	0,177	0,000	0,313	0,434	0,095	0,312	0,000	0,056
wałbrzyski	0,088	0,042	0,134	0,030	0,248	0,085	0,233	0,459	0,150	0,257	0,147	0,127
wołowski	0,044	0,091	0,434	0,003	0,097	0,137	0,360	0,434	0,065	0,238	0,000	0,097
wrocławski g+z	0,345	0,555	0,075	0,053	0,135	0,001	0,327	0,254	0,089	0,093	0,029	0,045
ząbkowicki	0,024	0,087	0,067	0,036	0,278	0,129	0,422	0,367	0,120	0,285	0,089	0,097
zgorzelecki	0,073	0,060	0,213	0,026	0,114	0,000	0,417	0,460	0,139	0,294	0,045	0,160
złotoryjski	0,122	0,058	0,244	0,046	0,094	0,065	0,456	0,487	0,043	0,250	0,041	0,094
średnia	0,092	0,109	0,195	0,050	0,193	0,062	0,379	0,372	0,090	0,289	0,052	0,118
Współczynnik zmienności	0,793	0,895	0,403	0,642	0,564	0,898	0,337	0,261	0,714	0,279	0,793	0,521

g - powiat grodzki, z - powiat ziemski

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy Filia we Wrocławiu.

Z porównania współczynników zmienności w 2003 roku wynika, że polityka aktywizacji zawodowej w powiatach Dolnego Śląska, z uwagi na udziały wydatków na staże,

²⁹¹ Udziały wydatków z FP pozostawiono jako wartości niemianowane. Poszczególne wartości sumują się do jedności dla każdego z powiatów w roku 2003 i 2008.

była najmniej zróżnicowana. Podobna sytuacja wystąpiła także w przypadku bezrobotnych objętych tą formą. Współczynnik zmienności wskazywał, że w 2003 roku największe przestrzenne zróżnicowanie dotyczyło szkoleń oraz kosztów wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy. Wartość współczynników w obu przypadkach była taka sama – 0,793. Tak duża zmienność powiatów, z uwagi na nakłady na szkolenia wynikała z nietypowych wartości w powiecie wrocławskim. Po wyeliminowaniu tej wartości, współczynnik zmienności wynosi 0,645. W przypadku nakładów na zatrudnienie w ramach wyposażenia stanowiska pracy tak wysoka różnorodność przestrzenna województwa była spowodowana faktem, że w kilku powiatach nie zastosowano tej metody. Polityka rynku pracy w powiatach Dolnego Śląska była zróżnicowana, także z uwagi na dotacje na działalność gospodarczą. Współczynnik zmienności wskazywał, iż zmienność powiatów, z uwagi na wydatki na prace interwencyjne, nie była tak wysoka jak w przypadku wcześniej omówionych metod. W 2003 roku przestrzenne zróżnicowanie polityki rynku pracy w powiatach ze względu na udziały kosztów robót publicznych było duże. Jednakże, po wyeliminowaniu nietypowej wartości w powiecie górowskim, współczynnik zmienności wyniósł 0,465. Porównując wartości współczynników zmienności, z uwagi na udziały objętych wybranymi formami i udziały na poszczególne programy można zauważyć, że w 2003 roku powiaty bardziej się między sobą różniły, zważywszy udziały nakładów z FP. Stanowi to podstawę do stwierdzenia, iż koszty aktywizacji nie były rozłożone równomiernie. Nie zawsze wysoka liczba objętych skutkowało nietypowymi wartościami w przypadku nakładów i odwrotnie.

W 2008 roku zmniejszyło się przestrzenne zróżnicowanie województwa, ze względu na udział kosztów staży. Działania PUP-ów w tej kwestii były bardziej ujednoczone niż w 2003 roku. Na podobnym poziomie kształtowały się wartości współczynnika zmienności w przypadku dotacji na działalność gospodarczą oraz staży. Ponad dwukrotny spadek wartości w porównaniu z rokiem 2003 świadczy niewątpliwie o wyrównywaniu się procesów na rynku pracy, z uwagi na wykorzystanie dotacji na samozatrudnienie. W 2008 roku wzrosła zmienność powiatów, ze względu na udziały wydatków na szkolenia, prace interwencyjne i roboty publiczne. W przypadku szkoleń tak wysoka różnorodność była spowodowana nietypową wartością w powiecie wrocławskim. Po wyeliminowaniu tych udziałów, współczynnik zmienności kształtował się na poziomie 0,398. Można więc stwierdzić, że powiaty (poza wrocławskim) nie różniły się między sobą istotnie, biorąc pod uwagę udziały wydatków na szkolenia. Wzrost przestrzennej zmienności województwa dolnośląskiego, pod względem udziałów nakładów na prace interwencyjne i roboty publiczne, wynikał z coraz mniejszego wykorzystania tych metod w aktywizacji zawodowej. W 2008 roku zmniejszyła

się także różnorodność powiatów, z uwagi na koszty poniesione na zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy.

Zgodnie z informacjami zawartymi w tabeli 20 w 2003 roku w większości powiatów najniższy był udział wydatków na zatrudnienie w ramach doposażenia stanowiska pracy. W 2008 roku nastąpił wzrost udziałów we wszystkich powiatach (poza lwóweckim, strzelińskim i wałbrzyskim). Wyższe udziały w 2003 roku niż w 2008 roku w przypadku staży były w 12 powiatach. Udziały wydatków na dotację na samozatrudnienie wzrosły bez wyjątku we wszystkich powiatach w 2008 roku, w porównaniu do 2003. Dla szkoleń taka sytuacja miała miejsce w 19 powiatach. W 2008 roku we wszystkich powiatach nastąpił spadek udziałów wydatków na prace interwencyjne. W przypadku robót publicznych tylko w powiecie wołowskim udziały były wyższe w 2008 roku niż w 2003.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 20 zauważono, iż tylko w przypadku szkoleń w 2008 roku nastąpił jednoczesny wzrost średniej i współczynnika zmienności. Taka sytuacja była spowodowana nietypową wartością w powiecie wrocławskim. Można więc stwierdzić, że, poza powiatem wrocławskim, sytuacja w pozostałych powiatach, z uwagi na stosowanie szkoleń, wyrównywała się. Szkolenia, staże, dotacje na działalność gospodarczą oraz zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy w okresie niskiego poziomu bezrobocia stają się bardziej uniwersalnymi metodami, także z uwagi na koszty na nie poniesione.

Na podstawie analizy wykresu 63, przedstawiającego udział wydatków na szkolenia wynika, że w 2003 roku nietypowe wartości wystąpiły w powiatach jeleniogórskim, świdnickim, trzebnickim oraz wrocławskim²⁹². W powiecie wrocławskim objęto szkoleniami 5 293 osoby, najwięcej w całym województwie (36,5%²⁹³ z ogólnej liczby aktywizowanych na Dolnym Śląsku). W powiecie trzebnickim z tej metody skorzystało 841 osób²⁹⁴. W skali powiatu była to duża liczba. Wysokie udziały wydatków w tych powiatach spowodowane były aktywizacją znacznej ilości osób. W powiatach świdnickim i jeleniogórskim udziały objętych szkoleniami były typowe. Zatem wysokie udziały wydatków na tę formę nie wynikały z dużej liczby zaktywizowanych. Typowe udziały mieściły się w przedziale 0,019–0,165. Z wykresu wynika ponadto, że między powiatami występowały duże różnice.

W 2008 roku wystąpiły tylko dwie nietypowe wartości w powiatach górowskim i wrocławskim (podobnie jak w przypadku udziałów osób objętych). W powiecie górowskim

---

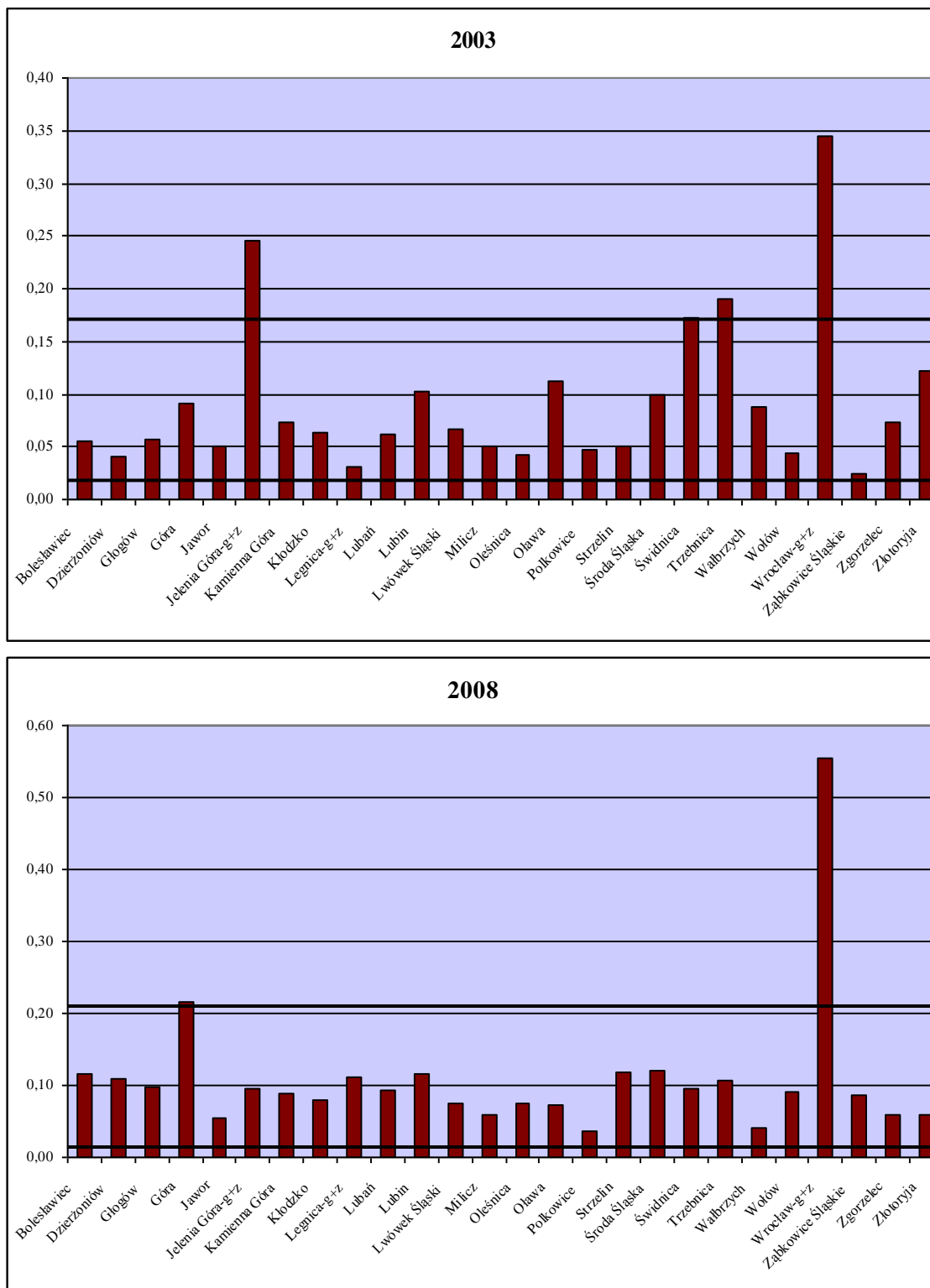
²⁹² Podobna sytuacja miała miejsce również w przypadku osób skierowanych na szkolenia w powiatach wrocławskim i trzebnickim.

²⁹³ Obliczeń dokonano na podstawie danych z tabeli 1 z Załącznika V.

²⁹⁴ 53,3% aktywizowanych w powiecie.

skierowani do tego programu stanowili ponad połowę aktywowanych ogółem²⁹⁵. Dlatego w tych dwóch powiatach wysoka liczba objętych skutkowałą wysokimi udziałami kosztów.

Wykres 63. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na szkolenia w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

²⁹⁵ 54% aktywowanych w powiecie.

W 2008 roku przedział typowych wartości został wyznaczony w granicach 0,011–0,206. Z analizy wykresu wynika, że wartości udziałów w większości powiatów oscylowały wokół średniej arytmetycznej (0,109). Nietypowe udziały w powiecie wrocławskim zniekształciły jednak obraz sytuacji. Jednakże działania PUP-ów w pozostałych powiatach, w zakresie udziałów kosztów szkoleń, były bardziej ujednoczone niż w 2003 roku.

Obraz zróżnicowania przestrzennego powiatów województwa dolnośląskiego pod względem wydatków z Funduszu Pracy na prace interwencyjne przedstawiono na wykresie 64. Typowe udziały w 2003 roku mieściły się w przedziale 0,116–0,273. W powiatach wołowskim i strzelińskim zaobserwowano najwyższe udziały nakładów na tę formę. W powiecie wołowskim poziom wydatków był najwyższy w całym województwie²⁹⁶. Jednakże udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych były jednymi z najniższych. Wynika z tego, że pomimo małych udziałów objętych tą metodą, pracodawcy otrzymywali wysokie refundacje. W powiecie strzelińskim udziały zatrudnionych za pomocą tej formy również były bardzo wysokie. Wobec tego duża liczba objętych programem spowodowała duże koszty aktywizacji. W 2003 roku w powiatach wrocławskim, ząbkowickim (podobnie jak w przypadku udziałów objętych programem) oraz jeleniogórskim udziały wydatków były najniższe. Mała liczba aktywizowanych w powiatach wrocławskim i ząbkowickim spowodowała niskie refundacje kosztów zatrudnienia. W powiecie jeleniogórskim udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych były typowe. Pracodawcy otrzymywali niższe refundacje z tytułu zatrudnienia za pomocą tej metody, pomimo dość dużej liczby osób objętych (388 osób na 2098).

W 2008 roku wzrosła liczba powiatów nietypowych (z 5 do 7). Typowe udziały mieściły się w przedziale 0,018–0,082. Z analizy wykresu jednoznacznie wynika, że nastąpił znaczny spadek udziałów wydatków na tę metodę. Taka sama sytuacja wystąpiła również w przypadku zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych. Spadek udziałów objętych tą formą jest ściśle powiązany ze spadkiem wydatków z Funduszu Pracy. Z analizy wykresu wynika także, że w 2008 roku występowały większe różnice między poszczególnymi powiatami. Potwierdza to również wartość współczynnika zmienności. W powiatach: strzelińskim, górowskim, legnickim, oleśnickim i trzebnickim udziały wydatków z FP były najwyższe²⁹⁷ w całym województwie. Kolejnymi powiatami nietypowymi z bardzo niskimi udziałami (podobnie jak w przypadku osoba objętych tą metodą) okazały się powiaty:

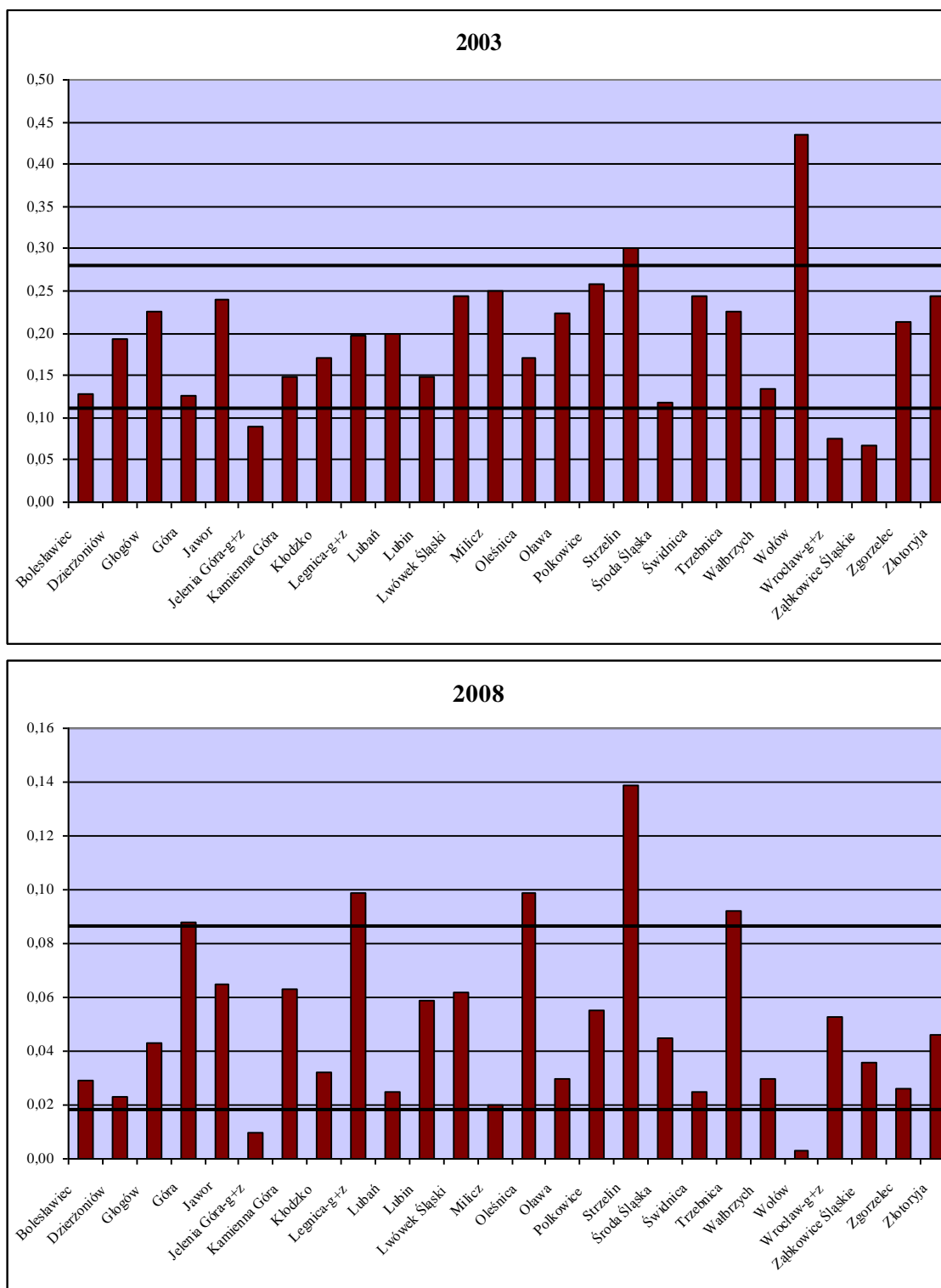
---

²⁹⁶ Zob. Tabela 8 w Załączniku V.

²⁹⁷ W powiatach oleśnickim i strzelińskim udziały bezrobotnych również były najwyższe.

jeleniogórski i wołowski. Niski zwrot kosztów zatrudnienia był spowodowany małą liczbą zatrudnionych w ramach tej formy.

Wykres 64. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na prace interwencyjne w latach 2003 i 2008

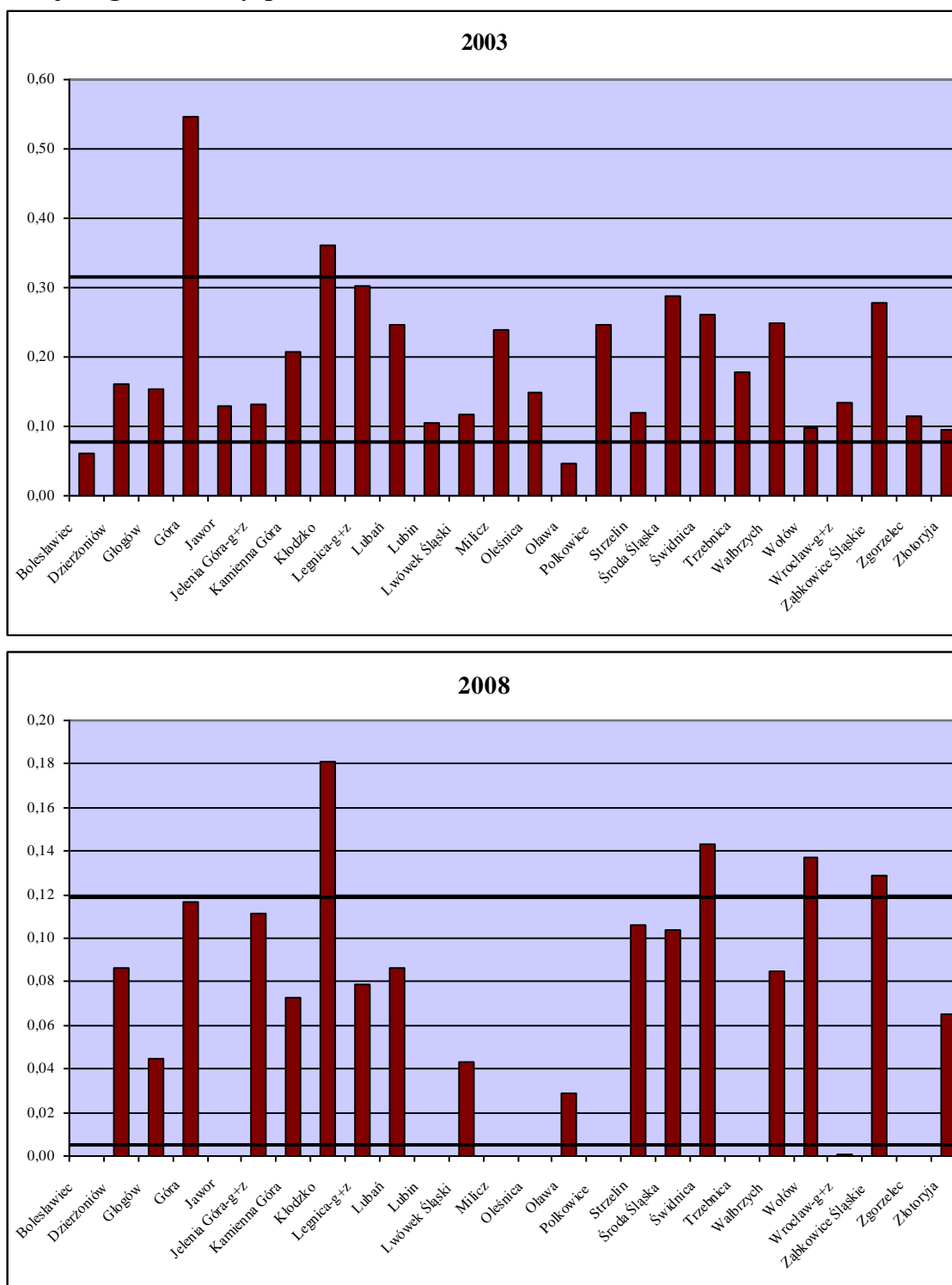

Źródło: Opracowanie własne.

Na kolejnym wykresie przedstawiono udziały wydatków z FP w 2003 i 2008 roku przeznaczonych na roboty publiczne. Z porównania powiatów wynika, że w 2003 roku tylko

pięć z nich było nietypowych. Typowe wartości znajdowały się w granicach 0,084–0,302. W powiatach: górowskim, kłodzkim i legnickim udziały wydatków na tę metodę były najwyższe w całym województwie²⁹⁸.

Wykres 65. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na roboty publiczne w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

²⁹⁸ W powiatach górowskim i kłodzkim udziały bezrobotnych także okazały się najwyższe.

W powiatach wałbrzyskim i ząbkowickim udziały bezrobotnych zatrudnionych w ramach robót publicznych okazały się nietypowe, ale udziały nakładów na tę formę znajdowały się w granicach przedziału typowych wartości. W powiatach tych refundacje kosztów zatrudnienia były więc niższe, pomimo dużej liczby osób objętych programem. Z analizy wykresu wynika, że w 2003 roku między powiatami występowały różnice. W powiatach bolesławieckim i oławskim zanotowano najniższe udziały nakładów na roboty publiczne w całym województwie. W powiecie oławskim również udziały objętych robotami publicznymi były niskie. Niewielki zwrot kosztów zatrudnienia w ramach robót publicznych był powiązany z małą liczbą objętych tą formą (2% objętych aktywnymi formami).

W 2008 roku różnice w polityce aktywizacji zawodowej z uwagi na stosowanie robót publicznych w powiatach Dolnego Śląska pogłębiły się. Wzrosła liczba powiatów nietypowych (z 5 do 13), głównie z powodu niewykorzystania robót publicznych w 8 powiatach. W porównaniu do roku 2003 udziały średnio zmniejszyły się trzykrotnie. Zauważono także znaczny spadek udziałów w całym województwie. W powiecie kłodzkim, gdzie w obu porównywanych latach udziały wydatków na ten program były najwyższe, spadek w 2008 roku wyniósł 0,181. Wśród powiatów o nietypowych wysokich wartościach można wyróżnić także powiaty: świdnicki, wołowski i ząbkowicki. W powiatach tych również udziały zatrudnionych w ramach robót publicznych były najwyższe w całym województwie. Znaczna liczba objętych programem skutkowała więc dużymi zwrotami kosztów ponoszonych przez pracodawców. W 2008 roku zwiększyła się różnorodność przestrzenna województwa dolnośląskiego. Ponadto spadek udziałów wydatków na tę formę świadczył o braku potrzeby wdrażania działań osłonowych na rzecz innych form aktywnej polityki rynku pracy.

Z porównania udziałów wydatków na staże przedstawionych na wykresie 66 wynika, że w 2003 roku była to metoda generująca wysokie koszty. Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,251–0,506. W powiatach bolesławieckim, lubińskim oraz oławskim udziały nakładów na staże były najwyższe. W powiatach bolesławieckim i lubińskim podobna sytuacja miała miejsce także w przypadku skierowanych na staż. Wysokie koszty aktywizacji za pomocą tej metody były ściśle powiązane ze znaczną liczbą objętych tą formą. W powiecie oławskim udziały aktywizowanych tą metodą okazały się typowe. Wysokie koszty staży nie były spowodowane więc dużą liczbą aktywizowanych. W powiatach: górowskim, jaworskim, lubańskim, lwóweckim, świdnickim i wałbrzyskim udziały wydatków z FP na staże w 2003 roku były najniższe w całym województwie. Jednakże tylko w powiecie wałbrzyskim

w tym samym okresie udziały objętych stażami okazały się nietypowe. Koszty staży w powiecie wałbrzyskim były powiązane z małą liczbą objętych tą metodą aktywnej polityki rynku pracy.

Wykres 66. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na staże w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

W 2008 roku w większości powiatów wartości udziałów oscylowały wokół średniej arytmetycznej (0,379). Ponadto współczynnik zmienności wskazywał, że polityka aktywizacji

zawodowej w województwie dolnośląskim nie była zbyt zróżnicowane przestrzennie, z uwagi na udziały wydatków na staże. W 2008 roku przedział typowych wartości został wyznaczony między 0,275 a 0,469. Z analizy wykresu wynika, że w 2008 roku rozpiętość przedziału zmniejszyła się w porównaniu do roku 2003 (z 0,255 do 0,194). Świadczy to o wyrównywaniu się zjawisk na rynku pracy, z uwagi na wydatki z FP przeznaczone na staże. Ponadto w 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, zmniejszyła się liczba powiatów nietypowych (z 8 do 7). W 2008 roku w powiatach milickim i złotoryjskim udziały wydatków z FP na staże oraz udziały objętych tą metodą były najwyższe. Działania tamtejszych PUP-ów koncentrowały głównie na aktywizacji zawodowej młodzieży, a wysoka liczba objętych tym programem skutkowałą wyższymi kosztami staży. W powiatach: kamiennogórskim, jeleniogórskim, świdnickim i wrocławskim udziały wydatków z FP na staż oraz udziały aktywizowanych tą metodą były najniższe w całym województwie. Niska liczba aktywizowanych spowodowała małe koszty staży w tych powiatach. W powiecie dzierzoniowskim udziały wydatków z FP były również najniższe, ale udziały skierowanych na staże były typowe.

Następny wykres przedstawia udział wydatków z FP przeznaczonych na dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,026–0,154. Pomimo dużych dysproporcji między powiatami większość udziałów była zawarta w przedziale typowych wartości. Tylko 7 powiatów okazało się nietypowych (bolesławiecki, górowski, jaworski, lubański, oleśnicki, polkowicki, średzki). Udziały wskazywały, że w porównaniu z innymi metodami wydatki na ten program nie były wysokie. W powiatach: jaworskim, lubańskim, oleśnickim zanotowano zarówno najwyższe udziały wydatków na dotacje, jak i udziały osób zaktywizowanych za pomocą tej metody. W powiatach bolesławieckim i średzkim w ogóle nie zastosowano tej formy, a w powiatach górowskim i polkowickim wystąpiły najniższe udziały w całym województwie.

W 2008 roku można zaobserwować zupełnie odmienną sytuację. Przeciętnie udziały wydatków na samozatrudnienie zwiększyły się ponad trzykrotnie. Przedział typowych wartości mieścił się w granicach 0,208–0,370. W 2008 roku, w porównaniu do 2003, polityka aktywizacji zawodowej była mniej zróżnicowana z uwagi na udziały wydatków na tę metodę, pomimo, że liczba powiatów nietypowych zwiększyła się z 7 do 8. Współczynnik zmienności również świadczył o spadku zróżnicowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. W 2008 roku w przypadku tego programu nastąpił największy wzrost udziałów wydatków z FP, w porównaniu z innymi formami aktywnej polityki rynku pracy. Dotacje na rozpoczęcie

działalności gospodarczej w okresie niskiego poziomu bezrobocia były częściej wykorzystywane we wszystkich powiatach, jednak generowały wysokie koszty aktywizacji.

Wykres 67. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na dotacje na działalność gospodarczą w latach 2003 i 2008

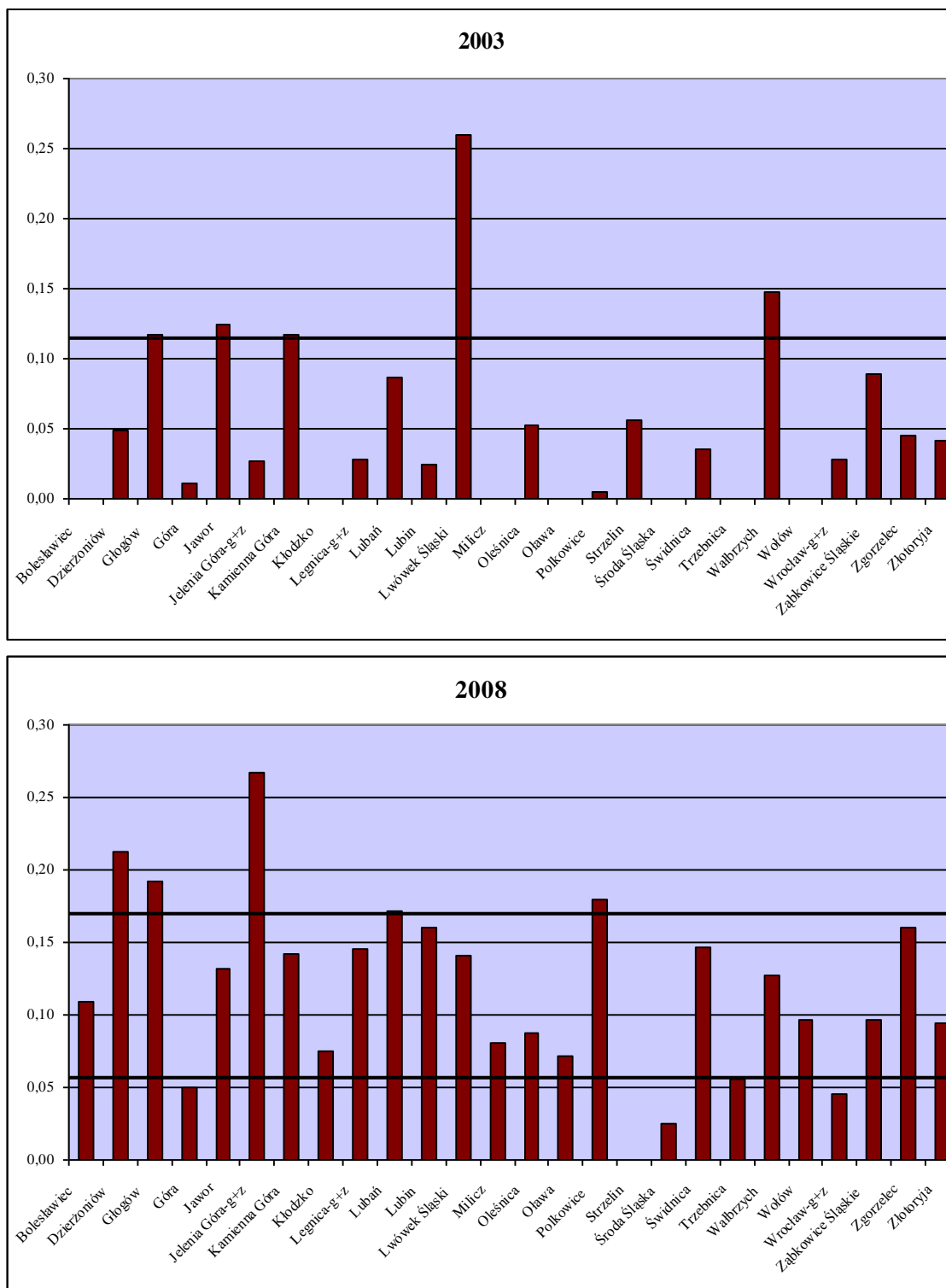

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wykresu 68 można zaobserwować, że w 2003 roku typowe wartości wydatków na zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, mieściły

się w przedziale 0–0,113. W wielu powiatach nie wykorzystywano tej metody w ogóle (w bolesławieckim, kłodzkim, milickim, oławskim, średzkim, trzebnickim i wołowskim).

Wykres 68. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy w latach 2003 i 2008

Źródło: Opracowanie własne.

W województwie dolnośląskim, w ramach tej metody, w 2003 roku zostało zaktywizowanych 255 osób, a wydatki z FP były najniższe wśród omawianych aktywnych programów. W 2008 roku nastąpił wzrost udziałów na tę metodę przeciętnie ponad dwukrotnie (większy nawet od średnich udziałów wydatków na prace interwencyjne i roboty publiczne). Typowe wartości mieściły się w przedziale 0,056–0,179. Z analizy wykresu wynika, że w 2008 roku zmniejszyło się także przestrzenne zróżnicowanie województwa dolnośląskiego. Potwierdza to również spadek wartości współczynnika zmienności. W 2008 roku w całym województwie w ramach tego programu zostało zatrudnionych 3 161 osób przy kosztach przekraczających 2,6 mln zł. Nakłady poniesione na tę metodę były więc zdecydowanie wyższe w okresie poprawy sytuacji na rynku pracy.

Decyzje PUP-ów, dotyczące wydatków z FP na omówione programy są konsekwencją decyzji o zaktywizowaniu określonej ilości bezrobotnych. W 2003 roku ilość powiatów nietypowych z uwagi na udziały nakładów z FP jest znacznie mniejsza niż w przypadku liczby bezrobotnych, objętych najczęściej stosowanymi programami. Wśród powiatów nietypowych w 2003 roku, zasługujących na wyróżnienie, są powiaty: jaworski, bolesławiecki, oławski, polkowicki i średzki.

W powiecie jaworskim w 2003 roku udziały wydatków na działalność gospodarczą i zatrudnienie w ramach wyposażenia stanowiska pracy były najwyższe (również dla bezrobotnych objętych tymi dwiema metodami). Wydatki na prace interwencyjne mieściły się jednak w granicach przedziału typowych wartości. W tej sytuacji nasuwa się jeden wniosek – wysokie udziały wydatków nie zawsze muszą być skutkiem dużej liczby aktywowanych. W powiecie wystąpiły niskie udziały wydatków na staże, jednak udziały bezrobotnych objętych tą metodą były typowe. W powiecie wysokie udziały wydatków na działalność oraz zatrudnienie w ramach wyposażenia stanowiska pracy są skutkiem realizacji celów wspomnianej już strategii rozwoju powiatu, gdzie założono stworzenie warunków do aktywizacji lokalnej działalności gospodarczej²⁹⁹.

W powiecie bolesławieckim udziały wydatków na działalność gospodarczą, roboty publiczne i zatrudnienie, w ramach doposażenia stanowiska pracy, były bardzo niskie. Tylko udziały samozatrudnionych i objętych robotami publicznymi charakteryzowały się nietypowością. Można więc przyjąć, że w tym przypadku małe udziały wydatków wynikały z decyzji PUP-u o objęciu mniejszej ilości bezrobotnych. W powiecie górowskim najniższe okazały się udziały wydatków z FP na działalność gospodarczą i jednocześnie bezrobotnych

---

²⁹⁹ Zob. przypis 265.

objętych tą metodą. W powiecie oławskim niskie kwoty przeznaczone na aktywizację za pomocą robót publicznych i zatrudnienia w ramach doposażenia stanowiska pracy wynikały z małej liczby bezrobotnych nimi objętych. W powiecie polkowickim w 2003 roku udziały skierowanych do robót publicznych i zatrudnionych w ramach doposażenia stanowiska pracy mieściły się w przedziale typowych wartości. Jednak udziały wydatków na te dwie formy były niskie. Taka sytuacja mogła być spowodowana niższymi kwotami refundacji. W powiecie średzkim niskie udziały wydatków na działalność gospodarczą i zatrudnienie w ramach doposażonego stanowiska pracy były spowodowane małymi udziałami aktywizowanych za pomocą tych programów. W 2003 roku w powiatach dzierzoniowskim, milickim zgorzeleckim i złotoryjskim nie zaobserwowano żadnych nietypowych wartości.

W 2008 roku zmniejszyła się liczba powiatów nietypowych ze względu na udziały przynajmniej dla dwóch metod. Taka sytuacja wystąpiła w powiatach: górskim, średzkim, jeleniogórskim i wrocławskim. W powiecie górskim udziały wydatków przeznaczonych na roboty publiczne, szkolenia i prace interwencyjne były nietypowe. W powiecie jeleniogórskim niskie udziały nakładów na prace interwencyjne oraz staże wynikały z małej liczby aktywizowanych z ich pomocą. W powiecie wrocławskim nie pojawiła się znacząca potrzeba aktywizacji za pomocą działalności gospodarczej i zatrudnienia w ramach doposażenia stanowiska pracy. W powiecie średzkim udziały nakładów z FP na prace interwencyjne, staże i zatrudnienie w ramach doposażenia stanowiska pracy były niskie. W powiatach: legnickim, lubańskim, lwóweckim, polkowickim i wałbrzyskim w 2008 roku nie zaobserwowano żadnych nietypowych wartości. W powiatach, gdzie udziały wydatków z FP okazały się najwyższe, nie zawsze było to konsekwencją dużej liczby aktywizowanych.

Analizując sytuację w województwie dolnośląskim należy wspomnieć o udziałach wydatków z FP przeznaczonych na wybrane formy w całej Polsce. W tabeli 21 przedstawiono udziały wydatków z FP na wybrane aktywne formy aktywnej polityki rynku pracy w Polsce w latach 2005–2008. W analizowanym okresie udziały wydatków na szkolenia pozostawały na podobnym poziomie. W przypadku prac interwencyjnych zanotowano spadek udziałów na tę formę w 2008 roku, w porównaniu do roku 2005. W całej Polsce udziały wydatków z FP na dotacje na działalność gospodarczą oraz zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy wzrastały w latach 2005–2008. Zaobserwowano także spadek udziałów nakładów na roboty publiczne. W przypadku staży można zaobserwować wzrost w latach 2005 i 2006, jednakże w latach 2007 i 2008 nastąpił spadek udziałów.

Tabela 21. Struktura wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy aktywnej polityki rynku pracy w Polsce w latach 2005–2008

	2005	2006	2007	2008
szkolenia	0,116	0,110	0,118	0,100
prace interwencyjne	0,124	0,128	0,094	0,070
roboty publiczne	0,164	0,085	0,079	0,090
staże	0,378	0,391	0,305	0,331
dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej	0,176	0,229	0,242	0,271
refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	0,042	0,057	0,161	0,138

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Eurostat – Data Explorer. LMP expenditure by type of action (summary tables), <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.10.2010).

Na zakończenie można stwierdzić, że z przedstawionych w niniejszym podrozdziale rozważań wynika, że decyzje PUP-ów w sprawie wydatków są konsekwencją decyzji o objęciu określonej liczby bezrobotnych danymi metodami. Nie zawsze jednak wysokie koszty refundacji przyznawanych pracodawcom spowodowane były dużą liczbą zaktywizowanych. Stosowanie tych, a nie innych programów częściej niż pozostałe może wynikać bezpośrednio z celów zapisanych w strategiach i planach rozwoju powiatów. Działania PUP-ów, dotyczące wydatków w 2008 roku, zostały ujednolicone. Wraz z poprawą sytuacji nastąpiło zatem wyrównanie procesów na dolnośląskim rynku pracy.

4.2.3. Wielowymiarowa analiza porównawcza powiatów województwa dolnośląskiego pod względem form aktywnej polityki rynku pracy, z wykorzystaniem taksonomii Warda

W celu uzupełnienia analizy struktury aktywnych form rynku pracy, najczęściej stosowanych w powiatach województwa dolnośląskiego i ich zmian zarejestrowanych w latach 2003 i 2008, a scharakteryzowanych poprzez wskaźniki strukturalne (odnoszące się do liczby objętych aktywnymi programami rynku pracy oraz wydatków z FP przeznaczonych na nie), wykorzystano narzędzia bazujące na procedurach nawiązujących do koncepcji znanych jako wielowymiarowa analiza porównawcza³⁰⁰. W badaniach zastosowano rozwiązania oparte na taksonomii, zdefiniowanej w 1969 roku przez Ernsta Mayra jako teoria oraz praktyka klasyfikacji. Edward Nowak uważa, że podstawowymi zagadnieniami w taksonomii są obiekty oraz cechy. Pierwsze z nich definiuje jako jednostki społeczno-gospodarcze, podlegające klasyfikacji i analizowane pod względem ekonomicznym. Cechy zostały określone przez tego autora jako właściwości, stanowiące kryterium klasyfikacji obiektów. Z obiektami i cechami wiąże on pojęcia, takie jak: podobieństwo – własności wspólne dla kilku obiektów, jednorodność – właściwość obiektów składających się

³⁰⁰ Por. szerzej na ten temat: M. Kolenda, *Taksonomia numeryczna. Klasyfikacja, porządkowanie i analiza obiektów wielocechowych*. Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 17.

z jednostek podobnych i klasa – zbiór złożony z obiektów podobnych ze względu na wspólne cechy³⁰¹.

Taksonomia, jako narzędzie niezwykle przydatne w opisywaniu zjawisk o wysokim stopniu złożoności, pozwala na definiowanie obiektów wielocechowych, umożliwia dzielenie zbiorów, ułatwia porównywanie obiektów według określonych kryteriów. Zdzisław Hellwig uważa, że taksonomia stanowi dziedzinę wiedzy zajmującą się mierzaniem, liczbowym objaśnieniem i badaniem związków strukturalnych między elementami danej zbiorowości³⁰². Obiekty społeczno-gospodarcze wymagają zastosowania do ich skategoryzowania znacznej ilości charakterystyk. Takie ujęcie problemu prowadzi do wielokryterowości badania, zważywszy fakt, iż działalność podmiotów gospodarczych zależy w tym przypadku od wielu czynników³⁰³.

W literaturze przedmiotu pojawia się sporo propozycji metod numerycznych z zakresu taksonomii. Taka różnorodność procedur taksonomicznych wynika ze złożoności klasyfikacji wieloobektowej. Zatem E. Nowak wyróżnia trzy grupy metod taksonomicznych, tj.: diagramowe (np. Czekanowskiego); grafowe (np. taksonomia wrocławska); hierarchiczne procedury aglomeracyjne (metoda najbliższego sąsiedztwa, najdalszego sąsiedztwa, mediany, średniej grupowej, środka ciężkości, Warda)³⁰⁴. Należy podkreślić, iż rozbudowaną grupę metod klasyfikacji stanowią tzw. metody niehierarchiczne. Zgodnie z nimi ustala się arbitralnie wielkość miary podobieństwa obiektów. Do wyżej wspomnianych metod zalicza się m.in. metodę kul, Hartigana, kostek, podziału przestrzennego, taksonomii stochastycznej, Sebestyena³⁰⁵. Z kolei aglomeracyjne metody klasyfikacji obiektów wielocechowych są jednymi z najczęściej stosowanych. Ogólny zarys tych procedur polega na tworzeniu w sposób sekwencyjny grup obiektów. Algorytm stosuje się redukując stopniowo macierz odległości, aż do momentu połączenia wszystkich obiektów w jeden zbiór³⁰⁶. Zjawiska społeczno-gospodarcze można również porządkować w sposób liniowy w wielowymiarowej

---

³⁰¹ E. Nowak, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990, s. 13–14.

³⁰² Z. Hellwig, *Taksonometria ekonomiczna, jej osiągnięcia, zadania i cele*, [w:] *Taksonomia – teoria i jej zastosowania*. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Akademię Ekonomiczną w Krakowie oraz Polskie Towarzystwo Statystyczne Mogilany, 27–28 IX 1989 r., Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1990, s. 7–9.

³⁰³ Szerzej na ten temat por.: E. Nowak, *Problemy wielokryteriovej analizy taksonomicznej*, [w:] *Taksonomia – teoria...*, op., cit., s. 81.

³⁰⁴ E. Nowak, op. cit., s. 63 i nast.

³⁰⁵ U. Siedlecka, *Metody klasyfikacji obiektów wielocechowych*, [w:] *Statystyczne metody analizy danych*, pod red. W. Ostasiewicza, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1999, s. 102–103.

³⁰⁶ T. Grabiński, S. Wydymus, A. Zeliaś, *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1999, s. 63–64.

przestrzeni (rangowanie)³⁰⁷. Procedury liniowego porządkowania grupują obiekty od najlepszego do najgorszego ze względu na wektor zmiennych. Wymaga to zastosowania podziału zmiennych na stymulanty (których wzrost jest równoznaczny z pożądanym kierunkiem zmian), destymulanty (cechy, których wysokie wartości wskazują na niską pozycję w grupie) i nominanty (wskazane są poziomy zmiennych o normatywnych wartościach)³⁰⁸.

W celu określenia różnic i podobieństw w latach 2003 i 2008 między poszczególnymi powiatami województwa dolnośląskiego, ze względu na strukturę objętych aktywnymi programami rynku pracy oraz wydatków na najczęściej stosowane metody w klasyfikacji, wykorzystano taksonomię Warda. Powiaty Dolnego Śląska za pomocą programu Taksonomia 2006³⁰⁹ zostały podzielone na pięć grup. Macierze odległości wyznaczono za pomocą metryki euklidesowej. Punktem wyjścia dla macierzy odległości były macierze danych standaryzowanych. Podział powiatów na pięć grup jest nawiązaniem do istniejącego od 1999 roku podziału administracyjnego województwa dolnośląskiego na pięć podregionów: jeleniogórskiego, legnicko-głogowskiego, wałbrzyskiego, wrocławskiego i m. Wrocław. Podregion wałbrzyski pokrywa się z granicami dawnego województwa wałbrzyskiego. Podobna sytuacja dotyczy powiatów: milickiego, oleśnickiego, oławskiego, strzebińskiego, średzkiego, wołowskiego i trzebnickiego. Do 1999 roku znajdowały się one w obrębie województwa wrocławskiego. W skład podregionu jeleniogórskiego wchodziły powiaty z byłego województwa jeleniogórskiego oraz legnickiego (powiaty jaworski i złotoryjski). W podregionie legnicko-głogowskim z kolei znajduje się powiat górowski, który terytorialnie przed 1999 rokiem należał do województwa leszczyńskiego.

Na wstępie należy zaznaczyć, że liczba grup nie jest wyznaczona analitycznie. Liczba 5 podzbiorów została określona subiektywnie. Za pomocą programu Taksonomia 2006 podjęto również próby wygenerowania podziałów o innej liczbie grup, większych niż 5. W tych przypadkach wiele pojedynczych powiatów tworzyło osobne skupienia. Zastosowanie programu Taksonomia umożliwiło także podział powiatów województwa dolnośląskiego bez narzucania liczby zbiorów. W ten sposób można dzielić całą zbiorowość, w zależności od przyjętego kryterium odległości. Trzeba także podkreślić, że podział powiatów na poszczególne grupy nie jest hierarchiczny. Wszystkie podzbiory są równorzędne. Dla każdej z grup została wyznaczona średnia arytmetyczna. Na jej podstawie określono najbardziej

---

³⁰⁷ Szerzej o tym w: M. Kolenda, op. cit.; T. Grabiński, S. Wydymus, A. Zeliaś, op. cit.

³⁰⁸ S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, op. cit., s. 10.

³⁰⁹ Szczegółową procedurę postępowania za pomocą programu Taksonomia 2006 przedstawiono w: M. Kolenda, op. cit.

charakterystyczne cechy danego podzbioru. Poszczególne powiaty opisano także stopą bezrobocia.

W tabeli 22 przedstawiono podział powiatów województwa dolnośląskiego metodą taksonomii Warda na pięć grup ze względu na strukturę bezrobotnych objętych aktywnymi formami w 2003 roku.

Tabela 22. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2003 ze względu na strukturę bezrobotnych objętych aktywnymi formami rynku pracy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]

Powiat	Szkolenia	Prace interw.	Roboty publiczne	Stáže	Dotacje na działalność gospodarczą	Koszty doposaż. i wyposaż.	Grupa	Stopa bezrobocia
bolesławiecki	0,263	0,192	0,034	0,511	0,000	0,000	1	27,2
dzierżoniowski	0,145	0,317	0,063	0,458	0,007	0,005	1	31,9
średzki	0,321	0,148	0,172	0,359	0,000	0,000	1	22,6
wołowski	0,218	0,107	0,158	0,502	0,015	0,000	1	24,5
złotoryjski	0,215	0,277	0,078	0,424	0,003	0,003	1	35,8
średnia z grupy	0,232	0,208	0,101	0,451	0,005	0,002		
gólgowski	0,274	0,291	0,089	0,305	0,014	0,014	2	26,1
legnicki g+z	0,115	0,304	0,238	0,317	0,019	0,003	2	z. 32 g.21,9
lubański	0,213	0,323	0,212	0,216	0,028	0,004	2	31,8
lubiński	0,312	0,230	0,032	0,400	0,016	0,004	2	20,7
lwówecki	0,237	0,385	0,108	0,212	0,025	0,016	2	35,9
milicki	0,203	0,324	0,196	0,266	0,011	0,000	2	25,4
oleśnicki	0,324	0,269	0,168	0,183	0,034	0,011	2	26,8
oławski	0,304	0,287	0,020	0,371	0,017	0,000	2	28
polkowicki	0,206	0,355	0,137	0,297	0,003	0,001	2	17,8
strzebiński	0,139	0,412	0,078	0,342	0,018	0,006	2	31,6
świdnicki	0,229	0,357	0,143	0,251	0,009	0,005	2	28,4
zgorzelecki	0,268	0,296	0,042	0,359	0,027	0,004	2	24,2
średnia z grupy	0,235	0,319	0,122	0,293	0,018	0,006		
górowski	0,238	0,114	0,430	0,207	0,004	0,003	3	34,2
kłodzki	0,221	0,169	0,377	0,224	0,010	0,000	3	33,8
wałbrzyski	0,236	0,149	0,460	0,123	0,013	0,009	3	30
ząbkowicki	0,129	0,106	0,484	0,241	0,012	0,015	3	30,3
średnia z grupy	0,206	0,135	0,438	0,199	0,010	0,007		
jaworski	0,198	0,375	0,074	0,219	0,029	0,052	4	32,7
jeleniogórski g+z	0,356	0,183	0,198	0,221	0,016	0,013	5	z. 27,2 g. 17,6
kamiennogórski	0,373	0,246	0,213	0,136	0,016	0,005	5	32,4
trzebnicki	0,533	0,211	0,055	0,190	0,011	0,000	5	28
wrocławski g+ z	0,760	0,053	0,036	0,144	0,005	0,001	5	z. 19,6, g. 12,9
średnia z grupy	0,506	0,173	0,126	0,173	0,012	0,005		

g. – grodzki, z.-ziemski

Źródło: Opracowanie własne dokonane za pomocą programu Taksonomia 2006 na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Na podstawie danych z zawartych w tabeli 22 stwierdzono, iż w powiatach zgrupowanych w zbiorze 1 najczęściej stosowaną metodą były staże. Zapewniono w ten sposób aktywizację zawodową młodzieży. Udziały skierowanych na szkolenia i prace interwencyjne przeciętnie kształtowały się na podobnym poziomie. Ważną metodą były również roboty publiczne. W powiatach przynależących do tej grupy najmniej wykorzystywanymi formami walki z bezrobociem okazały się dotacje na działalność gospodarczą i zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy. Polityka aktywizacji prowadzona przez PUP-y w powiatach zgrupowanych w tym zbiorze opierała się głównie na metodach wdrażanych niezależnie od poziomu bezrobocia (staże i szkolenia). Najczęściej stosowano programy wynikające z określonych problemów na rynku pracy. Na tej podstawie można stwierdzić, że w powiatach z grupy 1 najważniejsze kwestie dotyczyły bezrobocia młodzieży, niedopasowań strukturalnych na rynku pracy oraz braku miejsc pracy.

Powiаты sklasyfikowane w grupie 2 można uznać za najbardziej charakterystyczne w całym województwie, z uwagi na najbardziej równomierny rozkład udziałów objętych aktywnymi programami (w porównaniu z innymi grupami), wyznaczony przez wartości średnie. W powiatach najczęściej stosowano prace interwencyjne oraz staże. Ponadto we wszystkich powiatach z grupy 2 aktywizowano bezrobotnych za pomocą dotacji na działalność gospodarczą. Podzbiór 2 jest najbardziej liczny, we wszystkich powiatach (poza milickim i oławskim) w 2003 roku zastosowano wszystkie omawiane formy walki z bezrobociem, choć niektóre w mniejszym stopniu (dotacje na działalność gospodarczą oraz zatrudnienie w ramach doposażenia stanowiska pracy). Największym problemem w powiatach z tego podzbioru był jednak brak miejsc pracy. Ich tworzenie zapewniono poprzez zastosowanie w największym stopniu prac interwencyjnych. Ponadto można zauważyć, że podobne formy są stosowane zarówno w powiatach o niższej, jak i wyższej stopie bezrobocia.

W powiatach z grupy 3 stopa bezrobocia wynosiła w 2003 roku ponad 30%. Wysoki poziom bezrobocia był przesłanką do stosowania przez PUP-y w szerokim zakresie metody zapewniającej czasowe zatrudnienie (roboty publiczne). Działania PUP-ów koncentrowały się także na aktywizacji zawodowej młodzieży za pomocą staży i zapobieganiu niedopasowań strukturalnym przez organizowanie szkoleń.

W przypadku powiatu jaworskiego, będącego powiatem izolowanym należącym do grupy 4, zanotowano najwyższe udziały zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy w całym województwie dolnośląskim. Zarejestrowano także wysokie udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych. Można zatem wnioskować, że

w powiecie jaworskim największym problemem na rynku pracy był brak miejsc pracy. Zastosowanie tych dwóch metod miało zapewnić ich tworzenie. W powiecie w podobnym zakresie wykorzystywano staże oraz szkolenia.

Powiatami w najbardziej specyficznej sytuacji były powiaty z grupy 5. Polityka aktywizacji dotyczyła głównie szkoleń. Można więc uznać, że starano się w ten sposób zmniejszać niedopasowania strukturalne, wynikające z rozbieżności kwalifikacji bezrobotnych a bieżącym zapotrzebowaniem na rynku pracy. W taki sposób eliminuje się niezgodności między zawodem posiadanym przez bezrobotnych a wolnymi miejscami pracy. Przeciętnie udziały skierowanych do prac interwencyjnych i staży kształtowały się na tym samym poziomie. W powiatach tych ważną również była aktywizacja zawodowa młodzieży i tworzenie nowych miejsc pracy. W podzbiorze znajdowały się powiaty o bardzo wysokiej stopie bezrobocia (kamiennogórski) oraz o najniższej w całym województwie (wrocławski). Te same formy aktywizacji zawodowej zostały więc zastosowane w powiatach o różnym poziomie bezrobocia.

W 2008 roku, w zakresie przynależności powiatów do poszczególnych grup, nastąpiły znaczne zmiany w porównaniu do roku 2003. Wynikały one przede wszystkim z przeobrażeń struktury bezrobotnych objętych najczęściej stosowanymi aktywnymi programami oraz z narzuconego podziału na 5 podzbiorów. Na pierwszy plan wysuwa się mniejsze wykorzystanie robót publicznych i prac interwencyjnych na rzecz dotacji na działalność gospodarczą i zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy. Liczba powiatów najbardziej charakterystycznych z uwagi na dość równomierny rozkład średnich (grupa 2) zmniejszyła się w porównaniu do roku 2003. We wszystkich grupach między powiatami występowały mniejsze różnice ze względu na udziały objętych poszczególnymi metodami. Świadczy to o wyrównywaniu się działań dotyczących polityki aktywizacji zawodowej na rynku pracy, a formy stosowane przez PUP-y stały się bardziej uniwersalne.

W tabeli 23 została przedstawiona klasyfikacja powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2008, z uwzględnieniem 5 grup. W powiatach z najliczniejszej grupy 1 największy nacisk położono na aktywizację młodzieży w ramach staży. Równie ważną metodą były szkolenia. Przeciętnie najmniej wykorzystywano roboty publiczne. Z porównania stopy bezrobocia między poszczególnymi powiatami wynika, że nie były to powiaty o najwyższym poziomie bezrobocia na Dolnym Śląsku. Z tego też względu w powiatach z tej grupy nie zaistniała większa potrzeba aktywizacji bezrobotnych za pomocą robót publicznych. W powiatach występował relatywnie duży odsetek bezrobotnych, którzy otrzymali dotację na działalność gospodarczą. Stosowanie takich, a nie innych metod

wskazuje, że w powiatach z tej grupy najważniejszymi problemami było bezrobocie młodzieży i niedopasowania strukturalne na rynku pracy.

Tabela 23. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2008 ze względu na strukturę bezrobotnych objętych aktywnymi formami rynku pracy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]

Powiat	Szkolenia	Prace interw.	Roboty publiczne	Staże	Dotacje na działalność gospodarczą	Koszty doposaż. i wyposaż.	Grupa	Stopa bezrobocia
bolesławiecki	0,419	0,033	0,000	0,366	0,116	0,067	1	11,5
jaworski	0,178	0,114	0,000	0,448	0,152	0,109	1	16,5
lubiński	0,331	0,094	0,000	0,440	0,071	0,065	1	6,3
oleśnicki	0,341	0,130	0,000	0,339	0,145	0,044	1	11,2
polkowicki	0,128	0,117	0,000	0,498	0,159	0,099	1	7,4
strzebiński	0,353	0,145	0,090	0,321	0,090	0,000	1	13,2
średzki	0,368	0,058	0,074	0,332	0,159	0,009	1	8,8
trzebnicki	0,392	0,075	0,000	0,362	0,144	0,027	1	10,4
bolesławiecki	0,419	0,033	0,000	0,366	0,116	0,067	1	11,5
jaworski	0,178	0,114	0,000	0,448	0,152	0,109	1	16,5
średnia z grupy	0,314	0,096	0,021	0,388	0,129	0,053		
dzierzoniowski	0,317	0,037	0,097	0,272	0,141	0,137	2	21,5
głogowski	0,251	0,074	0,036	0,383	0,120	0,135	2	11,3
jeleniogórski g+z	0,348	0,012	0,152	0,141	0,184	0,163	2	z.13,7 g.6,7
kamienogórski	0,235	0,078	0,083	0,195	0,209	0,200	2	16,1
legnicki g+z	0,353	0,081	0,065	0,292	0,099	0,109	2	z.14,1 g.6,7
zgorzelecki	0,303	0,035	0,000	0,357	0,143	0,161	2	10,8
średnia z grupy	0,301	0,053	0,072	0,273	0,149	0,151		
górowski	0,540	0,060	0,090	0,198	0,074	0,039	3	11,3
wrocławski g+ z	0,712	0,023	0,001	0,214	0,033	0,016	3	z.3,6 g.3,5
średnia z grupy	0,626	0,042	0,045	0,206	0,053	0,028		
kłodzki	0,371	0,043	0,185	0,264	0,101	0,037	4	21,6
świdnicki	0,346	0,046	0,166	0,235	0,111	0,096	4	12,1
ząbkowicki	0,267	0,052	0,224	0,304	0,113	0,041	4	17,5
średnia z grupy	0,328	0,047	0,192	0,268	0,108	0,058		
lubański	0,270	0,034	0,083	0,398	0,091	0,125	5	22,6
lwówecki	0,263	0,064	0,054	0,439	0,085	0,095	5	20,7
milicki	0,209	0,028	0,000	0,560	0,158	0,045	5	14,5
oławski	0,186	0,040	0,051	0,529	0,136	0,057	5	8,2
wałbrzyski	0,249	0,038	0,099	0,397	0,102	0,116	5	15
wołowski	0,228	0,002	0,154	0,443	0,108	0,065	5	15,4
złotoryjski	0,199	0,040	0,064	0,532	0,091	0,073	5	23
średnia z grupy	0,229	0,035	0,072	0,471	0,110	0,082		

g. – grodzki, z.-ziemski

Źródło: Jak w tabeli 22.

Z obserwacji wartości średnich wynika, że udziały objętych aktywnymi formami w grupie 2 były najbardziej równomiernie rozłożone. Były to więc powiaty wyraźnie charakterystyczne w całym województwie dolnośląskim. W powiatach zastosowano wszystkie omawiane metody (poza powiatem zgorzeleckim), jednakże w różnym stopniu. Stwierdzono najwyższe udziały objętych szkoleniami oraz nieco niższy odsetek zaktywizowanych za pomocą staży. Na bardzo zbliżonym poziomie średnio kształtowały się udziały bezrobotnych zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy oraz tych, którzy otrzymali dotacje na rozpoczęcie działalności. W powiatach tych najważniejsze kwestie dotyczyły tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju przedsiębiorczości, aktywizacji młodzieży i niedopasowań strukturalnych. Wykorzystywano te same formy aktywizacji w powiatach o różnym stopniu bezrobocia.

Powiaty z grupy 3 pozostawały w bardzo specyficznej sytuacji z uwagi na najwyższe w całym województwie udziały objętych szkoleniami. Największym problemem na rynku pracy w powiatach wrocławskim i górowskim były niedopasowania strukturalne. Na nieco niższym poziomie kształtowały się udziały objętych stażami. Pozostałe metody wykorzystywano w małym stopniu. Przeciętnie odsetek skierowanych do prac interwencyjnych oraz zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy był zbliżony.

W powiatach z podzbioru 4 według wartości średnich najwyższe udziały dotyczyły objętych szkoleniami. Wykorzystanie tej metody nie było jednak tak wysokie jak w przypadku powiatów górowskiego i wrocławskiego. Przeciętnie na prawie tym samym poziomie kształtowały się udziały zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych oraz zaktywizowanych za pomocą wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy. Na podstawie danych z tabeli 23 można stwierdzić, że w powiatach o różnej stopie bezrobocia PUP-y wykorzystywały w podobnym stopniu te same metody aktywizacji zawodowej. W powiatach z grupy 5 najwięcej udziałów posiadali objęci stażami oraz szkoleniami. W powiatach z tej grupy najważniejsza była aktywizacja zawodowa młodzieży. Przeciętnie odsetek skierowanych do robót publicznych oraz zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy był podobny.

Na podstawie klasyfikacji powiatów metodą taksonomii struktur Warda można określić pewne zasady podobieństwa dotyczące stosowania polityki aktywizacji zawodowej w powiatach województwa dolnośląskiego. Przede wszystkim, w poszczególnych grupach stosowano te same formy aktywizacji (pod względem udziałów) w powiatach o różnym poziomie bezrobocia. Powiaty są zgrupowane co prawda według narzuconego podziału, ale

w każdej z grup w 2003 i 2008 roku znajdują się powiaty zarówno o niskiej, jak i wysokiej stopie bezrobocia. Ponadto na podstawie obliczonych wartości średnich dla każdej z grup, można zauważyć, że rozkłady udziałów bezrobotnych są bardziej równomierne w 2008 roku niż w 2003. Jest to zjawisko pożądane z uwagi na zmniejszenie się przestrzennego zróżnicowania województwa dolnośląskiego. Poszczególne grupy powiatów, sklasyfikowane metodą taksonomii struktur Warda, stają się bardziej jednorodne w miarę poprawy sytuacji na rynku pracy. Tak sytuacja może świadczyć o ujednoczeniu polityki aktywizacji zawodowej stosowanej przez PUP-y w całym województwie, pomimo autonomii służb zatrudnienia i możliwości wyboru poszczególnych metod.

Wysokie udziały objętych danymi metodami wskazują na określone problemy. W powiatach o wysokim bezrobociu młodzieży najczęściej stosowano staże. Zwracano także uwagę na niedopasowania strukturalne istniejące na rynku pracy. W tym celu wykorzystywano szkolenia. W 2003 roku w przypadku braku miejsc pracy częściej stosowano prace interwencyjne i roboty publiczne. W 2008 roku zjawiska na rynku pracy wyrównały się, jednakże określone problemy pozostają niezmiennie, niezależnie od sytuacji na rynku pracy. Z analizy podobieństwa między poszczególnymi powiatami województwa dolnośląskiego wynika, że w obu porównywanych latach ważne były zagadnienia dotyczące rozbieżności między kwalifikacjami bezrobotnych i wolnymi miejscami pracy oraz bezrobociu młodzieży. Poczynione refleksje dowodzą, iż problemy wstępujące na rynku pracy wymagają zastosowania konkretnych rozwiązań. Ta kwestia bowiem decyduje o podobieństwie i różnicach między poszczególnymi powiatami.

W tabeli 24 zawarto dane, dotyczące klasyfikacji powiatów metodą taksonomii Warda na 5 grup ze względu na wydatki z Funduszu Pracy na najczęściej stosowane przez PUP-y aktywne programy rynku pracy. Każdy powiat dysponował określonymi środkami w ramach algorytmu wyznaczonego centralnie. Z tego też względu decyzja PUP-ów o aktywizacji określonej liczby osób jest ściśle powiązana z możliwościami finansowanymi, jakimi dysponuje powiat. W 2003 roku największe udziały wydatków z FP dotyczyły staży. Najważniejszy problem zatem dotyczy aktywizacji młodzieży. W porównaniu do udziałów objętych szkoleniami udziały wydatków na tę metodę nie były tak wysokie. Można przypuszczać, że objęto szkoleniami dużą liczbę bezrobotnych z uwagi na niższe koszty. Pozwala to na aktywizację znacznej liczby bezrobotnych mniejszymi kosztami.

W powiatach z grupy 1 najwyższe udziały dotyczyły wydatków na staże (przeciętnie ponad 50%). Udziały wydatków na pozostałe metody w tej grupie posiadały bardzo niski odsetek. Z tego też względu powiaty z tej grupy można uznać za powiaty o szczególnej

sytuacji w całym województwie. W powiatach z grupy 2 najwyższe udziały dotyczyły wydatków na staże oraz prace interwencyjne. Najniższy odsetek stanowiły udziały na dotacje.

Tabela 24. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2003 z uwagi na strukturę wydatków z FP na aktywne formy, wraz ze stopą bezrobocia [w %].

Powiat	Szkolenia	Prace interw.	Roboty publiczne	Stażę	Dotacje na działalność gospodarczą	Koszty doposaż. i wyposaż.	Grupa	Stopa bezrobocia
bolesławiecki	0,055	0,128	0,062	0,755	0,000	0,000	1	27,2
dzierżoniowski	0,041	0,193	0,160	0,504	0,054	0,049	1	31,9
lubiński	0,103	0,148	0,105	0,557	0,063	0,024	1	20,7
oławski	0,112	0,224	0,047	0,538	0,079	0,000	1	28
złotoryjski	0,122	0,244	0,094	0,456	0,043	0,041	1	35,8
średnia z grupy	0,086	0,187	0,093	0,562	0,048	0,023		
głogowski	0,057	0,226	0,155	0,351	0,094	0,116	2	26,1
strzebiński	0,051	0,302	0,120	0,372	0,099	0,056	2	31,6
wołowski	0,044	0,434	0,097	0,360	0,065	0,000	2	24,5
zgorzelecki	0,073	0,213	0,114	0,417	0,139	0,045	2	24,2
średnia z grupy	0,056	0,294	0,122	0,375	0,099	0,054		
górowski	0,091	0,126	0,547	0,214	0,012	0,011	3	34,2
kłodzki	0,064	0,172	0,362	0,367	0,035	0,000	3	33,8
legnicki g+z	0,031	0,196	0,303	0,348	0,094	0,028	3	z.32 g.21,9
milicki	0,050	0,251	0,238	0,348	0,113	0,000	3	25,4
polkowicki	0,047	0,258	0,247	0,421	0,022	0,005	3	17,8
średzki	0,100	0,117	0,289	0,494	0,000	0,000	3	22,6
świdnicki	0,172	0,243	0,261	0,242	0,046	0,036	3	28,4
trzebnicki	0,190	0,225	0,177	0,313	0,095	0,000	3	28
średnia z grupy	0,093	0,199	0,303	0,344	0,052	0,010		
jaworski	0,050	0,241	0,128	0,232	0,224	0,124	4	32,7
kamiennogórski	0,074	0,149	0,207	0,335	0,118	0,118	4	32,4
lubański	0,061	0,199	0,245	0,241	0,168	0,086	4	31,8
lwówecki	0,066	0,243	0,117	0,190	0,123	0,260	4	35,9
oleśnicki	0,042	0,171	0,150	0,325	0,260	0,052	4	26,8
wałbrzyski	0,088	0,134	0,248	0,233	0,150	0,147	4	30
ząbkowicki	0,024	0,067	0,278	0,422	0,120	0,089	4	30,3
średnia z grupy	0,058	0,172	0,196	0,283	0,166	0,125		
jeleniogórski g+z	0,246	0,090	0,131	0,477	0,030	0,027	5	z.27,2 g.17,6
wrocławski g+ z	0,345	0,075	0,135	0,327	0,089	0,029	5	z.19,6 g.12,9
średnia z grupy	0,295	0,082	0,133	0,402	0,060	0,028		

g. – grodzki, z.-ziemski

Źródło: Jak w tabeli 22.

Grupa 3 była najbardziej liczna. Najwyższe refundacje kosztów w powiatach następowały w przypadku robót publicznych. Przeciętnie w powiatach przeważały również wydatki na staże. Ważną metodą były także prace interwencyjne. Na podstawie danych

z tabeli 24 można stwierdzić, że podobne udziały wydatków z FP wystąpiły w powiatach o różnej stopie bezrobocia. Powiaty z grupy 4 były w największym stopniu charakterystyczne w całym województwie z uwagi na najbardziej równomierny rozkład udziałów. Przeciętnie najwyższe udziały dotyczyły wydatków na staże. Ponadto relatywnie duży udział zarejestrowano także w przypadku robót publicznych. Wśród powiatów z tego podzbioru występował największy w województwie odsetek nakładów na działalność gospodarczą oraz wyposażenie i doposażenie stanowiska pracy. Grupa 5 składała się tylko z dwóch powiatów o różnej stopie bezrobocia (wrocławskiego i jeleniogórskiego), w których wysokie udziały stanowiły wydatki na staże oraz szkolenia.

W 2008 roku w porównaniu do roku 2003 wystąpiły duże zmiany. W dalszym ciągu metodą posiadającą najwyższe udziały wydatków z FP pozostawały staże. Zmniejszyły się udziały wydatków na prace interwencyjne i roboty publiczne związane ze zmniejszeniem udziałów aktywizowanych za pomocą tych form. Znacznie wzrosły udziały wydatków na samozatrudnienie i koszty doposażenia stanowiska pracy, wraz ze zwiększeniem się liczby korzystających z tych metod. W porównaniu do roku 2003 zaobserwowano mniejsze różnice między poszczególnymi powiatami. Rozkłady średnich udziałów we wszystkich pięciu grupach były bardziej równomierne niż w 2003 roku. Przemawia to za ujednoczeniem zjawisk na rynku pracy. W obu porównywanych latach podobne udziały wydatków z FP zarejestrowano w powiatach o różnej stopie bezrobocia. W 2008 roku w przypadku klasyfikacji powiatów województwa dolnośląskiego wystąpiły różnice w przynależności do poszczególnych grup (podobnie jak w przypadku udziałów aktywizowanych bezrobotnych), wynikające ze zmiany struktury oraz narzuconego podziału na ilość podzbiorów. W tabeli 25 przedstawiono podział powiatów Dolnego Śląska na 5 grup.

Najliczniejsza w 2008 roku była grupa pierwsza. Powiaty znacznie się między sobą różniły ze względu na poziom stopy bezrobocia. Średnio najwyższe udziały dotyczyły wydatków na staże (najwyższych w całym województwie) oraz dotacji na działalność gospodarczą. Przeciętnie na tym samym poziomie kształtowały się udziały kosztów prac interwencyjnych i robót publicznych. Powiaty z grupy drugiej można uznać za charakterystyczne w województwie z uwagi na najbardziej równomierny rozkład udziałów wydatków na poszczególne formy. W powiatach przeciętnie przeważały wydatki na dotacje na działalność gospodarczą. Występowały średnio najwyższe dotacje na samozatrudnienie w całym województwie. Odsetek nakładów na wyposażenie i doposażenie stanowiska pracy oraz staże kształtował się na podobnym poziomie (20%). Analogiczna sytuacja wystąpiła także dla wydatków na roboty publiczne i szkolenia. Stopa bezrobocia w powiatach

należących do grupy 3 kształtowała się na różnym poziomie. Wartości średnie wskazywały na najwyższy odsetek wydatków na staże i dotacji na działalność gospodarczą. Udziały wydatków na szkolenia i roboty publiczne w grupie kształtowały się na podobnym poziomie.

Tabela 25. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2008 ze względu na strukturę wydatków z FP przeznaczonych na aktywne formy rynku pracy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]

Powiat	Szkolenia	Prace interw.	Roboty publiczne	Stáže	Dotacje na działalność gospodarczą	Koszty doposaż. i wyposaż.	Grupa	Stopa bezrobocia
bolesławiecki	0,116	0,029	0,000	0,441	0,306	0,109	1	11,5
gólgowski	0,098	0,043	0,045	0,350	0,272	0,192	1	11,3
lubański	0,094	0,025	0,086	0,412	0,212	0,172	1	22,6
lubiński	0,116	0,059	0,000	0,466	0,199	0,160	1	6,3
lwówecki	0,076	0,062	0,043	0,451	0,227	0,141	1	20,7
milicki	0,060	0,020	0,000	0,511	0,329	0,081	1	14,5
wałbrzyski	0,042	0,030	0,085	0,459	0,257	0,127	1	15
zgorzelecki	0,060	0,026	0,000	0,460	0,294	0,160	1	10,8
złotoryjski	0,058	0,046	0,065	0,487	0,250	0,094	1	23
średnia z grupy	0,080	0,038	0,036	0,448	0,261	0,137		
dzierżoniowski	0,108	0,023	0,086	0,262	0,309	0,213	2	21,5
jeleniogórski g+z	0,095	0,010	0,111	0,094	0,424	0,267	2	z.13,7 g.6,7
kamiennogórski	0,089	0,063	0,073	0,192	0,441	0,142	2	16,1
świdnicki	0,096	0,025	0,143	0,264	0,324	0,147	2	12,1
średnia z grupy	0,097	0,030	0,103	0,203	0,374	0,192		
górowski	0,215	0,088	0,117	0,339	0,191	0,050	3	11,3
kłodzki	0,079	0,032	0,181	0,386	0,247	0,075	3	21,6
legnicki g+z	0,111	0,099	0,079	0,312	0,252	0,146	3	z.14,1 g.6,7
strzełiński	0,118	0,139	0,106	0,408	0,230	0,000	3	13,2
średzki	0,120	0,045	0,104	0,405	0,302	0,025	3	8,8
wołowski	0,091	0,003	0,137	0,434	0,238	0,097	3	15,4
ząbkowicki	0,087	0,036	0,129	0,367	0,285	0,097	3	17,5
średnia z grupy	0,117	0,063	0,122	0,379	0,249	0,070		
jaworski	0,054	0,065	0,000	0,350	0,399	0,132	4	16,5
oleśnicki	0,075	0,099	0,000	0,418	0,322	0,087	4	11,2
oławski	0,072	0,030	0,029	0,376	0,421	0,072	4	8,2
polkowicki	0,037	0,055	0,000	0,344	0,384	0,180	4	7,4
trzebnicki	0,106	0,092	0,000	0,434	0,312	0,056	4	10,4
średnia z grupy	0,069	0,068	0,006	0,384	0,368	0,105		
wrocławski g+ z	0,555	0,053	0,001	0,254	0,093	0,045	5	z.3,6 g.3,5

g. – grodzki, z.-ziemski

Źródło: Jak w tabeli 22.

W powiatach z grupy 4 przeciętnie najwyższe udziały wystąpiły w przypadku staży i dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Z porównania wartości średnich wynika,

że udziały wydatków na te dwie metody we wszystkich powiatach niewiele się między sobą różniły. W większości powiatów nie odnotowano wydatków na roboty publiczne (poza oławskim). Udziały nakładów na szkolenia i prace interwencyjne według wartości średnich pozostawały praktycznie na tym samym poziomie. W powiatach zarejestrowano różny poziom stopy bezrobocia. Powiat wrocławski był powiatem najbardziej izolowanym w całym województwie dolnośląskim (sam stanowił grupę 5), ze względu na bardzo wysokie udziały wydatków na szkolenia..

Polityka rynku pracy, ze względu na strukturę nakładów z FP, w powiatach województwa dolnośląskiego była zróżnicowana. Zgodnie z podziałem metodą taksonomii struktur Warda można stwierdzić, że w 2003 i 2008 roku we wszystkich wyodrębnionych grupach podobieństwa odnotowano bardzo wysokie udziały wydatków na staże, zatem działania PUP-ów koncentrują się głównie na aktywizacji młodzieży. W 2008 roku, w porównaniu do roku 2003, znacznie spadły udziały wydatków na prace interwencyjne i roboty publiczne. W 2008 roku tylko w grupach 1, 3 i 4 odsetek nakładów na staże był najwyższy. We wszystkich powiatach w 2008 roku nastąpił wzrost udziałów wydatków na samozatrudnienie i koszty zatrudnienia w ramach wyposażenia stanowiska pracy. Ponadto w obu porównywanych latach zarejestrowano podobne udziały tych samych form aktywizacji w powiatach o różnym stopniu bezrobocia.

Podsumowując, zgodnie z analizą danych dotyczących aktywnej polityki rynku pracy, a zwłaszcza objętych aktywnymi formami oraz wydatków z Funduszu Pracy na wybrane metody walki z bezrobociem stwierdzono, że w 2003 roku, w okresie najwyższego bezrobocia, najczęściej stosowano takie metody, jak: staż (aktywizacja młodzieży), roboty publiczne (aktywizacja długotrwale bezrobotnych w celu zapewnienia im zatrudnienia czy prawa do zasiłku) oraz prace interwencyjne (tworzenie nowych miejsc pracy). Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz zatrudnienie na stanowiskach refundowanych w 2003 roku w województwie dolnośląskim były mniej wykorzystywane przez PUP-y. W roku 2003 powiaty województwa dolnośląskiego w zakresie stosowania metod aktywnej polityki rynku pracy były zróżnicowane. W głównej mierze wynikało to z wysokiego poziomu bezrobocia oraz samodzielności urzędów pracy w doborze określonych form aktywizacji. PUP-y miały swobodę wyboru metod w zależności od struktury i poziomu bezrobocia.

Znaczącą zmianę można zauważyć w 2008 roku, w okresie najniższego poziomu bezrobocia. Staże i szkolenia nadal pozostawały ważnymi metodami aktywnej polityki pracy. Jednakże można było zaobserwować wzrost zainteresowania metodami mającymi na celu

stworzenie nowych miejsc pracy, a więc: dotacji na działalność gospodarczą oraz zatrudnienia na stanowiskach refundowanych. Spadło wykorzystanie prac interwencyjnych i robót publicznych jako form doraźnie zapobiegających bezrobociu. Wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia można zauważyć zmniejszenie się zróżnicowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Taka sytuacja wskazuje na stabilne działania PUP-ów w zakresie aktywizacji zawodowej. W obu porównywanych latach określone problemy, dotyczące niedopasowań strukturalnych na rynku pracy oraz bezrobocia młodzieży okazały się ważne. Stosowano więc szkolenia i staże. Ponadto z analiz przeprowadzonych w niniejszej pracy wynika, że wystąpiło pożądane zjawisko wyrównywania się procesów na rynku pracy zarówno ze względu na bezrobotnych objętych poszczególnymi metodami, jak i nakładów z FP przeznaczonych na te programy, pomimo że każdy z powiatów dysponował określonymi środkami na aktywizację zawodową.

4.3. Skuteczność i efektywność aktywnych form polityki rynku pracy w województwie dolnośląskim

W pracy dokonano oceny skuteczności oraz efektywności (wyrażonej wielkością nakładów potrzebnych na trwale zaktywizowanie jednego bezrobotnego) najczęściej stosowanych przez PUP-y form aktywnej polityki rynku pracy. Pełnym wykazem informacji w poruszonym kontekście dysponowano dopiero od roku 2005. Ze względu na brak danych dotyczących dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz zatrudnienia w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, porównano tylko takie metody, jak szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne oraz staże. Ponadto w pracy zaakcentowano przestrzenne zróżnicowanie województwa dolnośląskiego w realizacji poszczególnych form przeciwdziałania bezrobociu. Informacje dotyczące skuteczności i efektywności obejmują lata 2005–2008. Jest to okres na tyle krótki, że nie można wysnuć zdecydowanych wniosków, co do trwałych tendencji. Przedstawiona w pracy próba oceny skuteczności i efektywności (mierzonej jednostkowymi nakładami) wybranych metod może stać się przesłanką do realizowania takiej polityki rynku pracy, dzięki której zostanie zaktywizowana większość zarejestrowanych w PUP-ach.

Skuteczność jest najczęściej rozumiana jako zgodność wyniku określonego działania z zakładanym wcześniej celem lub zdolność wyboru właściwych celów³¹⁰. Praca staje się skuteczna wtedy, gdy daje oczekiwane wyniki i przynosi efekty³¹¹. W *Słowniku języka polskiego* można znaleźć następującą definicję pojęcia skuteczny: *dający pozytywne,*

³¹⁰ Źródło: www.portalwiedzy.onet.pl (dostęp: 15.04.2008).

³¹¹ Źródło: www.sjp.pwn.pl (dostęp: 15.04.2008).

*pożądane wyniki lub rezultaty, wywołujący oczekiwany skutek*³¹². Miarą skuteczności jest stopień zbliżenia się do celu. Nie bierze się pod uwagę kosztu ekonomicznego, kładzie się więc nacisk na rezultat końcowy nie ujmując środków finansowych oraz włożonego wysiłku. Skuteczne zatem jest to, co prowadzi do uzyskiwania oczekiwanych wyników, bez względu na poniesione nakłady.

W niniejszej pracy zbadano skuteczność najczęściej stosowanych przez PUP-y metod aktywnej polityki rynku pracy dla każdego z powiatów oraz łączną skuteczność wybranych form. Jako miarę przyjęto iloraz liczby osób, które, po skończonym programie, uzyskały w okresie do 3 miesięcy zatrudnienie lub podjęły działalność gospodarczą i łącznej liczby bezrobotnych, którzy w danym roku zakończyli udział w określonym programie. Za najbardziej skuteczną metodę została uznana ta, dla której odsetek zaktywizowanych był najwyższy (zbliżony do jedności).

Efektywność jest definiowana jako rezultat działalności podmiotu gospodarczego lub określonego przedsięwzięcia, będący wynikiem relacji uzyskiwanych efektów do poniesionych nakładów. Może być rozpatrywana *ex ante* (szacowanie przewidywanych efektów, nakładów i czasu; w znacznym stopniu niedokładna) i *ex post* (rozpatrywanie rezultatów określonych działań, a więc rzeczywistych efektów i nakładów)³¹³. Efektywność jest także sposobem pomiaru skuteczności i celowości określonej działalności gospodarczej, wyrażającym się porównaniem wartości uzyskanych efektów do kosztu czynników użytych do ich uzyskania. Efektywny znaczy: skuteczny, sprawny; istotny, rzeczywisty³¹⁴. Ponadto efektywność stanowi rezultat podjętych działań, opisany relacją uzyskanych efektów do poniesionych nakładów³¹⁵.

Jak już na samym wstępie zaznaczono, przez efektywność w niniejszej pracy w rzeczywistości rozumie się jednostkowe koszty aktywizacji bezrobotnych. Ponadto zbadano łączną efektywność wyżej wymienionych programów dla każdego z powiatów. Dla porównywanych metod dysponowano, jak już nadmieniono, pełnym zasobem informacji dopiero od roku 2005. Jako miarę przyjęto iloraz łącznych wydatków z Funduszu Pracy poniesionych na dany program na jedną osobę bezrobotną, która podjęła zatrudnienie, działalność gospodarczą w trakcie trzech miesięcy po jego zakończeniu. Założono, iż najbardziej efektywna jest metoda, której koszty na jedną zaktywizowaną osobę są najniższe. Trzeba więc wydać najmniej środków finansowych, aby dany bezrobotny

---

³¹² *Słownik języka polskiego*, t. 3, Wyd. PWN, Warszawa 1983.

³¹³ Źródło: www.portalwiedzy.onet.pl (dostęp: 15.04.2008).

³¹⁴ Źródło: www.sjp.pwn.pl (dostęp: 15.04.2008).

³¹⁵ Źródło: <http://mfiles.pl/pl/index.php/Efektywno%C5%9B%C4%87> (dostęp: 15.04.2008).

uczestnicząc w określonym programie znalazł trwałe zatrudnienie. Koszty obejmują także nakłady przeznaczone na bezrobotnych korzystających z programu, którzy nie podjęli zatrudnienia po jego zakończeniu i pozostali w ewidencji PUP-ów.

W tabeli 26 przedstawiono skuteczność i efektywność szkoleń w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2005–2008. Na podstawie wartości średnich stwierdzono, że w latach 2005–2007 przeciętnie odsetek zaktywizowanych tą metodą na Dolnym Śląsku wzrastał. W 2008 roku średnia arytmetyczna była niższa niż w latach poprzednich, jednakże, w porównaniu do roku 2005, osiągnęła wyższą wartość. Taka sytuacja może sugerować, że przeciętnie skuteczność szkoleń w województwie dolnośląskim poprawiła się wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia. Krótki okres analizy, obejmujący lata 2005–2008, nie pozwala jednak na wysnuwanie jednoznacznych wniosków, co do trwałych tendencji.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 26 można jednakże zauważyć, że w poszczególnych latach występowały powiaty o bardzo niskiej i wysokiej skuteczności. W 2005 roku powiatem o najwyższym odsetku zaktywizowanych był powiat średzki (0,589). W tym samym okresie program zakończyły 192 osoby, z czego 113 znalazło trwałe zatrudnienie. W 2005 roku w powiecie złotoryjskim nie zaktywizowano tą metodą żadnego bezrobotnego, pomimo że program ukończyło 320 osób. W 2006 roku najwyższą skuteczność dotyczyła powiatu polkowickiego (0,607). Zostało zatrudnionych 65 osób ze 107 kończących udział w szkoleniach. Najmniejszy odsetek wystąpił w powiecie legnickim. Ze szkoleń skorzystało 1 766 osób, jednak tylko 231 z nich podjęło pracę. W 2007 roku powiatem o najwyższej skuteczności był powiat dzierzoniowski (0,606). Tak wysoki odsetek zaktywizowanych był spowodowany tym, że 527 osób z 870 bezrobotnych zostało trwałe zaktywizowanych. W 2008 roku największy odsetek zatrudnionych zanotowano w powiecie oleśnickim (214 osób z 361). W powiecie lubińskim skuteczność była najniższa (0,197).

Omawiając powiaty o najwyższej i najniższej skuteczności w poszczególnych latach warto odnieść się do różnic między nimi. Rozstęp³¹⁶ między tymi powiatami w kolejnych latach wynosił odpowiednio 0,589; 0,470; 0,594; 0,396. Wartość ta była najmniejsza w 2008 roku. Przeciętny wzrost skuteczności oraz malejący rozstęp między powiatami świadczą o wyrównywaniu się procesów na dolnośląskim rynku pracy. W miarę spadku poziomu bezrobocia powiaty mniej się między sobą różniły. Ten fakt potwierdzają również wartości współczynnika zmienności. W 2008 roku, w porównaniu do 2005, wartość tej miary spadła

---

³¹⁶ Różnica między powiatem o najwyższej i o najniższej wartości.

o 0,202. W latach 2005–2008 zróżnicowanie przestrzenne województwa dolnośląskiego zmniejszało się. Jest to zjawisko pożądane, ponieważ wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia następowało ujednoczenie zjawisk na rynku pracy ze względu na odsetek zaktywizowanych za pomocą szkoleń.

Tabela 26. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] szkoleń w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005–2008

Powiat	Skuteczność				Efektywność			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0,302	0,423	0,499	0,382	1,614	2,786	2,481	3,326
dzierżoniowski	0,107	0,231	0,606	0,320	13,397	7,086	3,590	6,782
głogowski	0,300	0,287	0,388	0,397	3,461	4,243	3,622	5,847
górowski	0,480	0,325	0,302	0,259	2,690	3,791	5,988	7,232
jaworski	0,363	0,311	0,541	0,408	2,950	4,687	1,944	3,828
jeleniogórski g+z	0,257	0,284	0,316	0,227	3,500	4,500	5,381	7,674
kamiennogórski	0,403	0,400	0,384	0,425	2,328	2,550	3,363	4,316
kłodzki	0,217	0,543	0,414	0,292	4,034	2,886	4,558	5,167
legnicki g+z	0,156	0,131	0,368	0,323	4,800	6,516	4,307	4,829
lubański	0,252	0,300	0,288	0,268	3,704	5,415	6,871	6,691
lubiński	0,338	0,482	0,371	0,197	1,715	1,833	3,122	6,539
lwówecki	0,217	0,132	0,012	0,396	4,022	6,580	112,700	3,842
milicki	0,194	0,349	0,355	0,439	6,013	4,192	4,906	4,631
oleśnicki	0,325	0,400	0,446	0,593	2,760	2,825	2,873	2,008
oławski	0,226	0,517	0,352	0,441	9,616	6,195	9,636	6,190
polkowicki	0,559	0,607	0,379	0,466	2,889	1,875	3,693	4,000
strzeliński	0,276	0,411	0,472	0,512	3,232	3,832	2,505	3,211
średzki	0,589	0,481	0,566	0,488	2,365	3,309	3,806	3,266
świdnicki	0,443	0,366	0,484	0,385	2,423	3,890	4,356	3,530
trzebnicki	0,372	0,576	0,556	0,558	3,452	2,781	2,566	3,013
wałbrzyski	0,295	0,343	0,472	0,386	2,491	2,660	1,925	3,019
wołowski	0,440	0,535	0,500	0,394	2,722	2,458	5,240	6,609
wrocławski g+z	0,437	0,417	0,387	0,284	6,768	6,953	7,760	11,518
ząbkowicki	0,135	0,244	0,344	0,339	11,366	5,481	5,940	5,601
zgorzelecki	0,294	0,278	0,337	0,246	2,919	2,544	3,495	4,925
złotoryjski	0,000	0,511	0,508	0,341	-	2,171	2,506	3,440
średnia	0,307	0,380	0,410	0,376	4,289	4,002	8,428	5,040
Współczynnik zmienności	0,448	0,338	0,292	0,246	0,698	0,413	2,533	0,403

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Z danych zawartych w tabeli 26 wynika, że przeciętne koszty aktywizacji bezrobotnych podlegały dużym wahaniom. Największe dysproporcje wystąpiły w 2007 roku w powiecie lwóweckim. Najniższa efektywność wynikała z faktu, że na 171 osób tylko dwie zostały trwale zatrudnione przy łącznych nakładach wynoszących 211,8 tys. zł. Po wyeliminowaniu nietypowej wartości, przeciętna efektywność szkoleń w 2007 roku wynosiła 4 257 zł na osobę. Na tej podstawie można zauważyć, że w latach 2005–2007 średnia

efektywność szkoleń pozostawała na podobnym poziomie. W 2008 roku przeciętny jednostkowy koszt aktywizacji wyniósł 5 040 zł na osobę. Różnice między powiatami o najniższej i najwyższej efektywności w zł na osobę były następujące w kolejnych latach: 9 752, 5 253, 4 257 (po wyeliminowaniu powiatu lwóweckiego), 9 510. Taka sytuacja może sugerować, że pogorszyła się efektywność szkoleń wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy.

Rosnąca skuteczność szkoleń wskazuje, że w okresie poprawy sytuacji na rynku pracy forma ta jest organizowana w odpowiedzi na konkretne potrzeby rynku pracy. Nie chodzi tu bowiem o aktywizację bezrobotnych za wszelką cenę, ale o działania umożliwiające zmianę dotychczasowych kwalifikacji lub uzyskanie nowych we współpracy z innymi instytucjami, przede wszystkim pracodawcami. W okresie niższego poziomu bezrobocia system koordynacji między szkoleniami organizowanymi przez PUP-y a możliwościami zatrudnieniowymi rynku pracy jest bardziej przejrzysty. W takiej sytuacji koszty szkoleń mogą być wyższe. Nasuwa się jednak pytanie, czym powinny się kierować urzędy pracy, obejmując bezrobotnych określonymi programami: skutecznością czy efektywnością. Wybrać metodę najbardziej skuteczną czy też najtańszą? Z punktu widzenia walki z bezrobociem lepsza wydaje się decyzja o aktywizacji jak największej liczby zarejestrowanych w PUP-ach. Nie można jednak udzielić na to pytanie jednoznacznej odpowiedzi, bez analizy innych czynników, np. ofert pracy, monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych czy też ogólnej sytuacji gospodarczej w powiecie. Kierując się skutecznością w wyborze określonej metody, zwłaszcza decydując o tej o najwyższym odsetku zatrudnionych, uzyskuje się pożądaný efekt w postaci spadku bezrobocia.

W 2005 roku nie można było dokonać oceny efektywności w powiecie złotoryjskim z uwagi na brak zaktywizowanych. Wartości współczynnika zmienności wskazywały na istotne różnice między poszczególnymi powiatami. Po wyeliminowaniu nietypowej wartości w powiecie lwóweckim, wartość tej miary wynosi 0,443. W latach 2005–2008 pomimo pogorszenia się przeciętnej efektywności wyrażonej jednostkowymi kosztami aktywizacji, zmniejszało się zróżnicowanie przestrzenne Dolnego Śląska. Wraz z poprawą sytuacji następowało niwelowanie różnic między poszczególnymi powiatami. Koszty aktywizacji stawały się coraz bardziej ujednoczone.

Na podstawie danych z tabeli 27, przedstawiającej skuteczność i efektywność prac interwencyjnych, wywnioskowano, że była to metoda o wysokim odsetku zaktywizowanych. Zgodnie z wartościami średnimi, najniższa przeciętna skuteczność tej formy wystąpiła w 2005 roku. Z kolei w latach 2006–2008, wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy, średni odsetek zaktywizowanych był coraz wyższy. W większości powiatów, zwłaszcza od roku

2006, odsetek zaktywizowanych przekraczał 50%. W niektórych powiatach poziom ten wyniósł nawet 100% (powiat jeleniogórski w 2008 roku, wołowski w latach 2006–2008). Jednak trzeba przypomnieć, że wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy obejmowano tą metodą mniejszą liczbę bezrobotnych (zob. Tab. 2 w Załączniku V). Tak wysoki odsetek trwale zaktywizowanych za pomocą prac interwencyjnych może być uzależniony od charakteru tej metody. W ramach prac interwencyjnych bezrobotny jest zatrudniony przynajmniej przez 12 miesięcy³¹⁷.

Tabela 27. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ osobę] prac interwencyjnych w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005–2008

Powiat	Skuteczność				Efektywność			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0,628	0,900	0,986	0,929	9,111	3,346	3,231	5,041
dzierżoniowski	0,532	0,798	0,775	0,863	6,443	3,680	5,028	4,971
głogowski	0,400	0,664	0,663	0,651	6,417	2,621	3,924	4,475
górowski	0,770	0,761	0,792	0,803	5,243	6,399	6,807	6,810
jaworski	0,729	0,702	0,821	0,930	3,059	3,534	3,695	3,101
jeleniogórski g+z	0,581	0,720	0,810	1,000	4,797	3,302	6,688	5,186
kamiennogórski	0,618	0,677	0,894	0,985	6,235	5,288	3,542	4,079
kłodzki	0,659	0,855	0,771	0,386	5,185	4,503	4,673	8,544
legnicki g+z	0,625	0,700	0,946	0,819	7,586	5,979	4,133	6,742
łubański	0,512	0,591	0,778	0,675	5,328	5,173	4,023	4,326
łubiński	0,673	0,725	0,510	0,752	2,671	3,289	4,911	3,911
lwówecki	0,534	0,702	0,831	0,762	6,400	4,058	3,922	5,731
milicki	0,671	0,860	0,862	0,778	4,089	3,357	3,516	3,979
oleśnicki	0,435	0,824	0,746	0,741	14,043	5,334	5,712	5,517
oławski	0,671	0,738	0,870	0,778	7,216	5,035	6,860	7,838
polkowicki	0,826	0,806	0,775	0,750	2,386	3,890	5,034	54,233
strzeliński	0,408	0,670	0,774	0,887	10,904	6,828	2,922	6,053
średzki	0,468	0,729	0,765	0,897	2,497	2,460	4,646	3,517
świdnicki	0,436	0,588	0,551	0,919	6,009	5,886	4,778	3,494
trzebnicki	0,323	0,911	0,879	0,843	4,079	9,800	8,393	9,512
wałbrzyski	0,435	0,654	0,983	0,985	13,142	8,127	3,660	7,008
wołowski	0,889	1,000	1,000	1,000	1,925	0,609	2,850	4,500
wrocławski g+z	0,821	0,575	0,671	0,915	3,856	8,986	7,773	7,493
ząbkowicki	0,283	0,900	0,362	0,925	14,756	3,546	3,367	3,922
zgorzelecki	0,788	0,798	0,954	0,952	5,931	7,957	2,583	3,708
złotoryjski	0,383	0,664	0,686	0,731	8,041	5,789	4,649	4,708
średnia	0,581	0,749	0,787	0,833	6,436	4,953	4,666	7,246
Współczynnik zmienności	0,286	0,174	0,192	0,164	0,544	0,435	0,330	1,343

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

³¹⁷ Według art. 51, 56 i 59 cytowanej już wielokrotnie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy: w niektórych przypadkach 18 miesięcy (zwrot części kosztów co 2 miesiące), a jeżeli jest bezrobotnym powyżej 50 roku życia, to 24 miesiące lub 4 lata (zwrot kosztów pracodawcy co drugi miesiąc).

Różnice między poszczególnymi powiatami wynikały z liczby zaktywizowanych. W 2005 roku w powiecie ząbkowickim zanotowano najniższą skuteczność w całym analizowanym okresie (0,283). Zaktywizowano 43 osoby na 152, które zakończyły program. Wskaźnik trwale zatrudnionych przeciętnie przyjmował coraz wyższe wartości, skuteczność tego programu była więc coraz lepsza. Ma to ogromne znaczenie dla aktywizacji zawodowej bezrobotnych, ponieważ stosowanie tej metody, poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, pozwala na rozwój przedsiębiorczości. Wartości współczynników zmienności wskazują, że w latach 2005—2008, z uwagi na odsetek zaktywizowanych, województwo dolnośląskie było przestrzennie coraz mniej zróżnicowane. Działania PUP-ów stawały się coraz bardziej ujednoczone, wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy.

Na podstawie wartości średnich można zauważyć, że w latach 2005–2007 przeciętna efektywność prac interwencyjnych poprawiała się. Jednakże w 2008 roku wystąpiła nietypowa wartość w powiecie polkowickim. Na 8 bezrobotnych tylko 6 znalazło trwale zatrudnienie. Trzeba zaznaczyć, że koszty obejmują także osoby korzystające z programu w trakcie całego okresu. W 2008 roku w powiecie objęto pracami interwencyjnymi 108 osób, przy całkowitych kosztach wynoszących 325,4 tys. zł. Po wyeliminowaniu nietypowej wartości, przeciętna efektywność prac interwencyjnych wynosiła 5 367 zł na osobę. W porównaniu do roku 2007 nastąpił więc wzrost średnich kosztów aktywizacji, jednakże były one niższe niż w 2005 roku. Rozstęp w zł na osobę przyjmował w kolejnych latach następujące wartości: 12 831, 9 191, 4 277, 6 411 (po wyeliminowaniu powiatu polkowickiego). Na tej podstawie można stwierdzić, że efektywność prac interwencyjnych poprawiała się. Różnice między poszczególnymi powiatami były coraz mniejsze. Świadczy to o ujednoczeniu zjawisk dotyczących aktywizacji zawodowej na rynku pracy w przypadku stosowania tej metody. Współczynniki zmienności (w 2008 roku po wyeliminowaniu Polkowic wartość tej miary wyniosła 0,321) były coraz mniejsze. W latach 2005–2008 spadało zróżnicowanie przestrzenne Dolnego Śląska, ze względu na jednostkowe koszty aktywizacji za pomocą prac interwencyjnych. Wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia skuteczność i efektywność tej metody poprawiała się. Trzeba brać jednak pod uwagę krótki okres analizy (lata 2005–2008) oraz fakt obejmowania tą metodą coraz mniejszej liczby bezrobotnych. Wydaje się także, iż PUP-y powinny częściej stosować ten program, ze względu na wysoki odsetek zaktywizowanych i malejące koszty poniesione na ten cel.

Skuteczność i efektywność robót publicznych została przedstawiona w tabeli 28. W latach 2006–2008 nie można ocenić skuteczności i nakładów poniesionych na aktywizację bezrobotnych za pomocą tej metody we wszystkich powiatach, ponieważ nie zastosowano tej

metody w wielu z nich. Pełna analiza jest możliwa tylko dla roku 2005. W 2006 roku nie aktywowano bezrobotnych w powiatach: górowskim, legnickim, lubińskim, oleśnickim, polkowickim, zgorzeleckim i zlotoryjskim. Z kolei w 2007 w: bolesławieckim, jaworskim, legnickim, lubińskim, milickim, oleśnickim, strzelińskim, trzebnickim, wrocławskim, zgorzeleckim i zlotoryjskim. W 2008 roku liczba takich powiatów wynosiła 9 (bolesławiecki, jaworski, lubiński, milicki, oleśnicki, polkowicki, trzebnicki, wrocławski i zgorzelecki).

Tabela 28. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] robót publicznych w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005–2008

Powiat	Skuteczność				Efektywność			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0,296	0,389	-	-	16,650	17,557	-	-
dzierżoniowski	0,305	0,686	0,600	0,762	32,309	8,253	6,613	8,270
głogowski	0,351	1,000	0,404	0,149	14,633	11,920	12,724	47,029
górowski	0,840	-	0,343	0,244	5,424	-	13,023	22,125
jaworski	0,575	1,000	-	-	9,922	7,429	-	-
jeleniogórski g+z	0,272	0,665	0,530	0,569	17,297	7,994	8,361	8,174
kamiennogórski	0,136	0,478	0,465	0,582	38,958	10,052	8,185	8,223
kłodzki	0,227	0,655	0,677	0,388	27,560	7,403	7,228	12,977
legnicki g+z	0,338	-	-	0,541	19,782	-	-	18,741
lubański	0,341	0,727	0,469	0,449	11,729	4,225	11,667	11,600
lubiński	0,472	-	-	-	18,060	-	-	-
lwówecki	0,415	0,495	0,525	0,438	11,386	6,782	6,898	9,043
milicki	0,111	1,000	-	-	62,500	3,033	-	-
oleśnicki	0,250	-	-	-	28,475	-	-	-
oławski	0,133	0,216	0,615	0,605	43,700	16,875	8,231	6,800
polkowicki	1,000	-	1,000	-	243,500	-	5,200	-
strzeliński	0,304	1,000	-	0,902	20,408	4,340	-	9,938
średzki	0,675	0,701	0,482	0,588	9,254	7,563	10,356	9,443
świdnicki	0,228	0,747	0,377	0,603	19,826	14,014	14,413	6,258
trzebnicki	0,303	1,000	-	-	20,420	6,367	-	-
wałbrzyski	0,132	0,185	0,836	0,844	28,117	15,026	4,559	7,065
wołowski	0,378	0,356	0,400	0,429	11,546	10,210	13,408	11,844
wrocławski g+z	0,459	1,000	-	-	15,135	2,387	-	-
ząbkowicki	0,410	0,744	0,836	0,737	5,640	3,544	1,811	4,671
zgorzelecki	0,375	-	-	-	11,667	-	-	-
zlotoryjski	0,128	-	-	0,235	58,250	-	-	27,283
średnia	0,364	0,687	0,571	0,533	30,852	8,683	8,845	13,499
Współczynnik zmienności	0,590	0,399	0,337	0,396	1,484	0,529	0,414	0,78

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

W 2006 roku przeciętna skuteczność robót publicznych była wyższa niż w 2005 roku. W 2006 roku w kilku powiatach odsetek zatrudnionych wyniósł nawet 100% (głogowski, jaworski, milicki, strzeliński, trzebnicki, wrocławski). W latach 2007 i 2008 sytuacja zmieniła się. Skuteczność tej metody zmalała. Jednak z uwagi na brak zaktywizowanych w wielu

powiatach nie można określić trwałych tendencji. W okresie wyższej stopy bezrobocia przeciętna skuteczność robót publicznych była niska. Duże dysproporcje między powiatami wynikały z różnej liczby zaktywizowanych w odniesieniu do tych, co zakończyli udział w programie. Współczynnik zmienności wskazywał, że w 2005 roku, ze względu na skuteczność robót publicznych, województwo dolnośląskie było bardzo zróżnicowane przestrzennie. W latach 2006–2008 wartości tej miary były niższe, ale utrzymywały się na podobnym poziomie. Trzeba jednak brać pod uwagę fakt, że taka sytuacja występowała tylko w powiatach, gdzie roboty publiczne były stosowane. Procesy na rynku pracy wyrównywały się w miarę poprawy sytuacji na rynku pracy, ale nie w takim stopniu jak w przypadku szkoleń i prac interwencyjnych.

W 2005 roku między powiatami wystąpiły bardzo duże dysproporcje z uwagi na jednostkowe nakłady poniesione na zatrudnienie w ramach robót publicznych. Różnice wynikały z małej liczby bezrobotnych, którzy podjęli zatrudnienie po udziale w programie. W powiecie polkowickim koszt aktywizacji jednego bezrobotnego wyniósł aż 243,5 tys. zł. Tak niska efektywność wynika z tego, że na 87 osób objętych tylko dwie osoby zostały trwale zaktywizowane, przy całkowitych nakładach w wysokości 487 tys. zł. Przeciętne koszty aktywizacji były w 2005 roku najwyższe. Po wyeliminowaniu nietypowego powiatu polkowickiego średnia przyjęła wartość 22 346 zł na osobę. Jednak w dalszym ciągu występowały istotne różnice między poszczególnymi powiatami. W latach 2006–2007 przeciętna efektywność robót publicznych poprawiała się, ale w 2008 roku nastąpił wzrost kosztów aktywizacji. Po wyeliminowaniu nietypowego powiatu głogowskiego średnia wyniosła 11 403 zł na osobę. Pomimo to efektywność robót publicznych w 2008 roku pogorszyła się. Współczynniki zmienności, po wykluczeniu powiatów polkowickiego i głogowskiego, wyniosły w kolejnych latach 0,67; 0,529; 0,414; 0,544. Powiaty Dolnego Śląska były więc zróżnicowane przestrzennie. Ponadto w 2008 roku nastąpiło zwiększenie różnic między nimi w porównaniu do lat 2006–2007. W 2005 roku, z uwagi na przeciętny niski odsetek zaktywizowanych i wysokie nakłady poniesione na aktywizację, roboty publiczne były najmniej skuteczne i efektywne. Dla sytuacji opisanej w latach 2006–2008 nie można natomiast określić trwałych tendencji.

Trzeba sobie zdawać sprawę z faktu, że niska efektywność robot publicznych może wynikać z charakteru tej metody. Są one stosowane doraźnie jako narzędzie zapewnienia bezrobotnym dochodów i zatrudnienia czasowego. Roboty publiczne są najczęściej organizowane w regionach objętych wysokim bezrobociem w celu aktywizacji bezrobotnych

długotrwałe. W okresie stabilnej sytuacji na rynku pracy mają zupełnie inną funkcję: są formą aktywizacji wspierającą lokalny rozwój społeczno-gospodarczy.

Jako kolejne ocenie poddano staże. Na podstawie wartości średnich zawartych w tabeli 29 można ustalić, że w latach 2005 i 2006 skuteczność tej metody malała. Jednakże od 2007 roku średnia przeciętny odsetek zaktywizowanych za pomocą tego programu wzrastał. W latach 2007 i 2008 skuteczność tej formy przeciętnie poprawiała się wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia. W 2005 roku różnica między powiatem o najwyższej (legnicki) i najniższej (wołowski) skuteczności wynosiła 0,778. W kolejnych latach rozstęp przyjmował wartości 0,466; 0,696; 0,635. W porównaniu do roku 2005, w 2008 roku zjawiska na dolnośląskim rynku pracy były bardziej ujednoczone. Przeciętnie staże okazały się bardziej skuteczną metodą niż szkolenia i roboty publiczne. Trzeba jednak przypomnieć, że okres analizy, obejmujący lata 2005—2008, jest zbyt krótki na zaobserwowanie trwalszych tendencji w województwie dolnośląskim. Współczynnik zmienności wskazywał, że w 2005 roku województwo dolnośląskie było najbardziej zróżnicowane przestrzennie z uwagi na odsetek bezrobotnych zaktywizowanych za pomocą staży. W latach 2006–2008 wartości tej miary utrzymywały się na podobnym poziomie, jednakże powiaty mniej się między sobą różniły niż w 2005 roku. Nastąpiło więc ujednoczenie procesów na rynku pracy.

Przeciętne jednostkowe koszty aktywizacji w ramach staży w latach 2005–2008 były coraz niższe. W 2008 roku nastąpiło pogorszenie efektywności, ale średnio koszty aktywizacji w porównaniu z rokiem 2005 i 2006 były mniejsze. Efektywność tej metody poprawiała się więc wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia. Ponadto rozstęp między powiatami o najniższej i najwyższej wartości zmniejszał się (wynosił w kolejnych latach w zł na osobę: 26 999, 20 742, 16 559, 17 620). W przypadku jednostkowych nakładów na aktywizację można było zaobserwować powiaty o niskiej efektywności (np. w 2005 i 2007 roku powiat ząbkowicki, w 2006 roku wołowski, w 2008 – lwówecki)³¹⁸. Wysokie koszty wynikały przede wszystkim z niskiej liczby trwale zaktywizowanych w odniesieniu do osób, które zakończyły uczestnictwo w programie. Średnie koszty aktywizacji za pomocą staży były najwyższe wśród porównywanych metod w latach 2006 i 2007. Przeciętna efektywność staży przyjmowała niższe wartości niż w przypadku prac interwencyjnych i szkoleń. Współczynniki

---

³¹⁸ W 2005 roku w powiecie ząbkowickim zaktywizowano 54 osoby z 259 przy kosztach 1778, 8 tys. zł. W 2007 roku liczba zatrudnionych wyniosła w powiecie 108 na 198, przy całkowitych nakładach w wysokości 2 242,6 tys. zł. W powiecie wołowskim zatrudnienie znalazło 34 osoby ze 128 aktywizowanych za pomocą staży, przy nakładach 892,2 tys. W powiecie lwóweckim z kolei 85 na 238 bezrobotnych, przy łącznych kosztach 2 005,0 tys. zł. (zob. Tab. 4 i Tab. 10 w Załączniku V).

zmienności wskazywały na spadek przestrzennej różnorodności województwa dolnośląskiego w latach 2005–2008. Jest to proces pożądany, ponieważ wskazuje na niwelowanie różnic między poszczególnymi powiatami.

Tabela 29. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] staży w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005–2008

Powiat	Skuteczność				Efektywność			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0,487	0,573	0,587	0,604	8,272	8,319	8,088	10,095
dzierżoniowski	0,315	0,295	0,611	0,527	13,544	14,152	8,538	12,405
głogowski	0,479	0,470	0,514	0,476	8,981	7,691	7,643	9,436
górowski	0,409	0,341	0,427	0,409	11,611	14,052	13,814	15,399
jaworski	0,422	0,354	0,656	0,624	9,398	8,672	4,206	6,522
jeleniogórski g+z	0,995	0,676	0,993	0,954	8,219	8,629	8,334	11,271
kamiennogórski	0,671	0,519	0,468	0,684	6,444	7,384	6,685	6,563
kłodzki	0,600	0,522	0,786	0,597	9,688	17,419	18,196	13,882
legnicki g+z	0,950	0,483	0,704	0,629	6,835	7,363	5,898	9,419
lubański	0,577	0,410	0,402	0,471	7,939	9,262	9,744	9,334
lubiński	0,312	0,504	0,575	0,553	7,562	5,499	5,089	5,968
lwówecki	0,376	0,357	0,338	0,357	11,848	16,029	12,857	23,588
milicki	0,636	0,527	0,489	0,481	8,799	8,062	10,507	14,400
oleśnicki	0,442	0,458	0,472	0,364	13,782	10,735	14,018	14,429
oławski	0,210	0,506	0,622	0,678	23,792	12,909	9,179	8,538
polkowicki	0,521	0,445	0,551	0,521	6,758	8,833	6,619	10,129
strzeliński	0,317	0,573	0,820	0,668	11,536	8,727	7,271	11,232
średzki	0,787	0,252	0,297	0,448	11,267	16,373	11,225	11,032
świdnicki	0,682	0,528	0,910	0,772	5,770	8,148	8,089	6,414
trzebnicki	0,527	0,718	0,720	0,758	8,747	12,791	9,705	9,750
wałbrzyski	0,634	0,414	0,774	0,992	16,187	10,734	5,493	11,869
wołowski	0,172	0,266	0,449	0,389	23,985	26,241	8,876	14,831
wrocławski g+z	0,456	0,605	0,672	0,728	10,331	7,181	5,513	8,381
ząbkowicki	0,208	0,254	0,362	0,969	32,941	16,309	20,765	9,392
zgorzelecki	0,793	0,512	0,515	0,868	12,907	8,133	11,151	11,699
złotoryjski	0,279	0,257	0,561	0,670	13,525	16,845	9,020	16,163
średnia	0,510	0,455	0,588	0,623	11,949	11,403	9,482	11,236
Współczynnik zmienności	0,429	0,283	0,298	0,296	0,524	0,411	0,413	0,34

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Łączna skuteczność i efektywność wyrażona jednostkowymi kosztami aktywizacji szkoleń, prac interwencyjnych, robót i staży została przedstawiona w tabeli 30. Na podstawie wartości średnich można zaobserwować, że w latach 2005–2008 łączna skuteczność wymienionych programów aktywnej polityki rynku pracy ulegała wzmocnieniu. Świadczy to niewątpliwie o poprawie sytuacji na rynku pracy. W 2005 roku było jednak wiele powiatów o odsetku trwale zatrudnionych poniżej 40% (np. złotoryjski, dzierzoniowski, legnicki, lubański). Taka sytuacja wynika przede wszystkim z niższej liczby

zaktywizowanych w porównaniu do kończących dany program. Nie można z całą pewnością stwierdzić, czy aktywizacja była przeprowadzona za wszelką cenę, po to, aby uniknąć bezrobocia. Nasuwa się też pytanie, czy mogło to wynikać z potrzeby wykorzystania wszystkich dostępnych nakładów. Nie wykorzystane środki mogłyby zostać zwrócone do Funduszu Pracy. W ten sposób, w następnym roku, w danym powiecie dofinansowanie z FP byłoby mniejsze.

Tabela 30. Łączna skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] wybranych metod³¹⁹ w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005–2008

Powiat	Skuteczność				Efektywność			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0,426	0,283	0,564	0,637	6,809	5,710	4,840	6,955
dzierżoniowski	0,332	0,376	0,617	0,479	13,837	9,023	5,571	9,200
głogowski	0,318	0,468	0,458	0,481	7,138	5,961	5,756	8,316
górowski	0,529	0,431	0,362	0,403	6,328	7,739	8,323	10,850
jaworski	0,459	0,436	0,640	0,621	5,866	6,798	3,608	5,283
jeleniogórski g+z	0,390	0,473	0,418	0,466	6,532	6,504	6,869	8,561
kamiennogórski	0,483	0,542	0,497	0,607	5,193	5,126	5,031	5,625
kłodzki	0,450	0,655	0,607	0,459	9,186	7,849	8,626	11,156
legnicki g+z	0,340	0,354	0,497	0,532	7,279	6,847	4,845	8,009
lubański	0,424	0,478	0,383	0,417	6,585	7,269	8,476	8,648
lubiński	0,365	0,538	0,493	0,442	5,145	4,495	4,518	5,778
lwówecki	0,359	0,438	0,389	0,599	9,231	9,075	10,151	11,604
milicki	0,435	0,515	0,466	0,487	7,072	5,855	7,767	11,060
oleśnicki	0,408	0,518	0,514	0,505	10,278	6,835	7,732	7,040
oławski	0,454	0,546	0,593	0,617	15,735	10,000	9,051	7,951
polkowicki	0,621	0,541	0,542	0,534	5,238	6,745	6,018	9,873
strzebiński	0,355	0,406	0,702	0,651	9,213	6,719	4,941	7,228
średzki	0,579	0,599	0,435	0,512	6,058	6,520	7,671	6,929
świdnicki	0,474	0,513	0,625	0,580	7,305	7,273	6,961	5,367
trzebnicki	0,435	0,667	0,621	0,665	6,652	7,546	5,316	7,064
wałbrzyski	0,350	0,366	0,691	0,734	11,911	8,487	4,334	8,931
wołowski	0,427	0,561	0,474	0,313	11,728	7,311	8,153	12,030
wrocławski g+z	0,461	0,540	0,512	0,582	7,690	7,117	6,957	10,088
ząbkowicki	0,394	0,440	0,692	0,684	10,896	7,062	6,619	6,774
zgorzelecki	0,455	0,441	0,463	0,572	7,946	6,512	6,682	9,328
złotoryjski	0,199	0,535	0,564	0,535	16,599	6,848	5,873	11,098
średnia	0,381	0,466	0,516	0,543	8,594	7,047	6,505	8,490
Współczynnik zmienności	0,203	0,185	0,186	0,181	0,368	0,171	0,255	0,240

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Współczynnik zmienności w latach 2006–2008 pozostawał praktycznie na tym samym poziomie. W 2005 roku przestrzenne zróżnicowanie województwa dolnośląskiego było najwyższe z uwagi na łączną skuteczność wymienionych metod. W roku 2008,

³¹⁹ Szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, staże.

w porównaniu do 2005, zmienność powiatów była najmniejsza. Wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy działania w zakresie aktywizacji zawodowej zostały ujednoczone.

W przypadku jednostkowych kosztów aktywizacji zawodowej można zauważyć wzrost przeciętnej łącznej efektywności w latach 2005–2007. W 2008 roku przeciętna efektywność pogorszyła się. Współczynniki zmienności wskazują jednak, że w 2008 roku, w porównaniu do roku 2005, nastąpił spadek zróżnicowania województwa dolnośląskiego. Wraz ze wzrostem skuteczności przeciętnie na Dolnym Śląsku w 2008 roku, w porównaniu do roku 2005, zanotowano pogorszenie się efektywności wyrażonej kosztami trwałej aktywizacji. Jednocześnie powiaty mniej się między sobą różniły. Nastąpiło wyrównanie zjawisk w zakresie aktywizacji zawodowej i ustabilizował się rynek pracy.

W przypadku dotacji na działalność gospodarczą i zatrudnienia w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy nie dysponowano informacjami mogącymi określić skuteczności i efektywności tych metod. Zważywszy możliwe dotacje na działalność można tylko domniemywać, że odsetek trwale zaktywizowanych mógł być bliski 100%. Osoby otrzymujące dofinansowanie tracą status bezrobotnego przynajmniej na 12 miesięcy. Przez taki okres bowiem bezrobotny jest zobowiązany prowadzić działalność, aby dotacja była bezzwrotna. Za miarę skuteczności w niniejszej pracy przyjęto zatrudnienie lub podjęcie działalności w okresie do 3 miesięcy od udziału w programie. Zatem osoba otrzymująca dotację nie będzie figurowała w ewidencji PUP przez co najmniej 12 miesięcy. Nie można również określić jednostkowych kosztów aktywizacji za pomocą dotacji na działalność gospodarczą. Posiadane informacje pozwalają tylko ocenić wysokość wydatków poniesionych na samozatrudnienie. Na podstawie danych (zob. Tabele 5 i 11 w Załączniku V) można powiedzieć, że w latach 2005–2008 w większości powiatów województwa dolnośląskiego nakłady na działalność gospodarczą oraz liczba bezrobotnych nią objętych wzrastały. W przypadku zatrudnienia w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy stwierdzono, że odsetek zaktywizowanych za pomocą tej metody mógł być wysoki, ze względu na jej charakter. Bezrobotny zostaje zatrudniony przynajmniej na 24 miesiące, przez ten okres nie figuruje więc w ewidencji PUP. Wydatki na zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy oraz liczba bezrobotnych objętych tą metodą rosły w latach 2005–2008 (zob. Tabele 6 i 12 w Załączniku V), podobnie jak w przypadku dotacji na działalność gospodarczą.

Zasadnym wydaje się również porównanie skuteczności i efektywności szkoleń, prac interwencyjnych i robót publicznych w poszczególnych latach. Tabele zawierające dane znajdują się w Załączniku VIII. Najniższy odsetek w większości porównywanych powiatów

dotyczył szkoleń. Taki sam wniosek można wysnuć na podstawie wartości średnich. W latach 2006–2008 w większości powiatów metodą o najwyższym odsetku zaktywizowanych okazały się prace interwencyjne. W 2005 roku w 11 powiatach wystąpiła taka sytuacja. Przeciętnie jednak w 2005 roku ta forma była najbardziej skuteczna. Średnie jednostkowe koszty aktywizacji wskazują w latach 2005 i 2008 na najgorszą efektywność robót publicznych, a w latach 2006–2007 staży. Z porównania poszczególnych powiatów w 2008 roku wynika, że w 16 powiatach najwyższe jednostkowe koszty aktywizacji zaobserwowano w przypadku staży.

W świetle dostępnych danych można zauważyć podobną skuteczność w powiatach o różnym poziomie bezrobocia. W 2005 roku w powiatach lwóweckim i oławskim, gdzie szkolenia charakteryzowały się niską skutecznością (odpowiednio 0,217 i 0,226) stopa bezrobocia wyniosła kolejno 32,5% i 19,1%. W roku 2006 podobna skuteczność prac interwencyjnych wystąpiła w powiatach o różnej stopie bezrobocia, np. w powiatach lubańskim (0,591 i 25,4%) i świdnickim (0,588 i 20,2%). W przypadku robót publicznych sytuację taką można było zaobserwować w 2007 roku m.in. w powiatach: głogowskim (0,404; 13,3%) i wołowskim (0,4; 15,5%), a w przypadku staży w 2008 roku w powiatach: strzelińskim (0,668; 13,2%) i kamiennogórskim (0,684; 16,1%).

Jednostkowe koszty aktywizacji mogą być podobne w powiatach o różnej stopie bezrobocia. W 2005 roku, w przypadku szkoleń, taka sytuacja wystąpiła w powiatach: głogowskim (3,461 zł na osobę; 22%) i trzebnickim (3,452 zł na osobę; 25,1%). W 2006 roku, przy różnym poziomie bezrobocia, zbliżoną efektywność prac interwencyjnych zanotowano w powiatach: jaworskim (3,534 zł na osobę; 24,3%) i lubińskim (3,289 zł na osobę; 10,5%). W przypadku robót publicznych w 2007 roku taki efekt zaobserwowano np. w powiatach kłodzkim (7,403 zł na osobę; 23%) i średzkim (7,563 zł na osobę; 10,5%), a przypadku staży w 2008 roku np. w powiatach legnickim i ząbkowickim.

Podsumowując, w większości powiatów województwa dolnośląskiego wśród najczęściej stosowanych metod aktywnej polityki rynku najniższe jednostkowe koszty aktywizacji dotyczyły szkoleń. Był to więc najbardziej efektywny program. Z kolei najlepszą skutecznością charakteryzowały się prace interwencyjne. W przypadku staży odsetek zaktywizowanych był wysoki, ale niższy niż dla prac interwencyjnych. Podobne efekty, dotyczące skuteczności i jednostkowych kosztów aktywizacji, można osiągnąć dla poszczególnych metod w powiatach zarówno o niskiej, jak i wysokiej stopie bezrobocia. W miarę spadku poziomu bezrobocia na dolnośląskim rynku pracy skuteczność poszczególnych metod poprawiała się. Zgodnie z tym, co zapisano we wstępie niniejszego

opracowania, potwierdziły się przypuszczenia o pogorszeniu się efektywności programów rynku pracy w okresie niższego poziomu bezrobocia. Wzrastająca skuteczność jest niezwykle pozytywnym zjawiskiem. Trudno jednak odpowiedzieć na pytanie czy PUP-y podczas organizowania określonych programów rynku pracy powinny kierować się skutecznością, czy też nakładami poniesionymi na dane formy.

W latach 2005–2008 zmniejszało się zróżnicowanie przestrzenne województwa dolnośląskiego, ze względu na stosownie określonych metod aktywnej polityki rynku pracy (po wyeliminowaniu bardzo nietypowych wartości w niektórych powiatach). Wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia powiaty mniej się różniły między sobą. Następował proces wyrównywania się zjawisk na rynku pracy. Pojawiły się pewne wahania między poszczególnymi powiatami, jednak, po wyeliminowaniu nietypowych obserwacji, różnice nie były duże. Niezwykle korzystne zjawisko w postaci niwelowania dysproporcji między powiatami wskazuje na ujednoczenie działań aktywizacyjnych w PUP-ach województwa dolnośląskiego.

Rynek pracy w województwie dolnośląskim był w badanym okresie bardzo zróżnicowany. W sytuacji wyższego bezrobocia PUP-y wybierają określone formy dostosowane do specyfiki powiatowych rynków pracy. Funkcjonowanie powiatowych urzędów pracy w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych było bardziej jednolite w miarę poprawy sytuacji na rynku pracy. W okresie wysokiej stopy bezrobocia działania PUP-ów na Dolnym Śląsku charakteryzowały się większą różnorodnością. Poszczególne powiaty miały szerszą autonomię w doborze metod przeciwdziałania bezrobociu mimo ramowych programów i dostosowywały je do sytuacji na lokalnych rynkach pracy. Można zatem wnioskować, że nie istnieje w większym zakresie potrzeba indywidualizacji programów aktywnej polityki rynku pracy w okresie jej stabilnej pozycji w przypadku niskiej stopy bezrobocia. Okres porównania w latach 2005–2008 jest jednak zbyt krótki, by w pełni określić trwale tendencje na rynku pracy, występujące w województwie dolnośląskim.

Należy pamiętać, że przeprowadzona w niniejszej pracy analiza dotycząca skuteczności i efektywności dotyczyła przedziału czasu, w którym sytuacja na rynku pracy systematycznie się poprawiała. Nie sposób jednoznacznie rozstrzygnąć, na ile było to rezultatem polityki aktywizacji zawodowej prowadzonej przez PUP-y, a na ile korzystnej koniunktury w Polsce i w otoczeniu. Wyraźna poprawa na rynku pracy uzasadnia pytanie o dalsze działania służb zatrudnienia w nieco korzystniejszych warunkach, tzn. przy niższym poziomie bezrobocia. Określając warunki jako nieco korzystniejsze starano się podkreślić nie tylko niższy poziom bezrobocia, ale również jakość bezrobotnych. Trzeba sobie uzmysłowić,

że w warunkach stabilnego wzrostu gospodarczego konieczne jest zmniejszenie skali bierności zawodowej i rozmiarów pomocy socjalnej połączone z długoterminowym finansowaniem aktywnej polityki rynku pracy. Na podstawie analiz przeprowadzonych w dysertacji potwierdzono, że w warunkach wysokiego poziomu bezrobocia dzięki bezpośredniemu oddziaływaniu zwiększano liczbę miejsc pracy i popyt na pracę poprzez organizację robót publicznych i prac interwencyjnych. Zapewniając bezrobotnych dochód i przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu dzięki tym metodom wcielano w życie także postulaty polityki społecznej.

Sytuacja na rynku pracy zaczęła się zmieniać na przełomie 2008 i 2009 roku. W 2008 roku tempo rozwoju polskiej gospodarki na tle innych krajów było wysokie. Perspektywy dotyczące rozwoju gospodarki i warunków na rynku pracy od 2009 roku nie są zbyt optymistyczne. Informacje o trwającym od kilku lat kryzysie na rynkach finansowych w USA i krajach UE potwierdzają ten fakt. W porównaniu do 2008 roku, zarówno w Polsce, jak i w województwie dolnośląskim wzrosła stopa bezrobocia³²⁰. Sygnałem świadczącym o pogorszeniu się sytuacji na rynku pracy jest również spadek ofert pracy w PUP-ach³²¹. Bezrobocie jest aktualnym problemem. Działania PSZ są ważne, bez względu na sytuację na rynku pracy. Bez ich działania nie można zaobserwować trwałej poprawy. W obliczu niekorzystnych zmian niezbędne jest więc zapewnienie odpowiednich warunków organizacyjno-instytucjonalnych oraz programów aktywizacji zawodowej dostosowanych do sytuacji na lokalnych rynkach pracy.

4.4. Wyzwania aktywnej polityki rynku pracy

W przypadku przemian na lokalnych rynkach w postaci spadku lub wzrostu poziomu bezrobocia występuje konieczność dostosowania aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu do zmian w zbiorowości bezrobotnych³²². Wpływ aktywnej polityki rynku pracy na wielkość zatrudnienia i bezrobocia jest bardzo dyskusyjny, zważywszy fakt, iż aktywne instrumenty powodują, co prawda, powstanie nowych miejsc pracy (prace interwencyjne,

---

³²⁰ Według stanu na koniec IV kwartału 2008 roku stopa bezrobocia w Polsce i w województwie dolnośląskim kształtowała się odpowiednio na poziomie 9,5% i 10,0%. W 2010 roku na koniec IV kwartału wartość tej miary w Polsce i w województwie dolnośląskim wynosiła 12,3% i 13,0% (Źródło: Bank Danych Lokalnych - <http://www.stat.gov.pl>, dostęp: 22.06.2011).

³²¹ Według stanu na 31 grudnia w latach 2008-2010 liczba ofert pracy w PUP-ach województwa dolnośląskiego wynosiła odpowiednio: 4626, 2451, 3057 (Źródło: Bank Danych Lokalnych - <http://www.stat.gov.pl>, dostęp: 22.06.2011).

³²² Dla przykładu, w województwie dolnośląskim w roku w 2008, w porównaniu do roku 2003, nastąpił spadek udziałów bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym, wzrósł udział zarejestrowanych z wykształceniem wyższym, średnim ogólnokształcącym, bez kwalifikacji zawodowych, zarejestrowanych trzy miesiące i mniej, ze stażem pracy powyżej 30 lat (zob. podrozdział 3.3.2).

samozatrudnienie, dofinansowanie kosztów wyposażenia stanowisk pracy), lecz dostosowują się również do istniejącego popytu. Objęcie działaniami aktywizacyjnymi niektórych grup bezrobotnych (np. młodzieży, niepełnosprawnych, bez kwalifikacji zawodowych, długotrwale bezrobotnych) jest często jedyną możliwością powrotu do aktywnych zasobów pracy.

Nieustanne zmiany na rynku pracy, wymagania stawiane przez pracodawców potencjalnym pracownikom narzucają konieczność ciągłego podnoszenia kwalifikacji, m.in. poprzez przekazanie bezrobotnym umiejętności i wiedzy, umożliwiającej poruszanie się i odnalezienie na rynku pracy. Istotnym narzędziem w tym przypadku jest monitoring zawodów nadwyżkowych i deficytowych. Zgromadzenie informacji na temat stanu ilościowego i jakościowego, dotyczącego ewentualnych miejsc pracy, ułatwia wybór właściwych działań w celu aktywizacji zawodowej bezrobotnych. Z monitoringu zawodów nadwyżkowych i deficytowych, przeprowadzonego przez PUP we Wrocławiu w 2008 roku wynika, iż w powiecie wrocławskim grodzkim i miejskim w strukturze zawodowej ogółu bezrobotnych wystąpiła przewaga reprezentujących zawody nierobotnicze³²³.

Ważne znaczenie dla rynku pracy ma realokacja zasobów siły roboczej, związana ze spadkiem poziomu zatrudnienia oraz niedopasowaniem strukturalnym na rynku pracy. Jeśli aktywne programy rynku pracy mają być remedium na wysokie bezrobocie, muszą szybko dostosowywać się do warunków panujących na rynku pracy. Organizatorzy programów realizowanych w PUP-ach stoją przed poważnym wyzwaniem. Istnieje bowiem konieczność stworzenia takich programów, po których bezrobotni z łatwością znajdą pracę. Często, wobec braku nowych pomysłów, stosowane są metody oparte na starych zasadach, które sprawdziły się w przeszłości. Kolejnym problemem jest organizowanie takich aktywnych programów, gwarantujących nabycie umiejętności, na które nie ma popytu na lokalnym rynku pracy. W planowaniu form przeciwdziałania bezrobociu należy brać pod uwagę także zawody, w których odnotowano największy napływ ofert pracy w PUP-ach. W danym powiecie, w przypadku wysokiego poziomu bezrobocia, często wykorzystywane są projekty podnoszące kwalifikacje lub zapewniające czasowe zatrudnienie (np. roboty publiczne). Organizatorzy aktywnych form rynku uruchamiają również programy na wniosek potencjalnych pracodawców, którzy zgłoszą chęć zatrudnienia osób bezrobotnych po odpowiednim przekwalifikowaniu lub doksztalceniu. Szkolenie, na jakie pracodawca złoży zapotrzebowanie, może zwiększyć szanse na zatrudnienie osób bezrobotnych. Opinia

---

³²³ Monitoring zawodów nadwyżkowych i deficytowych w 2008 roku w powiecie wrocławskim i m. Wrocław, www.pup-wroclaw.ibip.pl (dostęp: 19.09.2009).

o przydatności tego rodzaju metody musi być jednak poprzedzona analizami i prognozami na lokalnym rynku pracy.

Najważniejszymi czynnikami, pozwalającymi zarządzać zasobami siły roboczej, są poszerzanie umiejętności i kwalifikacji oraz propagowanie wiedzy. Powstaje nowa postawa wobec kształcenia: określa się edukację jako wartość cenioną i pożądaną w celu znalezienia lepszego zatrudnienia. Osobną grupę osób stanowią ci, którzy uzupełniają kwalifikacje w związku ze stale zmieniającym się rynkiem pracy. Produkcja, konkurencja i efektywność są zależne w coraz większym stopniu od wiedzy, techniki, informacji, dzięki którym można tworzyć nowe technologie i nowe miejsca pracy³²⁴. Rosnące wymagania rynku pracy wymuszają działania integracyjne w zakresie przekazywania wiedzy zawodowej i zdobywania umiejętności praktycznych. Potrzeby szkoleniowe można uznać za zależne od stopnia wykorzystania zasobów siły roboczej. Wskazaniem uzupełnieniem do ilościowego opisu tych zasobów jest charakterystyka posiadanego wykształcenia i umiejętności. Część z nich ma charakter uniwersalny, zwiększający prawdopodobieństwo znalezienia pracy na otwartym rynku, część zaś specyficzny, wpływający przede wszystkim na produktywność, a w konsekwencji poziom wynagrodzeń w danym zawodzie³²⁵.

Aktywna polityka rynku pracy powinna zmniejszać niedopasowanie strukturalne pod względem zawodów i wykształcenia, poprzez szkolenia i przekwalifikowania³²⁶. Aktywna polityka rynku pracy skierowana jest na aktywizację bezrobotnych i biernych zawodowo; tworzenie nowych miejsc pracy i jednocześnie sprzyja zmniejszeniu niedopasowania strukturalnego oraz poprawia strukturę zatrudnienia. W obliczu zmian zachodzących na rynku pracy aktywna polityka przeciwdziałania bezrobociu powinna usuwać bariery w wejściu na rynek pracy, zwiększać mobilność pracowniczą, popierać podnoszenie kwalifikacji. Skuteczna polityka rynku pracy podnosi potencjał zasobów siły roboczej poprzez rozszerzanie wiedzy, umiejętności, zdolności, doświadczenia, kompetencji, które są udziałem każdego człowieka.

Rozwój współczesnych stosunków gospodarczych, społecznych, politycznych, zmniejszenie barier komunikacyjnych i informacyjnych powoduje, że zjawisko emigracji zaczyna być postrzegane jako trwały element ciągle zmieniających się rynków pracy. Ludzie coraz częściej są skłonni podjąć pracę zarobkową (także poza granicami macierzystego

---

³²⁴ A. Adamczak, *Makroekonomiczne...*, op. cit., s. 165.

³²⁵ M. Bukowski, M. Sarzalska, *Akumulacja kapitału ludzkiego*, [w]: *Zatrudnienie w Polsce w 2005 r.*, pod red. M. Bukowskiego, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Analiz i Prognoz Ekonomicznych, Warszawa 2005, s. 101.

³²⁶ G. Węgrzyn, *Polityka państwa na rynku pracy*, [w]: *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, pod red. Z. Przybyły, J. Sokołowskiego, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004, s. 238.

kraju). Jednak głównym powodem emigracji może być chęć poprawy warunków życia³²⁷. Globalizacja i zniesienie barier może powodować wzrost emigracji (np. z Polski do innych krajów UE). W takiej sytuacji występuje nasilenie przepływu dóbr i siły roboczej w skali międzynarodowej. Wraz z procesem następują również zmiany kulturowe. Na większą skalę taka swoista wymiana zasobów siły roboczej może spowodować negatywne skutki na krajowych rynkach pracy. Odpływ posiadających kwalifikacje do innych państw może spowodować deficyt określonych zawodów.

Na politykę rynku pracy wpływają zmiany gospodarczo-społeczne, wynikające z zatarcia granic, zaniku barier, tworzeniem międzynarodowych koncernów, produktów oraz usług. Sposobem na zwiększenie przepływów z bezrobocia do zatrudnienia i uniemożliwienie ruchu w przeciwną stronę jest tworzenie i utrzymywanie zdolności osób w wieku produkcyjnym do bycia zatrudnionym, poprzez podtrzymywanie kontaktu z rynkiem pracy. Problemom bezrobocia można zapobiec poprzez właściwą politykę zatrudnienia i rynku pracy. Prawo można usprawnić poprzez uchwalenie dogodnych rozwiązań, wprowadzających w życie nowe instrumenty rynku pracy. Należy brać pod uwagę również regulacje dotyczące prawa handlowego, podatkowego, finansowego, administrację, szkolnictwo itd.

Urzędy pracy w swojej działalności, w okresie wysokiego bezrobocia, skupiały się głównie na działaniach osłonowych, czyli wypłacie świadczeń z tytułu bezrobocia. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, ich główny cel funkcjonowania, schodziła na dalszy plan, głównie z braku czasu i funduszy. Bezrobotni wysyłani byli na kolejne szkolenia, które nie były dostatecznie dopasowane do potrzeb rynków pracy. Zamiast takich działań urzędy pracy powinny były zapewniać bezrobotnym staż zawodowy lub praktyki. Poprawa sytuacji musi obejmować ograniczenia w wypłacaniu zasiłków (zaostrenie kryteriów przyznawania), stworzenie strategii aktywizacyjnej, wybór i nadzorowanie partnerów realizujących programy zwalczające skutki bezrobocia. Urzędy pracy, chcąc odgrywać istotną rolę na rynku pracy i skutecznie konkurować z innymi pośrednikami, muszą oferować profesjonalne usługi. Powinny też dysponować dokładnymi informacjami o sytuacji nie tylko na lokalnym, ale również krajowym rynku pracy.

Aby odgrywać znaczącą rolę na rynku pracy, PSZ w Polsce powinny oferować profesjonalne usługi w zakresie udzielania efektywnej pomocy osobom bezrobotnym. Dlatego też wskazane jest nawiązywanie i podtrzymywanie wszechstronnych oraz systematycznych

---

³²⁷ Por. na ten temat: R. Jończy, *Migracje zagraniczne obszarów wiejskich województwa opolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wybrane aspekty ekonomiczne i demograficzne*, Wyd. Instytut Śląski Sp. z o.o., Opole – Wrocław 2010, s. 96 i nn.

kontaktów z pracodawcami, tak jak ma to miejsce w innych krajach Unii Europejskiej. Polska przeznacza relatywnie niewielkie środki na aktywizację zawodową osób bezrobotnych. Efektywność PSZ może zostać poprawiona w taki sposób, że mniej świadczeń zostałyby wypłacone bezrobotnym, na rzecz zwiększenia środków na aktywne formy walki z bezrobociem³²⁸. Niezbędne jest także, aby pracownicy publicznych służb zatrudnienia mogli współpracować z pracodawcami oraz zajmować się pośrednictwem pracy i poradnictwem zawodowym³²⁹, czyli aktywizacją zawodową, a nie tylko poświadczać status bezrobotnego. Jedną z propozycji na zmiany w funkcjonowaniu publicznych służb zatrudnienia jest opracowywanie przez urzędy pracy strategii aktywizacyjnej dla innych podmiotów zaangażowanych w zwalczanie bezrobocia. Aktywizacją zawodową mogą się zająć wydzieleni ze struktur urzędów pośrednicy pracy i doradcy zawodowi, a także prywatne agencje zatrudnienia i organizacje pozarządowe, na zasadzie zadań zleconych przez publiczne służby zatrudnienia, umów podpisywanych w imieniu podmiotów dotychczas zajmujących się aktywną polityką rynku pracy oraz środków z funduszy strukturalnych (np. EFES). Ważną rzeczą jest także określenie perspektyw rozwoju w najbliższych latach, w aspekcie dostosowania oferty urzędu pracy w zakresie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu, a także pokazanie roli publicznych służb zatrudnienia jako podstawowego podmiotu powołanego do walki z bezrobociem.

Mimo istniejących znaczących różnic występujących w skali i strukturze bezrobocia na lokalnych i regionalnych rynkach pracy oraz działań na rzecz aktywnej polityki rynku pracy powiatów, zwłaszcza w województwie dolnośląskim, możemy zauważyć, w świetle rozważań niniejszej pracy, podobne skutki zastosowania tych samych aktywnych form pomocy bezrobotnym. Nie oznacza to jednak wcale, że aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu są zbędne. Na pewno w przypadku osób bezrobotnych objętych aktywnymi programami rynku pracy zmniejszają koszty pozostawania bez zatrudnienia. Nie zawsze przeciwdziałają, co prawda, bezrobociu, ale łagodzą jego skutki. Efektem poczynionych tu refleksji może być stwierdzenie, mówiące, iż istnieją pewne uniwersalne formy aktywnej polityki rynku pracy, o tym samym charakterze, które przynoszą podobne efekty w postaci dużej ilości zaktywizowanych osób (np. w przypadku prac interwencyjnych, ponad 50% uczestników) w powiatach o wysokiej stopie bezrobocia i powiatach będących wielkimi ośrodkami miejskimi. Niezależnie od tego, gdzie są stosowane, uzyskują podobne rezultaty, więc warto je kontynuować.

---

³²⁸ M. Jurczewska, *Czy urzędy pracy są potrzebne?*, „Gazeta Prawna”, 17.11.2004 r., nr 224 (1333).

³²⁹ Ł. Guza, *W pośredniakach więcej ofert mniej biurokracji*, „Gazeta Prawna”, 15.05.2006 r., nr 93 (1711).

Należy również mieć na uwadze takie kwestie, jak: zmiany w strukturze bezrobocia, przejrzystość rynku pracy, stały monitoring sytuacji na rynku pracy, potrzeby pracodawców, edukacja czy, po części, efekty globalizacji. Na lokalnym rynku pracy priorytetem PUP-ów muszą być w chwili obecnej przede wszystkim właściwe i efektywne świadczenie usług, zwłaszcza w obliczu konkurencji ze strony niepublicznych służb zatrudnienia, oraz identyfikowanie potrzeb pracodawców poprzez monitoring rynku pracy. Należy podkreślić, że PUP-y muszą sprostać trudnym warunkom, przy rosnącym oczekiwaniu bezrobotnych i pracodawców. Jakość usług oferowanych przez urzędy pracy na lokalnych rynkach powinna z czasem przynieść widoczne efekty w postaci poszerzenia oferty dla zarejestrowanych bezrobotnych, a także dla biernych zawodowo oraz zwiększenia dostępności do rzetelnej informacji o rynku pracy dla wszystkich zainteresowanych.

Zakończenie

W Polsce nową organizację służb zatrudnienia wprowadzono w 1990 roku. Dziewięć lat później, po reformie administracyjnej, system PSZ został zdecentralizowany i dostosowany do struktury samorządów terytorialnych. Choć polityka rynku pracy jest opracowywana na szczeblu krajowym, służby zatrudnienia mają możliwości realizacji zadań wynikających z istniejących lokalnych i regionalnych potrzeb.

PSZ wykonują działania w zakresie aktywizacji zawodowej, jednak ich potencjał kadrowy oraz zdolność efektywnego funkcjonowania są oceniane jako nie w pełni zadowalające. W 2004 roku, po zmianie przepisów³³⁰, obsługę zasiłków i świadczeń przedemerytalnych przekazano do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych³³¹. Zwiększył się więc potencjał PUP-ów w realizacji funkcji z zakresu aktywnej polityki rynku pracy i dysponowania funduszami przeznaczonymi na walkę z bezrobociem. Jednocześnie do zakresu wykonywanych zadań dodano inne, w związku z akcesją Polski do UE. Duże obciążenie pracowników eliminuje indywidualne podejście do bezrobotnych, tak ważne w obliczu skutecznego ich zaktywizowania. Pisząca te słowa, jako były pracownik PUP-u we Wrocławiu, może to potwierdzić.

Podstawowym kryterium dla PUP-ów w kierowaniu bezrobotnych do uczestnictwa w aktywnych metodach rynku pracy jest aktywność zarejestrowanych oraz ich kwalifikacje. Urzędy pracy zajmują się diagnozowaniem, programowaniem, wyznaczaniem mierników oraz pomocą w przypadku utraty zatrudnienia lub trudności z wejściem na rynek pracy. Służby zatrudnienia udostępniają formy pomocy, zwłaszcza na lokalnych rynkach pracy, również dla pracodawców (np. w dziedzinie poradnictwa zawodowego).

Zasadniczy cel pracy - ocena skuteczności i efektywności (wyrażonej jednostkowym kosztem trwałej aktywizacji bezrobotnych) form walki z bezrobociem z uwzględnieniem zróżnicowania przestrzennego województwa dolnośląskiego, był realizowany w oparciu o cele szczegółowe dotyczące m.in.: doświadczeń wybranych krajów UE w dziedzinie aktywnej polityki rynku pracy; identyfikacji cech polityki rynku pracy w Polsce po roku 1999; analizy najczęściej stosowanych przez PUP-y form przeciwdziałania bezrobociu oraz środków na nie przeznaczonych. Przedmiotem rozważań było także poszukiwanie

---

³³⁰ Ustawa o świadczeniach przedemerytalnych z dnia 30.04.2004r. (Dz. U. nr 120, poz. 1252 z późn. zm.).

³³¹ Wypłata tych świadczeń wraz z zasiłkami dla bezrobotnych stanowiła pasywną politykę rynku pracy.

podobieństw i różnic między powiatami w zakresie stosowania aktywnych metod polityki rynku pracy.

Rozważania przeprowadzone w pracy doprowadziły do stwierdzenia, że ogromne znaczenie dla rynku pracy, zwłaszcza lokalnego, ma polityka prowadzona nie tylko w naszym kraju, ale także w innych państwach UE. Z punktu widzenia rynku pracy istotne znaczenie miało zintegrowanie państw w ramach Wspólnot Europejskich na podstawie traktatu z Maastricht. Zgodnie z traktatem luksemburskim polityka zatrudnienia wszystkich krajów członkowskich została skoordynowana w ramach Europejskiej Strategii Zatrudnienia. Walka z bezrobociem, zgodnie z narodowymi strategiami zatrudnienia, winna opierać się na czterech filarach (zatrudnialności, przedsiębiorczości, adaptacyjności oraz równości szans). Należy zaznaczyć, iż na podstawie dokonanego w pracy porównania naszego kraju z innymi krajami członkowskimi wywnioskowano, że do najczęściej stosowanych programów aktywnej polityki rynku pracy w UE należą: szkolenia, zatrudnienie elastyczne (praca rotacyjna i dzielenie się pracą), zachęta do zatrudnienia³³², integracja osób niepełnosprawnych, bezpośrednie tworzenie miejsc pracy³³³, zachęta do samozatrudnienia³³⁴. Identyfikacja metod w wybranych krajach UE doprowadziła do konkluzji, że na lokalnych i regionalnych rynkach pracy w Polsce stosowane są te same formy aktywizacji zawodowej, co w krajach UE. PUP-y bazują więc na doświadczeniach innych krajów.

Na podstawie przeprowadzonych w niniejszej pracy analiz można wnioskować, że w UE wraz ze spadkiem poziomu bezrobocia następuje ukierunkowanie na trwałość zatrudnienia. Z kolei działania osłonowe, zapewniające czasowe zatrudnienie, w okresie poprawy na rynku pracy wykorzystywano w mniejszym zakresie. Ponadto wykazano, że w latach 1999–2008 rosło znaczenie działań na rzecz integracji osób niepełnosprawnych oraz zatrudnienia wspieranego. Bezpośrednie tworzenie miejsc pracy było wykorzystywane częściej w latach 1999–2003 niż w 2004–2008. Na podstawie informacji dotyczących zachęty do zatrudnienia można uznać, że w większości krajów UE działania służb zatrudnienia były stabilne i zmierzały do rozwoju przedsiębiorczości i wspierały inicjatywy indywidualne. Zarówno w Polsce jak i w województwie dolnośląskim w latach 2005–2008 częściej wykorzystywano tę metodę.

Niewątpliwie niektóre z form stosowanych przez dolnośląskie PUP-y (np. roboty publiczne) mają charakter tymczasowy i są stosowane jako narzędzie zapewnienia dochodów

---

³³² W Polsce prace interwencyjne i zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy.

³³³ W Polsce roboty publiczne.

³³⁴ Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

i zatrudnienia czasowego. Roboty publiczne są najczęściej organizowane w regionach objętych wysokim bezrobociem (np. w 2003 roku w powiatach górowskim, kłodzkim, wałbrzyskim oraz ząbkowickim) oraz w celu aktywizacji bezrobotnych długotrwale. W okresie niższej stopy bezrobocia roboty publiczne mogą mieć całkowicie odmienny charakter. Wspierają lokalny rozwój społeczno-gospodarczy. Dla przykładu, w 2009 roku w województwie dolnośląskim realizowano program „Bezrobotni dla gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej”³³⁵. W porozumieniu z urzędami gmin, urzędami pracy oraz Dolnośląskim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu w celu poprawy stanu utrzymania systemów zabezpieczenia przeciwpowodziowego w ramach robót publicznych zatrudniono 478 bezrobotnych w powiatach: górowskim, głogowskim, jaworskim, legnickim, lubińskim, oleśnickim, polkowickim, milickim, strzelińskim, średzkim, wołowskim, wrocławskim i złotoryjskim. Stopy bezrobocia w powiatach wynosiły odpowiednio: 13,8%, 24%, 20,3%, 17,6%, 8,1%, 17,1%, 14,5%, 8,6%, 17,2%, 12,7%, 14,1%, 20,5%, 5,5%, 26,1%³³⁶. W wyszczególnionych powiatach roboty publiczne zorganizowano w regionach zarówno o niskiej, jak i wysokiej stopie bezrobocia. Działania dotyczące aktywizacji w ramach robót publicznych w tych powiatach zmierzały do zapobiegania lokalnym zagrożeniom powodziowym³³⁷.

Zgodnie z analizami przeprowadzonymi w niniejszej pracy można konkludować, na podstawie cech charakterystycznych polityki rynku pracy w województwie dolnośląskim, że występują różnice w stosowaniu poszczególnych metod w roku 2003 i 2008, wynikające przede wszystkim z charakteru danego narzędzia. Jak wykazano w pracy, niektóre z nich były dostosowane do sytuacji panującej w okresie wysokiego poziomu bezrobocia (prace interwencyjne i roboty publiczne), inne były popularne w czasie niskiego poziomu bezrobocia (dotacje na działalność i zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy). Stwierdzono także zmiany w strukturze bezrobotnych objętych aktywnymi formami rynku pracy w okresie wysokiego i niskiego poziomu bezrobocia. W 2003 roku najniższy był udział zatrudnionych w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy. W 2008 roku,

---

³³⁵ *Sprawozdanie „Bezrobotni dla gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej”, 2009 rok (roboty publiczne w obszarze gospodarki wodnej na Dolnym Śląsku)*. DWUP w Wałbrzychu, Starostwa Powiatowe, PUP-y, gminy na obszarze powiatów górowskiego, głogowskiego, jaworskiego, legnickiego, lubińskiego, oleśnickiego, polkowickiego, milickiego, strzelińskiego, średzkiego, wołowskiego, wrocławskiego i złotoryjskiego. Wrocław, 14.12.2009.

³³⁶ Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl, dostęp: 25.10.2010 r. Stan na dzień 31.12.2009.

³³⁷ W 2010 roku program był kontynuowany w powiatach: górowskim, głogowskim, jaworskim, kłodzkim, legnickim, lubińskim, milickim, oleśnickim, strzelińskim, średzkim, trzebnickim, wołowskim, wrocławskim i złotoryjskim.

w porównaniu do roku 2003, w większości powiatów województwa dolnośląskiego wzrosły udziały skierowanych na szkolenia, staże, zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy oraz tych, którzy otrzymali dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Z kolei, w 2003 roku wyższe były udziały aktywizowanych za pomocą prac interwencyjnych i robót publicznych. Na tej podstawie można wnioskować, że w województwie dolnośląskim występuje ogólna tendencja: staże i szkolenia bez względu na wysokość stopy bezrobocia pozostają ważnymi metodami aktywnej polityki rynku pracy. Prace interwencyjne i roboty publiczne sprawdzają się z uwagi na swoją wielofunkcyjność, gdy poziom bezrobocia jest wysoki, a dotacje na działalność i zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy – w okresie poprawy sytuacji na rynku pracy. Na podstawie wartości współczynników zmienności wykazano, że w roku 2008 powiaty województwa dolnośląskiego były mniej zróżnicowane niż w 2003 roku ze względu na stosowane metody. Zatem na tej podstawie można wysnuć wniosek, iż w 2008 roku w powiatach Dolnego Śląska w przypadku stosowania szkoleń, staży, dotacji na działalność i zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy działania PUP-ów były stabilne. Z kolei dla prac interwencyjnych i robót publicznych taka sytuacja wystąpiła w 2003 roku.

Kolejną ważną rzeczą podczas stosowania aktywnych programów rynku pracy są środki, jakimi dysponują PUP-y. Ma to ogromne znaczenie, ponieważ ich brak powoduje ograniczenie skuteczności funkcjonowania służb zatrudnienia. Choć limity środków z Funduszu Pracy przeznaczonych na finansowanie form walki z bezrobociem są ustalone według algorytmu przez ministra właściwego ds. rynku pracy, to PUP-y mogą nimi dysponować w zależności od potrzeb. W roku 2003 w województwie dolnośląskim dużo środków przeznaczono na prace interwencyjne i roboty publiczne. Tymi dwoma metodami aktywizowano bezrobotnych w powiatach o wysokiej stopie bezrobocia, zapewniając im czasowe zatrudnienie i prawo do zasiłku. W 2008 roku udziały wydatków na te dwie formy w łącznej sumie środków przeznaczonych na aktywne programy były zdecydowanie niższe. W przypadku staży można zauważyć, że w obu porównywanych latach była to metoda, która generowała najwyższe koszty. Taka sytuacja ma miejsce, ponieważ w skład nakładów wchodzi stypendia wypłacane bezrobotnym często przez okres jednego roku. W 2008 roku nastąpił zdecydowany wzrost udziałów wydatków na dotacje na działalność, zatrudnienie w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, staże oraz szkolenia.

Realizując główny cel pracy dowiedziono, że w województwie dolnośląskim szkolenia były najmniej skuteczną metodą aktywizacji zawodowej wśród wszystkich

porównywanych, z uwagi na najniższy odsetek trwale zaktywizowanych. Wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy skuteczność tego programu rosła. Najwyższy odsetek trwale zaktywizowanych dotyczył prac interwencyjnych. Taka sytuacja ma ogromne znaczenie dla aktywizacji zawodowej bezrobotnych, ponieważ stosowanie tej metody ma na celu tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój przedsiębiorczości. Dane zgromadzone w pracy wskazują także na spadek wykorzystania robót publicznych w walce z bezrobociem w latach 2005–2008. Wynika to z coraz mniejszej potrzeby stosowania tej metody jako narzędzia zapewniającego czasowe zatrudnienie. Skuteczność staży w poszczególnych powiatach była wysoka.

Reasumując, formy stosowane przez PUP-y w większości powiatów Dolnego Śląska mające na celu tworzenie nowych miejsc pracy oraz zapewniających czasowe zatrudnienie (prace interwencyjne i roboty publiczne) charakteryzowały się wyższą skutecznością w okresie niższego poziomu bezrobocia. Generalnie to samo można powiedzieć o stażach i szkoleniach. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, że przedstawione w pracy metody aktywnej polityki rynku pracy są skuteczniejsze w okresie niższego poziomu bezrobocia. Trzeba jednak pamiętać, że okres analizy ze względu na dostępność danych jest zbyt krótki na zaobserwowanie trwałych tendencji. W kontekście omawianych metod we wszystkich przypadkach współczynniki zmienności w latach 2005–2008 wskazywały na spadek zróżnicowania powiatów województwa dolnośląskiego ze względu na odsetek trwale zaktywizowanych.

Oceniając efektywność poszczególnych metod wykazano, że w 2008 roku, w porównaniu do roku 2005, pogorszyła się efektywność szkoleń z uwagi na wyższe nakłady na zaktywizowanie jednego bezrobotnego (pomimo rosnącej skuteczności). Była to jednak najbardziej efektywna metoda spośród porównywanych. Częste wykorzystywanie tego programu przez PUP-y może mieć podłoże ekonomiczne. Szkolenia bowiem pozwalają aktywizować dużą liczbę bezrobotnych przy niskich kosztach (w porównaniu z innymi metodami). Wśród form o najwyższych jednostkowych kosztach aktywizacji w latach 2006–2008 dominowały staże. Nakłady poniesione na trwale zaktywizowanie jednego bezrobotnego za pomocą tego programu nie podlegały jednak znaczącym wahaniom w badanym okresie. Staże się to przesłanką do stwierdzenia, że efektywność staży w latach 2005–2008 pozostawała w większości powiatów na podobnym poziomie przy rosnącej ich skuteczności. Staże są metodą bardzo pożyteczną dla pracodawców. Bez ponoszenia dodatkowych kosztów otrzymują oni pracownika. Z drugiej strony jest to także korzyść dla bezrobotnego, ponieważ nabywa on lub podnosi kwalifikacje. Prace interwencyjne były najmniej efektywne ze

względem na wysokie koszty trwałej aktywizacji jednego bezrobotnego w 2005 roku, a więc przy zmniejszającym się poziomie bezrobocia. Pracodawcy, z tytułu zatrudnienia bezrobotnego w ramach prac interwencyjnych, otrzymują zwrot kosztów zatrudnienia koszty. Warto więc stosować tę metodę aktywnej polityki rynku pracy w coraz szerszym zakresie także w okresie poprawiającej się sytuacji na rynku pracy. Jednakże w województwie dolnośląskim, w miarę poprawy sytuacji na rynku pracy, jej wykorzystanie malało na rzecz dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz zatrudnienia w ramach doposażenia stanowiska pracy. W większości powiatów województwa dolnośląskiego roboty publiczne były najmniej efektywne w okresie wyższego poziomu bezrobocia (2005). Forma ta była w tamtym czasie skuteczna, ale jednocześnie najmniej efektywna z uwagi na wysokie jednostkowe koszty aktywizacji.

Podsumowując, zgodnie z informacjami zgromadzonymi w niniejszej pracy można wnioskować, że w większości powiatów województwa dolnośląskiego w latach 2005–2008 poprawiła się skuteczność omawianych metod z uwagi na wyższy odsetek trwale zaktywizowanych. Wzrost skuteczności poszczególnych programów w okresie poprawy sytuacji na rynku pracy jest niewątpliwie zjawiskiem korzystnym. Przy czym należy podkreślić, że jednocześnie pogorszyła się efektywność wyrażona nakładem na trwale zaktywizowanie jednego bezrobotnego. Trudno jednak jednoznacznie ocenić, czym powinny kierować się PUP-y w doborze odpowiednich metod. Zdaniem autorki, z punktu widzenia bezrobotnych, lepsza wydaje się decyzja o zastosowaniu tych programów, które są w największym stopniu skuteczne. Jednak, z finansowego punktu widzenia, korzystny jest wybór metod najbardziej efektywnych. W świetle dostępnych danych nie można znaleźć jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie bez analizy dodatkowych czynników (np. sytuacji gospodarczej w danym powiecie, dostępnych ofert pracy itp.).

W konkluzji, większość dotychczas stosowanych (przewidzianych w cytowanej wielokrotnie ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) aktywnych programów rynku pracy miało charakter ramowy, pozwalający na ich konkretyzację, odpowiadającą potrzebom lokalnych rynków pracy. W świetle analiz przeprowadzonych w niniejszej pracy można zauważyć, że rynek pracy w województwie dolnośląskim jest przestrzennie zróżnicowany pod względem metod przeciwdziałania bezrobociu. Mając do wyboru szereg centralnie zdefiniowanych programów PUP-y dostosowywały je do specyfiki lokalnego rynku pracy, w zależności od poziomu i struktury bezrobocia. Świadczy to o doborze takich metod, które na lokalnych rynkach pracy odgrywały większą rolę w aktywizacji zawodowej. Reasumując, analiza dokonana w niniejszej pracy wskazuje na to,

że w okresie wysokiego poziomu bezrobocia PUP-y na Dolnym Śląsku miały autonomię w wyborze metod przeciwdziałania bezrobociu. Ważną przesłanką do stosowania określonych form może być również ich skuteczność i efektywność. Z tego też względu PUP-y powinny racjonalizować swoje działania przy możliwości własnych ocen i decyzji.

Należy sobie zdawać sprawę, że w przypadku zmian zachodzących na dolnośląskich lokalnych rynkach pracy w okresie niższego poziomu bezrobocia istnieje potrzeba wdrażania takich aktywnych form i realizacji programów opartych na dotychczas stosowanych zasadach, ale dostosowanych do nowej sytuacji. Trzeba sobie uzmysłowić, że kryterium spadku poziomu bezrobocia nie może być jedynym czynnikiem w wyborze określonej metody. PUP-y powinny reagować na zmiany w strukturze osób bezrobotnych i ofert pracy. W ewidencji dolnośląskich PUP-ów w 2008 roku pozostali bezrobotni trudni do zaktywizowania. Rodzi to konieczność zastosowania metod, po których bezrobotni zagrożeni ryzykiem długotrwałego bezrobocia znajdą zatrudnienie.

Inną kwestią jest zaprzestanie realizowania form, które nie gwarantują bezrobotnym uzyskania trwałego zatrudnienia. Dolnośląskie PUP-y muszą urzeczywistniać takie projekty, które mogą zapobiec wzrostowi bezrobocia, najczęściej organizowanych w ramach lokalnych społeczności i dostosowanych do lokalnego rynku pracy. Trzeba również brać pod uwagę środki, jakimi dysponują PUP-y na zadania związane z aktywizacją zawodową bezrobotnych. W 2011 roku w budżecie państwa przewidziano na aktywne programy rynku pracy ok. 3,2 mld zł. Jest to kwota o ponad połowę niższa niż w 2010 roku, kiedy środki przeznaczone na walkę z bezrobociem kształtowały się na poziomie ok. 6,5 mld zł. W latach 2008-2010 wydatki z Funduszu Pracy były większe, z uwagi na ingerencję ze strony państwa, w celu uniknięcia gwałtownego wzrostu poziomu bezrobocia. Ponadto w 2011 pojawiła się również potrzeba ograniczeń ze względu na deficyt w budżecie państwa³³⁸.

W ocenie form aktywnej polityki rynku pracy w województwie dolnośląskim warto także, zdaniem autorki, wesprzeć się opiniami bezrobotnych i pracodawców³³⁹. Na podstawie informacji dotyczących programów aktywizacji zawodowej przedstawionych w niniejszej pracy, wynika niezbicie, że szkolenia i staże cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem bez względu na poziom bezrobocia. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że ankietowani bezrobotni uznali te dwie formy (wraz z przygotowaniem zawodowym) za najbardziej przydatne. Co ciekawe, w opinii bezrobotnych, najmniej przydatnymi metodami okazały się

---

³³⁸ Źródło:

<http://praca.wp.pl/title,Sytuacja-na-ryнку-pracy-lepsza-niz-w-ubieglych-latach,wid,13233988,wiadomosc.html>
(dostęp: 17.03.2011).

³³⁹ Zob. podrozdział 2.3.

prace interwencyjne i roboty publiczne. Trzeba jednak przypomnieć, że badanie ankietowe zostało przeprowadzone w 2007 roku, a więc w okresie, kiedy sytuacja na dolnośląskim rynku pracy stabilizowała się. Roboty publiczne i prace interwencyjne już wtedy były mniej wykorzystywane przez PUP-y. Ponadto warto wziąć pod uwagę także, że zarówno ankietowani bezrobotni, jak i pracodawcy wskazywali na konieczność utrzymywania szerszych kontaktów z potencjalnymi pracodawcami, udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy oraz o zawodach cieszących się największą i najmniejszą popularnością na rynku pracy.

Krótko mówiąc, ewidentna poprawa sytuacji na dolnośląskim rynku pracy w 2008 roku w postaci zmniejszania się poziomu bezrobocia rejestrowanego oraz wzrostu liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy, nie stanowi dostatecznego powodu do zaprzestania stosowania dotychczasowych aktywnych form aktywizacji zawodowej. Konieczne jest stałe prowadzenie analiz rynków pracy oraz modyfikowanie narzędzi rynku pracy, które sprawdzają się w warunkach zarówno niskiego jak i wysokiego poziomu bezrobocia. W 2009 roku, w porównaniu do roku 2008, we wszystkich powiatach Dolnego Śląska wzrosła stopa bezrobocia. W województwie w 2009 roku wynosiła ona 12,5%, a w IV kwartale 2010 – 13,0% (w 2008 – 10%). Świadczy to o pogorszeniu się sytuacji. Bezrobocie jest więc aktualnym problemem. Dlatego działania służb zatrudnienia są nadal ważne.

Na zakończenie należy nadmienić, że przydatność dotychczasowych rozwiązań w zakresie aktywnej polityki rynku pracy na Dolnym Śląsku nie budzi wątpliwości. Uwzględniając zróżnicowanie przestrzenne województwa trzeba podkreślić, że zastosowanie takich samych rodzajów aktywnej polityki rynku pracy jest równie skuteczne, co efektywne w powiatach podobnych i różniących się między sobą ze względu na poziom i strukturę bezrobocia. Spośród wszystkich możliwych programów przewidzianych w ustawach i rozporządzeniach szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy oraz dotacje na działalność gospodarczą stanowią większą część polityki aktywizacji zawodowej stosowanej przez PUP-y. Żadna z przedstawionych form nie jest jednak rozwiązaniem uniwersalnym. W warunkach poprawy sytuacji nie zachodzi potrzeba stosowania nowych metod aktywnej polityki rynku pracy. W przypadku, kiedy sprawdzają się dotychczas stosowane rozwiązania, trzeba je tylko doskonalić, jednakże biorąc pod uwagę analizy rynku pracy, uwzględniając zmiany w strukturze bezrobotnych, autonomię PUP-ów w zakresie podejmowanych decyzji oraz kwotami środków z Funduszu Pracy przeznaczonymi na zadania związane z aktywizacją zawodową.

ZAŁĄCZNIK I

Tabela 1. Indeksy łańcuchowe wskaźnika zatrudnienia dla ludności w wieku 15-64 lata w wybranych krajach UE w latach 1999-2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	-	101,44	101,10	100,16	100,47	98,29	100,95	101,41	100,77	100,76
Austria	-	100,65	100,64	99,68	100,32	100,64	100,95	101,42	101,40	100,76
Belgia	-	99,85	100,00	100,29	100,29	98,40	101,18	102,33	101,71	100,98
Dania	-	102,02	99,01	100,00	99,50	101,17	101,33	99,84	101,64	100,65
Finlandia	-	100,39	99,87	99,61	98,95	100,80	100,26	101,98	99,61	101,30
Francja	-	101,20	101,34	100,00	99,41	99,85	101,18	101,32	101,44	101,14
Grecja	-	101,97	101,13	100,32	101,59	99,69	99,84	100,16	100,78	100,93
Hiszpania	-	101,07	99,65	102,13	102,09	101,19	101,18	101,50	100,66	100,81
Holandia	-	104,65	102,66	101,21	102,22	102,17	103,60	102,37	101,23	98,02
Irlandia	-	101,67	101,65	100,40	98,92	99,32	100,14	101,50	102,29	101,58
Luksemburg	-	103,00	100,92	99,54	100,00	101,22	101,96	101,63	100,73	97,69
Niemcy	-	101,62	100,64	100,48	98,11	100,48	101,76	100,00	100,94	98,75
Polska	-	100,61	100,30	99,39	99,39	100,00	101,54	102,27	102,81	101,87
Portugalia	-	95,49	97,09	96,44	99,42	100,98	102,13	103,22	104,59	103,86
Szwecja	-	101,48	100,88	99,71	98,98	99,56	99,56	100,59	99,85	100,59
Wielka Brytania	-	101,81	101,37	99,46	99,05	98,90	100,55	100,83	101,50	100,13
Włochy	-	100,28	100,28	99,86	100,28	100,28	100,00	99,86	99,86	100,00

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Eurostatu - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Tabela 2. Indeksy łańcuchowe współczynnika aktywności zawodowej dla ludności w wieku 15-64 lata w wybranych krajach UE w latach 1999-2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d.	-	107,02	106,52	105,67	107,28	106,08	105,56	105,70	105,98
Austria	-	99,72	100,00	100,85	100,56	99,03	101,54	101,80	101,36	100,40
Belgia	-	100,31	98,62	100,93	100,15	101,54	101,21	99,70	100,90	100,00
Dania	-	99,26	99,88	99,62	99,87	100,75	99,63	101,00	99,50	100,75
Finlandia	-	100,81	100,67	99,87	99,47	99,60	100,67	100,67	100,53	100,53
Francja	-	100,00	100,00	100,58	100,43	100,14	100,72	100,00	99,86	100,29
Grecja	-	100,00	99,22	101,42	101,56	101,99	100,45	100,30	100,00	100,15
Hiszpania	-	102,35	98,93	102,32	102,11	101,63	101,46	101,58	101,13	101,40
Holandia	-	101,48	100,80	100,92	100,00	100,13	100,39	100,65	101,42	101,02
Irlandia	-	101,64	100,59	100,00	100,29	101,02	101,87	101,55	100,83	99,31
Luksemburg	-	101,42	100,47	101,24	99,08	101,86	101,22	100,15	100,30	99,85
Niemcy	-	99,86	100,56	100,28	100,56	100,69	102,34	101,35	100,93	100,66
Polska	-	99,85	99,54	98,63	98,92	100,16	100,63	98,45	99,68	100,95
Portugalia	-	100,85	100,98	100,83	100,28	100,14	100,55	100,68	100,27	100,13
Szwecja	-	100,65	100,78	99,61	99,61	99,87	101,94	100,13	100,38	100,25
Wielka Brytania	-	99,74	99,74	100,00	100,00	100,00	100,13	100,40	99,47	100,66
Włochy	-	100,84	100,83	100,83	100,65	101,95	99,68	100,32	99,68	100,80

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Eurostatu - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Tabela 3. Indeksy łańcuchowe stopy bezrobocia dla ludności w wieku 15-74 lata w wybranych krajach UE w latach 1999-2008 w %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE 27	b.d	-	97,70	104,71	101,12	101,11	95,60	94,25	87,80	97,22
Austria	-	92,31	100,00	116,67	102,38	113,95	106,12	92,31	91,67	86,36
Belgia	-	81,18	95,65	113,64	109,33	102,44	101,19	97,65	90,36	93,33
Dania	-	82,69	104,65	102,22	117,39	101,85	87,27	81,25	97,44	86,84
Finlandia	-	96,08	92,86	100,00	98,90	97,78	95,45	91,67	89,61	92,75
Francja	-	86,54	92,22	103,61	104,65	103,33	100,00	98,92	91,30	92,86
Grecja	-	93,33	95,54	96,26	94,17	108,25	94,29	89,90	93,26	92,77
Hiszpania	-	88,80	92,79	107,77	100,00	95,50	86,79	92,39	97,65	136,14
Holandia	-	88,57	80,65	124,00	135,48	121,43	103,92	83,02	81,82	86,11
Irlandia	-	75,00	92,86	115,38	102,22	97,83	97,78	102,27	102,22	136,96
Luksemburg	-	91,67	86,36	136,84	146,15	131,58	92,00	100,00	91,30	116,67
Niemcy	-	91,46	101,33	110,53	110,71	105,38	109,18	91,59	85,71	86,90
Polska	-	120,15	113,66	109,29	98,50	96,45	93,68	78,09	69,06	73,96
Portugalia	-	88,89	102,50	124,39	125,49	104,69	114,93	101,30	103,85	95,06
Szwecja	-	83,58	103,57	103,45	110,00	112,12	94,59	100,00	87,14	101,64
Wielka Brytania	-	91,53	92,59	102,00	98,04	94,00	102,13	112,50	98,15	105,66
Włochy	-	92,66	90,10	94,51	97,67	95,24	96,25	88,31	89,71	109,84

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Eurostatu - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).

Tabela 4. Indeksy łańcuchowe liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	-	96,61	96,37	99,47	100,68	106,55	102,16	106,83	103,67
dzierżoniowski	-	93,21	103,02	93,39	97,54	95,64	99,33	102,01	105,99
głogowski	-	94,99	95,65	95,17	102,17	100,62	101,49	106,54	104,65
górowski	-	97,87	94,95	93,51	101,61	97,16	99,76	99,36	104,41
jaworski	-	92,52	101,82	94,67	96,71	104,11	103,90	99,99	102,42
Jelenia Góra m.	-	98,61	94,05	96,96	102,18	101,11	99,29	100,82	106,10
jeleniogórski	-	91,69	96,83	93,74	100,85	98,47	103,39	104,47	95,55
kamiennogórski	-	86,94	93,11	96,97	104,45	102,14	97,60	104,73	95,09
klodzki	-	93,44	96,35	95,62	96,71	98,89	103,06	99,89	98,80
Legnica m.	-	97,15	96,04	96,87	103,52	101,90	104,75	102,52	111,72
legnicki	-	93,12	95,62	97,70	98,30	98,66	100,35	106,35	103,34
lubański	-	89,96	102,03	98,94	98,71	100,46	98,88	99,43	103,93
lubiński	-	98,54	95,82	102,08	95,36	102,55	101,95	104,91	99,86
lwówecki	-	95,78	98,42	98,05	101,90	103,12	106,12	100,44	109,06
milicki	-	98,07	103,88	96,14	101,31	99,20	101,17	97,87	101,49
oleśnicki	-	100,21	96,67	102,16	103,19	104,82	107,54	104,50	97,00
oławski	-	95,33	100,68	96,90	105,77	116,80	111,59	115,29	107,88
polkowicki	-	98,03	98,45	104,78	103,68	101,38	103,93	108,36	100,70
strzeliński	-	96,26	90,70	99,58	99,08	106,26	109,70	102,89	100,16
średzki	-	106,10	103,22	108,02	97,96	98,71	112,17	106,34	100,53
świdnicki	-	93,52	94,61	98,95	101,70	101,45	102,44	105,72	105,10
trzebnicki	-	97,10	99,20	94,68	99,70	103,03	103,90	108,88	102,99

wałbrzyski	-	95,63	98,96	103,44	101,17	101,38	100,12	105,95	101,15
wołowski	-	100,56	102,37	99,20	100,23	97,88	103,71	96,24	96,35
Wrocław m.	-	96,15	94,02	99,39	101,16	104,22	104,52	106,50	111,05
wrocławski	-	119,39	91,49	111,18	102,13	105,66	114,29	141,62	108,39
ząbkowicki	-	92,15	94,44	99,91	96,27	97,49	102,93	102,07	102,64
zgorzelecki	-	100,46	94,87	97,42	95,20	98,67	100,78	98,70	100,09
zlotoryjski	-	92,42	94,57	94,81	99,26	99,17	98,48	103,33	99,13

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009)

Tabela 5. Indeksy łańcuchowe stopy bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	-	102,08	99,59	111,48	93,01	88,54	78,13	78,86	83,33
dzierżoniowski	-	115,18	102,03	105,63	99,37	104,42	88,52	81,91	89,58
głogowski	-	115,05	105,49	104,40	90,80	92,83	81,82	73,89	84,96
górowski	-	109,27	101,48	124,36	95,61	96,64	88,92	75,80	90,14
jaworski	-	112,55	103,04	107,21	93,88	94,79	83,51	77,37	87,77
Jelenia Góra m.	-	121,32	104,24	102,33	85,80	83,44	84,92	71,96	87,01
jeleniogórski	-	119,82	103,01	108,39	91,25	92,62	88,45	68,02	90,73
kamiennogórski	-	117,67	95,85	108,00	90,43	92,15	84,44	68,86	102,55
kłodzki	-	116,86	101,68	111,55	97,34	97,87	86,02	83,03	93,91
Legnica m.	-	115,64	104,83	100,92	92,69	89,66	75,27	57,66	84,81
legnicki	-	108,63	101,08	114,29	95,31	95,41	80,07	73,82	81,98
lubański	-	115,33	95,25	105,65	97,48	93,55	87,59	87,40	101,80
lubiński	-	111,95	112,92	102,99	85,02	80,68	73,94	70,48	85,14
lwówecki	-	106,80	98,41	116,18	93,87	96,44	92,00	80,60	85,89
milicki	-	113,47	100,00	115,98	96,85	94,31	81,47	85,71	89,51
oleśnicki	-	115,32	101,17	103,47	89,55	88,33	78,30	69,28	97,39
oławski	-	115,81	105,62	106,46	85,00	80,25	69,63	65,41	94,25
polkowicki	-	110,76	100,00	101,71	87,64	91,67	80,42	75,65	85,06
strzeliński	-	117,73	101,54	120,15	99,37	93,31	87,37	74,22	69,47
średzki	-	110,63	93,45	105,61	99,56	91,11	81,46	61,68	85,44
świdnicki	-	117,02	97,82	105,58	92,25	91,22	84,52	61,88	96,80
trzebnicki	-	121,00	100,83	114,75	95,71	93,66	82,07	70,87	71,23
wałbrzyski	-	118,87	103,44	76,73	97,00	93,13	87,08	70,76	89,82
wołowski	-	108,74	98,21	111,36	94,69	95,26	83,26	84,24	99,35
Wrocław m.	-	135,62	123,23	105,74	95,35	88,62	74,31	58,02	74,47
wrocławski	-	120,63	113,82	113,29	97,96	90,10	66,47	49,57	63,16
ząbkowicki	-	112,13	104,85	107,83	98,68	100,33	87,67	68,06	97,77
zgorzelecki	-	112,77	104,25	109,50	101,24	89,80	77,73	69,01	91,53
zlotoryjski	-	114,39	104,19	110,84	97,49	95,70	87,43	86,30	91,27

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009).

ZAŁĄCZNIK II

KWESTIONARIUSZ ANKIETOWY DLA BEZROBOTNYCH

Jestem słuchaczką Zaocznego Studium Doktoranckiego na Wydziale Zarządzania i Informatyki Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu. Przygotowuję pracę doktorską pod tytułem *Aktywna polityka rynku pracy w województwie dolnośląskim*. W części empirycznej mojej pracy pragnę wykorzystać informacje na temat dolnośląskiego rynku pracy. Prowadzę badania dotyczące zatrudnienia i bezrobocia. W związku z tym zwracam się do Państwa z prośbą o odpowiedzi na poniższe pytania. Moje badania zmierzają do wskazania możliwości zwiększenia zatrudnienia i oceny aktywnych form aktywizacji zawodowej działalności powiatowych urzędów pracy, a ich wyniki mogą posłużyć poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy. Za wszelką pomoc z góry dziękuję.

I. BLOK PYTAŃ DOTYCZĄCYCH OSOBY BEZROBOTNEJ

Proszę o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

1. Płeć

Kobieta	61	55,45%
Mężczyzna	49	44,55%

2. Wiek

do 24 lat	14	12,73%
25-34 lat	41	37,27%
35-44 lat	23	20,91%
45-55lat	29	26,36%
powyżej 55 lat	3	2,73%

3. Wykształcenie

wyższe	17	15,45%
średnie ogólnokształcące	12	10,91%
średnie zawodowe lub policealne	37	33,64%
zawodowe	36	32,73%
gimnazjalne i niższe	8	7,27%

4. Jak długo pozostaje Pan/ Pani bez pracy?

do 3 miesięcy	9	8,2%
3 – 6 miesięcy	19	17,3%
6 -12 miesięcy	21	19,1%
12 – 24 miesięcy	17	15,5%
24 i więcej	44	40%

5. Ile wynosi Pana/ Pani łączny staż pracy w latach?

bez stażu	5	4,55%
do 1 roku	7	6,36%
1 do 5	22	20%
5 do 10	21	19,09%
10 do 20	33	30%
20 do 30	18	16,36%
30 i więcej	4	3,64%

6. Który raz jest Pan/ Pani zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy?

1	37	33,64%
2	31	28,18%
3	19	17,27%
4	13	11,82%
5 i więcej	10	9,09%

7. Czy posiada Pan/Pani prawo do zasiłku?

Tak	41	37,27%
Nie	69	62,73%

II. BLOK PYTAŃ DOTYCZĄCYCH KORZYSTANIA Z USŁUG PUP**1. Proszę określić cel Pana/Pani rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy?**

Proszę podkreślić maksymalnie cztery odpowiedzi.

poszukiwanie pracy	89	80,91%
podjęcie pracy w wyższym wymiarze czasu pracy	4	3,64%
podjęcie dodatkowego albo innego zatrudnienia	15	13,64%
pozyskanie środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej	31	28,18%
uzyskanie umiejętności i kwalifikacji zawodowych	23	20,91%
uzupełnienie umiejętności i kwalifikacji zawodowych	11	10,00%
doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych	13	11,82%
uzyskanie umiejętności potrzebnych do wykonywania pracy, w tym umiejętności poszukiwania zatrudnienia	9	8,18%
przekwalifikowanie	22	20%
korzystanie z bezpłatnej służby zdrowia	50	45,45%
możliwość uzyskania zaświadczenia potrzebnego do okazania w innych instytucjach	9	8,18%
inny (jaki?).....	0	-

2. Ile razy w roku odwiedza Pan/Pani Powiatowy Urząd Pracy?

Proszę o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

raz na miesiąc	65	59,09%
co dwa miesiące	33	30%
co trzy miesiące	6	5,45%
co pół roku	1	0,91%
rzadziej niż co pół roku	2	1,82%
inne (jaki?): przynajmniej raz na tydzień codziennie	1 2	2,73%

3. W czasie wizyty w Powiatowym Urzędzie Pracy, który dział odwiedza Pan/Pani zazwyczaj? Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.

Dział Pośrednictwa Pracy	100	90,91%
Dział Szkoleń	39	35,45%
Dział Świadczeń – referat osób z prawem do zasiłku	21	19,09%
Dział Świadczeń – referat osób bez prawa do zasiłku	47	42,73%
Dział Instrumentów Rynku Pracy	15	13,64%
Inny (jaki?).....	0	-

4. Jaka usługa w zakresie pośrednictwa pracy została Panu/Pani udzielona? Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.

pomoc w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia	29	26,36%
informacja o ofertach pracy	83	75,45%
informacja o aktualnej sytuacji i przewidywanych zmianach na lokalnym rynku pracy	14	12,73%
pomoc w inicjowaniu i organizowaniu kontaktów z pracodawcami	9	8,18%
informacja o przysługujących Panu/Pani prawach i obowiązkach	46	41,82%
nie została udzielona	24	21,82%

5. Jaka usługa w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej została Panu/Pani udzielona?

Proszę podkreślić maksymalnie dwie odpowiedzi.

informacja o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach szkolenia i kształcenia	66	60%
porady z wykorzystaniem standaryzowanych metod ułatwiających wybór zawodu, zmianę kwalifikacji, podjęcie lub zmianę zatrudnienia, w tym badanie zainteresowań i uzdolnień zawodowych	22	20%
skierowanie na specjalistyczne badania psychologiczne i lekarskie umożliwiające wydawanie opinii o przydatności zawodowej do pracy i zawodu albo kierunku szkolenia	18	16,36%
inicjowanie, organizowanie i prowadzenie grupowych porad zawodowych	20	18,18%
nie została udzielona	34	30,91%

6. Jaka usługa w zakresie pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy została Panu/Pani udzielona?

Proszę podkreślić maksymalnie dwie odpowiedzi.

uczestnictwo w szkoleniu z zakresu umiejętności poszukiwania pracy	45	40,91%
uczestnictwo w zajęciach aktywizacyjnych	20	18,18%
dostęp do informacji i elektronicznych baz danych służących uzyskaniu umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia	32	29,09%
nie została udzielona	44	40%

7. Jakie formy szkoleń proponowane przez PUP mogą pomóc w znalezieniu przez Pana/Panią zatrudnienia?

Proszę podkreślić maksymalnie dwie odpowiedzi.

przyuczanie do zawodu	29	26,36%
przekwalifikowanie	48	43,64%
podwyższenie kwalifikacji już posiadanych	34	30,91%
nauka umiejętności poszukiwania zatrudnienia	31	28,18%
inne (jakie?):		
kursy szkoleniowe	1	2,73%
prowadzenie własnej działalności gospodarczej	2	

8. Jak Pan/Pani ocenia przydatność form aktywizacji zawodowej stosowanej przez PUP?
(w skali 1-5, gdzie 1 - najważniejsze, 5 - najmniej ważne).
Tę samą ocenę można nadać kilku formom.

Forma	1	2	3	4	5
Szkolenia	49	27	15	11	8
Prace interwencyjne	19	18	27	32	14
Roboty publiczne	15	16	25	32	21
Refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	21	26	30	19	14
Refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	23	24	32	18	13
Staż	30	25	29	14	12
Przygotowanie zawodowe	30	34	24	12	10
Inne (jakie?): Dotacje na działalność gospodarczą	0	0	1	0	0
Kursy szkoleniowe	0	0	0	0	1

Forma	1	2	3	4	5
Szkolenia	44,55%	24,55%	13,64%	10%	7,27%
Prace interwencyjne	17,27%	16,36%	24,55%	29,09%	12,73%
Roboty publiczne	13,64%	14,55%	22,73%	29,09%	19,09%
Refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	19,09%	23,64%	27,27%	17,27%	12,73%
Refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	20,91%	21,82%	29,09%	16,36%	11,82%
Staż	27,27%	22,73%	26,36%	12,73%	10,91%
Przygotowanie zawodowe	27,27%	30,91%	21,82%	10,91%	9,09%
Inne (jakie?)	-	-	0,91%	-	0,91%

9. Z jakich aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu Pan/Pani korzystał/a w ciągu ostatnich dwóch lat?

Proszę o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

Forma	Korzyst.	Nie Korzyst.	Korzyst.	Nie Korzyst.
Szkolenia	54	56	49%	51%
Prace interwencyjne	18	92	16%	84%
Roboty publiczne	16	94	15%	85%
Refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	12	98	11%	89%
Refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	2	108	2%	98%
Staż	7	103	6%	94%
Przygotowanie zawodowe	24	86	22%	78%
Inne (jakie?).....	0	0	-	-

10. Jak ocenia Pan/Pani własne szanse na wejście na rynek pracy bez korzystania z usług PUP?
Proszę o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

bardzo słabe	16	14,55%
słabe	24	21,82%
średnie	42	38,18%
duże	23	20,91%
bardzo duże	5	4,55%

11. Jak ocenia Pan/Pani własne szanse na rynku pracy po skorzystaniu z poszczególnych form aktywizacji?

Forma	bardzo małe	małe	średnie	duże	bardzo duże
Szkolenia	8	16	35	43	8
Prace interwencyjne	16	31	40	23	0
Roboty publiczne	22	30	37	21	0
Refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	16	34	40	16	4
Refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	9	28	45	28	0
Staż	7	12	49	36	6
Przygotowanie zawodowe	3	9	44	49	5
Inne (jakie?): Dotacja na działalność gospodarczą	0	0	1	0	1

Forma	bardzo małe	małe	średnie	duże	bardzo duże
Szkolenia	7,27%	14,55%	31,82%	39,09%	7,27%
Prace interwencyjne	14,55%	28,18%	36,36%	20,91%	-
Roboty publiczne	20,00%	27,27%	33,64%	19,09%	-
Refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	14,55%	30,91%	36,36%	14,55%	3,64%
Refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	8,18%	25,45%	40,91%	25,45%	-
Staż	6,36%	10,91%	44,55%	32,73%	5,45%
Przygotowanie zawodowe	2,73%	8,18%	40%	44,55%	4,55%
Inne (jakie?).....	-	-	0,91%	-	0,91%

12. Z jakich źródeł poszukiwania pracy Pan/ Pani korzysta?

Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.

pośrednictwo urzędu pracy	87	79,09%
agencje pośrednictwa pracy	25	22,73%
ogłoszenia prasowe i internetowe	71	64,55%
kontakty osobiste	45	40,91%
oferty składane bezpośrednio w firmie	37	33,64%
agencje pracy tymczasowej	5	4,55%
inne (jakie?): Kluby pracy	2	1,82%

13. Jakie czynniki wg Pana/Pani decydują o przyjęciu do pracy?

Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.

zdolności adaptacyjne	30	27,27%
dyspozycyjność	88	80%
posiadanie aktualnej wiedzy z danego obszaru	23	20,91%
posiadanie odpowiednich umiejętności	68	61,82%
chęć i motywacja do uczenia się	36	32,73%
brak „złych” nawyków wyniesionych z poprzednich miejsc pracy	11	10%
ekonomiczne wsparcie zatrudnienia ze strony państwa, np. dotacje	23	20,91%
niewygodowane oczekiwania pracownika co do wynagrodzenia oraz warunków pracy	26	23,64%
inne (jakie?): wiek	1	0,91%

**14. Jakie czynniki powodują odmowę przyjęcia do pracy przez pracodawcę?
Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.**

brak wolnych etatów	73	66,36%
nikt nie szukał pracy u tego pracodawcy	6	5,45%
pracodawca preferuje osoby z doświadczeniem	49	44,55%
brak odpowiednich kwalifikacji	64	58,18%
zbyt wygórowane oczekiwania co do warunków pracy i płacy	31	28,18%
nieuregulowany stosunek do służby wojskowej	9	8,18%
nauka w trybie wieczorowym lub zaocznym	4	3,64%
realizacja ról macierzyńskich	15	13,64%
inne (jaki?): wiek	10	10%
brak etatów dla osób z odpowiednim wykształceniem	1	

15. Jak ocenia Pan/Pani swoje przygotowanie do poszukiwania pracy?

Proszę o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

bardzo słabe	3	2,73%
słabe	13	11,82%
średnie	61	55,45%
duże	30	27,27%
bardzo duże	3	2,73%

III. BLOK PYTAŃ DOTYCZĄCYH OCENY DZIAŁANIA PUP

1. Czas poświęcany Pani/Panu w ciągu jednej wizyty w PUP?

2. Proszę o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

do 5 minut	41	37,27%
5 – 10	39	35,45%
10 – 15	23	20,91%
15 – 30	6	5,45%
30 i więcej	1	0,91%

2. W jakich działach zdarza się najczęściej, że jest Pan/Pani niezadowolony/a z obsługi?

Proszę podkreślić maksymalnie dwie odpowiedzi.

Dział Pośrednictwa Pracy	79	71,82%
Dział Szkoleń	31	28,18%
Dział Świadczeń – referat osób z prawem do zasiłku	14	12,73%
Dział Świadczeń – referat osób bez prawa do zasiłku	20	18,18%
Dział Instrumentów Rynku Pracy	26	23,64%
Inny (jaki?): nie ma takiego lub żaden	10	9,09%

3. W jakich działach najczęściej jest Pan/Pani zadowolony z obsługi?

Proszę podkreślić maksymalnie dwie odpowiedzi.

Dział Pośrednictwa Pracy	29	26,36%
Dział Szkoleń	34	30,91%
Dział Świadczeń – referat osób z prawem do zasiłku	28	25,45%
Dział Świadczeń – referat osób bez prawa do zasiłku	36	32,73%
Dział Instrumentów Rynku Pracy	8	7,27%
Inny (jaki?) nie ma takiego lub żaden	20	18,18%

**4. Jakie czynniki według Pana/Pani decydują o niezadowoleniu z obsługi?
Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.**

szybka obsługa	52	47,27%
niemiłe i niezycziwe zachowanie urzędnika	68	61,82%
brak rzetelnej informacji na zadane pytanie lub problem	47	42,73%
dezorganizacja pracy	21	19,09%
rutyna	58	52,73%
złe warunki lokalowe	12	10,91%
inne (jakie?): brak zgłoszeń o przyjęciach do pracy dla osób powyżej 40 roku życia	1	0,91%

**5. Jakie czynniki według Pana/Pani decydują o zadowoleniu z obsługi?
Proszę podkreślić maksymalnie dwie odpowiedzi.**

miłe i życzliwe zachowanie urzędnika	76	69,09%
wiedza urzędnika	75	68,18%
rzetelne załatwienie sprawy	43	39,09%
skrupulatna i dokładna obsługa	19	17,27%
fachowe podejście do problemu interesanta	53	48,18%
inne (jakie?).....	0	-

**6. Jakie cechy osobowe uznaje Pan/ Pani za najważniejsze w pracy urzędnika PUP?
Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.**

asertywność	19	17,27%
kultura osobista	65	59,09%
odporność na stres	14	12,73%
otwartość	44	40%
życzliwość	79	71,82%
cierpliwość	59	53,64%
rzetelność	63	57,27%
systematyczność	8	7,27%
inne (jakie?).....	0	-

**7. Jakie umiejętności uznaje Pan/ Pani za najważniejsze w pracy urzędnika PUP?
Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.**

zdolność analitycznego myślenia	29	26,36%
predyspozycje do pracy w zespole	38	34,55%
umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi	85	77,27%
umiejętność łagodzenia konfliktów	32	29,09%
wiedza z zakresu psychologii	29	26,36%
wiedza z zakresu wykonywanych obowiązków	73	66,36%
inne (jakie?).....	0	-

**8. Które z poniższych zadań według Pana/Pani PUP realizuje?
Proszę podkreślić maksymalnie cztery odpowiedzi.**

opracowanie i realizacja programu aktywizacji lokalnego rynku pracy	23	20,91%
pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonych na aktywizację osób bezrobotnych	42	38,18%
udzielanie pomocy osobom bezrobotnym w znalezieniu pracy	49	44,55%
inicjowanie, organizowanie i finansowanie programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych	18	16,36%
inicjowanie, organizowanie i finansowanie lokalnych projektów aktywizacji zawodowej na terenie danej gminy	6	5,45%
opracowywanie analiz i sprawozdań	37	33,64%

udzielanie informacji na temat rynku pracy	65	59,09%
współpraca z innymi organizacjami w zakresie rozpowszechniania informacji o ofertach pracy, informacji na temat pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i szkoleniach	16	14,55%
przyznawanie i wypłacanie zasiłków i innych świadczeń z tytułu bezrobocia	63	57,27%
inne (jakie?): nie wywiązuje się lub żadne z powyższych	4	3,64%

**9. Które z poniższych zadań według Pana/Pani PUP powinien realizować?
Proszę podkreślić maksymalnie cztery odpowiedzi.**

Udzielanie informacji o wolnych miejsc pracy, zawodach cieszącym się największym i najmniejszym zainteresowaniem pracodawców, funkcjonowaniu gospodarki	81	73,64%
przygotowywanie prognoz na temat rynku pracy	37	33,64%
organizowanie indywidualnych i grupowych działań aktywizujących osoby bezrobotne w formie klubów pracy	50	45,45%
ocena umiejętności osób bezrobotnych, ich przygotowanie w celu zwiększenia szans na znalezienie pracy	81	73,64%
rejestracja osób bezrobotnych, sprawdzanie ich statusu i czy poszukują one pracy	43	39,09%
zarządzanie funduszami przeznaczonymi na programy aktywizujące osoby bezrobotne	30	27,27%
inne (jakie?)	0	-

**10. Jakie zmiany proponuje Pan/Pani w działalności PUP?
Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.**

ograniczenie wypłat zasiłków na rzecz zwiększenia pomocy w poszukiwaniu zatrudnienia	15	13,64%
wybór i nadzór partnerów realizujących programy zwalczające skutki bezrobocia	59	53,64%
przeniesienie obowiązków w zakresie wypłaty refundowanych składek społecznych i podatków na inne organizacje	20	18,18%
utrzymywanie szerszych kontaktów z pracodawcami	87	79,09%
przeniesienie części uprawnień w zakresie rekrutacji na prywatne agencje pośrednictwa pracy	39	35,45%
inne (jakie?): większe środki na działalność gospodarczą	1	2,73%
udzielanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej w większym zakresie	1	
pomoc finansowa osobom na własną działalność	1	

ZAŁĄCZNIK III

KWESTIONARIUSZ ANKIETOWY DLA PRACODAWCÓW

Jestem słuchaczką Zaocznego Studium Doktoranckiego na Wydziale Zarządzania i Informatyki Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu³⁴⁰. Przygotowuję pracę doktorską pod tytułem *Aktywna polityka rynku pracy w województwie dolnośląskim*. W części empirycznej mojej pracy pragnę wykorzystać informacje na temat dolnośląskiego rynku pracy. Prowadzę badania dotyczące zatrudnienia i bezrobocia. W związku z tym zwracam się do Państwa z prośbą o odpowiedź na poniższe pytania. Moje badania zmierzają do wskazania możliwości zwiększenia zatrudnienia i oceny aktywnych form aktywizacji zawodowej działalności powiatowych urzędów pracy, a ich wyniki mogą posłużyć poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy. Za wszelką pomoc z góry dziękuję.

I. PYTANIA DOTYCZĄCE OGÓLNEJ SYTUACJI FIRMY/ INSTYTUCJI

1. Jaki jest typ własności przedsiębiorstwa/instytucji?

Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

prywatny	36	69%
publiczny	12	23%
mieszany z przewagą prywatnego	2	4%
mieszany z przewagą publicznego	2	4%

2. Jaka jest forma organizacyjno-prawna przedsiębiorstwa/instytucji?

Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

przedsiębiorstwo państwowe	10	19%
spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	18	35%
spółka akcyjna	12	23%
spółdzielnia	2	4%
zakład osoby fizycznej	8	15%
inny rodzaj spółki (jaki?): stowarzyszenie	2	4%

3. Jakie jest pochodzenie kapitału przedsiębiorstwa/instytucji?

Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

tylko krajowy	40	76,92%
tylko zagraniczny	2	3,85%
mieszany (z udziałem kapitału zagranicznego)	10	19,23%
inna, większa firma posiada co najmniej 25 % udziałów lub praw głosu w firmie	0	-

³⁴⁰ Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w 2007 roku. Z dniem [6 maja 2008](#) roku nastąpiła zmiana nazwy na Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

4. Ile osób zatrudnia przedsiębiorstwo/institucja (wg stanu na 28.02.2007r.):?

1 do 9	8	15%
10-50	16	31%
51-100	6	12%
101-200	10	19%
201-500	6	12%
pow. 500	6	12%

5. W jakiej sekcji gospodarki funkcjonuje przedsiębiorstwo/institucja?(gdy działalność obejmuje więcej niż jedną sekcję, proszę wskazać tylko działalność główną).

rolnictwo i leśnictwo	0	-
przemysł	6	12%
handel i naprawy	10	19%
transport, gospodarka magazynowa, łączność	6	12%
hotele i restauracje	4	8%
budownictwo	8	15%
pośrednictwo finansowe	2	4%
obsługa nieruchomości firm	4	8%
edukacja	0	-
ochrona zdrowia	6	12%
działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	4	8%
pozostała (jaka?): produkcja	2	4%

II. PYTANIA DOTYCZĄCE WSPÓŁPRACY Z PUP**1. Czy w ciągu najbliższego roku firma/institucja planuje:**

Proszę o wskazanie właściwej odpowiedzi.

wzrost liczby pracujących	20	38%
brak zmian w liczbie pracujących	22	42%
spadek liczby pracujących	6	12%
brak zdania/ nie dotyczy	4	8%

2. Z jakich źródeł pozyskiwania pracowników Państwo korzystają?

Proszę wskazać maksymalnie cztery odpowiedzi.

agencje pośrednictwa pracy	6	12%
ogłoszenia prasowe i internetowe	32	62%
kontakty osobiste	22	42%
oferty składane bezpośrednio w firmie przez poszukujących pracy	18	35%
dobór wewnętrzny w firmie	10	19%
agencje pracy tymczasowej	4	8%
praktyki zawodowe uczniów i studentów	16	31%
pośrednictwo urzędu pracy	18	35%
inne: żadne z powyższych	2	4%

3. Proszę określić jak często korzystają Państwo z usług PUP.

Proszę o wskazanie właściwej odpowiedzi.

raz w miesiącu	0	-
co dwa miesiące	6	12%
co 3-6 miesięcy	10	19%
co 6-12 miesięcy	18	35%
inne: w zależności od potrzeb	2	4%
nie korzystamy	16	31%

4. Czy w przypadku poszukiwania nowych pracowników i korzystania z usług PUP:

Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

PUP przysłała pracowników spełniających warunki określone w ofercie pracy	16	30,77%
PUP przysłała pracowników o nieodpowiednich kwalifikacjach	2	3,85%
PUP przysłała zbyt małą liczbę pracowników	4	7,7%
PUP przysłała zbyt dużą liczbę pracowników	4	7,7%
nie dotyczy	26	50%

5. Czy mają Państwo trudności w znalezieniu nowych pracowników za pośrednictwem PUP?

Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

Tak, zdarza się to często	10	19,3%
Tak, zdarza się to rzadko	14	26,9%
Nie, nie zdarza się to	8	15,3%
nie dotyczy	20	38,5%

6. Jeśli mają państwo trudności w znalezieniu pracowników, to jakich grup dotyczy to najczęściej? Proszę wskazać maksymalnie dwie odpowiedzi.

pracowników z wyższym wykształceniem.	14	27%
pracowników na stanowiskach nierobotniczych	20	38%
pracowników na stanowiskach robotniczych	24	46%
innych: nie dotyczy	2	12%
pielęgniarki	2	
zawodowych	2	

7. Według Państwa, trudności w znalezieniu nowych pracowników za pośrednictwem PUP wynikają z następujących powodów (proszę wskazać maksymalnie dwie odpowiedzi):

PUP przysłała pracowników częściowo spełniających warunki określone w ofercie pracy	24	46%
PUP przysłała pracowników w ogóle nie spełniających warunków określonych w ofercie pracy	2	4%
PUP przysłała pracowników z opóźnieniem	14	27%
PUP przysłała pracowników w ogóle niezainteresowanych podjęciem zatrudnienia	10	19%
PUP przysłała pracowników o zbyt wygórowanych wymaganiach dotyczących warunków pracy i płacy.	10	19%
inne	0	-
nie dotyczy	16	31%

8. W przypadku braku znalezienia nowych pracowników za pośrednictwem PUP (proszę wskazać właściwą odpowiedź):

ponawiamy ofertę w PUP aż do skutku	8	15%
modyfikujemy warunki zawarte w ofercie i ponawiamy w PUP	10	19%
następnym razem nie korzystamy z usług PUP	6	12%
korzystamy z usług agencji pracy tymczasowej i agencji pośrednictwa pracy	8	15%
inne : ogłoszenia prasowe	2	8%
ogłoszenia w innej formie	2	
nie dotyczy	16	31%

9. Czy w państwa firmie/instytucji były organizowane formy aktywizacji zawodowej stosowane przez PUP takie jak (proszę wskazać maksymalnie cztery odpowiedzi):

prace interwencyjne	12	23%
roboty publiczne	10	19%
szkolenia	14	27%
refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	6	12%
refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	6	12%
staż	14	27%
przygotowanie zawodowe	4	8%
pośrednictwo pracy	2	4%
inne	0	-
nie były organizowane	26	50%

10. W przypadku których form aktywizacji zawodowej w Państwa firmie/instytucji zatrudniono pracowników po skończonym udziale w programie?

prace interwencyjne	6	12%
roboty publiczne	3	6%
szkolenia	8	15%
refundacja kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne	2	4%
refundacja kosztów poniesionych na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy	4	8%
staż	12	23%
przygotowanie zawodowe	2	4%
pośrednictwo pracy	0	-
inne	0	-
nie zostali zatrudnieni	2	4%
nie dotyczy	28	54%

11. Skąd uzyskują Państwo informację na temat sytuacji na rynku pracy? Proszę wskazać maksymalnie dwie odpowiedzi.

PUP	10	19%
Prasa i telewizja	40	77%
internet	36	69%
inne: nie dotyczy	2	4%

12. Jakie formy pomocy ze strony PUP mogą być przydatne w tworzeniu nowych miejsc pracy w Państwa firmie/instytucji?

Proszę wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

doradztwo personalne	18	35%
szczegółowe informacje na temat rynku pracy	12	23%
subsydiowane zatrudnienie	20	38%
refundacja części kosztów poniesionych na utworzenie miejsca pracy	28	54%
refundacja kosztów doposażenia stanowiska pracy	23	44%
inne : nie dotyczy	2	
zmiany w systemie podatkowym (VAT)	2	12%
mniejsze koszty ZUS	2	

13. Jakie czynniki mogą spowodować wzrost zatrudnienia w Państwa firmie/instytucji?

Proszę wskazać maksymalnie cztery odpowiedzi.

postęp technologiczny	10	19%
korzystne dla pracodawców regulacje w prawie pracy	40	77%
korzystne zmiany w systemie podatkowym i prawie gospodarczym	24	46%
dostęp do informacji	6	12%
zmniejszenie obciążeń podatkowych i ubezpieczeniowych oraz opłat lokalnych	24	46%
zwiększenie poziomu wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw	8	15%
wsparcie ze strony PUP dla zatrudniania bezrobotnych	4	8%
łatwiejszy dostęp do kapitału	10	19%
uproszczenie procedur tworzenia firmy	0	-
obniżenie kosztów pracy	10	19%
inne : nie dotyczy	2	
VAT %	2	8%

14. W świetle dotychczasowych doświadczeń, którą z form działalności PUP oceniają państwo najwyżej?

Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.

pomoc pracodawcom w pozyskaniu pracowników poprzez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe	18	35%
opracowanie i realizacja programu aktywizacji lokalnego rynku pracy	10	19%
pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych	8	15%
inicjowanie, organizowanie i finansowanie programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych	8	15%
opracowywanie analiz i sprawozdań, prognoz oraz udzielanie informacji na temat rynku pracy	8	15%
współpraca z innymi organizacjami w zakresie rozpowszechniania informacji o ofertach pracy, informacji na temat pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i szkoleniach	4	8%
udzielanie informacji o wolnych miejscach pracy, zawodach cieszącym się największym i najmniejszym zainteresowaniem pracodawców, funkcjonowaniu gospodarki	18	35%
określanie potrzeb szkoleniowych i celów szkoleń	10	19%
ocena umiejętności bezrobotnych, ich przygotowanie w celu zwiększenia szans na znalezienie pracy	10	19%

zarządzanie funduszami przeznaczonymi na programy aktywizujące osoby bezrobotne	12	23%
inne: wypłata zasiłków brak zdania	2 2	8%

15. Na podstawie dotychczasowej praktyki, którą z form działalności PUP oceniają państwo najniżej?

Proszę podkreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.

pomoc pracodawcom w pozyskaniu pracowników poprzez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe	8	15%
opracowanie i realizacja programu aktywizacji lokalnego rynku pracy	6	12%
pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonych na aktywizację osób bezrobotnych	10	19%
inicjowanie, organizowanie i finansowanie programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych	4	8%
opracowywanie analiz i sprawozdań, prognoz oraz udzielanie informacji na temat rynku pracy	10	19%
współpraca z innymi organizacjami w zakresie rozpowszechniania informacji o ofertach pracy, informacji na temat pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i szkoleniach	8	15%
udzielanie informacji o wolnych miejsc pracy, zawodach cieszącym się największym i najmniejszym zainteresowaniem pracodawców, funkcjonowaniu gospodarki	4	8%
określanie potrzeb szkoleniowych i celów szkoleń	18	35%
ocena umiejętności bezrobotnych, ich przygotowanie w celu zwiększenia szans na znalezienie pracy	14	27%
zarządzanie funduszami przeznaczonymi na programy aktywizujące osoby bezrobotne	10	19%
inne : brak zdania	2	4%

16. Według Państwa, jakie czynniki mogłyby poprawić w przyszłości funkcjonowanie PUP?

Proszę wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

ograniczenie wypłat zasiłków na rzecz zwiększenia pomocy w poszukiwaniu zatrudnienia	20	38%
organizowanie szkoleń i praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach	18	35%
zwiększenie zakresu informacji o zmianach w popycie i podaży pracy i trendów w tym zakresie	14	27%
wyбір i nadzór partnerów realizujących programy zwalczające skutki bezrobocia	6	12%
opracowywanie strategii aktywizacyjnych dla poszczególnych grup bezrobotnych	24	46%
przeniesienie obowiązków w zakresie wypłaty refundowanych składek społecznych i podatków na inne organizacje	10	19%
utrzymywanie szerszych kontaktów z pracodawcami	28	54%
przeniesienie części uprawnień w zakresie rekrutacji na prywatne agencje pośrednictwa pracy	6	12%
inne : prognozy rynku pracy brak zdania	2 2	8%

Dziękuję za pomoc w badaniach naukowych.

ZAŁĄCZNIK IV

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatach województwa dolnośląskiego według wybranych kryteriów, udziały liczby bezrobotnych w poszczególnych powiatach w ogólnej liczbie bezrobotnych w województwie dolnośląskim wraz z wybranymi parametrami statystycznymi: średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, współczynnik zmienności oraz przedział typowych wartości (średnia +/- odchylenie standardowe).

Tabela 1. Bezrobotni zarejestrowani w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego ogółem według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2003 i 2008 wraz z wybranymi parametrami statystycznymi w osobach

Powiat	2003	2008
bolesławiecki	8 803	3 428
dzierżoniowski	12 436	7 220
głogowski	9 009	3 596
górowski	4 561	2 113
jaworski	7 032	2 999
jeleniogórski g+z	13 053	5 021
kamiennogórski	5 361	2 354
klodzki	22 848	12 596
legnicki g+z	16 597	5 216
lubański	6 371	4 090
lubiński	9 084	2 452
lwówecki	5 737	2 960
milicki	3 567	1 782
oleśnicki	10 121	4 125
oławski	7 361	2 359
polkowicki	6 431	2 753
strzeliński	5 093	1 905
średzki	4 175	1 561
świdnicki	17 945	6 931
trzebnicki	7 339	2 463
wałbrzyski	22 056	9 863
wołowski	4 473	2 519
wrocławski g+z	43 987	12 209
ząbkowicki	8 567	4 224
zgorzelecki	9 833	3 625
zlotoryjski	6 431	3 526
województwo	278 271	113 890
ŚREDNIA	10702,73	4380,38
ODCHYLENIE STANDARDOWE	8580,58	3027,29
WSPÓLCZYNNIK ZMIENNOŚCI	0,802	0,691
ŚREDNIA+ODCHYLENIE ST.	19283,31	7407,68
ŚREDNIA-ODCHYLENIE ST.	2122,15	1353,09

Źródło: Bank Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009) oraz obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych.

Tabela 2. Bezrobotni zarejestrowani według wykształcenia według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2003 i 2008 wraz z wybranymi parametrami statystycznymi w osobach oraz z udziałem w ogólnej liczbie bezrobotnych

WYŻSZE				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	242	198	0,027	0,058
dzierżoniowski	323	391	0,026	0,054
głogowski	422	320	0,047	0,089
górowski	102	92	0,022	0,044
jaworski	202	160	0,029	0,053
jeleniogórski g+z	560	373	0,043	0,074
kamiennogórski	114	123	0,021	0,052
klodzki	561	599	0,025	0,048
legnicki g+z	693	130	0,042	0,025
lubański	146	157	0,023	0,038
lubiński	583	293	0,064	0,119
lwówecki	119	109	0,021	0,037
milicki	80	77	0,022	0,043
oleśnicki	256	213	0,025	0,052
oławski	238	160	0,032	0,068
polkowicki	163	143	0,025	0,052
strzełiński	110	122	0,022	0,064
średzki	106	82	0,025	0,053
świdnicki	603	601	0,034	0,087
trzebnicki	155	148	0,021	0,060
wałbrzyski	822	711	0,037	0,072
wołowski	144	131	0,032	0,052
wrocławski g+z	3 786	2 193	0,086	0,180
ząbkowicki	201	263	0,023	0,062
zgorzelecki	161	171	0,016	0,047
złotoryjski	151	164	0,023	0,047
województwo	11 043	8 124	0,040	0,071
ŚREDNIA	424,73	312,46	0,031	0,063
ODCH. STAND.	717,89	419,61	0,015	0,031
WSP. ZMIENN.	1,69	1,34	0,485	0,488
ŚREDNIA+ODCH.	1142,62	732,07	0,047	0,093
ŚREDNIA-ODCH.	-293,16	-107,15	0,016	0,032
POLICEALNE, ŚREDNIE ZAWODOWE				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	1 960	826	0,223	0,241
dzierżoniowski	2 889	1 644	0,232	0,228
głogowski	2 286	827	0,254	0,230
górowski	896	426	0,196	0,202
jaworski	1 494	679	0,212	0,226
jeleniogórski g+z	2 522	1 014	0,193	0,202
kamiennogórski	890	434	0,166	0,184
klodzki	5 203	2 768	0,228	0,220
legnicki g+z	3 704	460	0,223	0,088

lubański	1 453	975	0,228	0,238
lubiński	2 155	559	0,237	0,228
lwówecki	1 109	566	0,193	0,191
milicki	668	347	0,187	0,195
oleśnicki	2 103	919	0,208	0,223
olawski	1 428	446	0,194	0,189
polkowicki	1 175	468	0,183	0,170
strzeliński	1 089	459	0,214	0,241
średzki	825	290	0,198	0,186
świdnicki	4 349	1 616	0,242	0,233
trzebnicki	1 440	438	0,196	0,178
wałbrzyski	4 850	2 063	0,220	0,209
wołowski	873	496	0,195	0,197
wrocławski g+z	9 870	2 957	0,224	0,242
ząbkowicki	2 088	1 003	0,244	0,237
zgorzelecki	2 051	730	0,209	0,201
zlotoryjski	1 135	592	0,176	0,168
województwo	60 505	24 002	0,217	0,211
ŚREDNIA	2327,12	923,15	0,211	0,206
ODCH. STAND.	1982,66	716,76	0,022	0,033
WSP. ZMIENN.	0,85	0,78	0,106	0,163
ŚREDNIA+ODCH.	4309,78	1639,91	0,233	0,239
ŚREDNIA-ODCH.	344,45	206,40	0,188	0,172
ŚREDNIE OGÓLNOKSZTAŁCĄCE				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	529	331	0,060	0,097
dzierżoniowski	814	694	0,065	0,096
głogowski	765	415	0,085	0,115
górowski	221	188	0,048	0,089
jaworski	388	202	0,055	0,067
jeleniogórski g+z	799	427	0,061	0,085
kamiennogórski	241	187	0,045	0,079
kłodzki	1 750	1 302	0,077	0,103
legnicki g+z	913	133	0,055	0,025
lubański	236	250	0,037	0,061
lubiński	696	306	0,077	0,125
lwówecki	276	200	0,048	0,068
milicki	278	201	0,078	0,113
oleśnicki	664	479	0,066	0,116
olawski	431	301	0,059	0,128
polkowicki	390	255	0,061	0,093
strzeliński	303	173	0,059	0,091
średzki	196	153	0,047	0,098
świdnicki	1 027	618	0,057	0,089
trzebnicki	315	218	0,043	0,089
wałbrzyski	1 169	719	0,053	0,073
wołowski	328	357	0,073	0,142
wrocławski g+z	2 823	1 013	0,064	0,083

ząbkowicki	415	389	0,048	0,092
zgorzelecki	401	308	0,041	0,085
zlotoryjski	232	207	0,036	0,059
województwo	16 600	10 026	0,060	0,088
ŚREDNIA	638,46	385,62	0,058	0,091
ODCH. STAND.	576,47	280,54	0,013	0,024
WSP. ZMIENN.	0,90	0,73	0,227	0,269
ŚREDNIA+ODCH.	1214,93	666,16	0,071	0,115
ŚREDNIA-ODCH.	61,99	105,07	0,045	0,066
ZASADNICZE ZAWODOWE				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	3 357	1 087	0,381	0,317
dzierżoniowski	3 744	1 903	0,301	0,264
głogowski	3 091	973	0,343	0,271
górowski	1 757	682	0,385	0,323
jaworski	2 600	885	0,370	0,295
jeleniogórski g+z	4 295	1 361	0,329	0,271
kamiennogórski	2 642	963	0,493	0,409
klodzki	7 432	3 573	0,325	0,284
legnicki g+z	6 001	716	0,362	0,137
lubański	2 199	1 235	0,345	0,302
lubiński	3 144	595	0,346	0,243
lwówecki	2 268	1 016	0,395	0,343
milicki	1 437	624	0,403	0,350
oleśnicki	4 046	1 303	0,400	0,316
oławski	2 507	590	0,341	0,250
polkowicki	2 449	836	0,381	0,304
strzeliński	2 019	584	0,396	0,307
średzki	1 435	453	0,344	0,290
świdnicki	6 176	2 041	0,344	0,294
trzebnicki	3 233	876	0,441	0,356
wałbrzyski	7 324	2 803	0,332	0,284
wolowski	1 694	803	0,379	0,319
wrocławski g+z	10 692	2 335	0,243	0,191
ząbkowicki	2 873	1 136	0,335	0,269
zgorzelecki	3 459	939	0,352	0,259
zlotoryjski	2 629	1 249	0,409	0,354
województwo	94 503	31 561	0,340	0,277
ŚREDNIA	3634,73	1213,88	0,364	0,292
ODCH. STAND.	2201,29	747,17	0,047	0,054
WSP. ZMIENN.	0,61	0,62	0,130	0,184
ŚREDNIA+ODCH.	5836,02	1961,05	0,412	0,346
ŚREDNIA-ODCH.	1433,44	466,72	0,317	0,238
GIMNAZJALNE I PONIŻEJ				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	2 715	986	0,308	0,288
dzierżoniowski	4 666	2 588	0,375	0,358
głogowski	2 445	1 061	0,271	0,295

górowski	1 585	725	0,348	0,343
jaworski	2 348	1 073	0,334	0,358
jeleniogórowski g+z	4 877	1 846	0,374	0,368
kamiennogórowski	1 474	647	0,275	0,275
klodzki	7 902	4 354	0,346	0,346
legnicki g+z	5 286	809	0,318	0,155
lubański	2 337	1 473	0,367	0,360
lubiński	2 506	699	0,276	0,285
lwówecki	1 965	1 069	0,343	0,361
milicki	1 104	533	0,310	0,299
oleśnicki	3 052	1 211	0,302	0,294
oławski	2 757	862	0,375	0,365
polkowicki	2 254	1 051	0,350	0,382
strzeliński	1 572	567	0,309	0,298
średzki	1 613	583	0,386	0,373
świdnicki	5 790	2 055	0,323	0,296
trzebnicki	2 196	783	0,299	0,318
wałbrzyski	7 891	3 567	0,358	0,362
wołowski	1 434	732	0,321	0,291
wrocławski g+z	16 816	3 711	0,382	0,304
ząbkowicki	2 990	1 433	0,349	0,339
zgorzelecki	3 761	1 477	0,382	0,407
złotoryjski	2 284	1 314	0,355	0,373
województwo	95 620	37 209	0,344	0,327
ŚREDNIA	3677,69	1431,12	0,336	0,327
ODCH. STAND.	3258,64	1030,53	0,035	0,051
WSP. ZMIENN.	0,89	0,72	0,104	0,156
ŚREDNIA+ODCH.	6936,33	2461,64	0,371	0,378
ŚREDNIA-ODCH.	419,06	400,59	0,301	0,276

Źródło: Bank Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009) oraz obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych.

Tabela 3. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2003 i 2008 wraz z wybranymi parametrami statystycznymi w osobach oraz udziałem w ogólnej liczbie bezrobotnych

3 MIESIĄCE I MNIEJ				
Powiat	2 003	2008	2 003	2008
bolesławiecki	2 195	1 518	0,249	0,443
dzierżoniowski	2 183	2 267	0,176	0,314
głogowski	2 006	1 210	0,223	0,336
górowski	948	862	0,208	0,408
jaworski	1 471	1 213	0,209	0,404
jeleniogórowski g+z	3 033	2 540	0,232	0,506
kamiennogórowski	1 638	1 278	0,306	0,543
klodzki	4 180	4 500	0,183	0,357
legnicki g+z	3 382	2 514	0,204	0,482
lubański	1 470	1 443	0,231	0,353

lubiński	1 904	1 263	0,210	0,515
lwówecki	1 192	1 207	0,208	0,408
milicki	831	674	0,233	0,378
oleśnicki	2 152	1 674	0,213	0,406
oławski	1 649	993	0,224	0,421
polkowicki	1 125	933	0,175	0,339
strzeliński	962	774	0,189	0,406
średzki	1 054	757	0,252	0,485
świdnicki	4 022	3 645	0,224	0,526
trzebnicki	1 577	841	0,215	0,341
wałbrzyski	4 478	4 204	0,203	0,426
wołowski	925	931	0,207	0,370
wrocławski g+z	7 573	4 246	0,172	0,348
ząbkowicki	1 866	1 849	0,218	0,438
zgorzelecki	1 655	1 392	0,168	0,384
zlotoryjski	1 561	1 418	0,243	0,402
województwo	57 032	46 146	0,205	0,405
ŚREDNIA	2193,54	1774,85	0,21	0,413
ODCH. STAND.	1503,20	1152,81	0,03	0,064
WSP. ZMIENN.	0,69	0,65	0,14	0,155
ŚREDNIA+ODCH.	3696,74	2927,65	0,244	0,477
ŚREDNIA-ODCH.	690,34	622,04	0,185	0,349
3 – 6 MIESIĘCY				
Powiat	2 003	2008	2 003	2008
bolesławiecki	1 542	760	0,175	0,222
dzierżoniowski	1 372	1 143	0,110	0,158
głogowski	1 297	672	0,144	0,187
górowski	553	382	0,121	0,181
jaworski	895	555	0,127	0,185
jeleniogórski g+z	1 670	827	0,128	0,165
kamiennogórski	798	436	0,149	0,185
klodzki	2 833	1 847	0,124	0,147
legnicki g+z	2 055	848	0,124	0,163
lubański	889	712	0,140	0,174
lubiński	1 432	618	0,158	0,252
lwówecki	761	560	0,133	0,189
milicki	555	321	0,156	0,180
oleśnicki	1 418	681	0,140	0,165
oławski	972	422	0,132	0,179
polkowicki	806	441	0,125	0,160
strzeliński	599	290	0,118	0,152
średzki	576	260	0,138	0,167
świdnicki	2 599	1 210	0,145	0,175
trzebnicki	991	423	0,135	0,172
wałbrzyski	2 893	1 550	0,131	0,157
wołowski	640	373	0,143	0,148
wrocławski g+z	5 765	1 299	0,131	0,106
ząbkowicki	1 061	806	0,124	0,191

zgorzelecki	1 130	561	0,115	0,155
zlotoryjski	783	484	0,122	0,137
województwo	36 885	18 481	0,133	0,162
ŚREDNIA	1418,65	710,81	0,13	0,171
ODCH. STAND.	1116,91	401,09	0,01	0,027
WSP. ZMIENN.	0,79	0,56	0,11	0,159
ŚREDNIA+ODCH.	2535,57	1111,90	0,149	0,198
ŚREDNIA-ODCH.	301,74	309,71	0,120	0,144
6-12 MIESIĘCY				
Powiat	2 003	2008	2 003	2008
bolesławiecki	1 380	514	0,157	0,150
dzierżoniowski	2 103	1 072	0,169	0,148
głogowski	1 514	564	0,168	0,157
górowski	755	320	0,166	0,151
jaworski	966	384	0,137	0,128
jeleniogórski g+z	2 361	636	0,181	0,127
kamiennogórski	757	302	0,141	0,128
kłodzki	3 510	1 908	0,154	0,151
legnicki g+z	2 893	785	0,174	0,150
lubański	1 028	634	0,161	0,155
lubiński	1 689	285	0,186	0,116
lwówecki	758	418	0,132	0,141
milicki	616	258	0,173	0,145
oleśnicki	1 604	668	0,158	0,162
oławski	1 184	332	0,161	0,141
polkowicki	1 004	365	0,156	0,133
strzeliński	843	278	0,166	0,146
średzki	631	175	0,151	0,112
świdnicki	3 076	958	0,171	0,138
trzebnicki	1 229	284	0,167	0,115
wałbrzyski	3 448	1 500	0,156	0,152
wolowski	697	368	0,156	0,146
wrocławski g+z	7 655	1 389	0,174	0,114
ząbkowicki	1 312	572	0,153	0,135
zgorzelecki	1 631	553	0,166	0,153
zlotoryjski	859	429	0,134	0,122
województwo	45 503	15 951	0,164	0,140
ŚREDNIA	1750,12	613,50	0,16	0,139
ODCH. STAND.	1487,87	428,95	0,01	0,015
WSP. ZMIENN.	0,85	0,70	0,09	0,106
ŚREDNIA+ODCH.	3237,99	1042,45	0,174	0,154
ŚREDNIA-ODCH.	262,24	184,55	0,147	0,124
12-24 MIESIĄCE				
Powiat	2 003	2008	2 003	2008
bolesławiecki	1 292	636	0,147	0,186
dzierżoniowski	2 391	2738	0,192	0,379
głogowski	1 606	1150	0,178	0,320
górowski	796	549	0,175	0,260

jaworski	1 147	847	0,163	0,282
jeleniogórski g+z	2 500	1018	0,192	0,203
kamiennogórski	795	338	0,148	0,144
klodzki	4 345	4341	0,190	0,345
legnicki g+z	3 151	1069	0,190	0,205
lubański	1 099	1301	0,173	0,318
lubiński	1 871	286	0,206	0,117
lwówecki	1 018	775	0,177	0,262
milicki	682	529	0,191	0,297
oleśnicki	1 836	1102	0,181	0,267
oławski	1 355	612	0,184	0,259
polkowicki	1 086	1014	0,169	0,368
strzebiński	947	563	0,186	0,296
średzki	686	369	0,164	0,236
świdnicki	3 293	1118	0,184	0,161
trzebnicki	1 405	915	0,191	0,371
walbrzyski	4 322	2609	0,196	0,265
wolowski	789	847	0,176	0,336
wrocławski g+z	9 960	5275	0,226	0,432
ząbkowicki	1 611	997	0,188	0,236
zgorzelecki	1 995	1119	0,203	0,309
złotoryjski	1 065	1195	0,166	0,339
województwo	53 043	33 312	0,191	0,292
ŚREDNIA	2040,12	1281,23	0,18	0,277
ODCH. STAND.	1922,35	1192,24	0,02	0,077
WSP. ZMIENN.	0,94	0,93	0,09	0,279
ŚREDNIA+ODCH.	3962,46	2473,47	0,199	0,354
ŚREDNIA-ODCH.	117,77	88,99	0,165	0,199
POWYŻEJ 24 MIESIĘCY				
Powiat	2 003	2008	2 003	2008
bolesławiecki	2394	332	0,272	0,097
dzierżoniowski	4387	1801	0,353	0,249
głogowski	2586	592	0,287	0,165
górowski	1509	257	0,331	0,122
jaworski	2553	524	0,363	0,175
jeleniogórski g+z	3489	587	0,267	0,117
kamiennogórski	1373	160	0,256	0,068
klodzki	7980	2640	0,349	0,210
legnicki g+z	5116	595	0,308	0,114
lubański	1885	741	0,296	0,181
lubiński	2188	121	0,241	0,049
lwówecki	2008	455	0,350	0,154
milicki	883	344	0,248	0,193
oleśnicki	3111	672	0,307	0,163
oławski	2201	361	0,299	0,153
polkowicki	2410	667	0,375	0,242
strzebiński	1742	370	0,342	0,194
średzki	1228	227	0,294	0,145

świdnicki	4955	520	0,276	0,075
trzebnicki	2137	591	0,291	0,240
wałbrzyski	6915	1413	0,314	0,143
wołowski	1422	522	0,318	0,207
wrocławski g+z	13034	4061	0,296	0,333
ząbkowicki	2717	545	0,317	0,129
zgorzelecki	3422	698	0,348	0,193
złotoryjski	2163	706	0,336	0,200
województwo	85808	20 502	0,308	0,180
ŚREDNIA	3300,31	788,54	0,31	0,166
ODCH. STAND.	2621,59	856,49	0,04	0,063
WSP. ZMIENN.	0,79	1,09	0,12	0,380
ŚREDNIA+ODCH.	5921,90	1645,03	0,346	0,229
ŚREDNIA-ODCH.	678,72	-67,95	0,273	0,103

Źródło: Bank Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009) oraz obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych.

Tabela 4. Bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2003 i 2008 wraz z wybranymi parametrami statystycznymi w osobach oraz udziałem w ogólnej liczbie bezrobotnych

BEZ STAŻU PRACY				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	1 866	575	0,212	0,168
dzierżoniowski	1 853	929	0,149	0,129
głogowski	2 192	766	0,243	0,213
górowski	750	426	0,164	0,202
jaworski	1 044	446	0,148	0,149
jeleniogórski g+z	2 201	687	0,169	0,137
kamiennogórski	643	224	0,120	0,095
kłodzki	5 120	2 153	0,224	0,171
legnicki g+z	5 220	1 284	0,315	0,246
lubański	1 234	730	0,194	0,178
lubiński	2 375	853	0,261	0,348
lwówecki	1 216	531	0,212	0,179
milicki	738	279	0,207	0,157
oleśnicki	1 877	852	0,185	0,207
oławski	1 848	536	0,251	0,227
polkowicki	1 463	552	0,227	0,201
strzeliński	1 397	413	0,274	0,217
średzki	928	288	0,222	0,184
świdnicki	3 503	963	0,195	0,139
trzebnicki	1 906	443	0,260	0,180
wałbrzyski	3 895	1 357	0,177	0,138
wołowski	823	477	0,184	0,189
wrocławski g+z	10 759	1 451	0,245	0,119
ząbkowicki	1 743	821	0,203	0,194
zgorzelecki	2 113	735	0,215	0,203

zlotoryjski	1 478	592	0,230	0,168
województwo	60 185	19 363	0,216	0,170
ŚREDNIA	2314,81	744,73	0,211	0,182
ODCH. STAND.	2107,61	429,01	0,044	0,049
WSP. ZMIENN.	0,91	0,58	0,207	0,270
ŚREDNIA+ODCH.	4422,42	1173,74	0,255	0,231
ŚREDNIA-ODCH.	207,20	315,72	0,167	0,133
1 ROK I MNIEJ				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	970	437	0,110	0,127
dzierżoniowski	1 184	864	0,095	0,120
głogowski	1 013	569	0,112	0,158
górowski	376	197	0,082	0,093
jaworski	786	434	0,112	0,145
jeleniogórski g+z	2 061	672	0,158	0,134
kamiennogórski	583	285	0,109	0,121
klodzki	2 367	1 704	0,104	0,135
legnicki g+z	991	565	0,060	0,108
lubański	541	440	0,085	0,108
lubiński	1 235	366	0,136	0,149
lwówecki	547	250	0,095	0,084
milicki	375	190	0,105	0,107
oleśnicki	1 201	469	0,119	0,114
oławski	988	292	0,134	0,124
polkowicki	875	418	0,136	0,152
strzeliński	582	269	0,114	0,141
średzki	635	238	0,152	0,152
świdnicki	2 409	918	0,134	0,132
trzebnicki	849	371	0,116	0,151
wałbrzyski	2 256	1 329	0,102	0,135
wołowski	798	268	0,178	0,106
wrocławski g+z	11 294	2 678	0,257	0,219
ząbkowicki	1 047	862	0,122	0,204
zgorzelecki	1 325	547	0,135	0,151
zlotoryjski	944	441	0,147	0,125
województwo	38 232	16 073	0,137	0,141
ŚREDNIA	1470,46	618,19	0,123	0,134
ODCH. STAND.	2086,27	550,27	0,037	0,030
WSP. ZMIENN.	1,42	0,89	0,302	0,223
ŚREDNIA+ODCH.	3556,74	1168,46	0,161	0,164
ŚREDNIA-ODCH.	-615,81	67,93	0,086	0,105
1 – 5 LAT				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	1 943	840	0,221	0,245
dzierżoniowski	2 296	1 319	0,185	0,183
głogowski	1 872	842	0,208	0,234
górowski	1 115	507	0,244	0,240
jaworski	1 590	665	0,226	0,222

jeleniogórski g+z	2 302	989	0,176	0,197
kamiennogórski	1 267	536	0,236	0,228
kłodzki	4 542	2 664	0,199	0,211
legnicki g+z	2 735	1 021	0,165	0,196
lubański	1 445	913	0,227	0,223
lubiński	1 170	436	0,129	0,178
lwówecki	1 197	642	0,209	0,217
milicki	744	429	0,209	0,241
oleśnicki	2 043	827	0,202	0,200
oławski	1 274	506	0,173	0,214
polkowicki	1 479	682	0,230	0,248
strzeliński	913	413	0,179	0,217
średzki	753	347	0,180	0,222
świdnicki	3 016	1 453	0,168	0,210
trzebnicki	1 082	505	0,147	0,205
wałbrzyski	4 356	2 121	0,197	0,215
wołowski	914	601	0,204	0,239
wrocławski g+z	4 996	1 858	0,114	0,152
ząbkowicki	1 778	780	0,208	0,185
zgorzelecki	2 074	774	0,211	0,214
zlotoryjski	1 257	829	0,195	0,235
województwo	50 153	23 499	0,180	0,206
ŚREDNIA	1928,96	903,81	0,194	0,214
ODCH. STAND.	1157,62	562,45	0,032	0,023
WSP. ZMIENN.	0,60	0,62	0,164	0,107
ŚREDNIA+ODCH.	3086,58	1466,25	0,226	0,237
ŚREDNIA-ODCH.	771,34	341,36	0,162	0,191
5 – 10 LAT				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	1 219	458	0,138	0,134
dzierżoniowski	1 839	921	0,148	0,128
głogowski	1 189	463	0,132	0,129
górowski	749	305	0,164	0,144
jaworski	1 131	477	0,161	0,159
jeleniogórski g+z	1 758	689	0,135	0,137
kamiennogórski	763	316	0,142	0,134
kłodzki	3 245	1 683	0,142	0,134
legnicki g+z	2 123	636	0,128	0,122
lubański	881	515	0,138	0,126
lubiński	1 276	259	0,140	0,106
lwówecki	841	451	0,147	0,152
milicki	503	277	0,141	0,155
oleśnicki	1 524	589	0,151	0,143
oławski	955	291	0,130	0,123
polkowicki	931	381	0,145	0,138
strzeliński	685	257	0,134	0,135
średzki	550	198	0,132	0,127
świdnicki	2 338	863	0,130	0,125

trzebnicki	1 079	354	0,147	0,144
wałbrzyski	3 003	1 344	0,136	0,136
wolowski	558	348	0,125	0,138
wrocławski g+z	4 090	1 428	0,093	0,117
ząbkowicki	1 215	539	0,142	0,128
zgorzelecki	1 381	474	0,140	0,131
zlotoryjski	783	527	0,122	0,149
województwo	36 609	15 043	0,132	0,132
ŚREDNIA	1408,04	578,58	0,138	0,134
ODCH. STAND.	899,04	380,79	0,013	0,012
WSP. ZMIENN.	0,64	0,66	0,098	0,090
ŚREDNIA+ODCH.	2307,08	959,37	0,151	0,146
ŚREDNIA-ODCH.	509,00	197,79	0,124	0,122
10 – 20 LAT				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	1 601	638	0,182	0,186
dzierżoniowski	2 908	1 574	0,234	0,218
głogowski	1 474	505	0,164	0,140
górowski	945	401	0,207	0,190
jaworski	1 471	541	0,209	0,180
jeleniogórski g+z	2 438	960	0,187	0,191
kamiennogórski	1 086	444	0,203	0,189
kłodzki	4 030	2 203	0,176	0,175
legnicki g+z	2 871	844	0,173	0,162
lubański	1 323	801	0,208	0,196
lubiński	1 693	291	0,186	0,119
lwówecki	1 159	600	0,202	0,203
milicki	679	312	0,190	0,175
oleśnicki	2 029	735	0,200	0,178
oławski	1 262	352	0,171	0,149
polkowicki	1 103	436	0,172	0,158
strzeliński	830	276	0,163	0,145
średzki	774	261	0,185	0,167
świdnicki	3 593	1 339	0,200	0,193
trzebnicki	1 389	414	0,189	0,168
wałbrzyski	4 725	1 883	0,214	0,191
wolowski	816	451	0,182	0,179
wrocławski g+z	5 870	1 998	0,133	0,164
ząbkowicki	1 631	647	0,190	0,153
zgorzelecki	1 686	571	0,171	0,158
zlotoryjski	1 178	663	0,183	0,188
województwo	50 564	20 140	0,182	0,177
ŚREDNIA	1944,77	774,62	0,188	0,174
ODCH. STAND.	1316,56	556,72	0,020	0,022
WSP. ZMIENN.	0,68	0,72	0,108	0,126
ŚREDNIA+ODCH.	3261,33	1331,33	0,208	0,196
ŚREDNIA-ODCH.	628,21	217,90	0,167	0,152
20 – 30 LAT				

Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	1 060	360	0,120	0,105
dzierżoniowski	2 185	1 278	0,176	0,177
głogowski	1 130	366	0,125	0,102
górowski	579	238	0,127	0,113
jaworski	932	376	0,133	0,125
jeleniogórski g+z	2 046	789	0,157	0,157
kamiennogórski	943	437	0,176	0,186
klodzki	3 228	1 815	0,141	0,144
legnicki g+z	2 405	717	0,145	0,137
lubański	873	550	0,137	0,134
lubiński	1 161	185	0,128	0,075
lwówecki	729	414	0,127	0,140
milicki	466	208	0,131	0,117
oleśnicki	1 297	525	0,128	0,127
oławski	917	285	0,125	0,121
polkowicki	522	227	0,081	0,082
strzeliński	621	220	0,122	0,115
średzki	465	187	0,111	0,120
świdnicki	2 783	1 135	0,155	0,164
trzebnicki	933	301	0,127	0,122
walbrzyski	3 538	1 538	0,160	0,156
wolowski	496	304	0,111	0,121
wrocławski g+z	6 140	2 226	0,140	0,182
ząbkowicki	1 074	487	0,125	0,115
zgorzelecki	1 157	422	0,118	0,116
zlotoryjski	723	414	0,112	0,117
województwo	38 403	16 004	0,138	0,141
ŚREDNIA	1477,04	615,54	0,132	0,130
ODCH. STAND.	1285,07	539,89	0,021	0,028
WSP. ZMIENN.	0,87	0,88	0,156	0,214
ŚREDNIA+ODCH.	2762,10	1155,43	0,153	0,157
ŚREDNIA-ODCH.	191,97	75,64	0,112	0,102
POWYŻEJ 30 LAT				
Powiat	2003	2008	2003	2008
bolesławiecki	144	120	0,077	0,209
dzierżoniowski	171	335	0,092	0,361
głogowski	139	85	0,063	0,111
górowski	47	39	0,063	0,092
jaworski	78	60	0,075	0,135
jeleniogórski g+z	247	235	0,112	0,342
kamiennogórski	76	112	0,118	0,500
klodzki	316	374	0,062	0,174
legnicki g+z	252	149	0,048	0,116
lubański	74	141	0,060	0,193
lubiński	174	62	0,073	0,073
lwówecki	48	72	0,039	0,136
milicki	62	87	0,084	0,312

oleśnicki	150	128	0,080	0,150
oławski	117	97	0,063	0,181
polkowicki	58	57	0,040	0,103
strzeliński	65	57	0,047	0,138
średzki	70	42	0,075	0,146
świdnicki	303	260	0,086	0,270
trzebnicki	101	75	0,053	0,169
wałbrzyski	283	291	0,073	0,214
wołowski	68	70	0,083	0,147
wrocławski g+z	838	570	0,078	0,393
ząbkowicki	79	88	0,045	0,107
zgorzelecki	97	102	0,046	0,139
złotoryjski	68	60	0,046	0,101
województwo	4 125	3 768	0,069	0,195
ŚREDNIA	158,65	144,92	0,069	0,193
ODCH. STAND.	161,63	126,92	0,021	0,107
WSP. ZMIENN.	1,02	0,88	0,302	0,555
ŚREDNIA+ODCH.	320,28	271,85	0,089	0,300
ŚREDNIA-ODCH.	-2,98	18,00	0,048	0,086

Źródło: Bank Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl (dostęp: 04.05.2009) oraz obliczenia własne na podstawie Banku Danych Regionalnych.

ZAŁĄCZNIK V

Liczba bezrobotnych w województwie dolnośląskim objętych aktywnymi programami polityki rynku pracy: szkoleniami, pracami interwencyjnymi, robotami publicznymi, stażami, dotacjami na działalność gospodarczą, zatrudnionych w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy oraz wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na wyżej wymienione metody przeciwdziałania bezrobociu w latach 2000-2008

Tabela 1. Liczba bezrobotnych objętych szkoleniami w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w osobach

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	349	47	160	378	280	277	347	614	628
dzierżoniowski	183	11	14	229	172	813	781	382	612
głogowski	286	128	77	339	357	453	410	711	328
górowski	105	49	72	169	157	174	310	658	440
jaworski	186	32	76	211	232	319	192	297	248
jeleniogórski g+z	270	282	293	757	633	1364	1083	999	831
kamiennogórski	95	60	140	385	604	507	440	366	204
klodzki	570	18	92	680	807	726	631	1183	1011
legnicki g+z	304	107	164	231	1553	2203	1821	2467	1139
lubański	198	75	120	203	463	353	254	442	248
lubiński	375	338	545	558	468	528	254	555	438
lwówecki	169	36	64	160	152	204	136	177	219
milicki	131	42	73	90	258	207	193	143	83
oleśnicki	320	125	325	445	398	390	411	287	369
oławski	223	36	107	432	235	226	231	404	138
polkowicki	145	29	129	270	299	196	108	153	116
strzeliński	106	10	85	95	319	350	228	212	367
średzki	233	44	177	279	207	253	283	211	204
świdnicki	763	38	612	547	969	655	452	780	851
trzebnicki	191	42	285	841	342	253	332	681	391
wałbrzyski	196	172	1646	1021	750	1116	1081	1094	605
wołowski	316	109	166	164	108	89	176	198	129
wrocławski g+z	3112	960	3798	5293	4684	2501	2365	3625	3573
ząbkowicki	305	251	194	256	232	359	285	335	356
zgorzelecki	187	77	128	262	338	509	476	602	282
zlotoryjski	204	57	126	204	272	320	268	339	203
OGÓLEM	9368	3175	9668	14499	15289	17714	13548	17915	14013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 2. Liczba bezrobotnych objętych pracami interwencyjnymi w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w osobach

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	481	32	135	276	161	208	130	73	49
dzierżoniowski	237	160	77	501	295	209	182	109	71
głogowski	203	142	131	360	242	150	105	108	97

górowski	108	26	21	81	67	78	129	82	49
jaworski	370	153	185	399	241	148	129	106	158
jeleniogórski g+z	407	244	144	388	278	156	86	62	28
kamiennogórski	235	58	83	254	194	141	177	101	68
kłodzki	778	48	78	520	506	377	349	153	116
legnicki g+z	430	221	224	610	440	450	446	442	262
lubański	218	1	244	308	227	153	123	40	31
lubiński	363	272	74	412	259	151	110	116	124
lwówecki	260	103	97	260	150	106	98	75	53
milicki	141	51	38	144	92	80	46	23	11
oleśnicki	224	174	85	370	148	153	196	167	141
oławski	321	28	153	407	216	114	87	65	30
polkowicki	460	81	214	465	309	220	123	105	106
strzeliński	145	65	104	281	212	173	188	192	151
średzki	126	15	96	129	175	127	98	45	32
świdnicki	585	304	337	853	755	533	406	207	113
trzebnicki	199	81	183	332	207	129	111	76	75
wałbrzyski	516	147	283	647	408	267	184	108	92
wołowski	125	85	71	80	59	9	12	8	1
wrocławski g+z	282	58	110	370	347	334	486	258	117
ząbkowicki	139	185	371	210	275	212	152	106	69
zgorzelecki	223	60	192	289	130	73	105	54	33
zlotoryjski	462	73	172	263	341	156	184	153	41
OGÓLEM	8038	2867	3902	9209	6734	5593	4442	3034	2118

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 3. Liczba bezrobotnych objętych robotami publicznymi w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w osobach

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	95	43	30	49	46	72	1	0	0
dzierżoniowski	69	88	91	99	155	180	181	208	187
głogowski	106	42	37	110	49	62	0	52	47
górowski	95	49	96	305	137	51	0	112	73
jaworski	188	63	59	79	51	39	7	0	0
jeleniogórski g+z	227	346	247	421	329	282	187	358	363
kamiennogórski	100	103	139	220	159	113	56	129	72
kłodzki	1112	409	537	1161	764	467	594	660	504
legnicki g+z	361	91	212	478	349	225	3	0	209
lubański	92	32	96	202	123	27	11	80	76
lubiński	142	38	44	58	54	54	0	0	0
lwówecki	36	24	38	73	71	49	97	84	45
milicki	33	27	26	87	40	9	0	0	0
oleśnicki	127	101	102	230	112	69	0	0	0
oławski	160	13	13	29	26	32	37	37	38
polkowicki	91	63	77	180	122	89	10	2	0
strzeliński	70	12	25	53	49	78	2	0	94
średzki	36	14	20	150	166	150	108	137	41

świdnicki	313	202	189	342	405	672	168	408	410
trzebnicki	66	13	15	86	21	31	3	1	0
wałbrzyski	525	413	1019	1993	1588	972	785	418	240
wołowski	108	52	55	119	99	63	57	107	87
wrocławski g+z	95	34	58	251	118	116	0	0	4
ząbkowicki	242	134	217	961	1108	631	213	292	298
zgorzelecki	67	21	27	41	19	13	0	0	0
złotoryjski	59	107	58	74	67	58	0	0	65
OGÓLEM	4615	2534	3527	7851	6227	5378	2520	3085	2853

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 4. Liczba bezrobotnych skierowanych przez powiatowe urzędy pracy na staż w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w osobach

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	286	62	513	736	530	587	576	598	549
dzierżoniowski	87	101	384	724	362	680	655	504	524
głogowski	78	51	156	378	637	538	658	482	501
górowski	90	87	131	147	156	239	174	236	161
jaworski	33	34	111	233	534	433	593	600	623
jeleniogórski g+z	190	158	220	470	586	496	778	239	336
kamiennogórski	37	20	109	140	212	123	188	270	169
kłodzki	517	21	437	689	391	997	885	957	720
legnicki g+z	114	70	363	637	510	951	1002	1092	942
lubański	88	68	137	206	144	420	429	409	366
lubiński	409	71	399	716	604	488	949	830	582
lwówecki	172	61	117	143	340	304	219	326	366
milicki	50	34	77	118	106	191	222	183	223
oleśnicki	107	106	169	251	150	486	396	334	366
oławski	197	11	207	527	307	573	487	497	392
polkowicki	151	243	356	389	410	455	678	572	452
strzeliński	75	28	104	233	397	283	348	272	334
średzki	185	87	173	312	344	230	222	259	184
świdnicki	230	96	348	601	322	502	561	558	580
trzebnicki	56	13	75	300	164	338	349	411	361
wałbrzyski	106	61	186	535	465	1031	1066	1426	964
wołowski	278	93	198	377	305	241	248	344	251
wrocławski g+z	330	82	343	1001	828	1536	1534	992	1075
ząbkowicki	151	135	209	478	226	434	334	464	405
zgorzelecki	224	107	216	351	570	439	499	556	332
złotoryjski	160	42	273	402	563	433	502	603	542
OGÓLEM	4401	1942	6011	11094	10163	15290	14552	14014	12300

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 5. Liczba bezrobotnych, którzy otrzymali z powiatowych urzędów pracy dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w osobach

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	11	0	0	0	1	77	90	138	174
dzierżoniowski	18	1	6	11	1	42	94	207	272
głogowski	22	14	12	17	21	109	75	132	157
górowski	7	7	2	3	5	24	42	54	60
jaworski	25	23	16	31	30	55	127	195	211
jeleniogórski g+z	15	5	16	35	30	170	190	290	439
kamiennogórski	10	5	11	16	8	35	53	91	181
kłodzki	74	20	12	30	22	210	238	281	274
legnicki g+z	44	10	2	38	12	145	161	243	320
lubański	13	0	12	27	14	43	61	68	84
lubiński	51	31	18	28	9	47	35	60	94
lwówecki	10	4	4	17	0	48	59	80	71
milicki	7	0	0	5	13	19	26	45	63
oleśnicki	22	28	34	47	6	85	65	158	157
oławski	26	11	15	24	20	69	64	106	101
polkowicki	13	6	2	4	1	39	28	55	144
strzeliński	8	5	5	12	0	18	37	64	94
średzki	2	1	0	0	4	26	41	68	88
świdnicki	25	3	14	21	53	159	203	300	273
trzebnicki	16	0	7	18	0	57	65	147	144
wałbrzyski	70	9	26	57	16	204	196	365	247
wołowski	9	3	4	11	13	30	32	54	61
wrocławski g+z	12	8	22	33	35	130	292	296	167
ząbkowicki	17	10	7	24	20	75	102	95	150
zgorzelecki	0	1	21	26	6	106	125	105	133
złotoryjski	22	0	2	3	0	51	64	83	93
OGÓLEM	549	205	270	538	340	2370	2565	3780	4252

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 6. Liczba bezrobotnych zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w osobach

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0	0	0	0	0	67	78	137	100
dzierżoniowski	1	0	1	8	7	25	60	186	264
głogowski	2	3	1	17	4	18	73	125	177
górowski	2	2	2	2	0	12	26	45	32
jaworski	18	3	1	55	14	58	70	158	152
jeleniogórski g+z	1	0	18	27	0	120	100	277	388
kamiennogórski	0	0	0	5	0	32	40	55	173
kłodzki	21	0	0	0	0	13	39	125	100
legnicki g+z	1	0	4	7	6	54	155	392	351
lubański	0	0	0	4	8	35	59	74	115

lubiński	18	13	0	8	1	27	10	80	86
lwówecki	11	0	9	11	1	32	50	99	79
milicki	0	0	0	0	0	0	6	3	18
oleśnicki	12	9	15	15	0	30	15	23	48
oławski	0	0	0	0	0	1	8	5	42
polkowicki	0	0	0	1	1	41	20	88	90
strzeliński	0	0	0	4	0	2	0	14	0
średzki	0	0	0	0	0	0	0	5	5
świdnicki	2	0	1	13	25	119	189	270	236
trzebnicki	0	0	0	0	0	24	20	45	27
wałbrzyski	2	7	7	41	20	140	150	340	283
wolowski	0	0	1	0	1	1	17	14	37
wrocławski g+z	0	0	0	6	0	49	93	126	80
ząbkowicki	2	6	0	34	3	3	12	57	54
zgorzelecki	0	0	0	4	1	71	105	133	150
zlotoryjski	4	0	2	3	0	19	45	86	74
OGÓLEM	97	43	62	255	92	1147	1440	2962	3161

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 7. Wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na szkolenia w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w tys. zł

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	271,82	97,8	102,7	206,7	128,8	180,8	345,5	786,5	794,8
dzierżoniowski	170,33	12,2	7,8	195,7	228,9	1058,4	1240,1	1892,1	1465
głogowski	228,8	58,4	77,8	195,7	360,5	474,2	496,4	974,2	719,2
górowski	252,74	66,4	102,7	162,1	125,8	223,3	356,4	1185,6	810
jaworski	70,48	36,6	41,8	153,7	193,9	339,2	257,8	311	375,1
jeleniogórski g+z	283,02	229	108,5	741	427,3	1158,4	999,1	1646,5	1412,1
kamiennogórski	84,88	121,8	139,4	137	372,7	484,3	446,3	464,1	388,4
kłodzki	548,92	148,8	74,6	421	743	710	949,4	2019,4	1488,1
legnicki g+z	342,59	152,7	111,4	202,2	827,3	1617,5	1505,1	3669,9	1743,1
lubański	168,45	147,1	95,2	170,1	322	314,8	406,1	659,6	441,6
lubiński	305,92	168,1	241,8	370,1	311,2	319	223,6	624,3	582
lwówecki	224,1	168,5	73,3	156,8	142,6	164,9	131,6	225,4	338,1
milicki	112,32	44,9	70,1	68,7	93,2	240,5	276,7	245,3	166,7
oleśnicki	322	162,4	279,8	128,6	431,4	347,8	457,6	356,2	429,8
oławski	458,83	105,3	145,7	360,9	352,2	490,4	483,2	1262,3	390
polkowicki	108,44	35,6	22,9	132,1	258,6	314,9	121,9	214,2	216
strzeliński	109,5	21,1	114,2	112,1	171	294,1	337,2	235,5	606,9
średzki	223,97	62,7	94,2	213	177,9	267,3	420,3	422,5	326,6
świdnicki	471,48	372,6	432,9	913	675,7	513,6	933,6	1145,5	1362,6
trzebnicki	208,39	25,1	230,2	533,1	386,2	321	539,5	959,7	650,7
wałbrzyski	241,38	116	627,5	868,2	752,8	876,9	989,7	933,7	646
wolowski	152,77	89,9	100,5	142,2	88	100,7	204	476,8	284,2
wrocławski g+z	1169,5	793,5	1186,5	2894,9	3295,8	7342,81	7091,8	10336,1	11863,9
ząbkowicki	74,21	103,6	110,6	95,4	222,3	500,1	372,7	617,8	705,7
zgorzelecki	136,78	40,9	167,6	227,1	246,5	423,2	325,6	699	339,8

złotoryjski	224,53	81,5	174,4	467,4	421,2	432,5	297,4	401	292,4
OGÓLEM	6966,1	3462,5	4934,1	10268,8	11756,8	23152	20208,6	32764,2	28838,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 8. Wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na prace interwencyjne w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w tys. zł

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	486,09	855,9	231,4	483,6	484,3	492	542,1	232,6	196,6
dzierżoniowski	1160,87	624,1	319,1	920	552,2	431,7	552	397,2	313,2
głogowski	324,54	192,7	295,5	772,2	508,6	269,5	228	247,2	317,7
górowski	47,97	146,1	63,8	224,3	174,7	246,4	428,7	388	333,7
jaworski	447,2	675,5	321,4	735	561,5	321,2	282,7	321,5	455,8
jeleniogórski g+z	715,18	599,3	232,4	270	627,6	446,1	194,8	227,4	145,2
kamiennogórski	625,57	734,8	119	276	351,5	392,8	565,8	417,9	273,3
kłodzki	1701,48	593,2	1076,9	1133	1267,6	1410,3	1197,9	817,7	606,6
legnicki g+z	642,83	573,7	781,8	1294	1365,7	1684,2	1662,3	1727,4	1550,6
lubański	240,42	336,8	274,9	553,5	471,8	346,3	403,5	140,8	116,8
lubiński	568,74	465,2	210,8	534,2	624	301,8	217,1	260,3	297,2
lwówecki	508,6	364,1	168,7	574,8	476,4	352	296,2	211,8	275,1
milicki	165,65	61,1	102,6	344,1	225,5	216,7	164,5	87,9	55,7
oleśnicki	443,7	337,7	138,1	519	514,2	421,3	698,7	554,1	568,2
oławski	514,1	494,3	225,5	718	629,3	396,9	241,7	322,4	164,6
polkowicki	572,67	514,3	263,3	722,9	665,4	462,9	307,3	312,1	325,4
strzeliński	380,73	276,7	202,8	669,6	710,7	577,9	819,4	420,8	714,3
średzki	183,02	174,8	118,6	250,7	303,3	239,7	152,5	120,8	123,1
świdnicki	1006,8	858,8	529,8	1287	1539,7	1610,5	1065,4	850,5	356,4
trzebnicki	268,27	239	301,6	633,9	611,6	387,5	499,8	486,8	561,2
wałbrzyski	1342,38	2179,4	546,5	1314,8	1648,2	749,1	1089	644,1	455,5
wołowski	151,03	142,9	117,4	1401,1	101,3	15,4	27,4	17,1	9
wrocławski g+z	656,84	349	265,5	631	1182,3	956,2	1581,6	1539	1131,4
ząbkowicki	206,3	234	280,8	268,8	704,7	634,5	528,4	363,6	290,2
zgorzelecki	235,46	254,9	270,1	658,8	391,4	154,2	477,4	268,6	148,3
złotoryjski	697,52	451	164,4	934,3	653,2	410,1	486,3	488,1	230,7
OGÓLEM	14293,96	12729,3	7622,7	18124,6	17346,7	15960,2	14710,5	11865,7	10015,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 9. Wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na roboty publiczne w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w tys. zł

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	376,45	148,8	133,7	233,5	277	266,4	122,9	0	0
dzierżoniowski	356,22	548,4	618,1	763,8	690,1	1033,9	1081,2	793,6	1166,1
głogowski	258,23	279,8	246,3	529,6	309,9	395,1	59,6	267,2	329,2
górowski	161	149,4	218,5	975,6	458	227,8	0	455,8	442,5
jaworski	672,29	390,5	273	392	282,7	228,2	52	0	0
jeleniogórski g+z	648,95	743,8	400,1	395	1315,8	1349,2	1303	1346,1	1651,1
kamiennogórski	276,59	352,7	251,9	384	597,6	467,5	442,3	491,1	320,7

kłodzki	2398,31	2173,3	1584,9	2387,4	2918,4	2563,1	2442,9	3136,8	3413
legnicki g+z	1458,96	966,1	767,5	1996,9	1296,8	1523,2	83,4	0	1236,9
lubański	244,75	88,1	173,6	683,8	383	164,2	33,8	350	406
lubiński	318,99	321,3	302,7	377,4	403,1	451,5	0	0	0
lwówecki	137,19	81,3	97,5	276,7	266,5	250,5	332,3	289,7	189,9
milicki	80,69	46,5	56	326,7	149,1	62,5	9,1	0	0
oleśnicki	616,05	519,1	394,6	456	623,6	455,6	0	0	0
oławski	86,56	156,8	113,9	150,9	167,1	174,8	135	131,7	156,4
polkowicki	490,1	356,7	292	690,9	643,9	487	35	5,2	0
strzeliński	281,22	86,6	108,8	267,1	301,6	489,8	21,7	0	546,6
średzki	126,46	80,8	93,3	617,9	658	749,6	567,2	683,5	283,3
świdnicki	1279,42	880,2	577,8	1380	1257,9	2993,8	1695,7	1412,5	2027,6
trzebnicki	104,53	69,6	81,4	498,1	139	204,2	19,1	3	0
wałbrzyski	1519,15	890,9	1102	2441,2	4303,3	3486,5	2524,3	1559,3	1299,9
wołowski	171,65	135,6	161,3	314,3	258,7	323,3	214,4	536,3	426,4
wrocławski g+z	289,63	407,2	360,7	1136,2	803,9	771,9	109,8	0	23,2
ząbkowicki	1021	565,3	353,7	1121,7	1617,4	1477,8	556,4	416,5	1046,3
zgorzelecki	119,32	112,3	112	353,2	142,3	70	0	0	0
złotoryjski	335,85	437	261,7	360,7	355,1	349,5	0	0	327,4
OGÓLEM	13829,6	10988,1	9137	19510,6	20619,8	24361,4	11841,1	11878,3	15292,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 10. Wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na staże w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w tys. zł

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	1058,35	417,2	984,2	2852,1	1826	1695,8	2112,9	2151,3	3028,5
dzierżoniowski	647,47	685,4	1312,8	2404,5	3110	2830,8	3424,9	2766,4	3560,2
głogowski	201,93	210,3	367,8	1201,8	1744	1616,5	2053,4	2201,3	2575,9
górowski	259,46	215,1	336,5	381,3	526,6	859,2	1025,8	967	1278,1
jaworski	151,72	128	348,6	708	1596,8	1428,5	1725,7	1817	2439,3
jeleniogórski g+z	855,28	532,3	572,1	1439	1278,8	1586,2	1587,7	1258,5	1397,6
kamiennogórski	250,9	60,6	183,6	621	766,9	644,4	708,9	875,8	840
kłodzki	2567,94	1114	1464,5	2426	4597,8	5531,6	4859,8	5895,6	7287,8
legnicki g+z	512,88	343,2	733,7	2293,3	3331,2	3014,3	3342,9	4235,1	4888,3
lubański	391,62	311,8	306,5	673,2	1208,4	1492,5	1519	1646,7	1941,4
lubiński	1338,79	635	252,2	2011,5	2657,4	1860,2	2215,9	2300,4	2327,7
lwówecki	614,35	277,2	261,7	449,2	792,6	1457,3	1218,2	1272,8	2005
milicki	169,86	174,8	385,5	478,3	609,7	739,1	878,8	956,1	1425,6
oleśnicki	353,85	431,9	533,2	988,1	1200,5	2136,2	2329,5	1780,3	2409,6
oławski	718,81	283,4	540,8	1726,8	1818,5	1974,7	2130	2836,2	2032
polkowicki	532,27	236,9	516,4	1181,2	1560,7	1480	2146,3	2164,4	2025,7
strzeliński	305,74	238,8	303,6	825,9	1010,6	922,9	1099,6	1621,5	2100,3
średzki	466,42	253,8	439,3	1056,6	943	1081,6	966	1043,9	1103,2
świdnicki	864,58	490,1	1063,9	1281	2568,8	1909,9	2305,8	2467	3745,9
trzebnicki	224,9	157,4	223,6	879,9	1454,2	1688,1	1982,6	1873,1	2652,1
wałbrzyski	788,06	334,6	778,2	2291,7	4780,9	4678,1	5334,8	5734,5	7002,9

wołowski	848,08	357,1	508	1161,7	942,8	815,5	892,2	1065,1	1349,6
wrocławski g+z	1040,24	420,8	738,7	2747	3114	6147,1	6412,3	4696,9	5422,7
ząbkowicki	741	329	677,9	1699	1685,9	1778,8	2087,5	2242,6	2977,4
zgorzelecki	696	548,6	510,8	1290,7	1575,3	1974,7	2114,5	2653,9	2608,9
złotoryjski	443,22	325,4	549,1	1751,1	1575,6	1082	1229,7	1912,3	2456,8
OGÓLEM	17043,7	9512,7	14893,2	36819,9	48277	59879,9	57704,7	60435,7	72882,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 11. Wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w tys. zł

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	190	0	0	0	30	756,4	942,3	1680,7	2099,8
dzierżoniowski	283	19,5	104	255,7	109,4	455	1092,4	2944,5	4202,2
głogowski	404	242,9	240,7	322,3	266,9	923,6	805,1	1621,5	1997,7
górowski	40,5	52	15	21	50	214,7	356,9	619,6	721
jaworski	368,5	396,5	218,5	685	355,5	634,5	1319,1	2312,4	2786,3
jeleniogórski g+z	456	94	260,8	90	270,9	1914,5	2332,1	3667,8	6305
kamiennogórski	151	104	124	218	109	339,7	585,3	1037,8	1929
kłodzki	2288,9	550,3	377	234	238,5	2361,7	2632,5	3694,7	4654,5
legnicki g+z	801	149	15	617	202	1433,4	1458,4	3008,7	3945
lubański	164,7	0	186,8	467	166	470,7	564,7	841,6	1000,2
lubiński	390	223	137	229	16161	346,2	200	553,7	995,4
lwówecki	183	60	67,4	290,2	0	535,6	651,2	870,2	1010
milicki	57	0	0	155	159,7	212,4	284,7	555,1	918
oleśnicki	309	345,5	490,5	790	71	804	694	1847,3	1857,9
oławski	212,5	97	142	254	209	611	649	1352	2273,7
polkowicki	141	92	30	60,5	20	430,7	337	1481,6	2261,3
strzeliński	120	55	80	220	0	193	407	1522,7	1183
średzki	10	5	0	0	29	239,7	418	779,7	823,2
świdnicki	603,9	114,5	315,4	245	795,2	1870,8	2438,4	4072,1	4595,4
trzebnicki	143,4	0	78,5	267,5	0	774,6	712,3	1883	1905,9
wałbrzyski	1870,1	731,2	761,4	1470,9	496	2504,7	2310,9	4565,6	3914
wołowski	110,3	0	65	208,3	129	314,5	379,4	587,6	740,7
wrocławski g+z	214	183,2	498,3	750	460,2	1473,3	3173,7	3051,4	1987,8
ząbkowicki	236	190	122	485	218,1	807,1	1129,9	1351,7	2312,1
zgorzelecki	30	0	208	430,3	151	1236,2	1256,3	1540,6	1665
złotoryjski	202,2	0	22,5	165	0	530,3	550,7	1002,5	1263,8
OGÓLEM	9980	3704,6	4559,8	8930,7	20697,4	25644,4	27681,3	48446,1	59347,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Tabela 12. Wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na wyposażenie i doposażenie stanowiska pracy w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w tys. zł

Powiat	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bolesławiecki	0	0	0	0	0	347	327	841,6	749,7
dzierzoniowski	20	0	20	234	109,4	233,6	601,3	2265,9	2901
głogowski	38	75	25	398,3	90	82,4	583,1	1188,3	1414,7
górowski	11	15	30	20	0	74,4	240	243	189
jaworski	107	50	10	379	120,8	340,8	396,4	1294,8	918,7
jeleniogórski g+z	110	0	302	80	24,8	619,1	1075,7	2405,4	3966,8
kamiennogórski	180,7	181	175	218	90	124	256	478,1	620,8
kłodzki	616,6	2,4	0	0	0	539,9	952,4	2850,3	1414,6
legnicki g+z	20	0	0	182	117,4	324,5	1216,5	3254,9	2282,2
lubański	0	0	0	240	191,4	110,6	409,1	722,2	809
lubiński	306	60,8	50	88	61	157	46	734,8	797,9
lwówecki	227	0	80	613	30	527,7	451	1055,6	626,8
milicki	0	0	0	0	0	0	33,2	83,8	226,1
oleśnicki	208	136,9	314	159	0	188,6	100	300	499,8
oławski	0	0	0	0	0	215	383	578,7	387,4
polkowicki	0	0	0	15	20	318	197	755,9	1062,1
strzeliński	0	0	0	125	0	13,8	0	583,4	0
średzki	0	0	0	0	0	0	0	72,2	66,9
świdnicki	54,8	0	40	190	199,2	534,6	1154,9	1826	2087,6
trzebnicki	0	0	0	0	0	161,8	174,6	552,9	343,5
wałbrzyski	74	275	360,5	1449,7	730	775,1	1167,5	2466,3	1931,3
wołowski	0	0	26	0	10	134,9	262,2	202,6	300,6
wrocławski g+z	0	0	0	240	0	316,7	721,1	1186,3	954
ząbkowicki	96	60	0	358	47,1	91,3	223,9	677,2	788,8
zgorzelecki	0	0	0	138	9	407,4	786,1	1003,8	907,1
złotoryjski	51	0	30	158,2	0	210,2	442,2	736	474,5
OGÓLEM	2120,1	856,1	1462,5	5285,2	1850,1	7843,7	12200,2	28360	26720,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

ZAŁĄCZNIK VI

Dane dotyczące liczby bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy skierowanych do wybranych programów aktywnej polityki rynku pracy oraz nakłady na wybrane programy wraz z wybranymi parametrami statystycznymi: średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, współczynnik zmienności oraz przedziałem typowych wartości (średnia +/- odchylenie standardowe) w latach 2000-2008

BEZROBOTNI OBJĘCI SZKOLENIAMI w os.	I
BEZROBOTNI OBJĘCI PRACAMI INTERWENCYJNYMI w os.	II
BEZROBOTNI OBJĘCI ROBOTAMI PUBLICZNYMI w os.	III
BEZROBOTNI OBJĘCI STAŻEM w os.	IV
BEZROBOTNI PODEJMUJĄCY DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ, NA, KTÓRĄ OTRZYMALI DOTACJĘ Z PUP w os.	V
BEZROBOTNI ZATRUDNIENI W RAMACH WYPOSAŻENIA I DOPOSAŻENIA STANOWISKA PRACY (REFUNDACJA KOSZTÓW ZATUDNIENIA I POŻYCZKI NA DODATKOWE MIEJSCA PRACY 2000-2004) w os.	VI
WYDATKI FUNDUSZU PRACY NA SZKOLENIA w tys. zł	VII
WYDATKI FUNDUSZU PRACY NA PRACE INTERWENCYJNE w tys. zł	VIII
WYDATKI FUNDUSZU PRACY NA ROBOTY PUBLICZNE w tys. zł	IX
WYDATKI FUNDUSZU PRACY NA STAŻ w tys. zł	X
WYDATKI FUNDUSZU PRACY NA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ w tys. zł	XI
WYDATKI FUNDUSZU PRACY NA WYPOSAŻENIE I DOPOSAŻENIE STANOWISKA PRACY (REFUNDACJA KOSZTÓW ZATRUDNIENIA I POŻYCZKI NA DODATKOWE MIEJSCA PRACY 2000-2004) w tys. zł	XII
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY ZAKOŃCZYLI UDZIAŁ W SZKOLENIACH w os.	XIII
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY ZAKOŃCZYLI UDZIAŁ W PRACACH INTERWENCYJNYCH w os., lata 2005-2008	XIV
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY ZAKOŃCZYLI UDZIAŁ W ROBOTACH PUBLICZNYCH w os., lata 2005-2008	XV
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY ZAKOŃCZYLI UDZIAŁ W STAŻU w os. lata 2005-2008,	XVI
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY PODJĘLI PRACĘ PO ZAKOŃCZENIU UDZIAŁU W SZKOLENIACH w os.	XVII
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY PODJĘLI PRACĘ PO ZAKOŃCZENIU UDZIAŁU W PRACACH INTERWENCYJNYCH w os., lata 2005-2008	XVIII
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY PODJĘLI PRACĘ PO ZAKOŃCZENIU UDZIAŁU W ROBOTACH PUBLICZNYCH w os., lata 2005-2008	XIX
LICZBA UCZESTNIKÓW, KTÓRZY PODJĘLI PRACĘ PO ZAKOŃCZENIU UDZIAŁU W STAŻU w os., lata 2005-2008	XX

2000

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	349	481	95	286	11	0	271,821	486,094	376,451	1058,349	190,000	0	503				181			
dzierzoniowski	183	237	69	87	18	1	170,333	1160,870	356,218	647,470	283,000	20,000	166				108			
głogowski	286	203	106	78	22	2	228,800	324,543	258,227	201,933	404,000	38,000	288				127			
górowski	105	108	95	90	7	2	252,738	47,975	161,000	259,463	40,500	11,000	110				60			
jaworski	186	370	188	33	25	18	70,484	447,200	672,285	151,718	368,500	107,000	119				44			
jeleniogórski g+z	270	407	227	190	15	1	283,022	715,185	648,955	855,284	456,000	110,000	456				128			
kamiennogórski	95	235	100	37	10	0	84,881	625,566	276,585	250,902	151,000	180,700	106				55			
kłodzki	570	778	1112	517	74	21	548,917	1701,477	2398,306	2567,941	2288,900	616,600	627				72			
legnicki g+z	304	430	361	114	44	1	342,587	642,828	1458,958	512,878	801,000	20,000	315				271			
lubański	198	218	92	88	13	0	168,452	240,421	244,747	391,618	164,700	0	201				59			
lubiński	375	363	142	409	51	18	305,918	568,736	318,989	1338,794	390,000	306,000	420				169			
lwówecki	169	260	36	172	10	11	224,099	508,597	137,185	614,350	183,000	227,000	178				74			
milicki	131	141	33	50	7	0	112,316	165,655	80,692	169,861	57,000	0	111				48			
oleśnicki	320	224	127	107	22	12	321,995	443,701	616,050	353,853	309,000	208,000	361				145			
oławski	223	321	160	197	26	0	458,825	514,096	86,564	718,809	212,500	0	159				85			
polkowicki	145	460	91	151	13	0	108,439	572,670	490,097	532,270	141,000	0	141				94			
strzeliński	106	145	70	75	8	0	109,496	380,733	281,225	305,741	120,000	0	106				50			
średzki	233	126	36	185	2	0	223,970	183,024	126,456	466,418	10,000	0	271				107			
świdnicki	763	585	313	230	25	2	471,482	1006,801	1279,421	864,579	603,900	54,800	762				249			
trzebnicki	191	199	66	56	16	0	208,390	268,272	104,533	224,897	143,400	0	216				139			
wałbrzyski	42	516	525	106	70	2	241,378	1342,376	1519,148	788,058	1870,100	74,000	474				196			
wołowski	316	125	108	278	9	0	152,767	151,032	171,652	848,084	110,300	0	95				36			
wrocławski g+z	3112	282	95	330	12	0	1169,463	656,840	289,625	1040,237	214,000	0	2854				817			
ząbkowicki	305	139	242	151	17	2	74,207	206,304	1021,000	741,000	236,000	96,000	255				185			
zgorzelecki	187	223	67	224	0	0	136,781	235,463	119,318	695,998	30,000	0	171				33			
złotoryjski	204	462	59	160	22	4	224,527	697,521	335,855	443,224	202,200	51,000	224				112			
średnia	360,31	309,15	177,50	169,27	21,12	3,73	267,93	549,77	531,91	655,53	383,85	81,54	372,65				140,15			
odchyl. standardowe	581,21	167,04	221,90	118,24	18,81	6,42	221,47	390,16	565,08	497,52	533,91	137,78	535,25				152,40			
wsp. zmienności	1,61	0,54	1,25	0,70	0,89	1,72	0,83	0,71	1,06	0,76	1,39	1,69	1,44				1,09			
średnia + odch.stand.	941,52	476,20	399,40	287,50	39,92	10,15	489,39	939,92	1096,99	1153,05	917,75	219,33	907,91				292,55			
średnia – odch.stand.	-220,91	142,11	-44,40	51,03	2,31	-2,69	46,46	159,61	-33,18	158,00	-150,06	-56,24	-162,60				-12,25			

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2001

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	47	32	43	62	0	0	97,800	855,900	148,800	417,200	0	0	71				30			
dzierzoniowski	11	160	88	101	1	0	12,200	624,100	548,400	685,400	19,500	0	16				1			
głogowski	128	142	42	51	14	3	58,400	192,700	279,800	210,300	242,900	75,000	120				43			
górowski	49	26	49	87	7	2	66,400	146,100	149,400	215,100	52,000	15,000	43				10			
jaworski	32	153	63	34	23	3	36,600	675,500	390,500	128,000	396,500	50,000	39				27			
jeleniogórski g+z	282	244	346	158	5	0	229,000	599,300	743,800	532,300	94,000	0,000	321				142			
kamiennogórski	60	58	103	20	5	0	121,800	734,800	352,700	60,600	104,000	181,000	62				28			
kłodzki	22	48	409	21	20	0	148,800	593,200	2173,300	1114,000	550,300	2,400	67				18			
legnicki g+z	107	221	91	70	10	0	152,700	573,700	966,100	343,200	149,000	0	120				63			
lubański	75	1	32	68	0	0	147,100	336,800	88,100	311,800	0	0	86				22			
lubiński	338	272	38	71	31	13	168,100	465,200	321,300	635,000	223,000	60,800	350				187			
lwówecki	36	103	24	61	4	0	168,500	364,100	81,300	277,200	60,000	0	46				28			
milicki	42	51	27	34	0	0	44,900	61,100	46,500	174,800	0	0	48				28			
oleśnicki	125	174	101	106	28	9	162,400	337,700	519,100	431,900	345,500	136,900	145				61			
oławski	36	28	13	11	11	0	105,300	494,300	156,800	283,400	97,000	0	33				15			
polkowicki	29	81	63	243	6	0	35,600	514,300	356,700	236,900	92,000	0	25				22			
strzeliński	10	65	12	28	5	0	21,100	276,700	86,600	238,800	55,000	0	12				0			
średzki	44	15	14	87	1	0	62,700	174,800	80,800	253,800	5,000	0	44				24			
świdnicki	38	304	202	96	3	0	372,600	858,800	880,200	490,100	114,500	0	263				90			
trzebnicki	42	81	13	13	0	0	25,100	239,000	69,600	157,400	0	0	44				22			
wałbrzyski	172	147	413	61	9	7	116,000	2179,400	890,900	334,600	731,200	275,000	202				79			
wołowski	109	85	52	93	3	0	89,900	142,900	135,600	357,100	0	0	122				69			
wrocławski g+z	960	58	34	82	8	0	793,500	349,000	407,200	420,800	183,200	0	274				55			
ząbkowicki	251	185	134	135	10	6	103,600	234,000	565,300	329,000	190,000	60,000	270				143			
zgorzelecki	77	60	21	107	1	0	40,900	254,900	112,300	548,600	0	0	83				13			
złotoryjski	57	73	107	42	0	0	81,500	451,000	437,000	325,400	0	0	62				29			
średnia	122,27	110,27	97,46	74,69	7,88	1,65	133,17	489,59	422,62	365,87	142,48	32,93	114,15				48,04			
odchyl. standardowe	190,75	83,04	116,68	50,69	8,76	3,38	155,38	409,43	451,76	215,86	184,08	67,70	100,93				46,87			
wsp. zmienności	1,56	0,75	1,20	0,68	1,11	2,04	1,17	0,84	1,07	0,59	1,29	2,06	0,88				0,98			
średnia + odch.stand.	313,02	193,30	214,14	125,38	16,64	5,04	288,56	899,02	874,38	581,74	326,57	100,63	215,08				94,91			
średnia – odch.stand.	-68,49	27,23	-19,22	24,00	-0,87	-1,73	-22,21	80,16	-29,14	150,01	-41,60	-34,78	13,22				1,17			

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2002

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	160	135	30	513	0	0	102,700	231,400	133,700	984,200	0	0	190				27			
dzierzoniowski	14	77	91	384	6	1	7,800	319,100	618,100	1312,800	104,000	20,000	5				3			
głogowski	77	131	37	156	12	1	77,800	295,500	246,300	367,800	240,700	25,000	79				34			
górowski	72	21	96	131	2	2	102,700	63,800	218,500	336,500	15,000	30,000	39				14			
jaworski	76	185	59	111	16	1	41,800	321,400	273,000	348,600	218,500	10,000	74				42			
jeleniogórski g+z	293	144	247	220	16	18	108,500	232,400	400,100	572,100	260,800	302,000	296				67			
kamiennogórski	140	83	139	109	11	0	139,400	119,000	251,900	183,600	124,000	175,000	130				24			
kłodzki	92	78	537	437	12	0	74,600	1076,900	1584,900	1464,500	377,000	0	103				32			
legnicki g+z	164	224	212	363	2	4	111,400	781,800	767,500	733,700	15,000	0	180				62			
lubański	120	244	96	137	12	0	95,200	274,900	173,600	306,500	186,800	0	129				38			
lubiński	545	74	44	399	18	0	241,800	210,800	302,700	252,200	137,000	50,000	335				65			
lwówecki	64	97	38	117	4	9	73,300	168,700	97,500	261,700	67,400	80,000	67				12			
milicki	73	38	26	77	0	0	70,100	102,600	56,000	385,500	0	0	72				26			
oleśnicki	325	85	102	169	34	15	279,800	138,100	394,600	533,200	490,500	314,000	324				60			
oławski	107	153	13	207	15	0	145,700	225,500	113,900	540,800	142,000	0	78				37			
polkowicki	129	214	77	356	2	0	22,900	263,300	292,000	516,400	30,000	0	97				25			
strzeliński	85	104	25	104	5	0	114,200	202,800	108,800	303,600	80,000	0	66				14			
średzki	177	96	20	173	0	0	94,200	118,600	93,300	439,300	0	0	178				72			
świdnicki	612	337	189	348	14	1	432,900	529,800	577,800	1063,900	315,400	40,000	558				40			
trzebnicki	285	183	15	75	7	0	230,200	301,600	81,400	223,600	78,500	0	290				58			
wałbrzyski	1646	283	1019	186	26	7	627,500	546,500	1102,000	778,200	761,400	360,500	1503				315			
wołowski	166	71	55	198	4	1	100,500	117,400	161,300	508,000	65,000	26,000	105				42			
wrocławski g+z	3798	110	58	343	22	0	1186,500	265,500	360,700	738,700	498,300	0	1660				344			
ząbkowicki	194	371	217	209	7	0	110,600	280,800	353,700	677,900	122,000	0	173				25			
zgorzelecki	128	192	27	216	21	0	167,600	270,100	112,000	510,800	208,000	0	136				26			
złotoryjski	126	172	58	273	2	2	174,400	164,400	261,700	549,100	22,500	30,000	133				37			
średnia	371,85	150,08	135,65	231,19	10,38	2,38	189,77	293,18	351,42	572,82	175,38	56,25	269,23				59,27			
odchyl. standardowe	768,61	88,31	211,77	122,85	8,88	4,73	242,02	222,82	347,70	328,12	186,07	106,25	404,70				81,70			
wsp. zmienności	2,07	0,59	1,56	0,53	0,85	1,99	1,28	0,76	0,99	0,57	1,06	1,89	1,50				1,38			
średnia + odch.stand.	1140,45	238,39	347,42	354,04	19,26	7,12	431,79	516,00	699,13	900,94	361,45	162,50	673,93				140,97			
średnia – odch.stand.	-396,76	61,77	-76,11	108,34	1,51	-2,35	-52,25	70,36	3,72	244,69	-10,70	-50,00	-135,47				-22,43			

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2003

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	378	276	49	736	0	0	206,700	483,600	233,500	2852,100	0	0	421				154			
dzierżoniowski	229	501	99	724	11	8	195,700	920,000	763,800	2404,500	255,700	234,000	215				58			
głogowski	339	360	110	378	17	17	195,700	772,200	529,600	1201,800	322,300	398,300	339				74			
górowski	169	81	305	147	3	2	162,100	224,300	975,600	381,300	21,000	20,000	176				60			
jaworski	211	399	79	233	31	55	153,700	735,000	392,000	708,000	685,000	379,000	208				65			
jeleniogórski g+z	757	388	421	470	35	27	741,000	270,000	395,000	1439,000	90,000	80,000	788				160			
kamiennogórski	385	254	220	140	16	5	137,000	276,000	384,000	621,000	218,000	218,000	365				124			
kłodzki	680	520	1161	689	30	0	421,000	1133,000	2387,400	2426,000	234,000	0	637				265			
legnicki g+z	231	610	478	637	38	7	202,200	1294,000	1996,900	2293,300	617,000	182,000	109				75			
lubański	203	308	202	206	27	4	170,100	553,500	683,800	673,200	467,000	240,000	201				64			
lubiński	558	412	58	716	28	8	370,100	534,200	377,400	2011,500	229,000	88,000	320				221			
lwówecki	160	260	73	143	17	11	156,800	574,800	276,700	449,200	290,200	613,000	154				50			
milicki	90	144	87	118	5	0	68,700	344,100	326,700	478,300	155,000	0	91				26			
oleśnicki	445	370	230	251	47	15	128,600	519,000	456,000	988,100	790,000	159,000	447				154			
oławski	432	407	29	527	24	0	360,900	718,000	150,900	1726,800	254,000	0	432				159			
polkowicki	270	465	180	389	4	1	132,100	722,900	690,900	1181,200	60,500	15,000	270				148			
strzeliński	95	281	53	233	12	4	112,100	669,600	267,100	825,900	220,000	125,000	142				45			
średzki	279	129	150	312	0	0	213,000	250,700	617,900	1056,600	0	0	266				87			
świdnicki	547	853	342	601	21	13	913,000	1287,000	1380,000	1281,000	245,000	190,000	575				129			
trzebnicki	841	332	86	300	18	0	533,100	633,900	498,100	879,900	267,500	0,000	629				187			
wałbrzyski	1021	647	1993	535	57	41	868,200	1314,800	2441,200	2291,700	1470,900	1449,700	764				217			
wołowski	164	80	119	377	11	0	142,200	1401,100	314,300	1161,700	208,300	0	108				81			
wrocławski g+z	5293	370	251	1001	33	6	2894,900	631,000	1136,200	2747,000	750,000	240,000	2564				874			
ząbkowicki	256	210	961	478	24	29	95,400	268,800	1121,700	1699,000	485,000	358,000	294				163			
zgorzelecki	262	289	41	351	26	4	227,100	658,800	353,200	1290,700	430,300	138,000	261				47			
złotoryjski	204	263	74	402	3	3	467,400	934,300	360,700	1751,100	165,000	158,200	277				150			
średnia	557,65	354,19	301,96	426,69	20,69	10,00	394,95	697,10	750,41	1416,15	343,49	203,28	425,12				147,58			
odchyl. standardowe	994,65	176,88	439,44	228,03	14,60	13,83	561,01	353,62	643,21	741,05	318,15	297,99	479,07				160,99			
wsp. zmienności	1,78	0,50	1,46	0,53	0,71	1,38	1,42	0,51	0,86	0,52	0,93	1,47	1,13				1,09			
średnia + odch.stand.	1552,30	531,08	741,40	654,72	35,29	23,83	955,96	1050,72	1393,62	2157,20	661,64	501,27	904,19				308,57			
średnia – odch.stand.	-436,99	177,31	-137,48	198,66	6,09	-3,83	-166,05	343,48	107,20	675,10	25,34	-94,71	-53,95				-13,42			

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2004

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	280	161	46	530	1	0	128,800	484,300	277,000	1826,000	30,000	0	312				118			
dzierzoniowski	172	295	155	362	1	7	228,900	552,200	690,100	3110,000	109,400	109,400	166				12			
głogowski	357	242	49	637	21	4	360,500	508,600	309,900	1744,000	266,900	90,000	403				146			
górowski	157	67	137	156	5	0	125,800	174,700	458,000	526,600	50,000	0	197				61			
jaworski	232	241	51	534	30	14	193,900	561,500	282,700	1596,800	355,500	120,800	297				102			
jeleniogórski g+z	633	278	329	586	30	0	427,300	627,600	1315,800	1278,800	270,900	24,800	788				249			
kamiennogórski	604	194	159	212	8	0	372,700	351,500	597,600	766,900	109,000	90,000	704				172			
kłodzki	807	506	764	391	22	0	743,000	1267,600	2918,400	4597,800	238,500	0	1153				348			
legnicki g+z	1553	440	349	510	12	6	827,300	1365,700	1296,800	3331,200	202,000	117,400	1575				191			
lubański	463	227	123	144	14	8	322,000	471,800	383,000	1208,400	166,000	191,400	492				77			
lubiński	468	259	54	604	9	1	311,200	624,000	403,100	2657,400	1616,000	61,000	449				135			
lwówecki	152	150	71	340	0	1	142,600	476,400	266,500	792,600	0	30,000	207				69			
milicki	258	92	40	106	13	0	93,200	225,500	149,100	609,700	159,700	0	356				52			
oleśnicki	398	148	112	150	6	0	431,400	514,200	623,600	1200,500	71,000	0	467				142			
oławski	235	216	26	307	20	0	352,200	629,300	167,100	1818,500	209,000	0	266				124			
polkowicki	299	309	122	410	1	1	258,600	665,400	643,900	1560,700	20,000	20,000	315				206			
strzeliński	319	212	49	397	0	0	171,000	710,700	301,600	1010,600	0	0	443				115			
średzki	207	175	166	344	4	0	177,900	303,300	658,000	943,000	29,000	0	230				57			
świdnicki	969	755	405	322	53	25	675,700	1539,700	1257,900	2568,800	795,200	199,200	1577				425			
trzebnicki	342	207	21	164	0	0	386,200	611,600	139,000	1454,200	0,000	0,000	339				107			
wałbrzyski	750	408	1588	465	16	20	752,800	1648,200	4303,300	4780,900	496,000	730,000	907				276			
wołowski	108	59	99	305	13	1	88,000	101,300	258,700	942,800	129,000	10,000	110				72			
wrocławski g+z	4684	347	118	828	35	0	3295,800	1182,300	803,900	3114,000	460,200	0	3587				1402			
ząbkowicki	232	275	1108	226	20	3	222,300	704,700	1617,400	1685,900	218,100	47,100	320				151			
zgorzelecki	338	130	19	570	6	1	246,500	391,400	142,300	1575,300	151,000	9,000	362				81			
złotoryjski	272	341	67	563	0	0	421,200	653,200	355,100	1575,600	0	0	271				127			
średnia	588,04	259,00	239,50	390,88	13,08	3,54	452,18	667,18	793,07	1856,81	236,63	71,16	626,65				192,96			
odchyl. standardowe	892,96	149,10	370,01	184,12	13,13	6,56	616,17	404,76	942,89	1136,19	336,55	147,26	720,87				263,91			
wsp. zmienności	1,52	0,58	1,54	0,47	1,00	1,85	1,36	0,61	1,19	0,61	1,42	2,07	1,15				1,37			
średnia + odch.stand.	1481,00	408,10	609,51	575,00	26,20	10,09	1068,35	1071,94	1735,96	2993,00	573,19	218,42	1347,52				456,87			
średnia – odch.stand.	-304,93	109,90	-130,51	206,76	-0,05	-3,02	-163,98	262,42	-149,83	720,62	-99,92	-76,10	-94,22				-70,95			

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2005

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	277	208	72	587	77	67	180,8	492	266,4	1695,8	756,4	347	371	86	54	421	112	54	16	205
dzierzoniowski	813	209	180	680	42	25	1058,4	431,7	1033,9	2830,8	455	233,6	737	126	105	664	79	67	32	209
głogowski	453	150	62	538	109	18	474,2	269,5	395,1	1616,5	923,6	82,4	456	105	77	376	137	42	27	180
górowski	174	78	51	239	24	12	223,3	246,4	227,8	859,2	214,7	74,4	173	61	50	181	83	47	42	74
jaworski	319	148	39	433	55	58	339,2	321,2	228,2	1428,5	634,5	340,8	317	144	40	360	115	105	23	152
jeleniogórski g+z	1364	156	282	496	170	120	1158,4	446,1	1349,2	1586,2	1914,5	619,1	1287	160	287	194	331	93	78	193
kamiennogórski	507	141	113	123	35	32	484,3	392,8	467,5	644,4	339,7	124	516	102	88	149	208	63	12	100
kłodzki	726	377	467	997	210	13	710	1410,3	2563,1	5531,6	2361,7	539,9	811	413	409	952	176	272	93	571
legnicki g+z	2203	450	225	951	145	54	1617,5	1684,2	1523,2	3014,3	1433,4	324,5	2160	355	228	464	337	222	77	441
lubański	353	153	27	420	43	35	314,8	346,3	164,2	1492,5	470,7	110,6	337	127	41	326	85	65	14	188
lubiński	528	151	54	488	47	27	319	301,8	451,5	1860,2	346,2	157	551	168	53	788	186	113	25	246
lwówecki	204	106	49	304	48	32	164,9	352	250,5	1457,3	535,6	527,7	189	103	53	327	41	55	22	123
milicki	207	80	9	191	19	0	240,5	216,7	62,5	739,1	212,4	0	206	79	9	132	40	53	1	84
oleśnicki	390	153	69	486	85	30	347,8	421,3	455,6	2136,2	804	188,6	388	69	64	351	126	30	16	155
oławski	226	114	32	573	69	1	490,4	396,9	174,8	1974,7	611	215	226	82	30	396	51	55	4	83
polkowicki	196	220	89	455	39	41	314,9	462,9	487	1480	430,7	318	195	235	2	420	109	194	2	219
strzeliński	350	173	78	283	18	2	294,1	577,9	489,8	922,9	193	13,8	330	130	79	252	91	53	24	80
średzki	253	127	150	230	26	0	267,3	239,7	749,6	1081,6	239,7	0	192	205	120	122	113	96	81	96
świdnicki	655	533	672	502	159	119	513,6	1610,5	2993,8	1909,9	1870,8	534,6	479	614	663	485	212	268	151	331
trzebnicki	253	129	31	338	57	24	321	387,5	204,2	1688,1	774,6	161,8	250	294	33	366	93	95	10	193
wałbrzyski	1116	267	972	1031	204	140	876,9	749,1	3486,5	4678,1	2504,7	775,1	1194	131	937	456	352	57	124	289
wołowski	89	9	63	241	30	1	100,7	15,4	323,3	815,5	314,5	134,9	84	9	74	198	37	8	28	34
wrocławski g+z	2501	334	116	1536	130	49	7342,81	956,2	771,9	6147,1	1473,3	316,7	2483	302	111	1305	1085	248	51	595
ząbkowicki	359	212	631	434	75	3	500,1	634,5	1477,8	1778,8	807,1	91,3	326	152	639	259	44	43	262	54
zgorzelecki	509	73	13	439	106	71	423,2	154,2	70	1974,7	1236,2	407,4	494	33	16	193	145	26	6	153
złotoryjski	320	156	58	433	51	19	432,5	410,1	349,5	1082	530,3	210,2	320	133	47	287	0	51	6	80
średnia	590,19	188,73	177,08	516,46	79,73	38,19	750,41	535,66	808,34	2016,38	861,09	263,40	579,69	169,92	165,73	400,92	168,77	95,19	47,19	197,23
odchyl. standardowe	597,46	118,85	241,34	311,68	57,19	38,60	1388,27	425,21	918,38	1404,09	672,09	204,28	591,65	132,85	236,60	269,56	208,81	77,43	58,75	146,13
wsp. zmienności	1,01	0,63	1,36	0,60	0,72	1,01	1,85	0,79	1,14	0,70	0,78	0,78	1,02	0,78	1,43	0,67	1,24	0,81	1,24	0,74
średnia + odch.stand.	1187,65	307,58	418,42	828,14	136,93	76,79	2138,67	960,88	1726,73	3420,48	1533,18	467,68	1171,35	302,77	402,33	670,48	377,58	172,62	105,95	343,36
średnia – odch.stand.	-7,27	69,88	-64,27	204,78	22,54	-0,41	-637,86	110,45	-110,04	612,29	189,00	59,12	-11,96	37,07	-70,87	131,37	-40,04	17,76	-11,56	51,10

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2006

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	347	130	1	576	90	78	345,5	542,1	122,9	2112,9	942,3	327	293	180	18	443	124	162	7	254
dzierzoniowski	781	182	181	655	94	60	1240,1	552	1081,2	3424,9	1092,4	601,3	758	188	191	819	175	150	131	242
głogowski	410	105	0	658	75	73	496,4	228	59,6	2053,4	805,1	583,1	408	131	5	568	117	87	5	267
górowski	310	129	0	174	42	26	356,4	428,7	0	1025,8	356,9	240	289	88	0	214	94	67	0	73
jaworski	192	129	7	593	127	70	257,8	282,7	52	1725,7	1319,1	396,4	177	114	7	562	55	80	7	199
jeleniogórski g+z	1083	86	187	778	190	100	999,1	194,8	1303	1587,7	2332,1	1075,7	782	82	245	272	222	59	163	184
kamiennogórski	440	177	56	188	53	40	446,3	565,8	442,3	708,9	585,3	256	438	158	92	185	175	107	44	96
kłodzki	631	349	594	885	238	39	949,4	1197,9	2442,9	4859,8	2632,5	952,4	606	311	504	534	329	266	330	279
legnicki g+z	1821	446	3	1002	161	155	1505,1	1662,3	83,4	3342,9	1458,4	1216,5	1766	397	0	940	231	278	0	454
lubański	254	123	11	429	61	59	406,1	403,5	33,8	1519	564,7	409,1	250	132	11	400	75	78	8	164
lubiński	254	110	0	949	35	10	223,6	217,1	0	2215,9	200	46	253	91	0	800	122	66	0	403
lwówecki	136	98	97	219	59	50	131,6	296,2	332,3	1218,2	651,2	451	152	104	99	213	20	73	49	76
milicki	193	46	0	222	26	6	276,7	164,5	9,1	878,8	284,7	33,2	189	57	3	207	66	49	3	109
oleśnicki	411	196	0	396	65	15	457,6	698,7	0	2329,5	694	100	405	159	0	474	162	131	0	217
olawski	231	87	37	487	64	8	483,2	241,7	135	2130	649	383	151	65	37	326	78	48	8	165
polkowicki	108	123	10	678	28	20	121,9	307,3	35	2146,3	337	197	107	98	0	546	65	79	0	243
strzeliński	228	188	2	348	37	0	337,2	819,4	21,7	1099,6	407	0	214	179	5	220	88	120	5	126
średzki	283	98	108	222	41	0	420,3	152,5	567,2	966	418	0	264	85	107	234	127	62	75	59
świdnicki	452	406	168	561	203	189	933,6	1065,4	1695,7	2305,8	2438,4	1154,9	656	308	162	536	240	181	121	283
trzebnicki	332	111	3	349	65	20	539,5	499,8	19,1	1982,6	712,3	174,6	337	56	3	216	194	51	3	155
wałbrzyski	1081	184	785	1066	196	150	989,7	1089	2524,3	5334,8	2310,9	1167,5	1083	205	908	1200	372	134	168	497
wołowski	176	12	57	248	32	17	204	27,4	214,4	892,2	379,4	262,2	155	45	59	128	83	45	21	34
wrocławski g+z	2365	486	0	1534	292	93	7091,8	1581,6	109,8	6412,3	3173,7	721,1	2448	306	46	1476	1020	176	46	893
ząbkowicki	285	152	213	334	102	12	372,7	528,4	556,4	2087,5	1129,9	223,9	279	150	211	503	68	149	157	128
zgorzelecki	476	105	0	499	125	105	325,6	477,4	0	2114,5	1256,3	786,1	460	69	0	508	128	60	0	260
złotoryjski	268	184	0	502	64	45	297,4	486,3	0	1229,7	550,7	442,2	268	184	0	284	137	84	0	73
średnia	521,08	170,85	96,92	559,69	98,65	55,38	777,25	565,79	455,43	2 219,41	1 064,67	469,24	507,23	151,62	104,35	492,62	175,65	109,31	51,96	228,19
odchyl. standardowe	532,55	119,20	189,24	326,49	72,22	51,20	1 335,99	430,10	741,20	1 418,94	833,13	382,48	534,25	91,42	199,99	328,63	191,54	63,50	80,69	180,13
wsp. zmienności	1,02	0,70	1,95	0,58	0,73	0,92	1,72	0,76	1,63	0,64	0,78	0,82	1,05	0,60	1,92	0,67	1,09	0,58	1,55	0,79
średnia + odch.stand.	1 053,63	290,05	286,16	886,19	170,88	106,59	2 113,24	995,88	1 196,63	3 638,35	1 897,79	851,71	1 041,48	243,04	304,34	821,24	367,20	172,81	132,65	408,32
średnia – odch.stand.	-11,47	51,64	-92,31	233,20	26,43	4,18	-558,73	135,69	-285,77	800,47	231,54	86,76	-27,02	60,19	-95,64	163,99	-15,89	45,80	-28,72	48,06

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2007

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	614	73	0	598	138	137	786,5	232,6	0	2151,3	1680,7	841,6	635	73	0	453	317	72	0	266
dzierzoniowski	382	109	208	504	207	186	1892,1	397,2	793,6	2766,4	2944,5	2265,9	870	102	200	530	527	79	120	324
głogowski	711	108	52	482	132	125	974,2	247,2	267,2	2201,3	1621,5	1188,3	694	95	52	560	269	63	21	288
górowski	658	82	112	236	54	45	1185,6	388	455,8	967	619,6	243	656	72	102	164	198	57	35	70
jaworski	297	106	0	600	195	158	311	321,5	0	1817	2312,4	1294,8	296	106	0	659	160	87	0	432
jeleniogórski g+z	999	62	358	239	290	277	1646,5	227,4	1346,1	1258,5	3667,8	2405,4	967	42	304	152	306	34	161	151
kamiennogórski	366	101	129	270	91	55	464,1	417,9	491,1	875,8	1037,8	478,1	359	132	129	280	138	118	60	131
kłodzki	1183	153	660	957	281	125	2019,4	817,7	3136,8	5895,6	3694,7	2850,3	1069	227	641	412	443	175	434	324
legnicki g+z	2467	442	0	1092	243	392	3669,9	1727,4	0	4235,1	3008,7	3254,9	2318	442	0	1020	852	418	0	718
lubański	442	40	80	409	68	74	659,6	140,8	350	1646,7	841,6	722,2	333	45	64	420	96	35	30	169
lubiński	555	116	0	830	60	80	624,3	260,3	0	2300,4	553,7	734,8	539	104	0	786	200	53	0	452
lwówecki	177	75	84	326	80	99	225,4	211,8	289,7	1272,8	870,2	1055,6	171	65	80	293	2	54	42	99
milicki	143	23	0	183	45	3	245,3	87,9	0	956,1	555,1	83,8	141	29	0	186	50	25	0	91
oleśnicki	287	167	0	334	158	23	356,2	554,1	0	1780,3	1847,3	300	278	130	0	269	124	97	0	127
oławski	404	65	37	497	106	5	1262,3	322,4	131,7	2836,2	1352	578,7	372	54	26	497	131	47	16	309
polkowicki	153	105	2	572	55	88	214,2	312,1	5,2	2164,4	1481,6	755,9	153	80	1	593	58	62	1	327
strzeliński	212	192	0	272	64	14	235,5	420,8	0	1621,5	1522,7	583,4	199	186	0	272	94	144	0	223
średzki	211	45	137	259	68	5	422,5	120,8	683,5	1043,9	779,7	72,2	196	34	137	313	111	26	66	93
świdnicki	780	207	408	558	300	270	1145,5	850,5	1412,5	2467	4072,1	1826	543	323	260	335	263	178	98	305
trzebnicki	681	76	1	411	147	45	959,7	486,8	3	1873,1	1883	552,9	673	66	0	268	374	58	0	193
wałbrzyski	1094	108	418	1426	365	340	933,7	644,1	1559,3	5734,5	4565,6	2466,3	1027	179	409	1348	485	176	342	1044
wołowski	198	8	107	344	54	14	476,8	17,1	536,3	1065,1	587,6	202,6	182	6	100	267	91	6	40	120
wrocławski g+z	3625	258	0	992	296	126	10336,1	1539	0	4696,9	3051,4	1186,3	3445	295	0	1267	1332	198	0	852
ząbkowicki	335	106	292	464	95	57	617,8	363,6	416,5	2242,6	1351,7	677,2	302	298	275	298	104	108	230	108
zgorzelecki	602	54	0	556	105	133	699	268,6	0	2653,9	1540,6	1003,8	593	109	0	462	200	104	0	238
złotoryjski	339	153	0	603	83	86	401	488,1	0	1912,3	1002,5	736	315	153	0	378	160	105	0	212
średnia	614	73	0	598	138	137	786,5	232,6	0	2151,3	1680,7	841,6	635	73	0	453	317	72	0	266
odchyl. standardowe	382	109	208	504	207	186	1892,1	397,2	793,6	2766,4	2944,5	2265,9	870	102	200	530	527	79	120	324
wsp. zmienności	711	108	52	482	132	125	974,2	247,2	267,2	2201,3	1621,5	1188,3	694	95	52	560	269	63	21	288
średnia + odch.stand.	658	82	112	236	54	45	1185,6	388	455,8	967	619,6	243	656	72	102	164	198	57	35	70
średnia – odch.stand.	297	106	0	600	195	158	311	321,5	0	1817	2312,4	1294,8	296	106	0	659	160	87	0	432

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2008

Powiat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
bolesławiecki	628	49	0	549	174	100	794,8	196,6	0	3028,5	2099,8	749,7	626	42	0	497	239	39	0	300
dzierzoniowski	612	71	187	524	272	264	1465	313,2	1166,1	3560,2	4202,2	2901	674	73	185	545	216	63	141	287
głogowski	328	97	47	501	157	177	719,2	317,7	329,2	2575,9	1997,7	1414,7	310	109	47	574	123	71	7	273
górowski	440	49	73	161	60	32	810	333,7	442,5	1278,1	721	189	433	61	82	203	112	49	20	83
jaworski	248	158	0	623	211	152	375,1	455,8	0	2439,3	2786,3	918,7	240	158	0	599	98	147	0	374
jeleniogórski g+z	831	28	363	336	439	388	1412,1	145,2	1651,1	1397,6	6305	3966,8	812	28	355	130	184	28	202	124
kamiennogórski	204	68	72	169	181	173	388,4	273,3	320,7	840	1929	620,8	212	68	67	187	90	67	39	128
kłodzki	1011	116	504	720	274	100	1488,1	606,6	3413	7287,8	4654,5	1414,6	985	184	678	880	288	71	263	525
legnicki g+z	1139	262	209	942	320	351	1743,1	1550,6	1236,9	4888,3	3945	2282,2	1117	281	122	825	361	230	66	519
lubański	248	31	76	366	84	115	441,6	116,8	406	1941,4	1000,2	809	246	40	78	442	66	27	35	208
lubiński	438	124	0	582	94	86	582	297,2	0	2327,7	995,4	797,9	451	101	0	705	89	76	0	390
lwówecki	219	53	45	366	71	79	338,1	275,1	189,9	2005	1010	626,8	222	63	48	238	88	48	21	85
milicki	83	11	0	223	63	18	166,7	55,7	0	1425,6	918	226,1	82	18	0	206	36	14	0	99
oleśnicki	369	141	0	366	157	48	429,8	568,2	0	2409,6	1857,9	499,8	361	139	0	459	214	103	0	167
oławski	138	30	38	392	101	42	390	164,6	156,4	2032	2273,7	387,4	143	27	38	351	63	21	23	238
polkowicki	116	106	0	452	144	90	216	325,4	0	2025,7	2261,3	1062,1	116	8	0	384	54	6	0	200
strzeliński	367	151	94	334	94	0	606,9	714,3	546,6	2100,3	1183	0	369	133	61	280	189	118	55	187
średzki	204	32	41	184	88	5	326,6	123,1	283,3	1103,2	823,2	66,9	205	39	51	223	100	35	30	100
świdnicki	851	113	410	580	273	236	1362,6	356,4	2027,6	3745,9	4595,4	2087,6	1003	111	537	756	386	102	324	584
trzebnicki	391	75	0	361	144	27	650,7	561,2	0	2652,1	1905,9	343,5	387	70	0	359	216	59	0	272
wałbrzyski	605	92	240	964	247	283	646	455,5	1299,9	7002,9	3914	1931,3	555	66	218	595	214	65	184	590
wołowski	129	1	87	251	61	37	284,2	9	426,4	1349,6	740,7	300,6	109	2	84	234	43	2	36	91
wrocławski g+z	3573	117	4	1075	167	80	11863,9	1131,4	23,2	5422,7	1987,8	954	3625	165	0	889	1030	151	0	647
ząbkowicki	356	69	298	405	150	54	705,7	290,2	1046,3	2977,4	2312,1	788,8	372	80	304	327	126	74	224	317
zgorzelecki	282	33	0	332	133	150	339,8	148,3	0	2608,9	1665	907,1	281	42	0	257	69	40	0	223
złotoryjski	203	41	65	542	93	74	292,4	230,7	327,4	2456,8	1263,8	474,5	249	67	51	227	85	49	12	152
średnia	538,96	81,46	109,73	473,08	163,54	121,58	1109,18	385,22	588,17	2803,17	2282,61	1027,73	545,58	83,65	115,62	437,38	183,81	67,50	64,69	275,50
odchyl. standardowe	679,93	57,40	142,85	240,48	93,47	105,66	2238,44	335,71	811,58	1665,85	1463,23	935,35	690,75	63,50	173,76	230,78	196,94	50,96	94,64	172,31
wsp. zmienności	1,26	0,70	1,30	0,51	0,57	0,87	2,02	0,87	1,38	0,59	0,64	0,91	1,27	0,76	1,50	0,53	1,07	0,75	1,46	0,63
średnia + odch.stand.	1218,89	138,86	252,58	713,56	257,01	227,23	3347,63	720,93	1399,75	4469,03	3745,84	1963,07	1236,33	147,16	289,38	668,16	380,75	118,46	159,34	447,81
średnia – odch.stand.	-140,96	24,06	-33,12	232,60	70,07	15,92	-1129,26	49,51	-223,40	1137,32	819,38	92,38	-145,18	20,15	-58,15	206,61	-13,13	16,54	-29,95	103,19

Źródło: Opracowanie własne oraz obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

ZAŁĄCZNIK VII

Dane wyrażone w wartościach względnych dotyczące liczby bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy skierowanych do wybranych programów aktywnej polityki rynku pracy oraz nakłady na wybrane programy wraz z wybranymi parametrami statystycznymi: średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe, współczynnik zmienności oraz przedział typowych wartości (średnia +/- odchylenie standardowe) w latach 2000-2008

BEZROBOTNI OBJĘCI SZKOLENIAMI DO BEZROBOTNYCH OBJĘTYCH WYBRANYMI FORMAMI	1
BEZROBOTNI OBJĘCI PRACAMI INTERWENCYJNYMI DO BEZROBOTNYCH OBJĘTYCH WYBRANYMI FORMAMI	2
BEZROBOTNI OBJĘCI ROBOTAMI PUBLICZNYMI DO BEZROBOTNYCH OBJĘTYCH WYBRANYMI FORMAMI	3
BEZROBOTNI OBJĘCI STAŻEM DO BEZROBOTNYCH OBJĘTYCH WYBRANYMI FORMAMI	4
BEZROBOTNI PODEJMUJĄCY DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ DO BEZROBOTNYCH OBJĘTYCH WYBRANYMI FORMAMI	5
BEZROBOTNI ZATRUDNIENI W RAMACH DOPOSAŻENIA I WYPOSAŻANIE STANOWISKA PRACY DO BEZROBOTNYCH OBJĘTYCH WYBRANYMI FORMAMI	6
WYDATKI NA SZKOLENIA DO WYDATKÓW NA WYBRANE AKTYWNE FORMY	7
WYDATKI NA PRACE INTERWENCYJNE DO WYDATKÓW NA WYBRANE AKTYWNE FORMY	8
WYDATKI NA ROBOTY PUBLICZNE DO WYDATKÓW NA WYBRANE AKTYWNE FORMY	9
WYDATKI NA STAŻ DO WYDATKÓW NA WYBRANE AKTYWNE FORMY	10
WYDATKI NA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ DO WYDATKÓW NA WYBRANE AKTYWNE FORMY	11
WYDATKI NA DOPOSAŻENIE I WYPOSAŻENIE STANOWISKA PRACY DO WYDATKÓW NA WYBRANE AKTYWNE FORMY	12

2000

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,286	0,394	0,078	0,234	0,009	0	0,109	0,194	0,150	0,423	0,076	0
dzierżoniowski	0,307	0,398	0,116	0,146	0,030	0,002	0,062	0,420	0,129	0,234	0,102	0,007
głogowski	0,409	0,290	0,152	0,112	0,031	0,003	0,129	0,183	0,146	0,114	0,228	0,021
górowski	0,257	0,264	0,232	0,220	0,017	0,005	0,305	0,058	0,194	0,313	0,049	0,013
jaworski	0,222	0,442	0,224	0,039	0,030	0,021	0,037	0,235	0,354	0,080	0,194	0,056
jeleniogórski g+z	0,243	0,366	0,204	0,171	0,014	0,001	0,084	0,212	0,193	0,254	0,135	0,033
kamiennogórski	0,198	0,489	0,208	0,077	0,021	0	0,048	0,351	0,155	0,141	0,085	0,101
klodzki	0,184	0,252	0,360	0,167	0,024	0,007	0,052	0,161	0,227	0,243	0,217	0,058
legnicki g+z	0,242	0,343	0,288	0,091	0,035	0,001	0,084	0,158	0,359	0,126	0,197	0,005
lubański	0,325	0,358	0,151	0,144	0,021	0	0,121	0,172	0,175	0,280	0,118	0
lubiński	0,273	0,264	0,103	0,297	0,037	0,013	0,090	0,167	0,094	0,393	0,115	0,090
lwówecki	0,253	0,389	0,054	0,257	0,015	0,016	0,109	0,248	0,067	0,299	0,089	0,111
milicki	0,362	0,390	0,091	0,138	0,019	0	0,137	0,202	0,098	0,207	0,070	0
oleśnicki	0,388	0,272	0,154	0,130	0,027	0,015	0,114	0,157	0,219	0,126	0,110	0,074
oławski	0,241	0,346	0,173	0,213	0,028	0	0,220	0,246	0,041	0,344	0,102	0
polkowicki	0,169	0,535	0,106	0,176	0,015	0	0,057	0,300	0,257	0,279	0,074	0
strzeliński	0,262	0,359	0,173	0,186	0,020	0	0,088	0,306	0,226	0,246	0,096	0
średzki	0,400	0,216	0,062	0,318	0,003	0	0,215	0,176	0,122	0,449	0,010	0
świdnicki	0,397	0,305	0,163	0,120	0,013	0,001	0,098	0,209	0,266	0,180	0,126	0,011
trzebnicki	0,362	0,377	0,125	0,106	0,030	0	0,173	0,223	0,087	0,187	0,119	0,000
wałbrzyski	0,033	0,409	0,416	0,084	0,055	0,002	0,037	0,208	0,236	0,122	0,290	0,011
wołowski	0,378	0,150	0,129	0,333	0,011	0	0,103	0,101	0,115	0,570	0,074	0
wrocławski g+z	0,812	0,074	0,025	0,086	0,003	0	0,326	0,183	0,081	0,290	0,060	0
ząbkowicki	0,355	0,162	0,282	0,176	0,020	0,002	0,031	0,085	0,422	0,306	0,098	0,040
zgorzelecki	0,267	0,318	0,096	0,320	0,000	0	0,105	0,181	0,092	0,536	0,023	0
zlotoryjski	0,223	0,505	0,064	0,175	0,024	0,004	0,110	0,341	0,164	0,217	0,099	0,025
ŚREDNIA	0,302	0,333	0,163	0,174	0,021	0,004	0,117	0,211	0,180	0,268	0,114	0,025
ODCHYLENIE STANDARD.	0,136	0,109	0,095	0,081	0,012	0,006	0,076	0,082	0,096	0,127	0,064	0,035
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,45	0,33	0,58	0,47	0,56	1,65	0,65	0,39	0,53	0,48	0,57	1,38
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,438	0,442	0,257	0,255	0,033	0,009	0,193	0,293	0,275	0,395	0,178	0,060
ŚREDNIA – ODC. STAND.	0,166	0,224	0,068	0,093	0,009	-0,002	0,041	0,129	0,084	0,140	0,049	-0,010

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2001

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,255	0,174	0,234	0,337	0	0	0,061	0,535	0,093	0,261	0	0
dzierżoniowski	0,030	0,443	0,244	0,280	0,003	0	0,006	0,310	0,272	0,340	0,010	0
głogowski	0,334	0,371	0,110	0,133	0,037	0,008	0,044	0,145	0,210	0,158	0,183	0,056
górowski	0,221	0,117	0,221	0,392	0,032	0,009	0,095	0,208	0,213	0,307	0,074	0,021
jaworski	0,103	0,492	0,203	0,109	0,074	0,010	0,021	0,381	0,220	0,072	0,224	0,028
jeleniogórski g+z	0,272	0,236	0,334	0,153	0,005	0	0,100	0,261	0,324	0,232	0,041	0
kamiennogórski	0,235	0,227	0,404	0,078	0,020	0	0,070	0,423	0,203	0,035	0,060	0,104
klodzki	0,035	0,093	0,793	0,041	0,039	0	0,031	0,125	0,457	0,234	0,116	0,001
legnicki g+z	0,214	0,443	0,182	0,140	0,020	0	0,063	0,236	0,398	0,141	0,061	0
lubański	0,426	0,006	0,182	0,386	0	0	0,135	0,310	0,081	0,287	0	0
lubiński	0,436	0,351	0,049	0,091	0,040	0,017	0,083	0,229	0,158	0,313	0,110	0,030
lwówecki	0,158	0,452	0,105	0,268	0,018	0	0,161	0,348	0,078	0,265	0,057	0
milicki	0,273	0,331	0,175	0,221	0	0	0,097	0,133	0,101	0,379	0	0
oleśnicki	0,226	0,315	0,183	0,192	0,051	0,016	0,069	0,144	0,222	0,185	0,148	0,059
oławski	0,364	0,283	0,131	0,111	0,111	0	0,081	0,378	0,120	0,217	0,074	0
polkowicki	0,069	0,192	0,149	0,576	0,014	0	0,028	0,398	0,276	0,183	0,071	0
strzeliński	0,083	0,542	0,100	0,233	0,042	0	0,028	0,371	0,116	0,320	0,074	0
średzki	0,273	0,093	0,087	0,540	0,006	0	0,101	0,282	0,130	0,409	0,008	0
świdnicki	0,059	0,473	0,314	0,149	0,005	0	0,119	0,275	0,282	0,157	0,037	0
trzebnicki	0,282	0,544	0,087	0,087	0	0	0,033	0,317	0,092	0,209	0	0
wałbrzyski	0,211	0,180	0,506	0,075	0,011	0,009	0,023	0,436	0,178	0,067	0,146	0,055
wołowski	0,319	0,249	0,152	0,272	0,009	0	0,117	0,186	0,176	0,464	0	0
wrocławski g+z	0,841	0,051	0,030	0,072	0,007	0	0,321	0,141	0,165	0,170	0,074	0
ząbkowicki	0,345	0,254	0,184	0,186	0,014	0,008	0,068	0,152	0,368	0,214	0,124	0,039
zgorzelecki	0,289	0,226	0,079	0,402	0,004	0	0,040	0,249	0,110	0,535	0	0
złotoryjski	0,204	0,262	0,384	0,151	0	0	0,059	0,328	0,318	0,237	0	0
ŚREDNIA	0,252	0,285	0,216	0,218	0,022	0,003	0,079	0,281	0,206	0,246	0,065	0,015
ODCHYLENIE STANDARD.	0,165	0,153	0,165	0,145	0,026	0,005	0,063	0,110	0,105	0,118	0,063	0,027
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,65	0,54	0,76	0,66	1,22	1,80	0,79	0,39	0,51	0,48	0,96	1,78
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,417	0,437	0,381	0,363	0,048	0,008	0,142	0,390	0,311	0,364	0,128	0,042
ŚREDNIA – ODCSTAND.	0,087	0,132	0,051	0,073	-0,005	-0,002	0,016	0,171	0,102	0,127	0,002	-0,012

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2002

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,191	0,161	0,036	0,612	0	0	0,068	0,153	0,088	0,649	0	0
dzierżoniowski	0,024	0,134	0,159	0,669	0,010	0,002	0,003	0,131	0,254	0,539	0,043	0,008
głogowski	0,186	0,316	0,089	0,376	0,029	0,002	0,056	0,215	0,179	0,267	0,175	0,018
górowski	0,221	0,064	0,294	0,402	0,006	0,006	0,124	0,077	0,263	0,405	0,018	0,036
jaworski	0,169	0,412	0,131	0,247	0,036	0,002	0,033	0,254	0,216	0,275	0,173	0,008
jeleniogórski g+z	0,306	0,151	0,258	0,230	0,017	0,019	0,054	0,116	0,199	0,285	0,130	0,150
kamiennogórski	0,286	0,169	0,284	0,222	0,022	0	0,126	0,107	0,227	0,166	0,112	0,158
klodzki	0,080	0,067	0,465	0,378	0,010	0	0,015	0,221	0,325	0,300	0,077	0
legnicki g+z	0,169	0,230	0,218	0,373	0,002	0,004	0,042	0,292	0,287	0,274	0,006	0
lubański	0,197	0,401	0,158	0,225	0,020	0	0,089	0,258	0,163	0,287	0,175	0
lubiński	0,505	0,069	0,041	0,369	0,017	0	0,195	0,170	0,244	0,203	0,110	0,040
lwówecki	0,189	0,287	0,112	0,346	0,012	0,027	0,085	0,196	0,113	0,303	0,078	0,093
milicki	0,341	0,178	0,121	0,360	0	0	0,095	0,139	0,076	0,522	0	0
oleśnicki	0,436	0,114	0,137	0,227	0,046	0,020	0,122	0,060	0,171	0,232	0,213	0,136
oławski	0,216	0,309	0,026	0,418	0,030	0	0,116	0,180	0,091	0,432	0,113	0
polkowicki	0,166	0,275	0,099	0,458	0,003	0	0,019	0,217	0,241	0,426	0,025	0
strzeliński	0,263	0,322	0,077	0,322	0,015	0	0,137	0,243	0,131	0,364	0,096	0
średzki	0,380	0,206	0,043	0,371	0	0	0,126	0,158	0,125	0,586	0	0
świdnicki	0,407	0,224	0,126	0,232	0,009	0,001	0,138	0,169	0,185	0,340	0,101	0,013
trzebnicki	0,504	0,324	0,027	0,133	0,012	0	0,217	0,284	0,077	0,210	0,074	0,000
wałbrzyski	0,519	0,089	0,321	0,059	0,008	0,002	0,137	0,120	0,241	0,170	0,167	0,079
wołowski	0,335	0,143	0,111	0,399	0,008	0,002	0,102	0,119	0,163	0,514	0,066	0,026
wrocławski g+z	0,877	0,025	0,013	0,079	0,005	0	0,360	0,081	0,109	0,224	0,151	0
ząbkowicki	0,194	0,372	0,217	0,209	0,007	0	0,070	0,179	0,225	0,431	0,078	0
zgorzelecki	0,219	0,329	0,046	0,370	0,036	0	0,124	0,199	0,083	0,377	0,154	0
zlotoryjski	0,198	0,271	0,091	0,430	0,003	0,003	0,140	0,132	0,210	0,441	0,018	0,024
ŚREDNIA	0,291	0,217	0,142	0,328	0,014	0,003	0,107	0,172	0,180	0,355	0,091	0,030
ODCHYLENIE STANDARD.	0,175	0,112	0,110	0,141	0,012	0,007	0,074	0,064	0,071	0,132	0,064	0,050
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,60	0,52	0,77	0,43	0,89	2,05	0,68	0,37	0,39	0,37	0,71	1,64
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,467	0,329	0,252	0,469	0,026	0,011	0,181	0,236	0,251	0,487	0,155	0,080
ŚREDNIA – ODC. STAND.	0,116	0,105	0,032	0,186	0,001	-0,004	0,034	0,108	0,109	0,223	0,026	-0,019

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2003

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,263	0,192	0,034	0,511	0	0	0,055	0,128	0,062	0,755	0,000	0,000
dzierżoniowski	0,145	0,317	0,063	0,458	0,007	0,005	0,041	0,193	0,160	0,504	0,054	0,049
głogowski	0,274	0,291	0,089	0,305	0,014	0,014	0,057	0,226	0,155	0,351	0,094	0,116
górowski	0,238	0,114	0,430	0,207	0,004	0,003	0,091	0,126	0,547	0,214	0,012	0,011
jaworski	0,198	0,375	0,074	0,219	0,029	0,052	0,050	0,241	0,128	0,232	0,224	0,124
jeleniogórski g+z	0,356	0,183	0,198	0,221	0,016	0,013	0,246	0,090	0,131	0,477	0,030	0,027
kamiennogórski	0,373	0,246	0,213	0,136	0,016	0,005	0,074	0,149	0,207	0,335	0,118	0,118
klodzki	0,221	0,169	0,377	0,224	0,010	0	0,064	0,172	0,362	0,367	0,035	0,000
legnicki g+z	0,115	0,304	0,238	0,317	0,019	0,003	0,031	0,196	0,303	0,348	0,094	0,028
lubański	0,213	0,323	0,212	0,216	0,028	0,004	0,061	0,199	0,245	0,241	0,168	0,086
lubiński	0,312	0,230	0,032	0,400	0,016	0,004	0,103	0,148	0,105	0,557	0,063	0,024
lwówecki	0,237	0,385	0,108	0,212	0,025	0,016	0,066	0,243	0,117	0,190	0,123	0,260
milicki	0,203	0,324	0,196	0,266	0,011	0	0,050	0,251	0,238	0,348	0,113	0,000
oleśnicki	0,324	0,269	0,168	0,183	0,034	0,011	0,042	0,171	0,150	0,325	0,260	0,052
oławski	0,304	0,287	0,020	0,371	0,017	0	0,112	0,224	0,047	0,538	0,079	0,000
polkowicki	0,206	0,355	0,137	0,297	0,003	0,001	0,047	0,258	0,247	0,421	0,022	0,005
strzeliński	0,139	0,412	0,078	0,342	0,018	0,006	0,051	0,302	0,120	0,372	0,099	0,056
średzki	0,321	0,148	0,172	0,359	0	0	0,100	0,117	0,289	0,494	0,000	0,000
świdnicki	0,229	0,357	0,143	0,251	0,009	0,005	0,172	0,243	0,261	0,242	0,046	0,036
trzebnicki	0,533	0,211	0,055	0,190	0,011	0	0,190	0,225	0,177	0,313	0,095	0,000
wałbrzyski	0,236	0,149	0,460	0,123	0,013	0,009	0,088	0,134	0,248	0,233	0,150	0,147
wołowski	0,218	0,107	0,158	0,502	0,015	0	0,044	0,434	0,097	0,360	0,065	0,000
wrocławski g+z	0,760	0,053	0,036	0,144	0,005	0,001	0,345	0,075	0,135	0,327	0,089	0,029
ząbkowicki	0,129	0,106	0,484	0,241	0,012	0,015	0,024	0,067	0,278	0,422	0,120	0,089
zgorzelecki	0,268	0,296	0,042	0,359	0,027	0,004	0,073	0,213	0,114	0,417	0,139	0,045
złotoryjski	0,215	0,277	0,078	0,424	0,003	0,003	0,122	0,244	0,094	0,456	0,043	0,041
ŚREDNIA	0,270	0,249	0,165	0,288	0,014	0,007	0,088	0,189	0,185	0,366	0,086	0,050
ODCHYLENIE STANDARD.	0,133	0,098	0,136	0,110	0,009	0,011	0,066	0,078	0,104	0,128	0,062	0,059
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,49	0,40	0,82	0,38	0,66	1,63	0,76	0,42	0,56	0,35	0,72	1,19
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,403	0,348	0,301	0,398	0,023	0,017	0,155	0,267	0,289	0,494	0,148	0,109
ŚREDNIA – ODCSTAND.	0,137	0,151	0,030	0,177	0,005	-0,004	0,022	0,110	0,081	0,238	0,024	-0,009

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2004

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,275	0,158	0,045	0,521	0,001	0	0,047	0,176	0,101	0,664	0,011	0
dzierżoniowski	0,172	0,295	0,155	0,362	0,001	0,007	0,047	0,113	0,142	0,638	0,022	0,022
głogowski	0,272	0,184	0,037	0,485	0,016	0,003	0,108	0,153	0,093	0,523	0,080	0,027
górowski	0,301	0,128	0,262	0,299	0,010	0	0,088	0,122	0,320	0,368	0,035	0
jaworski	0,208	0,216	0,046	0,478	0,027	0,013	0,062	0,180	0,091	0,512	0,114	0,039
jeleniogórski g+z	0,341	0,150	0,177	0,316	0,016	0	0,108	0,158	0,331	0,322	0,068	0,006
kamiennogórski	0,510	0,164	0,134	0,179	0,007	0	0,159	0,150	0,255	0,328	0,047	0,038
klodzki	0,324	0,203	0,307	0,157	0,009	0	0,075	0,129	0,296	0,466	0,024	0
legnicki g+z	0,540	0,153	0,121	0,177	0,004	0,002	0,113	0,187	0,178	0,456	0,028	0,016
lubański	0,469	0,230	0,125	0,146	0,014	0,008	0,117	0,171	0,139	0,439	0,060	0,070
lubiński	0,335	0,186	0,039	0,433	0,006	0,001	0,015	0,031	0,020	0,131	0,797	0,003
lwówecki	0,213	0,210	0,099	0,476	0	0,001	0,083	0,277	0,155	0,461	0,000	0,017
milicki	0,507	0,181	0,079	0,208	0,026	0	0,071	0,172	0,114	0,465	0,122	0
oleśnicki	0,489	0,182	0,138	0,184	0,007	0	0,140	0,167	0,203	0,391	0,023	0
oławski	0,292	0,269	0,032	0,382	0,025	0	0,108	0,193	0,051	0,557	0,064	0
polkowicki	0,262	0,270	0,107	0,359	0,001	0,001	0,082	0,210	0,203	0,493	0,006	0,006
strzeliński	0,327	0,217	0,050	0,406	0	0	0,077	0,321	0,136	0,456	0	0
średzki	0,231	0,195	0,185	0,384	0,004	0	0,082	0,140	0,305	0,436	0,013	0
świdnicki	0,379	0,296	0,159	0,126	0,021	0,010	0,096	0,218	0,178	0,364	0,113	0,028
trzebnicki	0,466	0,282	0,029	0,223	0	0	0,143	0,226	0,051	0,537	0	0
wałbrzyski	0,230	0,125	0,486	0,142	0,005	0,006	0,058	0,128	0,333	0,370	0,038	0,057
wołowski	0,184	0,101	0,169	0,520	0,022	0,002	0,057	0,066	0,168	0,614	0,084	0,007
wrocławski g+z	0,779	0,058	0,020	0,138	0,006	0	0,336	0,121	0,082	0,318	0,047	0
ząbkowicki	0,124	0,147	0,593	0,121	0,011	0,002	0,049	0,154	0,354	0,369	0,048	0,010
zgorzelecki	0,317	0,122	0,018	0,535	0,006	0,001	0,097	0,154	0,056	0,621	0,060	0,004
zlotoryjski	0,219	0,274	0,054	0,453	0	0	0,139	0,216	0,118	0,522	00	0
ŚREDNIA	0,337	0,192	0,141	0,316	0,009	0,002	0,098	0,167	0,172	0,455	0,073	0,013
ODCHYLENIE STANDARD.	0,147	0,063	0,140	0,146	0,009	0,004	0,059	0,059	0,100	0,119	0,152	0,019
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,43	0,33	0,99	0,46	0,93	1,63	0,60	0,36	0,58	0,26	2,08	1,42
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,484	0,255	0,281	0,462	0,018	0,006	0,158	0,226	0,272	0,574	0,225	0,033
ŚREDNIA – ODCHSTAND.	0,191	0,129	0,001	0,170	0,001	-0,001	0,039	0,107	0,072	0,336	-0,079	-0,006

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2005

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,215	0,161	0,056	0,456	0,060	0,052	0,048	0,132	0,071	0,454	0,202	0,093
dzierżoniowski	0,417	0,107	0,092	0,349	0,022	0,013	0,175	0,071	0,171	0,468	0,075	0,039
głogowski	0,341	0,113	0,047	0,405	0,082	0,014	0,126	0,072	0,105	0,430	0,246	0,022
górowski	0,301	0,135	0,088	0,413	0,042	0,021	0,121	0,133	0,123	0,465	0,116	0,040
jaworski	0,303	0,141	0,037	0,412	0,052	0,055	0,103	0,098	0,069	0,434	0,193	0,104
jeleniogórski g+z	0,527	0,060	0,109	0,192	0,066	0,046	0,164	0,063	0,191	0,224	0,271	0,088
kamiennogórski	0,533	0,148	0,119	0,129	0,037	0,034	0,197	0,160	0,191	0,263	0,139	0,051
klodzki	0,260	0,135	0,167	0,357	0,075	0,005	0,054	0,108	0,195	0,422	0,180	0,041
legnicki g+z	0,547	0,112	0,056	0,236	0,036	0,013	0,169	0,175	0,159	0,314	0,149	0,034
lubański	0,342	0,148	0,026	0,407	0,042	0,034	0,109	0,119	0,057	0,515	0,162	0,038
lubiński	0,408	0,117	0,042	0,377	0,036	0,021	0,093	0,088	0,131	0,541	0,101	0,046
lwówecki	0,275	0,143	0,066	0,409	0,065	0,043	0,050	0,107	0,076	0,443	0,163	0,160
milicki	0,409	0,158	0,018	0,377	0,038	0,000	0,163	0,147	0,042	0,502	0,144	0,000
oleśnicki	0,322	0,126	0,057	0,401	0,070	0,025	0,080	0,097	0,105	0,491	0,185	0,043
oławski	0,223	0,112	0,032	0,565	0,068	0,001	0,127	0,103	0,045	0,511	0,158	0,056
polkowicki	0,188	0,212	0,086	0,438	0,038	0,039	0,090	0,133	0,139	0,424	0,123	0,091
strzeliński	0,387	0,191	0,086	0,313	0,020	0,002	0,118	0,232	0,197	0,370	0,077	0,006
średzki	0,322	0,162	0,191	0,293	0,033	0,000	0,104	0,093	0,291	0,420	0,093	0,000
świdnicki	0,248	0,202	0,255	0,190	0,060	0,045	0,054	0,171	0,317	0,202	0,198	0,057
trzebnicki	0,304	0,155	0,037	0,406	0,069	0,029	0,091	0,110	0,058	0,477	0,219	0,046
wałbrzyski	0,299	0,072	0,261	0,276	0,055	0,038	0,067	0,057	0,267	0,358	0,192	0,059
wołowski	0,206	0,021	0,145	0,557	0,069	0,002	0,059	0,009	0,190	0,478	0,185	0,079
wrocławski g+z	0,536	0,072	0,025	0,329	0,028	0,011	0,432	0,056	0,045	0,361	0,087	0,019
ząbkowicki	0,209	0,124	0,368	0,253	0,044	0,002	0,095	0,120	0,279	0,336	0,153	0,017
zgorzelecki	0,420	0,060	0,011	0,363	0,088	0,059	0,099	0,036	0,016	0,463	0,290	0,096
zlotoryjski	0,309	0,150	0,056	0,418	0,049	0,018	0,143	0,136	0,116	0,359	0,176	0,070
ŚREDNIA	0,340	0,128	0,097	0,358	0,052	0,024	0,120	0,109	0,140	0,413	0,164	0,054
ODCHYLENIE STANDARD.	0,108	0,045	0,087	0,103	0,019	0,019	0,076	0,048	0,084	0,089	0,056	0,037
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,317	0,350	0,897	0,289	0,361	0,794	0,630	0,438	0,602	0,216	0,340	0,686
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,448	0,173	0,185	0,462	0,070	0,043	0,196	0,156	0,225	0,502	0,220	0,090
ŚREDNIA – ODCSTAND.	0,232	0,083	0,010	0,255	0,033	0,005	0,045	0,061	0,056	0,323	0,109	0,017

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2006

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,284	0,106	0,001	0,471	0,074	0,064	0,079	0,123	0,028	0,481	0,215	0,074
dzierżoniowski	0,400	0,093	0,093	0,335	0,048	0,031	0,155	0,069	0,135	0,429	0,137	0,075
głogowski	0,310	0,079	0,000	0,498	0,057	0,055	0,117	0,054	0,014	0,486	0,191	0,138
górowski	0,455	0,189	0,000	0,256	0,062	0,038	0,148	0,178	0,000	0,426	0,148	0,100
jaworski	0,172	0,115	0,006	0,530	0,114	0,063	0,064	0,070	0,013	0,428	0,327	0,098
jeleniogórski g+z	0,447	0,035	0,077	0,321	0,078	0,041	0,133	0,026	0,174	0,212	0,311	0,144
kamiennogórski	0,461	0,186	0,059	0,197	0,056	0,042	0,149	0,188	0,147	0,236	0,195	0,085
klodzki	0,231	0,128	0,217	0,323	0,087	0,014	0,073	0,092	0,187	0,373	0,202	0,073
legnicki g+z	0,508	0,124	0,001	0,279	0,045	0,043	0,162	0,179	0,009	0,361	0,157	0,131
lubański	0,271	0,131	0,012	0,458	0,065	0,063	0,122	0,121	0,010	0,455	0,169	0,123
lubiński	0,187	0,081	0,000	0,699	0,026	0,007	0,077	0,075	0,000	0,763	0,069	0,016
lwówecki	0,206	0,149	0,147	0,332	0,090	0,076	0,043	0,096	0,108	0,395	0,211	0,146
milicki	0,391	0,093	0,000	0,450	0,053	0,012	0,168	0,100	0,006	0,534	0,173	0,020
oleśnicki	0,380	0,181	0,000	0,366	0,060	0,014	0,107	0,163	0,000	0,544	0,162	0,023
oławski	0,253	0,095	0,040	0,533	0,070	0,009	0,120	0,060	0,034	0,530	0,161	0,095
polkowicki	0,112	0,127	0,010	0,701	0,029	0,021	0,039	0,098	0,011	0,683	0,107	0,063
strzeliński	0,284	0,234	0,002	0,433	0,046	0,000	0,126	0,305	0,008	0,410	0,152	0,000
średzki	0,376	0,130	0,144	0,295	0,055	0,000	0,167	0,060	0,225	0,383	0,166	0,000
świdnicki	0,228	0,205	0,085	0,283	0,103	0,096	0,097	0,111	0,177	0,240	0,254	0,120
trzebnicki	0,377	0,126	0,003	0,397	0,074	0,023	0,137	0,127	0,005	0,505	0,181	0,044
wałbrzyski	0,312	0,053	0,227	0,308	0,057	0,043	0,074	0,081	0,188	0,398	0,172	0,087
wołowski	0,325	0,022	0,105	0,458	0,059	0,031	0,103	0,014	0,108	0,451	0,192	0,132
wrocławski g+z	0,496	0,102	0,000	0,322	0,061	0,019	0,371	0,083	0,006	0,336	0,166	0,038
ząbkowicki	0,260	0,138	0,194	0,304	0,093	0,011	0,076	0,108	0,114	0,426	0,231	0,046
zgorzelecki	0,363	0,080	0,000	0,381	0,095	0,080	0,066	0,096	0,000	0,426	0,253	0,158
złotoryjski	0,252	0,173	0,000	0,472	0,060	0,042	0,099	0,162	0,000	0,409	0,183	0,147
ŚREDNIA	0,321	0,122	0,055	0,400	0,066	0,036	0,118	0,109	0,066	0,435	0,188	0,084
ODCHYLENIE STANDARD.	0,105	0,051	0,074	0,125	0,021	0,026	0,064	0,060	0,077	0,121	0,055	0,049
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,326	0,420	1,360	0,313	0,324	0,721	0,543	0,553	1,178	0,277	0,295	0,586
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,426	0,174	0,129	0,525	0,087	0,062	0,182	0,170	0,143	0,556	0,243	0,133
ŚREDNIA – ODCSTAND.	0,216	0,071	-0,020	0,275	0,045	0,010	0,054	0,049	-0,012	0,315	0,132	0,035

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2007

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,394	0,047	0,000	0,383	0,088	0,088	0,138	0,041	0,000	0,378	0,295	0,148
dzierżoniowski	0,239	0,068	0,130	0,316	0,130	0,117	0,171	0,036	0,072	0,250	0,266	0,205
głogowski	0,442	0,067	0,032	0,299	0,082	0,078	0,150	0,038	0,041	0,339	0,249	0,183
górowski	0,554	0,069	0,094	0,199	0,045	0,038	0,307	0,101	0,118	0,251	0,161	0,063
jaworski	0,219	0,078	0,000	0,442	0,144	0,117	0,051	0,053	0,000	0,300	0,382	0,214
jeleniogórski g+z	0,449	0,028	0,161	0,107	0,130	0,124	0,156	0,022	0,128	0,119	0,348	0,228
kamiennogórski	0,362	0,100	0,127	0,267	0,090	0,054	0,123	0,111	0,130	0,233	0,276	0,127
klodzki	0,352	0,046	0,196	0,285	0,084	0,037	0,110	0,044	0,170	0,320	0,201	0,155
legnicki g+z	0,532	0,095	0,000	0,236	0,052	0,085	0,231	0,109	0,000	0,266	0,189	0,205
lubański	0,397	0,036	0,072	0,367	0,061	0,066	0,151	0,032	0,080	0,378	0,193	0,166
lubiński	0,338	0,071	0,000	0,506	0,037	0,049	0,140	0,058	0,000	0,514	0,124	0,164
lwówecki	0,210	0,089	0,100	0,388	0,095	0,118	0,057	0,054	0,074	0,324	0,222	0,269
milicki	0,360	0,058	0,000	0,461	0,113	0,008	0,127	0,046	0,000	0,496	0,288	0,043
oleśnicki	0,296	0,172	0,000	0,345	0,163	0,024	0,074	0,115	0,000	0,368	0,382	0,062
oławski	0,363	0,058	0,033	0,446	0,095	0,004	0,195	0,050	0,020	0,437	0,209	0,089
polkowicki	0,157	0,108	0,002	0,587	0,056	0,090	0,043	0,063	0,001	0,439	0,300	0,153
strzeliński	0,281	0,255	0,000	0,361	0,085	0,019	0,054	0,096	0,000	0,370	0,347	0,133
średzki	0,291	0,062	0,189	0,357	0,094	0,007	0,135	0,039	0,219	0,334	0,250	0,023
świdnicki	0,309	0,082	0,162	0,221	0,119	0,107	0,097	0,072	0,120	0,210	0,346	0,155
trzebnicki	0,500	0,056	0,001	0,302	0,108	0,033	0,167	0,085	0,001	0,325	0,327	0,096
wałbrzyski	0,292	0,029	0,111	0,380	0,097	0,091	0,059	0,041	0,098	0,361	0,287	0,155
wołowski	0,273	0,011	0,148	0,474	0,074	0,019	0,165	0,006	0,186	0,369	0,204	0,070
wrocławski g+z	0,684	0,049	0,000	0,187	0,056	0,024	0,497	0,074	0,000	0,226	0,147	0,057
ząbkowicki	0,248	0,079	0,216	0,344	0,070	0,042	0,109	0,064	0,073	0,396	0,238	0,119
zgorzelecki	0,415	0,037	0,000	0,383	0,072	0,092	0,113	0,044	0,000	0,430	0,250	0,163
złotoryjski	0,268	0,121	0,000	0,477	0,066	0,068	0,088	0,108	0,000	0,421	0,221	0,162
ŚREDNIA	0,355	0,076	0,068	0,351	0,089	0,061	0,143	0,061	0,059	0,341	0,258	0,139
ODCHYLENIE STANDARD.	0,120	0,049	0,076	0,110	0,031	0,039	0,094	0,030	0,068	0,092	0,071	0,062
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,339	0,653	1,117	0,313	0,351	0,631	0,656	0,487	1,162	0,270	0,275	0,444
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,475	0,125	0,145	0,461	0,120	0,100	0,236	0,091	0,127	0,433	0,328	0,200
ŚREDNIA – ODCHSTAND.	0,235	0,026	-0,008	0,241	0,058	0,023	0,049	0,032	-0,010	0,248	0,187	0,077

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

2008

Powiat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
bolesławiecki	0,419	0,033	0,000	0,366	0,116	0,067	0,116	0,029	0,000	0,441	0,306	0,109
dzierżoniowski	0,317	0,037	0,097	0,272	0,141	0,137	0,108	0,023	0,086	0,262	0,309	0,213
głogowski	0,251	0,074	0,036	0,383	0,120	0,135	0,098	0,043	0,045	0,350	0,272	0,192
górowski	0,540	0,060	0,090	0,198	0,074	0,039	0,215	0,088	0,117	0,339	0,191	0,050
jaworski	0,178	0,114	0,000	0,448	0,152	0,109	0,054	0,065	0,000	0,350	0,399	0,132
jeleniogórski g+z	0,348	0,012	0,152	0,141	0,184	0,163	0,095	0,010	0,111	0,094	0,424	0,267
kamiennogórski	0,235	0,078	0,083	0,195	0,209	0,200	0,089	0,063	0,073	0,192	0,441	0,142
klodzki	0,371	0,043	0,185	0,264	0,101	0,037	0,079	0,032	0,181	0,386	0,247	0,075
legnicki g+z	0,353	0,081	0,065	0,292	0,099	0,109	0,111	0,099	0,079	0,312	0,252	0,146
lubański	0,270	0,034	0,083	0,398	0,091	0,125	0,094	0,025	0,086	0,412	0,212	0,172
lubiński	0,331	0,094	0,000	0,440	0,071	0,065	0,116	0,059	0,000	0,466	0,199	0,160
lwówecki	0,263	0,064	0,054	0,439	0,085	0,095	0,076	0,062	0,043	0,451	0,227	0,141
milicki	0,209	0,028	0,000	0,560	0,158	0,045	0,060	0,020	0,000	0,511	0,329	0,081
oleśnicki	0,341	0,130	0,000	0,339	0,145	0,044	0,075	0,099	0,000	0,418	0,322	0,087
oławski	0,186	0,040	0,051	0,529	0,136	0,057	0,072	0,030	0,029	0,376	0,421	0,072
polkowicki	0,128	0,117	0,000	0,498	0,159	0,099	0,037	0,055	0,000	0,344	0,384	0,180
strzeliński	0,353	0,145	0,090	0,321	0,090	0,000	0,118	0,139	0,106	0,408	0,230	0,000
średzki	0,368	0,058	0,074	0,332	0,159	0,009	0,120	0,045	0,104	0,405	0,302	0,025
świdnicki	0,346	0,046	0,166	0,235	0,111	0,096	0,096	0,025	0,143	0,264	0,324	0,147
trzebnicki	0,392	0,075	0,000	0,362	0,144	0,027	0,106	0,092	0,000	0,434	0,312	0,056
wałbrzyski	0,249	0,038	0,099	0,397	0,102	0,116	0,042	0,030	0,085	0,459	0,257	0,127
wołowski	0,228	0,002	0,154	0,443	0,108	0,065	0,091	0,003	0,137	0,434	0,238	0,097
wrocławski g+z	0,712	0,023	0,001	0,214	0,033	0,016	0,555	0,053	0,001	0,254	0,093	0,045
ząbkowicki	0,267	0,052	0,224	0,304	0,113	0,041	0,087	0,036	0,129	0,367	0,285	0,097
zgorzelecki	0,303	0,035	0,000	0,357	0,143	0,161	0,060	0,026	0,000	0,460	0,294	0,160
złotoryjski	0,199	0,040	0,064	0,532	0,091	0,073	0,058	0,046	0,065	0,487	0,250	0,094
ŚREDNIA	0,314	0,060	0,068	0,356	0,121	0,082	0,109	0,050	0,062	0,372	0,289	0,118
ODCHYLENIE STANDARD.	0,120	0,036	0,066	0,112	0,039	0,052	0,097	0,032	0,056	0,097	0,081	0,061
WSPÓLCZ. ZMIENNOŚCI	0,383	0,610	0,969	0,314	0,320	0,632	0,895	0,642	0,898	0,261	0,279	0,521
ŚREDNIA +ODCH. STAND.	0,434	0,096	0,134	0,468	0,159	0,134	0,206	0,082	0,118	0,469	0,370	0,179
ŚREDNIA – ODCHSTAND.	0,193	0,023	0,002	0,244	0,082	0,030	0,011	0,018	0,006	0,275	0,208	0,056

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

ZAŁĄCZNIK VIII

**Porównanie skuteczności i efektywności metod aktywnej polityki rynku pracy w województwie dolnośląskim w latach 2005-2008.
1 - szkolenia, 2 - prace interwencyjne, 3 - roboty publiczne, 4 - staże**

Skuteczność	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Powiat	2005	2005	2005	2005	2006	2006	2006	2006	2007	2007	2007	2007	2008	2008	2008	2008
bolesławiecki	0,302	0,628	0,296	0,487	0,423	0,900	0,389	0,573	0,499	0,986	-	0,587	0,382	0,929	-	0,604
dzierżoniowski	0,107	0,532	0,305	0,315	0,231	0,798	0,686	0,295	0,606	0,775	0,600	0,611	0,320	0,863	0,762	0,527
głogowski	0,300	0,400	0,351	0,479	0,287	0,664	1,000	0,470	0,388	0,663	0,404	0,514	0,397	0,651	0,149	0,476
górowski	0,480	0,770	0,840	0,409	0,325	0,761	-	0,341	0,302	0,792	0,343	0,427	0,259	0,803	0,244	0,409
jaworski	0,363	0,729	0,575	0,422	0,311	0,702	1,000	0,354	0,541	0,821	-	0,656	0,408	0,930	-	0,624
jeleniogórski g+z	0,257	0,581	0,272	0,995	0,284	0,720	0,665	0,676	0,316	0,810	0,530	0,993	0,227	1,000	0,569	0,954
kamiennogórski	0,403	0,618	0,136	0,671	0,400	0,677	0,478	0,519	0,384	0,894	0,465	0,468	0,425	0,985	0,582	0,684
kłodzki	0,217	0,659	0,227	0,600	0,543	0,855	0,655	0,522	0,414	0,771	0,677	0,786	0,292	0,386	0,388	0,597
legnicki g+z	0,156	0,625	0,338	0,950	0,131	0,700	-	0,483	0,368	0,946	-	0,704	0,323	0,819	0,541	0,629
lubański	0,252	0,512	0,341	0,577	0,300	0,591	0,727	0,410	0,288	0,778	0,469	0,402	0,268	0,675	0,449	0,471
lubiński	0,338	0,673	0,472	0,312	0,482	0,725	-	0,504	0,371	0,510	-	0,575	0,197	0,752	-	0,553
lwówecki	0,217	0,534	0,415	0,376	0,132	0,702	0,495	0,357	0,012	0,831	0,525	0,338	0,396	0,762	0,438	0,357
milicki	0,194	0,671	0,111	0,636	0,349	0,860	1,000	0,527	0,355	0,862	-	0,489	0,439	0,778	-	0,481
oleśnicki	0,325	0,435	0,250	0,442	0,400	0,824	-	0,458	0,446	0,746	-	0,472	0,593	0,741	-	0,364
oławski	0,226	0,671	0,133	0,210	0,517	0,738	0,216	0,506	0,352	0,870	0,615	0,622	0,441	0,778	0,605	0,678
polkowicki	0,559	0,826	1,000	0,521	0,607	0,806	-	0,445	0,379	0,775	1,000	0,551	0,466	0,750	-	0,521
strzeliński	0,276	0,408	0,304	0,317	0,411	0,670	1,000	0,573	0,472	0,774	-	0,820	0,512	0,887	0,902	0,668
średzki	0,589	0,468	0,675	0,787	0,481	0,729	0,701	0,252	0,566	0,765	0,482	0,297	0,488	0,897	0,588	0,448
świdnicki	0,443	0,436	0,228	0,682	0,366	0,588	0,747	0,528	0,484	0,551	0,377	0,910	0,385	0,919	0,603	0,772
trzebnicki	0,372	0,323	0,303	0,527	0,576	0,911	1,000	0,718	0,556	0,879	-	0,720	0,558	0,843	-	0,758
wałbrzyski	0,295	0,435	0,132	0,634	0,343	0,654	0,185	0,414	0,472	0,983	0,836	0,774	0,386	0,985	0,844	0,992
wołowski	0,440	0,889	0,378	0,172	0,535	1,000	0,356	0,266	0,500	1,000	0,400	0,449	0,394	1,000	0,429	0,389
wrocławski g+z	0,437	0,821	0,459	0,456	0,417	0,575	1,000	0,605	0,387	0,671	-	0,672	0,284	0,915	-	0,728
ząbkowicki	0,135	0,283	0,410	0,208	0,244	0,993	0,744	0,254	0,344	0,362	0,836	0,362	0,339	0,925	0,737	0,969
zgorzelecki	0,294	0,788	0,375	0,793	0,278	0,870	-	0,512	0,337	0,954	-	0,515	0,246	0,952	-	0,868
złotoryjski	0,000	0,383	0,128	0,279	0,511	0,457	-	0,257	0,508	0,686	-	0,561	0,341	0,731	0,235	0,670
Wspól. zmienności	0,448	0,286	0,59	0,429	0,338	0,174	0,399	0,283	0,292	0,192	0,337	0,298	0,246	0,164	0,396	0,296
Średnia arytmetyczna	0,307	0,581	0,364	0,510	0,380	0,749	0,687	0,455	0,410	0,787	0,571	0,583	0,376	0,833	0,533	0,623

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Efektywność	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Powiat	2005	2005	2005	2005	2006	2006	2006	2006	2007	2007	2007	2007	2008	2008	2008	2008
bolesławiecki	1,614	9,111	16,650	8,272	2,786	3,346	17,557	8,319	2,481	3,231	-	8,088	3,326	5,041	-	10,095
dzierżoniowski	13,397	6,443	32,309	13,544	7,086	3,680	8,253	14,152	3,590	5,028	6,613	8,538	6,782	4,971	8,270	12,405
głogowski	3,461	6,417	14,633	8,981	4,243	2,621	11,920	7,691	3,622	3,924	12,724	7,643	5,847	4,475	47,029	9,436
górowski	2,690	5,243	5,424	11,611	3,791	6,399	-	14,052	5,988	6,807	13,023	13,814	7,232	6,810	22,125	15,399
jaworski	2,950	3,059	9,922	9,398	4,687	3,534	7,429	8,672	1,944	3,695	-	4,206	3,828	3,101	-	6,522
jeleniogórski g+z	3,500	4,797	17,297	8,219	4,500	3,302	7,994	8,629	5,381	6,688	8,361	8,334	7,674	5,186	8,174	11,271
kamiennogórski	2,328	6,235	38,958	6,444	2,550	5,288	10,052	7,384	3,363	3,542	8,185	6,685	4,316	4,079	8,223	6,563
kłodzki	4,034	5,185	27,560	9,688	2,886	4,503	7,403	17,419	4,558	4,673	7,228	18,196	5,167	8,544	12,977	13,882
legnicki g+z	4,800	7,586	19,782	6,835	6,516	5,979	-	7,363	4,307	4,133	-	5,898	4,829	6,742	18,741	9,419
lubański	3,704	5,328	11,729	7,939	5,415	5,173	4,225	9,262	6,871	4,023	11,667	9,744	6,691	4,326	11,600	9,334
lubiński	1,715	2,671	18,060	7,562	1,833	3,289	-	5,499	3,122	4,911	-	5,089	6,539	3,911	-	5,968
lwówecki	4,022	6,400	11,386	11,848	6,580	4,058	6,782	16,029	112,700	3,922	6,898	12,857	3,842	5,731	9,043	23,588
milicki	6,013	4,089	62,500	8,799	4,192	3,357	3,033	8,062	4,906	3,516	-	10,507	4,631	3,979	-	14,400
oleśnicki	2,760	14,043	28,475	13,782	2,825	5,334	-	10,735	2,873	5,712	-	14,018	2,008	5,517	-	14,429
olawski	9,616	7,216	43,700	23,792	6,195	5,035	16,875	12,909	9,636	6,860	8,231	9,179	6,190	7,838	6,800	8,538
polkowicki	2,889	2,386	243,500	6,758	1,875	3,890	-	8,833	3,693	5,034	5,200	6,619	4,000	54,233	-	10,129
strzeliński	3,232	10,904	20,408	11,536	3,832	6,828	4,340	8,727	2,505	2,922	-	7,271	3,211	6,053	9,938	11,232
średzki	2,365	2,497	9,254	11,267	3,309	2,460	7,563	16,373	3,806	4,646	10,356	11,225	3,266	3,517	9,443	11,032
świdnicki	2,423	6,009	19,826	5,770	3,890	5,886	14,014	8,148	4,356	4,778	14,413	8,089	3,530	3,494	6,258	6,414
trzebnicki	3,452	4,079	20,420	8,747	2,781	9,800	6,367	12,791	2,566	8,393	-	9,705	3,013	9,512	-	9,750
wałbrzyski	2,491	13,142	28,117	16,187	2,660	8,127	15,026	10,734	1,925	3,660	4,559	5,493	3,019	7,008	7,065	11,869
wołowski	2,722	1,925	11,546	23,985	2,458	0,609	10,210	26,241	5,240	2,850	13,408	8,876	6,609	4,500	11,844	14,831
wrocławski g+z	6,768	3,856	15,135	10,331	6,953	8,986	2,387	7,181	7,760	7,773	-	5,513	11,518	7,493	-	8,381
ząbkowicki	11,366	14,756	5,640	32,941	5,481	3,546	3,544	16,309	5,940	3,367	1,811	20,765	5,601	3,922	4,671	9,392
zgorzelecki	2,919	5,931	11,667	12,907	2,544	7,957	-	8,133	3,495	2,583	-	11,151	4,925	3,708	-	11,699
złotoryjski	-	8,041	58,250	13,525	2,171	5,789	-	16,845	2,506	4,649	-	9,020	3,440	4,708	27,283	16,163
Wspól. zmienności	0,698	0,544	1,484	0,524	0,413	0,435	0,529	0,411	2,533	0,33	0,414	0,413	0,403	1,343	0,78	0,34
Średnia arytmetyczna	4,289	6,436	30,852	11,949	4,002	4,953	8,683	11,403	8,428	4,666	8,845	9,482	5,040	7,246	13,499	11,236

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych udostępnionych przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

LITERATURA WYKORZYSTANA

Wydawnictwa zwarte

1. *Activation strategies and performance of employment services in The Netherlands, Germany and The United Kingdom. OECD report for joint SZW/OECD seminar on activation strategies and performance of employment services*, OECD, The Hague, March 2006.
2. Adamczak A., *Makroekonomiczne uwarunkowania bezrobocia transformacyjnego w Polsce, Czechach, Słowacji i na Węgrzech*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2005.
3. Adamczuk F., Graczyk A., *Rynek pracy na pograniczu polsko-niemieckim – aspekty instytucjonalne*, [w]: *Problemy zatrudnienia i rynku pracy w Polsce i Unii Europejskiej*, pod. red. B. Fiedora i G. Dieckheura, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1071, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006.
4. Anioł W., *Europejska polityka społeczna. Implikacje dla Polski*, Wyd. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003.
5. Auleytner J., *Edukacja w Unii Europejskiej i w Polsce*, [w]: *Spoleczne skutki integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. K. Głębickiej Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1999.
6. Auleytner J., *Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 2004.
7. Belka M., *Inflacja*, [w]: *Elementarne zagadnienia ekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa 1994.
8. Belka M., *Inflacja*, [w]: *Podstawy makroekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa, 1999.
9. Berten I., *Praca, zatrudnienie i bezrobocie w Europie: jakie perspektywy na przyszłość*, [w]: *Spoleczne aspekty bezrobocia. Skutki i przeciwdziałanie*, pod red. M. Seweryńskiego, J. Wojtyły, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2002.
10. Bronakowski H., *Rynek i nowy marketing*, Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2005.
11. Budnikowski T., *Bezrobocie na świecie i w Polsce*, Instytut Zachodni, Poznań 2002.
12. Budzyński A., *Bezrobocie w Polsce 1990-2003 – cechy charakterystyczne*, [w]: *Między transformacją a integracją. Polityka społeczna wobec problemów współczesności*, pod red. P. Błędowskiego, SGH w Warszawie, Warszawa 2004.
13. Bukowski M., Sarzalska M., *Akumulacja kapitału ludzkiego*, [w]: *Zatrudnienie w Polsce w 2005 r.*, pod red. M. Bukowskiego, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Analiz i Prognoz Ekonomicznych, Warszawa 2005.
14. Cynk M., *Instrumenty kształtowania rynku pracy w Polsce*, [w]: *Uwarunkowania współczesnej polityki społecznej*, pod red. B. Ponikowskiego i J. Zarzecznego, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002.

15. Dolny E., Meller J., Wiśniewski Z., *Popyt i pracodawcy na rynku pracy w Polsce*, Wydawnictwo Toruńskiej Wyższej Szkoły Zarządzania, Toruń 1998.
16. Dolny E., Meller J., Wiśniewski Z., *Zarys polityki zatrudnienia*, PWE, Warszawa 1990.
17. Dorenbos R., Vossen I., *Public employment services: Can East Asia learn from the experience in Europe?*, NEI Labour and Education, Rotterdam, February 2002.
18. Duszczyk M., *Europejska polityka zatrudnienia*, [w]: *Polityka społeczna i zatrudnienie. Zrozumieć negocjacje*, Pełnomocnik Rządu do Spraw Negocjacji o Członkostwo RP w Unii Europejskiej, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2001.
19. Francik A., Poczowski A., *Wybrane problemy zatrudnienia i rynku pracy*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1993.
20. Głąbicka K., *Migracje w Unii Europejskiej i w Polsce*, [w]: *Spoleczne skutki integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. K. Głąbickiej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1999.
21. Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A., *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1999.
22. Hasińska Z., *Regionalne i lokalne rynki pracy na Dolnym Śląsku*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1993.
23. Hellwig Z., *Taksonometria ekonomiczna, jej osiągnięcia, zadania i cele*, [w]: *Taksonomia – teoria i jej zastosowania. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Akademię Ekonomiczną w Krakowie oraz Polskie Towarzystwo Statystyczne Mogilany, 27-28 IX 1989r.*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1990.
24. Holecki T., *Samorządowy model kreowania rynku pracy*, [w]: *Samorządowa polityka społeczna, praca zbiorowa* pod red. Aldony Frączkiewicz-Wronki, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2002.
25. Jończy R., *Migracje zagraniczne obszarów wiejskich województwa opolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wybrane aspekty ekonomiczne i demograficzne*, Wyd. Instytut Śląski Sp. z o.o., Opole-Wrocław 2010.
26. Kabaj M., *Ekonomia tworzenia i likwidacji miejsc pracy. Dezaktywizacja Polski?*, IPISS, Warszawa 2005.
27. Kabaj M., *Rynek pracy w Unii Europejskiej i w Polsce*, [w]: *Spoleczne skutki integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. K. Głąbickiej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1999.
28. Kabaj M., *Stan i perspektywy zmian na krajowym i regionalnych rynkach pracy. Założenia długookresowej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego do 2013 roku przez aktywizację zasobów pracy*, Warszawa, grudzień 2003.
29. Kabaj M., *Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu w Unii Europejskiej i w Polsce*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004.
30. Kalecki M., *Kapitalizm. Koniunktura i zatrudnienie*, PWE, Warszawa 1979.
31. Keynes J. M., *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa 2003.
32. Kłęczek R., Kowal W., Woźniczka J., *Strategiczne planowanie marketingowe*, PWE, Warszawa 1999.

33. Kolenda M., *Taksonomia numeryczna. Klasyfikacja, porządkowanie i analiza obiektów wielocechowych*. Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006.
34. Kotlorz D., Zagórska – Jonszta U., *Rynek pracy w teorii i praktyce*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 1998.
35. Kroszel J., *Podstawy polityki społecznej. Uwarunkowania, pojęcia, instytucje i działanie*, Terra, Poznań – Wrocław 1997.
36. Kryńska E., *Dylematy polskiego rynku pracy*, IPISS, Warszawa 2001.
37. Kryńska E., *Makroekonomiczne i demograficzne uwarunkowania rynków pracy. Analiza komparatywna*, [w]: *Rynek pracy w wybranych krajach. Metody przeciwdziałania bezrobociu*, pod red. E. Kryńskiej, IPISS, Warszawa 1999.
38. Kryńska E., *Metody stymulacji mobilności zasobów pracy*, [w]: *Mobilność zasobów pracy. Analiza i metody stymulacji*, pod red. E. Kryńskiej, IPISS, Warszawa 2000.
39. Kryńska E., *Niedopasowania podaży i popytu na pracę w Polsce*, [w]: *Polski rynek pracy – niedopasowania strukturalne*, pod red. E. Kryńskiej, IPISS, Warszawa 2004.
40. Kryńska E., *Okresowe migracje zarobkowe*, [w]: *Mobilność zasobów pracy. Analiza i metody stymulacji*, pod red. E. Kryńskiej, Warszawa 2000.
41. Kryńska E., *Polityka państwa na rynku pracy w Polsce – instytucje i programy*, [w]: *Rynek pracy w skali lokalnej*, pod red. R. Szula i A. Tucholskiej, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004,
42. Kryńska E., *Polityka państwa na rynku pracy w Polsce*, [w]: *Rynek pracy w skali lokalnej*, pod red. R. Szula i A. Tucholskiej, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2001.
43. Kuryło A., *Unijny rynek pracy dla polskich obywateli*, Wyd. Biblioteczka Pracownicza, Warszawa 2005.
44. Kwiatkowska W., *Polityka wynagrodzeń i zabezpieczenia społecznego w UE*, [w]: *Integracja z Unią Europejską a polski rynek pracy. Materiały konferencyjne*, pod red. E. Kwiatkowskiego, Wyd. Naukowe NOVUM, Płock 2000.
45. Kwiatkowska W., *Zatrudnienie, polityka społeczna, kształcenie zawodowe i młodzież*, [w]: *Integracja europejska. Podręcznik akademicki*, pod red. A. Marszałka, PWE, Warszawa 2004.
46. Kwiatkowski E., *Bezrobocie i zatrudnienie*, [w]: *Elementarne zagadnienia ekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa 1994.
47. Kwiatkowski E., *Bezrobocie*, [w]: *Podstawy makroekonomii*, pod red. R. Milewskiego, PWN, Warszawa, 1999.
48. Kwiatkowski E., *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2002.
49. Kwiatkowski E., *Neoklasyczne teorie zatrudnienia. Tradycja i współczesność*, PWN, Warszawa 1988.
50. Kwiatkowski S. M., *Edukacja zawodowa a rynek pracy*, [w]: *Rynek pracy wobec integracji z Unią Europejską*, pod red. S. Borkowskiej, IPISS, Warszawa 2002.
51. Kwiatkowski E., *Integracja z Unią Europejską a polski rynek pracy*, [w]: *Integracja z Unią Europejską a polski rynek pracy. Materiały konferencyjne*, pod red. E. Kwiatkowskiego, Wyd. Naukowe NOVUM, Płock 2000.

52. LABOUR MARKET POLICY DATA BASE METHODOLOGY, REVISION OF JUNE 2006, European Commission, Eurostat 2006.
53. *Leksykon polityki społecznej*, pod red. Barbary Rysz-Kowalczyk, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2001.
54. Marcinişzyn M., *Instytucje rynku pracy. Polska na tle państw Unii Europejskiej*, Wyd. Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2005.
55. Mlonek K., *Bezrobocie w Polsce w XX wieku w świetle badań*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1999.
56. Mortimer-Szymczak H., *Rynek pracy i bezrobocie*, [w]: *Acta Univesitatis Lodziensis, Folia Oeconomica 135, 1995*, Łódź 1995.
57. Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.
58. Nowak E., *Problemy wielokryteriowej analizy taksonomicznej*, [w]: *Taksonomia – teoria i jej zastosowania. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Akademię Ekonomiczną w Krakowie oraz Polskie Towarzystwo Statystyczne Mogilany, 27-28 IX 1989r.*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1990.
59. Nowicki J., *Paradoksy pełnego zatrudnienia w Polsce*, PWE, Warszawa 1989.
60. OECD(1992), *Employment Outlook*, chapter 3, Paris 1992.
61. OECD(1995), *Employment Outlook*, chapter 3, Paris 1995.
62. Olędzki M., *Wstęp do teorii polityki społecznej. Propozycja wyjścia z kryzysu*, PWE, Warszawa 1981.
63. Olędzki M., *Zatrudnienie i jakość pracy. Ze stanowiska nauki o polityce społecznej*, Książka i Wiedza, Warszawa 1985.
64. Olędzki M., *Zatrudnienie społecznie racjonalne. Propozycja współdziałania*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1985.
65. Olesen F., Skak M., *Rynki pracy-największe zmartwienie Europy*, [w]: *Ekonomiczne aspekty integracji europejskie*, pod red. J. G. Hansena, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
66. Organiściak-Krzykowska A., *Programy przeciwdziałania bezrobociu. Ich bariery i skuteczność*, [w]: *Rynek pracy w Polsce na progu XXI wieku. Aspekty makroekonomiczne i regionalne*, pod red. R. Horodelskiego i C. Sadowskiej-Snarskiej, Wyd. IPISS i Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok-Warszawa 2003.
67. Ostasiewicz S., Rusnak Z., Siedlecka U., *Statystyka. Materiały do ćwiczeń*, Wyd. Książka Ekonomiczna, Wrocław 1994.
68. Ostrowska D., *Jakość kapitału ludzkiego a stopa bezrobocia w Polsce*, [w]: *Edukacja i przedsiębiorczość a bezrobocie*, pod red. A. Romana, Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2005.
69. Perenc J., *Istota rynku*, [w]: *Analiza i funkcjonowanie rynku*, pod red. J. Perenca, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1998.
70. Piątek D., *J. Kornaia modele nierównowagi na rynku pracy i ich implikacje dla procesu transformacji*, [w]: *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, pod red. W. Jarmołowicza, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2003.

71. *Plan rozwoju powiatu jaworskiego na lata 2004-2006*, Jawor, grudzień 2004. Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXX/150/05 Rady Powiatu Jaworskiego z dnia 04.02.2005.
72. Podoski K., Turnowiecki W., *Polityka społeczna*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Warszawa 2003.
73. Raclaw-Markowska M., *Państwo i lokalna polityka społeczna*, [w]: *Społeczności lokalne wobec problemy bezrobocia*, pod red. E. Giermanowskiej i M. Raclaw-Markowskiej, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2003.
74. Rajkiewicz A., *Rola inwestycji i rozwoju usług w kreowaniu zatrudnienia*, [w]: *Rynek pracy w Polsce na progu XXI wieku. Aspekty makroekonomiczne i regionalne*, pod red. R. Horodeńskiego i C. Sadowskiej-Snarskiej, IPISS i Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Warszawa – Białystok 2003.
75. *Raport z działalności agencji zatrudnienia w 2005 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa, maj 2006r.
76. Ratyński W., *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, t. 1, Difin, Warszawa 2003.
77. Rymsha M., *Wprowadzenie*, [w]: *Elastyczny rynek pracy i bezpieczeństwo socjalne. Flexicurity po polsku?*, pod red. M. Rymszy, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2005.
78. Sadowski Z., Wach T., *Leksykon pracy, bezrobocia i zabezpieczenia społecznego*, Wyd. Biblioteczka Pracownicza, Warszawa 2003.
79. Siedlecka U., *Metody klasyfikacji obiektów wielocechowych*, [w]: *Statystyczne metody analizy danych*, pod red. W. Ostasiewicza, Wys. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1999.
80. Sipurzyńska-Rudnicka K., *Polityka zatrudnienia wobec problemu bezrobocia*, [w]: *Zadania społeczne*, pod red. Z. Pizsa, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002
81. Sipurzyńska-Rudnicka K., *Rynek pracy*, [w]: *Integracja europejska. Transformacja systemowa w Polsce. Procesy dostosowawcze*, pod red. B. Klimczak, L. Olszewskiego, Z. Pizsa, wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
82. Sipurzyńska-Rudnicka K., *Zasoby pracy oraz aktywność zawodowa ludności*, [w]: *Obraz społeczny Śląska na przełomie wieków*, pod. red. Z. Pizsa, Wyd. Instytutu Śląskiego, Opole 2004.
83. *Słownik języka polskiego*, t. 3, Wyd. PWN, Warszawa 1983.
84. Sobocka – Szczapa H., *Unia Europejska – Polska. Sytuacja na rynku pracy w latach dziewięćdziesiątych*, IPISS, Warszawa 2003.
85. Sołtysiak W., *Jaka jest prawda o emigracji Polaków do krajów Unii?*, [w]: *Za chlebem... Wrócić czy zostać? Młodzi Polacy w poszukiwaniu swojej szansy rok po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Materiały pokonferencyjne*. Częstochowa 2005.
86. Sprawozdania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej MPIPS 01 za lata 2000-2008 - udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

87. Sprawozdania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej MPIPS 02 za lata 2000-2008 - udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.
88. *Sprawozdanie „Bezrobotni dla gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej”, 2009 rok (roboty publiczne w obszarze gospodarki wodnej na Dolnym Śląsku)*. DWUP w Wałbrzychu, Starostwa Powiatowe- PUP-y, gminy na obszarze powiatów górowskiego, głogowskiego, jaworskiego, legnickiego, lubińskiego, oleśnickiego, polkowickiego, milickiego, strzebińskiego, średzkiego, wołowskiego, wrocławskiego i złotoryjskiego, Wrocław, 14.12.2009.
89. Struyven L., Steurs G., *The competitive market for employment services in the Netherlands*, OECD, Paris 2003.
90. Studnicki – Gizbert K. W., *Jak funkcjonuje rynek*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000.
91. Szylo-Skoczny M., *Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Wyd. Oficyna Wydawnicza ASPRA–JR, Warszawa 2004.
92. Tarczyński W., *Metody analizy podaży*, [w]: *Analiza i funkcjonowanie rynku*, pod red. J. Perenca, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1998.
93. Turnowiecki W., *Polityka społeczna*, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk 2002.
94. Uchwała nr 2530/III/09 z dnia 17 marca 2009 Zarządu Województwa Dolnośląskiego.
95. Uścińska G., *Zabezpieczenia społeczne na wypadek bezrobocia w państwach UE. Analiza porównawcza*, IPISS, Warszawa 2002.
96. Węgrzyn G., *Polityka państwa na rynku pracy*, [w]: *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, pod red. Z. Przybyły, J. Sokołowskiego, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004.
97. Wiśniewski Z., *Niektóre aspekty polityki zatrudnienia i rynku pracy w Unii Europejskiej*, [w]: *Dylematy zatrudnienia w warunkach postępującej integracji Polski z Unią Europejską*, pod red. J. Orczyka, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001.
98. *Working papers on the contribution of Public Employment Services (PES) to combating long-term unemployment and local development*, European Commission, Directorate General for Employment and Social Affairs, September 2001.
99. Wratny J., Kabaj M., Balcerzak-Paradowska B., Latos-Mikołkowska M., *Umowa społeczna. Gospodarka-praca-prodzina-dialog (ekspertyza)*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, Marzec 2006.
100. Wróbel J., *Mierzenie efektywności aktywnych programów rynku pracy*, IPISS, Warszawa 2005.
101. Wrzosek W., *Funkcjonowanie rynku*, PWE, Warszawa 1998.
102. Załączniki nr 4 do MPIPS 01 za lata 2000-2008 - udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.
103. Załączniki nr 6 do MPIPS 01 za lata 2005-2008 - udostępnione przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu Filia we Wrocławiu.

Wydawnictwa ciągłe

1. Guza Ł., *W pośredniakach więcej ofert mniej biurokracji*, „Gazeta Prawna” z dnia 15.05.2006r. nr 93 (1711).
2. Jurchewska M., *Czy urzędy pracy są potrzebne?*, „Gazeta Prawna” z dnia 17.11.2004 r. nr 224(1333).
3. Praca, praca, praca. Raport Grupy roboczej ds. Zatrudnienia pod przewodnictwem Wima Koka, listopad 2003, „Rynek Pracy”, numer specjalny, Warszawa, grudzień 2004.
4. Rakowska-Boroń I., *Aktywizacja potrzebna także urzędom pracy*, „Gazeta Prawna” z dnia 17.11.2005 r. nr 223 (1588).
5. Raport Międzynarodowej Organizacji Pracy opublikowany w całości w: „Rynek pracy”, wydanie specjalne, październik 2004.

Akty prawne

1. Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz.Urz.UE L 379 z 28.12.2006r., str. 5).
2. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (Dz. Urz. UE L 214 z 09.08.2008, str. 3).
3. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 875/2007 z dnia 24 lipca 2007 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis dla sektora rybołówstwa i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1860/2004 (Dz. Urz. UE L 193 z 25.07.2007r., str. 6).
4. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 25 października 2005 r. w sprawie trybu organizowania prac społecznie użytecznych (Dz. U. nr 210, poz. 1745).
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 września 2010 r. w sprawie standardów warunków prowadzenia usług rynku pracy (Dz. U. Nr 177, poz. 1193).
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2009 r. w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. nr 62, poz. 512).
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 sierpnia 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków odbywania stażu przez bezrobotnych (Dz. U. nr 142, poz. 1160).
8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 kwietnia 2009 r. w sprawie przygotowania zawodowego dorosłych (Dz. U. nr 61, poz. 502).
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 stycznia 2009 r. w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz. U. nr 5, poz. 25).

10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18.08.2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przyznawania zasiłku dla bezrobotnych, stypendium i dodatku aktywizacyjnego (Dz. U. nr 136, poz. 1118).
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie algorytmu ustalania kwot środków Funduszu Pracy na finansowanie zadań w województwie (Dz. U. nr 18, poz. 114).
12. Ustawa o świadczeniach przedemerytalnych z dnia 30.04.2004 r., (Dz. U. nr 120, poz. 1252 z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. z 2003 r., nr 6, poz. 65. z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o zatrudnieniu i bezrobociu (Dz.U. nr 106, poz. 457 z późn. zm.).
15. Ustawa z dnia 19 czerwca 2009 r. o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych udzielonych osobom, które utraciły pracę (Dz. U. nr 115, poz. 964 z późn. zm.).
16. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 nr 69, poz. 415 z późn. zm.).
17. Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zatrudnieniu (Dz.U. nr 75, poz. 446 z późn. zm.).
18. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r., nr 142, poz. 1592 z późn. zm.).

Źródła internetowe

1. Bank Danych Lokalnych - <http://www.stat.gov.pl> (dostęp: 07.05.2011).
2. Bank Danych Regionalnych - <http://www.stat.gov.pl> (dostęp: 04.05.2009).
3. Eurostat - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (dostęp: 07.08.2010).
4. Górka A., *Statystyka i demografia – opracowanie tematów*, <http://umcs.net.pl/index.php?act=Attach&type=post&id=1471> (dostęp: 02.06.2010).
5. <http://mfiles.pl/pl/index.php/Efektywno%C5%9B%C4%87> (dostęp: 15.04.2008).
6. http://pl.wikipedia.org/wiki/Europejska_Strategia_Zatrudnienia (dostęp: 06.07.2009)
7. http://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienna_G%C3%B3ra (dostęp: 08.02.2011).
8. http://pl.wikipedia.org/wiki/Produkt_krajowy_brutto (dostęp: 07.08.2010).
9. http://powiat.jeleniogorski.sisco.info/zalaczniki/318/Strategia_Zrownowazonego_Rozwoju_Powiatu_Jeleniogorskiego_2006-2014.doc (dostęp: 08.02.2011).
10. http://powiat.wolowski.sisco.info/zalaczniki/1109/strategia_2020.pdf (dostęp: 09.02.2011).
11. http://powiatwroclawski.ibip.wroc.pl/public/get_file_contents.php?id=73017 (dostęp: 10.02.2011).
12. <http://praca.wp.pl/title,Sytuacja-na-ryнку-pracy-lepsza-niz-w-ubieglych-latach,wid,13233988,wiadomosc.html> (dostęp: 17.03.2011).
13. <http://starostwo.polkowice.sisco.info/zalaczniki.732/strategia.pdf> (dostęp: 09.02.2011).
14. http://starostwo_olawa.pl/upfiles/pdf/strategia_rozwoju.pdf (dostęp: 08.02.2011).
15. <http://www.apraca.pl/biwu/CIiPKZ/ciz.htm> (dostęp: 02.02.2009).

16. http://www.bip.powiatgora.pl/files/732/strategia_powiat_gora_pdf (dostęp: 08.02.2011).
17. http://www.bip.powiatlwowecki.pl/wiadomosci/1347/23721/strategia_rozwoju_powiatu_lwoweckiego_2000-2010 (dostęp: 08.02.2011).
18. <http://www.ciipkz.dwup.pl/> (dostęp: 02.02.2009).
19. http://www.doradcazawodowy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=45 (dostęp: 02.02.2009).
20. <http://www.dwup.pl> (dostęp: 02.02.2009).
21. http://www.dwup.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=228&Itemid=68 (dostęp: 30.05.2011)
22. <http://www.eures.praca.gov.pl> (dostęp: 29.01.2009).
23. http://www.kamienna-gora.pl/images/dokumnty/BIP_strategia_roz/strategia.pdf (dostęp: 08.02.2011).
24. <http://www.kraz.praca.gov.pl/> (dostęp: 02.02.2009).
25. <http://www.ohp.pl/index.php?id=64> (dostęp: 02.02.2009).
26. <http://www.portalwiedzy.onet.pl> (dostęp: 15.04.2008)
27. http://www.powiat.walbrzych.pl/Dokum_plan/Strategia.htm (dostęp: 09.02.2011).
28. http://www.powiat_sredzki.pl (dostęp: 09.02.2011).
29. http://www.pracaweurope.edu.pl/iorp_15.php (dostęp: 29.01.2009).
30. http://www.pracaweurope.edu.pl/iorp_23.php (dostęp: 29.01.2009).
31. <http://www.pup.wroclaw.ibip.pl> (dostęp: 02.02.2010).
32. <http://www.sjp.pwn.pl> (dostęp: 15.04.2008).
33. <http://www.slownik-online.pl> (dostęp: 15.04.2008).
34. <http://www.spjawor-bp.pbox.pl/public/?id=38742> (dostęp: 08.02.2011).
35. http://www.starostwo.olawa.pl/upfiles/pdf/Strategia_Rozwoju.pdf (dostęp: 08.02.2011).
36. Monitoring zawodów nadwyżkowych i deficytowych w 2008 roku w powiecie wrocławskim i m. Wrocław, <http://www.pup-wroclaw.ibip.pl> (dostęp: 19.09.2009).

SPIS TABEL*

1. Wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15-64 w % w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008.....	46
2. Współczynnik aktywności zawodowej dla ludności w wieku 15-64 lata w wybranych krajach UE i w Polsce w latach 1999-2008 w %	47
3. Stopa bezrobocia dla ludności w wieku 15-74 lata w wybranych krajach UE i w Polsce w latach 1999-2008 w %	49
4. Średnioroczne tempo zmian w % dla określonych miar rynku pracy w wybranych krajach UE oraz w Polsce w latach 1999-2003 oraz 2004-2008.....	50
5. Udział wydatków na szkolenia organizowane przez PSZ w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008 w %	102
6. Udział wydatków na pracę rotacyjną i dzielenie się pracą w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008 w %	103
7. Udział wydatków na zachętę do zatrudnienia w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008 w PKB w %	105
8. Udział wydatków na zatrudnienie wspierane oraz integrację osób niepełnosprawnych w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008 w %.....	106
9. Udział wydatków na bezpośrednie tworzenie nowych miejsc pracy w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008 w %	107
10. Udział wydatków na zachętę do rozpoczynania działalności na własny rachunek w PKB wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1999-2008 w %	108
11. Liczba pracujących w głównym miejscu pracy w województwie dolnośląskim w latach 2000-2008 w osobach	116
12. Średnioroczne tempo zmian liczby zatrudnionych w głównym miejscu pracy w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2003, 2004-2008, 2000-2008 w %	118
13. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2008 w %	119
14. Średnioroczne tempo zmian stopy bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2000-2003, 2004-2008, 2000-2008 w %.....	120
15. Struktura bezrobotnych według wykształcenia zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	123
16. Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	126
17. Struktura bezrobotnych według stażu pracy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	129
18. Przestrzenne zróżnicowanie powiatów ze względu na udziały objętych aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu w ogólnej liczbie aktywizowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	163
19. Struktura bezrobotnych objętych wybranymi formami aktywnej polityki rynku w pracy w latach 2005-2008 w Polsce	182

* W spisie nie uwzględniono tabel z Załączników.

20. Struktura wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	186
21. Struktura wydatków z Funduszu Pracy na wybrane formy aktywnej polityki rynku pracy w Polsce w latach 2005-2008	200
22. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2003 ze względu na strukturę bezrobotnych objętych aktywnymi formami rynku pracy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]	203
23. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2008 ze względu na strukturę bezrobotnych objętych aktywnymi formami rynku pracy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]	206
24. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2003 ze względu na strukturę wydatków z FP na aktywne formy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]	209
25. Podział powiatów województwa dolnośląskiego w roku 2008 ze względu na strukturę wydatków z FP przeznaczonych na aktywne formy rynku pracy, wraz ze stopą bezrobocia [w %]	211
26. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] szkoleń w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2005-2008.....	216
27. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] prac interwencyjnych w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005-2008.....	218
28. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] robót publicznych w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005-2008.....	220
29. Skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] staży w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005-2008.....	223
30. Łączna skuteczność i efektywność [w tys. zł/ os.] wybranych metod w powiatach woj. dolnośląskiego w latach 2005-2008.....	224

SPIS RYSUNKÓW

1. Zasobowe ujęcie bezrobocia	12
2. Strumieniowe ujęcie bezrobocia	13
3. Sieć publicznych służb zatrudnienia w województwie dolnośląskim	72

SPIS WYKRESÓW

1. Wiek respondentów	74
2. Poziom wykształcenia respondentów	74
3. Czas pozostawania respondentów bez pracy	75
4. Staż pracy respondentów	75
5. Liczba rejestracji respondentów w PUP	75
6. Cele rejestracji respondentów w PUP	76
7. Częstotliwość odwiedzin respondentów w PUP	77
8. Najczęściej odwiedzane działy PUP	77
9. Ocena szans respondentów	79

10. Źródła poszukiwania pracy przez respondentów	80
11. Czynniki decydujące, według respondentów, o przyjęciu do pracy.....	80
12. Czynniki powodujące odmowę przyjęcia do pracy	81
13. Ocena własnego przygotowania do poszukiwania pracy	81
14. Czas poświęcony bezrobotnym podczas jednej wizyty	81
15. Działy PUP, w których klienci byli niezadowoleni z obsługi	82
16. Działy PUP, w których klienci byli najbardziej zadowoleni z obsługi	82
17. Czynniki decydujące o niezadowoleniu bezrobotnych z obsługi	83
18. Czynniki decydujące o zadowoleniu bezrobotnych z obsługi	83
19. Najważniejsze cechy osobowe urzędnika PUP	84
20. Najważniejsze umiejętności urzędnika PUP	84
21. Zadania realizowane przez PUP w opinii bezrobotnych	85
22. Zadania, które w opinii bezrobotnych powinien realizować PUP.....	86
23. Propozycje zmian w działalności PUP w opinii bezrobotnych	86
24. Typ własności ankietowanych przedsiębiorstw	88
25. Forma organizacyjno-prawna ankietowanych pracodawców.....	89
26. Liczba zatrudnionych w ankietowanych przedsiębiorstwach.....	89
27. Struktura badanych przedsiębiorstw według sekcji gospodarki	90
28. Zmiany w liczbie pracujących	91
29. Źródła pozyskiwania pracowników	91
30. Częstotliwość korzystania z usług PUP	91
31. Trudności wynikające ze znalezienia pracowników za pośrednictwem PUP	92
32. Działania ankietowanych pracodawców w przypadku, gdy nie można było znaleźć pracowników za pośrednictwem PUP	92
33. Formy aktywnej polityki rynku pracy organizowane w ankietowanych przedsiębiorstwach	93
34. Formy aktywizacji zawodowej, po skończeniu których zatrudniono bezrobotnych w ankietowanych przedsiębiorstwach	93
35. Formy pomocy ze strony PUP przydatne w tworzeniu nowych miejsc pracy	94
36. Czynniki mogące spowodować wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwie	94
37. Formy działalności PUP ocenione najwyżej przez pracodawców	95
38. Formy działalności PUP ocenione najniżej przez pracodawców	96
39. Czynniki mogące, według pracodawców, poprawić funkcjonowanie PUP	96
40. Udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	131
41. Udział bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	132
42. Udział bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym w woj. dolnośląskim w latach 2003 i 2008	134
43. Udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	135
44. Udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	137

45. Udział bezrobotnych bez pracy 3 m-ce i mniej zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	138
46. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 3-6 m-cy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	140
47. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 6 do 12 m-cy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	141
48. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy 12-24 m-cy zarejestrowanych w woj. dolnośląskim w latach 2003 i 2008	142
49. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 m-cy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	144
50. Udział bezrobotnych bez stażu pracy zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	145
51. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 1 rok i mniej zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	147
52. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 1 – 5 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	148
53. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 5 – 10 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008	150
54. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 10 – 20 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	151
55. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 20 – 30 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	153
56. Udział bezrobotnych ze stażem powyżej 30 lat zarejestrowanych w PUP-ach województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2008.....	154
57. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego skierowanych na szkolenia w latach 2003 i 2008.....	166
58. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego skierowanych do prac interwencyjnych w latach 2003 i 2008	168
59. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego objętych robotami publicznymi w latach 2003 i 2008	170
60. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego objętych stażem w latach 2003 i 2008	172
61. Udziały bezrobotnych zarejestrowanych w PUP-ach woj. dolnośląskiego, którym przyznano środki na działalność gospodarczą w latach 2003 i 2008	174
62. Udziały bezrobotnych w woj. dolnośląskim zatrudnionych w ramach wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy w latach 2003 i 2008	176
63. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na szkolenia w latach 2003 i 2008	189
64. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na prace interwencyjne w latach 2003 i 2008.....	191
65. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na roboty publiczne w latach 2003 i 2008	192

66. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na staże w latach 2003 i 2008	194
67. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na dotacje na działalność gospodarczą w latach 2003 i 2008.....	196
68. Udziały wydatków z Funduszu Pracy przeznaczonych przez PUP-y woj. dolnośląskiego na zatrudnienie w ramach doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy w latach 2003 i 2008	197

Magdalena Katarzyna Cutter

ACTIVE LABOUR MARKET POLICY IN LOWER SILESIA PROVINCE

The author of the dissertation has made an attempt to identify and analyze initiatives implemented by district employment agencies in the national, regional and local labour market policy. The basic research problem was related to the assessment of effectiveness and economic efficiency of active forms of counteracting unemployment. The author led the discussion on the usefulness of types of active labour market policy applied so far in conditions of dynamic undergoing changes in the labour market policy.

Generally speaking, the subject of the dissertation was the active labour market policy seen through the prism of the operation of public employment services. The main goal of this study was to evaluate effectiveness and economic efficiency of the most commonly used forms of professional activation in Lower Silesia, due to geographical differentiation of the province in the amount of the unemployed and the structure of unemployment in the districts of Lower Silesia. In this work the author has attempted to answer the question if the use of the same types of active labour market policy was as effective and efficient in the districts which were similar and different in terms of the level and the structure of unemployment.

The dissertation also presents the experience of various European Union member countries in the area of active labour market policy. The characteristics of labour market policy have been discussed in the Lower Silesia after 1999, when the new units of local government, districts, were established. The author of the doctoral thesis has also focused on the most commonly used forms of active labour market policy by employment agencies and what funds are used to activate the unemployed. The author has tried to verify whether the most efficient and effective forms of active labour market policy from the period of high unemployment have the same usefulness in a period of low and high level of unemployment. The result of research is the assessment of the use of the forms of active labour market policy and the attempt to determine the most effective solutions.

The main sources of information used in the thesis are normative documents, published materials, information on the situations on the labour markets in the selected European Union member countries, Poland and Lower Silesia, including those: the number of working population, activity rates, employment rates, unemployment rates, etc; and the statistic data provided by Lower Silesian Province Employment Agency in Wałbrzych, Branch of Wrocław, which reflect the activities of District Employment Agencies of Lower Silesia. The dissertation includes literature encompassing generally verified knowledge

concerning unemployment, the mechanisms of its formation and various forms of prevention and restriction of its consequences.

The content of work consists of the introduction, four chapters, the conclusions and the attachments. The first chapter of the dissertation concerns the basic concepts of employment policy and labour market policy. The author has analyzed various concepts of the causes of formations and ways of counteracting unemployment on the basis of current scientific achievements in economic theory. The next section presents the results of the study of labour markets in the selected European Union member countries and Poland, concerning the characteristics of labour market: activity rates, employment rates, unemployment rates.

In chapter two the main subjects of discussion are institutional development bases, operation, financing within competences of public employment services in various European Union member countries and Poland. In the next part of this chapter, which is based on surveys of the registered unemployed in District Employment Agency in Wrocław and employers in Lower Silesia, the author has shown how employment agencies are perceived by people and companies benefiting from their services.

The third chapter presents the characteristics of labour market policy in the selected European Union member countries, Poland and Lower Silesia. Comparative analysis of experience in the area of active labour market policy has allowed to determine the similarities and differences in individual EU member countries and Poland.

The fourth chapter concerns the different forms of labour market policy used by District Employment Agencies of Lower Silesia. In order to search for similarities and differences between districts, the author has employed techniques based on multivariate data analysis. The author has also examined effectiveness of forms of active labour market policy, understood as a proportion of the number of the unemployed, who started work within the period of three months after participation in the active labour market programme to the number of the unemployed who completed the programme. The author has also evaluated the efficiency of types of labour market policy expressed in the financial outlays needed to activate one unemployed person. The author has also discussed the need for improvement the active forms of counteracting unemployment due to the changes in the population of the unemployed.